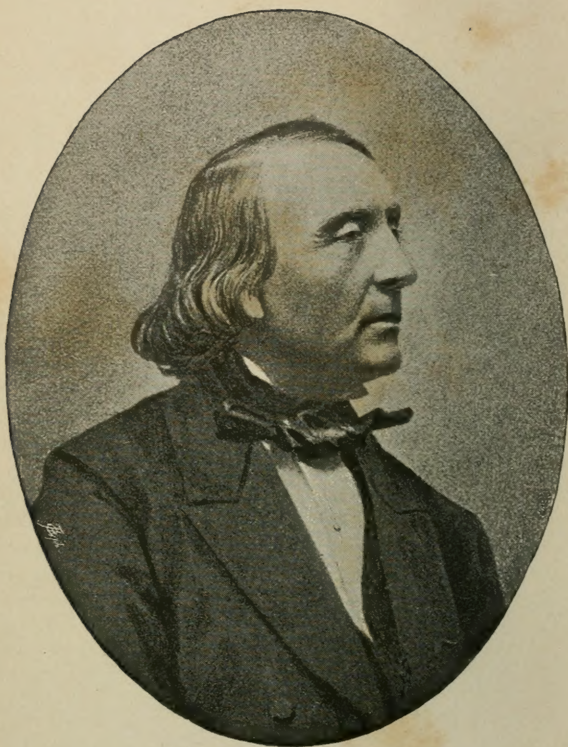

3 1761 07459334 4

A. Munch.

A. Munch:

Samlede Skrifter.

Udgivne

af

Prof. M. J. Monrad og Hartvig Lassen.

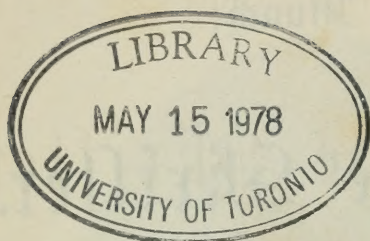
Femte Bind.

Kjøbenhavn.

Forlagt af Universitetsboghandler G. E. C. Gad.

Trykt hos Nielsen & Lydiche.

1890.

LIBRARY
MAY 15 1978
UNIVERSITY OF TORONTO

Indhold.

To Billeder fra Italien.

1849.

I.

Pæstum.

Siden jeg sidst fremtog og ordnede et Billede af den Mindeskat, du har medgivet mig for Livet, skjønne og ulykkelige Italia! er du atter blevet et Fremtidshaab fattigere og en Erindring rigere, du som allerede før laae bøiet under dine Erindringers verdenstunge Vægt. Efter en kort Drøm om Opstandelse til Liv, til Frihed og Enhed, en Drøm; i Begyndelsen saa skjøn og begeistrende, men snart saa vild, saa blodig, saa vanvittig sønderrivende, er du atter vaagnet til den kvælende Virkelighed, der hverken er Liv eller Død, er du atter sunket tilbage til en skjøn Statue paa din Fortids Grav, forladt og forraadt af dine Egne, bundet og haanet af de Fremmede, værre end nogensinde før. Skal jeg tænke mig Dig nu i denne din Fornedrelsens Stund, saa gjenopstaaer for min Sjæl et Billede fra din ædleste Oldtidslevning i den skrækkeligste Nutidsomgivelse, et Billede af saa uendelig Storhed midt i uendelig Sorg, af saa høi og reen Skjønhed og dyb Poesi midt i den yderste Forsmædelse, at det kan ansees for dit eget: — Det er de gammelgræske Tempelruiner i Dødsørkenen ved Pæstum.

Vi vare i Salerno, Normannernes gamle Stad. En klar Maimorgen, solmægtig og varm som en Høisommerdag hos os, bredte sin friske Glands over det

herlige, dybblaa Hav, der her i en vid, halvmaaneformet Golf ruller sine milde Bølger ind mod Salerno —, over den langt udtrædende, sært takkede Fjeldryg, der skiller denne Golf fra Bugten ved Neapel, og over Byens hvide Huse tæt under de grønne Bjerge. Fra en af disses høieste Toppe, lige over Byen, skuede de stolte Ruiner af Robert Guiscards gamle Borg ned til os i kraftig Morgenrødme, som vilde den reise sig til nyt Liv og sætte os tilbage i den eventyrlige Tid, da vore Forfædre herskede her ved Middelhavets Bredder. Men det var ikke til hin romantiske Tidsalder, fuld af Vaabenklang og Ridderdaad, men ogsaa af Voldsmagt og raa Styrke, at vore Tanker nu droges hen — det var længer, endnu meget længer tilbage i den fjerne Old, til Stor-Grækenlands klassiske Tid, da hellenisk Kultur og Skjønhed blomstrede paa Syditaliens rige Sletter og Strande. Thi paa den sydlige Side af Golfen, foran de i Fjernhed hensvømmende calabriske Bjerge, skimtede os imøde et bredt, fladt Landstrøg, nu ligesom overskygget af en let Taage — det var den vidtstrakte, fordum saa frugtbare Slette, hvorpaa den i Oldtiden for sin Skjønhed og Rigdom berømte græske Stad Pæstum har ligget. Anlagt af en græsk Koloni (Sybariterne, hvis blotte Navn er bleven en almindelig Betegnelse for vellystig og forfinet Levemaade) var denne Stad helliget Neptun (Poseidon) og derfor af Stifterne kaldet Posidonia, hvilket Navn først af Romerne blev forandret til Pæstum. Den var engang stor og prægtig fremfor alle andre græske Kolonier i Syditalien, fuld af yppigt Liv, af ædle Kunstværker, af herlige Bygninger, og dens Omegn var saa berømt for sin sunde Luft, sine kostelige Frugter og sin sjeldne Blomsterflor, at Enhver priste sig lykkelig, som kunde fæste Bo der, og Roserne fra Pæstum vare søgte over hele Italien. Endnu under de puniske Krige rig og mægtig hensvandt Posidonia mere og mere under det langvarige romerske Herredømme, bestod dog endnu paa en Maade ved Keiserrigets Fald og kom med

dette i Barbarernes Hænder, indtil dens sidste Levning blev ødelagt af Saracenerne i det 10de Aarhundrede. Men trods denne Ødelæggelse og de fast tusinde Aar, som efter den igjen ere hengaaede, var dog, saa sagde man os, endnu ikke alt Spor af Pæstum forsvundet — endnu skulde tre anseelige Templer staae opreiste derude som uforkastelige Vidner om den gamle Herlighed. Og det var for at gjøre en Valfart til disse, at vi hin klare Maimorgen stege i Reisevognen, der holdt udenfor Albergo della Vittoria i Salerno. Den omhyggelige Cameriere satte endnu en Kurv med Levnetsmidler og Vin foran os i Vognen, gjentog endnu engang sine Forsigtighedsregler mod Malariaen derude, raabte og vinkede sit »Buon viaggio« — og afsted raslede vi henad Salernos lavabrolagte Molo. Levnetsmidler! hvilken overdreven Forsynlighed ville vel Mange her tænke, at udruste sig saaledes med Mundforraad for en fem Mils Kjørsel til et for sin Frugtbarhed saa berømt Sted som Pæstum, hvor Jordbunden dog vel endnu maa kunne yde sine gode Gaver, om end Byen er ødelagt. Vi gjorde selv den samme Bemærkning, men man forsikrede os om, at hvis vi ikke vilde faste den hele Reisedag, hvilket i den usunde Luft vilde bekomme os meget ilde, maatte vi forsyne os saaledes med Proviant som skeet var, thi histude i det rige Pæstum, hvor der forhen flød af Vin og Olie, og hvor de sjeldneste Lækkerier, de mest udsøgte Frugter vare for Hvermands Mund, vilde det nu knapt være os muligt at opdrive en Bid Brød eller et Glas drikkeligt Vand!

Vi havde i Førstningen en behagelig Vei mellem skjøntformede, grønne Bjerge, med hvide Villaer hist og her paa Afhældningerne, omgivne af Vinhaver, Figen- og Olivenplantager og omrankede af rigtblomstrende Slyngplanter, saa vi allerede halvt om halvt begyndte at tvivle paa alle de Historier om Pæstum-Egnens nuværende Ødhed og Ufrugtbarhed, hvormed man havde opfyldt os, saa godt syntes vi denne Begyndelse af

Touren svarede til det rosenduftende Posidonias gamle Ny. Men snart blev det anderledes. Veien førte fra Bjergene ud paa den store, vide Slette, og istedetfor at Omgivelsernes Frugtbarhed der skulde tiltage, aftog den meget mere, alt eftersom vi fjernede os fra Bjergene; de beboede Steder bleve sjeldnere og sjeldnere, og Husene sank ned fra elegante Villaer til usle Lerhytter. Vin- og Frugthaverne forsvandt lidt efter lidt, og kun en enkelt Maismark saaes hist og her at vifte med sine brede Sivblade, indtil ogsaa dette sidste Spor af Dyrkning ophørte, og Egnen strakte sig hen som en vild Steppe i uendelige Bølgelinier, snart gold og brunbrændt, snart i Fordybningerne bedækket med yppigt, grønt Græs og høie, giftige Sumpvæxter. I denne sørgelige Ensformighed droge vi nu længe fremad, Solen brændte stedse stærkere og stærkere over vor Reisevogn, og ingen Tanke af Skygge fandtes paa den træløse Vei, medens en egen døsiggjørende Damp nu og da forekom os at stige op fra den forsumpede Grund. Eller det var maaskee kun Heden og den ensformige Bevægelse der gjorde, at vi lidt efter lidt betoges af en fristende Søvnighed, den vi kun afholdtes fra at give efter for ved den yderste Villieanstrængelse, opmuntrede ved Kudskens ofte gjentagne lakoniske Formaning: „Ikke sove — Malaria“. Thi her i disse forpestede Egne er Søvnen, saa siger man, ikke alene Dødens Broder men dens Forgjænger. Efter flere Timers Kjørsel kom vi saaledes endelig til Floden Sele, der her skulde passeres paa en Færge. Det kunde ligesaa gjerne været Floden Styx, saa tung og dødstræt væltede den sine grumsede Vande mellem sorte, livsforladte Dyndbredder, og de Færgefolk, der satte os over, kunde gjerne være fra Skyggernes Land, saa spøgelseagtige, huløiede og elendige saae de ud. De kom ogsaa virkelig fra Dødens Land, thi de vare Beboerne af det nuværende Pæstum, hvis ulykkelige Indbyggere ere Oldinger ved tyve Aar og ansee det for en høi Alder at opnaae de Tredive. Ved Landstigningen

paa den anden Bred overfaldtes vi af en Flok halvnøgne, hylende Tiggerbørn — det var Pæstums unge Slægt, som her modtog os. Og noget saa Skrækkeligt og Ynkværdigt som disse Gestalter havde jeg aldrig før kunnet tænke mig — de vare askefarvede, havde opsvulmede, hængende Maver og tynde Been, og i deres Barneansigter saaes allerede skarpe Oldingsfurer — deres dybtliggende, sorte Øine brændte af Sult og Graadighed, idet de oprakte deres skjælvende Hænder og med jamrende Raab bad om Almisse. Her kunde man bogstavelig tro paa den sædvanlige italienske Tiggerformel: Muoro di fame (Jeg døer af Sult). Vi gave dem nogle Carliner, men bleve dem ikke derved kvit; de sloges nu om Skillingerne, og de af dem, som fandt sig brøstholdne, fulgte nu Vognen med deres jammerlige Skrig lige til den standsede udenfor et smudsighvidt, mere end forfaldet Hus, der stod ensomt i denne Ødhedsmark — det var Pæstums Værtshus. Lige overfor dette, paa den anden Side af Veien, saae vi vel de røde Kolonnader af Templerne at hæve sig stille og mægtige op af den grønne Ørken, men vi kunde ikke strax søge derhen, udmattede som vi vare af den langvarige Kjørsel i Heden — først maatte vi om muligt samle nogen Hvile og Styrke i den Dør- og Vinduesløse Lokanda. Her kom da det fra Salerno medtagne Forraad ypperligt tilgode, thi her fandtes vel en Vært, lidt mindre gusten og elendig end de øvrige Pæstianere, men han kunde fast Intet skaffe, ikke engang en Drik klart Vand. Hans Vandbeholdning var nemlig just opsluppet og endnu ingen ny ankommen fra Bjergene, hvorfra alt Drikkevand her maa hentes, eftersom det, der findes i Pæstum selv, er giftigt. Da vor Mangel imidlertid blev bekjendt, kom en af de nærliggende Lerhytters skrækkelige Beboere med en Krukke klart Vand, som han nylig havde bragt hjem, og falbød den med en Stolthed, som havde det været den kosteligste Vin fra de gamle Sybariters inderst mærkede Amphoræ. Det var jo ogsaa den eneste Kvægelse, Pæstum nu formaaede at byde sine

Gjæster! — Under Maaltidet gjorde vi Bekjendtskab med en anstændig klædt, nogenlunde dannet Mand af et ret godt Udseende, som til vor Forundring lod til at høre hjemme her i denne giftige Hule mellem disse Skrællinger. Det kom snart ud, at han var Ciceronen ved Templerne — hvilket nok saa forladt Sted i Italien har vel ikke sin Cicerone? Denne klagede dog meget over sin besværlige og farlige Tjeneste; thi for ikke at blive pestsmittet, som de øvrige Beboere af dette forbandede Sted, maatte han tilbringe Natten i en langtfraliggende Landsby mellem Bjergene, og altsaa hver Morgen og hver Aften gjøre den besværlige Reise til og fra Ruinerne, maatte dvæle den bedste Deel af Dagen paa dette frygtelige Sted, blandt disse halvvilde, elendige Mennesker, ofte uden at blive belønnet ved en eneste Reisendes Ankomst, især paa denne Aarstid. Hans bedste Tid, sagde han, var de egentlige Vintermaaneder, da var Luften taalelig, og da indfandt sig de fleste Reisende; nu, da Heden allerede var begyndt, kom der kun faa, og i Maanederne Juni, Juli og August, da Malariaen er paa det Værste, turde han selv ikke engang komme hid, men maatte overlade Templernes Bevogtning til de prisgivne Kvæghyrder, som ogsaa under hin Dødsens Tid maa holde ud her. Og dog røbede han, trods Alt dette, en besynderlig Kjærlighed for sin Bestilling og for sine Oldtidsminder, dem han havde besørget indhegnet for, som han sagde, at bevare dem for vilde Dyrs og vilde Menneskers Molest, men vel mest for at ikke de Reisende skulde kunne nærme sig dem uden hans Tilladelse. Hans Øine lyste af Stolthed, og hans Læber strømmede over af Svada, da han førte os derover, og vel maatte vi bekjende, at ingen anden Cicerone i hele Italien havde mærkværdigere og skjønnere Sager at forevise end just han. Tre kolossale Templer fra den ældre græske Tid hævede sig her, i temmelig Frastand fra hinanden, med stille Majestæt op fra den vilde Grund, hvor hvert andet Spor af den mægtige Stad, hvis

Smykke de have været, forlængst var forsvundet, medens deres harmoniske Former, deres mægtige Søilestillinger, deres symmetriske Architraver og Frontoner endnu altid i skjønne og bestemte Linier tegne sig mod den dybt blaa Luft. Det midterste, Neptuns Tempel, er det skjønneste, ældste og dog bedst vedligeholdt af dem; det synes fast, som kunde Stadens Skytsgud i den almindelige Ødelæggelse endnu ikke forlade sit elskte Sted, og derfor har opretholdt denne sin Bolig saa uskadt. Thi det er ikke en Ruin, det er en heel, fuldstændig Bygning, saa skarp og fast, at den synes opreist igaar og kun venter paa at Taget skal lægges over den aabne Halle. Dette Tempel er efter rimelig Beregning bygget i det femte Aarhundrede før Christi Fødsel af uhyre Blokke rødlig Tufsten, i den reneste græsk-doriske Stil. Paa et Parallelogram af næsten 200 Fods Længde og 80 Fods Bredde, med tre høie rundt omgaaende Trin, hæve sig 36 cannellerede, sex Fod tykke og næsten 30 Fod høie Søiler, der bære et stort Architrav med to Frontoner. I Midten er Cellen med fire indre Mure og dobbelte Søilestillinger — her kan man endnu skjelne Offerstedet og Høialtaret og seer Spor af Mosaik. Ved at betræde denne ædle Halle og vandre mellem dens Søilegange finder man Alt saa skjønt, saa elegant midt i dets Klippevældighed, at man ikke kan fatte den uhyre Ælde uden at anstille bestemte Beregninger derover. Ligesom vist Mange med mig har følt et langt sikrere Indtryk af Ælde ved at see en middelaldersk hensmuldrende Feudalruin, end ved at betragte en Levning fra den græske eller romerske Oldtid, der dog i Virkeligheden kan være over tusinde Aar ældre. Det maa vel komme af, at det Præg af klar Kultur og skjøn Kunst, som hviler over de klassiske Mindesmærker, ogsaa rykker disse nærmere ind til os i Kulturens Dag levende Mennesker, trods den uhyre Tidsafstand, end de uformelige Rester fra en mørk, romantisk Tidsalder, som dog i Virkelig-

heden ligger os langt nærmere. De to andre Templer i Pæstum ere ogsaa skjønne men mindre vel konserverede og af en senere Bygningsstil; man har antaget det nordlige for et Cerestempel, og det sydlige har man kaldt en Basilica, fordi man intet Offersted har fundet der.

Længe efter at Ciceronen var færdig med sin Omgang, sad jeg paa Trinene i Neptunstemplet og saae ud over den besynderlige Omgivelse. Solen var alt kommet lavt, og brede Skygger faldt derfor fra Søilerne over Flisegulvet i Peristylen, hvor jeg havde min Plads. Alt var dødsstille og forladt omkring mig, kun en Uendelighed af store, grønne Firbeen smuttede frem og tilbage mellem Stenene, og i den tætte, stride Vegetation af sivagtige Planter og lave Buskvæxter med grelle Blomster, som omsluttede Templet, hørtes nu og da en sagte Hvislen, enten af et Vindpust, der gik gjennem de stive, ligesom støvbedækkede Blade, eller ogsaa fra den Mængde Slanger, der have deres Tilhold i dette giftige Krat. Lod jeg Blikket vandre længer, saa traf det de halvt omstyrtede Søilerækker af de to andre Templer, stærkt belyste af Eftermiddagssolen og omgivne af det samme graagrønne Krat. Ikke nogensteds Spor af menneskelige Boliger undtagen Værtshuset, thi de faa Lerhytter, hvor hine Elendige fristede deres usle Liv, kunde i Frastand ikke skjelnes fra Jordbunden i den brune Ørken, der i uendelig Ensformighed strakte sig ud til alle Sider, kun fjernt begrændset mellem den blaa Havstribe og en høi Bjergryg. Men over det Hele hvælvede Italiens skjønne Himmel sig saa let og klar, som om den endnu skinnede over den gamle Sybariterkolonies hele Livspragt og bugnende Frugtbarhed, og ikke over tre ensomme Templer midt i den nærværende, dødsgivende Ødhed. Hvad var Aarsag til denne skrækkelige Forvandling i Naturen her, medens idetmindste eet af Menneskenes Værker gjenstod ganske urørt? Sindet kunde ikke lade af at beskjæftige sig med dette Spørgsmaal. Havde de

skjønne Mennesker, der engang boede her, i al deres Yppighed og Kunst ført et saa syndigt, forfinet og naturstridigt Liv, at deres Jordbund derfor af Naturen var bleven forbandet? Eller var Skjønhedskulturen her engang drevet saavidt, at Høiden var overskredet, og Jorden ikke kunde frembringe mere? — Eller var det den nuværende Slægts Usselhed, der her ikke kunde bære, ikke kunde gjenoplive sine Forfædres store Minder? Vare disse i sig selv saa skjønne, af Himlen begunstigede Egne for evigt dømte til saadan Stillestaaen og Forraadnelse, eller kunne de engang med hele Italien hæve sig til nyt Liv? Og var dette gjennem Aartusinder vidunderligt bevarede Skjønhedstempel et af Skjæbnen sat Tegn paa, at Italiens Skjønhedskraft ikke kan dø, at dets Fornyelse vil komme tilsidst? — —

I disse Betragtninger og Gisninger, hvoraf den ene tog den anden, blev jeg her afbrudt ved Ciceronen, der erindrede om, at nu var det Tid til Opbrud: Dagen hældede allerede, og Ingen, som ikke var nødt dertil, blev i Pæstum-Egnen efter Solens Nedgang, thi da steg de giftige Taager op af Sumpene. Luften forekom mig dog endnu saa let og sød at aande, jeg vilde saa nødig tro paa alle disse Fortællinger om Dødsfare i hvert Aandedræt her. — Kun ugjerne rev jeg mig løs fra det skjønne Tempel. — Men da vi i Vognen foran Værtshuset atter omringedes af en Flok gustne Elendige, der vare de dødsindviede Offre for denne søde Luft, da fik vi rigtignok atter Troen paa dens Giftighed livagtigt for Øinene. Og endnu græsseligere blev det, da et Par af disse Jammerskikkelser, i Haab om derved at vinde nogle Skillinger mere, gav sig til at dandse Tarantella for os, medens en ældgammel Kjærring paa 30 Aar slog Tambourinen dertil, og de Øvrige hylede i Chor. Noget gyseligere end denne Dødningdands i disse Omgivelser skal man have vanskeligt ved at tænke sig. — Vi bad dem for Guds Skyld holde op, kastede

til dem hvad Smaapenge vi havde tilbage, og lod Kudsken jage paa Hestene det Bedste han kunde, for snarest muligt at komme bort fra dette Helvede. Men længe hørte vi deres klagende Raab lyde efter os, og det var først paa den anden Side Færgestedet vi atter fik Ro, idet vi overgav os til den behagelige Bevidsthed, at det nu gik rastt tilbage til dyrkede, smilende Egne og til lykkeligere Menneskers Boliger.

II.

St. Petersfesten i Rom.

Ikke paa længe havde Karnevalet været saa belivet, Paaskefesten saa besøgt og glimrende, Tilstrømningen af Fremmede ved disse to Hovedanledninger saa betydelig som i hint Naadens Aar 1847, i hvilket det gamle Rom syntes at have faaet ny Livskraft, ja den ældste af alle bestaaende Institutioner, Pavedømmet selv, syntes at have fornyet sig i Pius den Niendes dengang saa kjærlighedsfuldt ærede Personlighed. Alle, som dengang vare saa lykkelige at befinde sig indenfor Roms Mure, Indfødte som Fremmede, forenede sig i de samme glade og lyse Forventninger om en mild, fredelig og christelig Løsning af gamle Forviklinger og indgroede Misbrug, om en ny Frigjørelsens Æra for Rom, for Italien, for Katholicismen, og det øvrige Europa havde med Haab og levende Opmærksomhed sit Blik henvendt paa, hvad der saa smukt syntes at udvikle sig i dets gamle Hovedstad. Der fandtes vel dengang kun Faa, som klogt kunde beregne, at alt Dette kun var en skjøn Illusion, — Ingen, der kunde ane, hvilken Rædsel laae skjult saa tæt bag dette glimrende Fremtidsskjær. — Derfor kan Nedskriveren heraf heller aldrig angre eller skamme sig ved, at han med alle Varmtfølende paa hin Tid delte denne skjønne Illusion og udtalte den, — tvertimod, han vil altid bevare denne pavelige Begeistringstid i

Rom som en af sit Livs kjæreste Erindringer, hvor blodigt end de senere Dages Begivenheder have spottet og gjendrevet, hvad vi dengang sværmede for. Selv over de lange, i protestantiske Øine latterlige, ja forfængelig-hedenske Kirkeceremonier, hvoraf der i den pavelige Ritus gives saamange, kom der i 1847 en betydningsfuld Alvor, en mild Opløstelse, som gjorde dem interessante og gribende, endog for Uindviede — thi Hovedpersonen i alle disse hellige Skuespil var jo den Mand, som da var Gjenstand for almindelig Kjærlighed og Beundring, ja Tilbedelse; — den samme Mand, som nu er Gjenstand for almindelig Medynk, Spot eller Had — Pius den Niende. Hans uendelige Funktioner i den hellige Uge og i Paaskedagene, samt alt hvad Rom ellers opbød til denne store Festtid, ville vi ikke nærmere berøre, da det er et altfor udbrugt Emne, selv her hos os, der bo saa langt borte fra Aastedet. Hvo har vel ikke hørt eller læst de nøiagtigste Beskrivelser over Paaskefesten i Rom? Men der er en anden stor romersk Kirkefest, mindre besøgt og sjældnere beskrevet end Paaskefesten, men kanskee endnu mere charakteristisk for Rom end denne, og som desuden ligesaavel som denne har sin Kuppelbelysning og sin Girandola — det er Petersfesten, der holdes hver 29de Juni til Ære for denne Apostlernes Fyrste, Pavernes Forgjænger, Kirkens Klippe og til Erindring om hans Martyrdød paa Korset. Ved denne Fest, som den holdtes i 1847, ville vi dvæle nogle Øieblikke. Grunden, hvorfor Petersfesten er mindre besøgt af Fremmede end Paasken, kan vel ganske let søges i Aarstiden, hvorpaa Apostlens Høitid falder, nemlig de allersidste Dage i Juni, og da er jo allerede Høisommeren dragen ind over Roms Campagna med sin fortærende Solbrand og feberavlende Malaria, for hvilke vidtberygtede Skræmsler de fleste Fremmede allerede ved Midten af Juni pleie at flygte til Sabiner- og Albanerbjergenes friskere Luft eller til nordligere Egne. Men de, som trodsende den altfor udskregne Fare blive tilbage

i Rom idetmindste over Petersfesten — og deres Antal var i 1847 ikke ringe — disse Efternølere blive i Sandhed høit belønnede for deres Udholdenhed ved det særegne Skjønhedens og Sydlighedens Præg, som netop denne frygtede Sommersol udbreder over Rom og dets Skytspatrons Fest. Alle Mindesmærker, alle Ruiner, alle de prægtige, om end groteske, Kirkebygninger og Paladser viste sig nu for os ligesom omstraalede af en rødlig, varm Tone, der forhøiede deres maleriske Virkning og selv gav de almindeligste Gjenstande et betydningsfuldt Udtryk. Det romerske Folkeliv traadte mere end nogensinde i Dagen, og det forekom os, at Byen ligesom eiede sig selv mere nu end ved Paaskefesten, hvor man saae flere Englændere paa Gaden end Romere. — Der sænkede sig ligesom over Alt en høitidelig Stilhed, der egnede sig for denne Verdensherredømmets Gravstad. Selv den umiskjendelige Anelse af en Giftaande, der inddroges med den søde, varme Luft, passede dermed godt, og bidrog Sit til at forhøie Nydelsen af det eiendommelige Indtryk, alle Omgivelser gjorde paa os i disse sidste Dage af vort Romerophold. Man sporede denne Giftaande tydeligst i den ubeboede Deel af Byen, i Ruinstaden hinsides Kapitolium, hvor en besynderlig, ikke ubehagelig Mathedsfølelse listede sig over den Vandrende for hvert Skridt, og hvor store Baal mod Aftenen antændtes mellem Ruinerne for at rense Luften. Ligeledes, vilde man søge Ly mod den brændende Solhede i Villaernes skyggefulde Alleer og Lunde, da følte man der hin Tunghed endnu stærkere over sig, og sporede tillige en mudderagtig Gravluft aande ud fra de tilsyneladende friskeste og deiligst grønne Løvpartier. Man skyndte sig da tilbage igjen til de tætbeboede Dele af Staden, hvor man, om end Solen brændte nok saa haardt paa Stenbroen, dog følte sig sikker; thi Erfaring har besynderligt nok viist, at Heden og Malariaen i Rom har mindst Magt der, hvor Befolkningen er tættest sammenhobet. Der kan man ogsaa i størst Tryghed nyde

de herlige Aftener, da Mørket synes at have bevaret et Gjenskin af Dagens Guldglands, Luften er saa forfriskende og let, og Alt, hvad der har Liv, synes at aande frit efter Dagens kvælende Hede. En saadan Aften var det den 28de Juni, da vi i Mørkningen begav os gjennem de lange og trange Gader til Citta Leonina, paa den anden Tiberbred, for at see Peterskuppelen illumineret. Kirkehøitidelighederne vare vel allerede tidligere paa Eftermiddagen begyndte med en pavelig Vespertjeneste i Peterskirken, ved hvilken Hans Hellighed efter gammel Skik havde velsignet de Pallier, hvormed Erkebisperne i Aarets Løb skulde beklædes, men vi fritog os fra at overvære denne Akt, da vi vare visse paa at faae fuldkommen nok af det Slags ved Hovedceremonien næste Morgen. Kuppelbelysningen kunde vi derimod ikke forsømme; det er et Skuespil, hvis Mage i Storhed og feeagtig Glands man andetsteds aldrig faaer at see. Først fra Engelsbroen saae vi det herlige Luftsyn glimre os imøde som et uhyre Tempel, bygget af Ildperlerader, høit i den dunkle Aftenhimmel. Her fra Broen tager den oplyste Kuppel sig maaskee bedst ud, da den, fuldt betegnet i alle sine skjønne Forhold, synes at svæve frit over alle Høider som et straalende men fast Meteor. Ankomne paa Peterspladsen fandt vi idetmindste, at det første underfulde Indtryk tabte sig noget, thi her skjules Kuppelens nederste Halvdeel af Kirkens uhyre, groteske Façade, hvis forviklede architektoniske Linier ogsaa vare betegnede med Lamper. En imposant, næsten forfærdende Virkning gjorde dog det vældige Bjerg af en Bygning, som det laae der lige for os, glødende fra Grundmur til øverste Tinde i et mat Ildskjær, hvorved den faste Sten næsten saae ud som gjennemsigtig, og først nu blev Kirkens kolossale Forhold os rigtig begribelige, betegnede som de vare ved disse Ildlinier. Paa den skjønne Plads foran Kirken kan man vel antage, at næsten Halvdelen af Roms Befolkning var samlet — og dog var der ingen Trængsel, den umaadelige Plads

gav mageligt Rum for Alle. Den fornemme Verden blev roligt siddende i sine Vogne, der i lange Rækker holdt langs de Pladsen i en Halvkreds omgivende Søilegange, paa hvis Trin en stor Deel af den ringere Tilskuermasse havde leiret sig, medens Andre bekvemt indrettede sig paa Rader af Stole, der udleiedes midt paa Pladsen, og atter Andre eller de Fleste sværmede frit omkring. Ingen vild Uorden eller døvende Skraal og Skrig, kun en dæmpet, ligesom forventningsfuld Mumlen lød fra denne uhyre Folkemasse. Over dette dunkle Hav af Hoveder hævede Pladsens to mægtige Fontæner hørligt brusende deres sprudlende Vandneg, hvoraf hver Traabe funklede i Ildskinnet som en Ædelsten. Det var tydeligt, at hele denne Tilskuermængde endnu ventede en Forandring i Skuespillet, skjøndt Ildtemplet foran dem og den phantastisk belyste Plads vel kunde synes mere end nok for een Aften. Men overalt hørte man mumle: „Nu kommer det! Bliver Klokken da aldrig ni? Naar mon det kommer?" osv. Hvad skulde endnu komme, tænkte den Uindviede. Var her en Forøgelse af Herligheden kun mulig? Noget ud paa Aftenen steg Fuldmaanens blege Ansigt langsomt op bag den glødende Kuppel og blandede sin hvide, rene Sølvglands med det røde Ildskin, der hvilede over Peterspladsen, hvorved rigtignok en endnu mere magisk Belysning fremkom. Men dette kunde det dog ikke være, man kunde dog ikke drive den romerske Stolthed saavidt, at betragte det natlige Himmellegemes hellige Lys som en blot Tilgift til Petersdomens skinnende Herlighed. — Forventningen vedblev ogsaa. Endelig rungede den store Petersklokkes tunge Slag henover Pladsen og Staden. Da saaes en klar Flamme at blusse op paa Spidsen af Korset, der kroner Kuppelen, og i samme Nu blussede lignende Flammer op over den hele Kuppel, over den hele Kirke, over de firdobbelte Kolonnader, som fra den strække sig i en Halvkreds om Pladsen, saa at hele dette mægtigste Bygningsværk paa Jorden nu, som ved et Trylle=

slag, betegnedes i alle sine Linier og Forhold ved høit luende Flammer, istedetfor som før af matglødende Lamper. Og disse Flammer forsvandt ikke ligesaa hurtigt, som de vare komne, de vedbleve at brænde, at flagre og fylde Luften med fast utaalelig Lueglands. Endnu langt ud paa Natten saae vi fra Monte Pincios fjerne Høider det straalende Zionstempel at flamme i usvækket Kraft.

Næste Morgen, den 29de, vare vi atter derude paa den anden Tiberbred for at høre Paven læse Messe i den katholske Christenheds Hovedkirke. Den mægtige, klare Junisol havde nu overvundet Nattens rødt blussende Flammeskjær og kastede sin blændende Straaleglands over St. Peters Plads og Kirke, der nu ikke længer forekom os saa kolossal, som da Glandsen udgik fra dens egen Masse; den syntes nu ligesom beskeden sammensjunken for Dagens vældigere Sandhedslys. I Kirkens Indre var allerede Ceremonien i fuld Gang, Røgelse og Sang hvirvlede under de gyldne Hvælvinger, røde Silketæpper hang ned og skjulte de skjønne Marmorvægge, Pavens høie Throne dæmrede i det Fjerne, omgivet af guldskinnende Cardinaler og Biskopper, Corps diplomatique var i sine Loger, sortslørede Damer i lange Tribuner, Schweitzer- og Nobelgardens Pandsere, Hjelme og Hellebarder blinkede og raslede, den store Folkemasse af alle Stænder og i de forskjelligste Dragter spadserede snakkende omkring i Kirkens umaadelige Gange eller knælede for en eller anden Favorithelgens Alter. Mest beleiret af Andægtige var naturligvis den Dag St. Peters eget Billede, en ældgammel sort Statue af Bronze, der er anbragt i en Marmorlænestol foran den tredie Pilaster fra Hovedindgangen, og hvis ene fremrakte Fod er ganske blank poleret af de Andægtiges Kys. Idag var denne sorte Figur festligt indhyllet i en prægtig gulddvirket Pavekaabe, dens Hoved var smykket med en tredobbelt af Ædelstene funklende Tiara, og paa dens til Velsignelse oprakte sorte Høire glimrede Fiskerringen. Stor Trængsel var omkring denne Helligdom, rigtignok mest

af simple Almuesfolk; den Ene strakte sig over den Anden for at komme til at kysse St. Petri Fod, som idag havde mere end sædvanlig Kraft; man saae smaa Børn rækkes fra Haand til Haand for at naae hen til Billedet og delagtiggjøres i dets Velsignelse. Imidlertid gik Gudstjenesten sin uforstyrrede Gang oppe ved Høialtaret, men Ingen uden de derved fungerende Geistlige lod til at bryde sig videre derom, indtil det Øieblik, da Basunernes Skrald gjennem de uhyre Hvælvinger og Kanonernes Torden udenfor forkyndte, at den hellige Fader selv opløftede det Allerhelligste. Da sank alle de i Kirken forsamlede Militære paa eengang i Knæ, saa deres Vaaben klang mod Marmorgulvet, og Størstedelen af det forsamlede Folk fulgte deres Exempel. Alles Hoveder bøiede sig idetmindste for det Ene, som saaes opreist og blottet foran Høialteret; det var Pius den Niendes milde, ærværdige Hoved, som her saaes hævet over alt Folket, det var hans skjælvende Hænder, som her opløftede den gyldne Monstrans og viste den frem mod alle fire Verdenshjørner. Dette var et høitideligt Moment, et af de sjældne, som belønner ogsaa den Fremmede og anderledes Troende for Kjedsommeligheden ved disse langvarige og for ham ofte uforstaaelige Ceremonier. Efterat Messen var tilende, blev Paven baaret i stor Procession rundt Kirken i sin forgyldte Stol paa sex rødklædte Drabanters Skuldre, omviftet af de uhyre Paafuglevifter og fulgt af sin uendelige Præstehær, hvoraf de ham nærmeste bare paa Silkepuder hans Klenodier og Regalier, den tredobbelte Krone, Nøglerne, forskjellige Bispehuer etc. Da Toget kom forbi den føromtalte Petrusstatue, var det underligt at see, hvorledes det levende Afgudsbillede paa den vaklende Bærestol bøiede sig for det livløse paa Marmorthronen, medens dette blev siddende stivt og ubøieligt som altid, med sine tre sorte Fingre oprakte i det mystiske Velsignelsestegn. Der sidder det ogsaa uforandret endnu, medens dets levende Repræsentant har

været fordrevet langt bort fra dette sit Tempel og fra sin hellige Stad.

Om Aftenen var der atter Illumination og Ildfornøielse i Rom. Men denne Gang var det ikke Pavedømmets Stolthedsbygning, der skulde forklares med Ildskrift, det var det hedenske Keiserdoms Gravmæle, som maatte tjene til Bærer af St. Petri yderligere Forherligelse, som maatte taale, at det nye Rom feirede sin i et Øieblik straalende, tordnende, lynende Triumph paa det Gamles uforgjængelige Grund. — Det var det noksom bekjendte og beskrevne Fyrværkeri paa Keiser Hadrians endnu saa vældige Gravborg, den Paverne ved nogle smaa Forsvarsværker have gjort til Fæstningen Engelsborg. Her paa denne imposante Rotunda, der speiler sig i Tiberen, øvede nu de berømte romerske Fyrværkere i en halv Times Tid deres bedste Kunst: Templer og Kolonader af Brillantild opstod og forsvandt i et Øieblik, tusinde Ildfontainer sprudlede, brede Kaskader af Ildregn, hvori tindrende Stjerner svømmede, væltede sig fra Borgens Tinder ned i Floden, hele Borgen skinnede snart i grøn, snart i rød bengalsk Ild, og til Slutning foer et umaadeligt Neg af mange tusinde Raketter op i Luften med et forfærdeligt Brag, som om den hele massive Stenmasse sprængtes fra Grunden af. Nogle Øieblikke efter var ogsaa Alt chaostisk indhyllet i Damp og Mulm, men da Krudtrøgen var draget bort, stod den gamle Hedningemur atter stolt og fast der i Fuldmaanens klare, uforanderlige Lys.

En Nytaars-Legende.

1849.

Det var en bitterkold Nytaarsaften. Himlen stod sort og stjernetindrende over den hvide Vinteregn, og Sneen hang tyk og fast som Istapper paa de mørke Graner og over Hyttens lave Tag, saa den næsten skjulte dens eneste lille Vindue. Men gjennem dettes smaa tilfrosne Ruder lyste et mat Ildskin ud i Vintermørket, og indenfor i Hytten sad den fattige Enke med sine Smaa om Skorstensilden, der snart flammede høit og snart truede med at gaae ud, alt eftersom den næredes fra en Bunke tørre Kviste og smaat Kvas, som Bornene havde sanket sammen ude i Graneholtet om Formiddagen. Ordentlige Vedtræer fra de mange Brændestabler derude turde de ikke tage for den haarde Mand oppe paa Gaarden, det havde han strengelig forbudt dem, skjøndt han eiede saa store Skove med mange tusinde Træer. De glædede sig nu og jublede hver Gang Flammen blussede høit op, og det knittrede ret lystigt i Grankvistene, men dette var ogsaa deres eneste Juleherlighed og Nytaarsglæde, thi den fattige Stue var vel renskuret til Helligaftenen, men den var tom og bar paa alle de gode og skjønne Ting, Julen ellers pleier at bringe med for Børn og Voxne; i Skuffer og paa Hylder fandtes her Intet, uden en Skaal sur Mælk og det lidet Forraad Havremeel, til den for Middag og Aften her sædvanlige

Vandgrødskost. For at tilberede denne satte Moderen just Gryden paa Ilden; da spurgte hendes næstældste Barn, en Dreng paa syv Aar, om de da heller ikke iaften skulde faae noget Julegodt? Lille Hans, Viserdrengen oppe fra Gaarden, havde dog idag ude i Skoven fortalt ham, at Folkene deroppe bagte og stegte saamange deilige Ting til Nytaarsaften, skulde de saa her aldrig faae see noget Saadant? Ak, sagde Moderen, jeg har heller ikke i Kvæld andet at give Eder end den velsignede Havregrød, men lader os takke Gud, saalænge vi have den og Tag over Hovedet og Noget at varme os ved: der er dem, som ikke have det engang. Og hun sukkede dybt, thi hun tænkte paa, at hun formedelst Mandens Død var udsagt fra Pladsen til ubestemt Tid, og at hun, naar en ny Familie ankom, vilde være husvild med sine fire Smaa og sin gamle, sengeliggende Svigermoder, hvis eneste Støtte hun var. Ja, men kjære Moder — begyndte nu med grædefærdig Stemme hendes Ældste, en lille niaarig Pige, der sad med den mindste Glut — kjære Moder, husker Du ikke, at da vi Juleaften ogsaa sad og ikke havde noget Godt, da sagde Du, at hvis vi i Juleugen vare rigtig artige og flittige og gudfrygtige, saa vilde Fader, som er i Himlen, paa Nytaarsaften sende os et Bud med deiligt Julebrød og nye Klæder? Men nu er det jo Nytaarsaften, og ikke noget Sendebud er endnu kommet, og dog have vi været skikkelige og flittige, have samlet Kviste og passet Huset, medens Du var paa Arbeide, have læst vort Fadervor baade Morgen og Aften, ikke sandt, Moder? — Jovist, sagde den arme Moder, hvis Haab om ved anstrengt Arbeide at kunne forskaffe dem den belovede Nytaarsgave var slaaet feil — jovist have I været mine egne kjærlige og lydige Børn, men Himmelbudet har saa mangfoldige andre Steder at gaae iaften, og det til Folk, der førend vi fortjente dets Gaver, at det vel ikke kan naae til os; dog det kommer vist, om ikke iaften saa en anden Gang, naar vi blot slaaer vor Lid til Ham, som

er i Himlen. Ak, men Du lovede det dog! — klagede de to ældste Børn, og de to mindre skreg med dem, medens Moderen gav sig ivrigt i færd med sit Arbeide for at skjule sin Bevægelse. Men borte fra Sengen lød Bedstemoderens gamle skjælvende Stemme, der formanede: Skam Eder dog Børn, at sætte saaledes ind paa Eders stakkels Moder, hun, som slider og slæber Nat og Dag for at skaffe Eder det Nødvendigste! Tog nu Gud hende, som han har taget Eders Fader, hvorledes vilde det saa gaae Eder, tro I? Saa fik I nok ikke Vandgrød engang, endsige unyttigt Julegodt, som I nu forlange. Da tog Børnene til at græde bitterligt og gik hen og kyssede deres Moders Hænder og bad hende om Tilgivelse, lovende, at de herefter aldrig skulde ønske Andet, end hvad hun kunde give. Men hun sluttede dem Alle i sine Arme, græd tunge Taarer over dem og betragtede dem med et Blik fuldt af uendelig Kjærlighed og Medynk. Derpaa hævede hun med Et Hovedet, som om hun grebes af en stærk Tanke. Jeg vil dog endnu engang forsøge det, sagde hun halvhøit som for sig selv, maaskee kan jeg dog endnu skaffe Eder det Belovede iaften. — Du, Anne — her talede hun til den ældste lille Pige — pas Du vel paa Ilden og dine Sødskende, medens jeg gaaer ud en liden Stund for at opsøge Himmelbudet — Hvem veed? maaskee bringer jeg Eder noget Rart med tilbage. Hun kastede hermed et Tørklæde over Hovedet og vilde ile ud, men den Gamle henne i Løibænken raabte: Hvor gaaer Du hen, Datter? Kom hid, lad mig tale med Dig først. Og da hun var kommen hen til Sengekanten, hviskede den Gamle: Du vil op til Gaarden, nægt det kun ikke. Ja, sagde Sønnekonen sagte, hvor skulde jeg ellers hen; her findes jo ikke andet beboet Hus i en halv Mils Omkreds, og længe kan jeg jo ikke blive borte. Gaae ikke derhen, vedblev den Gamle, det nytter Dig ikke, jeg kjender Stenhjerterne deroppe, jeg veed, de bære desuden et gammelt Nag til mig og Alt hvad mit er, siden dengang jeg i hele Kirkealmuens

Paahør forekastede dem, at de havde besveget min afdøde Mand, deres Slægtning, for hans retmæssige Arv. Gaae ikke — husk hvorledes de sidst bortviste Dig, husk hvor haanligt de begegnede os, da din Mand, min Søn, var ynkelig omkommen i deres Tjeneste, og Du i din store Nød og Sorg bad om Hjælp! Bedre at taale Hunger og Kulde end oftere at udsætte sig for saadan Ydmygelse. Ak, svarede Moderen, hvilken Ydmygelse kunde jeg vel ikke ville taale, naar jeg dermed kunde forskaffe disse smaa Stakler en liden Glæde? Desuden var jeg for ilsindet, da jeg sidst var deroppe, jeg vil nu gjøre Bod med denne Gang, og det bæres mig for, som vil den blive os til Lykke. Og hermed skyndte hun sig ud af Hytten. Udenfor greb den iskolde Luft den Tyndklædte, Sneen knirkede under hendes Fødder, hendes Haar og Klæder bleve hvide af Rimfrost, men hun mærkede det ikke, hun ilede let op mod Gaarden, hvis anseelige Bygning lyste med mange Vinduer oppe fra en høi Bakke; — Haabet om at kunne skaffe sine Smaa en Nytaarsglæde gav hendes Hjerte Varme og hendes Fødder Vinger. Først da hun kom ganske i Nærheden af Huset, sank hendes Mod noget, og hendes Skridt bleve tungere, men hun fattede sig snart igjen og bankede paa. Indladt i Kjøkkenet, hvor en deilig Duft af Stegt og Bagt slog hende imøde, saae hun Konen staae ved Skorstenen og holde et syndigt Hus med sine Piger, der vare ifærd med at tilberede de gode Sager, og ikke kunde gjøre hende nogen Ting tilpas. Gjennem en aabentstaaende Dør til en oplyst Stue saaes Aftensbordet dækket med fint Lintøi og skinnende Sølvtøi og mange Lys, og i en stor Lænestol derinde sad den gamle Husbonde og tællede Penge og gjennemsaae sine Regnskabsbøger for Aaret. Enken fra Hytten skred sagte frem til den mægtige, ildrøde Kone foran Skorstenen, neiede dybt for hende og fremførte ydmygt sin Bøn om et Laan af noget Julebrød for Aftenen, hun vilde betale det Alt tilbage med Arbeide. Men Gaardkonen svarede hende

ikke, vedblev sit Styr, og raabte blot ind til Manden: Der er Rendekjærringen nede fra Pladsen igjen og tigger! Kom herud Faer og giv hende sin Besked, jeg tør ikke vende mig bort fra de fordømte Piger, ellers brænde de Stegen for mig. Den gamle Mand i Læneſtolen stod brummende op og kom ud i Kjøkkenet; hans haarde Ansigt og vrede Miner lovede intet Godt, men Enken gjentog dog med skjælvende Stemme sin Begjæring for ham, fremsatte hvorledes hun Intet havde at give sine Smaa i hele Julen, og hvorledes hun nu vilde takke ham og velsigne ham for et lidet Forskud paa hendes Arbeidsløn. Men Husbonden lo kun haanligt og sagde: Nu ere vi blevne gode nok til at overløbes med Tiggeri, efterat den gamle Hex, Eders Mands Moder dernede, for Alle og Enhver har skjældt os ud for Bedragere, og I selv har været grov heroppe. Forskud vil I have? Nei see engang! Og hvorledes vil I da betale Afgiften af Pladsen for den hele Tid, jeg af bare Godhed har ladet Eder sidde der, siden Eders Klods af en Mand brak Halsen mellem mine Tømmerstokke? Men nu skal det ogsaa have en Ende, jeg vil ikke længer have Eders hovmodige og forbandede Slægt paa min Eiendom; otte Dage efter Nytaar kommer den nye Husmand, og da maa Stuen være rømmet, bered Eder derpaa! Og nu pak sig, iaften bliver her Intet at snage. — Her vendte den haarde Gamle sig om og vilde gaae ind igjen, men den fortvivlede Enke holdt ham tilbage, og uagtet Blodet kogte i hende af Forbittrelse og saaret Stolthed, gav Tanken paa hendes Børn hende dog Magt til at nedtvinge sin retfærdige Opbrusning, og til endnu engang med blide Ord at gjentage sin Bøn om Barmhjertighed, ja til at bede om Tilgivelse, hvis hun nogensinde havde brugt for dristige Udtryk mod ham. — Men han stødte hende haardt fra sig med de Ord: Gaae til Fattigkassen med din Begjæring, her er intet Hjem for omstreifende Tiggerpak — om saa St. Peder selv kom iaften og betlede, saa skulde han blive udenfor. Hermed gik han

ind og smældte Døren efter sig. Den stakkels Enke blev et Øieblik staaende som tilintetgjort, men fattede sig saa igjen for at gjøre det sidste Forsøg. — Hun henvendte sig atter til den mægtige Kone ved Skorstenen — det var dog en Kvinde som hun selv, maaskee hun kunde røres — hun bad hende med Taarer om kun at maatte medtage et lille Julebrød til de saa haardt ventende Smaa. Men den rige Kone havde intet Hjerte for Børn, eller vel maaskee hun hadede Andres, fordi hun ingen selv havde — hun nægtede haardnakket den fattige Moder den mindste Krumme Brød og truede kun: Har I ikke hørt, hvad Manden sagde? Ham maa jeg lyde, som I — gaae derfor bort med det Gode, eller jeg maa lade Pigerne kaste Eder udenfor Døren! — Alt Haab var nu tilende for Enken, forgjæves havde hun tømt Ydmygelsens Kalk til Bunden. Men hun mukkede dog ikke — stille og som bedøvet vaklede hun henimod Døren, og da hun kom der, saae hun paa en Hylde lige ved sin Haand et Par smaa friske Hvedebrød, der duftede saa deiligt og fristende. — Et Øieblik foer den Tanke gjennem hendes Hoved: Om du af denne Overflødighed tog disse to smaa Brød til dine Børn, var det Synd? Og Leilighedsfristeren hviskede med det samme i hende: Tag dem kun — Ingen seer Dig — Konen har just sit Øie andetsteds henne — Du er jo strax ude af Døren med dem! — Men hun tog dem ikke, men gik ud i den kolde Vinternat, tomhændet som hun var kommet. —

Næppe var hun ude af Døren, før det atter bankede paa denne, og en krumbøiet gammel Mand traadte ind, støttet paa en lang Stav og indhyllet i en pjaltet Kappe, med en Tværsæk over Skulderen og en sid Hat paa Hovedet. Istapper hang i hans lange, graa Skjæg, og han rystede af Kulde, da han nærmede sig Skorstenen og bad Konen om lidt Kvældsmad og Husly for i Nat; han havde vandret langt idag, sagde han, og næsten Intet havt at spise, nu var han fast forkommet af Kulde, og hans gamle Been vilde ikke bære ham længere. Saa

jentog sig næsten det samme Optrin som med Enken.
;aften er nu alt Tiggerpak ude, sagde den mægtige
one; hun kaldte Manden ud, og denne bortviste den
amle Betler med haanende Ord, sigende: At her var
ıtet Herberge for Tatere og omstreifende Fanter, han
ınde gaae ned til Pladsen under Bakken, der var et
Samlingssted for slige Folk; der vilde han vist blive
odt modtaget. Og den gamle Betler takkede for Anvis=
ingen og gik. Men da han kom i den aabne Dør,
endte han sig om og rettede sig op, saa han blev meget
øi, og hans Oine funklede sælsomt frem under den
lbageslaaede Hat, og hans lange graa Haar og pjal=
ede Kappe flagrede ud i den kolde Natteluft, medens
an løftede Staven truende mod den gamle Rigmand
erinde og raabte: Tag Dig iagt Mand, at Du ikke
ør Aaret er omme vanker husvild om i Vinternatten
om de Fattige, Du har bortvist ikvæld! Og dermed var
an borte. Men Husbonden inde i den varme, hygge=
ge Stue og foran det velbesatte Bord lo høit af hans
rudsel og sagde: Før Aaret er omme husvild! Og nu
: det Klokken Ti Nytaarsaften — det maatte da skee
ɪrbandet snart! Og han lo endnu stærkere. Men hans
one blev forskrækket, thi hun syntes der var Nogen,
er gjentog Haanlatteren udenfor Vinduet.

Imidlertid var den arme Enke kommen tilbage til
n fattige Bolig, som endnu kun for otte Dage skulde
ære hendes. Men hun talte intet Ord om, hvad der
ar hændet hende oppe paa Gaarden, hun sagde blot til
Børnene, der saae forventningsfulde men stille paa
ende, at hun ikke havde funden Den hun søgte, men
t han nok snart vilde komme. De stakkels Smaa drog
el mangt et Suk, men klagede dog ikke og satte sig
ille om det nøgne Furubord, hvorpaa Moderen just
nrettede Vandgrøden og den sure Mælk for dem, og
ıtte sig derpaa selv ved Bordenden med den Mindste
aa Skjødet, bleg og stille, medens den ene Taare efter
en anden randt ned over hendes Kinder. Men Bedste=

moderen henne i Sengen laae imidlertid og mumlede: Jeg sagde det nok, jeg sagde det nok! — som om hun vidste det Altsammen, skjøndt Enken ikke havde nævnt Noget af, hvad der var mødt hende. Efterat lille Anne havde læst tilbords, begyndte nu den stille Familie deres tarvelige Maaltid. De havde ikke spist længe, før de hørte det knirke som af Fodtrin i Sneen udenfor, og en Haand tog i Dørklinken. Der er han, der er Himmelbudet! raabte Børnene, sprang op og klappede i Hænderne. Moderen blev lidt forskrækket, men sagde dog høit: Herind i Jesu Navn! Døren gik nu op, og Alle bleve noget skuffede ved at see en gammel, ussel Betler træde ind og skuttrende af Kulde bede om noget Mad i Guds Navn og Husly for inat. Alle tog de dog venligt imod ham, og Moderen sagde: Gud hjælpe os for Husly og Mad vi har at byde — men hvad vi have, det skal I dele med os, dette er ikke en Nat for gamle Folk at være ude i. Og hun bød ham sætte sig i Skorstenen og gav ham af Grødfadet, og han takkede og spiste. Det var den samme gamle, krumme Mand, som var bleven bortvist oppe fra Gaarden, dog nu saae han ikke længer vred ud men var blid og venlig, og da han havde taget sin Hat af, saae hans skaldede Hoved med det lange, graa Skjæg saa ærværdigt ud, og hans Øine lyste saa forunderligt milde og kjærlige, at Børnene strax bleve fortrolige med ham og klyngede sig om ham. Han tog dem ogsaa paa sine Knæ og legede for dem, og fortalte dem alleslags lystige og underfulde Historier, saa de rent glemte Aftenens Sorger og Skuffelser, og tilsidst tog han frem af sin Tværsæk allehaande kunstigt udskaarne Smaating, som han forærede dem til at lege med, saa de næsten bleve ellevilde af Glæde og mente, at nu var Himmelbudet kommet alligevel. Moderen sad stille og saae vemodigt smilende paa dem, men da de nu tilsidst vare faldne i Søvn over al deres Glæde, da kom Raden til hende at trøstes. Hun havde taget sin Rok og sat sig til at spinde, for hvile kunde

hun ikke, og de klare Taarer vædede hendes Spind, thi hun tænkte paa, hvor der skulde blive af dem alle i det nye Aar, hvis første Time nu snart vilde slaae. Da begyndte den gamle Tigger i Skorstenskrogen at tale saa deeltagende og opmuntrende til hende, at hun lidt efter lidt aabnede ham sin hele Kummer og Ængstelse. Og see! Han havde saamange trøstefulde og hjertelige Ord at sige hende om Den, der sørger for hver Spurv paa Marken, at hun fandt sig lettet derved, og ikke kunde Andet end tro den forunderlige Gamle, naar han med sit sikkre Blik sagde hende, at nu var Frelsens Time nær. Saaledes hengled Natten, indtil Klokken var nærved Tolv. Da blev der pludselig en stærk, blodrød Glands udenfor, og en fjern Larm hørtes. Enken sprang forfærdet op og saae ud. — See, da stod Gaarden oppe paa Bakken i lys Lue paa alle Hjørner, saa Alt der var en eneste uhyre Flammemasse, som farvede Himlen og Egnen milevidt med den skrækkelige Ildglands! Gud staae de Arme bi! de brænde inde! raabte Enken og vilde ile derop for at hjælpe. Men den gamle Mand holdt hende tilbage og sagde med befalende Styrke: Bliv hjemme, her kan Du bedre hjælpe; Du faaer Gjæster. Og næppe havde han sagt det, før et ynkværdigt Tog kom ned over Bakken; det var nogle af Gaardens Tjenestepiger og Drenge, som deels bar, deels slæbte den stolte Rigmand og hans Kone, nu halv nøgne og forbrændte, som de vare revne ud af deres med Flammer omspændte Seng, jamrende og hylende. De bleve førte lige ind i Hytten, den eneste Bolig paa lang Afstand, og den mishandlede Enke tog paa det kjærligste imod dem, ydede dem al den Hjælp hun kunde og tog lige til sine Børns Sengetæpper for at svøbe de Ulykkelige ind i. De vedbleve at jamre og klynke over deres meget Gods, som brændte saa lystig deroppe; da sagde den gamle Betler, som imidlertid var bleven siddende rolig i sin Krog, pludselig høit: Velkommen efter, Godtfolk! Ved disse Ord foer den brandlidte Rigmand som rasende op fra

sit Jammersleie og raabte: Griber ham! det er Mordbrænderen, det er ham, der har sat Ild paa min skjønne Gaard, han har truet dermed, griber ham! — Men nu reiste den gamle Betler sig langsomt op, kastede sin Stav og stod der rank i sin fulde Høide: hans pjaltede Kappe forvandlede sig til et langt, sølvhvidt Klædebon, og om hans ærværdige Hoved stod der som en Straalekrands. Du gamle Synder! sagde han med en streng og dog blød Røst, der i dens stille Klarhed kunde høres over al Brandlarmen og Jamren — Du gamle Synder, det er dit eget forhærdede, helvedesbrændende Indre, der har tændt Ild paa det timelige Gods, som Du ikke vidste at benytte. — Endnu er Naadens Dør dog ikke lukket for Dig, men det skal Du vide, at hvis Du ikke bruger dine tilbageblevne Midler og Levedage til at gjøre Godt mod denne Enke og hendes Børn, som Du har saa skammeligt mishandlet, saa vil din elendige Sjæl i al Evighed komme til at brænde i samme vilde Lue, som nu fortærer dine jordiske Eiendomme, dem Du har elsket høiere end din udødelige Sjæl! — Alle vare saare forfærdede over dette Syn og denne Tale nedfaldne til Jorden. Og da de igjen opløftede deres Øine, var den gamle Betler der ikke mere. Men fra samme Øieblik var Skallet brustet om den gamle Husbondes og hans Hustrus Hjerter, og de græd begge inderligt; den mægtige Kone tog den fattige Enkes Børn i sin Favn og sagde hulkende, at nu havde hun dog endelig ogsaa faaet Noget at leve for. Og den haarde Herre gik hen til Bedstemoderens Seng, tog hendes tørre Haand i sin og sagde til hende: Tilgiv mig, gamle Birthe, — din Mands Arv skal herefter gaae over paa dine Børnebørn, — Lad kun brænde, hvad vil deroppe — jeg har reddet min Sjæl, og hvad jeg har tilbage af timeligt Gods, mine gode Jorder og mine Skove — det skal være Eders. Og han holdt sit Ord; snart hævede sig en anseelig ny Gaard oppe paa Bakken, og i den boede

kun een Familie, men det var de to Gamle, Enken og hendes fire Børn; Bedstemoderen var siden død. Og hver Jule- eller Nytaarsaften herefter sade nu Enkens Børn ved det deilige Julebord, og de manglede Intet, og opvoxede i Overflod men i Tugt og Flittighed og til god Lærdom. Men til den gamle, forunderlige Betler har Ingen hørt eller seet, hverken før eller siden, saa Mange tro, det var St. Peder selv, der hin Nytaarsnat kom som Himmelbud baade til den Rige og til den Fattige.

Pigen fra Norge.

Historisk-romantisk Fortælling.

1861.

Første Kapitel.

De Reisende.

En Aften i Begyndelsen af Mai Maaned, Aar efter Christi Byrd 1300, roedes en Baad opad Jølstervandet i det Indre af Firdafylke. For de fire Roerskarles kraftige Aaretag gled den lette Snekke hurtigt henad den blanke Vandflade, hvori de høie Kyster vexlende speilede sig, nederst med en Rand af veldyrkede Marker og Agerskraaninger, der nu lyste i Vaarens første Grønne, derover de mørke med tæt Naaleskov bevoxede Aaser, og øverst de duftblaa hist og her med Sne skinnende Toppe af de fjerne Høifjelde. Solen var alt længe gaaet ned, men dens gyldne Rosenstjær hvilede endnu paa Fjeldene og den skjønne Snebræ, Skræklingen, i Baggrunden af Dalen, medens over Søen og det lavere Dalføre var udbredt den gjennemsigtige, lette og dog saa vemodige Dæmring, der betegner Nordens Vaarnat. Ikke en Lyd hørtes fjernt eller nær undtagen de taktfaste Aareslag, nu og da en dump Bragen fra et Sneskred oppe i Fjeldene eller en fjern Bjældeklang fra Gaardenes Udmarker. Denne Naturens Taushed syntes ogsaa at have meddelt sig til Folkene i Baaden, foruden Roerskarlene endnu to Mænd, der sade mageligt paa Hynder i Bagstavnen, tæt indhyllede i deres Reisekapper, som for at beskytte sig mod den paa denne Aarstid

endnu kjølige og skarpe Aftenluft. Den mindre af disse Mænd havde endog trukket Kappens Hætte over Hovedet, saa fast Intet saaes af hans Ansigtstræk, han sad bøiet, stirrede ned i Baadens Bund og værdigede ikke Omgivelserne et Øiekast. Den Anden derimod, høiere og rankere, havde kastet sin Hætte tilbage, hvorved kom tilsyne et kjækt og ungdommeligt Hoved med en let, skotsk Hue paa de sorte Lokker. Den unge Mands livfulde Øie fulgte med synlig Opmærksomhed og Deeltagelse de skjønne Naturbilleder, der, eftersom Baaden gled frem, altid skiftede i det Enkelte, medens de i det Hele bevarede den storartede Ro og Majestæt, som er disse nordiske Fjeldegnes Særkjende. De Indtryk, han modtog, syntes lidt efter lidt at blive saa stærke, at de drev ham til Meddelelse; han vendte sig flere Gange om til sin Medreisende som for at aabne en Samtale, men Hættemanden forblev stum og urørlig i sin foroverbøiede Stilling. Endelig kunde den livfulde Yngling ikke udholde Tausheden længer, men brød den, idet han paa godt Norsk, skjøndt med en noget fremmed Udtale, som halvt for sig selv talte saaledes:

„Hvad denne Egn dog ligner mit Fædrelands Dale og Søer! — kun større, kun vildere, kun endnu mere eensomt. Jeg kan næsten ikke tænke mig andet, end at vi nu ro opad Loch-Lomond og til Natten skulle hvile i Jarlen af Carricks Borg. Synes I ikke ogsaa det, kjære Herre? — I er jo godt kjendt i Skotland. — Men I seer Jer jo ikke engang omkring."

„Og hvad skulde vel jeg see efter?" — lød nu en skarp, tør Stemme ud fra Hætten. „Jeg har reist her tit nok til at kjende hver Vig, hver Gaard og hvert Fjeld. Disse Kyster forandre sig ikke, men vel de Menneskers Skjæbner, som beboe dem. Derpaa vare mine Tanker rettede. Ellers kan I have Ret deri, min unge Ven, at denne Sø ligner Loch-Lomond, og det træffer jo ogsaa ind, at vi ikvæld skulle gjæste en Jarleborg."

„Herren til Hegranæs er altsaa Jarl? — Det

vidste jeg ikke; men det glæder mig. Saa vil han have mere Magt til at fremme vort Forehavende."

„Hans Magt er vel ikke saa stor nu som i den gode Kong Eriks Dage, da det gjerne kunde siges, at Hr. Audun Hugleiksjøn var første Mand i Riget, selv Kongen ikke undtagen. Han var da Sjælen i Alt, og Alt gik gjennem hans Haand. Ak ja, det var bedre Tider, berømmelige Tider, hvorom ogsaa jeg kan sige: qvorum pars magna fui!"

„Hvad betyder det?" — afbrød den unge Skotlænder sin ældre Reisekammerat med et Smil — „I glemmer, lærde Herre, jeg forstaaer ikke Vælsk — og er ingen Præst."

„Præst! Det er heller ikke jeg," svarede den Anden med uventet Ivrighed og med en uvilkaarlig Bevægelse, der lod Hætten aabne sig saavidt, at en lang, spids Næse, et Par buskede Øienbryn og et graasprængt, rødligt Skjæg kom tilsyne. — „Præst? — det er jeg ikke heller — og dog kan jeg Latin, og dog har jeg studeret ved det berømmelige Universitet i Paris og der taget Magistergraden saavel juris canonici som juris civilis, dertil behøves ingen Tonsur — tvertimod, de frie Videnskaber og Kunster trives bedst i hele Hoveder og frie Hænder. Det er jo just vor Tids Plage og Svøbe, at Præsterne og Munkene have indbildt Verden, at ingen Lærdom, ingen Kløgt kan trives uden under Krumstaven. Deraf deres Overmagt, deres Overmod, deres uhørte Dristighed og Rovbegjærlighed, saavel mod Folk som mod Konge! — Der var en Tid, da dette Mørke syntes at kunne spredes — Præstemagten at brydes — i den gode Kong Eriks Dage — da den oplyste og faste Dronning Ingeborg, da den kloge og mægtige Hr. Audun, da Kongens øvrige Baroner og Raad med Kraft vovede at stride mod den myndige Erkebiskop Jon og hele hans Klerest — ja næsten overvandt dem, — da var og en Lægmand Kongens Kantsler! — Ja, unge Fremmede, Den, som sidder her ved Eders Side, har seet alt Dette

og taget Deel i alt Dette, og nu paa sine gamle Dage maa han see, at Kleresiet løfter Hovedet igjen, at den nye Konge lader sig føre i Præsternes Ledebaand, at han har taget den listige Munk Sira Aake, Provsten ved Mariakirken i Oslo, til sin Kantsler, ja endog for bestandig har knyttet dette høist vigtige civile Embede til hin dumme, geistlige Værdighed! — Som om der til evige Tider ikke kunde findes andre lærde Mænd i Norge end Præsterne! — Men de skulle findes, ja — de ere alt fundne, og den Tid kan igjen komme, da en Lægmand bliver Norges Riges Kantsler!"

Med Forundring havde den unge Mand hørt paa dette hans ellers saa stille Reisefælles heftige og lange Udbrud — han skjønte nu vel, at han uforvarende var kommet til at berøre en øm Streng hos den lærde Magister. Denne sank som udtømt af Talen og uvillig over at have givet den Løb atter taus tilbage i sit Sæde, hvorfra han halvt havde reist sig, og indhyllede sig end tættere i sin Kappe.

„Med al Eders Iver mod Kleresiet har I dog ikke besvaret mit Spørgsmaal, ærede Herre — Magister, som jeg nu maa kalde Eder" — sagde Ynglingen, idet han forsøgte paa atter at bringe Samtalen igang. „I har ikke sagt mig Betydningen af hine latinske Ord."

„Jo vist har jeg det og maaskee altfor tydeligt. Jeg har jo sagt, at jeg har taget nogen Deel i hine berømmelige Tiders Gjerninger, da Hr. Audun var første Mand i Kongens Raad."

„Og hvorfor er han det ikke længer?" spurgte Skotlænderen.

„Fordi Hertug Haakon er bleven Konge," lød det hult fra Hætten. „Men spørg mig ikke mere, det er farligt at tale om disse Ting, selv i denne afsides Dal."

„Forklar mig dog kun," vedblev Ynglingen, „hvorfor I fører mig og vor Sag til Hr. Audun paa Hegranæs, naar han har mistet al sin Magt? Der skal dog stor Magt til at gjennemføre den. Var det ikke bedre,

vi foer lige til Kong Haakon og forelagde ham Sagen? Han er dog den Nærmeste til at tage sig af den."

„Siig heller den Nærmeste til at undertrykke den," hviskede Magisteren. „Per barbam Justiniani, min unge Fremmede, har I ikke fidem til den Vei, jeg fører Eder og Eders desperate Sag — mærk, Eders — ikke min — saa bøi kun af endnu og drag ned til Kongen i Oslo, han vil lee Eder lige op i Ansigtet ved Eders Eventyr eller, hvis han tager det alvorligt, kaste Eder i Taarnet derfor. Der er kun een Mand i Norge, der kan hjælpe Eders Sag frem, hvis den har nogen Grund, og det er min gamle Ven, Hr. Audun Hugleikssøn til Hegranæs, uanseet eller maaskee just fordi han nu er i Unaade hos Kongen. Hans Magt er endnu stor som hans uhyre Besiddelser rundt her i Landet, og hans Forbindelser med Udlandet endnu mange. Laaner han sit Navn og sin Arm til Eders Sag, da er den saa godt som vunden, ikke at tale om den ringe Hjælp, jeg kunde yde som juridisk Consulent, og den blev Eder kun tildeel hos Hr. Audun. Men, som sagt, min unge Hr. vandrende Ridder, ønsker I heller at drømme om Eders Dame paa Bunden af Borgfængslet i Oslo, saa drag kun did — endnu er det Tid, — men den yderste, thi er I engang traadt over Hr. Auduns Tærskel, og den er ganske nær — da, jacta est alea! — det vil sige, da kan I ikke mere træde tilbage, da har I valgt mellem ham og Kongen."

„Valget er jo egentlig forlængst afgjort, siden jeg har fulgt Eder hid," — svarede Skotlænderen — „saa langt ind i disse uendelige Fjorde og Dale, hvorfra ingen Tilbagegang synes mulig, mindst for den Fremmede alene. Men efter hvad I har sagt, tvivler jeg ikke mere om, vi nu ere paa den rette Vei; I kjender Forholdene her i Norge bedre end jeg, Udlændingen. Jeg vil heller ikke glemme at I, kjære Hr. Magister, var den Eneste, der tog sig af mig og min Sag, da jeg tilfældigvis traf Eder i Bergen strax efter min Ankomst,

at I tilbød at tage mig med paa denne Eders Reise til Firdafylke og at indføre mig hos den mægtige Hr. Audun paa Hegranæs."

„Nu, det skal I ikke regne saa høit, Ungersvend," brummede den lærde Herre. „Jeg skulde jo alligevel den Vei, og saa var det mig ikke ukjært at have en ung, livlig Reisekammerat, med hvem jeg kunde tale om Skotland, hvor jeg før har tilbragt mange lystige Dage. Af Interesse for Eders ulykkelige Fædreland lovede jeg og at fremføre Eders eventyrlige Forehavende for Hr. Audun, og hvis han tog Sagen op, da ogsaa min Bistand, saavidt den kan ydes uden Fare for os Alle. Vent Eder altsaa ikke for meget af denne Reise — betragt den kun som en Lystfart til et norskt Herresæde, hvor I vil finde Gjæstfrihed nok, skjøndt næppe den Pragt og Forfinelse, som hersker i Eders skotske og engelske Magnaters Slotte. Men hvorom Alting er, saa kan I nu snart selv dømme; thi tager jeg ikke meget feil, saa er det Tinderne af Aalhus Borg, som skimte frem der borte i Kveldskodden."

Magisteren pegede ved disse Ord henimod den Deel af Vandets nordlige Bred, hvor den hvidskummende Jølsterelv gjennem dunkle Skove og over lyse, rige Markskraaninger styrter sig ud i den stille Sø. Tæt ved Elvens Udløb, paa en Landtunge, der dannedes af en fra Søen indgaaende lang Vig og en anden mindre, hævede sig de høie, graa Mure af en massiv, firkantet Stenbygning, med uregelmæssige, smalle Vinduer eller rettere Skydeskaar og fire smaa Hjørnetaarne, hvilke dog ikke udsprang fra Grundvolden men kun fra den øverste med krenelerede Tinder besatte Omgang. Dette simple men ved Høide og Fasthed dog imponerende Kastel eller Taarn stod ganske frit paa sin grønne Bakke, der saaes ingen Ringmur, ingen Udenværker, ingen Tilbygninger; først i noget over hundrede Skridts Afstand, paa Engen mod Øst, bemærkedes en Klynge af de i Norge sædvanlige lave Bjælkehuse. Det var Gaarden Hegranæs,

Hr. Audun Hugleiksøns gamle Ættegaard; Stenkastellet paa dennes Grund ved Strandbredden var af Hr. Audun i hans Velmagtsdage opført og kaldtes af Almuen almindeligt Aalhus Slot. Det betragtedes vidt og bredt som en stor Mærkværdighed og som et pralende Vidne om Borgherrens Rigdom og Høihed, da Stenbygninger, naar undtages Kirker og nogle Kongsgaarde, paa den Tid vare næsten uhørte i Norge, og de største Baroner og Høvdinger endnu paa deres Herresæder lod sig nøie med Fædrenes Træhuse og Bjælkehaller.

Mod denne Borg styrede nu Baaden ind gjennem den trange Munding af den vestre Vig, som indenfor udvidede sig til en liden Sø, der syntes at tjene Slottet til Havn og Forsvar, at dømme efter de flere store, vel udrustede Baade, som der laae fortøiede. Uden Hinder lagde den fremmede Snekke ind til Havnens stensatte Brygge, men før vore Reisende fik stige i Land, standsedes de af nogle bevæbnede Mænd, der kom ud fra et Nøst tæt ved Bryggen, gav sig tilkjende som Strandvagt og lod forstaae, at Adgangen til Slottet ikke var fri for Alle og Enhver, men at Fremmede maatte opgive Navn og Ærinde, inden de kunde føres videre.

„Er det Eders høit priste norske Gjæstfrihed!" udbrød den unge Skotlænder, — „at standses saaledes af Bevæbnede, endnu før man faaer sat Foden paa Land! Hvorledes vil det da gaae, naar vi komme op til Haldøren? Hos os i Skotland er Hyttens som Jarleborgens Strande og Døre aabne for alle fredelige Reisende, Morgen og Aften, Nat og Dag, uden Spørgen efter Navn og Ærind!"

„Ogsaa naar Borgherren lever i Krigstilstand!" spurgte Magisteren smilende, idet han med det samme tog sit Skrivertøi frem, som han bar i en Læderpung ved sit Bælte, skrev et Par Ord paa et Stykke Pergament og leverede dette til en af de Bevæbnede, der strax dermed skyndte sig op til Slottet.

„Det er en helt anden Sag," mente Ynglingen,

„naar Borgen bliver beleiret, eller Borgherren just har Feide med sine Naboer. Men her er jo Alt i den dybeste Fred."

„Ikke saa dyb, som det synes," svarede den ældre Reisende halvt hviskende, — „saalænge Hr. Audun staaer paa saa spændt Fod med Kongen, som for nærværende, maa han ansee sig levende i en Slags Feidetilstand, og den største Forsigtighed er saare nødvendig mod det mørke Hofpartis grumme Anslag. Just de fredeligst udseende Besøg kan bringe ham de største Farer, derfor maa ogsaa vi finde os i at undergaae de i den Anledning fastsatte Bestemmelser. Men snart ville vi blive godt modtagne, tvivl ikke derom. Skjøndt rigtig nok," vedblev han derpaa, idet han med et veemodigt Blik betragtede Havnens og Borgens stille Omgivelser — „ak ja, unge Mand, deri kan I have Ret, det er ikke saa livligt og gjæstfrit her nu som i fordums herlige Dage! Da kunde man strax mærke, naar Hr. Audun selv var her tilstede og for en kort Stund havde løsrevet sig fra Kong Eriks Hof eller fra sin Forlening, det stolte Tønsberghus, for at see sine Fædres gamle Sæde. Da var Høiene og Engene om Borgen opfyldte med Sværme af Folk og Heste i den meest livlige Rørelse, da saaes lange Rader af Telte opslagne paa Voldene til Ly for alle de Gjæster, der ikke kunde finde Rum i Slottet eller i de gamle Huse paa Hegranæs, da stode Borgens Porte paa vid Væg, og høirøstet Tale, lystelig Skjemt og Sange hørtes langveis fra, naar man nærmede sig Hallen. Og nu, hvilken Stilhed, hvilket Øde! — Hvo skulde tro, at den prægtige Hr. Audun nu opholdt sig her paa Gaarden, naar En ikke vidste det bedre, naar En ikke kjendte det pludselige Omslag i hans Vilkaar, kjendte de sørgeligt forandrede, onde Tider! Men de gode kunne komme tilbage — ja! de skulle det! Thi Hr. Audun lever endnu og med ham Haabet!

Medens Magisteren saaledes fordybede sig i det for den Ældre altid fristende Æmne: Forskjellen mellem

Før og Nu, var han ved Ynglingens Arm steget opad de steile Stentrin til Landingsbroen, og de begge vandrede tilsammen henad den trange, brolagte Vei, der førte op mod Slottet. En af Vagten fulgte dem for ved den første Port at modtage Besked om Indladelsen, de Andre bleve tilbage hos Roerskarlene, der siden skulde bringe Tøiet op. Ved saaledes at nærme sig Borgen bemærkede vore Reisende nu, at denne ikke var saa aldeles blottet for Udenværker, som det havde seet ud til fra Søen. En græsbevoxet Jordvold sluttede sig i en 30 Alens Afstand fra Taarnet trindt om Foden af den symmetrisk afrundede Bakke, hvorpaa dette var beliggende. Ved den lavt overhvælvede Port i denne Jordvold, som vendte ud mod Havnevigen, behøvede de ikke at vente længe; en lille Laage aabnedes snart for dem, da det forhen afsendte Bud netop var vendt tilbage fra Slottet med Besked om, at de Fremmede strax skulde indlades og være meget velkomne. Komne indenfor Volden, der saaes at danne et godt Brystværn for der bag leirede Bueskytter, steg vore Reisende nu videre opad den grønne, med enkelte store Hængebirke bevoxede Slotsbakke, og naaede snart Høiden, hvor de bemærkede, at den lille Bugt paa hin Side af Landtungen ved en kunstig stensat Grav var forlænget lige til Elven, saa at Aalhus Slot egentlig ganske var omflydt af Vand udenfor Jordvolden. Hinsides denne kunstige Grav, over hvilken en bevægelig Bro var anbragt, saaes en stenlagt Vei at føre hen mod Øst til Husklyngen paa det gamle Hegranæs Gaardtun.

Vore Reisende befandt sig nu lige foran den nye Borgs Hovedindgang, der var anbragt i den vestre Endemur af den langagtige Firkant, som dannede Bygningens Grundform, saaledes som det endnu kan sees af dens faa tilbageværende Levninger. Dørhvælvingen, der i henved fem Alens Høide gik gjennem den to Alen tykke Grundmur, havde udentil Forziringer i Rundbuestil, og i Muren over den var indsat en Marmorplade med

Hr. Auduns Skjoldemærke, en Rose omgivet af sexten Lilier. Den ydre Dør af massive Egeplanker, besatte med tunge men smukt forgreenede Jernbeslag i Blomsterform*), stod nu aaben, og paa begge Sider af den vare opstillede en Række Huskarle, beredte til at modtage og tjene de Fremmede. Paa Tærskelen hilsedes disse af en gammel, ærværdigt udseende Mand i lang, sort Dragt og med en Sølvstav i Haanden. Det var Skjænkeren eller den Øverste for Borgens Tjenerskab, der nu i Husherrens Navn bød dem velkomne til Hegranæs, aabnede den indre Dør og skred høitideligt, med opløftet Embedsstav, foran dem ind i Hallen.

Dette store Rum, der indtog to Tredieparter af Bygningens Længde og dens hele Brede, maatte selv midt paa Dagen være temmelig dunkelt, da det kun modtog Dagslyset fra nogle faa smalle Vinduesaabninger eller rettere Spalter høit oppe i den tykke Sidemur; nu, ved den svindende Aftendæmring, vilde det forekommet de Indtrædende ganske mørkt, hvis ikke et mægtigt Baal af fede Tyrikubber havde flammet lystigt paa det uhyre Klæberstens Arnested i Hallens sydøstlige Hjørne. Ved Flammernes usikkre Skin kunde de nu skimte det høie, sort tilrøgede Bjælkeloft, de raa Murvægge behængte med alskens Vaaben, som Sværde, Landser, Buer, Øxer og Skjolde, de lange Furuborde med Bænke indad Hallens Sider, og i Baggrunden, ved Siden af Ildstedet og ligeoverfor Indgangsdøren, Borgherrens ophøiede Sæde, der dog nu stod tomt. Over det med friskt Halm belagte Stengulv førtes de Fremmede nu hen mod Ildstedet, hvis varmende Nærhed ikke var dem ubehagelig efter Reisen i den skarpe Aftenluft. De aflagde her deres „Kappruns“ eller Hættekapper, hvorved det kom tilsyne, at den ældre Herre, eller Magisteren, derunder bar en næsten fodsid Kjortel (Syrkot) af brunt Klæde med

*) Efter Sagnet er det denne Dør, der siden er flyttet til Aalhus Kirke, hvor den endnu findes.

hængende løse Ærmer, bræmmet med graat Pelsværk og fæstet om Livet med et Bælte af firkantede Sølvplader, hvorfra paa den ene Side i to Sølvkjæder nedhang den før omtalte Lædertaske. Hans Fødder vare bedækkede med røde, trange Hoser og lange, tilspidsede Sko, paa sit skaldede Hoved bar han et Slags lav, flad Hat prydet med Skuepenge. Hans Medreisende, den unge Skotlænder, stod der nu rank i sin høilandske Hjemstavns Dragt, med bare Knæ, Plaid og Philabeg, den samme Dragt, der har givet en af de gamle norske Konger, som antog den, Navn af Barfod. Imidlertid havde Kjertesvende sat svære Metalstager med tændte gule Voxlys paa Bordet foran de Fremmede, andre Svende bragte dem forgyldte Fade med Tvættevand og fine hvide Haandklæder, og den gamle Skjænker selv kredentsede dem den store Sølvkande med Velkomstdrikken, idet han bad dem tage Plads paa Bænken med de bløde Hynder ved Siden af Høisædet — Kveldsmaden skulde strax blive frembaaret.

„Tak, Gamle," sagde Magisteren efterat have taget en god Slurk af den duftende Vin og rakt Kanden til sin Medreisende — „tak, det gjorde godt. Jeg mærker, I har dog endnu den gamle ædle Vin paa Hegranæs, skjøndt ikke Alt er her som før. Nu, gamle Guttorm, hvordan har Du det? Du kjender mig dog igjen?"

„Sikkerlig, Hr. Bjarne, det gjør jeg vist, det er ikke saa ofte, vi nu her paa Borgen faae see et bekjendt Ansigt. Ak ja, meget er forandret, siden I sidst gjæstede Hr. Audun paa Tønsberghus, ædle Herre!"

„Blandt Andet ogsaa, at Borgherren ikke mere selv modtager sine gamle Venner i Hallen, naar de komme langveis fra for at gjæste ham. Veed Hr. Audun ikke, hvo der er her? — jeg har dog nylig sendt Bud derom."

„Jeg troer han veed det, ædle Herre, idetmindste har han givet mig Befaling til at føre Eder op til ham, saasnart I havde vederkvæget Eder efter Reisen."

„Hvorfor sagde Du ikke det strax? Er han da syg, siden han ikke forlader sine Rum?“

„Ak ja, syg kan han nok kaldes, skjøndt ikke paa Legemet. Siden han kom hid efter det skrækkelige Møde med Kongen paa Tønsberghus, som I nok kjender, har hans Sind været mørkt og menneskefjendsk — han vil ikke see Nogen — han lever ganske alene i den øvre Vaaning her — selv sine Nærmeste vil han ikke have om sig, — de maa holde til over i de gamle Stuer paa Hegranæs; det er med Nød og Næppe han vil lade sig bringe den nødvendige Betjening. I kan derfor let begribe, hvor høit I endnu maa staae i hans Minde, da han, strax han hørte Eders Navn, gav Tegn til at ville see Eder. Ak, ædle Herre, hvis det nu kunde lykkes Eder at rive ham ud af denne sørgelige Tilstand, at føre ham tilbage til hans Familie og Venner!“

„Jeg maa strax til ham — lad en Kjertesvend lyse mig derop. Og I, min unge Ven,“ — her henvendte Hr. Bjarne sig til sin Medreisende — „tag Eders Magelighed iagt her saalænge — jeg forbereder Eders Møde med Hr. Audun og haaber snart at kunne lade Eder kalde. Imidlertid vil gamle Guttorm nok i al Fylde sørge for Eders Beværtning og Pleie her — ikke sandt, Gamle? Jeg anbefaler denne unge Skotlænder til din særdeles Omsorg, han er min fuldtro Ven og vil snart ogsaa blive Hr. Auduns.“

„Jeg skal gjøre mit Bedste,“ svarede Skjænkeren, der allerede med nogle Svendes Hjælp var ifærd med at dække Bordet, — „men vil Hr. Bjarne ikke selv nyde Noget, inden I gaaer op til Herren?“

„Nei — jeg kan ikke vente. Men hør, lad kun Noget bringes op — Du veed, jeg forlanger ikke stort — kun en tre, fire Fade af det Bedste, I har — ogsaa den gamle Malvasier — glem ikke den. Og nu, min unge Ven, godt Maaltid! — Undskyld, jeg forlader Eder; men det er nødvendigt for os begge.“

„Gjør som I vil, Hr. Magister,“ svarede den unge

Skotlænder noget uvillig — „jeg er nu engang her og overladt til Eders Førelse. Kun synes mig Udsigterne for mit Ærinde her temmelig mørke, — da Den, hos hvem jeg skulde søge Hjælp, selv har Hjælp nødig, er sindssyg og har slaaet sig fra Verden."

„O, vær kun rolig, — mit Besøg skal nok bringe ham ind i den igjen," sagde Hr. Bjarne, idet han fulgte en Kjertesvend, der lyste foran ham med en Tyrifakkel, og forsvandt gjennem en Dør paa den anden Side af Høisædet. Vi ville ogsaa lade den unge Skotlænder tilbage i Hallen under Skjænkerens, den gamle Guttorms, gode Tilsyn, idet vi følge Hr. Bjarne opad den smalle i Mellemmuren anbragte Vindeltrappe til Borgens øvre Vaaning, hvor Husherren sagdes at vente ham.

Andet Kapitel.

Den faldne Stormand.

Inden vi bringe Læseren Ansigt til Ansigt med Herren til Hegranæs, vil det være nødvendigt at forudskikke en kort historisk Beretning om denne navnkundige Stormands foregaaende Stilling og Skjæbne, forsaavidt hine Tiders særdeles sparsomme og dunkle Annaler derom give nogen sikker Oplysning. Hr. Audun Hugleiksjøn, almindeligt kaldet Hestakorn*), en af Norges

*) Dette Tilnavn maa enten have været et adeligt Familienavn, eller et i de Tider saa almindelige Øgenavn, opkommet ved en os nu ubekjendt Anledning, thi at det ikke, som Absalon Pedersen i hans Norges Beskrivelse og efter ham Torfæus antager, kan være ham tillagt, fordi han først i Norge gav sine Heste Korn at æde, er paavist ved antikvariske Undersøgelser, der godtgjøre, at Korn eller Havre længe før Audens Tid her var brugeligt Foder for Heste.

Riges Baroner, var af en gammel anseet, med den norske Kongefamilie beslægtet Høvdingsæt i Søndfjord, hvor han havde sit Stammegods, og maa alt som meget ung have gjort sig gjældende ved sine Talenter, sin Rigdom og sin Ærgjerrighed. Allerede i Kong Magni Lagabøters Tider nævnes han som denne Konge behjælpelig ved hans store Lovarbeider, især som kyndig i den borgerlige Ret. Ikke længe efter blev han Kongens Stallare, fulgte ham paa hans Tog og blev brugt ved alle vigtige Forhandlinger og Gesandtskaber. Men det var især efter Kong Erik Magnussøns Thronbestigelse og i dennes Mindreaarighed, at han virksomst tog Deel i Regjeringsanliggenderne. Sammen med Kongemoderen, den myndige Dronning Ingeborg, og nogle andre Herrer af Kongens Raad, hvoriblandt kan nævnes Hr. Gaut af Tolga, Hr. Bjarne Erlingssøn til Bjarkø og Giske, Hr. Andres Plytt og den nye Kantsler, den lærde Hr. Bjarne Lodinssøn, dannede han Sjælen i den Opposition mod Klerkevældet, som udmærkede Kong Eriks første Tid og skaffede denne Konge Tilnavnet Præstehader, uagtet han selv vistnok ikke havde stor Deel deri. Efter Enkedronningens Død og Kong Eriks Myndighedsalder tabte Hr. Auduns Indflydelse sig heller ikke, tvertimod, den tiltog stedse mere over den svage Konge, og det kan skjønnes, at Alt nu gik gjennem hans Haand. Erik kalder ham selv: „sin kjære Slægtning og Secretarius, (Bærer af Kongens private Segl, hemmelig Raad); han ophøiedes til Jarleværdighed og udnævntes blandt Andet til Fehirde eller Skatmester og Befalingsmand paa det kongelige Slot Tønsberghus. I dette vigtige Embede, hvorved alle kongelige Oppebørsler i det sydlige Norge faldt under ham, var det vistnok han berigede sig saaledes, at han kunde erhverve den uhyre Samling Jordegods, der endnu længe efter hans Død, og efterat det var gaaet over i Andres Hænder, kaldtes det Audunske Gods. Det er tydeligt, at han var en Mand, der, skjøndt stolt, prægtig og ridderlig, dog ikke skyede noget

Middel for at komme til sit høieste Maal. Og dette Maal var udentvivl Gjennemførelsen af det Stormandsvælde, der havde hersket i Norge fra gammel Tid, men som under de sidste kraftige Konger af Sverres Æt var tildeels blevet brudt og underlagt den kongelige Enestyrelse. Kong Eriks Svaghed gjorde det let for Hr. Audun og hans Venner at tage til sig den ene af Kronens Forrettigheder efter den anden, og Alt syntes at føie sig for dem. Men der var En, der stillede sig stærk og mægtig mod deres Planer, og denne Ene havde Fremtiden i sin Haand. Det var ingen Anden end Kongens yngre Broder og udseede Arving, Hertug Haakon, ligesaa stiv, klog og charakteerfast, som Erik var svag og letbøielig, ligesaa fast bestemt paa Kongemagtens Udvidelse, som Hr. Audun paa dens Indskrænkning. I Broderens Levetid holdt han sig vel temmelig tilbage fra dennes Hof, eller rettere, han holdt sit eget Hof i Oslo, — Hovedstaden i hans Hertugdømme, hvor han øvede sig stille i Regjeringskunsten og styrkede sig til i rette Tid at træde kraftigt op mod Stormandsvældet. At Hertugen og Hr. Audun saaledes ikke kunde være Venner, fulgte af Sagens Natur, dog synes det, som de temmelig længe have bevaret idetmindste et ydre Skin af god Forstaaelse, eftersom det befindes, at Hr. Audun Aar 1295 under sit navnkundige Gesandtskab i Paris, hvor han paa Kong Eriks Vegne sluttede Forbund og Subsidietraktat med Kong Philip den Smukke af Frankrig mod Kong Edvard I af England, ogsaa optraadte som Giftermaalsmægler for Hertug Haakon, idet han for denne fæstede Isabella de Joigny, en Slægtning af den franske Konge. Men netop hans Færd ved denne Anledning maa have paadraget ham Hertugens bittreste Unaade, thi fra den Tid daterer sig deres aabenbare Fjendskab, og Hertugens Ægteskab med Isabella fuldbyrdedes ikke, tvertimod ægtede han et Par Aar senere den skjønne og høitdannede Euphemia, Fyrst Vitslaf af Rügens Datterdatter. Efter Kong Eriks tidlige Død i

Juli Maaned 1299 besteg Hertug Haakon ifølge Arveloven Norges Throne, og dermed var det, skjøndt ikke uden Modstand, forbi med Hr. Audun Hugleikssøns Magt. Han og hans Venner sees ikke at have været tilstede ved Kong Haakons og Dronning Euphemias Kroning i Throndhjem (den 10de August 1299), og paa den nye Konges Tilbagereise til Oslo var det, at Hr. Audun pludselig blev fængslet under Omstændigheder, vi i denne Fortælling siden komme til at berøre. Vel blev han snart efter atter løsladt, men kun under Betingelse af, at han skulde trække sig tilbage til sin ensomme Ættegaard i Firdafylke, og der sidde i Privatlivets Ro uden at maatte forlade sin Eiendoms Grændser. I hans Fald blev ogsaa adskillige af hans nærmeste Venner meddragne, saaledes den forrige Kantsler Hr. Bjarne Lodinssøn; denne blev dog ikke fængslet eller anvist et bestemt Opholdssted men blot berøvet sine Æresposter, det synes endog, som han endnu havde fri Adgang til Hoffet.

Det var denne lærde Herre, som nu første Gang efter deres begges Fald aflagde et Besøg hos sin forrige Collega, eller man kan vel rettere sige Overmand og Patron i Norges Riges Raad. Hr. Bjarne Lodinssøn var ikke den Mand, at han, som Hr. Audun hidtil, mørk og stolt skulde have indesluttet sig i sin Skjæbne og kun med bittre Blik maalt Dybden af sit Fald; tvertimod, han saae altid opad, var altid i Bevægelse for at vinde nyt Fodfæste paa den slibrige Magtens Grund, hvorfra han var nedstødt. Det var saaledes ikke ubekjendt, at han havde anvendt alle sine Kunster og Forbindelser for at sætte sig i Gunst hos den nye Konge, men dennes nye geistlige Kantsler, Sira Aake, havde nok hidtil været ham for stærk og for overlistig, og hans Besøg her hos den faldne Stormand syntes at vidne om, at han nu maatte have vendt sin Operationsplan i en anden Retning. Thi slaae sig til Ro, opgive Haabet om atter at faae sin Haand med i Ledelsen af de offentlige Anlig-

gender, det kunde man være sikker paa, at Hr. Bjarne Lodinssøn ikke var istand til. Saa urimeligt det altsaa end kunde synes for den ene Faldne at søge Hjælp hos den Anden, var det dog næppe blot for at see til sin Ven i Ulykken, at Exkantsleren havde foretaget denne lange Reise til Hegranæs og nu stod foran Indgangen til den fængslede Løves Buur.

Komne opad Vindeltrappen til Borgens øvre — eller rettere midtere Vaaning — thi der var endnu een ovenover — befandt Hr. Bjarne og hans Fører sig ved Enden af en forshvælvet Gang, der strakte sig langs Bygningens nordre Ydermur, hvori hist og her saaes trange Aabninger eller Skydeskaar forsynede med Brystværn. I enhver af disse Aabninger stod en fuldtvæbnet harniskklædt Mand paa Vagt, støttende sig paa deres store Laasbuer, saa stille og ubevægelige, at man i de dybe Spidsbue-Nicher gjerne kunde taget dem for Jernstatuer, hvis ikke nu og da en sagte Klirren af Vaabnerne ved en uvilkaarlig Bevægelse eller et speidende Blik frem under Hjelmskyggen havde røbet levende Væsener. Til enhver af disse Vogtere gjorde Kjertesvenden et Tegn, idet han lyste Magisteren forbi dem, til han endelig standsede foran den midterste af de Døre, der paa Gangens modsatte Væg førte til indre Værelser. Denne Dør aabnedes sagte, og de traadte nu ind i et stort Rum, den saakaldte øvre Hal, hvis for de Tider pragtfulde Udstyr med brogede Guld- og silkevirkede Tapeter og kunstrigt udskaarne Husgeraad af poleret Egetræ kun svagt oplystes af en fra Midten af det tavlede Loft nedhængende Sølvlampe.

„Derinde vil I finde ham," hviskede nu Kjertesvenden, idet han pegede mod en Dør i den venstre Væg, der stod paa Klem saaledes, at en Lysstrime fra det indre Rum trængte gjennem Sprækken. „Jeg maa ikke følge Eder længer. Trænger I til Noget, da husk at Vagten er derude." Og hermed forsvandt han ad den Dør, hvorigjennem de vare komne ind.

Hr. Bjarne blev noget underlig ved saaledes at lades alene. Han saae sig omkring i det store, pragtfulde, halvmørke Rum, hvor der herskede en ængstelig Stilhed, og hvor dunkle Skygger fra det usikkre, blussende Lampeskjær foer hen over de vævede Tapeters brogede Figurer. Det forekom ham som en gjøglende Skyggedands af de glimrende Fester, hvortil han før havde været Vidne i denne prægtige Hal. Dengang straalende Lysglands, statelige Ridderes og skjønne Damers Dands til Harpers og Gigers Klang, munter Tale og Skjemt gjenlydende overalt. — Og nu! — Aanderigets Taushed, dunkle Skyggers Flugt gjennem det øde Rum! Og han, der dengang var Festens som Husets Konge, hvis høie Skikkelse i Magtens og Lykkens Fylde skred igjennem den ærbødigt vigende Mængde, hvis dybe, rige Stemme tonede kraftigt over alle Andres — var han ikke ogsaa nu bleven en Skygge af sig selv, blodløs og tonløs som hine, der foer hen over de Gyldenstykkes Vægge? Kunde det virkeligt være den levende, mægtige Hr. Audun, der befandt sig i Værelset indenfor, hvorfra ingen Lyd hørtes, og foran hvis Dør ingen ventende Kreds af Hofmænd saaes forsamlet? Maaskee var det kun et Lig, legemligt eller aandeligt, Vennen skulde finde derinde? — Hr. Bjarne kunde ikke forhindre disse og lignende uhyggelige Tanker fra at gjennemfare sit Hoved de Par Sekunder, han blev staaende alene i Hallen, men snart forjog han dem igjen, smilede halvt over sin egen Barnagtighed og skred nu med faste, men sagte Fjed hen mod den ved Lysstrimerne betegnede Dør. Han var just ganske nær derved, da den pludselig blev stødt helt op, og en høi, mørk Skikkelse viste sig i den bueformige Aabning, sælsomt omflydt af det stærke Lysskjær i det indre Værelse. Magisteren traadte uvilkaarligt et Par Skridt tilbage, fattede sig dog strax igjen og rakte sin Haand ud mod Skikkelsen (den han saare vel kjendte) med den Hilsen:

„God Aften, Hr. Audun!“ — Intet Svar. —

„Det er mig, Eders gamle Ven, Bjarne Lodinssøn! Jeg bringer gode Tidender.“

Den Tiltalte svarede endnu ikke, syntes heller ikke at bemærke Hr. Bjarne, men blev staaende paa Dørtærskelen stirrende ud i Salen med et stivt Blik fra de dybe, dunkle Øine, der endnu mere fremhævedes af de ligblege, skarpe Ansigtstræk, uordentligt omgivne af graasprængte, mørke Lokker. Et langt, sort Skjæg bølgede ned over det brede Bryst, og den høie, endnu ranke og mægtige Skikkelse var løst omhyllet af en lang, sort Fløiels Huskjortel foret og kantet med Hermelin, under hvis vide Folder en let Ringbrynies Staalglands fremglimtede. I sin høire Haand holdt han et kort blottet Sværd, den venstre var halv fremstrakt, som vilde han føle sig for i et mørkt Rum.

Forfærdet over dette hans gamle Vens Udseende, der saa tydeligt røbede Vanvid eller idetmindste temporær Aandsfraværelse, veeg Magisteren tilside, medens Hr. Audun langsomt skred ind i Salen, bestandig følende sig for og udstødende nu og da afbrudte Ord, hvoraf den ængsteligt lyttende Gjæst blot kunde opfange enkelte, saasom:

„Hulen er mørk — Isabella! — hvor er Du? — Hertugen forlanger Dig af min Haand — saa faaer jeg Magten igjen. – Tys — hvorfor jamrer Du Dig? – det er ikke sandt — det er ikke sandt, Du er ikke forraadt. — Hvad siger Du? — dette Sværd? imod ham? – Ja — En af os maa bort — han eller jeg!“ — —

Under disse dunkle Udbrud var den spøgelseagtige Nattevandrer naaet omtrent midt frem i Salen; da gik Døren fra Gangen op, og den gamle Skjænker traadte ind med Lys fulgt af et Par Svende, der paa Sølvfade bar den af Hr. Bjarne hidbestilte Nadvere.

Ved den af de Indtrædende foraarsagede Larm eller og ved det stærkt indfaldne Lysskin maatte den vandrende Drømmer med Et være bleven opreven af sin unaturlige Tilstand, dog ikke til Bevidsthed; thi med et hult Suk

sank han pludselig sammen paa Gulvet, hurtigt understøttet af Hr. Bjarne og den tililende Guttorm.

„Ak, Jesus, Maria! — er det atter saaledes fat!“ — jamrede den Gamle, idet han støttede sin bevidstløse Herres Hoved til sit Knæ. — „Men jeg burde have tænkt det — jeg burde have tænkt det.“

„For Guds Skyld,“ udbrød Hr. Bjarne, der næppe kunde komme sig af sin Skræk. — „Hvad er dette? — han kjendte mig ikke — talede forvirret — og nu — han seer jo ud som død!“

„Vær uden Frygt“ — hviskede den Gamle, idet han vedblev sin Omsorg for den Bevidstløse — „vær kun rolig Hr. Bjarne — det er en af hans sædvanlige Anfald — de ende altid saaledes, han kommer snart til Live igjen. — Men saa hjælp mig dog, I Klodse af Svende — sæt Fadene der — hid med Vandkummen! — lad os aabne hans Ringbrynie — den gaaer han da ogsaa altid med — jeg troer, han sover med den. Saa, lad os nu varligt bringe ham hen paa denne Løibænk. — Ak ja, ak ja! — jeg troede dog, han denne Aften skulde være fri, — at Eders Nærværelse, Hr. Bjarne, skulde oplive ham. — Men det var dog godt, vi ikke lod den fremmede Skotlænder komme herop. — I er jo en gammel Ven, Hr. Bjarne — og vil ikke røbe Hr. Auduns Svaghed for Nogen?“ —

„Forstaaer sig. — Er han ofte saaledes?“ —

„Ak — næsten hver Nat, men sjelden saa tidligt som i Kvæld. Præsten siger, han gaaer i Søvne, men det er nok noget Værre. — Eivind Væbner, som er fremsynt og skjønner paa Fugleskrig, siger, at de onde Trolde oppe i Hegranæsaasen have faaet Magt over ham — de indgive ham ofte saa gruelige Ord, at En kan blive ræd ved at høre derpaa.“ —

„Ja vel, — ja vel, jeg har ogsaa hørt dem“ — mumlede Hr. Bjarne gysende. „Men lad os tie dermed, jeg troer, han kommer til sig selv igjen.“

Virkelig syntes det nu at være lykkets de tro Tje=

neres forenede Bestræbelser at vække den syge Husherre af hans Afmagt: — han reitede sig halvt op fra Løibænken, hvorpaa de havde lagt ham, og saae sig omkring med et Blik, hvori laae tilbagevendende Bevidsthed. — „Hvorfor er jeg her?“ — sagde han lavt — og, idet han fik Øie paa Magisteren — „Hvo er denne Fremmede? — hvad vil han her?“ —

„Besøge en gammel Ven, som han desværre finder syg. Hr. Audun, kjender I endnu ikke Eders fordums Collega?“ sagde Magisteren, idet han traadte nærmere.

Den Tiltalte reiste sig nu helt op, strøg det lange, sortgraa Haar fra Panden og betragtede den Fremmede med samlet Eftertanke. Hans mørke, spændte Træk opklaredes synligt — derpaa greb han med begge sine Hænder om Magisterens udstrakte Høire, trykkede den varmt og udbrød:

„Ved alle hellige Mænd, Bjarne Lodinssøn! — det er Eder selv, nu kjender jeg det gamle, kloge Ansigt igjen, — I har da ikke, som alle de Andre, glemt den faldne Stormand. I kommer for at gjæste ham i hans Ulykke, i hans ensomme Rede!“

„Jeg troede, I vidste min Ankomst og ønskede at see mig,“ — svarede Hr. Bjarne — ellers havde jeg ikke trængt ind paa Eder ikveld, syg som I er.“

„Ja, det er sandt, nu husker jeg det,“ — sagde Hr. Audun efter nogen Betænkning, — „I blev mig meldt — og en Anden med — jeg ventede Eder — men saa kom den sorte Sky over mig igjen, og jeg erindrer ikke mere. Ha — Bjarne, jeg frygter, I er ikke bleven godt modtaget.“

„Gamle Guttorm her har sørget vel for Alt, saavel for mig som for min Reisefælle, hvem jeg imorgen vil forestille Eder. Thi nu i Kveld trænger I til Ro, — Audun — jeg bringer gode Tidender — dem vil vi spare til imorgen.“

„Ja, Herre,“ indfaldt nu den gamle Skjænker, „lad

os bringe Eder til Sengs — det er silde — og I har igjen havt et slemt Anfald."

„Nei," gjenmælede Slotsherren nu ved fuld Fatning, „jeg er nu rask og trænger ikke til Hvile, kan heller ikke sove. Jeg beder Hr. Bjarne endnu skjænke mig en Samtale iaften, hvis han ikke selv er for træt dertil — eller frygter for at være alene med en Vanvittig," lagde han smilende til, da han bemærkede, at Magisteren kastede ængstelige og bønlige Blikke over til Guttorm. „Vær kun rolig, gamle Ven, det er nu over for i Nat, og disse to Svende kunne jo til større Sikkerhed gjerne blive her i Hallen, medens I følger mig ind i Kammeret ved Siden af, hvis Dør er kun tillænet."

Hr. Bjarne, enten virkelig beroliget eller, for ikke at opirre den Syge, bemestrende sin Ængstelse, erklærede sig rede til at blive endnu en Stund hos Hr. Audun, før han gik til Ro. Dog sørgede han for, at de to Svende virkelig posteredes i den ydre Hal, og at den forhen hidbragte Nadvere ogsaa fulgte ham ind i Hr. Auduns Closet.

Den gamle Guttorm blev, trods al Hovedrystetn, sendt alene ned igjen i Hallen for at tilsee den anden Reisende, bringe ham til hans Natteleie og bede ham undskylde, at han paa Grund af Husherrens Sygdom først næste Morgen tidlig kunde blive forestillet for denne.

———

Tredie Kapitel.

En natlig Samtale.

Det klart oplyste Værelse, hvorfra Hr. Audun var kommet ud, og ind i hvilket han nu førte sin Gjæst og gamle Collega, havde Udseende af et Slags Arbeidsrum. Væggene vare panelede med mørkt Træ og til en vis

Høide omgivne med kunstrigt udskaarne Hylder og Skabe, hvori saaes opstablede Bøger og Pergamentruller. Gulvet var belagt med uldne Tæpper, og tæt ved Kaminen, hvori der endnu ulmede Gløder, saaes et stort Bord af Ibenholt indlagt med Sølv, og paa dette en Læsepult, forskjellige Bøger og Skrivematerialer. En svær med gothiske Zirater udskaaret Lænestol stod ved Siden heraf; i denne nødte Hr. Audun sin Gjæst til at tage Plads og lod Nadverfadene med Vinen sætte foran ham paa Bordet. Selv vedblev han at gaae frem og tilbage i Værelset, men ikke længer med Drømmerens uvisse Skridt, hans Gang var nu fast, alle hans Bevægelser røbede det fuldkommen gjenvundne Herredømme over sig selv. Da Svendene, der havde besørget Anretningen, igjen vare traadte ud i Hallen, og de to gamle Venner saaledes befandt sig ene med hinanden, standsede Hr. Audun pludseligt sin Gang tæt foran Magisterens Sæde, saae paa denne med et mørkt men fast Blik og spurgte med lav Stemme:

„Bjarne, har jeg talt Noget under min Vildelse, og har Du forstaaet det?“

Exkantsleren, der trods sin mindre rolige Sindsstemning dog ikke havde forsmaaet at tage til sig af Retterne og styrke sig med den ædle Vin — foer ved denne Tiltale igjen forskrækket op.

„Bliv siddende,“ sagde Hr. Audun roligt, idet han trykkede ham tilbage i Stolen, „lad Dig ikke forstyrre i din Nadver, Du kan vel trænge til den efter den lange Dagsreise. Frygt heller ikke for, at mit Anfald nu skal komme tilbage, de onde Magter have nu forladt mig til næste Nat; men svar mig kun, har jeg talt Noget, og har Du hørt det?“

Hr. Bjarne fandt det raadeligst at svare, at han vel havde hørt Hr. Audun i hans Drømmetilstand udstøde enkelte dunkle Ord, men at han slet ikke havde forstaaet dem eller kunnet samle deres Mening, om der var nogen.

„Jeg vil tro Dig," vedblev Hr. Audun, „Du kjender nok af mit foregaaende Liv til at forstaae Betydningen af mit Spørgsmaal og tilgive det. Det er skrækkeligt, maa Du vide, saaledes ikke at have Magt over sig selv, ikke at kunne forhindre Forgangenhedens hemmeligste Aander fra at træde op imod En selv og vidne gjennem Ens egen Mund!"

„Men disse Vidnesbyrd ere heldigvis saa dunkle, at endog Indviede ei kunne fatte dem," beroligede Hr. Bjarne sin Ven. — „Og selv om ikke saa var — det kommer jo kun an paa Dig selv, kjære Collega, at tage Magten igjen over disse Aander, hvorfor lader Du dem frit Spillerum her i denne klosterlige Ensomhed? Din stærke, til mandig Stordaad vante Sjæl fordrer fuld Virksomhed mod det Ydre, men nu lader Du den hensynke i uvirksomme Drømme, den vender da sin Kraft mod sig selv og fremmaner disse mørke Spøgelser, disse dunkle Anfald af Aandsfraværelse, der snart ganske ville tilintetgjøre Dig, styrte Dig i Vanvidets Afgrund, dersom Du ikke træder kraftigt op i selvbevidst Handling, river Dig løs fra denne sørgelige Uvirksomhed."

„Dit Raad er lettere givet end fulgt," svarede Hr. Audun bittert smilende, „Du husker nok ikke, at Uvirksomheden har valgt mig, ikke jeg den. Jeg er saa godt som Fange paa min egen Gaard, berøvet al Magt, alle Midler til Handling."

„Regner Du da dit berømte Navn, dine sjeldne Evner og Kundskaber, din rige Erfaring i Statslivet, ja selv dine store Eiendomme, dem dog Kongen endnu har ladet Dig beholde, regner Du alt Dette for Intet? Mig synes dog det er Hævestænger nok for den sværeste Byrde."

„Ikke for den Byrde, som tynger paa Sjælen," sagde Hr. Audun tonløst. „Og sæt endnu jeg vilde bruge disse Handlingsmidler, Du er saa god at tillægge mig, kan jeg det ogsaa? og hvortil da? Til at grave og pløie mine Jorder, til at jage i mine Skove, til at

fiske i mine Fjorde og Fjeldvande, det er al den Virksomhed, der er levnet mig."

„Og selv den benytter Du ikke, men sidder indelukket her inden fire Mure kun pleiende Omgang med dine egne mørke Tanker! Vil Du maaskee gjøre Hegranæs Borg til et Kloster, og selv vorde dets første Abbed? Det vilde da blive ret en salvet Glæde og en Syngen Gloria i Klerkernes Concilium over deres fordums værste Modstanders Forvandling til from Medbroder udi Kutten! Tænk det store Audunske Gods, hvilken sed Steg for Kleresiet! Ja, Du smiler Audun, men Spøgen kan blive til Alvor, uden Du selv veed af det, ved den Levemaade, Du nu fører. Dog Et vil jeg sige Dig, stifter Du end nok saa mange Klostre, mig faaer Du ikke ind i dit Convent! Jeg har endnu ikke opgivet Verden, ikke vore gamle, store Planer!"

„Troer Du da, at jeg har opgivet dem? Det er jo netop fordi de fylde hele mit Indre uden længer at kunne udføres i Handling, at min Sjæl deraf fortæres. Viis mig en Mulighed til atter at optage disse Planer, til atter at træde ind paa den store Kampplads, hvor Folkenes og Kongernes Skjæbne afgjøres, og jeg vil prise Dig som den, der paany har gjengivet mig til Livet!"

„Denne Mulighed bringer jeg, derfor kom jeg hid."

„Hvad siger Du," udbrød Hr. Audun, idet han standsede sin urolige Gang og lænede sig med Armene til Ryggen af den høie, udskaarne Stol, hvori Magisterens lille Figur næsten forsvandt. „Hvad siger Du? — Du kommer fra Hoffet — skulde Kongen? — dog nei, det er utænkeligt — der er Det mellem ham og mig, som gjør en Udsoning ligesaa umulig, som en Blanding af Vand og Ild."

Hr. Bjarne svarede ikke strax, men tømte med Velbehag endnu et Bæger af den priste Malvasier, og rakte et lignende op til Hr. Audun, af hvem det dog med Heftighed blev viist tilbage. „Nu, nu!" sagde han derpaa,

„det er da ingen god Begyndelse paa at træde ind i Livet igjen, at Du forsmaaer din egen ædle Vin. Vil Du vente, til Du faaer smage Kong Haakons, saa kommer Du til at tørste dit hele Liv. Thi deri har Du Ret, det er ikke fra den Kant, jeg bringer Dig Muligheden. Jeg har, siden vi sidst saaes, ydmyget mig dybt nok til selv at prøve Forholdene ved Kongens Hof, til at optræde som Supplicerende der, hvor jeg før selv var vant til at modtage Suppliker, jeg har overbevist mig om, at der er ingen Grund mere at vinde for os. Den ringe Indflydelse, det er muligt at faae over den kolde, pedantiske, kloge Konge, har Præsteskabet med Sira Aake i Spidsen allerede bemægtiget sig, og Du veed selv bedst, hvad vi, Kong Erik Præstehaders forrige Raadgivere, kunne have at vente fra den Kant. Det er ikke med Haakon men mod ham, vor Vei nu gaaer."

„Mod Kong Haakon? Af ganske Hjerte, den Vei vilde falde mig meget let, kun seer jeg ikke, hvortil den kunde lede, hvis det ikke skulde være til et endnu dybere Fald, end det vi allerede have lidt, til et endnu snævrere Fængsel for mig end Grændserne af Gaarden Hegranæs."

„Den skal føre os igjen op til Magtens Høider, Audun!"

„Saa have vi da skiftet Roller!" udbrød den Sidstnævnte. „Du, den forsigtige Lærde, raader til aaben Modstand, jeg, Sværdets og Handlingens Mand, kan uagtet den mest brændende Lyst ikke see nogen Mulighed til med Held at optræde mod Kongen! Men det kommer af, at jeg allerede forgjæves har prøvet saadan Modstand. Har Du da glemt, hvad der foregik paa Tønsberghus, da Kong Haakon paa sin Tilbagereise fra Throndhjem kom did og uden videre befalede mig at rømme Slottet, at nedlægge min Forlening? Du var rigtignok ikke da tilstede, men Du veed fuldtvel, — thi Virkningerne strakte sig siden ogsaa til Dig paa Ragnhildarholm, — Du veed fuldtvel, hvorledes jeg, taabelig stolende paa det Forbund af Høvdinger, vi ved vor

lange Birken troede at have bragt istand mod Kongens Enevoldsmagt, vovede at modsætte mig denne, vovede aabent at vægre mig ved at opgive Slottet i Kongens Hænder. — Du veed ogsaa, hvorledes det gik — hvorledes Alle forlod mig, forraadte mig, selv de af Stormændene, paa hvilke vi i vor lange Magtstid havde ødslet meest af Gaver og Hæder, og troet at have sikkret os bedst, — hvorledes Alle feigt faldt Kongen tilfode — roligt saae paa, at jeg blev afvæbnet og kastet i et haanligt Fængsel paa den samme Borg, hvor jeg for en Time siden havde herskct som Befalingsmand! Ha! — den blotte Tanke derom kan bringe mig til Raseri" (her foer han atter frem og tilbage i Værelset). „Og dog maatte jeg finde mig i Virkeligheden selv. — Synes Du saa ikke, jeg har prøvet nok, hvad aaben Modstand mod Kong Haakon fører til?"

„Det er heller ikke saadan Modstand, jeg tænker paa. Havde jeg været tilstede paa Tønsberghus hin ulykkelige Time, da vilde jeg vissselig gjort Alt mit for at forhindre den, jeg havde tilraadet Dig ubetinget Underkastelse, idetmindste for Øieblikket. Det var jo let forudseeligt, at de Store, at dine saakaldte Venner blandt Baronerne og Høvdingerne maatte falde fra Dig, naar Du nægtede Kong Haakon Lydighed uden at opstille noget andet Kongeemne, hvorom I kunde have samlet Eder."

„Hvor skulde jeg vel tage et saadant fra? Haakon er jo desværre sin Broders eneste umiddelbare Kron-Arving efter Loven."

„Des daarligere var det at sætte Dig op imod ham, hvis Du troede det. Men det er dog ikke saa ganske afgjort."

„Hvorledes?" — raabte Hr. Audun, idet han atter standsede sin Gang — „hvad vover Du at antyde?"

„At der maaskee endnu lever En, der er nærmere berettiget til Norges Throne end Hertug Haakon," sagde

Hr. Bjarne sagte men eftertrykkeligt, idet han med sine gjennemborende Blikke saae vist paa Hr. Audun.

Dennes marmorblege Aasyn blev ved disse Ord overtrukket med en dyb Rødme, hans Læber bævede, hans sorte Øine flammede, hans brede Bryst hævede sig med korte Aandedrag, det var som en Strøm af nyt Liv, af nye Forhaabninger om Hævn og Magt med Et blev ham indgydt. „Bjarne, Bjarne" — udbrød han afbrudt — „frist mig ikke — skuf mig ikke — væk ikke et Haab, som atter maa svinde! — Skulde det være muligt? — dog nei, Ingen veed bedre end vi To, at Kong Erik aldrig har havt nogen Søn."

„Men vel en Datter. Du husker dog den unge Dronning af Skotland, Jomfru Margrethe?"

„Hvor kan Du spørge! Det var jo ogsaa en af vore store Planer, der gik til Grunde, da den lille Margrethe for ti Aar siden døde paa Overreisen til Skotland, efterat vi endelig med stor Møie havde af Englands Konge og af de skotske Magnater faaet hende anerkjendt som Arving til Skotlands Rige efter hendes Morfader Kong Alexander den Tredie. Du var jo selv først derover for at udvirke dette, — Du kom hjem med velforrettet Sag, — Alt var i Skotland forberedt til den længselsfuldt ventede unge Dronnings Modtagelse, — aldrig har større Forventninger hvilet paa et ungt Barns Hoved, — men alle sank i Graven med dette, da hun døde, endnu før hun havde sat Foden paa sit Kongeriges Grund. Hvorfor nævner Du da hende? — Er det de Døde, Du vil opkalde til vor Hjælp?"

„Maaskee. Alle de Forventninger for Skotland, for Norge og for os, der med Margrethe syntes hensovede, kunne muligens igjen bringes til Live."

„Nu er det ikke Tider til Spøg, Bjarne, og mindst med de Døde. Den stakkels lille Margrethes Død paa Orknøerne er jo bekræftet af Bispoppen der og af mange andre fuldgyldige Vidner, — hendes Levninger bleve jo af Hr. Thore Haakonssøn og hans Frue Ingebjørg

Erlingsdatter, der var Barnets Pleierske, bragte tilbage til Norge — vi vare jo selv med, da de under Landesorg bleve nedsænkede i Kongegraven i Bergens Christkirke!"

„Har Du selv seet hendes Lig, Audun, og gjenkjendt det?"

„Nei, vel ikke det just, Liget var jo forlængst indesluttet i Kisten, da det kom herover, der var allerede hengaaet saa lang Tid efter Døden, at det ikke kunde udstilles bart. Men hvad behøvedes det? — Hendes Død var kun altfor vis. — Kongen, hendes Fader, lod, som jeg bestemt veed, den lille Kiste aabne for sig selv alene, og maatte da vel have overbevist sig om, at hans elskede Datters Levninger fandtes deri, ellers vilde han ikke have anerkjendt hendes Død, ikke selv fulgt hende til Graven."

„Der existerer dog ikke noget Dokument om denne Ligets Verification, saavidt jeg veed, og jeg var Kantsler dengang. Det maatte ikke være let, selv for en Fader, at gjenkjende et Barnelig, der havde ligget over en Maaned i Kisten — Kong Erik kan være blevet skuffet som alle vi Andre."

„Men i alle Helliges Navn, hvor vil Du hen med denne Oprippen af gamle Dødshistorier, med denne uhyggelige Snak om Ligkister, om Barnelig, som ikke kunne gjenkjendes? — Du vil dog vel ikke faae mig til at tro, at et andet Barnelig skulde være understukket for Margrethes, at denne endnu skulde leve? Fortæl slig Lyvesaga til Kvindfolkene og Gjætergutterne i Stegerset, ikke til Audun Hugleikssøn."

„Om Du eller jeg troer derpaa Audun, det kan være temmelig ligegyldigt for vore Hensigter, naar kun Andre, naar kun Folket, den store Fleerhed bringes til at tro den. Og dette anseer jeg ikke for saa vanskeligt, Almuen troer gjerne paa det Underbare, det Hemmelighedsfulde, især naar det vedrører dens gamle Kongeslægt. Et dunkelt Sagn om, at Alt ikke er gaaet saa

ganske rigtigt til ved Margrethe Eriksdatters Død, ja at hun vel endnu kunde være i Live, har længe sneget sig om i Bygderne kring Bergen, og vi behøvede blot at puste til Gløden, for at faae den til at blusse op til en vældig Flamme. Og saa ganske urimeligt er da Sagnet ikke, naar det ret betragtes. Erindre Dig kun Forholdene i Skotland, da Jomfru Margrethe sendtes derover. — Ikke mindre end otte af Landets store Baroner og Kongsfrænder, og deriblandt de største af alle, Robert Bruce af Annandale og John Baliol, optraadte jo efter Alexanders Død med Fordringer paa Thronen, og skjøndt de ved indbyrdes Uenighed eller ved Kong Edvard af Englands mægtige Haand bragtes til at anerkjende den unge Dronnings Ret, var det dog helt rimeligt, at Enkelte af dem kunde falde paa at ville bortrydde den svage Hindring, der i Kong Eriks Datter stod dem i Veien for Thronen. Let kan det da ogsaa tænkes, at man har vundet En eller Anden blandt Konge-Barnets Omgivelser til at skaffe dette afveien, — at det da, enten af Medlidenhed eller af Frygt, dog ikke er blevet dræbt men levende bragt tilside, og et andet lignende men dødt Barn lagt i dets Sted. Udsat blandt Fremmede og i ringe Kaar kunde saaledes den unge Dronning, der ved sin foregivne Død kun var syv Aar gammel, endnu leve og maaskee gjenfindes. Ialfald er et saadant Sagn i Skotland endnu mere almindeligt udbredt end hos os, og Mangen der, ikke blot blandt Almuen men selv blandt de høiere Stænder, lever der i den faste Tro og Længsel, at deres unge Dronning Margrethe eller „Pigen fra Norge", som hun der kaldes, en skjøn Dag vil vende tilbage til sit Fædrenerige og befri dette fra Smaakongernes indbyrdes Rasen som fra den engelske Overkonges forsmædelige Aag."

„Nu vel," sagde Hr. Audun, der øiensynligt var bleven stærkt paavirket af Hr. Bjarnes Fremstilling men ikke vilde vedgaae det. — „Nu vel da — Sæt engang, at det Utrolige, det Umulige skete, at Skotland gjenfandt

sin forlængst begravede unge Dronning, at Kong Eriks Datter gjenopstod fra de Døde, hvad hjalp det saa os? — Hertug Haakon vilde dog vedblive at være den nærmest Berettigede til Norges Krone, den ingen Kvinde efter vor bestaaende Arvelov kan bære, saalænge der er mandlige Slægtninger."

„Audun," spottede Hr. Bjarne, „hvor er der bleven af din gamle, bekjendte Klogskab, der i eet Blik pleiede at kunne overskue en Stilling til dens fjerneste Følger? — Holder Sygdommen endnu dit Sind omtaaget, at Du ikke mindes, hvorledes Love blive til, og hvorledes de igjen kunne omgjøres? — have vi dog begge ofte været med i den Gjerning. Ja, have vi ikke endog selv i Kong Eriks Navn banet os Veien til i sin Tid at faae hans Datter anerkjendt som Thronarving! Erindrer Du ikke, at ved Ægteskabskontrakten i Roxburgh mellem Kong Erik af Norge og Margrethe, Kong Alexander af Skotlands Datter, blev det udtrykkelig forbeholdt den Datter eller Døttre, der af dette Ægteskab maatte fødes, betinget Arveret til Norges Kongedømme? — Kommer nu denne Datter som Skotlands Dronning, understøttet af Skotlands Magt og Glands, og gjør sin Fordring paa Faderens Rige gjældende, behøver jeg da at fremstille for Dig, hvorledes Alle med Haakon misfornøiede Store, og deres Tal er Legio, som Du veed, — hvorledes de vilde flokke sig om hende, — hvorledes den troskyldige Almue vilde falde hende tilfode, — hvorledes de erfarne Mænd, der først havde ført hendes Banner frem og havde gjort hendes Sag til deres egen, — hvorledes de, som den unge, uerfarne, dobbelt kronede Kvindes Ledere, vilde blive mere mægtige, end de nogensinde have været under Kong Erik? Behøver jeg at sige Dig, at Du, Audun, og ingen Anden maatte være den første af disse Ledere? At da vilde alle dine gamle Venner igjen staae Dig bi, — da vilde Ingen mere falde fra — da vilde vi Alle gjøre retmæssig og samlet Modstand mod Hertug Haakon med grundet Haab om at overvinde ham. Den

Dag kunde da komme, at Du stod overfor ham, som han nylig for Dig paa Tønsberghus, at Du befalede ham godvillig at nedstige fra sin Høide, at aflægge al sin Magt eller gaae i Fængsel!"

„Du aabner mig Synet af en herlig Bane, gamle Ven," var Hr. Auduns Svar, „og gjerne skulde jeg sætte mit Liv ind paa den, om den saa end ikke førte til Seier naar kun til aaben Kamp mod Haakon — thi den tørster min Sjæl efter, som min Haand brænder efter Sværdet. Kun har Du i din levende Udmaling af den unge Dronnings Sag, hvorfor vi skulde kjæmpe, glemt to Ting, desværre de væsentligste: først nemlig, at hun endnu kun i Sagn, ikke personlig er opslaaet fra de Døde, og dernæst, selv om hun var det, at vi ikke har hende i vor Magt."

„Sagen er her det Væsentlige," vedblev Hr. Bjarne roligt, „Personen kan altid findes, naar vi kun ville finde den."

„Bjarne — jeg advarer Dig — intet vitterligt Bedrag — der maa være en Mulighed til Tro, kun Troen giver Fremgang."

„Nu, har jeg ikke fra Begyndelsen sagt Dig, at jeg bringer saadan Mulighed? — Jeg bringer med den inkarnerede Tro selv i Skikkelse af min Reisefælle, en ung, vandrende Ridder fra de skotske Høilande. Han er saa sikker paa at have fundet „Pigen fra Norge", at han er reist hid til hendes Fædreland for at søge Hjælp hos hendes Frænder til at drage hende frem af Mørket. Jeg traf ham i Bergen, netop da han i sin uskyldige Godtroenhed stod i Begreb med at drage til Oslo og bringe Kong Haakon det glade Budskab om, at hans Broderdatter endnu er i Live, og at han altsaa selv ikke mere er nærmeste Arving til Norges Rige! Jeg fik da let overtydet den unge Sværmer om, at det vilde være gavnligere for hans Dame, om han fulgte mig til Hegranæs, hvis Borgherre, den mægtige Hr. Audun Hugleikssøn, jo som beslægtet med det norske Kongehus

ogsaa var hendes Frænde og vist vilde findes mere villig end Kong Haakon til at antage sig hendes Sag. Her ere vi nu begge, Audun. Ridderen er i din Magt, og jeg haaber derved ogsaa hans Dame."

„Før ham hidop — jeg vil strax see ham," raabte Hr. Audun.

„Nei," sagde Bjarne, idet han stod op, aabnede Døren til Hallen og kaldte Kjertesvenden ind, „iaften er det for silde, vi trænge begge til Ro. Nattens Skygger skuffe — imorgen tidlig, ved det rene Dagslys, vil jeg fremstille min Reisefælle for Dig. Du skal da med klart Hoved og uhildet Blik see ham og høre ham og saa tage din Beslutning. God Nat."

Trods Hr. Auduns utaalmodige Modforestillinger fulgte Hr. Bjarne efter disse Ord Kjertesvenden til det for ham bestemte Soverum, sikker paa ved denne natlige Samtale at have i den faldne Stormands herskesyge og hevnlystne Sjæl nedlagt en Spire til Handling, der alt næste Morgen vilde staae i ønskelig Flor.

Fjerde Kapitel.

Fuglesang.

Tidlig næste Morgen forlod den unge Skotlænder sit Leie, der var ham beredt i et af Taarnkamrene, og steg ned i Hallen for derigjennem at vinde ud i det Fri og nyde den friske Morgenluft. Alting var endnu stille paa Borgen, kun Nattevagtens ensformige Skridt lød fra Gange og Tinder; i Hallen laae den største Deel af Huskarlene endnu sovende paa Halmen langs Væggene, medens nogle Faa vare oppe og bevogtede Indgangen. Udladt af disse befandt Ynglingen sig nu paa den til alle Sider fra Muren nedskraanende Græsbakke, hvorpaa Borgen

var beliggende, og uden om hvilken den ydre Fordvold sluttede sig i en Ring. Det var en solklar, oplivende Maimorgen, den friske Vaarluft slog ham styrkende imøde, det unge Græs var endnu vaadt af Duggen, de halvtudsprungne, lysgrønne Birketræer udsendte deres ejendommelig skarpe Duft, over Søens blanke Flade laae endnu udbredt en fin Morgentaage, der dog, ligesom Skyhætterne over de fjerne Fjeldtoppe, lidt efter lidt trak sig bort beseirede af den stigende Maisols kraftige Straaler. Den unge Fremmede følte sig inderligt taget med i denne Naturens Morgenandagt, der ligesom fandt et levende Udtryk i Vaarfuglenes Kviddren fra Grenene af de store Hængebirke, der omgav Borgen. Han satte sig paa en Bænk under et af disse deilige Træer og syntes hensjunken i stille Betragtninger. Af disse blev han dog snart vækket ved, at en sagte Stemme ganske nær tiltalte ham saaledes:

„God Morgen, unge Herre! — Alt saa tidligt paafærde?“ Skotlænderen saa sig om og blev nu vaer bag sin Ryg en ung Mand, klædt og væbnet som en af de Svende, han igaaraftes havde seet følge den gamle Guttorm op til Hr. Bjarne med Nadveren. Fra et blegt, magert Ansigt, omgivet af lyse Haar, saae han med dybtliggende, forunderligt blinkende Øine paa den unge Skotlænder, der, noget uvillig over saaledes fortroligt at blive tiltalt af en, som han troede, blot tjenende Person, blev siddende rolig paa Bænken, mumlede kun noget, der skulde ligne en Gjenhilsen, og spurgte saa om Svenden havde Befaling at føre ham til sin Herre.

„Nej,“ svarede den Nystilkomne uden at lade sig forknytte af den Fremmedes kolde, fornemme Væsen, — „Nej, dertil er det endnu for tidligt — jeg blev, som vel ogsaa I, udlokket af det skjønne, klare Morgenveir. Herude under det grønne Løvtag, hvorigjennem Guds blaa Himmel blinker, er det dog bedre end derinde i den skumle Hal bag de tykke Mure.“ Og hermed satte han sig uden videre paa Bænken ved Siden af Skot-

lænderen, der uvilkaarligt trak sig tilbage og gjorde Mine til at staae op. „Lad Eder ikke forjage af min Nærhed," vedblev Svenden smilende, „den bringer ikke nogen Skygge paa eders ubekjendte Ridderligheds blanke Skjold — tvertimod, den kunde maaskee hjælpe Eder til at bevare dets Renhed."

„Den skal jeg nok selv vide at bevare uden dertil at behøve nogen Tjeners Hjælp," udbrød nu den Fremmede i fuld ungdommelig Opbrusning og vilde stolt fjerne sig. Den paatrængende Svend holdt ham dog endnu tilbage med de Ord:

„Nu, nu — ikke saa hidsig, unge stolte Blod — I maa lære at tæmme det, vil I søge Tjeneste hos den strenge Hr. Audun. — Ja, maal mig kun med Eders lynende Øjne, men det er dog saa — I, den fattige skotske Adelsmands Søn, er ikke for god til at dele Sæde og Tjeneste med den fri norske Odelsbondes Søn, som er Væbner og Riddersvend hos Jarlen til Hegranæs, en af Norges Riges Baroner."

„Jeg søger ikke at komme i Hr. Auduns Tjeneste, hverken som Væbner eller som Madsvend, hvilken sidste værdige Bestilling, det forekom mig, som jeg saae Eder udøve igaaraftes" — lød Skotlænderens Svar.

„Og I tog ikke feil. — Er det da ikke Brug hos Eder, at fri Riddersvende, ja endogsaa anseligere Hirdmænd personligt gaae høie Herrer til Haande? — Her betegne jo selv vore Navne i Hirden, saavel i Kongens som i de store Jarlers — saadanne personlige Tjenester — vi kaldes jo Skutilsvende, Kjertesvende, uden derfor at tabe vor Frihed eller Vaabenære. Der er endnu en tredie Klasse: Gjæster, — de Fremmede, som Hirdens Herre tager i sin Beskyttelse, og til deres Tal veed jeg dog, I haaber at blive regnet, altsaa og til Hr. Auduns Hird eller Tjeneste min stolte Hr. Ronald, Søn af Dougal, fordum Clanshøvding til det ødelagte Kastel Glenorrin i Grevskabet Ross i det nordlige Skotland.

„Hvorledes?" udbrød den Nævnte i største Forundring,

„I kjender mit Navn, som jeg dog ikke endnu har sagt til Nogen her."

„Ja," svarede Kjertesvenden, „jeg kjender det og veed ogsaa, hvad der har bragt Eder hid til Norge og til Hegranæs. Jeg har ogsaa hørt en Fugl synge om Pigen fra Norge."

„For den hellige Jomfrues Skyld, hvem er I da, og hvor har I erfaret dette? — Skulde Magisteren? —"

„Nej," sagde Kjertesvenden med et hemmelighedsfuldt Blik, „intet Menneske har fortalt mig det — har jeg ikke sagt Eder, at en Fugl har sjunget det mig fore?"

„Ha — Menneske," udbrød Ronald forbittret, „jeg taaler ingen Spøg med denne mit Lands og mit Hjertes Sag. Siig strax hvo I er, hvad I veed, og hvad I vil hos mig. Thi jeg seer nu vel, I har opsøgt mig med Forsæt."

„Saa er det, unge Brushoved, — men til Eders eget Gavn. Jeg har heller ikke talt i Spøg, da jeg nævnte Kilden til min Kundskab om Eders Anliggender. Var I noget mere bekjendt her paa Hegranæs, saa vilde I nok allerede have hørt Tale om Eivind Væbner, der forstaaer sig paa Fugleskrig og kan tyde hvad Tidender visse Vandrefugle bringe fra fremmede Lande, vel og fra svundne Tider, ja vel endog fra Dage, som endnu ej ere komne. Denne ulykkelige Gave — ulykkelig maa jeg vel kalde den for Besidderen, da den bringer ham stor Uro og kun sjælden bliver troet af Andre — denne Gave skal jo heller ikke være sjælden i Eders Fædrenelands ensomme Dale, og mig har den været tildelt fra min Barndom af. Allerede igaarkveld, da I nærmede Eder Borgen, hørte jeg Natfuglene skrige om Eder og Hr. Audun, men jeg vilde ikke tale til Eder da, thi disse Stemmer vare onde. Men idagmorges, da Solen randt, hørte jeg blidere Stemmer synge om Eders og Eders Dames Skjæbne. Tys — der ere de igjen! hører I de to Rødkjælkers Kviddren deroppe i Birkeløvet over vort Hoved? — Vil I, jeg skal sige Eder, hvad de synge om?"

Mod sin Villie kunde Ronald Glenorrin ikke andet end føle sig tiltrukket ved denne besynderlige Tale, han var jo selv fra Barnsbeen af opfødt blandt de i de skotske Høilande saa almindelige Sagn om »Second sight« (Fremsynthed) og andre overnaturlige Kræfter. Hans nærværende Stillings Uvished og de høie, dristige Planer, han nærede for Fremtiden, gjorde vel ogsaa hans Sind mere modtageligt for det Usædvanlige, det Eventyrlige, og han kunde saaledes ikke lade være nu med en vis spændt Opmærksomhed at lytte til Morgenfuglenes Kviddren oppe i Birketræets Krone. Dette bemærkedes strax af Eivind Væbners skarpe Blik, og skjøndt Skotlænderen forblev taus ved hans Spørgsmaal, fortolkede han dog denne Taushed som et bejaende Svar. Han vedblev derfor:

„Jeg seer af Eders forventningsfulde Aasyn, at I længes efter Udtydningen af disse gode Fugles Sang, skjøndt I ikke aabent vil tilstaae det. Nuvel, saa vil jeg sige Eder den, og lade det komme an derpaa, om I vil lægge den paa Hjerte. De synge:

Kommer Pigen fra Norge i Auduns Magt,
Da vorder hun med ham i Ulykke bragt
I Lænker lagt —
Gaaer Ronald Glenorrin til Oslo By,
Da vorder hende der saa godt et Ly.
Thi fly, thi fly!

„Fly? — hvorfor skulde jeg fly?“ — gjentog Ronald halvt for sig selv — „jeg har jo endnu ikke seet Hr. Audun — ikke talt med ham, veed altsaa ikke engang om han vil tro mit Udsagn. Til Oslo? — Det var vel ogsaa min første Plan; Magisteren har dog tit nok forsikkret mig om, at der skulde jeg finde min Sags værste Modstander, medens Hr. Audun var den Eneste her i Landet, der kunde hjælpe den frem, om han vilde. Men jeg er da ret et Barn, at jeg staaer og grunder over sligt Fuglesnak. Har I nogen Hjemmel, Eivind Væbner, for, hvad I finder for godt at lægge i Fuglenes

Næb? Vil I virkelig advare mig mod Hr. Audun, mod Eders egen Herre?"

„Jeg vil ikke advare Eder mod Nogen, — jeg siger Eder blot, hvad jeg alene kan høre og see, fordi jeg har Medynk med Eders uerfarne Ungdom og med den unge Pige, I vil drage med Eder i Ulykken. Jarlen af Hegranæs er en storættet, gild og endnu mægtig Mand, jeg siger intet Ondt om ham, men jeg veed, at hans Lykkes Tid er forbi — mørke Aander have faaet Magt over ham og vende Alt til Fordærvelse, hvad han nu prøver paa. Seer I den sorte Flok af Ravne, der selv i denne lyse, solklare Vaarmorgen svæve i store Kredse om Borgens Tinder? Troer I de ere der for Ingenting? — De vente paa sit Bytte, de følge nu Hr. Audun, hvor han gaaer, og fylder Luften over hans Hoved med sine hæse Skrig. Jeg har ofte tydet ham disse Skrig, han vil ikke tro mig, men frygter dem dog og holder sig derfor mest inde. Dog selv de tykkeste Mure kunne ikke beskytte ham for de mørke Magter — de trænge ind til ham i hans Lønkammer, og forfulgt af dem vanker han ved Nattetid som en urolig Aand omkring i Borgens øvre Haller, i vanvittige Drømme søgende sin tabte Lykke og Magt, den han dog aldrig mere skal finde. Betænk Eder altsaa vel og medens det endnu er Tid, unge Ridder, før I giver Eders og Eders Dames Sag i denne af Skæbnen mærkede Stormands Haand. Hør, endnu synge de gode Fugle:

Kommer Pigen fra Norge i Auduns Magt,
Hun vorder med ham i Lænker lagt,
Gaaer Ronald Glenorrin til Oslo By,
Da vorder hende der —
„Borgfængslets Ly" —

fortsatte her en skarp Stemme, den Skotlænderen vel kjendte. Det var Hr. Bjarne Lodinsjøn, der uforvarende var kommen bag paa dem. De to unge Mænd sprang op, Eivind Væbner synlig forlegen. Hr. Bjarne vedblev: „Undskyld, gode Ungersvende, at jeg blander mig ind i Eders

Morgenøvelser i Skjaldekunsten! — jeg kom netop tidsnok til at supplere det sidste Rim — jeg troer det passede godt, ikke sandt? — I tier, Eivind Væbner? Nu saa faa vi opgive artem Poeticam for denne Gang — jeg troer ogsaa gamle Guttorm venter paa Eder inde i Hallen for at berede Davrebordet — der er Eders Plads, og jeg raader Eder til at søge did og være taus — I veed, jeg kjender Eder."

Hermed saae han strængt paa Eivind, der virkelig, som behersket af dette Blik, uden Modbemærkning og med en stum Hilsen begav sig bort efter dog først at have hvisket til Ronald: „Jeg maa nu lyde — men husk paa Fuglesangen og mine Ord — vi sees igjen."

„Nu, min unge Reisefælle", sagde Hr. Bjarne derpaa til Skotlænderen, der var bleven staaende taus og forundret, „I har da faaet fat paa den Særling? — eller vel rettere han paa Eder, — imidlertid har jeg søgt Eder overalt for at føre Eder til Hr. Audun, der allerede venter Eder og er godt stemt for Eders Forehavende."

„Det baader mig just intet Godt, hvis jeg skal tro, hvad den forunderlige Svend, som netop nu forlod os, har berettet mig om Hr. Auduns Skjæbne og Tilstand."

„Aha," lo Hr. Bjarne, „den gale Eivind Væbner har altsaa smittet Eder med sit Fuglesnak, hvormed han plager al Verden, men som Ingen her paa Borgen vil høre paa, undtagen nogle Kvinder og Børn og maaskee den gamle Guttorm Skjænker, der næsten gaaer i Barndommen. Eder, den Fremmede, har han da naturligvis strax kastet sig over med sit Hjernespind, og nu troer I allerede halvt paa, at Hr. Audun Hugleiksson bliver forfulgt af Ravne og Spøgelser, og at disse ogsaa strække sine gyselige Kløer ud efter alle de Ulykkelige, han tager sig af! Tilgiv min unge overtroiske Ven, men det er virkelig altfor latterligt!"

„Lee I kun, lærde Herre!" — svarede Ronald noget stødt — „jeg kan være overtroisk og uerfaren —

men det veed jeg dog, at der i vort Land gives mange højt opsatte og kløgtige Mænd, der ikke foragte Varsler lignende dem, Eivind Væbner troer at kunne tolke. Dyret, sige de, har jo ofte et sikkrere Blik end Mennesket, og den tause Natur dølger ofte sine Hemmeligheder for den Lærdeste, medens den aabenbarer dem for de Enfoldige, ja just for de saakaldte Forrykte, hvorfor og saadanne i vore Dale omgives med særdeles Omsorg, ja Ærefrygt. Men desuagtet vilde jeg dog ikke have skjænket den paatrængende Fugletyder, der nylig forlod os, mindste Tanke af Opmærksomhed, dersom han ikke havde forbauset mig ved uden videre at tiltale mig ved mit Navn, det jeg her troede ubekjendt, ja endnu mere ved at røbe Kjendskab til den Sag, der fører mig hid til Norge, og den har jeg dog endnu ikke meddelt til nogen her uden til Eder, Hr. Bjarne, og I kun til Hr. Audun, ikke sandt?" —

„Ganske vist, men derfor behøver I dog ikke lige strax at tro, at Eivind har hentet sin Kundskab om Eders Anliggender paa overnaturlig Vej gjennem sine Fugle. Han er, som saa mange af Eders hellige og ærefrygtbydende Forrykte, ikke uden en vis Sluhed og Underfundighed midt i sin Galskab — han lurer og fanger op Ord og Tidender overalt og paa alle Maader for siden, maaskee selv i god Tro, at gjengive dem som overnaturlige Orakelsprog. Hvad nu hans Kjendskab til Eders Navn og Hjemstavn angaaer, da er denne saare naturlig; I har jo ikke gjort nogen Hemmelighed deraf, underveis har I jo ofte nævnt det til mig i Baadsfolkenes Paahør, og af disse kan Eivind igaaraftes have udspurgt det. At han derimod har kunnet skaffe sig noget nys om Eders Ærinde hid og om Pigen fra Norge er mere betænkeligt skjøndt ikke uforklarligt, og jeg maa selv her anklage mig for Uforsigtighed. Det falder mig nu først paa Sind, at Eivind Væbner var en af de Svende, der igaarnat blev tilbage i den øvre Hal, medens jeg befandt mig i Kammeret indenfor hos Hr. Audun. Døren var kun tillænet, og vor Samtale

blev til Slutning temmelig høirøstet, saa Eivind let kan have opfanget adskillige Ord, der angik Eders Forehavende. Dem har han da siden for Eder lagt sine Fugle i Næbbet, ja troer maaskee selv at have hørt dem af disse uskyldige Sangere. Men hvorledes han nu end kan have tillistet sig, hvad han veed om Eders Sag, vist er det, at han og hans Viden nu maa gjøres uskadelig. Thi kommer der det mindste Nys til Kong Haakon i Oslo om hans Broderdatters Tilværelse og Eders Planer med hende, før Alt, uden hans og Sira Aakes Vidende, er forberedt til hendes Optræden og Anerkjendelse her, da kan jeg sige Eder, at Pigen fra Norges Sag er tabt, inden den endnu er incamineret."

„I troer altsaa fremdeles," sagde Ronald, allerede halvt overbeviist, — „I er altsaa ganske vis paa, Hr. Bjarne, at Kong Haakon vil vise sig fjendtlig mod sin Broderdatters Ret? Husk paa, at det ikke er saameget hendes Arveret til Norge som hendes Adkomst til Skotlands Trone, det for mig kommer an paa at faae sat igjennem til mit Fædrelands Befrielse."

„Men det Ene følger af det Andet, unge Ven," svarede Magisteren indsmigrende, „I har jo selv, ved i Eders Dames Ærende at begive Eder hid til Norge, ganske rigtigt følt Nødvendigheden af at faae hendes Fødsel og Rettigheder anerkjendt og understøttet af hendes Frænder her, før I vovede at lade hende optræde i Skotland. Men ligesaa godt kunde I faae en af de skotske Kronprætendenter, Robert Bruce eller sorte Comyn selv, til at anerkende den efter Eders Udsagn gjenopstandne Pige fra Norge for Skotlands Dronning, som I faaer Kong Haakon dertil. Thi han veed meget vel, at som Skotlands Herskerinde kan hun ogsaa gjøre sin Arveret til Norge gjældende imod hans egen, der er fjernere. Det er derfor dobbelt i hans Interesse først at benægte denne nærmere Arvings Tilværelse, og dernæst, om den desuagtet gjør sig gjældende, da ved alle mulige Midler, lovlige og ulovlige, at kvæle den. Og

tro mig, han vil gjøre dette, dersom han lades Tid dertil. Tak derfor Eders gode Stjerne, som gjennem mig førte Eder, istedetfor til Oslo, hid til Hegranæs, hvor der ogsaa boer en Frænde af Pigen fra Norge, og det en Frænde, som vil gjøre sig en Glæde af, og har Magt til at faae hende anerkjendt, hvis I kan overbevise ham om, at hun endnu er i Live. Lykkes dette Eder, og I strax giver hendes Sag i Hr. Auduns Hænder, da tvivler jeg ikke om, at den her i Norge idetmindste vil faae et godt Udfald. Tiden er nu i denne Sommer den beleiligste, Kong Haakon ruster sig just i disse Dage til et længere Tog mod Danmark, paa hvilket hans Dronning, hele hans Hird og hans mægtigste Tilhængere, saavel geistlige som verdslige, skulle følge ham; de kunne ikke ventes tilbage før langt ude paa Høsten, imidlertid lades Marken aaben for Hr. Audun at samle sine og den rette Tronarvings Tilhængere, at faae hende anerkjendt af Folket og af de med det nuværende Regimente misfornøiede Stormænd, inden Usurpatoren kommer tilbage og kan forhindre det. Jeg har nu stillet Forholdene ud fra hinanden for Eder, hvis I nu vil benytte dem til Fordel for Eders Dame, saa følg mig op til Hr. Audun, skjænk ham Eders fulde Tiltro, viis ham Veien til Pigen fra Norge og vær overbeviist om, at Han, om Nogen, kan føre hendes Banner frem til Seier og Lys, hvorimod det ved hine Luftskræmsler, som af Eivind er forgjøglet Eder, vilde redningsløst drives hen mod Afgrunden."

„Velan" — sagde Ronald efter en kort indre Kamp, som hans Forstand endnu havde at bestaae med en uvilkaarlig Følelse af Frygt for Hr. Audun, — „velan — lad os gaae til ham. — Gud og den hellige Jomfrue, som har ført mig saa langt paa denne Færd, give ogsaa deres Velsignelse til dette afgjørende Skridt!" Hermed stod han op og fulgte Hr. Bjarne ind i Huset.

Femte Kapitel.

Forhandlinger og Afreise.

Inde i Hallen fandt de nu hele Hirden samlet og Alting ordnet og beredt til Davre. Skjænkeren, Gamle Guttorm, kom dem imøde med en vigtig Mine og bad dem stige op og tage Plads ved Tværbordet foran Høisædet, Borgherren vilde strax selv indtage dette.

„Ja," sagde Skjænkeren, „han er mærkeligt forandret idag, Hr. Bjarne! Eders Samtale med ham igaaraftes maa have gjort Underværker. Han er nu den gamle Ridder Audun igjen, saa rask og livlig er han bleven. Han har været tidlig oppe, ladet sig med Omhu klæde paa og væbne — befalet Alt at holdes rede til Davre, hvorved han vilde modtage sine Gjæster — denne Ære er ikke vorden Nogen tildeel paa lang Tid, maa I vide."

„Nu," smilede Hr. Bjarne, „det er jo smigrende og særdeles glædeligt for Eder, min unge Ven" — henvendende sig til Ronald — „I vil nu strax faae Troen i Hænderne paa, at Hr. Audun til Hegranæs ikke er noget rædsomt Spøgelse fra dunkle Regioner, men en prægtig Mand, fuld af Liv og Blod og Magt, til hvem man nok kan fæste Tillid, selv i den vanskeligste Sag. — Men hvor er Eivind Væbner?" — spurgte han derpaa sagte den gamle Guttorm — „han har imorges igjen været ude med sine Galskaber — Du seer formeget gjennem Fingre med ham, Gamle."

„Saadanne Folk maa have deres egen Vei — de veed kanskee mere end mangen Anden" — mumlede Guttorm. — „Ellers," vedblev han høiere, „troer jeg Eivind nu er oppe til Herrens Betjening. Der have vi dem alt! Stille i Hallen: Hr. Audun kommer!"

I dette Øieblik aabnedes Døren i Baggrunden af Hallen, og derudaf traadte virkelig Borgens Herre selv, fulgte af nogle Svende hvoriblandt Eivind. Hr. Auduns statelige Skikkelse viste sig nu til sin Fordel i en prægtig

rød Vaabenkjortel baldyret med Sølv; paa de nu omhyggeligt ordnede sortgraa Lokker bar han en Slags lav Hat besat med funklende Smykker, hans høie Pande var nu fri for Skyer, hans mørke Øie straalede af Bestemthed, hans hele Væsen var fuldt af fornyet Liv, da han rask traadte frem, rakte Hr. Bjarne Haanden og venligt hilsede den unge Skotlænder, der nu af Magisteren blev ham i behørig Form forestillet som Hr. Ronald Glenorrin, en ædel Ridder fra Grevskabet Ross i det nordlige Skotland.

Hr. Audun bød Skotlænderen velkommen til Hegranæs og bad ham undskylde, at han igaaraftes ved Ildebefindende havde været forhindret fra strax personlig at modtage ham, Hr. Bjarnes Ven var ogsaa hans. Derpaa førte han sine to Gjæster selv op til Davrebordet, satte sig i Høisædet og gav Hr. Bjarne Plads ved sin høire, Ronald ved sin venstre Side. Gamle Guttorm opvartede selv ved dette Bord og fyldte ofte de gyldne Bægere med den ædle Vin, som Hr. Audun nu ikke mere foragtede. Tvertimod drak han ofte sine Gjæster til, viste sig oprømt og meddelsom og talede især meget med Skotlænderen om dennes Fædreland, hvis Natur, Indbyggere, Sprog og Historie han ved gjentagne Besøg havde paa det nøieste lært at kjende. Om den egentlige Gjenstand for Ronalds Ærinde her blev der naturligvis endnu ikke talt, da saamange af Hirden vare tilstede, men han følte dog godt, at under al Auduns almindelige Tale om hans Fædrelands ulykkelige Tilstand en hemmelig Forstaaelse laae skjult om den Hjælp, der kunde ventes. Mere og mere blev den skotske Ridder indtaget af den norske Magnats værdige og dog belevne Væsen, erfaringsrige og tillidvækkende Tale, og han vilde under en saa overordnet Personligheds mægtige Indflydelse snart ganske have forglemt hele Morgensamtalen med Eivind Væbner og dennes mørke Advarsler hvis ikke, Eivind selv, som deltagende i Opvartningen, havde stillet sig ved Bordenden og holdt sit dybe Blik stadig fæstet

paa Ronald med en saa besynderlig Kraft, at denne selv under Hr. Auduns og Magisterens livligste Samtale følte sig behersket deraf. Dette undgik ikke Hr. Bjarnes speidende Opmærksomhed, han hviskede nogle Ord til Borgherren, og strax blev Eivind paa dennes Befaling sendt ud i et eller andet Ærinde, og kom ikke mere tilbage. Intet var nu meer til Hinder for Hr. Auduns mægtige Indflydelse paa Skotlænderen, og denne blev inden kort Tid saa aldeles vundet af Borgherren og hans Ven, at ingen Skygge af Mistillid mod disse syntes at være tilbage hos ham, da han efter Maaltidets Slutning fulgte dem op i de øvre Rum. Her indelukkede Hr. Audun sig med sine to Gjæster i sit Arbeidskammer, efterat Hr. Bjarne først havde forsikkret sig om, at ingen Lyttere befandt sig i Forsalen, omhyggeligt havde laaset Dørene og givet Befaling til at Ingen maatte komme derop før Hr. Auduns Klokke lød.

Flere Timer varede den hemmelige Conference, og i al denne Tid herskede der paa Borgen en ængstelig Stilhed, som endnu forøgedes, strax man erfarede, at Eivind Væbner efter Hr. Auduns Befaling var sat fast og bevogtedes strængt i et særskilt Taarnkammer. Gamle Guttorm gik urolig frem og tilbage mellem dette og Hallen og rystede paa Hovedet — der kunde intet Godt komme af at forgribe sig paa de overnatnrlige Magters Yndling, saa mente han. Endelig lød Klokken oppe fra de øvre Regioner, og saa fort hans gamle Been vilde bære ham, skyndte Guttorm sig derop. Ved sin Indtrædelse i den øvre Hal saae han igjennem den aabne Dør til næste Værelse sin Herre staaende med Ryggen vendt til en af de dybe Vinduesnichers Stenkarm, og foran ham, med sin Haand i hans, den unge Skotlænder, hvis Kinder blussede og Øine straalede, medens Hr. Audun selv med Kraft hævede sit stolte Hoved, synlig opfyldt af en stor Beslutning. Ved Bordet sad Hr. Bjarne, ivrigt beskjæftiget med at skrive. Paa et Vink af Herren traadte den gamle Skjænker ind i Kammeret til dem.

„Guttorm," sagde Hr. Audun med en blid Stemme, „Du er min Ven meer end min Tjener — jeg kan have Tiltro til Dig, ikke sandt?"

„Hvor kan I spørge, ædle Herre," udbrød den Gamle bevæget, „I veed jo, jeg har været i Eders Faders og Eders Hus fra Barnsbeen af — jeg er her bleven gammel og graa — og min liden Rest af Dage er Eder fuldt offret.

„Nu," vedblev Hr. Audun smilende, „saa stort et Offer forlanger jeg dog ikke. — Nyd kun Du dine gamle Dage i Ro her paa Hegranæs, men jeg maa forlade det, ja maaskee Landet for en Tid, og det er for at kunne iværksætte dette ubemærket, at jeg forlanger din Medhjælp og din Taushed."

„Hvad siger I, Herre Jarl — I vil forlade Hegranæs? — I husker da ikke —"

„At Hertug Haakon, — eller som han kalder sig — Kongen, har forbudt mig det? — Jo, men hans Naade har dog ikke forbudt mig at drage op og ligge paa Jagt i mine egne Fjeldmarker? — Med denne min unge Gjæst og nogle faa af mine troeste Svende, som jeg selv vil udvælge, drager jeg imorgen tidlig opad Sæterveien til Skrækling-Stølene, for deromkring en 14 Dages Tid at ligge paa Rensdyrjagt. — For Alles Øine bereder Du det Nødvendige til en saadan Udfart, og Ingen maa vide eller sige Andet, end at jeg virkelig færdes deroppe mellem Høifjeldene. Men hemmelig gjør Du iaften Alt istand til en længere Reise — Du pakker mine rørlige Kostbarheder, mine Klæder og Vaaben sammen paa flere Kløvheste — de bære jo alle kun Proviant til Jagtopholdet — Du ordner alt herpaa Gaarden, medens jeg er borte, Du giver Høvidsmanden for Bueskytterne, Halvard Thordsøn, i mit Navn den fornødne Besked om Borgens Bevogtning og Forsvar i mit Fravær, eller bedre, send ham herop, saa jeg selv kan underrette ham derom. Imidlertid — Alt maa være færdigt til Afreisen imorgen tidlig ved Daggry."

„Min kjære Herre“ — indvendte Guttorm med en gammel Tjeners Fortrolighed — „hvor vil I da reise hen? — For Guds Skyld, tag Eders dyre Liv iagt — I veed, I har mange Fjender.“

„Nu reiser jeg for at vinde Venner,“ sagde Hr. Audun. „Vær uden Frygt, Gamle — det gaaer til Liv og Glæde med din Herre nu, — snart kommer han igjen og bringer de gode Tider med sig tilbage. Det er Alt, hvad jeg kan sige dig nu.“

„Saa tillad mig at følge med, og selv være Eder til Haande,“ bad Skjænkeren — „Ingen kan dog pleie Eder som jeg, og I veed, Natte-Anfaldene —“

„De komme ikke mere, vær rolig for det — de flygte for Dagens Færd og Handling. Den Reise blev dig nok ogsaa for besværlig, Gamle — Du trænger til Hvile, og Du maa blive her for at holde Alt i Orden, som om Borgherren var hjemme. Endnu Et — Hr. Bjarne reiser i Aften alene tilbage til Bergen, lad Baaden med hans Roerskarle være i Beredskab ved Solnedgang.“ —

„Ja,“ indfaldt Hr. Bjarne, idet han saae op fra sit Arbeide, „og jeg stoler paa, Du ikke forglemmer min Niste — Gamle, en Dunk med min Yndlingsvin kan Du ogsaa gjerne lade følge med, det bliver koldt paa Jølster-vandet inat. Det er ogsaa sandt, Audun — hvad skulle vi gjøre med den halvgale Væbner Eivind? Det er ikke raadeligt at lade ham blive tilbage, han veed dertil for-meget af vore Hemmeligheder — og jeg troer ikke, gamle Guttorm har Hjerte til at bevogte ham strengt.“

„Nei,“ svarede denne, „det vilde nok heller ikke nytte, om jeg forsøgte paa det, Eivind har nok Dem, der kunde hjælpe ham useet ud af det dybeste Fængsel“ —

„Saa bliver det vel bedst, jeg selv tager ham med,“ sagde Hr. Audun. „Jeg og mine øvrige Svende skal nok holde hans usynlige Venner borte, og kommer han mig endnu engang med sit Fugleskrig, saa skal jeg nok vide at bringe ham til Taushed.“

„Jeg tænker ogsaa, dette bliver det Raadeligste,“

bemærkede Hr. Bjarne, „men vær forsigtig, Audun, lad ham ikke komme dig af Syne — dog heller ikke nær nok til at belure dine Ord. Hans Fugle kunde ellers bringe dem did, hvor du mindst vilde have dem hørt."

„Nu, Herre," udbrød Guttorm halvt triumferende, „der kan I bare høre! Den lærde Hr. Magister troer selv paa slige Ting!"

Javist, Gamle," sagde Hr. Bjarne smilende, „vist troer jeg, at Eivind veed mere end Du og de Fleste her paa Borgen, derfor maa han og bevares med Omhu. Men skynd dig nu at udføre Hr. Auduns Befalinger — Dagen glider frem, og der er meget at udrette endnu inden Afreisen. Lad see — hvormange Breve har jeg endnu tilbage at skrive — ak, det er en god Deel! — jeg troer neppe jeg faaer Tid til at gaae ned i Hallen til Middagsbordet — nu, dine Svende veed jo Vejen herop med Fadene som igaaraftes. Husk, ved Solnedgang maa Baaden ligge færdig nede ved Havnevigen."

„Og imorgen ved Daggry Hestene staae færdige for mig, min Gjæst her og tre Svende," gjentog Audun, „og glem ei, at Reisen kun gjælder et Jagtophold i Fjeldene."

Skjænkeren bøiede sig dybt til Tegn paa Lydighed, og bortfjernede sig med de sukkende Ord: „Alt skal udføres som I befaler — siden I endelig vil, høie Herre! Gud beskytte Eder! Han vende Alt til det Gode."

„En trofast gammel Sjæl," sagde Hr. Audun, idet han saae efter den Gamle, „han hænger fast ved mig i Lykken som i Ulykken, paa ham ialfald kan jeg stole. — Dog — han er jo ikke den eneste, jeg er jo mere end rig — en gammel Ven har jo søgt mig i min Ensomhed" — her nikkede han til Bjarne — „og en ny har jeg her fundet, der har betroet mig sit Hjertes dyrebareste Hemmelighed" — her atter et Haandtryk for Ronald. „Nu — ikke skal I angre Eders Tiltro, unge Ven, og det bedste Bevis, jeg kan give Eder paa den Varme, hvormed jeg omfatter Eders Sag, er, at jeg selv strax følger Eder over Fjeld og det vide Hav at opsøge

den dødtroede Kongedatter og føre hende tilbage til hendes Faders Land!"

„Og derfra til hendes Moders Land, til mit elskede Skotland, hvis Befrierinde fra fremmed Undertrykkelse og indvortes Splid hun gjennem os skal vorde!" udbrød Ronald Glenorrin med bævende Stemme. „Jeg takker Eder, Hr. Audun, for Eders Deeltagelse og for den mægtige Hjælp, I har tilsagt mig i det Forehavende, jeg har viet mit Liv. Jeg troer nu dobbelt paa min Sendelse, da jeg har fundet dem, der ville understøtte den."

„Og I er vis paa, at Eders Dame vil betro sig til vor Ledelse, — dersom jeg virkelig finder hende at være Den, som I med saamegen Varme og Hjertes-Overbevisning har talt for?" spurgte Hr. Audun.

„Jeg indestaaer for det Ene som for det Andet," svarede Ronald med sikker Stemme.

„Nu vel," sagde Hr. Audun, „jeg er beredt til at drage med Eder ud paa Eventyret, skjøndt jeg vover meget, hvis mine Fjender erfare, jeg har forladt Hegranæs, og hvorfor. Men jeg haaber det skal blive skjult, indtil Tidens Fylde er kommen. Imorgen tidlig drage vi over Fjeldene til en Udhavn i Sognefjord, hvor jeg altid har et Skib liggende fuldt bemandet og seilklart. Dermed fare vi strax ned til Lübeck, hvor I jo siger, at Eders Dame for Tiden er at finde. Dette Bestemmelsessted er mig ret et godt Varsel, thi i Lübeck har jeg fra fordums Tid mange gamle Venner blandt dets mægtige Raadsherrer, der vist ville yde os al god Bistand. Hr. Bjarne vil imidlertid have forberedt Alt til den unge Tronnings Modtagelse i Bergen, saaledes, at naar vi med hende komme did tilbage, vil hendes Banner kunne vaie paa Bergens Kongeborg, endnu førend Hertug Haakon er vendt tilbage fra sit danske Tog. Dette er min Plan, I gaaer ind herpaa, gamle Collega?"

„Jeg skal gjøre Alt muligt for at fremme den" — svarede Hr. Bjarne, uden dog at ophøre med sit Skriveri.

— „Men vær forsigtig, Audun — stil Dig ikke blot før Tiden — og husk, at jeg skriver til alle dine Venner — til alle de Misfornøiede — kun i dit Navn, alle vore Agenter skulle virke i dit Navn. Jeg vil selv, indtil I komme tilbage, personlig synes at staae udenfor det Hele, saaledes troer jeg at kunne lede Sagen friere og mere heldigt. Dog, vi correspondere jo siden om de nærmere Forholdsregler. Eder, min unge Ven, anbefaler jeg gjentaget fuldkommen Tillid til Hr. Audun — husk blot altid dette: Eders Dronning bliver aldrig anerkjendt i Skotland, vorder hun det ikke først i Norge. Og nu — lader mig nu i Ro fuldføre mine Brevskaber; før jeg reiser i Aften, tales vi atter ved."

„Kom da, min vordende Reisefælle," sagde Hr. Audun smilende, „jeg mærker nok, Hr. Bjarne vil gjerne af med os — han er ikke at spøge med, naar han sidder over sine Dokumenter. Kom og gjør mig Følge paa en liden Vandring i Borgens nærmeste Omgivelser, jeg vil føre Eder over til de synderlige Træhuse paa Gamletunet, hvor min Slægt boer. I maa dog ikke forlade Hegranæs's Grund, før I der er saavidt bekjendt, at I selv kan føre vor unge Dronning om her, naar hun, som jeg haaber ret snart, skjænker sin tro Raadgiver og Borgens Herre et Besøg, før hun drager videre over til Skotland. Naar Middagsklokken ringer, har Du os igjen, Bjarne."

Med disse Ord aabnede Hr. Audun en Løndør i Panelet, og begav sig med Skotlænderen nedad en Løntrappe og en skjult Gang til en Udfaldsport, hvor de strax befandt sig i det Frie, og saaes Arm i Arm at vandre over Markerne henimod Bjælkehusklyngen paa gamle Hegranæs.

Hr. Bjarne blev endnu længe siddende, beskjæftiget med at affatte sine Breve, hænge Voxsegl ved dem, indeslutte dem i Kapsler og besørge dem afsendte med Ilbud til forskjellige Venner. Langt ud paa Eftermiddagen var han endelig færdig med sit Arbeide og tilbragte derpaa

de sidste Timer i den øvre Hal sammen med sine to Forbundne, der imidlertid vare komne tilbage fra deres Vandring, for med dem end yderligere at afhandle deres fælles Planer. Til bestemt Tid, ved Solnedgang, gik de nu ned til Stranden, hvor Hr. Bjarne, udtalende godt Haab og skjønne Løfter om et glædeligt Gjensyn, steg i den færdigliggende Baad for at drage i Forveien til Bergen og der berede Alt til Hr. Auduns senere Ankomst med Pigen fra Norge. Exkantsleren var ved Afskeden meget høitidelig, gav den unge tilbageblivende Skotlænder mange vise Formaninger, indskjærpede Hr. Audun den største Forsigtighed, men glemte dog under alt dette ikke omhyggeligt at see efter, om den gamle Guttorm havde besørget det Fornødne med Hensyn til Reise-Nisten. Da Alt var befundet at være i den bedste Orden, indhyllede han sig i sin Kappe, strakte sig paa Hynderne i Bagstavnen og gav endnu et Vink til Afsked. Roerskarlene toge fat, og snart gled han igjen bort fra Hegranæs's Strand og Borg, til hvis Eier hans Ankomst igaar havde bragt saa stor Forandring i det ensomme Liv, saamange nye Forhaabninger og Planer men og ligesaa mange nye Farer og Forviklinger.

Næste Morgen var ogsaa Tiden kommen, da Hr. Audun skulde forlade sin Fædreneborg for at begive sig ud paa et eventyrligt og farefuldt Tog. Som ovenfor fortalt skulde det blot have Udseende af, at han i Selskab med sin fremmede Gjæst og til dennes Adspredelse drog op paa Fjeldet for der at tilbringe nogen Tid med at vejde Dyr, derfor skete Tilberedelserne til Afreisen ikke efter den store og glimrende Maalestok, som ellers paa de Tider pleiede at anvendes, naar en saa fornem og rig Herre skulde drage ud paa en længere Fart. Før Daggry havde allerede tre velberedne og væbnede Svende med ligesaa mange velbelæssede Kløvheste begivet sig forud opad Veien til Hegranæsaasen. — En Stund derefter saaes foran Borgens Hovedindgang Hr. Auduns egen sorte Livhest, et stolt, fyrigt Dyr, fuldt opsadlet at

føres af en Huskarl varsomt frem og tilbage paa Græsvolden, fnysende og stampende af Utaalmodighed; to andre gode Gangere holdtes i Beredskab for Skotlænderen og Eivind Væbner. Veiret var ikke saa klart og blidt som Dagen forud — tunge graa Skyer bedækkede Himlen, og en vaadkold Østenvind foer henover den sortnende Sø og de sukkende Skove. Alt syntes at bebude et uhyggeligt Reiseveir over Fjeldet, hvor paa denne tidlige Aarstid endnu godt en Sneestorm kunde overraske de Veifarende. Gamle Guttorm var derfor ivrig med Forestillinger om, at Afreisen burde opsættes, til den kunde skee under gunstigere Varsler. Men Hr. Audun var ubevægelig — han havde ikke Ro en Time længere paa Borgen; Handlingens, Ærgjerrighedens berusende Bane laae nu atter aaben for ham, og han styrtede sig ind deri med en Utaalmodighed, ligesaa stor som hans fyrigt stampende Jagthingsts. Til bestemt Tid traadte han ud af Haldøren, fulgt af Eivind Væbner, der bar hans Bue og Landse, og af Ronald Glenorrin, der efter Hr. Bjarnes Raad havde ombyttet sin paafaldende høilandske Dragt med en let Rustning, lignende Hr. Auduns, og derover, som denne, en lang ulden Kapprun (Hættekappe). Hr. Audun sprang i Sadlen med en Ynglings Lethed, hængte Buen over sin Skulder og fæstede Landsen ved Sadelknappen. Efterat Skotlænderen og Eivind ligeledes vare stegne til Hest, rakte Skjænkeren efter gammel Skik Husherren og hans Gjæst den saakaldte Stigbøiledrik til Afsked. I samme Øieblik, som Hr. Audun satte Bægeret til sine Læber, fløi en Flok Ravne, der hidtil havde kredset om Borgens Tinder, med sine hæse Skrig lige tæt henover hans Hoved. Uvilkaarligt foer Rytteren sammen, Hesten steilede og Drikken spildtes derved over dens Ryg. Med et vildt Blik paa Eivind, der just betydningsfuldt pegede op mod Ravnene, kastede Hr. Audun nu Bægeret fra sig, gav sin Hest af Sporene og satte afsted gjennem den aabne Yderport og opad den trange Markvei i en saa rivende Fart, at de to

andre Ryttere knapt kunde følge ham, og den gamle Guttorm i et Nu fandt sig alene tilbage paa Tunet, forfærdet og korsende sig over en saadan vild og hovedkulds Bortfart fra Hjemmet.

Under deres Bestræbelser for at følge Hr. Audun, kom Eivind paa sin Hest flere Gange saa tæt ved Siden af Skotlænderen, at denne kunde høre den hemmelighedsfulde Væbners Tiltale: „Seer I Ravnene? har jeg ikke sagt det? — de svæve endnu høit i Ring over Jarlens Hoved — han kan ikke undflye dem — de ride fortere end han. — De ville ogsaa følge Eder, siden I følger Audun."

Imidlertid var denne i sit forcerede Ridt faret nordover Markerne og havde nu naaet did, hvor Terrainet begynder at hæve sig temmeligt steilt op over Hegranæsaasen. Her sagtnede hans fyrige Hest sit Løb, og det blev muligt for hans to Ledsagere at indhente ham. Ronald red op til hans Side, og Eivind blev nogle Skridt bag efter.

„Unge Ven" — sagde Hr. Audun da med en Stemme, afbrudt af indre Bevægelse, der dog ogsaa kunde være en Følge af det heftige Ridt. — „Unge Ven og kjære Reisefælle, jeg beder Eder undskylde det hastige og ufrivillige Forspring, jeg nødtes til at tage for Eder, men Bæstet her er bleven saa væligt efter den lange Stillestaaen, at det næsten ikke mere vil lade sig regjere. Nu, vi skal nok faae dig spagere igjen, min Gut! (her klappede han den stolte Ganger paa Halsen) naar vi først komme op paa Fjeldet, og du skal vade gjennem Sneefanerne. Imidlertid, Hr. Ronald, vil jeg bede, at I nu tager Eder et lidet Forspring, saa at den Utaalmodige kan have nogen Straf og Ydmygelse. Veien bliver strax herovenfor ikke bred nok til to, men dog saa kjendelig, at I ikke kan forfeile den, rid nu foran op gjennem Skoven. Ved den første Sæter vil I finde de foruddragne Svende med Kløvhestene; jeg har givet dem Befaling at vente der, for at vi kan faae os

en Morgenstyrkning efter det første Ridt. Selv kommer jeg strax efter, jeg har kun nogle Ord at tale her med Eivind Væbner."

Skotlænderen adlød denne Opfordring noget forundret, men han saae vel, det var Hr. Auduns alvorlige Ønske at lades nogen Tid alene med Eivind. Han havde heller ikke noget imod at komme bort fra den uhyggelige Fugletyders Nærhed; det var ligesom han aandede friere og lettere, da han drog ind i den høie Furuskov, hvor de nys udsprungne Barknoppe udbredte deres friske Duft, og Maaltrostens blide Sang lød borte i Tykningen som en sød Hilsen af Lykke og Fred ovenpaa de fæle Ravneskrig, der havde lydt til Afsked fra Borgen. Snart fordybede han sig ganske i Skovensomheden — lod Hesten af sig selv finde sin bekjendte Vei, og overlod sig til Ungdommens gyldne og lykkelige Fremtids-Drømme, hvori en lysende Skikkelse med Krone paa de blonde Haar svævede foran ham gjennem den grønne Dunkelhed.

Hr. Audun havde imidlertid standset sin Ganger foran Randen af Skoven, og da han vendte sig om mod Eivind, der langsomt kom ridende opad Bakken, var hans Aasyn mørkt og hans Blik vildt som hin Nat i den øvre Hal paa Hegranæs Borg. „Hvad skrige dine Ravne for, Eivind Gjøgler," sagde han med hul Stemme til Vaabendrageren, idet han pegede paa de sorte Fugle, der havde kredset over ham den hele Tid og nu sad i et Grantræ tætved, skrigende ynkeligen. „Jeg skal nok faae dem til at tie." Dermed rev han Buen fra sine Skuldre, lagde en Piil paa Strængen og sigtede paa Ravnene.

„Skyd ikke, før I har hørt hvad de sige, Herre!" tilraabte Eivind ham.

„Hvad sige de da, og lad mig faae en Ende paa det," svarede Hr. Audun med en af Harme bævende Røst.

„De sige, at Audun Hugleikssøn nu drager bort, men kommer aldrig mere tilbage.“

„Det skal de have løiet og Du med,“ udbrød Hr. Audun i frygtelig Opbrusning. Pilen klang fra Strengen — men det var ikke Ravnen, det var Eivind Væbner, der selv sank truffet til Jorden.

Den mørke Herre betragtede et Øieblik sin faldne Svend — derpaa saae han sig om efter Ulykkesfuglene, de vare skrigende fløine væk.

„Ha! ha! de ere borte — Trolddommen er brudt med ham! jeg er fri!“ raabte han med en vild Latter, vendte sin Hest om og satte i fuldt Firsprang ind paa Skovveien, saa Grenene bragede omkring ham. Da han efter et kort Ridt indhentede Skotlænderen, var han imidlertid atter bleven tilsyneladende rolig, intet Spor af det Gruelige, der nylig var forefaldet, viste sig i hans klare, bestemte Træk, idet han gjenhilsede Ronald med de Ord:

„Nu, min kjære unge Ven — I har godt fundet Veien?“ —

„Ikke saameget jeg som det gode Dyr, I har givet mig, Herre Jarl,“ sagde den Tiltalte. „Disse Eders Fjeldheste have jo fast menneskelig Kløgt, som det synes, og mere end menneskelig Fodsikkerhed. Og hvor smukt og friskt her er i denne Skov! — De vældige Furustammer bære saa let de grønne Hvælvinger, hvorover Stormen farer høit, medens her er saa stille som i en Kirke. Hører I den klare Fuglesang inde fra Buskene? — Hvor sødt og lifligt kvæger den efter det fæle Ravneskrig, der forfulgte os fra Borgen.“

„Det vil nu aldrig forfølge os mere.“

„Lader os haabe det. Men hvor er Eivind?“

„Sendt tilbage,“ sagde Hr. Audun. „Jeg kunde ikke udstaae hans Uglesjæs længer, jeg troer, det vilde bragt os Ulykke paa den lange Vei. Jeg har sendt ham tilbage til Borgen.“

„Det glæder mig,“ var Skotlænderens Svar. „Ogsaa

jeg har følt mig sært trykket ved den underlige Svends Nærværelse. Men blot han ikke forraader os?"

„Han er sikkret," sagde Hr. Audun lavt. „Men," vedblev han i en høiere og muntrere Tone, „lader os nu drive paa vore Dyr, at vi kunne naae Skrækling-stølene i god Tid, vi have en lang Dagsreise fore."

De gjorde saa, og snart forsvandt de to Ryttere i det Indre af Skoven.

Men ved Randen af denne, der hvor Udaaden var begaaet, laae Eivind Væbner endnu som død udstrakt paa Jorden, medens hans Hest stod stille ved Siden af ham og berørte ham varsomt med Mulen, som om den vilde bringe ham Hjælp. Der var heller ingen Andre, der kunde det — fjernt og nær var intet levende Væsen at see i den tidlige Morgenstund. Endelig viste sig Livs-tegn hos den saarede Svend — han reiste sig halvt op, støttede sig til den ene Arm, og følte med den anden til Hjertet. Han fik da Pilen i sin Haand — den sad løs i Ringbrynien, han bar under sin Kofte — og som havde standset dens Kraft. — Han var ikke haardt saaret, kun bedøvet af det svære Fald.

„Morder," mumlede han svagt, idet han hævede Pilen i sin Haand, „to Gange Morder, nu er dit Maal fuldt! — Næste Gang skrige Ravnene over dit Retter-sted. Du har ikke villet tro mine Varsler — Du har lønnet mig for dem med det kolde Jern — nu vel — i Oslo vil man tro dem bedre, og der vil man lønne mig med Guld hin røde!"

Sjette Kapitel.

I Lübeck.

Den fri keiserlige Rigsstad Lübeck stod paa den Tid, vor Fortælling omhandler, i høieste Flor. Den var Dronningen for Hansestæderne, havde i Forening med dem lidt efter lidt bemægtiget sig al Handel i det nordlige Europas Have og Lande, og dens stolte Handelsfyrster havde allerede ofte optraadt som de nordiske Kongers Ligemænd og med dem ført Krige og afsluttet Traktater. Forbindelsen med Norge var stor og levende, i Bergen havde Lübeckerne allerede ved sine faste Faktorer eller saakaldte „Vintersiddere" lagt Grunden til den Koloni eller rettere Stat i Staten, som under Navn af de Kontorske siden ved deres Anmasselser og frække Hovmod gav Anledning til saa mange Uroligheder. Allerede nu havde de i Forening med de talrige tydske Haandværkere i Bergen (de saakaldte Suterer, egentlig Skomagere) begyndt at træde selvstændigt op, nægtende at betale Tiende etc., men det var dog Intet, mod hvad der senere skulde komme. Kong Erik Magnussøn havde tilstaaet de tydske Stæders Handlende i Norge adskillige Privilegier, og af disse benyttede de sig snart i den Grad for at tilrive sig næsten al Fordel og Magt paa de Indfødtes Bekostning, saa de norske Styrende bleve opmærksomme paa Faren heraf, og Kong Haakon fandt det fornødent at indskærpe Forbudet mod Vintersiddere, at lægge Told paa Udførsel af norske Varer etc. Dette havde just paa denne Tid frembragt en Spænding mellem ham og Lübecks Borgermester og Raad, men til egentligt Brud var det endnu ikke kommet. Naar den rige Hansestad kunde udøve en saadan Magt i et fremmed langtbortliggende Land, og det ikke alene i Norge men overalt i det nordlige Europa, kan man vel vide, at Moderstaden hjemme var prægtig og stolt. Paa det forholdsvis lille, af Floderne Trave og Wackenitz om-

flydte Rum, hvor Lübeck var og er beliggende, fandtes dengang sammentrængt Alt, hvad hin Tid kunde opbyde i Nordeuropa af Borgerdygtighed, Kunstflid, kirkelig og verdslig Bygningskunst, solid Rigdomspragt, tydsk Civilisation. Endnu vidne hundrede Spir og Taarne af Kirker, Klostre, Raadhuse og offentlige Stiftelser, Rækker af Borgerhuse med takkede Gavle og Stenbilleder om Lübecks fordums Storhed — næsten den hele Skal af den gamle Herlighed staaer tilbage, medens Livet derindenfor nu er sørgeligt forringet.

Det er til denne Stad, som den var i sin Velmagt, at vor Fortællings Gang nu fører os hen. Dog for det Første ikke til de Riges og Fornemmes Paladser i Bredegaden eller omkring Raadhuset og St. Mariekirken; vi begive os en Aften i Forsommeren samme Aar nedad den trange og noget afsides St. Ægidiegade, til henimod Kirken af samme Navn. Der standse vi foran et temmelig uanseeligt Hus, kun eet Karnapvindue bredt, i tre over hinanden udskydende Stokværk. Det er tarveligt udstyret men renligt og vel vedligeholdt; foran Husdøren staaer en hvidmalet Bænk, og bag de smaa, runde, blyindfattede Vinduesruder sees grønne Væxter med brogede Blomster. Vi træde gjennem Husdøren ind i „Dielen“ eller den i Lübeck uundgaaelige Forstue, der strækker sig gjennem hele Husets Bredde i nederste Stokværk, og rigtignok ikke her, som i de rige Handelsherrers Boliger, er belagt med Marmorfliser og opfyldt med kostbare Sjældenheder fra alle Verdens Egne, men dog har blankt skuret, sandbestrøet Gulv og langs Væggen store, messingbeslagne Kister. Opad den knagende Trappe naae vi nu op i den hyggelige Stue ovenpaa, hvor Husets Eierinde og Beboerske, den agtbare Skipper-Enke Herdeke Hennings, sidder i sin Lænestol ved Ovnen og lader lystigt sin Spinderok snurre. I det udspringende Karnap, der dannes af det ene brede Vindue, sidder en ung Pige foran en stor Pergamentbog, hvis Blade hun er ifærd med at smykke med de fine Miniaturmalerier,

vi endnu beundre i Manuscripter fra hin Tid. Hun er selv et skjønt Billede, som hun der sidder halvt bøiet over sit Arbeide, omgivet af de blomstrende Roser og Balsaminer i Vinduet, hvorigjennem Aftenbelysningen falder paa hendes rene, noget blege Ansigtstræk, hendes skjønne Hals og hendes rige, gyldne Haar, der glat oplagt sammenholdes af et Sølvernet. En simpel men net Klædning af blaat Stof omslutter tæt, ligefra Halsen, hendes runde Skuldre og slanke men dog fyldige Midie, bedækker halvt hendes hvide Arme og falder i rige Folder ned over hendes Fødder. Den gamle Kone i sin sorte Enkedragt og med det blændende hvide Pandelin og Kindklæde om det runkne men godmodige Ansigt betragter med synligt Velbehag fra sin Krog dette skjønne Ungdomsbillede, der sidder foran hende, omflydt af Aftensolens sidste Straaler. Endelig, efter lang Taushed, udbryder hun:

„Gretchen! — det er Skade, at kun mine gamle Øine see Dig iaften, — Du tager Dig ret ud til din Fordel i denne Dragt og Stilling. Jeg veed Den, der gjerne vilde have givet en Mark fuldvægtigt Guld for min Plads i denne Time.“

„Moder“ — sagde den unge Pige mildt smilende, idet en svag Rødme overgjød hendes blege Kinder — „kjære Moder Herdeke, brug dog ikke saa stygge Lignelser! En, der ikke vidste det bedre, kunde jo tro, Du vilde sælge mig for Guld.“

„Ak Barn!“ — svarede den Gamle — „slemme Barn, hvor kan Du nu fordreie min Tale saaledes? Du veed jo dog fuldtvel, jeg rev heller min egen Øiesten ud, end jeg taalte, at et ondt Øie skulde hvile paa Dig. Men Den, jeg mener, har intet ondt Øie, — nei tvertimod, han har et godt Øie til Dig og et fromt Hjerte og redelige Hensigter — at han dertil har Guld paa Kistebunden og Skibe i Søen — nu, det kan jo dog ikke skade. Det er ikke hver Dag, at en Raadsherres Søn beiler til en fattig Pige i din Stilling. Men Du

skjønner ikke paa din Lykke — Gretchen — nei, Du gjør ikke. Du er for haard mod den stakkels Junker Henrik — i den sidste Maaned har Du jo ikke villet see ham engang, endskjøndt han hver eneste Dag troligen har banket paa vor Husdør og beskedent spurgt til Dig."

„Jeg finder det rigtigst ikke at modtage hans Hyldest, da jeg ikke kan give ham noget Haab," sagde den unge Pige. „For den lübeckske Patricier Henrik von Wickede staaer den fremmede, navnløse Margrethe for lavt — eller for høit" — lagde hun til i en stolt Tone, idet hun rettede sig op fra sit Arbeide.

„Nu Sanct Illigen (Ægidius), vor Nabo, hjælpe os," raabte Moder Hennings — „snakker Du nu hen i Natten igjen, som Du pleier, alt siden denne fortvivlede barbenede Skotlænder var her og satte Dig Griller i Hovedet om, at Du skulde være født til noget Stort, jeg troer, Gud forlade mig, til Dronning over en Ø langt oppe mod Nordpolen, eller hvad det nu var. Tag Dig iagt mit Barn for at hænge ved slige Eventyr og deres Fortæller — Du kan blive forstyrret deraf."

„Du har Ret," hviskede Margrethe som halvt for sig selv, „Du har Ret Moder, jeg bør ikke tænke mere paa ham eller hans Ord — Tiden, da han lovede at skulle være her tilbage med Hjælp og Vished — er længst forløben — og han er ikke kommet. Jeg vil betragte det Alt som en Drøm, som en af de gyldne men tomme Syner, der saa ofte stige op i min Sjæl fra min Barndoms dunkle Grund. Men det er dog saa, jeg føler mig fremmed her i Landet!"

„Fremmed!" gjentog Skipper-Enken med Heftighed. „Du Gretchen, en Fremmed hos din Moder? For som en Moder har jeg optaget, pleiet Dig og holdt af Dig, alt siden min stakkels Henning, (Gud glæde hans Sjæl) bragte Dig som lidet Barn med paa sit Skib fra Skotland eller Orkenøerne, hvad jeg har hørt Landet med Rette kaldes, thi der voxer Intet, som Mennesket kan næres af, hvorfor de maa faae Korn og Alt tilført fra

dette vort velsignede Lübeck. Orkenøerne! Det var da et deiligt Land at være Dronning over! — De maa ogsaa have en underlig Skik med deres Kongebørn, de vilde Folk deroppe, dersom Du er af dem, thi, som Du vel veed, fandtes Du indhyllet i grove Klæder, sovende i Forrummet paa min Mands Skib netop den Morgen, han lettede Seil for Hjemmet, uden at Nogen kjendte Dig eller kunde sige, hvorledes Du var bragt ombord. Min kjære Henning, han var en god Mand, ynkedes over Dig og pleiede Dig saa godt han kunde paa Overreisen, og da han kom hjem til Vort, da førte han den lille vel sexaarige Pige til mig og sagde: „Herdeke," sagde han, „Gud har nu sendt os, hvad vi saalænge forgjæves have bedet ham om — et Barn." Og vi antoge Dig som Datter med Tak til Gud. Ak, din Fader skulde ikke see Lønnen for sin gode Gjerning, idetmindste ikke her paa Jorden. Den næste Høst blev han jo borte med Skude og Alt, og Ingen har hørt til ham siden. Men min eneste Trøst i min Enkestand blev Du, Gretchen, og jeg fostrede Dig op langt over din Stand og lod Dig oplære i allehaande skjønne Kunster, som kun Patricierdøttre pleie at øve, thi det maa jeg sige, Du var alt fra din Barndom smukkere og stoltere end nogen af dem — og nu kommer der ganske rigtigt en Raadsherres Søn og beiler til Dig, men Du viser ham bort, fordi en forløben Skotlænder har sat Dig noget galt Tøi i Hovedet, — ja, Du lønner mig endog med at kalde Dig en Fremmed i din Moders Hus!"

„Nei Moder" — sagde Margrethe ømt, idet hun gik hen til den gamle Kone, knælede ved hendes Side og lagde kjærtegnende sin Arm om hendes Liv, „nei — kjæreste Moder — hos Dig er jeg ikke Fremmed, hos Dig er mit andet Hjem, jeg beder jo blot om at faae Lov til at blive her i Ro! — stød mig ikke ud til de fremmede Mennesker her! — thi udenfor dit Hus føler jeg mig fremmed i denne store Stad, jeg føler, jeg aldrig

kan blive af deres Art, som herske her, — jeg talte jo ikke engang deres Sprog, da jeg kom hid."

„Nei, det skal Gud vide Du ikke gjorde," svarede den Gamle nu blidgjort, „Du talte et Kaudervelsk, som Ingen kunde hitte Rede i — Vi forstod blot Du kaldte Dig Margrethe; snart lærte Du dog vort gode, nedertydske Maal og forglemte de haarde, surrende Lyd, Du udstødte, da Du kom hid, og som ikke lignede noget christeligt Sprog, det jeg har hørt."

„Det var mit Fædrelands Sprog — Moder — jeg glemte det ikke, jeg bevarede det kun taust inden i mig selv, som de utydelige Minder fra min første Barndom, fordi jeg længe Ingen fandt, hvormed jeg kunde tale det. Ja, jeg vilde maaskee dog tilsidst have ganske glemt det, hvis jeg ikke undertiden havde hørt Sømænd, der komme hid med Bergensfarerne, tale indbyrdes — jeg forstod dem, det var min Barndoms Toner! Nu bevarede jeg dem troligt — nu vidste jeg, det var Norsk, at de høie Bjerge, dem jeg endnu dunkelt saae omgive min tidligste Barndoms Hjem, ikke vare Skotlands Klipper, men det fjerne Norges mægtige Fjelde. O, hvor underligt mit Sind drages derhen!"

„Vor Frue bevare os" — jamrede Enken — „Norge! — Det er jo endnu høiere oppe mod Nord end Skotland — der er jo bare Is og Snee! — og did vil Du hen, — Gretchen? — thi jeg seer det nok — Du faaer ingen Ro her — men hvad skal der saa blive af den gamle Moer Herdeke?"

„Hvad end min Skjæbne vorder — kjære Moder — Vi to skilles ikke ad. Kalder Pligten mig herfra, saa følger Du mig vel — nei, giv Dig kun tilfreds, det kommer ikke dertil — Man behøver mig ikke i mit Fædreland, og der kjender jo Ingen mig — men Gud raader for Alt — hans Villie maa vi lyde, enten den lader os leve her i Stilhed eller fører os ud paa stormfulde Veie. Men vær kun rolig — det lader til, han har beredt de stille for os. — Et sige Du mig kun endnu,

saa ville vi aldrig mere tale om denne Sag. — Da din Mand, min Pleiefader, optog mig, fandtes der da paa mig eller i mine Klæder ikke det mindste Tegn, der kunde hjælpe til at opklare min dunkle Fødsel? — Mig bæres det dog for, at jeg ombord pleiede at lege med et gyldent Klenodie, et Kors eller deslige, der hang om min Hals? Var der ikke noget Saadant?"

„Nei mit Barn — det vil sige — ikke hvad jeg veed" — sagde den Gamle noget usikkert — „og jeg troer ikke, Henning vilde have skjult det for mig. Det maa nok være en Drøm, Du har havt, ligesom de mange andre om Kongeborge, hvori din Vugge skulde have staaet, om Fyrster og fornemme Fruer, der skulde have baaret Dig paa Hænderne. Du faaer nok slaae de Drømme af Hovedet og holde Dig til Virkeligheden — den er da ikke saa slem endda — Gamle Moer Herdeke bærer Dig jo ogsaa paa Hænderne, og hun har Hænder af Kjød og Blod, og hun har ogsaa lidt Guld paa Kistebunden at udstyre Dig med, naar Du glæder hende med at vælge En blandt dine mange Beilere — helst denne gode Junker Henrik!"

„Moder" — bad Jomfruen — „tal ikke mere om slige Ting, lad mig pleie Dig og være hjemme hos Dig, saalænge Du lever; — naar Du ikke er mere, saa vil nok de fromme Søstre i Johannesklostret, der altid have været saa gode mod mig, give mig et Hjem i deres Fredens Bolig."

„Naa, saa Du vil i Kloster! det er mig et godt Ord," sagde den Gamle smilende. „Jeg har altid hørt sige, at naar en ung Pige begynder at tale som mest om Klosteret, da er hun ikke langt fra Brudesengen! — Ja, ryst Du kun paa dit lille Hoved og see nok saa stolt og fornem ud af dine store blaa Øine, — det hjælper Altsammen ikke — Du kommer dog til Slutning under en ærbar Lübecker-Hustrus Konehue, og den er saamænd bedre end mangen Fyrstekrone."

„Allerbedst er dog den himmelske Krone," sagde

Margrethe med mildt Alvor, idet hun reiste sig. „Hører Du Moder, det ringer alt længe til „Ave Maria“ fra Kirken histover. Jeg vil gaae derhen at bede Gud og den hellige Jomfru om Fred for de urolige Tanker, denne Samtale har vakt. Følger Du med, Moder?“

„Nei,“ sagde Enken — „jeg er blevet saa altereret, mine gamle Been ville ikke bære mig iaften. Gaae Du kun mit Barn, og bed Du ogsaa to Rosenkrandse for mig — din Bøn er vist kraftigere end min. Men tag Dig vel iagt paa Gaden og husk at være her tilbage, inden Mørket falder paa.“

„Det skal jeg Moder, vær kun rolig, — Kirkegang er jo fredet Gang,“ — svarede Margrethe, der imidlertid havde lagt over sit Haar et tæt hvidt Slør, som fra alle Sider faldt langt ned over hendes Klædning og skjulte næsten ganske hendes Ansigt og hele Figur, saa hun, med den sorte fløielsbundne Bønnebog og Rosenkrandsen i Haanden, allerede nu saae ud som en Nonne. Med et „Guds Fred saalænge“ — kyssede hun Pleiemoderen paa Panden og forlod Værelset med sagte men lette Fjed.

Moer Herdeke blev siddende igjen i sin Lænestol og rokkede frem og tilbage med Hovedet, idet hun mumlede for sig selv: — „Dette Kors — at hun nu ogsaa skulde huske paa det — men hun erindrer kun altformeget, kun altformeget, — hun bliver mig snart for mægtig — ja, ja — Henning sagde det nok — det kommer der af, naar et Gjøge-Æg optages i et Spurverede. — Men nu kan jeg ikke give Slip paa hende — nei, det vilde blive min Død — Korset maa bort — imorgen vil jeg lade det omsmelte, at hun ikke skal finde det.“ — Hermed stod hun møisomt op — famlede i et stort Nøgleknippe, hun bar ved sit Belte, gik saa hen til et i Vægpanelingen skjult Skab, aabnede det, krammede længe i en Skuffe og udtog deraf en blinkende Gjenstand, som hun gjemte under sit Halsklæde.

Syvende Kapitel.

Bergensfarer-Kapellet.

Da Jomfru Margrethe var traadt udenfor sin Pleiemoders Husdør for at gaae i Aftenmessen, skraanede hun ikke over til St. Ægidii Kirke men fulgte Gadens Løb opad did, hvor den munder ud i den anseelige Plads kaldet „der Klingenberg", bøiede saa af langs „Futtermarkt", forbi det prægtige men mørke og synderligt byggede Raadhus til den ganske i Nærheden deraf beliggende St. Maria Kirke. Denne Lübecks største og fornemste Kirke, hvis vældige Teglstens-Mure endnu staae næsten urørte af Tidens Tand, og hvis skyhøie, slanke Tvillingtaarne endnu langveisfra i den flade Egn ere et Stadens Mærke, var dengang just efter en stor Ildebrand paanyt opført og herligere end før udsmykket med al den Pragt, der ene kunde opbydes af Hanse-Dronningens rigeste Raadsherreslægter og Handels-Compagnier, hvoraf de fleste her havde deres Kapeller, Gravsteder og Vaabenskjolde. Gjennem en Sidedør traadte Margrethe ind under de høie, mægtige Hvælvinger, hvis Pillarer i tredobbelt Rad (et bredt Midtskib og tvende Sideskibe) strakte sig hen mod det Fjerne som en uhyre dæmrende Skov af ranke Bøgestammer. Dæmpede, som under disses grønne Løvtag, faldt Aftensolens Straaler gjennem de brogetmalede Kirke-Vinduer og udbredte i de lange Hvælvingers Slagskygger den halvdunkle Lysning, der er egen for saadanne Templer, og som i Forening med Virakduften og de enkelte, løsrevne Toner fra et Orgel eller en fjern Choralsang saa mægtigt bidrager til at stemme den Indtrædendes Sind til mystisk Andagt. Den unge Pige følte sig ogsaa optaget i denne hellige Stemning, da hun med bøiet Hoved skred hen mellem de billedklædte Pillarer og under de høie, dunkle Hvælvinger, hvorfra sønderrevne, støvede Faner og Standarter (Tropæer fra Lübeckernes Krige) nedhang, viftende og lige-

som hviskende om al jordisk Hæders Forgjængelighed. Kirken var sparsomt besøgt denne Aften, kun oppe omkring Høialteret, hvor der holdtes Messe, havde der forsamlet sig en liden Kreds af Andægtige, der dog næsten forsvandt i det uhyre Rum. Margrethe sluttede sig ikke til dem, hun vandrede med ydmyg Neien Høialteret forbi og nedad Skibet til Kirkens nordre Ende, hvor, under det store Orgel, befandt sig et særskilt ved et Jerngitter aflukket Kapel. Dette var det saakaldte Bergensfarer-Kapel, stiftet af de Lübecker-Kjøbmænd, der handlede paa Bergen i Norge, og derfor indviet til dette Lands Skytspatron, den hellige Kong Olaf. Dennes legemsstore Billede sad udhugget i Sten paa et Fodstykke foran den ene af Pillarerne ved Indgangen til Kapellet. Inde i dette over Alteret var opstillet en prægtig gylden Altertavle i to Fløie, hvorpaa kunstrigt var fremstillet hin samme norske Helgens Bedrifter og Martyrdød. Foran dette Altarbillede nedhang fra Hvælvingen en altid brændende Lampe, og omkring paa Muren saaes en Mængde Votivtavler og Takkegaver fra Søfarende og Andre, Norske og Tydske, der ved St. Olafs Forbøn troede sig frelste fra en eller anden Fare eller tildeelte usædvanlig Lykke og Vinding ved Bergenshandelen*).

Til dette Kapel valfartede Jomfru Margrethe ofte og holdt der gjerne sin Andagt. Det var, som følte hun sig der omsvævet af sine Barndomserindringers kjære Skikkelser, som førtes hun der sit tabte Fædreland nærmere, som saae dets kongelige Skytshelgen der ned paa hende med faderlig Mildhed. Ogsaa denne Aften knælede hun da paa Trinene foran St. Olafs Altar og hensank i ivrig Bøn om Fred for sine urolige Fortidsminder og Fremtidsdrømme, om Styrke til at bære Landflygtighedens ydmyge Kaar, hvis saa skulde vorde. Dybt paa Bunden af hendes Sjæl rørte sig vel og en

---

*) Dette Bergensfarer-Kapel fandtes endnu mod Slutningen af forrige Aarhundrede som her beskrevet.

stille Bøn om Gjensynet af en savnet Ven, — af en ung, livfuld Skikkelse, der skulde vende tilbage med Kjærlighed, med Haab, med gode Tidender fra Fædrelandet. Men skamfuld over sig selv trængte hun dette halv ufrivillige Ønske tilbage, bad saameget ivrigere om Forsagelsens Fred og løftede med brændende Andagt sit Blik op mod Martyrkongens Billede. Under denne Henrykkelse forekom det hende da pludseligt, som saae hun Billedet bevæge sine Læber, medens i hendes eget Indre opstod Ord som af en fremmed, dyb, uendelig mild Røst: „Vær trøstig — lig Kong Olaf skal Du fra Landflygtighed vende tilbage til dit Fædreland, og der skal Du bære hans Krone!“ — Forskrækket foer hun op og saae sig om — der var Ingen uden hende i Kapellet, men udenfor dette, lænet til Jerngitteret, stod en ung Mand i simpel Reisedragt og betragtede hende med flammende Blik. Hun skulde kjende disse dunkle, kjærlighedsfulde Øine, dette kjække, ungdommelige Hoved med de sorte Lokker — ja, det var ham, det var Skotlænderen, som dog havde holdt sit Løfte, som dog var kommet tilbage — St. Olaf havde bragt ham.

I et Nu laae han for hendes Fødder, greb hendes Haand og kyssede den med de Ord: „Hil Margrethe, Skotlands Dronning, Arving til Norge!“

Den unge Pige veeg forvirret tilbage, trak sin Haand til sig og udbrød: „Hr. Ronald! — Er det virkelig Eder? — For Guds Skyld, betænk dog hvor vi ere!“

„Vi ere paa rette Sted“ — vedblev denne, idet han reiste sig — „det var just her, i den hellige Kong Olafs Nærhed, at hans Datter første Gang paany skulde hilses som Arving til hans Rige. Jeg takker ham og den hellige Andreas af Skotland, at de have forundt mig at bringe Eder denne første Hilsen. Jeg vidste vel, at jeg maatte finde Eder her — høie Jomfru — nei, gjør ikke Mine til at gaae — jeg har meget at sige

Eder, og det kan bedst skee i dette afsides Kapel, under Eders hellige Stamfaders Varetægt."

Næsten uvilkaarligt lod Margrethe sig føre til Sæde paa Fodstykket af St. Olafs Stenbillede, medens Skotlænderen blev staaende ved hendes Side i en ærbødig Stilling. „Unge Fremmede," sagde hun derpaa, „jeg burde vist ikke høre Eder — men der er en indre Stemme, der tvinger mig dertil. Jeg havde næsten opgivet at see Eder igjen, og det havde maaskee været det bedste for os begge, om saa var skeet, siden I endnu medbringer Eders urovækkende Drømme om min Fødsel og min Fremtid."

„I har tvivlet paa at jeg vilde komme tilbage, min høie Dame? — Saa maa I have troet mig død, thi I veed forvel, at jeg kun lever for Eder, for Eders store Sag og for mit Fædrelands Befrielse, som dermed falder sammen. Og Gud være lovet, dette Liv er nu blevet rigere, mere haabfuldt, mere fremtidslyst end nogensinde før. Det er ikke mere Drømme, tomme Luftplaner, det er Visshed, det er mægtig Bistand jeg bringer med fra Eders kongelige Faders Land."

„Hvorledes? — I har virkelig været i Norge — i min Barndoms herlige Land, I har seet mine stolte Fjelde, — I har maaskee fundet min Slægt! — saa siig — erindre de endnu der den stakkels Margrethe, troer man det muligt, at hun endnu kan leve?"

„I den kongelige Hilsen, jeg bragte Eder, ligger Svaret paa dette Spørgsmaal, høie Jomfru! — Ja, jeg har seet Eders skjønne Fædreland, — et værdigt Søsterland til Eders Moders Rige, — jeg har trængt dybt ind i dets underlige Fjorde og stille Dale — jeg har bragt Budskabet om, at Kong Eriks Datter endnu lever, til hendes Slægt der, og man har troet mig — ja, en vældig Jarl af denne Slægt, en rig og mægtig Herre, en gammel Ven af Eders Fader og den øverste af hans fordums Raadgivere — han selv fulgte mig hid for at see sin kongelige Vens og Slægtnings død-

troede Datter, og saa føre hende tilbage til hendes Fædrenerige, hjælpe hende til at gjenvinde den Fædrene-Arv, hun saa skammeligt er bedraget for!"

„Hr. Ronald," udbrød den unge Pige i stærk Spænding, „Ronald Glenorrin — hvad er det I siger? — O, frist mig ikke med et daarligt Haab! — En Frænde — den forladte Margrethe skulde eie en Frænde — og han kommer hid for hendes Skyld — kommer over Havet langt fra Norge for min Skyld! — En Slægtning! — En Ven af min Fader! og I siger han er fulgt med Eder? — Hvor er han da? — Hvi nøler han? — O, før mig til hàm!"

„Snart," svarede Ronald med undertrykt Bevægelse, „meget snart, ædle Dame, vil I faae see Eders Frænde og fremtidige Beskytter, den mægtige Hr. Audun Hugleikssøn, Jarl til Hegranæs! — Han er taget ind hos sin Gjæsteven, ingen ringere end Lübecks første Borgermester, Hr. Hans von Runesse, hos hvem han iaften pleier Hvile efter den lange Søreise. Imorgen tidlig vil han fremstille sig for Eder. Jeg troede imidlertid først at burde opsøge Eder for at berede Eder paa, hvad der skal komme, — for at bringe Eder den første Hilsen fra Fædrelandet. Tilgiv mig, om jeg derved ogsaa tænkte paa denne Aften at forskaffe mig en sidste fortrolig Samtale med Eder, en sidste! — thi naar I imorgen af Eders høie og rige Slægtning er anerkjendt og optaget som Kong Eriks Datter af Norge, da vil den fattige skotske Ridder ikke mere kunne vove sig i Eders Nærhed — da trænger I ikke længer til Ronald Glenorrins Hjælp!"

„Tal dog ikke saa, kjære Hr. Ronald," bad Margrethe. „Vil I da selv gyde Malurtdraaben i det Haabets Bæger, I nys har bragt mig? — Nei, det kan I ikke nænne. I kan ikke tvivle paa, at hvad der end skeer med Margrethe, hvilke Slægtninge, hvilke Venner hun end maatte finde — Konger eller Betlere — altid vil hun dog sætte først blandt dem den ædle skotske

Ungersvend, der først troede paa hendes Navn og Ret, der bragte hende de første Hilsener fra Skotlands Dale som og nu fra Norges! — Gud selv har opvakt Eder til Pigen fra Norges Ridder. Hvad var hun, hvad vidste hun om sig selv uden Eders Hjælp? — Ad forunderlige Veie har Gud og den hellige Olaf ladet Eder finde og følge min dunkle Skjæbnes Spor lige hid til min Pleiemoders Bolig, hvor jeg levede ukjendt endog for mig selv, drømmende om min Barndoms store Indtryk uden selv at kunne forklare mig dem. I bragte mig Nøglen til dette Drømmeslot, I forklarede og opfriskede mine egne utydelige Erindringer, I bestyrkede mig i Troen paa min kongelige Herkomst, I indgav mig Haab og Styrke til at gjenvinde mit Navn og min Ret, til engang med den at optræde som Skotlands Befrierinde fra fremmed Vold og indbyrdes Splid, om Gud saa maatte lede det. Jeg tilstaaer, at efter Eders Afreise kom igjen en Svaghedens og Tvivlens Tid over mig — det Hele forekom mig saa Eventyrligt, saa altfor Stort — jeg frygtede næsten for mig selv — jeg tvivlede selv paa Eder. Men nu, I er kommet tilbage med gode Tidender fra mit Fædreland, fra min Slægt — nu, jeg igjen skuer ind i Eders trofaste Øie, hører Eders tillidsfulde Røst — nu drager Troen paa min Kaldelse igjen ind i mit Bryst. — Men — jeg føler det vel — den vil atter svækkes, hvis I paany fjerner Eder fra mig, — I maa holde mig oppe ved Eders levende Vidnesbyrds Kraft — ellers forsager jeg!"

Ronald havde under denne Jomfruens Tiltale viist Tegn paa den dybeste Bevægelse. „Margrethe," — sagde han endelig, — „tilgiv at jeg endnu denne Gang kalder Eder ved dette fortrolige Navn — imorgen er I jo for mig Skotlands og Norges Dronning — Margrethe! — hvorledes kan jeg tilfulde takke Eder for Eders venlige Ord — for Eders Tiltro! — Fjerne mig fra Eder? — Ak, jeg burde det maaskee, men jeg kan det ikke — i min Fraværelse følte jeg for vel, at min Sjæl var her

hos Eder — kun i Eders Nærhed kan jeg nu leve. — Min Sendelse hos Eder kan jeg heller ikke ansee endt, før jeg har seet Eder i mit ulykkelige Fædreland som dets Frelserinde, — seet Eders hvide Pande, Eders gyldne Lokker omsluttet af Skotlands kongelige Ring, den Edvard af England nu har ranet, — seet Eder beklædt med Eders Morfaders hele Magt og Skotlands Uafhængighed gjenoprettet. Dette ene klare Maal maa jeg altid have mine Tanker fæstede paa, ellers kunde de let forvilde sig til egennyttige Drømme. Hvor gjerne vilde jeg, at vi strax kunde drage til Skotland og begynde det store Værk, men Eders Slægtninge i Norge have overbeviist mig om Nødvendigheden af, at I først bliver anerkjendt der, man længes ogsaa der efter den retmæssige Thronarvings Gjenkomst. I drager altsaa nu til Eders Faders Land, til hans Folk og Slægt. Men I vil love mig helligt og dyrt, at I blandt dem ikke glemmer Eders Moders Land, hendes Folk og Slægt, at I vil, saasnart muligt, med Eders mægtige norske Venner begive Eder over til Skotland og der fuldføre Befrielsens Værk, thi det er ene derfor Gud har vakt mig til at opsøge og tjene Eder!"

„Det lover jeg," svarede Margrethe med høi Alvor, „det lover jeg Eder, saa sandt den hellige Olaf giver mig Held til at anerkjendes i min Faders Rige. Skotlands Befrielse er jo netop det store Formaal, som adler vor Stræben efter jordisk Hæder og Magt. Ellers var Lykken maaskee bedre at finde i et stille, ubemærket Liv. Ja — Ronald — det bæres mig for, som gaaer jeg vilde Storme, haarde Prøvelser imøde paa den Bane, I har aabnet for mig — jeg drives kun fremad ved Overbevisningen om, at Gud, ved at aabenbare mig min Fødsels Rettigheder, ogsaa har paalagt mig dens Pligter."

„Og Han," vedblev Skotlænderen begeistret, „Han, som har givet Eder denne Følelse af høi og kongelig Pligt, vil ogsaa give Eder Mod under Faren, Kraft til Seier. — I vandrer heller ikke alene nu paa de farlige

Veie — trofaste Venner ville omringe Eder som en Skjoldborg og vove Alt for at bære Eders Fod over alle Stene."

„Trofaste Venner?" gjentog Margrethe svagt, „ja, een trofast Ven kjender jeg, som jeg kan stole paa i Liv og Død, I veed nok, hvem jeg mener. — Men de Andre, hvilke ere de? — den fremmede Slægtning, som I siger er kommet hid for min Skyld, hvorledes er han? — Kan jeg ogsaa betro mig til ham? — Ak, tilgiv mig — Ronald — I har jo bragt ham hid — saa maa jeg vel tro, han vil mig vel — men, saa underligt er Kvindehjertet — nylig slog det høit ham tilmøde — og nu, nu gruer jeg næsten for at see ham."

„Vær kun rolig, høie Jomfru," svarede Ronald, „Hr. Audun Hugleikssøn er en gjæv og herlig Mand, mægtig i Daad, kløgtig i Raad. Han fortjener vel Eders Tillid, eftersom han, paa mit blotte Ord om Eders Tilværelse, strax med personlig Fare har forladt sin Hjemstavn, og over øde Fjelde og vilden Sø fulgt mig hid til fremmed Land for at see og anerkjende sin gamle Herres og Vens dødtroede Datter, og føre hende hjem til hendes Fødeby, hvor hans Venner imidlertid vil have forberedt Alt til Kongedatterens værdige Modtagelse. Jeg har indestaaet for, at hun vil følge med tilbage — dette havde I jo givet mig Fuldmagt til, Jomfru Margrethe, dersom jeg i Norge fandt En af Eders Slægt, der vilde antage sig Eders Sag. Nu, dette er skeet, denne Slægtning selv er kommet hid for at hente Eder, nu vil I ikke gjøre mit Ord tilskamme."

„Nei, Ronald, det vil jeg ikke — min Skjæbne maa jeg følge — eller rettere Eders, som Gud har sendt til at lede den. Men uvist er dog endnu, om hin mægtige norske Jarl i mig vil finde, hvad han søger. Jeg har jo, som I, kun mit blotte Ord, min dunkle Erindring at give ham til Bevis paa min Herkomst. Det synlige Tegn paa denne, som I veed, jeg haabede

at faae udlokket af min Pleiemoder, nægter hun endnu stadigt at være i Besiddelse af."

„Det bedste synlige Tegn vil I selv være, ædle Jomfru," udbrød Ronald med Varme. „Har Hr. Audun troet min blotte Fortælling om Eders Skjæbne, hvor meget mere da, naar han seer Eder selv i al Skjønhedens, Sandhedens, Dronninghøihedens Straaleglands, — naar han fra Eders egne Læber hører den simple, rørende Beretning om Eders Barndoms Hændelser, dem han jo ogsaa selv tildeels maa kunne gjenkjende og bekræfte. I var jo nylig saa freidig — I udtalte saa klart Overbevisningen om Guds Førelse med Eder — hvor kan I da endnu huse Vanghed? — Det kan I ikke længer forsvare, min høie Dame. I har værdiget at kalde mig Eders Ridder — jeg modtager dette Kald med Stolthed — jeg bryder en Landse med Enhver, der skulde vove at kaste en Skygge af Tvivl paa Eders kongelige Herkomst, og var det saa Audun Jarl selv. Men han vil ikke tvivle, han vil falde Eder tilfode, som jeg nu, og sværge, som jeg nu, at føre Eders Sag frem til Seier eller lade sit Liv derfor!"

Ved disse Ord sank Ynglingen igjen paa Knæ foran sin Dame, og førte hendes ikke modstræbende Haand til sine Læber. Hun lod det skee, ja bøiede sig endog let over ham, saa hendes Rosenmund uvilkaarligt berørte hans dunkle Lokker.

Strax fattede hun sig dog igjen, reiste sig pludselig og sagde, idet hun ordnede Sløret omkring sig:

„Jeg tør ikke længer blive her — det bliver dunkelt, og min Pleiemoder venter."

„I tillader dog, at jeg følger Eder hjem," bad Skotlænderen.

„Ja, til vor Husdør," svarede Margrethe. „Men I følger ikke op til Moder Herdeke, som I før pleiede. Jeg ønsker at være alene med mig selv og med den stakkels Gamle denne Aften for at berede baade hende og

mig paa det skjæbnesvangre Møde, som imorgen forestaaer."

De gik nu Haand i Haand ud af den dunkle Kirke og gjennem de aftenstille Gader. Margrethe var taus, hendes Sjæl var nu for bevæget af store Tanker til at finde Ord mere; Ronald vovede længe ikke at bryde Tausheden. Endelig sagde han:

„Ak — Margrethe! det er vel ikveld sidste Gang, den Lykke vorder mig tildeel, at gaae ved Eders Side som eneste Ledsager; fra imorgen af vil I have større og mere glimrende Følge. Jeg burde jo glæde mig over det, som nu kommer, hvad jeg selv længe har drømt om og stræbt for — men det er synderligt, det falder mig nu dog saa tungt paa Sinde, at vort Forhold maa forandres!"

Margrethe taug fremdeles stille, men hendes Haand skjælvede i hans. Først da de standsede foran det lille Hus i St. Ægidiegaden, hviskede hun til Afsked: „God Nat — Ronald! — Imorgen venter jeg Eder med Eders norske Ven. Gud vende Alt til det Bedste for os Alle!"

Og hun forsvandt gjennem Husdøren, der faldt til efter hende. Ronald blev staaende udenfor og saae længe op til Karnapvinduet, hvorigjennem Lys skimtedes. Den Skygge, som nu bevægede sig hid og did bag det grønne Forhæng, var det hendes? — Endelig rev han sig løs for at begive sig til det Sted, hvor hans Reisefælle ventede ham.

Ottende Kapitel.

Hos Borgermesteren.

Lübecks daværende Borgermester, Hr. Hans von Runesse, var en gammel Bekjendt af Hr. Audun Hugleikssøn, hvis Gjæst han havde været paa Tønsberghus

i Pintsetiden 1294, da han, dengang Raadsherre, som Hoved for Hansestædernes Underhandlere opholdt sig der, for med Kong Erik at slutte Overenskomst angaaende Lübecks og de øvrige Hansestæders Handelsforhold i Norge. At saa udstrakte Privilegier ved dette Forlig opnaaedes for de tydske Kjøbmænd i Bergen og i det sydlige Norge, deri havde vistnok Hr. Audun, som dengang var Kong Eriks første Raadgiver og høire Haand, sin gode Andeel, ligesom han vel ogsaa for denne sin Medvirkning af de mægtige Handelsherrer modtog rigelig Løn. Siden havde den norske Magnat, endogsaa efter sit Fald, vedligeholdt en levende Forbindelse med sin gamle Gjæsteven, der imidlertid var steget til den høieste Værdighed i sin Fædrenestad, og nu som Lübecks Borgermester til en vis Grad delede Hr. Auduns Uvillie mod Kong Haakon, fordi en af dennes første Regjeringshandlinger havde været igjen at indskrænke de Stæderne af Kong Erik givne Privilegier, dem de allerede paa en for de Norske farlig og krænkende Maade havde vidst at benytte og egenmægtigt udvide. Intet Under derfor, at Hr. Audun ved sin uventede Ankomst til Lübeck blev paa det Bedste og Hæderligste modtaget af Borgermesteren, og med sit Reisefølge anviist Bolig i dennes eget Hus, en statelig Bygning med høie, takkede Gavle og rig Billedhuggerforziring, beliggende paa Hjørnet af Bredegaden og Bagergruben midt imellem St. Mariæ og St. Jacobs Kirker.

I et prægtigt Værelse i dette Hus sad de to gamle Venner i fortrolig Samtale den samme Aften, da Skotlænderen havde opsøgt Jomfru Margrethe i Bergensfarerkapellet. Hans von Runesse, en før, gammel Mand med et bredt men klogt Ansigt, sad i sin sorte Fløiels Dragt med den gyldne Embedskjæde om Halsen i en Lænestol foran et lidet rundt Bord, hvor paa et persiisk Tæppe var anrettet en udsøgt Collation af Sydfrugter og Confecturer samt dunkeltglødende Cypervin i slebne Krystalkar, dengang sjældnere end Sølv og Guld. Med

den ene fede Haand karesserede Borgermesteren en stor Myndehund, der laae paa en Pude ved hans Side, med den anden strøg han sit lange, hvide Skjæg, idet han opmærksomt syntes at lytte til Hr. Audun, der endnu i sin Reisedragt sad ligeoverfor ham og netop sluttede Beretningen om sin Langfærd og dennes Maal.

„Det var da en forunderlig Historie," sagde Borgermesteren, efterat Hr. Audun havde endt sin Tale, „den ligner mere en af vore Minnesangeres Rimkrøniker end en virkelig Tildragelse, der kunde blive Gjenstand for erfarne Mænds Planer og Handlinger. Og det er virkelig dette Eventyr om en gjenopstanden Kongedatter, der har forskaffet mig Æren og Glæden af min ædle Tønsbergværts Besøg her i Lübeck? — Unge Riddere og Damer, der sværme for det Overnaturlige, kan I maaskee skuffe med dette Foregivende, min høitærede Gjæsteven, men I vil dog ikke forlange, at den gamle Hans von Runesse skal tro derpaa?"

„Jo," svarede Hr. Audun, „det forlanger jeg; thi der er virkelig ingen anden Grund til min farefulde Reise hid end i dette Anliggende at søge Eders mægtige Bistand. En Datter af min uforglemmelige Herre og Konge, af Eders egen høie Velgjører og Lübecks til Døden tro Bundsforvandt, befinder sig nu, fattig og ubekjendt, inden Eders Stads Mure, og I, Lübecks høihjertede Borgermester, Hovedet for Hanseforbundet, der skylder Kong Erik saa meget, I, Hans von Runesse, skulde ikke ville række denne dybt forurettede Kongedatter en hjælpsom Haand?"

„Det siger jeg ikke — tvertimod, det vilde være mig en kjær Pligt at understøtte Kong Erik af Norges Datter, hvis hun virkelig var i Live og befandt sig her skjult i trange Kaar, — men see, det er jo netop Eventyret. Og I veed, min kjære Herre Jarl, vi Kjøbmænd fordre en solidere Grund for vore Spekulationer og Handlinger end en forelsket ung Ridders eventyrlige Drømme om hans Hjertes Dame."

„I synes at glemme, Hr. Borgermester, at jeg, Audun Hugleikssøn, den gamle Statsmand og mindst Eders Ligemand i Livserfaring, selv har følt mig overtydet ved den unge Skotlænders Fortælling."

„Jeg tilstaaer, det falder mig svært at fatte," sagde Hr. von Runesse leende, „men det maa da vel være saa, at I nu i Eders Ledighed er bleven mere Ridder og Skjald end Forretningsmand, skjøndt I sandelig var en god nok saadan, den Tid I var Skatmester paa Tønsberghus."

„Idetmindste har jeg af min Forretningsdygtighed beholdt saameget tilbage, at jeg ikke kommer til en Kjøbmand for at begjære hans Bistand, uden at kunne aabne ham selv Udsigt til Fordel ved Foretagendet. I veed selv bedst, hvorledes Tiderne ere forandrede for Lübeckerne i Norge siden Kong Haakons Thronbestigelse — de gode Privilegier, I under hans Broder havde opnaaet, ere sørgeligt indskrænkede, og det seer ud til, at det er den nye Konges Plan ganske at spille Handelen over i de Indfødtes Hænder igjen, og lidt efter lidt drive de tydske Vintersiddere ud af Landet."

„Det vil ikke blive ham saa let et Værk," sagde Borgermesteren mægtigt. „Tydskerne klæbe fast, hvor de komme, og Lübeck med dets Søsterstæder have før viist, at de vel kunne holde de nordiske Konger Stangen."

„Kan hænde — men det var dog vel bedre for Eder, om I godvilligt erholdt, hvad I ellers med stor Opoffrelse af Penge og Blod maatte søge at tvinge Eder til og endda kanskee tilsidst ikke vandt, thi Kong Haakon er haard og seig paa eengang. Og ved at tage Eder af Kong Eriks Datter, ved at bidrage Eders til at hun atter kommer til sin Ret, kunde I til Løn gjøre Regning paa større Friheder i Norge, end I nogensinde have havt, selv under hendes Fader."

Borgermesteren betragtede ved disse Ord sin fornemme Gjæst med et listigt Smil. „Aha" — sagde han — „Nu forstaaer jeg Eder, nu kjender jeg den gamle

Hr. Audun igjen. Det er nok ikke saameget Troen paa den unge Skotlænders Ridderroman som Lysten til at komme Eders Dødsfjende Kong Haakon tillivs, der harført Eder ud paa dette sælsomme Eventyr. I vil herfra bringe ham en Mod-Konge, eller rettere Mod-Dronning, som I siden selv kan beherske, og det kommer saa kun lidet an paa, om hun virkelig er den dødtroede Kongedatter, naar hun kun spiller sin Rolle godt, naar I kun ved hende faaer styrtet Haakon. Vogt Eder, Herre Jarl — det er et farligt Spil, som kunde koste Eder Hovedet, hvis det ikke lykkedes."

„Men det maa lykkes. Misfornøielsen i Norge mod Hertug Haakon er stor, sær blandt de mægtigste Mænd, Troen paa Jomfru Margrethes underbare Frelse er udbredt blandt Almuen, vor gamle Ven, Kantsleren Bjarne Lodinssøn, forbereder Alt til hendes Modtagelse i Bergen, medens Haakon selv er borte paa Tog mod Danmark — de Tydskes Hjælp maa I forskaffe os — og til Gjengjæld lover jeg Eder da, at Dronning Margrethes første Regjeringshandling skal blive Udstedelsen af et udvidet og fuldstændigt Fribrev for Eders Landsmænds Handel og Ophold i Norge."

„Vel nok, vel nok, det gaaer jo altsammen meget herligt, kun noget for hurtigt mig synes. I har jo endnu ikke seet den Fugl Phønix, hvormed Eders gamle Herlighed og Magt skal fornyet opstige af Asken. Sæt nu at den istedetfor en Konge-Svane befandtes at være en almindelig Gaas, hvorledes vilde I saa hæve Eder, ja os med, paa dens Vinger? — Jeg er bange for, vi drattede da Alle haanligt ned i Gaasedammen."

„Det maatte da være, fordi de fede Lübecker-Borgere vare for tunge til Kongeflugt," svarede Hr. Audun noget stødt. „Hvad „Pigen fra Norge" angaaer, da tvivler jeg ingenlunde paa, at jeg vil finde hende saaledes som beskreven af Ronald Glenorrin; han er en altfor ærlig og troskyldig Person til at kunne forebringe noget Opdigtet. I skal selv høre ham fortælle sin Historie, naar

han kommer tilbage iaften. Derefter faaer I da tage Eders Beslutning, om I vil understøtte os i denne Sag eller ikke. Men hvad I end bestemmer Eder til, Hr. Borgermester, vær kun vis paa, det skal ikke forhindre mig fra at forfølge Sagen, og jeg har den gode Tro til Audun Hugleikssøns og hans norske Venners Kræfter, at de nok skulle vide at undvære de Tydskes Bistand, hvis disse mod Sædvane skulde forstaae deres egen Fordel saa lidet, at de ikke ville have en Haand med i et Foretagende, der gaaer ud paa at styrte deres værste Handelsfjende fra Magten."

„Nu, nu," svarede Hr. von Runesse med sædvanligt Phlegma, „lad ikke Eders hidsige norske Blod koge over uden Aarsag, min stolte, høitærede Gjæst. Jeg har jo slet ikke nægtet at yde Eders Sag al den Bistand, der kan forenes med Lübecks Vel, tvertimod, det skal være mig, og jeg tør vel indestaae for, ogsaa mine Colleger i Raadet en Ære og Glæde at understøtte en Datter af vor gamle kongelige Ven og Allierede, det vil sige, hvis hun virkelig befindes at være hans dødtroede Datter, eller ialfald med Sandsynlighed kan antages derfor. Saameget mere vil det da blive vor Pligt at tage hende under vor Beskyttelse, naar hun findes her inden vor egen Stads Mure. Men den høieste Forsigtighed, den nøiagtigste Prøvelse maa forud anvendes — ikke saameget for vor som for Eders Skyld, Hr. Audun. Lübeck vil altid have Magt til at trække sig uskadt ud af Legen, om den feiler, men I sætter derved Eders Person, Eders Liv paa Spil. Tillad derfor en gammel Ven at advare Eder mod altfor stor Hast og Dristighed i denne Sag; Eders retmæssige Had mod Kong Haakon kan jo saa let forblinde Eder i dens Førelse. Efter hvad I siger, tvivler jeg ikke paa, at Eders Hjemmelsmand er i god Tro, men kan han ikke selv være ført bag Lyset?"

„See — der er han og kan selv svare for sig," sagde Hr. Audun, idet han ilede hen mod Ronald, som

netop traadte ind i Værelset. „Nu, min unge Reisefælle, har I fundet den, vi søge? — Bringer I gode Tidender?"

„Ja, Herre Jarl — jeg kommer fra hende! — jeg søgte Eder just forat melde Eder, at" — her standsede den unge Mand pludseligt, idet han saae hen til Borgermesteren, der var bleven roligt siddende.

„Bliv kun ved," sagde Hr. Audun ivrigt, „min gamle Ven, Hr. von Runesse her, veed Alt, paa ham kunne vi stole. Tal kun frit ud, hvad har I at melde?"

„At vor unge Dronning med Glæde har erfaret Eders Ankomst, og er rede til at modtage Eder i sin Pleiemoders Hus imorgen Formiddag. Jeg skal da føre Eder derhen."

„Velan, vi ville ikke forsømme til rette Tid at gjøre vor Opvartning. I fandt da Alt, som I havde ventet? — Eders Tro paa, at hin unge Dame er „Pigen fra Norge," er altsaa ikke ved Gjensynet blevet svækket?"

„O nei, men vel forstærket, om muligt," udbrød den unge Skotlænder med Overbevisningens inderste Tone. „Dog, hvortil nu et saadant Spørgsmaal? See hende først selv, og alle Tvivl ville forsvinde som Dugg for Solen."

„Saa tillader I vel, at jeg imorgen gjør Eder Følge, for at ogsaa jeg kan belyses af denne Sols Straaler," indfaldt Borgermesteren. „Jeg tilstaaer, dens Straaler maa være meget stærke og klare, skal de kunne forjage de Skyer af Tvivl, som i denne Sag formørke mit Sind."

„Den, som endelig vil lukke sine Øine til for Lyset, kan jo altid sværge paa, der er mørkt omkring ham," sagde Skotlænderen med en Dristighed, der ikke klædte ham ilde, og selv forbausede den kolde Borgermester. „Jeg troer heller ikke" — vedblev han i samme Tone, „ja, jeg er vis paa, at Hr. Audun ikke vil misbruge vor unge Dronnings Tillid ved at føre til hende en fremmed Mand, der tvivler om hendes Rettigheder."

„Stille dog," svarede Hr. Audun beroligende, „Lübecks Borgermester er ingen Fremmed i vor Sag, tvertimod kan han befordre den mægtigt, hvis han vil — og jeg takker ham derfor, om han vil følge os til Mødet imorgen for at overbevises. Det vil være det Sikkreste og Bedste for os Alle, og ikke mindst for vor unge Dame selv. Kan hun overtyde Hans von Runesse om sin Sags Retfærdighed, da er den ogsaa mere end halvt vundet. Men som en Forberedelse til dette Møde ønsker han af Eders egen Mund at høre Beretningen om, hvorledes I er kommet paa Spor af Pigen fra Norges Tilværelse og nuværende Opholdssted."

„Ja, min unge Ven," sagde Borgermesteren nedladende. „Hav kun fuld Tillid til mig, jeg kan maaskee være Eder til nogen Hjælp, hvis I skjænker mig Eders Fortrolighed. Kom, sæt Eder hos os ved Bordet, løs Eders Tunge med et Glas Cypervin, og fortæl mig saa, hvad I troer at have opdaget om denne forunderlige Historie, hvis Troværdighed jeg ønsker intet hellere end at faae godtgjort."

„Er det Eders Ønske, Herre Jarl, at jeg skal efterkomme denne værdige Herres Begjæring?" spurgte Ronald. „Har I ikke selv berettet ham det Nødvendige?"

„Mands Beretning lyder bedst fra Mands egen Tunge," svarede Hr. Audun — „det vilde være mig kjært, om I nu selv gjentog for Borgermesteren, hvad I før har betroet mig om den vidunderlige Maade, hvorpaa I blev kaldet til at opsøge Pigen fra Norge. Jeg trænger ogsaa til endnu en Gang at styrkes ved Eders levende Ord og ved Eders varme Overbevisnings Magt, før jeg træder frem for Den, som i Kraft af denne Fortælling skal vorde vor Herskerinde."

„Velan," sagde Skotlænderen, idet han tog Plads ved Bordet og tømte Bægeret, som Hr. von Runesse havde rakt ham. „Gjerne fortæller jeg, hvad der altid opfylder mit Indre. Det er ikke mig, der har noget at skjule, naar I ikke finder det nødvendigt."

Niende Kapitel.

Skotlænderens Fortælling.

„Jeg er fjerde Søn af Sir Dougal Glenorrin, Herre til Glenorrin Castle i Grevskabet Ross i det nordlige Skotland. Saa langt jeg kan mindes tilbage, farves mine barnlige Indtryk af de blodige og uafladelige indbyrdes Feider, der alt siden Kong Alexanders Død have sønderrevet mit ulykkelige Fædreland. Min Fader og mine ældre Brødre vare stadigt ud i Leding med vor Clanshøvding, Jarlen Villiam af Ross, selv en af Kronprætendenterne. De fulgte ogsaa med denne Magnat, da han, med flere andre Rigets Store, begav sig til Orknøerne for at modtage den unge Dronning Margrethe, som da ventedes fra Norge. I veed, hvorledes det endelig var lykkedes de sande Fædrelandsvenner at forene alle Partier til Anerkjendelse af hendes Ret — i et lidet Barns Haand hvilede dengang Skotlands Fremtid — Folket betragtede hendes Ankomst som en Befrielsens Stund, hvormed et gyldent Tidsrum af Fred og Velvære skulde tage sin Begyndelse. Ogsaa i vor ensomme Dal, der, uagtet dens afsides Beliggenhed, dog ret ofte havde maattet prøve de stridende Patiers Plyndringer, ventedes Tidenden om den unge Dronnings Ankomst med Utaalmodighed, og i Glenorrin Castle, som i den simpleste Hyrdes Jordhytte, var der ikke Tale om andet end om Pigen fra Norge, hendes barnlige Ynde, hendes Ret og Magt og om, hvorledes alle de vilde Brucer, Comyns og Baliols nu skulde bøie deres stolte Hoveder under et Barns uskyldige Haand. Jeg var dengang tolv Aar gammel, og lyttede med en livlig Guts Begjærlighed til de underbare Fortællinger om den lille Barnedronning, der skulde komme over den vilde Sø fra et fjernt Land, og bringe Glæde og Lykke og al Slags Deilighed med. Jeg drømte Dag og Nat kun om „Pigen fra Norge“, længtedes kun efterat blive voxen for at komme til hendes Hof og vorde optaget blandt hendes Riddere.

Saaledes gik nogen Tid hen i Forventning om Budskab fra dem, der vare dragne Dronningen til Møde. Der kom længe intet. Endelig — jeg husker det som var det idag — da Glenorrin Castles tilbageblevne Beboere, mest Kvinder og Gamle, en mørk Høstaften sad forsamlede i Hallen, jeg ved min Moders Fødder, og Talen som sædvanlig gik om Pigen fra Norge, at hun nu vel maatte være dragen ind i Edinburgh — hørtes pludselig Hestetrampen over Vindebroen og strax derpaa bekjendte Stemmer ude i Gaarden. Det var min Fader og mine Brødre, som vendte uformodet tilbage — snart traadte de ind i Hallen, omringede af os Alle og bestormede med Spørgsmaal om Nyt fra Hofleiren. Mine Brødre forbleve tause og saae nedslagne ud, min Fader var mørk og svarede længe Intet. Tilsidst udbrød han næsten vild: „Plag mig ikke mere med denne evige Snak om Pigen fra Norge — med den Herlighed er det nu forbi. Dronningen er død". „Død" gjentog alle i Forfærdelse — „Dronningen død! — Saa Gud hjælpe vort arme Land!" — Og der blev en almindelig Klagen og Jamren, som om Enhvers Nærmeste og Kjæreste var bortrevet — og denne Klage gjenlød over hele Skotland i de Dage. Min Fader fortalte nu kort og afbrudt de nærmere Omstændigheder ved denne sørgelige Historie — hvorledes det kongelige Barn alt var blevet syg paa den haarde Overreise fra Norge, hvorledes hun kort efter sin Landing paa Orknøerne var død der, endnu før de skotske Udsendinge vare komne hende tilmøde, hvorledes disse kun fandt hendes Lig, der nu alt var paa Tilbagereisen til Norge, hvorledes Kronprætendenterne ved denne Efterretning vare ilede hver til Sit forat berede sig til hver for sig at gjøre deres Rettigheder gjældende. Min Fader og hans Sønner vare saaledes fulgt hjem med deres Lensherre, Jarlen af Ross, der, som nedstammende fra Isabella, William Løves Datter, ogsaa gjorde Fordring paa den nu ledige skotske Krone, og vor Clan var ved Familiepligt bundet til at understøtte ham. Under

alt dette havde jeg staaet som bedøvet, ude af Stand til at fatte Dødsbudskabet. At Pigen fra Norge skulde være død og borte, og dermed alle mine lyse Fremtids-Drømme slukkede for bestandigt, forekom mig ligesaa umuligt, som at Solen kunde falde ned fra Himlen. En indre Stemme rørte sig mægtigt i mit unge Bryst og drev mig til at udbryde: „Nej, Fader — Clanen Glenorrin kan ikke følge den onde Jarl af Ross, naar han vil røve Skotlands Krone — til den har Pigen fra Norge alene Ret.“ Min Fader værdige mig ikke et Svar, men min Moder sagde sukkende: „Ak — Ronald, hører du da ikke, vor unge Dronning er død.“ — „Nej, hun lever,“ raabte jeg, fremdeles følgende en uimodstaaelig indre Drift — „den deilige lille Pige fra Norge lever — hun kan ikke være kold og død — de have blot bragt hende bort, gjemt hende, de slemme Mænd, der vilde have hendes Krone.“ — Aldrig skal jeg glemme det frygtelige Blik, som min Fader efter disse Ord tilkastede mig. „Dreng,“ mumlede han hult, idet han greb mig haardt om Armen — „Dreng, hvor har du dette fra?“ — „Fra Gud og den hellige Andreas“ — svarede jeg med et Mod, som jeg ikke selv kunde begribe — „de have lovet mig, at jeg skal blive Pigen fra Norges Ridder, jeg skal udfrie hende af Mørket og de fæle Dragers Vold, jeg skal kjæmpe for hende som Flores for Blantseflor, som Tristan for Isolde.“ — „Barnesnak,“ raabte nu min Fader foragteligt, idet han under mine Brødres Latter slængte mig hen i en Krog, og skjændte saa paa min stakkels Moder, fordi hun, som han paastod, havde fyldt mit Hoved med de taabelige vælske Riddereventyr. Siden forbød han al Tale om det Foregangne og især den afdøde Dronning; han var en streng og mørk Herre i sit Hus, og Alle maatte lyde ham. Jeg taug da ogsaa, men mine stille Tanker kunde han ikke forbyde, og de dreiede sig endnu altid om Pigen fra Norge, om at hun ikke var død, og at jeg med Tiden nok skulde frelse hende. Efter nogle Dages Hvile

forlod min Fader med mine Brødre og Clanens krigsføre Mænd atter Glenorrin Castle, for at støde til Jarlen af Ross og med ham at drage til Mødet i Berwick, hvor han og de andre Kronprætendenter havde overgivet deres Sager i Kong Edvard af Englands Hænder. Jeg behøver ikke at fortælle Eder her det noksom Bekjendte, som foregik ved dette Møde, hvor den engelske Tyran med Glæde opkastede sig til Voldgiftsmand og Dommer over de uenige skotske Stormænd, der alle glemte og forraadte deres Fædrelands Nød for at kappes om den fremmede Herskers Gunst. Hvorledes den svage og nedrige John Baliol endelig af Edvard blev tilkjendt Kronen mod at erkjende ham som Skotlands Lehnsherre er Eder ogsaa bekjendt, ligesom og hvorledes selv den feige Baliol ikke i Længden kunde udholde den engelske Overherres Anmasselser, men vovede at reise sig mod ham og derfor af den engelske Overmagt og ved sine egne Vasallers Forræderi blev saaledes bragt til det Yderste, at han, der kaldte sig Skotlands Konge, maatte lægge sin Krone for Edvards Fødder. Paa Slottet Brechan stod han, med en hvid Stav i Haanden, ydmygt bedende foran en engelsk Biskop, blev afført sine kongelige Klæder og med sin Søn slæbt som Fange til Tower i London. Dette var Skotlands værste Ydmygelsestid — Rigets Segl blev høitidelig brudt, den ældgamle Sten i Abbediet Scone, hvorpaa de skotske Konger fra Arilds Tid vare hyldede, blev af Edvard bortført til London og sat i Westminsterkirken som et evigt Tegn paa Skotlands Underkastelse, — de skotske Store toge deres Land som Lehn af England, og fandt sig i Ydmygelsen heller end at erkjende En af deres egen Midte som Overherre og Anfører. Jarlen af Ross havde alt ved Mødet i Berwick sluttet sig til Baliol, eller rettere ladet sig kjøbe af denne, da han nok saae, han ikke selv kunde gjøre sine formeente Fordringer paa Thronen gjældende. Siden havde han deelt Baliols Opstand og derpaa følgende Nederlag, havde efter det frygtelige Slag ved Dunbar

paa Naade og Unaade overgivet sig til Edvard og var ført i Fangenskab til en Borg i Wales. Min Fader, som mindre bemærket, fandt Leilighed til at undfly og kom vel tilbage til Castle Glenorrin, men alene; hans tre Sønner laae blandt de Tusinder af Lig, som bedækkede Høiderne om Dunbar. Ogsaa min Moder døde kort efter af Sorg. Jeg var nu alene med min Fader, der blev mere mørk og vild end nogensinde før. Selv mod mig, hans eneste tilbageblevne Barn, var han kold og mistænksom, skjøndt han med megen Omsorg og Strenghed oplærte mig i al Vaaben- og Ridderfærd. Det var tydeligt ikke blot Sorgen over hans Sønners og Hustrues Død, eller hans arme Fædrelands fornedrede Tilstand, der gjorde ham saa mørk og indesluttet — endnu en hemmelig Byrde tyngede paa hans Sjæl, det mærkede jeg grant, men jeg vovede ikke at adspørge ham derom — et Par Forsøg paa at vinde hans Fortrolighed bragte ham saaledes i Raseri, at jeg ganske maatte opgive det. Endelig, efter nogen Tids Forløb, blev han igjen revet ud af sin mørke Uvirksomhed. Rygtet kom ogsaa til vor Dal om den djærve Wallaces Reisning, og om hvorledes Almuen og den lavere Adel fra alle Kanter flokkedes om denne tappre Hærførers Banner, for under hans Ledelse at afkaste det forhadte engelske Aag. Min Fader var en af de Første, der stødte til ham, og til min store Glæde fik jeg, der netop var kommen ud over Drengeaarene, Tilladelse til at følge med og stride for mit Fædrelands Befrielse. I veed, hvorledes det i Førstningen lykkedes over Forventning, hvorledes den simple Ridder William Wallace udrettede, hvad de store Baroner ikke havde kunnet eller villet, hvorledes de Engelske bleve overalt slagne og fordrevne, hvorledes selv de stolte Stormænd efter den store Seier ved Stirling Bro maatte anerkjende Wallace som Rigsstyrer af Skotland. Jeg var saa heldig i denne haarde Vaaben-Skole at vinde Wallaces Opmærksomhed; paa Valpladsen efter Slaget ved Stirling var jeg blandt dem, han med egen Haand

slog til Ridder. Ved denne Anledning var det første Gang, jeg fik et Smil og et kjærligt Blik fra min Fader, siden blev han venligere imod mig, skjøndt han endnu meest holdt sig for sig selv. En Nat, som vi laae i Leir nær Roxburgh, og jeg hvilede foran Vagtilden tæt ved min Fader, brød denne pludselig Tausheden, idet han som med Anstrængelse sagde: „Ronald! — min Søn, — Du er jo ofte i Wallaces Nærhed — hører Du ham nogensinde tale om, hvem der skal bære Skotlands Krone, naar Befrielsesværket er fuldendt? — Vil han tage den for sig selv?“ — „Hvor kan I tale saaledes Fader,“ svarede jeg, „I veed jo, Kong John Baliol lever endnu, skjøndt i Fangenskab; det er i hans Navn Sir William fører Regjeringen, og han er en altfor uegennyttig Mand til at ville tiltage sig en Andens Rettigheder.“ — „John Baliol er en Usling og en Forræder,“ vedblev min Fader hviskende, „han har forskjertset sin Ret til Skotlands Throne, men sæt der nu levede En, som havde endnu større Ret til den end nogen Anden — Troer Du Wallace vilde beskytte en Saadan?“ — „Jeg er vis derpaa, min Fader,“ svarede jeg forundret, „men siig, hvilken kan Du mene?“ — „Ingen,“ sagde min Fader haardt, idet han urolig saae sig om — dog mumlede han for sig selv — „Jeg maa dog handle med Sir William derom.“ Jeg vilde forsøgt paa at fortsætte Samtalen, da der i det Samme blæstes til Opbrud, og i Tummelen glemte jeg snart igjen disse min Faders Ord, hvis Betydning først senere dukkede op for mig. Desværre fik Sir William nu snart Andet at tænke paa end at indsætte en Konge over Skotland; den usalige Misundelse blandt de Store, der ikke kunde taale en saa ringefødt Ridders Fortrin, brød atter løs. En efter Anden forlod Wallaces og Fædrelandets Sag for atter at søge Kong Edvards Gunst — derved blev det muligt for denne paany at vinde Overmagt. I Slaget ved Falkirk traf næsten det hele skotske Rytteri, under Anførsel af disse adelige Fædrelandsforrædere, sig uden

Sværdslag ud af Kampen, og lod Wallace med hans Fodfolk og Bueskytter og nogle faa tilbageblevne Riddere udsatte for hele den overlegne og tungt bevæbnede engelske Rytterhærs uimodstaaelige Angreb. Dog holdt de tappre skotske Fodfolk længe Stand mod de fremstormende Rækker af Jernmænd paa pandserklædte Heste — endelig maatte de vige for Overmagten, efterat have ladet næsten femten tusinde Mand Slagne paa Valpladsen. Med en ringe Levning af den stolte Hær trak Wallace sig tilbage i Skove og Moradser, og hans Magt var siden brudt. Jeg havde den hele Dag med de faa troblevne Riddere, hvoriblandt Sir John Stewart af Bunkhill, Macduff, Lord af Fife og min Fader, kjæmpet ved Anførerens Side — da faldt og disse tre Trofaste tæt efter hinanden, sidst min Fader. Da jeg saae ham synke af Hesten, sprang jeg til hans Undsætning, men det var for seent, han laae dødeligt saaret paa Jorden. Jeg glemte nu alt Andet, — Slaget, som endnu rasede omkring mig, Wallace, som blev drevet længere og længere bort — jeg knælede ved min Faders Side, søgte at stille hans rindende Blod og lette hans sidste Aandedrag ved at løse hans Brystharnisk. Den længe tilbagetrængte Ømhed brød nu i dette sidste Øieblik frem hos ham, han tog mit Hoved mellem sine skjælvende Hænder, trykkede det til sit Bryst og kyssede mig paa Panden. „Ronald," hviskede han, „min Søn — hør mit sidste Ord. Jeg har en stor Uret mod Skotland og mod Dig at afbede — en Ed har hidtil bundet min Tunge, men nu løser Døden den. Erindrer Du hin Aften, da jeg kom tilbage fra Orknøerne med Budskabet om den unge Dronnings Død? — da lagde Gud paa din barnlige Læbe Ord, som traf mig dybt — thi de vare sande! — Pigen fra Norge var ikke død — men kun bortskaffet af hendes Fjender, og jeg — Ronald — jeg selv havde ladet mig bruge som det skammelige Redskab til denne Udaad — forledet dertil af min Lehnsherre og Ven, Jarlen af Ross, der igjen stod i Ledtog med John

Baliol. De lovede mig derfor stor Magt og Hæder, naar de kom til Riget — og see nu, hvad Ugjerningen har bragt dem og mig. Vi faae Løn som fortjent, men Skotland skal ikke gaae tilgrunde. Med Wallace er det vel nu forbi — de ville ikke tjene ham, de store Lorder — men de ville samle sig om Skotlands Dronning, dersom hun kommer tilbage. Og Du — Ronald! — skal bringe hende tilbage, dertil har Gud udvalgt Dig, siden han lagde hine Ord paa dine Læber — og Du skal gjøre godt igjen, hvad din Fader har forbrudt." — Og nu betroede han mig i afbrudte Ord, hvorledes han af Jarlerne Ross og Baliol var bleven sendt forud for de øvrige skotske Riddere til Kirkevaag paa Orknøerne, hvor de norske Skibe med Kongedatteren ombord just vare landede. Den unge Dronning laae virkelig syg efter den stormfulde Overreise; — min Fader vidste at sætte sig i Forbindelse med hendes Pleiersker, især med den Øverste blandt disse, en høi, norsk Frue, der havde nogen Uret at hævne paa den norske Konge, og gjerne greb denne Leilighed til at skade ham og berige sig selv. For en stor Sum Penge blev det kongelige Barn hemmeligt en Nat bragt i min Faders Vold, og Liget af et andet Barn af samme Alder og lignende Udseende blev lagt i dets Seng paa Bispoppens Borg. Efter dette blev da Dronningens Død bekjendtgjort, Liget hurtigt lagt i Kiste og indskibet igjen til Norge, Alt saa vel udført og sandsynligt, at Ingen anede Bedrageriet uden de deri Handlende. Det virkelige Kongebarn blev af min Fader strax efter Bortførelsen bragt ombord paa et tydsk Skib, som laae der i Havnen og samme Morgen skulde afseile. Med Skipperen, Mester Henning fra Lübeck (min Fader nævnte ham gjentagende udtrykkelig) var der forhen truffet Aftale, at han mod god Belønning skulde antage sig dette fader- og moderløse Barn, pleie hende godt, føre hende med sig til Lübeck, der opfostre hende som sit eget Barn og aldrig forske efter hendes Herkomst, hvortil han saa meget mere fandtes villig,

som han selv ingen Børn havde. Dermed troede nu min Fader at have sørget for den Udstødte saa godt han kunde, og tillige formildet sin Brøde — thi egentlig havde han lovet sine Overherrer at gjøre den farlige Thronarving ganske uskadelig — med andre Ord, bringe hende udenfor de Levendes Tal. Men dette — sagde han — havde han ikke kunnet nænne; den lille Pige saae saa bønligt paa ham med sine store blaa Øine, og bad saa inderligt om at føres til Sine igjen. Disse det solgte Barns Blik kom nu igjen for min Fader i hans Dødsstund. De sidste Ord, jeg hørte af hans Mund, vare disse: „Ronald! — hun seer paa mig nu med sine dybe, blaa Øine — de sige mig, hun lever og forlanger sit Hjem og sin Krone tilbage — Ronald — Du vil opsøge hende — Du vil indvie dit Liv til hendes Frelse, som ogsaa er Skotlands — Du vil udsone din Faders Brøde — Ronald! jeg kan ikke dø, før Du sværger mig dette!" — Jeg aflagde Eden for den Døende, og hans Sjæl foer heden med dens Ord. Han saae endnu engang kjærligt paa mig, trykkede min Haand — og Alt var stille. Ja, Alt var stille omkring paa Slagmarken, da jeg reiste mig fra min Faders Lig. Hans sidste Bekjendelse havde saaledes optaget min hele Sjæl, at Kampens Bulder omkring mig havde udraset, uden at jeg mærkede det. Wallace var flygtet med sine faa tiloversblevne Trofaste, — de Engelske forfulgte dem videre til Stirling. Tusinder af Døde eller dødeligt Saarede omgav mig kun saa langt Øiet kunde naae, og for disse stumme Vidner til mit Fædrelands navnløse Elendighed gjentog jeg det hellige Løfte, at føre dets retmæssige Dronning og Befrierinde tilbage eller lade mit Liv under Forsøget. Efter saa godt jeg kunde at have begravet min Faders Lig i det blodige Sand, forlod jeg denne Dødens store Mark for at søge Livet, der nu var blevet mig helligt og dyrebart, siden jeg havde faaet et stort Maal at leve for. Gud førte mig uskadt gjennem de Engelskes overalt omsværmende Skarer —

ad ukjendte Stier og fra Skjul til Skjul naaede jeg endelig op til Høilandene igjen, gjennem Skove og Moradser, til mit ensomme Glenorrin. Jeg fandt af min Faders Borg kun rygende Ruiner — Englænderne havde ogsaa været der — Dalen var udplyndret og næsten forladt. Jeg knælede kun paa min Moders Grav — og drog saa videre Nord paa for over Caithneſs at begive mig over Fjordene til det norske Jarledømme Orkney, hvor Pigen fra Norge i sin Tid var landet og igjen forsvundet. Overalt, hvor jeg drog frem, fandt jeg Sagnet om hendes Tilværelse levende hos Almuen, og til hendes Tilbagekomst satte Alle sit visse Haab som til en Frelsens Dag. Denne Folketro var mig et lovende Varsel, den forhøiede og opholdt ofte mit Mod, skjøndt de virkelige Spor, jeg fandt efter min Faders Fortælling, viste sig meget faa og usikkre, selv ved Kirkevaag, hvor Udaaden var foregaaet, og hvor jeg i længere Tid opholdt mig. Den Kone, som havde tilveiebragt det understukne døde Barn, og hvis Navn og daværende Opholdssted min Fader havde nævnt mig, var ikke mere at finde, hun var siden udvandret eller død. — Og med Andre end hende, samt Kongedatterens Pleiersker, der med Liget vare reiste tilbage til Norge, havde min Fader sandsynligvis ikke underhandlet i Kirkevaag, undtagen med den lübeckske Skipper Henning, som endnu af Adskillige der paa Stedet godt erindredes, men hverken han eller hans Skib var siden bleven seet i denne Havn. Der stod altsaa kun tilbage for mig at opsøge ham i hans Hjemsted; jeg fandt endelig en Skibsleilighed til Lübeck, og St. Martini Dag forrige Aar ankom jeg hid til Eders store og berømmelige Stad, alene, ukjendt og fast uden Midler, men rig paa Haab og fuld af den Tillid til Gud, at min Sendelse var fra ham, og at han vilde føre mig til dens Maal. Dette Haab skuffedes heller ikke. Gjennem de Søfolk, der havde bragt mig over, fik jeg snart spurgt, at Skipper Henning vel for længe siden var død, men at hans Enke endnu boede i hans Hus i St.

Ægidiegaden, og at hos hende opholdt sig en ung Pige, hendes Pleiedatter, der i Naboskabet var almindelig kjendt under Navnet „den smukke Gretchen“. — Hvor slog ikke mit Hjerte voldsomt ved at høre dette Navn! — Gretchen! — det var jo vor Margrethe, Pigen fra Norges Navn! — Og nu Skipper Hennings Pleiedatter! — han havde jo lovet at opdrage hende som sit eget Barn — Alt stødte sammen — det maatte være hende! — Jeg skaffede mig Adgang til Enken Hennings, jeg saae hendes Pleiedatter — ved det første Blik følte jeg, at jeg ikke havde drømt feil — denne kongelige Skikkelse, disse dunkelblaa, straalende Øine, der nu saae dybt spørgende paa mig ligesom før paa min Fader, det var hende, det var Pigen fra Norge! — Jeg behøver ikke at sige Eder, hvorledes Sandheden af mit første Indtryk siden blev stadfæstet, da jeg efterhaanden vandt hendes Tillid — hvorledes hendes Barndomserindringer ganske stemmede med, hvad jeg før vidste om den norske Kongedatters Skjæbne, som og med min Faders Bekjendelse — Alt dette ville I, ædle og mægtige Herrer, imorgen kunne høre af Jomfru Margrethes egen Mund, og jeg er sikker paa, at I da ville dele min faste Overbevisning om, at hun er Kong Erik af Norges dødtroede Datter.“

Skotlænderen taug. Borgermesteren, der havde hørt meget opmærksomt paa hans Beretning, dog uden derunder at forandre en Mine i sit rolige, brede Ansigt, blev ogsaa nu siddende taus. Men Hr. Audun foer utaalmodig op og udbrød: „Velan, min altid langsomme, gamle Ven! — hvad siger I til den Historie? — Er den ikke troværdig nok? — Eller har I tabt Mælet af Forbauselse over den?“

„Nu, nu,“ sagde Borgermesteren roligt, „jeg nægter ikke, at Ridderen af Glenorrins Beretning har sine Sandsynligheder, og jeg vil derefter ikke findes utilbøielig til imorgen at lade mig personlig overbevise om hans Dames Rettigheder. Men personlig Overbevisning er ikke udvortes Bevis, og til et sligt trænge vi høiligt i en saa

stor og vanskelig Sag. Siig mig derfor, min unge Ven, har I da slet intet Saadant fundet? — Gives der intet Dokument, ingen synlig Gjenstand fra den smukke Margrethes Barndom, der kunde fremlægges i Retsforhandlingen?"

„Kom mig ikke med Eders kjedsommelige Retsforhandling," afbrød Audun ham, „hvad behøves det spidsfindige Formvæsen her, naar I, Lübecks Borgermester, og jeg, Audun Jarl, anerkjende og forsvare Kongedatterens Ret?"

„Saavidt ere vi ikke endnu," gjenmælede Hr. von Runesse uforstyrret, „jeg ønsker derfor, at Ridder Glenorrin svarer mig paa mit Spørgsmaal."

„Svaret ligger i min Beretning," sagde den Nævnte. „Jeg har sagt Eder Alt, hvad jeg veed; af Pergamentsbeviser har jeg ingen, men jeg har en døende Faders Ord og en ædel, uskyldig, forurettet Kvindes Barndomserindring at støtte mig til — og det, saa haaber jeg til Gud, vil være nok til at føre Sagen frem. Dog, det er sandt - nu drages mig til Minde, — jeg har hørt Jomfru Margrethe sige, at hun troede at erindre et gyldent Klenodie, som fandtes paa hende, da hun blev bragt ombord i Skipper Hennings Fartøi — men det er siden forsvundet, og hendes Pleiemoder paastaaer aldrig at have seet det. Maaskee hun dog kan have stukket det tilside af Frygt for, at det kunde bidrage til at opklare Jomfru Margrethes Herkomst, thi det er hendes stadige Angst da at maatte miste sin elskede Pleiedatter."

„Nu, nu," sagde Borgermesteren, „det er dog altid en Mulighed, og vi skal nok vide at bringe Klenodiet frem for Dagen, om det existerer — lad det kun blive min Sag. Imidlertid, mine kjære og ærede Gjæster, ville vi opsætte videre Forhandling om dette romantiske Emne, til vi imorgen have gjort vor Opvartning hos Prindsessen i Eventyret — iaften trænge I til god Beværtning og Hvile efter den lange Reise."

Og hermed førte han sine Gjæster ind i den tilstødende lys- og guldstraalende Spisesal, hvorfra en yppig Kvelds-Anretning duftede dem imøde.

Tiende Kapitel.

Enken Hennings faaer fornemt Besøg.

I den ellers saa stille St. Ægidiegade var der næste Morgen, et Par Timer efter Ottesangstid, usædvanlig Bevægelse. Grupper af Indvaanere samlede sig foran Husdørene, nysgjerrige Hoveder stak frem af mange Vinduer, og Alle havde Blikkene rettede mod den Deel af den trange Gade, hvorfra et anseeligt Tog nærmede sig med en Sværm Gade-Ungdom som Forløbere, der med Aanden i Halsen overalt forkyndte: „Borgermesteren kommer! — Hans Naade Borgermesteren selv, med en fremmed, prægtig Herre og endnu En, som har Skjørter paa! — Det var virkelig Hr. Hans von Runesse i egen brede Person, der med tunge Skridt vraltede nedad Gaden, støttende sig paa sin guldknappede Rørstok og naadigt nikkende til alle de dybe Hilsener, der overalt bragtes ham. Nogle brogetklædte Bysvende med blanke Hellebarder gjorde Vei foran ham, men ved hans Side gik hans høie norske Gjæst stolt og statelig i sin røde Vaabenkjortel og med de klirrende Riddersporer, Blikket ufravendt foran sig, Haanden paa Sværdheftet. Efter dem fulgte den unge Skotlænder, nu atter i sin høilandske Dragt, og endnu nogle Hellebarderer sluttede Toget. Spændt Forventning opstod nu blandt Gadens Befolkning om, hvor dette Tog vilde standse, hvem det høie Besøg gjaldt — dog, det kunde jo ikke være nogen Anden bestemt end den eneste Raadsherre, som boede der i Distriktet — Hr. Gottschalk von Wickede. Denne lod

sig jo ogsaa allerede med samt sin Hr. Søn, den zirlige Junker Henrik, see paa Tærskelen af sit Hus, beredt til at modtage de høie Gjæster. Men hvad beskriver saavel Raadsherrens som de Omstaaendes Forbauselse, da Borgermesteren med Følge blot venligt hilsende skred Patricierhuset forbi og standsede foran Skipper-Enken Hennings nærliggende ydmyge Bolig, ja virkeligt traadte ind ad den aabne, lave Husdør. Denne faldt strax til efter dem og bevogtedes mod tilstrømmende Nysgjerrige af de udenfor blivende Hellebarderer.

I Forstuen modtoges de Indtrædende af gamle Moer Herdeke, der af Skræk og Ærbødighed næsten sank til Jorden, idet hun greb Hr. von Runesses Haand, kyssede den og mumlede: „Ak! hvilken Ære for mit fattige Hus — strenge Hr. Borgermester! — hvilken Ære!" —

„Vær kun rolig, gode Kone," sagde denne. „Eder skal intet Ondt times — men hvor er Eders Pleiedatter? hende søge vi."

„Ak, jeg veed det nok," hulkede den Gamle, „I komme for at tage hende fra mig. — Men hun er mit Barn, ville I tage et Barn fra hendes Moder?"

„Ingen vil tage hende fra Eder, gode Moder," sagde nu Hr. Audun, „vi bringe kun Eders Pleiedatter Lykke — men hvor er hun, før os til hende! Jeg er hendes Slægtning fra Norge!"

„Ak, du store Gud! — fra Norge! — det skrækkelige Norge! — og der er Skotlænderen ogsaa, han er Skyld i det altsammen!" — vedblev Enken jamrende uden at give videre Svar. Men Ronald gav det i hendes Sted, idet han viste hen mod Trappen i Baggrunden, hvorfra Jomfru Margrethes skjønne og ædle Skikkelse just saaes langsomt at stige ned. Hendes Ridder ilede hende imøde, tog ærbødigt hendes fremrakte Haand og ledte hende frem for den norske Jarl med de Ord: „Hr. Audun Hugleikssøn — see her Eders Frænde Margrethe, Kong Erik af Norges Datter!"

Hr. Audun blev mærkeligt overrasket og dybt grebet ved Synet af denne unge Pige, der bleg og bævende, med yndefuld Høihed, fast med en Dronnings Anstand nu stod ligeoverfor ham og betragtede ham stille med sine dybe, dunkelblaa Øine. „Ved alle hellige Mænd," udbrød han uvilkaarligt, „min afdøde, uforglemmelige Herres og Konges udtrykte Billede!"

„I Sandhed," gjentog Hr. von Runessse, der ved Jomfruens kongelige Fremtræden ogsaa var synligt imponeret — „I Sandhed — denne unge Dame har en umiskjendelig Lighed med vor gamle Ven, Kong Erik Magnussøn af Norge!"

„Hvad mere Vidnesbyrd have vi behov?" vedblev Hr. Audun. „Jeg hilser Eder da, ædle Jomfru, som Kong Eriks Datter, som Norges og Skotlands Dronning!" — Og hermed bøiede den stolte Jarl sit Knæ for Skipper-Enkens Pleiedatter.

Denne gjorde med Haanden en afværgende Bevægelse og bad ham reise sig. „Ikke endnu," lød hendes sølvklare Stemme i Modersmaalets Tone, „jeg har endnu ingen Ret til denne Hyldest, ædle Herre, jeg vilde saa gjerne kalde Eder min Slægtning. I har kjendt min Fader! — Og I finder, at jeg ligner ham? — O, hvor godt dette gjør den Forældreløse at høre! — Ogsaa jeg troer at mindes min Fader — ofte har jeg i mine barnlige Drømme seet hans milde, lyse Skikkelse, hørt hans kjærlige Stemme kalde mig ved Navn. Men Alt er saa dunkelt, saa fjernt — og han har jo troet mig død, er med denne Tro gaaet i Graven. Er det da muligt, I kan antage, at hans Barn endnu lever, at jeg er dette Barn?"

„Ja," sagde Hr. Audun, „alt efter denne unge skotske Ridders Fortælling, da han besøgte Hegranæs, følte jeg mig saa overtydet om, at Pigen fra Norge endnu levede, at jeg fulgte ham hid for at see hende — og nu, da dette er skeet, da jeg hos Eder har gjenkjendt min afdøde Herres kjære Træk, foryngede og formildede

i kvindelig Skjønhed, da jeg har hørt Eder endnu tale Eders Faders Sprog — nu ere de sidste Tvivl svundne, nu er jeg mere end nogensinde beredt paa at føre Eder tilbage til Fædrelandet for der, saavelsom i Skotland, at gjenvinde Eders retmæssige Arv. Og denne Herre" — her henvendte han sig paa Tydsk til Hr. von Runessе — „vil som Borgermester i Lübeck, Eders Pleiestad, efter Pligt og Løfte yde os sin mægtige Bistand."

„Skal ikke mangle," indfaldt Hr. von Runesse, „det vil sige, naar vi først komme saavidt. Men uagtet Jomfruens Udseende og hele Væsen vidner godt for hendes kongelige Herkomst, bliver det dog, før vi tage nogen Beslutning i hendes Sag, nødvendigt, at hun giver os en nøiagtig Meddelelse om, hvad hun selv erindrer fra sin Barndom."

„Ogsaa jeg beder Eder om dette, høie Jomfru," tilføiede Hr. Audun, „ikke fordi jeg nærer Tvivl om, hvem I er, men paa det at Alt kan blive klart mellem os, og min forsigtige Ven her vorde fuldkommen overtydet."

„Gjerne vil jeg gjentage for Eder det Lidet og Dunkle, jeg mindes fra min Barndom," svarede Margrethe, „det er jo derfor, jeg har modtaget Eders Besøg idag. I, mægtige norske Herre, som kalder Eder Kong Eriks Ven og Slægtning og saaledes vel nøie kjender til Forholdene ved hans Hof, I vil da bedst selv kunne dømme, hvorvidt mine Erindringer dermed stemme overens — og Du, kjære Fostermoder, opfyld nu det Løfte, Du gav mig i Nat, at staae mig bi efter Sandhed og Samvittighed i denne Beretning. Det gjælder om din Datters Fremtid — og din egen. Du veed, vi skilles ikke ad."

„Ak," sagde Moer Herdeke sukkende — „jeg har jo Intet at sige, men jeg vil gjøre Alt, hvad Hans Naade Borgermesteren befaler. Dog, mit Barn — Du vil dog ikke, at de høie og strenge Herrer, som have beæret mit ringe Hus med deres Besøg, skulle blive siddende her i

Dielen? Vær saa god at stige op i Stuen, ædle Herrer — der er Alt beredt til Eders Modtagelse, saa godt en fattig Enke formaaer det."

Borgermesteren saae ved disse Moder Herdekes Ord med Skræk hen paa den steile, smalle Trappe, der ogsaa kun lidet syntes skikket til at bære hans tunge Person. „Nei — gode Kone" — sagde han derpaa, „gjør Eder ingen Uleilighed — Vi blive helst hernede i Eders luftige Forstue — her er det kjøligt og godt og Plads nok til at holde en kongelig Raadsforhandling, den vi nu strax ville skride til at ordne. Her, — skjønne Jomfru og vordende Dronning — tag Sæde! — Denne messingbeslagne Kiste være Eders Throne saalænge, i Forventning om en gylden. — — I og jeg, Hr. Audun, vælge denne Træbænk til vórt Raadsherresæde — unge Ridder Glenorrin bliver staaende ved sin Dames Side til hendes Tjeneste — Enken Hennings hviler sine gamle Lemmer paa Krakken der. — Saa, nu er Alt ordnet og Mødet sat, ligesaa fuldstændigt og godt, som foregik det paa Lübecks Raadhus eller i Bergens Kongehal. Jeg paatager mig at lede Forhandlingerne — men fordrer ubetinget Lydighed og Oprigtighed, — forstaaer I mig, Herdeke Hennings? — Nu, nu, vær kun ikke bange, Alt skeer kun til Eders Pleiedatters Bedste; dog maa I vide, det nytter ikke at skjule Noget for mig. Skotlænderen, Ridder Glenorrins Vidnesbyrd og Beretning i denne Sag kjende vi allerede — Raden er nu til Eder, Jomfru Margrethe, at fuldstændiggjøre hans Fortælling, at give os en tro Fremstilling af Eders Barndoms Indtryk og Omgivelser samt om, hvorledes I antager at være bragt hid til Lübeck."

„I tager jo paa Vei, som om I skulde holde et ordentligt Retsforhør" — sagde Hr. Audun noget uvillig.

„Det vil jeg ogsaa" — svarede Borgermesteren roligt — „et saadant venskabeligt Forhør nu kan maaskee siden spare Eder et pinligt."

„Aa, det har ingen Nød," gjenmælede Hr. Audun.

„Betænk, en Dronning underkaster sig intet Forhør — værdiges hun at svare os, da er det af hendes gode Villie og efter eget Behag."

„Velan — lad Jomfruen tale — af hvilken Bevæggrund hun vil, kun at det skeer snart, thi jeg har liden Tid," vedblev Hr. von Runesse.

Margrethe havde imidlertid siddet stille med Hænderne foldede i sit Skjød og Hovedet foroverbøiet, ligesom lyttende til indre Stemmer. Hendes hele Stilling gav et Billed af jomfruelig og, om saa kan siges, ydmyg Værdighed, hun lod ikke til at bemærke Ordvexlen mellem de to fornemme Herrer, der vilde opkaste sig til hendes Beskyttere. Hun kastede kun et tillidsfuldt Blik til Ronald, som for af hans trofaste Aasyn at hente Kraft og Mod, og begyndte derpaa med sagte men klar Stemme at fortælle sin Barndoms afbrudte Erindringer, hvilke af Hr. Audun alle fandtes stemmende med den norske Kongedatters Omgivelser og Hændelser. Hun beskrev nøiagtig Bergens Kongeborg, dens Beliggenhed ved Fjorden og mellem de høie Fjelde, og især Fruerstuen der, hvor hun var bleven opfostret mellem en Mængde tjenende Kvinder, der alle lød hendes mindste Vink og fortalte hende stadigt, at hendes Fader var Konge, og at hun selv skulde blive Dronning over et fjernt Land. Hun havde tit spurgt dem efter sin Moder men altid faaet til Svar, at denne var død; sin Fader derimod kunde hun godt erindre som en lys, høi, venlig Mand, der ofte var kommet til hende, havde kjærtegnet hende, givet hende fagert Legetøi og kaldt hende sin lille Margrethe. Engang var hun bleven ført til ham i en stor Sal, hvor han sad i et prægtigt Høisæde, havde Guldkrone paa Hovedet og en lang rød Kappe over Skuldrene, og omkring ham stod en Hærskare af vaabenklædte Mænd og hvide Præster. Hun blev sat paa hans Skjød og han kjærtegnede hende og viste hende derpaa frem til tre fremmede Mænd, der stode foran Thronen, og hvoraf den Ene, hvad hun godt erindrede, bar en Dragt lig-

nende den særegne, som Hr. Ronald Glenorrin brugte. De tre Mænd faldt da paa Knæ for hende og kyssede hendes smaa Hænder, og mindedes hun godt, at de kaldte hende deres Dronning. Derpaa blev hun igjen bragt tilbage til Fruerstuen. — Men noget efter kom hendes Fader did med en høi Frue af et strengt Udseende — han forklarede hende, at denne Frue nu skulde være hendes Pleiemoder og føre hende langt bort til de fremmede Mænds Land, til Skotland, og der skulde hun blive Dronning og have det saa godt og prægtigt i alle Maader. Saa havde hun grædt og bedet om at maatte blive hos sin Fader — den høie Frue kunde hun nu slet ikke lide — hun vilde ikke følge hende til det fremmede Land. Faderen havde da selv været bedrøvet, havde sluttet hende i sin Favn og fældet Taarer over hende — men det hjalp Altsammen ikke — en Morgen kom den høie Frue og tog hende paa Armen og bar hende ud af Borgen ned til Søen, og hendes Fader Kongen og de tre fremmede Mænd og en Mængde Terner, Riddere og Præster fulgte med, og der blev ringet med Klokker og sunget gudelige Sange, alt som de gik frem. Særligt erindrede hun en gammel Præst ved Navn Havlide, der ofte før var kommet til hende og havde læst saa skjønt om Jesus og Jomfru Maria — han gik nu tæt foran hende med et gyldent Kors opløftet og sang med høi Stemme en latinsk Hymne, der begyndte med Ordene »Veni Creator!« — Hun saae endnu for sig den store Folkemasse, der bedækkede Høiderne og Stranden, som Følget kom ud af Borgens Port — hun saae den Række af lange Skibe med forgyldte Stavne og vaiende Vimpler, der laae foran Landingsbroen. I det største af disse blev hun bragt ombord — her tog hun den sidste Afsked med sin Fader — hun havde klamret sine smaa Arme om hans Hals, og maatte næsten med Magt rives fra ham. Dette var det sidste Glimt hun havde af sin Fader og sit Fædreland — hun maatte strax derefter være bleven bragt ned i det

for hende bestemte Skibsrum, — da hun igjen førtes op paa Dækket for at nyde frist Luft, vare de alt i rum Sø. Fra den lange og stormfulde Søreise havde hun kun faa Erindringer, og disse mere og mere forvirrede, eftersom den Febersygdom, hvoraf hun blev angrebet, tiltog. Al Bevidsthed forsvandt efterhaanden, hun gjenfandt sig først liggende i en Seng i et stort, skummelt, hvælvet Værelse, og om hendes Leie syslede forskjellige bekjendte Skikkelser, hvoriblandt den høie Frue, den øverste af hendes Vogtersker, mod hvem hun endnu nærede den første Uvillie, fordi Fruen var saa kold og streng, og fordi Margrethe i sin barnlige Tro gav hende Skylden for Bortførelsen fra Hjemmet. Lidt efter lidt fik hun af sine Terner at vide, at den værste Søreise nu var endt, at hun havde været meget syg, at de nu skulde udhvile her paa Biskoppen af Orkneys Borg, til hun ganske kom sig og kunde drage videre til Skotland. Hun følte sig dog saa mat og svag, at hun var ligegyldig for Alt, naar undtages Længselen efter Faderen og det norske Hjem. En Nat, som hun saaledes laae i vaagne Drømme, saae hun pludselig den høie Frue, der sjælden til saadan Tid pleiede at betræde Værelset, komme sagte ind og give de vagthavende Terner Tegn til at bortfjerne sig, hvilket disse ogsaa strax gjorde. Med ubeskrivelig Forfærdelse saae Margrethe sig nu alene med Gjenstanden for sin stadige Frygt, — hun saae den høie, blege Frue langsomt nærme sig Sengen og bøie sig over den som for at iagttage, om hun sov. „Endnu“ — saa lød Jomfruens Ord — „endnu altid staaer det for mig, det frygtelige Udtryk af Grumhed og Uro i den blege Frues Aasyn, da hun bøiede sig over mig og saae stivt paa mig med sine sorte, flammende Øine. Jeg vilde skrige og fare op men kunde ikke, en Dødsmathed betog mig, jeg kunde ikke røre et Lem — og dog bemærkede jeg Alt. Fruen maatte dog have mærket, at jeg ikke sov, thi hun gjorde et Forsøg paa at berolige mig med de Ord: „Kom, Margrethe — jeg

fører Dig til din Fader" — derpaa svøbte hun med Et et uldent Dække tæt om mig, saa det ogsaa bedækkede mit Hoved, løftede mig op og bar mig ud af Værelset, uden at jeg formaaede at gjøre mindste Modstand eller skrige om Hjælp."

„Ha! – Fru Ingebjørg Erlingsdatter!" — indfaldt Hr. Audun, — „her kjender jeg Dig! Saalunde var det altsaa Du lønnede din Konges Tillid, da han betroede Dig Omsorgen for sit eneste Barn! Men det skulde vel være Hævn for, at Kongen havde vovet at straffe din onde Broder, Røvergreven Mindre=Alf! — Nu kan Du komme til, som han, at klæde Steile og Hjul, stolte Fru Ingebjørg!" —

„Fru Ingebjørg" — gjentog Margrethe – „Ja — saaledes kaldtes hun — min mørke Vogterske — nu kjender jeg Navnet igjen — hun lever altsaa endnu?"

„Ja, hun lever, og det i stor Anseelse for streng Dyd og Fromhed — men nu skal Masken rives af hende — nu nærmer sig Gjengjældelsens Dag for hende, som for mange Andre! — Dog videre — høie Dronning — videre i Beretningen om Hyklerskens Udaad!"

Jomfruen vedblev: „Jeg havde en Fornemmelse af, at jeg blev baaret gjennem lange Gange og nedad steile Trapper — endelig mærkede jeg paa den kolde, friske Luft, der slog mig imøde, at vi befandt os i det Fri. Jeg kom nu saavidt til Kræfter, at jeg kunde faae Klædet lidt bort fra mit Ansigt — jeg saae Stjernehimmelen over mig og foran mig en høi Mand i en vid Kappe, hvorunder han syntes at bære Noget. Jeg udstødte nu et svagt Skrig. — „Tys, der er din Fader" — hørte jeg da Fru Ingebjørgs Stemme. I næste Øieblik var Klædet igjen over mit Hoved, jeg følte mig grebet af stærke Arme og baaret hurtigt bort, langt, langt, gjennem den kolde Natteluft. Jeg laae ganske stille i den fremmede Mands Arme ved hans Bryst — jeg havde kun een Tanke, een Drøm — hvad, om det maaskee dog var min Fader? — Ak, jeg skulde snart faae skrækkelig

Vished. Efter en lang Vandring standsede endelig min Bærer, jeg følte mig omgivet af en varmere Luft og sluttede deraf, vi maatte være komne i Hus. Jeg følte mig lagt paa et haardt Leie, Klædet blev taget fra mine Dine, og jeg saae mig forvildet om. Jeg befandt mig i en ussel Jordhytte, hvor en gammel, fattig klædt Kone stod ved Skorstensilden og rørte i en Gryde. Ved min Side saae jeg den høie Mand, der havde baaret mig — ak! — disse vilde Blikke, dette sorte Haar og Skjæg — denne svære Skikkelse — det var ikke min Fader! — Jeg tog nu paa at skrige og jamre, først befalede jeg stolt — og da dette ikke hjalp, bad og tiggede jeg ynkeligt om at blive ført tilbage til Mine — til min Fader. — Ingen svarede mig — den fremmede Mand stod ganske stille og betragtede mig længe med et underligt Udtryk i sit haarde Ansigt — endelig sagde han noget, som jeg ikke forstod, til den gamle, hæslige Kone, der strax kom hen til den Bænk, hvorpaa jeg laae, og tvang mig, trods al min Modstand, til at synke en varm Drik, som hun havde tilberedt. Denne Drik maa vist have indeholdt noget Bedøvende, thi jeg mindes nu Intet mere, før jeg vaagnede ombord paa Skipper Hennings Skib og fandt mig pleiet af ham, som siden af hans Hustru her, med kjærlig Omhu. Under min bevidstløse Tilstand havde man ombyttet mit Nattøi af Silke og fint Linned med grove Klæder, saa Intet fandtes paa mig, der kunde vidne om min forrige Stand. Jeg har vel en dunkel Erindring om et gyldent Klenodie, som jeg ved Afskeden havde faaet af min Fader, og som altid pleiede at hænge om min Hals — at jeg ogsaa ombord i Hennings Skib har leget med et saadant, — men siden har jeg ikke seet det, og det er jo heller ikke rimeligt, mine Bortførere skulde ladet mig beholde et saa dyrebart Stykke."

Her afbrød Borgermesteren Jomfru Margrethes Tale, idet han pludseligt og strengt henvendte sig til hendes Fostermoder med de Ord:

„Herdeke Hennings! — jeg seer det paa Eder — I er i Besiddelse af dette Klenodie — herfrem med det strax, saafandt I ikke vil, at jeg skal lade det presse ud af Eder ved Rettens Middel!“

„Ak Naade — Naade! strenge Hr. Borgermester,“ jamrede den gamle Kone, idet hun sank for Hr. von Runesses Fødder.

„Nu, hvor bliver det,“ gjentog denne fremdeles barsk, da han bemærkede, at hun famlede ved sit Halsklæde, som om hun der søgte Noget. „Herfrem med Skuepengen!“

„Ak — det var jo ingen Skuepenge — men et Kors,“ undslap det nu den forskrækkede Gamle.

„Nuvel, lad os da see dette Kors — og Alt skal være Eder tilgivet,“ sagde Borgermesteren smilende.

„O, du Sankt Illigens, min Skytspatron, hvad har jeg sagt!“ udbrød Herdeke skjælvende. „Nu er da Alt ude — men det maatte saa komme! — Ja, Margrethe! (henvendt til sin Pleiedatter, der var ilet til og havde reist hende i sine Arme) „ja mit Barn — Du havde dog Ret — tilgiv din stakkels Moder — jeg gjemte Korset, at de ikke skulde gjenkjende Dig derpaa, og jeg saa miste Dig — men nu maa det dog frem alligevel — Gud og de Hellige ville det saaledes — din Barndoms Eventyr — som jeg aldrig har villet tro — vorde nu sande! — Du er altsaa dog en Kongedatter, og den ringe Enke tør ikke længer kalde en Konges Barn sit Barn!“

„Det tør Du, og det skal Du fremdeles — kjæreste Moder“ — svarede Margrethe, kjærtegnende hende, „for Dig bliver jeg altid din lille Gretchen — og Du følger med mig, siden jeg ikke kan blive hos Dig, og Du deler med mig alt Godt, som Fremtiden kan bringe. Jeg har Intet at tilgive Dig, Du har stedse været min tro Moder — Du har ingen Deel i den Uret, man har tilføiet mig — hvad Du har skjult var kun af Kjærlighed — Du vidste det ikke bedre. Men nu Korset — min

Faders Kors — o, lad mig see det og trykke det til mine Læber som i min Barndoms Dage!"

Med skjælvende Hænder trak den Gamle nu det gyldne Kors frem under Halsklædet og rakte det til Margrethe, som ved Synet deraf brast ud i Graad, førte det til sine Læber og bedækkede det med Kys. Først efterat hendes og Pleiemoderens Bevægelse nogenlunde var stilnet, fik Hr. von Runesse og Hr. Audun Anledning til nærmere at undersøge det gjenfundne Klenodie. Det befandtes at være et Reliqviegjemme i Korsform, saadan som de ofte bares af hin Tids fornemme Mænd og Kvinder, til at aabne, og indeni en Splint af det hellige Kors's Træ. Men hvad der ellers gjorde Smykket til et vigtigt Bevis for Margrethes Herkomst var, at der paa dets ene Side fandtes i Guldpladen indridset Kong Erik Magnussøns Navnetræk med Norges Vaaben og Krone over, og paa den anden Side en Helgenfigur, der tydeligt kunde skjelnes at skulle forestille Sankt Olaf, Norges Skytspatron.

Selv Borgermesteren erklærede sig nu overbeviist om, at Jomfru Margrethe var Kong Eriks Datter. Forsynet med dette Kjendetegn, meente han, maatte hun kunne optræde med temmelig Sikkerhed i Norge, især naar hendes Sag blev fremhjulpet af en saa mægtig Mand som Audun Hugleikssøn. Selv vilde han sørge for, at de Tydske i Bergen skulde tage hendes Parti, ligesom han lovede at understøtte hende paa enhver Maade, der stemmede med Lübecks Fordeel. Sluttelig tilbød han sit eget Palads som en mere passende Bolig for Kongedatteren, den Tid hun endnu maatte opholde sig i Lübeck, end Enken Hennings simple Hus; hun skulde hos ham og i hans Familie vorde modtaget standsmæssigt og nyde al hende tilkommende Ære.

Jomfru Margrethe takkede venligst for dette Tilbud, men valgte dog at blive hos sin Fostermoder i al Stilhed og i de vante Omgivelser, medens hun endnu op-

holdt sig i sin Udlændigheds Stad. Først ved Ankomsten til Fædrelandet vilde hun optræde som Kongedatter.

Hr. Audun billigede strax dette og berømmede hendes Klogskab. Moder Herdeke glædede sig til endnu en Stund at kunne beholde sin Pleiedatter som før i det gamle Hus — og Ronald Glenorrin — ja — han havde da mindst imod en Bestemmelse, der endnu nogen Tid levnede ham Udsigt til friere Omgang med hans Hjertes Udkaarede.

Borgermesteren brød nu op og begav sig paa Hjemveien efter først at have ærbødigt kysset Margrethes Haand og lovet at see til hende igjen før Afreisen. Hr. Audun blev tilbage og havde en Samtale med Kongedatteren i Enrum — derpaa gik han ogsaa bort, fulgt af Ronald, for med ham og Hr. von Runesse at træffe de fornødne Forberedelser til Pigen fra Norges Overfart til Fædrelandet.

Der blev igjen stille i det gamle Hus i St. Ægidiegaden — stille, som om Intet der var forefaldet. — Oppe i Dagligstuen sad Moder Herdeke atter i sin Lænestol, men Spinderokken snurrede ikke mere saa lystigt som før — og den smukke Gretchen sad ikke længer i Karnapvinduet og tegnede Billeder — hun hvilede paa et lavere Sæde foran sin Pleiemoder, skjulte sit Aasyn i dennes Skjød og græd sagte.

Ellevte Kapitel.

I Bergen.

Vi forlægge Scenen tilbage til Norge og der til Bergens Kongsgaard. Denne store og vidtløftige Bygning, eller rettere Samling af de forskjelligste Træ- og Sten-Bygninger: Taarne, Festhaller, Fruerstuer, Kirker

og Fængsler, Alt omgivet af en Mur med Vagtomgange og Porte, var beliggende paa den saakaldte Holmen ved Indløbet til Bergens Vaag, der hvor Bergenshus Fæstning nu findes og endnu bevarer de sidste Levninger af de gamle norske Kongers Borg. Den var anlagt af Olaf Kyrre, og blev af de senere Konger, hvis sædvanlige Residents den var, stedse mere forøget, tilbygget og forskjønnet. Kong Eystein, Sigurd Jorsalafarers Broder, havde saaledes der ladet opføre det „prægtigste Træhus, som dengang fandtes i Norge," og Kong Haakon Haakonssøn Gamle den store Stenhal, hvor hans Søn Kong Magnus's Kroningsgilde stod, og hvoraf de mishandlede Rester endnu kan sees i den saakaldte Magasin-Bygning (Langhuset) paa Bergens Fæstning. Inde i selve Kongsgaarden havde samme Konge ladet opføre de hellige Apostlers Kirke som et kongeligt Kapel. Af hans Søn Magnus blev dette flyttet til den kongelige Urtehave og paa det prægtigste smykket med Marmorsøiler og Billeder. Den gamle Krønike siger om denne Kirke: „Apostlernes Billeder vare udhugne i Stene udenpaa Kirken, og paa Apostlernes Dage og andre store Høitider klædtes de i Fløil, Damask, Gyldenstykke og Blyant, og i de Klæder hængte de Cymbala (Smaaklokker), og der Vinden blæste udi Kjortlerne, da gave de Cymbaler en deilig Lyd af sig. Ovenpaa Kirken var en hvælvet Sal, hvor Kongerne holdte Herredage og Samtale med sit Raad, Ridderskab og gode Mænd, der holdtes ogsaa St. Jatmunds Gilde, udi hvilket Konger, Hertuger, Grever, Bisper, Baroner, Riddere og anden Adel, ja endog fremmede Riger og Nationer lode sig indskrive." — Fra Urtegaarden, hvori denne Apostelkirke stod, og som indtog den sydlige Skraaning af Holmen, førte en Bro (Sandbro) til Øvregaden over den sumpige Fordybning (Veisan), der skilte Holmen fra Byen, nærmest Vaagen paa denne Side laae den kongelige Frugthave. Paa den anden Kant af Borgen, men udenfor dennes Ringmure, mod Holmens nordre Odde, reiste sig Bergens Kathedral,

den prægtige Christkirke med sit høie Taarn og med sine Kongebegravelser, ved Siden deraf Bispegaarden og endnu en mindre Kirke, den saakaldte lille Christkirke. Hele denne Samling af statelige Bygninger, Taarne og Spir paa et forholdsvis lidet men ophøiet Rum, omgivne af Sø og grønne Lunde med de høie Byfjelde til Baggrund, maatte gjøre et mægtigt Indtryk paa Beskueren og vise sig som et værdigt Hovedsæde for Norges Kongemagt, ligesom den tilstødende tætte By med dens brogede Færdsel, Skibsbrygger og lange Kreds af Kirketaarne var det for Norges Handelsmagt.

Siden Kong Haakon Magnussøns Thronbestigelse frembød imidlertid Bergens Kongeborg ikke det Liv som forhen. Denne Konge foretrak Opholdet i Oslo, hvor han alt havde resideret som Hertug, og som han betydeligt havde udvidet, forskjønnet og begavet med rige Stiftelser. Til Bergen kom han nu sjeldnere og kun leilighedsvis; det var ham derfor om at gjøre i denne gamle og mægtige Konge- og Handelsstad at have en paalidelig Tilsynsmand og Stedfortræder. En saadan fandt han i Hr. Basse Guttormssøn, Ridder, forhen Sysselmand i Stavanger, nu forflyttet i samme Egenskab til Bergen, hvor han tillige i Kongens Fraværelse var Befalingsmand paa Bergenhus Slot, som Kongsgaarden allerede da begyndte at kaldes.

Det var denne Kong Haakons tro Mand og altid villige, kraftfulde Redskab, som vi en Aften sidst i Juni samme Aar finde gaaende op og ned i en lav Hal eller rettere Vagtstue, beliggende i det store Hjørnetaarn af Kongeborgen tæt ved den søndre Port. Hr. Basse var en Mand endnu i sine bedste Aar, af undersætsig men stærk Legemsbygning, med graat krøllet Haar og Skjæg; hans noget plumpe Ansigtstræk udtrykte Energi og Bestemthed, af hans brune, spillende Øine lyste Kløgt. Over sin lette Rustning bar han en mørkegrøn Vaabenkjortel uden Smykker; det eneste Tegn paa hans Værdighed var et guldindlagt, kostbart Sværd, der hang i

et sort Læderbælte ved hans Side. Han gik aabenbart utaalmodig op og ned i det lange, lave Værelse; hvergang han kom til dets øvre Ende, fra hvis jerngittrede Vindue han havde Udsigt til Bryggen og den søndre Ports Indgang, standsede han og saae ud; naar han da intet Usædvanligt bemærkede, fortsatte han sin Vandring, idet han halvt mumlede en Ed og trommede med Fingrene paa det smalle Egebord, der stod langs Midten af Stuen. Endelig lod det til, at han ikke kunde udholde den stille Venten længer — han kaldte. En Væbner traadte ind.

„Har man endnu ikke seet noget til dem?" spurgte Slotsbefalingsmanden.

„Nei, Hr. Ridder," svarede den Indtraadte, „de kunde heller ikke være tilbage her endnu — der er ikke saa kort ind til Vaagsbunden, og Havnen er fuld af Fartøier."

„Jeg er bange for, de ikke finde Den, de søge. Han er ikke saa let at fange. Thorstein Finnssøn var da sikker paa, at Ræven havde sit Tilhold hos den tydske Eltapper Wernicke Jungmeister i Vaagsbunden?"

„Ja — han har selv seet og kjendt den fornemme Herre der og var af Bodsvenden underrettet om, at han hver Aften til denne Tid pleiede at indfinde sig der i Skjænkestuen for at møde sine Venner."

„Det vil falde haardt at faae ham ud derfra" — vedblev Hr. Basse, halvt for sig selv — „den gamle Wernicke er en stridig Krabat — jeg kjender ham nok — maatte jeg ikke nylig med Magt tvinge ham til at erlægge Tiende — og Tydskerne hænge sammen som Ærteriis — Den, de beskytte, er ikke god at faae Fingre i. Thorstein har dog vel Folk nok med?"

„Otte af de Sikkreste" — svarede Væbneren — „Flere turde han ikke tage, hvis han ikke skulde gjøre Opsigt. I havde jo selv befalet, at Herren skulde bringes hid med det Gode og som efter Eders venskabelige Indbydelse."

„Javist — saa var min Mening" — sagde Slotsherren — „det vilde ikke være raadeligt endnu at bruge aaben Magt — det kunde forstyrre Alt. — Nu, vi faae stole paa, at Thorstein er slu og forsigtig, skjøndt rigtignok den Anden er det endnu mere. Har Du ellers beredt Alt, Olaf, til min værdige Gjæsts Modtagelse som befalet? — de for ham bestemte Rum ere i ønskelig Orden?"

Olaf bejade dette med et tvetydigt Smil.

„Det er godt!" — vedblev Slotsherren — „jeg seer, Du forstaaer mig — men Tand for Tunge! — Endnu Et — Den underlige Svend, som igaar bragte Brevet og Budskabet fra Kantsleren — har Du ført ham i Nærheden, at jeg kan have ham tilhaande, om det skulde fornødiges?"

„Han befinder sig i den ydre Vagtstue mellem Huskarlene. I behøver kun at give det sædvanlige Kaldetegn, saa staaer han for Eder. Har I mere at befale, strenge Hr. Ridder?"

„Nei — ikke for Øieblikket — gaae nu kun — lad Portvagten see vel til — og meld mig strax, naar Thorsteins Baad er i Sigte."

Efter at Væbneren Olaf nu havde forladt Værelset, begyndte Vasse Guttormssøn igjen sin utaalmodige Gang frem og tilbage. Under en af sine Standsninger ved Vinduet tog han et sammenlagt Pergamentbrev frem af Barmen, foldede det ud og gjennemsaae dets Indhold, idet han talte med sig selv:

„Jeg kan ikke tvivle — det er virkelig Kantslerens egen Haandskrift — og Kongens eget Segl derunder — Brevskabet er ægte, og Ordren, det indeholder, maa udføres, skjøndt Brevdrageren, der bragte det, var forunderlig nok. Ja, ja, Sira Aake! — Du har godt ved at anbefale mig Forsigtighed — jeg skal lade Frugten modnes, før den plukkes, siger Du — nuvel — hvorfor kommer Du ikke selv for at pleie den? — Du er en finere Urtegaardsmand end den plumpe Vasse Guttorms-

søn nogensinde vorder det — men — lige meget — her maa handles efter Enhvers bedste Formue, Kongens Sag gaaer for Alt."

Hans Læsning i Dokumentet og deraf følgende Selvbetragtninger blev dog snart afbrudt ved en Larm blandt Portvagten, han saae ud af Vinduet, og Udraabet: „der ere de!" undslap hans Læber. Han kunde fra Vinduet see, hvorledes en Baad lagde til ved Bryggen udenfor Slotsporten, og at nogle Mænd derfra steg op, uden at han dog formedelst Frastanden kunde bemærke, om den Ventede befandt sig blandt dem. Men i samme Øieblik traadte Væbneren Olaf igjen ind og meldte, at man havde seet ti Mænd i Baaden, medens kun Ni vare dragne ud, og at altsaa vel den Søgte var med. Et triumpherende Smil oplyste Hr. Basses haarde Ansigtstræk, da han gav Befaling til at de Ankomne strax skulde føres ind til ham. Det varede heller ikke længe, før Døren atter gik op, og en liden Mand i en brun Hættekappe traadte ind, ledsaget og overraget af Oversten for Huskarlene, Thorstein Finnssøns svære Skikkelse.

„Her bringer jeg Eders ventede Gjæst, ædle Ridder," fremførte Thorstein, „denne ærede Herre var strax villig til at følge Eders Indbydelse."

„Især da denne Indbydelse understøttedes og bestyrkedes ved otte haandfaste og bevæbnede Karles vægtige Argumenter," lød en skarp Stemme fra den Fremmedes Hætte.

„Velkommen paa Bergens Kongsgaard," sagde nu Slotsherren, idet han rakte sin Haand ud, hvilken den Fremmede dog ikke modtog. „Lad kun Eders Hætte falde Hr. Bjarne. Baade jeg og Thorstein her kjende Eder forlængst, lærde Herre."

Den Tiltalte kastede nu Hætten tilbage og fremviste derved virkelig vor gamle Bekjendt Magisteren Bjarne Lodinssøns skarpe Ansigtstræk og rødlige, spidse Skjæg.

Han var endnu blegere end sædvanlig, og i hans ellers saa kolde, graa Øine lyste en uhyggelig Ild.

„Hvad vil man mig? — Er jeg her som Gjæst eller Fange?“ — spurgte han haardt, idet han traadte længere frem i Værelset og saae uvilligt tilbage paa Thorstein, der var bleven staaende ved Døren.

Paa et Vink af Slotsherren forføiede Thorstein sig strax bort, hvorefter Hr. Basse, nu bleven alene med Exkantsleren, gav denne følgende Svar:

„Som Gjæst naturligvis, som velkommen og hædret Gjæst, lærde Herre, — tag som saadan Plads ved Bordet. Jeg erfarede tilfældigvis, at I befandt Eder her i Byen, og da min Herre Konge havde paalagt mig, om muligt, at høre Eders vise Mening i en vigtig Sag, som ikke kan opsættes, tillod jeg mig at lade Eder afhente. Kongens Sag fremfor Alt, det er mit Valgsprog.“

„Og derfor lader I da fredelige Borgere gribe midt i deres Forretningsgang og med Magt slæbe til Slottet,“ gjenmælede Hr. Bjarne. „Jeg tilstaaer, saavidt gaaer min Iver for Kongen ikke. Det falder mig ogsaa svært at tro, at han nu skulde bryde sig synderligt om, hvad Mening hans Broders forrige Kantsler kan have om hvilkensomhelst Sag — han har jo for længe siden valgt en bedre og visere Raadgiver i den fromme Guds Mand, den nye Præstekantsler Sira Aake.“

„Det er Sira Aake selv, der i dette Anliggende har henvist mig til Eder,“ sagde Slotsherren, „han er nu med Kongen paa det danske Tog, og kan ikke komme hid før om et Par Maaneder — han ønskede derfor, at jeg, som Kongens Stedfortræder her, maatte have Eder til Raadgiver i en vanskelig Sag, hvorom I, Hr. Bjarne, turde vide mere Besked end nogen anden af os Kongens tro Mænd.“

„Den virkelige Kantsler giver Anvisning paa den afsatte!“ udbrød Hr. Bjarne i en spottende Tone. „Nu, det maa jeg sige, det er et Træk af Uegennyttighed, som

hidtil har været uhørt i dette Riges Annaler! Jeg maatte jo have et Stenhjerte, om jeg ikke rørtes derved og gjorde Alt for at svare til en saadan Tillid. Tør man altsaa vide, hvad det er for en Sag, hvorom jeg skal vide mere end den Alvidende, og hvori den Mægtige søger Raad hos den Magtesløse?"

„Det er udentvivl den samme Sag, hvorom I denne Aften skulde have forhandlet med Eders Venner hos Wernicke Jungmeisters. I seer altsaa, jeg har kun ladet Eder forandre Sted, ikke Gjenstand."

Hr. Bjarne gjorde ved disse af Slotsherren langsomt og med bestemt Hentydning udtalte Ord en uvilkaarlig Bevægelse op fra Bænken, hvor han havde taget Sæde, og kastede et hurtigt, speidende Sideblik paa sin Nabo. Men han fattede sig strax igjen, blev rolig siddende og sagde med et let Smil:

„Aha! — Den hele, store Sag, hvorom I, eller rettere Sira Aake, ønsker at høre min Betænkning, reducerer sig altsaa til, hvilken Drikkesort bør gives Fortrinnet, Brunsviger-Mumme eller Rostocker-Øl? — thi om dette vigtige Spørgsmaal skulde Forhandlingerne have dreiet sig blandt Stamgjæsterne hos Øltapperen Wernicke denne Aften, saavidt jeg veed. Nu, min Mening kan I strax faae høre — Jeg holder paa Rostocker-Øllet."

„Skulde dog ikke den Lübecker-Brygning være endnu bedre," sagde Slotsherren betydningsfuldt, „især den, som Eders gamle Ven og Kollega, Hr. Audun Hugleiksøn, just nu er i Færd med at bringe hjem fra hin berømmelige, os Norske sær gunstige Handelsstad?"

„Jeg forstaaer ikke, hvor I vil hen med dette," svarede Hr. Bjarne tilsyneladende rolig. „Hvad Hr. Audun angaaer, da veed I jo ligesaa vel som jeg, at han ved Kongens sære Naade sidder næsten som en Fange paa sin egen Borg langt inde i Firdafylke, og kan vel der drikke tydsk Øl, om han har noget i sin Kjælder, men ikke selv bringe det hjem."

„Husk Eder bedre om, kjære Hr. Magister! I har jo selv nylig været paa Hegranæs for at overlægge med Hr. Audun om hans forestaaende Reise til Lübeck?"

„Ganske rigtig var jeg for nogen Tid siden paa Hegranæs for at besøge min gamle Ven i hans Ensomhed; jeg tilstaaer, jeg er ikke af dem, som glemmer sine Venner, strax Kongegunsten har svigtet dem. Men til nogen Overlægning om Reiser hørte jeg der Intet. Alt hvad jeg veed er, at den Aften, jeg forlod Aalhus Borg, var dens Herre endnu der tilbage i god om end tvungen Ro."

„Den Ro maa dog ikke have været saa dyb endda," vedblev Hr. Basse, „thi alt næste Morgen drog Eders Ven bort over Fjeldene, som det hed for at gaae paa Rensdyrjagt men i Virkeligheden for, i Selskab med en ung Eventyrer, hvem I havde bragt ham, at fare over Havet til Lübeck og der opdrive et Kronvildt, ved hvis Hjælp han haaber at jage Kong Haakon fra Thronen. Vogt Eder, Hr. Bjarne, at tage for ivrig Deel i denne Jagt, den kunde let koste Eder Halsen."

„I Sandhed" — var Magisterens rolige Svar — „I Sandhed, Hr. Basse Guttormssøn, I er vel stærk udi Lignelser, dog Skade at de her saa lidet træffe sin Gjenstand. Thi selv forudsat at Hr. Audun er ude paa farlig Færd, hvad jeg dog indtil videre benægter, hvad har jeg saa med hans Jagt at gjøre? I veed, og det er Alle bekjendt, at jeg er en stille, boglærd Mand, som ikke befatter mig med sligt blodigt Haandværk."

„Ikke heller med at opfinde Planer for Jagtens Gang, med at knytte Net og lægge Snarer? — Jeg drister mig dog til at paastaae, Hr. Bjarne, at det er Eder, som har bibragt Hr. Audun Hugleikssøn den høiforræderske Plan, han nu er ifærd med at udføre, den nemlig at lade en Bedragerske udgive sig for Kong Eriks forlængst afdøde Datter Margrethe og saaledes gjøre vor nuværende Konge og Herre Retten til Norges Throne stridig?"

„En saadan Plan veed jeg Intet af, og den forekommer mig desuden saa urimelig og barnagtig, at der skal mere end almindelig Lettroenhed til for at lade sig den binde paa Ærmet," sagde Magisteren med en Ansigtstrækning, der skulde forestille et foragteligt Smil.

„Nu vel — saa faaer man hjælpe paa Eders Hukommelse ved levende Vidnesbyrd," udbrød Hr. Basse i en sikker Tone. „Det vil da vise sig, om I dog ikke staaer i nærmere Forhold til denne urimelige og barnagtige Historie, end I selv maaskee ønsker." — Ved disse Ord reiste Slotsherren sig og berørte med Sværdheftet et paa Væggen hængende Skjold, saa det klang vidt. I samme Øieblik gik Døren til Forstuen op, og Eivind Væbners blege Skikkelse viste sig paa Tærskelen.

Ved dette uventede Syn kunde Hr. Bjarne, trods al sin Selvbeherskelseskunst, ikke tilbageholde et Overraskelsens, ja Forfærdelsens Udbrud, han foer op fra sit Sæde og mumlede: „Eivind Væbner! – kan det være muligt? — Audun skrev mig jo til, at han var død! — Er det da hans Gjenfærd?"

Og virkeligt var Eivinds hele Udseende og Fremtræden af den Beskaffenhed, at den maatte kunne have paavirket selv en mindre oprørt Sindsstemning end den, hvori Hr. Bjarne nu befandt sig, som en Aabenbaring fra de Dødes Rige. Af den nylig udstandne Saarfeber og anstrengt Reisen var han blevet endnu blegere og mere udtæret end før, hans stikkende Øine vare dybt indsunkne og omgivne af blaa Ringe, hans lyse Haar og Skjæg hang i vild Uorden om hans Hoved, hans magre Lemmer vare indhyllede i en lang, støvgraa Reisekappe. Saaledes skred han med lydløse Trin henimod Exkantsleren, idet han med hæs Stemme sagde:

„God Aften, Hr. Bjarne! Tak for sidst paa Hegranæs! Det forundrer Eder at see mig her? I troede nok, Eders Ven, Hr. Audun, havde skaffet mig en sikker Plads under Hegranæsaasen, dengang han tog Feil der og traf mig for Ravnen? Men det er ikke saa let at

blive af med Eivind Væbner, seer I — han beskyttes af dem, der ere mægtigere end baade I og Morderen Audun Jarl!"

Magisteren havde imidlertid gjenvundet sin fulde Fatning; han svarede ikke paa Eivinds Tiltale, men henvendte sig kun til Slotsherren:

„Hr. Basse" — sagde han rolig til denne — „Jeg veed ikke, hvad I tilsigter med at slippe dette gale Menneske ind paa os. Jeg har vistnok seet ham paa Hegranæs i Hr. Auduns Hird. Han gav allerede da Tegn paa Aandsforvirring, nu maa han være bleven fuldkommen forstyrret. I vil dog vel ikke paastaae, at et Vidnesbyrd fra en saadan utilregnelig Person skulde have Gyldighed?"

„Jo, Hr. Bjarne," svarede Slotsherren, „det paastaaer jeg rigtignok. Svenden her er ikke forrykt, han er kun noget usædvanlig i sin Fremtræden. Hans Vidnesbyrd, først aflagt for Sira Aake i Oslo og siden her for mig, om Eders og Hr. Auduns høiforræderske Forhandlinger paa Hegranæs, om Eders Planer med Pigen fra Norge, som I kalde Bedragersken, om Hr. Auduns Afreise til Lübeck og om hans morderiske Forsøg paa at bringe dette besværlige Vidne af Veien — Alt dette har han saa nøiagtigt og sammenhængende berettet, og Rigtigheden deraf er ved senere Undersøgelser bleven saa fuldkommen bestyrket, at ingen Dommer, selv den meest forsigtige, vilde kunne vove at afvise hans Vidnesbyrd."

„Med Eders Tilladelse, gode Hr. Slotsbefalingsmand, jeg troer, jeg kjender Læren om Vidners Antagelse lidt bedre end I, siden jeg har studeret Lovkyndigheden ved det berømte Universitet i Paris. Og jeg vedbliver fremdeles min Paastand, at Eivind Væbner er sindssvag, og hans Udsagn saaledes uden lovlig Virkning. Se blot, hvor Vanviddet igjen griber ham!"

Eivind var imidlertid bleven staaende ubevægelig midt paa Gulvet — hans Øine antoge lidt efter lidt et

i det Tomme henstirrende Udtryk som et Slags indadvendt Blik. Hans Læber bevægede sig, uden at man hørte et Ord — endelig kunde følgende kort udstødte skjelnes: „Jeg seer dem — jeg seer Ravnene atter — de kredse nu over Skibet — nu seiler det ind mod den høie Kyst — der staaer han — Morderen ved Rælingen — og den unge Pige ved hans Side — hvor hun er skjøn og uskyldig — men de svæve ogsaa over hendes Hoved — de ville ogsaa have hende — hun maa med — for at han kan træffes — og endnu flere Offre vil det koste — et tredie er der — men jeg kan ikke se hvilket — skulde det være den røde Slange, som kryber paa Stranden og har lokket dem hid? — Han vil forraade dem Alle — for at frelse sig selv! — Ha, der er han jo," vedblev Drømmeren, idet han fæstede sit stive Blik paa Magisteren, „der er den røde Slange — tag Dig iagt — tag Dig iagt, Bjarne Lodinssøn — Ravnene nærme sig ogsaa dit Hoved!"

Exkantsleren veeg uvilkaarlig tilbage, ligesom beherskes af Seerens Blik — derpaa traadte han hurtigt hen til Slotsherren og hviskede denne i Øret:

„Lad ham gaae — lad den Frygtelige gaae — og jeg vil underhandle med Eder."

Hr. Basse gjorde et betegnende Nik, nærmede sig derpaa Eivind, tog ham ved Haanden og ledte den tilsyneladende Bevidstløse og Villieløse ud af Værelset. Hr. Bjarne var sunket sammen paa en Stol og bedækkede sine Oine med Hænderne, som om han vilde holde noget Grueligt borte. Derpaa, da han mærkede, at Hr. Basse havde forladt Værelset med Eivind, sprang han pludseligt op, foer saa hen til den modsatte Væg og forsøgte der at aabne en liden Paneldør, der neppe kunde bemærkes uden af et øvet Øie. Dog, inden han kunde faae opdaget den i Panelet skjulte Trykker, stod Slotsherren atter ved hans Side og sagde spottende:

„Nu, jeg seer, I endnu fra Kong Eriks Dage er godt bekjendt med Indretningerne her paa Slottet. Det

er ganske rigtigt — denne Dør fører ud til en Løngang, hvorfra man kan komme lige ud i Urtegaarden og derfra over Sandbro til Øvregaden — men umag Eder dog ikke, den er nu tillaaset."

Hr. Bjarne gjorde gode Miner til slet Spil, mumlede noget om, at man vel maatte søge den første den bedste Udgang, naar man var sammen med Gale, og vendte stille tilbage til sit forrige Sæde ved Bordet. Hr. Basse tog Plads ved Siden af ham og vedblev: „Nu ere vi ene — I seer, jeg veed Alt. I vilde underhandle, jeg er beredt. Jeg har gode Betingelser at byde Eder."

„Fra hvem?" spurgte Magisteren kort.

„Fra Kongen og Sira Aake. De ere bedre Bundsforvandte end en fredløs Jarl og en bedragersk Kvinde."

„Hvad forlanger man af mig?"

„At I gaaer over fra Hr. Auduns, den falske Margrethes og Tydskernes Parti til den retmæssige Konges Side, at I med hele Eders Kløgt og Erfarenhed bistaaer os i at kvæle og straffe de oprørske Stemplinger, som I selv først har givet Stødet til."

„Jeg benægter fremdeles al Deelagtighed i hvad Hr. Audun kan have fore, men sæt, jeg bistaaer Eder i at modvirke dette, hvad vinder jeg saa derved?"

„Fuldkommen Tilgivelse for al Eders Brøde — Glemsel af det Forbigangne, Tilsagn om kongelig Gunst for Fremtiden."

„Og hvis jeg holder mig neutral?"

„Anvendelse af Skriftens Ord: „Hvo, som ikke er med mig, er imod mig."

„Hvad Borgen kan I give mig for de kongelige Løfter?"

„Sira Aakes eget Ord. Læs selv." — Hermed fremtog Slotsherren det førnævnte Pergamentsbrev, viklede et mindre løst, der laae indeni, og rakte dette til Hr. Bjarne.

Denne gik hen til Vinduet med Brevskabet og saae

det nøiagtigt igjennem, idet han mumlede sagte for sig selv: „Sira Aake lover stort — Det falder haardt at tage Noget af ham — Men han har Magten — og den anden Plan er fortvivlet nu, de ere blevne opmærksomme derpaa — Audun! Audun! — det gjør mig ondt for Dig, men hvad skal jeg gjøre? — Dog, advares kan Du vel endnu, det kommer kun an paa at vinde Tid og Frihed! — Lad see!" — her gav han sig igjen Mine af at studere Brevet.

„Nu, hvad bliver det til," sagde efter en lang Pause Hr. Basse, der var bleven siddende ved Bordet. „I betænker Eder længe og mumler Noget i Skjægget — ere Betingelserne ikke gode nok? — Husk dog paa, det egentlig er af sær Naade, de fremsættes for Eder — I er i vor Magt."

„I trænger til mig, som jeg til Eder," svarede Magisteren, idet han foldede Brevet sammen og traadte fra Vinduet. — „Det, synes mig, kan gaae lige op. Sira Aakes Forslag ere antagelige, jeg gaaer ind derpaa og lover Eder min Bistand i Sagen mod Hr. Audun og Pigen fra Norge."

„Og hvad Sikkerhed faae vi for Oprigtigheden af denne Eders Overgang?"

„Mit skrevne Ord, som jeg Sira Aakes."

Hermed skrev Exkantsleren i Hast nogle Ord paa et Blad Pergament og rakte dette til Slotsherren. „Og nu," vedblev han, „haaber jeg, vi ere enige, og denne Conference sluttet. Det bliver silde, og jeg maa tilbage til mit Herberge."

„Det behøves ikke," sagde Hr. Basse venligt, „Eders Herberge er nu her. I hører nu atter hjemme paa Bergens Kongsgaard som i fordums Dage. Eders Rum staae og vente paa Eder, I vil finde Alt indrettet, som det sømmer sig for Kong Haakons Raadgiver og Sira Aakes Ven."

„Jeg takker, men foretrækker dog for det første mit private Herberge. Der har jeg endnu meget at besørge,

og kan ogsaa der med større Frihed virke i vor fælles Sags Tjeneste."

„Det kan I ogsaa her — ved Raad og ved Breve — men Eders Person kommer ikke udenfor Eders Rum i Kongsgaarden, indtil Videre. En Æresvagt bliver stillet foran Eders Dør — Mere kan I dog ikke forlange."

„Altsaa dog en Fange!" udbrød Magisteren nedslaaet. — „Hr. Basse! — jeg gjør Eder ansvarlig for dette Brud paa en fri Mands Rettigheder! — Er det saaledes I og Sira Aake holde Eders Løfter?"

„Vi ville just paa denne Maade gjøre disse Løfters Opfyldelse mulig. Sira Aake vil selv snart være her, indtil da har han befalet mig at sørge vel for Eders Sikkerhed og Ophold her paa Borgen. Men I har Ret, det bliver silde. Kveldsmaden er anrettet paa Eders Værelse, og her er Æresvagten, der skal følge Eder derop!"

Med disse Ord aabnede han Døren til den ydre Vagtstue, Thorstein Finnssøn med sine otte Bevæbnede traadte ind og omsluttede Hr. Bjarne, der, efterat have kastet et rasende Blik paa Slotsherren, i deres Midte maatte begive sig op ad Taarntrapperne til det i en øvre Vaaning for ham beredte faste Rum.

Tolvte Kapitel.

Audunargaarden.

Den vestlige Bred af Bergens Vaag, hvor nu Byens tættest beliggende Strøg findes, med den lange, belivede Strandgade, var i den Tid, vor Fortælling omhandler, uden egentlig By-Anlæg og kaldtes Stranden. Paa den lange Halvø, der strækker sig fra Vaagsbunden ud til Nordnæs og begrændses af Vaagen paa den indre

Side, af By- og Puddefjorden paa den ydre, saaes den-gang mellem Enge og Haver kun enkelte Kirker og Klostre samt nogle isolerede store Gaarde, der mest eiedes og beboedes af fornemme og mægtige Mænd og Familier. Saaledes fandtes der nærmest nede ved Vaagsbunden St. Agathes Kirke, dernæst St. Johannes Kloster for regulære Augustiner Chorherrer paa de derefter nævnte Jonsvolde (nu Engen); længere ude St. Klemens Kirke (nu Nykirken) og endelig paa Høiderne ligeoverfor Kongsgaarden det rige og prægtige St. Michaels Kloster af Benedictiner-Ordenen, almindelig kaldet Munkeliv. Blandt de private Gaarde, der imellem disse geistlige Stiftelser vare beliggende paa „Stranden", nævnes, foruden Erkebispens Gaard og flere andre, isærdeleshed Audunargaarden, kaldet saaledes efter dens Ejer Hr. Audun Hugleiksøn, der havde ladet den bygge og indrette, medens han som Kong Eriks Stallare og fornemste Raadsherre opholdt sig i Bergen. Den laae ikke langt fra St. Jons Kloster, ved den nedre Side af den nuværende Smørsalminding, tæt ved Strandbredden og havde sin egen Brygge ud til Vaagen. Mod Landsiden vare dens store, mørke, med Svalgange og sære Udskjæringer rigt forzirede Træhuse omskyggede af høie Asketræer, der paa Nordsiden samlede sig til en tæt Lund, medens Bygningernes Sydside var mere aaben for Solstraalerne. Det hele Gaarden tilhørende Jordsmon var omgjærdet med et Hegn af spidse, stærkt nedrammede Pæle, der dannede en i de Tider for en Høvdings Bolig ikke unødvendig Forskandsning.

Audunargaarden havde i de senere Aar staaet tom og øde, da dens Ejer deels havde resideret paa Tønsberghus, deels, efter Kong Haakons Tronbestigelse, paa Hegranæs. Man havde i Naboskabet vænnet sig til at see dens Porte og Vinduesskodder tillukkede, dens Landgangsbrygge tom for Fartøier som dens Forgaard for Mennesker, Græs voxe over dens Tærskler og tykt Støv lægge sig paa Svalgangens Bænke. Den hele dunkle, stille

Gaard afgav ligesom et Billede paa dens stolte Eiers og Bygherres egen Skjæbne: — fordums Storhed og larmende Pragt, nu forladt af den belivende Magt, overgivet til Glemsel og Ruin. Som man før havde fundet Hr. Auduns næsten kongelige Hofhold her ganske i sin Orden, saaledes var nu Forladtheden og Stilheden i hans Bolig lidt efter lidt blevet en dagligdags Kjendsgjerning. Man ansaae det snart ligesaa usandsynligt, at Audunargaarden nogensinde igjen kunde blive beboet under dens nuværende Eier, som han selv kunde faae Magten tilbage, saalænge Kong Haakon levede. Desmere Forundring og Overraskelse vakte det, da man en skjøn Morgen sidst i Juni Maaned bemærkede, at de saalænge øde Huse atter havde faaet Liv. Talrigt Tjenerskab havde indfundet sig og vrimlede geskjæftigt frem og tilbage over Gaardspladsen, paa Trapper og Gange; Vinduerne bleve oplukkede, Værelserne udluftede og tildeels paa nyt indrettede. Især var det den Bygning, som kaldtes Fruerstuen, der paa det Prægtigste blev istandsat, indeni tjældet med de kostbareste, udenlandske Tæpper og forsynet med al den Bekvemmelighed og Luxus, som hin Tids rigeste Midler kunde opdrive. Det store Spørgsmaal var, for hvilken Kvinde denne prægtige Fruerstue vel blev indrettet? Man vidste, at Hr. Audun var Enkemand og ingen Døttre havde, det kunde og ikke vel være rimeligt, at han i sin fremrykkede Alder og under sin nærværende halv fredløse Tilstand skulde ville føre en ny Brud hjem. Man tog sin Tilflugt til at udfritte Tjenerne, selv de ringeste Kjøkkensvende, disse satte alle en vigtig Mine op, som om de vidste mere end de turde sige — saameget lode de Øverste dog forstaae, at en meget fornem Frue, nogle sagde endog af kongelig Byrd, ventedes fra Tydskland og skulde være Hr. Auduns Gjæst, medens hun opholdt sig i Bergen. Forventningen steg til det Høieste, da man saae, at selve Skibsbryggen udenfor blev smykket og belagt med Klæde lige fra Landgangstrinene til Hovedporten, og over Gaardspladsen

til Fruerstuens Indgang. Alle Naboerne, og ikke mindst Chorsbrødrene i det nærliggende St. Jons Kloster, passede nu nøie paa for ikke at gaae Glip af Skuet, naar den fornemme mystiske Gjæst skulde holde sit Indtog. I dette Haab bleve dog de fleste skuffede — vel saaes en Morgen først i Juli to Skibe at ligge fortøiede foran Audunarbryggen, og en Mængde Gods derfra ved Lastdragere at føres op, men forgjæves ventede man paa at see de fornemme Passagerer, om der var nogle, derfra begive sig i Land. Dette maatte allerede være skeet om Natten, strax efter Skibenes Ankomst og i al Stilhed; kun nogle Baadsfolk, der kort efter Midnat vare passerede forbi, vilde have seet Skibene lægge til og endeel tilhyllede, som det syntes kvindelige Skikkelser, ledsagede af bevæbnede Mænd derfra træde i Land og hurtigt bevæge sig over Broen til Gaardens Hovedport, der var faldet til efter dem. Mere var ikke at udspeide for det Første, thi alle Gaardens Indgange forbleve lukkede for Uvedkommende, og strengt vogtede af tydske Bevæbnede, der maatte være ankomne med Skibene. Man kunde ikke engang vist erfare, om Hr. Audun selv var kommet med, skjøndt nogle vilde have gjenkjendt hans høje Figur blandt dem, der af og til viste sig paa de øvre Svalgange. Munkene i St. Johannesklosteret, der laae saa højt, at derfra, skjøndt i lang Frastand, kunde sees over Audunargaardens Indhegning, vilde ogsaa ud paa Dagen have bemærket en høi, prægtig klædt Kvinde vandre frem og tilbage i Askelundens Gange, i ærbødig Afstand fulgt af forskellige Damer, — men det hele var et Syn fra det Fjerne, og Ingen erfarede de første Dage noget Vist om Audunargaardens nye Beboere, skjøndt der lagdes Mærke til, at adskillige Baade med Besøg fra Byen, især, som det syntes, fra Tydskerne i Vaagsbunden, modtoges og indlodes af de bevæbnede Portvogtere.

Med et af disse Besøg ville vi, benyttende Fortællerens sædvanlige Privilegium, følge useet ind forat kunne berette vore Læsere, hvad der foregik bag hin

misundelige Pæle-Indhegning, der skilte Audunargaardens nye Beboere fra Naboverdenens Efterforskninger. Den nys Ankomne var en gammel men stærkbygget og endnu rørig Mand i tydsk Dragt, med en sid Hat over de lange, hvide Haar og buskede Øjenbryn, hvorunder et Par livlige og urolige Blik fremblinkede. Den Gamle var kommen i en Baad fra Vaagsbunden og blev strax, efterat have sagt et Par Ord til Vagten, indladt ad Hovedporten og ført over den indre Gaardsplads til en halvaaben Udbygning af Herrehusets nederste Stokværk, hvorigjennem man kom ind i en stor Bjælkestue, hvis eneste Prydelser var de uhyre, blankskurede Furustammer, hvoraf dens Vægge bestod, og de friske Barknopper, hvormed dens Gulv var bestrøet. I dette, paa den varme Julidag behageligt kjølige Rum, bødes den gamle Tydsker at vente, indtil man havde faaet underrettet Herren om hans Tilstedeværelse. Det varede heller ikke længe, før en indre Dør aabnedes, og Hr. Auduns høje Skikkelse lod sig tilsyne. Hans Aasyn var mørkt, og hans Bryn sammentrukne, hans hele Væsen udtrykte skuffet Forventning og slet skjult Urolighed. Han gik rask henimod den Anmeldte, der havde taget Plads paa en Bænk i det Nedre af Stuen og nu reiste sig.

„Vær mig velkommen, Wernicke Jungmeister,“ sagde Husherren, idet han udrakte sin Haand til den Gamle. „Det er dog vel, jeg seer en af de ventede. I har faaet Borgermesterens Brev?“ —

„Ja, ædle Herre,“ svarede den Tiltalte, „og jeg har skyndet mig alt, hvad mine gamle Been vilde bære, for at efterkomme Hr von Runesses Befaling, og stille mig til Eders Tjeneste.“

„Det er vel nok, men i kommer alene, kommer uden Den, der skrev mig til, at han vilde forsamle de Misfornøiede i Eders Hus og derfra berede Alt til vor unge Dronnings Modtagelse. Hvor er Hr. Bjarne?“

„Det maa jeg spørge Eder om, Herre Jarl. Det er nu over otte Dage siden, jeg har seet ham. Han

havde just en Aften stevnet Eders fra Landet indkomne Venner og nogle af Eders Folk til Møde hos mig — vi ventede ham forgjæves til seent ud paa Natten — og han har siden ikke været til at opspore hverken i sit Herberge eller andetsteds her i Byen. Vi troede, han havde faaet en eller anden vigtig og pludselig Meddelelse fra Eder og var draget Eder til Møde."

„Ingen er kommet os til Møde, hverken da vi kom under Landet ved Moster, hvorfra jeg sendte Bud, eller i Florevaag, hvor det dog var bestemt aftalt, at Hr. Bjarne med vore Venner skulde støde til os. Forgjæves ventede jeg der med Skibene i tre Døgn — mine afsendte Bud kom ikke tilbage — jeg hørte Intet fra vore Forbundne — endelig maatte jeg beslutte mig til at føre Kongedatteren ukjendt og i Nattens Stilhed her ind til min Gaard, istedetfor, som paatænkt, at lade hende holde et glimrende og offentligt Indtog, hvorved hun med det samme vilde have været anerkjendt af Bergens Befolkning. Men nu vovede jeg ikke dette, da jeg ikke vidste, hvorvidt hendes Modtagelse her var forberedt."

„Og I gjorde vel i denne Forsigtighed, ædle Herre," gjentog Tydskeren, „her havde vi intet af Eders Bud modtaget, og følgelig var Intet forberedt til det offentlige Indtog, saa meget mindre som Hovedmanden for det hele ikke viste sig eller lod høre fra sig."

„Mine Sendebud udeblevne — og Bjarne forsvundet!" raabte Hr. Audun i harmfuld Overraskelse, idet han gik hurtigt frem og tilbage i Værelset. „Hvad kan dog dette betyde? — Skulde her være Forræderi med i Spillet?"

„Jeg er bange for det," sagde Wernicke. „En eller Anden kan have berettet Eders Forehavende til den nye Slotsbefalingsmand Hr. Basse Guttormssøn — der er idetmindste bleven lagt Mærke til, at han i de sidste Dage har forstærket Vagten i Kongsgaarden, og Nogle ville endog den Aften, Hr. Bjarne forsvandt, have seet en Baad med Bevæbnede lægge til ved Borgens søndre

Brygge og en tilhylled Fremmed derfra at føres ind i Hjørnetaarnet. Hvad, om det var Hr. Bjarne selv?"

„Saa maa han være bleven grebet og fængslet paa Veien fra sit Herberge til Eders Bolig i Vaagsbunden — thi frivillig har han ikke begivet sig til Slottet, dertil er han selv for meget indviklet i vor Sag, og hans Had til Sira Aakes Haandlangere for stort. Men hvo skulde da have angivet ham? Der er kun Een her i Landet, som foruden Bjarne og I, Mester Wernicke, kjender Planens sande Sammenhæng, og hans Læber har jeg itide sørget for at lukke. Nej — hvad der end kan have hændet Hr. Bjarne — de Kongelige vide endnu Intet — de ere langt borte i Danmark — og denne villieløse Tjener, Hr. Basse Guttormssøn — jeg kjender ham nok fra fordums Dage — han er ikke den Mand, der af sig selv skulde vove et afgjørende Skridt."

„Han er dog ikke bange for at anvende voldsomme Midler, naar han troer de ligge indenfor hans Embeds Pligt-Omraade, det veed jeg af egen Erfaring," tilføjede den gamle Tydsker. „Jeg beder Eder ialfald være forsigtig, Herre Jarl, og vente med videre Forføininger Eders kongelige Gjæst angaaende, indtil Sagen med Hr. Bjarne er opklaret. Det forekommer mig endog usikkert baade for Jomfruen og for Eder her i Audunargaarden, hvor Alles nysgjerrige Blikke ere henvendte paa Eder. I veed, I har mange Fjender her i Bergen; egentlig har I jo brudt Kongens Leide ved uden hans Vidende at forlade Hegranæs; hans Befalingsmand har altsaa deri den bedste Skingrund, hvis han søger nogen, til uden videre at lade Eder fængsligt anholde. Skulde det altsaa ikke være raadeligt nogle Dage endnu, indtil Alting er undersøgt og forberedt, at begive Eder med Eders høie Gjæst i Skjul etsteds ude paa Øerne, hvor I let med Skibene kunde komme bort tilhavs, om saa gjordes nødigt?"

Der foer en mørk Skygge over Hr. Auduns Aasyn ved denne Tydskerens Tiltale — hans Blik blev vildt

og trodsende, og hans Overlæbe krummede sig opad af Stolthed: „Bring Eders feige Raad til Fremmede," sagde han opbragt. „Jeg er hjemme her, jeg er i min egen Gaard, og her vil jeg blive med min kongelige Gjæst, saalænge det lyster mig, uden dertil at spørge hverken Hertugen eller Hr. Basse Guttormssøn om Lov. Endnu har vel og Audun Jarl saamegen Magt tilbage og saamange Venner i Bergen, at han kan beskytte sin Gjæst mod alle Anslag fra deres Side, der frygte for hendes Ret til Norges Throne. Denne Ret kan jeg nu bevise og vil føre igjennem til Anerkjendelse, enten med eller uden Hr. Bjarne. Til dette Foretagende, som uden Forhaling skal fremmes, har Borgermesteren i Lübeck tilsagt mig Tydskernes Bistand her, og i den Anledning henviist mig til Eder, Wernicke, som deres Oldermand. Jeg forventer nu, at I udfører det Eder givne Hverv."

„Saavidt Hr. von Runesses Mandat strækker sig, uden Tvivl," svarede den gamle Kjøbmand. „Mit Raad var velmeent; jeg troer ikke Planen er moden endnu til Udførelse. Men finder I desuagtet forgodt at fremme den strax, saa er det min og mine Landsmænds Pligt som Lyst at bistaae Eder efter Evne i Alt, hvad der kan gaae Kong Haakon imod. Men, som sagt, Ansvaret falder paa Eder selv."

„Det skal jeg nok vide at bære. Frygter ikke — I skulle kun have Fordeel ved Sagen, ingen Fare.

„Hvad agter I da nu at foretage Eder?"

„Endnu to Dage vil jeg sidde i Rolighed her og afvente, om Hr. Bjarne ikke skulde lade sig tilsyne. Imidlertid sørger I for, at Rygtet bliver udspredt i Byen om Jomfru Margrethes Ankomst, om at hun inden kort vil træde offentligt frem og bevise sin Herkomst og sin Ret til Arv efter Kong Erik. Kun nævner I endnu ikke, at hun gjør Paastand paa Norges Throne. I sammenkalder Eders Laugsmestere og øvrige Gildeforstandere og betyder dem den tredie Dag herfra at møde her i Audunargaarden, forat blive Kongedatteren

forestillede. Det samme Bud vil jeg lade udgaae til mine gamle Venner og Bekjendte i Byen og Omegnen, til alle dem, jeg veed ere misfornøjede med det bestaaende Regimente. Dette Møde vil Trediedagen herfra uvægerligt blive afholdt, enten saa Hr. Bjarne indfinder sig eller ikke, og derved vil jeg fremføre Jomfru Margrethe som Kong Eriks Datter, som Arving til Skotland og Norge. Hyldest vil da strax frivillig blive bragt af de Tilstedeværende — derom er jeg fuldelig forvisset — det blotte Syn af hende vilde være nok, om hun end ikke havde andre Bevismidler. Men til Overflod kan I derom gjøre Aftale med Eders Landsmænd. Hvorledes vi saa derefter bringe hendes Anerkjendelse ud i en videre Kreds, derom bliver siden at overlægge. Jeg haaber paa, at Sagen da vil gaae af sig selv — imidlertid maa Intet forsømmes, der kan medvirke til en god Fremgang. Sørg især for at den lavere Almue, at Folkehoben bliver vel bearbeidet og ophidset for vor Plan — spar dertil hverken Udsendinge, Ord eller Guld — Alt skal blive Eder godtgjort med tredobbelt Rente."

„Jeg skal efter bedste Skjøn udføre Eders Befalinger, Herre Jarl, og forberede saa godt jeg kan Alt til hint Møde, siden I er saa fast besluttet paa at afholde det, skjøndt jeg frygter for, det vil vise sig forhastet. Men forat kunne virke med mere Styrke paa mine Landsmænd var det ikke afvejen, om jeg kunde bringe dem et personligt Vidnesbyrd om Tilværelsen af hin eventyrlige Kongedatter, de opfordres til at hylde."

„I har Ret, Mester," sagde Hr. Audun mildere. „Vel havde jeg tænkt, at Jomfruen ikke skulde vise sig for Nogen her før ved Hyldingsmødet — men det vil dog være gavnligere, at I seer hende først. I vil da, trods Eders hvide Skjæg, vorde hende en ligesaa varm Talsmand som jeg selv, eller vel endog som hendes unge skotske Ridder. Følg mig over til Fruerstuen, jeg vil lade os melde for hendes Naade Dronningen af Skotland og — jeg haaber snart ogsaa af Norge." — Hermed

gav han den gamle Tydsker et Tegn, og denne fulgte ham gjennem adskillige smalle Gange og over et med Lindetræer beplantet Gaardsrum til den saakaldte Fruerstue. Vi skynde os imidlertid i Forveien did, eller rettere, vi sætte Læseren lidt tilbage i Tiden og føre ham op i hine øvre Regioner, endnu medens Husets Herre og hans tydske Besøger holdt deres Samtale i Hovedbygningens nedre Rum.

Trettende Kapitel.

I Fruerstuen.

Den Bolig, som Hr. Audun havde ladet indrette for sin høie Gjæst i Audunargaarden, bestod i den øvre Vaaning af et afsidesliggende Bjælkehus, som vendte ud mod Søen men næsten var skjult af de omgivende Asketræer. Beskygget af disses Kroner gik en aaben med Træskjærerværk rigt forziret Svalgang høit oppe langs Bygningens Forside, saaledes at man derfra kunde have fri Udsigt over Havnen og Staden uden selv at iagttages. Fra dette aabne Galleri førte Døre til forskjellige Værelser, der indtog Bygningens Bredde, og udgjorde Herskerindens samt hendes Terners Bolig, det saakaldte Høienloft. Et af disse Værelser var meget stort, høit under Spærreloftet, og behængt med kostbare, brogede Tæpper; i det ene Hjørne saaes en uhyre Thronseng af blaa Silke med Guldkvaster, til den førte flere Trin op. Rundt om Væggene var anbragt Bænke med bløde Hynder paa, og Gulvet var belagt med friske, fintflettede Straamatter. Dette var Husfruens Sove- og Modtagelsesrum paa eengang, efter de Tiders simple Skik. Adskillige Redskaber for høibaarne Damers Tidsfordriv, som Baldyr-Rammer, Læsepulte, &c. stode i let Uorden

omkring, som vare de nylig brugte. Den skjønne Beboerinde selv er dog ikke at see; kun i Forværelset sidde nogle Terner og hviske ivrigt mellem hinanden. Men den brede Dør ud til Svalgangen staaer aaben — derigjennem see vi en slank, kvindelig Skikkelse sidde med den ene Arm lænet til Galleriets Trægitter, skuende mellem Træernes Aabninger ud i det Fri. Vi gjenkjende strax Jomfru Margrethe — hendes Dragt er af samme Farve og Snit, som den hun bar i St. Ægidiegaden i Lübeck, kun nu af finere Stof, hendes rige, lyse Lokker sammenholdes som da af et Net, men dette er nu af Perler og Guld, og om Halsen bærer hun i en Guldkjæde sin kongelige Faders gjenvundne Relikviekors. Hendes Aasyn viser den samme rene og blide Skjønhed som før, men denne har dertil faaet det Præg af Høihed og Alvor, som den dybe Opfatning af en stor Livsskjæbne giver. Hendes dunkelblaa Øine glindse af Taarer, som hun lader dem glide hen over Landskabet i Beskuelsen af de længe drømte Barndomsegne, der nu, straalende i Sommeraftenes rige Glands, virkeligt ligge for hende. Der ere de alle, de fortrolige og dog nu saa fremmede Gjenstande — de uhyre Fjelde — den vide Fjord — den travle, med Skibe opfyldte Havn — de mange høitragende Taarne af Borge, Kirker og Klostre. Især fæster sig hendes Blik ved den sammenhængende Masse af prægtige Bygninger, der skraas overfor paa Holmen glimre i Aftensolen, med deres mange Buevinduer og gyldne Spir. Det er Bergens Kongsgaard — det er hendes Faders, det er hendes egen Barndoms Bolig. Hun kan skjelne Fruerstuens Vinduer, — hun kan skjelne Porten, hvoraf hun blev baaret ud, da hun bragtes ombord i Skibet, der skulde føre hende til Skotland. Nu var hun atter, efter saa mange forunderlige Tilskikkelser og Omflakninger, disse kjære Steder ganske nær, de laae lige for hendes Øine, og dog kunde hendes Fod endnu ikke betræde dem, skjøndt hendes Hjerte brændte derefter. Vilde hine Porte snart atter aabne sig for hende, skulde hendes Forfædres Borg snart

atter optage hende som Hjemmets Datter, som Herskerinde og Frue? Hun havde ventet, at dette vilde skee strax efter hendes Ankomst til Bergen, og Hr. Audun havde bestyrket hende i dette Haab, han havde endog forespeilet hende, at hun vilde blive høitidelig og offentlig modtaget af det hele Folk for saa i Triumf at føres til Kongsgaarden — i det Sted var hun nu i Nattens Stilhed bragt Kongsgaarden forbi til dette fremmede Hus, hvor hun, skjøndt hæderligt og omsorgsfuldt modtaget, dog hidtil holdtes skjult som en Fange. Hun bebreidede sig dog strax, at hun endog blot i sit stille Sind kunde nære disse Anker mod Hr. Audun — han havde vist indrettet Alt paa det Bedste for hende, han havde jo aabnet hende sit eget Hus, omgivet hende med enhver Bekvemmelighed, alle Forberedelser til hendes Modtagelse vare vel ikke blevne udførte saa hurtigt, som hun havde troet muligt — dette stille Ophold her kunde jo tvertimod være hende godt og gavnligt, inden hun offentligt fremtraadte — hun havde jo dog saa meget at takke Gud og Mennesker for, hun var jo dog ad vidunderlige Veie ført fra sin Udlændighedsstand til Fædrelandets elskede Grund, hun saae sin Barndoms Drømmebilleder virkeliggjorte omkring sig! — Saadanne Tanker krydsede hinanden i Jomfru Margrethes Sjæl, som hun sad der ved Rækværket og skuede ud over det skjønne Aftenlandskab — men der var dog een Tanke, som laae dybt under alle andre, og som hun næsten ikke turde tilstaae for sig selv, det var Tanken paa den unge skotske Ridder, som først havde opsøgt den dødtroede Kongedatter, og bragt hende til Bevidsthed om hendes Herkomst og Ret — og som ved sit trofaste, aabne og elskværdige Væsen forlængst havde vundet hendes Hjerte, uden at hverken hun selv eller han var sig dette rigtigt bevidst. Paa Overreisen fra Lübeck havde Ronald befundet sig paa det samme Skib, der førte Margrethe, og de tvende Elskende havde saaledes havt stadig Anledning til at være i hinandens Nærhed og inddrikke den daglige Omgangs søde Vane. Men efter

Ankomsten til Bergen, hvor Hr. Audun i sin Gaard for Kongedatteren havde ladet indrette en afsondret Fruerstue med en egen lille Hofstat af kvindelig Betjening, vare de to unge Folk naturligvis blevne mere adskilte, og Margrethe havde saaledes i hele Dage ikke seet sin trofaste Ridder. Om det nu var Længselen efter ham, eller den uvante Glands og Stivhed, der omgav hende, eller en dunkel Ahnelse om nærtruende Farer — eller alle disse Motiver tilsammentagne — nok, Margrethe følte sig denne Aften mere nedstemt og ensom, end hun nogensinde havde troet det muligt at blive paa Fædrelandets Grund. Gamle Moer Herdeke, der godt havde overstaaet Reisens Besværligheder og nu, til sin store Forundring, befandt sig nok saa vel i „det skrækkelige Norge" — ja endog med Selvbehag modtog Betjeningens ærbødige Hensyn for „Dronningens Fostermoder" — gamle Moder Herdeke selv formaaede denne Aften ikke med al sin Snakken at opmuntre sin Pleiedatter, og havde derfor nylig begivet sig ud for at præsidere over Ternerne i det ydre Rum, da hun nok havde mærket, at Margrethe ønskede at være alene.

Der sad hun da, den skjønne Drømmerske paa det luftige Sæde, ubevægelig som en Statue, kun Barmens hurtige Stigen og Falden og en svag Rødme, der nu og da gled hen over de blege Træk, forraadte hvilket Hav af Liv, der rørte sig indenfor dette rolige Ydre. Det blev stillere og stillere omkring hende — kun Larmen fra den travle By histovre lød som en fjern Elvs sagte Brusen og blandede sig med Aftenluftningens Hvisken i Trækronerne udenfor Svalgangen. Nu gik Solen ned, og Fløifjeldets brede, sorte Skygge kastede sig over Kongsgaarden og Vaagen som en Natfugls uhyre Vinger. I samme Øieblik begyndte Klokkerne fra den hele Kreds af Kirketaarne at ringe til Ave-Maria — de mange forskellig-stemte Metalrøster faldt sammen til et underligt, gribende Chor — det var som om den hele Stad opsendte en ængstelig, stønnende Bøn, om at noget For-

færdeligt fra den maatte afvendes. Jomfru Margrethe foldede sine Hænder og bad stille med, hun vidste ikke om hvad, men en kold Gysen gjennemfoer hende, og hun havde den synderlige Fornemmelse, som man betegner med det Ordsprog, at „en Dødning gaaer over ens Grav."

Men snart strømmede det varme Livsblod atter hurtigt gjennem hendes Aarer og gjød sig som en Rosenstrøm over hendes fine, blege Kinder og hvide Svanehals. Hun havde hørt sit Navn nævne tæt ved af en velkjendt, dyb og dog blød Stemme — hun vendte sig om og saae Ronald Glenorrin for sine Fødder, kyssende hendes Haand som hin Aften i Bergensfarer=Kapellet, men nu varmere, mere dristig. Hun foer op overrasket og trak Haanden til sig, men blev dog staaende og saae slet ikke vred ud. „Ronald," sagde hun med en let Bæven, „Ronald Glenorrin! — hvor I forskrækker mig, hvorledes er I kommet her?"

„Tilgiv mig, ædle Dame," svarede Ridderen, idet han reiste sig og traadte ærbødigt et Skridt tilbage, dog ikke længere, end at de kunde tales ved i halvt hviskende Tone. — „Jeg vandrede just om dernede i Urtegaarden mellem de høie Træer, som omgive Eders Bolig, for dog at være Eder saa nær som muligt — det faldt mig saa tungt paa Sinde, at jeg siden flere Dage ikke havde seet Eder, at jeg nu ikke skulde kunne bringe Eder den sædvanlige Aftenhilsen — da saae jeg Eder træde ud her og sætte Eder alene ved Rækværket — I forekom mig nedslaaet og bedrøvet — jeg følte mig uimodstaaeligt draget til Eders Bistand — jeg bemærkede i samme Øieblik, at der fra nederste Stokværk til Svalgangen her fører en udvendig Trappe — jeg fløi uden Betænkning opad den — og her staaer jeg nu, rede til at modtage streng Straf for min Dristighed, men dog glad over at have fortjent den — thi jeg har dog nu faaet bringe Eder min Hyldest ogsaa denne Aften. Det kan I ikke berøve mig, om I ogsaa byder mig strax at forlader Eder."

„Jeg burde det, Ronald — men jeg kan det ikke, thi jeg trænger virkelig i denne Stund til en Vens oplivende Nærværelse — I har ikke seet feil, jeg følte mig betaget af en sær Nedslagenhed denne Aften; — det er ikke ret — jeg veed det nok — jeg har nu opnaaet, hvad jeg saa længe har drømt om, jeg har jo sat Foden paa mit Fødelands Grund — jeg seer min Barndoms Hjem tæt foran mig — og dog, Ronald, overkom mig ved Beskuelsen deraf for nogle Øieblikke siden en usigelig Angst og Bedrøvelse, det var, som en forfærdelig Metalrøst fra Kongeborgen histovre tilraabte mig, at dette min Barndoms Hjem vilde bringe mig Skjændsel og Død — ikke Hæder og Lykke, hvis jeg betraadte det."

„I tager Feil, høie Jomfru," sagde den unge Skotlænder. „Eders dybt bevægede Sind har kun forvexlet Varslet — Metalrøsten har ogsaa jeg hørt, men den lød som en Hilsen fra gode Magter: det var Klokkerne fra Eders Fødebyes Kirker, som i Guds Moders Navn ringede til den hjemvendte Kongedatters Velkomst!"

„Ak, Ronald," hviskede Jomfruen med en sagte Hovedrysten, „i denne Klang var der ingen Velsignelse, det fornam jeg vel, ialfald ikke nogen for dette Liv, det var mine Dødsklokker, jeg hørte. Nei — modsig mig ikke, — jeg har en uvilkaarlig Fornemmelse af, at noget Farefuldt, noget Skrækkeligt forestaaer mig, maaskee os Alle. Og jeg seer vel paa Eder, Ronald, at I heller ikke er ganske rolig. Eders Aasyn, Eders Blik har ikke længer den sikkre Freidighed som i Lübeck, som paa Overreisen styrkede og hævede mig. Ogsaa Hr. Audun er i de sidste Dage, alt siden vi med Skibene laae derude bag Øen, blevet saa mørk og urolig — det er ligesom han altid spændt ventede paa noget — han er sjelden i min Nærhed, men naar han kommer, da, skjøndt hans Læber smile og flyde over af søde Ord — har dog hans dunkle Øine et saa uhyggeligt, vildt-uroligt Blik, at jeg bæver tilbage derfor. Der er hændt Noget, som gaaer imod vor Sag, og man vil skjule det for mig —

jeg mærker det nok; men I, Ronald, min trofaste Ridder — I vil ikke længer være med at holde mig i denne Uvished, der er værre end alt Andet — I vil sige mig den hele Sandhed!"

„Berolige Eder, ædle Jomfru," svarede Ronald, „der er, saavidt jeg veed, endnu Intet skeet, som skulde bebude os Fare, skjøndt jeg maa tilstaae, at Eders Modtagelse her i Bergen ikke har svaret til de Forventninger, Hr. Auduns Tale derom havde vakt saa vel hos Eder som hos mig og de Øvrige af vort Følge. Hr. Audun var dog i god Tro med disse Udsagn, han stolede paa, at en gammel Ven af ham, Hr. Bjarne Lodinssøn, fordum Kantsler hos Eders kongelige Hr. Fader, skulde efter givet Løfte have forberedt Alt til Eders festlige og offentlige Modtagelse, hvorom han selv først skulde have bragt Hr. Audun Besked ved at møde personlig paa vore Skibe i den Udhavn, hvor I veed vi laae stille nogle Dage, strax vi kom under Norges Land. Men forgjæves ventede Hr. Audun der paa sin Vens Ankomst, Hr. Bjarne indfandt sig ikke og har heller ikke her i Bergen ladet sig see — han er siden nogen Tid pludseligt forsvundet, — man frygter for, der er tilstødt ham en Ulykke. Derover har Hr. Audun været urolig, men ikke af Frygt for Eders Sikkerhed eller Tvivl om Fremgangen af Eders Sag — tvertimod, om den nærer han de bedste Tanker og har vel Magt til at drive den frem, selv uden Hr. Bjarnes Hjælp. Den Forsigtighed, han under disse Omstændigheder anvender, synes mig saaledes vel egnet til at vække Tillid, ikke det Modsatte."

„Jeg vil tro Eder, Ronald — jeg maa det, thi hvem skulde jeg vel holde mig til naar ikke til Eder? Saalænge I har Tillid til Hr. Audun, vil jeg deri søge at slaae mig til Ro, skjøndt jeg bekjender, at Hr. Auduns Adfærd i den senere Tid mere har opvakt min Frygt end min Tillid. Er I saa ganske sikker paa, at han ikke vil benytte os blot som Redskaber for sine mørke Planer? — Hvorfor vil han endelig have mig udraabt

til Norges Dronning? Jeg forlanger kun at blive anerkjendt som Kong Eriks Datter — min Ret til Skotlands Throne vil dermed være beviist nok — lad saa kun min Farbroder i Fred beholde Norges!"

„Men Hr. Audun, Hr. Bjarne og de Fleste her paastaae, at Eders Farbroder aldrig med det Gode vil anerkjende Eder, og at Eders Ret til Norges Krone er ligesaa stor som den til Skotlands, at den ene afhænger af den anden. Selv altsaa om Hr. Audun i denne Sag skulde meest ville drive sine egne Planer frem, ville de dog i alt Væsentligt falde sammen med vore, og jeg troer derfor, vi indtil videre bør lade ham raade, han er erfaren i Statssager og kjender Tilstandene og Folket her fra Grunden af, medens vi begge, som Fremmede og Ubekjendte, ikke med noget Haab om Fremgang vilde kunne optræde paa egen Haand. Vi ere nu engang komne hid og maa styre fremad i det Farvand, som Skjæbnen har anviist os. Men vær overbeviist om, at Eders trofaste Ridder staaer aarvaagen i Forstavnen og speider efter Alt, hvad der kan møde Den, der er ham dyrebarere end Livet. Ved mindste Tegn paa Fare vil han da selv gribe Roret og styre over til Skotland, hvor han kjender enhver Havn og har Venner overalt. Vil I da, Margrethe, følge ham og give ham Ret til at beskytte Eder, til at berede Eder et Hjem i hans Fædrelands Dale?"

„Ja, ædle Ridder," svarede Jomfruen, „hvis mit Fædreland her forskyder mig — saa vælger jeg Eders, det er jo ogsaa mit. Og vi skulle jo alligevel derover, selv om jeg her vinder min Fædrenearv og en Kongedatters Navn. Til Skotland skal Ronald Glenorrin bringe Pigen fra Norge, dertil er han jo udvalgt og sendt af den hellige Olaf, og det er hendes Pligt at følge sin Ridder."

„O, Margrethe," stammede Ronald, næsten ude af sig selv, „Eders Godhed forvilder mig, — jeg veed ikke mere, hvad jeg siger — men jeg kan ikke andet — hvis

nu Ridderen ogsaa blev en Beiler? — hvis han over sin Elskede forglemte Kongedatteren, hvis han spurgte, om hun vilde følge ham, ikke blot som hans høie Dame, som Dronning — men som hans Brud, hans Fæstemø, hans Hustru — hvad vilde hun saa svare? — vilde hun i retfærdig Vrede støde den forvildede Daare bort fra sit Aasyn og dermed give ham Døden?" —

„Nei, Ronald," sagde Jomfruen hjerteligt og aabent, skjøndt med yndig Rødme. — „Hun vilde ække ham sin Haand, som jeg gjør nu, med fuld Tro og Love — og takke Gud for, at han har givet den Forældreløse en stærk Arm, et trofast Hjerte at læne sig til, i Høihed eller Ringhed, i Lyst eller Nød, i Liv og Død."

Den lykkelige Ungersvend omfattede den ham tilrakte lille Haand med begge sine og bedækkede den med Kys — derved trak han uvilkaarligt dens Eierinde selv nærmere til sig, saa at hun kom til at hvile sit skjønne Hoved ved hans Bryst, og de to Elskende holdt hinanden tæt omsluttede og glemte Alt omkring sig i Øieblikkets Storhed og Salighed. — —

Af denne Henrykkelsens Drøm bleve de imidlertid snart vakte ved Lyden af stærke Skridt og høirøstet Tale fra Værelserne indenfor. De fik knapt Tid til at rive sig løs af hinandens Arme, og Ronald til at træde bag en fremspringende Deel af Træværket, før en Terne kom ilende ud paa Gangen forat melde, at Hr. Audun tilligemed en ældre, fremmed Herre just havde indfundet sig i Fruerstuen og forlangte at stedes for Dronningen.

Saa nødig han vilde, maatte nu Ronald Glenorrin gjøre Mine til at begive sig ubemærket bort den samme Vei, han var kommen, men hvad beskriver hans Overraskelse og Glæde, da Margrethe atter traadte hen til ham og sagde bestemt:

„Ronald, bliv kuns her og følg mig for Hr. Auduns Aasyn. Du er nu min Forlovede for Gud og Mennesker — Ingen behøve vi at skjule det for, og min Frænde skal først af alle vide vor Pagt, det vil give mig Sikkerhed

og Freidighed lige overfor hans Planer og Anslag, dem vi nu ere To til at prøve og dele. Jeg føler nu ingen Uvished, ingen Frygt mere for hvad der skal komme — jeg vil nu med sikkre Skridt vandre den farlige, svimlende Bane, som Guds Raad har bestemt mig, thi jeg gaaer den jo ikke alene. Nu til Hr. Audun!"

Hermed lagde hun sin Haand let paa Ronalds Arm — han kunde ikke finde Ord til at udtrykke sine Følelser, men hans Blik sagde Alt. Han førte saaledes, fuld af unævnelig Lykke og Stolthed, sin kongelige Brud ind i Høienloftstuen, hvor Audun Jarl allerede var indtraadt. Mester Wernicke ventede endnu i Forværelset for først at anmeldes.

Synligt blev Hr. Audun bestyrtet ved at finde den unge Skotlænder her i Fruerstuen og i Jomfruens umiddelbare Nærhed, men endnu mere blev han overrasket, og det ikke behageligt, da Kongedatteren med yndig Værdighed og i faa men klare Ord forestillede ham sin Ledsager som sin udkaarede Brudgom. Den stolte Jarl veeg uvilkaarligt et Skridt tilbage ved denne uventede Meddelelse, en dunkelrød Vredessky overfoer hans blege Aasyn, han kastede et lynende Blik paa Ronald og sagde bittert:

„Jeg beklager, høie Jomfru, at man saaledes har kunnet misbruge Eders uerfarne Tiltro. Til en Forbindelse saa langt under Eders Stand kan jeg, som Eders eneste herværende Frænde, ikke give mit Samtykke."

„Om Eders Samtykke spørges her ikke, ædle Jarl," sagde Ronald med Freidighed, opmuntret ved et Blik fra Margrethe. „Som Skotlands Dronning har Jomfruen Ret og Magt til at vælge hvilkensomhelst af sit skotske Lands ædelbaarne Riddere til Ægtefælle. Saadant er ikke useet hos os. Dronningen har saaledes nu af sit eget Hjertes Drift værdiget at kaare mig til sin vordende Husbond, og derved gjort mig det til dobbelt hellig Pligt at optræde som hendes Ridder og Beskytter."

„Man behøver ikke at høre Eders Mening, min Hr vandrende Ridder," sagde Hr. Audnn foragteligt, „det er alene med Kong Eriks Datter, at Kong Eriks Ven og Frænde har at handle her."

Den unge Skotlænder gjorde ved denne Tiltale en Bevægelse med Haanden mod Sværdheftet, og et hedt Vredesord laae allerede paa hans Læber, da Margrethe standsede det ved et bønligt Vink og derpaa selv med rolig Høihed henvendte sig til Hr. Audun saaledes:

„Jeg maa forlange, ædle Herre Jarl og kjære Frænde, at min kaarne Fæstemand og tilkommende Gemal behandles her med den samme Agtelse, som vises mig selv, dersom I ellers vil og ønsker, at vi skulle blive under Eders Tag og deltage i Eders Planer. Jeg har aabent tilkjendegivet Eder mit Valg, og min Trolovede har udtalt ogsaa min Anskuelse af Sagen, naar han har paastaaet, at Skotlands Dronning maa have Rettighed til selv at vælge sin Ægtefælle, uden derom at spørge sine norske Frænder. Og dette Valg forandrer jo Intet i Eders Stilling som min Raadgiver og Hjælper i de norske Anliggender — jeg vil fremdeles følge Eders kyndige og mægtige Veiledning i Alt, hvad Statssager og min offentlige Fremtræden her angaaer, men i Ordningen af mine personlige og private Forhold venter jeg at lades fuldkommen Frihed. Dette være nok herom. Jeg er nu beredt til at høre, hvad der iaften forskaffer mig Æren af Eders Besøg."

Af denne Jomfruens rolige og bestemte Tone maatte Hr. Audun nu til store Forundring og Ærgrelse vel mærke, at hun var fast i sin Beslutning og saaledes inde i sin Stillings Værdighed, at han, hvis han her søgte ved et Magtsprog at gjøre sin Villie gjældende, let kunde forspilde den Indflydelse paa hendes Sind, han havde saa nødig til sine Planers Fremme. Han svarede derfor med møisomt tiltvunget Fatning:

„Siden I saa behager, ædle Jomfru, ville vi opsætte Behandlingen af hin Eders uventede og synderlige

Meddelelse til en beleiligere Tid. Jeg vil da haabe, at en roligere Overveielse vil kunne vise Eder, hvor farlig og skadelig for vore store Planer en saadan Forbindelse netop nu vilde være. Jeg troer ialfald at have Ret til at forlange, at den indtil videre holdes hemmelig, uden dette kan jeg ikke virke til Eders Anerkjendelse her."

„Ingen Overveielse og ingen Tid vil kunne forandre Noget i den Pagt, vi have sluttet," sagde Kongedatteren, idet hun tog Ronalds Haand, „og vi see ingen Aarsag til at skjule den for Verden — men da I, Hr. Audun, vor gjæstfrie Vært, vor Raadgiver og Forkjæmper her, troer Saadant raadeligt endnu en Stund, til vor Sag er gjennemført, — ville vi deri handle Eder tilføgle. Nei, Ronald, modsig mig ikke — det er bedst saaledes, vi skylde Hr. Audun dette — han veed jo dog nu vort sande Forhold og vil, som jeg vist haaber, med Tiden lære at billige det. Og nu, Hr. Audun, til Eders Ærende. Er vor Fangetilstand tilende? Kan jeg snart flyve frit ud blandt mit herlige Fædrelands Klipper og Skove, snart betræde mine Forfædres Borg."

„Om tre Dage vil Alt være forberedt til Eders Fremtræden og offentlige Hylding," svarede Hr. Audun kort, „men denne Akt vil foregaae her hos mig, ikke i Kongsgaarden. Der vil I først drage ind, naar I er udraabt til Norges Dronning."

„Ak," sagde Margrethe, „da kan det vare længe, da skeer det maaskee aldrig — Norge har jo allerede en retmæssig Konge og Dronning — i min Farbroders Sæde ønsker jeg ikke at indtrænge mig, jeg forlanger kun lovlig at anerkjendes som Kong Eriks Datter, at gives et Hjem i hans Hus, indtil jeg, understøttet af norsk Magt, drager med min Husbond over til Skotland for der at gjenvinde den Krone, jeg er født til, og allerede som Barn var udraabt til at bære."

„Jeg har allerede forlængst tilstrækkeligt oplyst Eder om," saa vedblev Hr. Audun, „at I, som Kong Eriks førstefødte Barn, har større Ret til Norges Krone, end

Eders Farbroder, hvorfor det er vist, at denne aldrig vil anerkjende Eder som sin Slægtning med det Gode. Det er kun som Dronning af Norge, I kan ogsaa vorde Dronning af Skotland, det er kun forat sætte Eder i Eders Faders Sæde, jeg har antaget mig Eders Sag — og ført Eder hid. Vil I fremdeles benytte min Hjælp, da maa jeg fordre fuldkommen Redebonhed til at følge den Vei, jeg har afstukket for Eder. Jeg troer da med Sikkerhed at kunne love, at I inden kort Tid vil som Herskerinde drage ind paa Bergens Kongsgaard. Men vælger I at gaae Eders egen Vei, høie Jomfru — da maa jeg overlade Eder til Eders udkaarne Ridders egen mægtige Bistand alene, og altfor snart vil I da faae see, hvorhen den mon føre."

„Den vil idetmindste føre til min Bruds personlige Sikkerhed, forsaavidt den dybeste Kjærlighed og Troskab dertil Noget kan bidrage," indfaldt Ronald her. „Men Dronningen har jo nylig selv forsikkret Eder, at hun i Alt, hvad Statsjager angaaer, og derhen høre jo Forhandlingerne om hendes Anerkjendelse her, vil som hidtil følge Eders kyndige Veiledning. At hun i sit Hjertes Ædelhed og Renhed ønskede om muligt at undgaae al voldsom Optræden mod Kong Haakon, hendes Farbroder, i Hensigt at fordrive ham fra hans Plads — saadanne Følelser maa I selv, Herre Jarl, erkjende gjør Kongedatteren stor Ære — men hendes høie Sind vil dog tilsidst ikke bæve tilbage for at træde op med Fordringer paa sin videste Ret ogsaa her, naar dette findes nødvendigt til Opnaaelsen af vort store Maal: Skotlands Befrielse. Jeg er vis paa her kun at have udtalt Dronningens egen inderste Tanke. Ikke sandt, Margrethe?"

„Jo, Ronald," svarede hun med fast Stemme, skjøndt stærkt bevæget, „saa er det. Jeg vil ikke svigte min Sendelse, skulde den end kaste mig ind i Forviklinger og Storme, for hvilke en svag Kvinde maa grue. Og I, Herre Jarl, min Faders Ven, min høisindede og mægtige

Forsvarer — I vil jo blot føre mig did, hvorhen Ret og Pligt kalder — jeg følger Eder tillidsfuldt og uden Frygt. Siig, hvad have vi nu først at foretage os?"

„For Øieblikket først at I modtager Øversten for Lübeckerne her i Byen, Wernicke Jungmeister, en Ven og Udsending af vor mægtige Allierede, Borgermesteren i Lübeck," sagde Hr. Audun. „Den gamle Kjøbmand, som har stor Indflydelse hos sine talrige og urolige Landsmænd her i Byen, og derfor kan være os til megen Nytte, venter i Forværelset paa at blive Eder forestillet."

Mester Wernicke blev nu ført ind og paa det Venligste modtaget af Kongedatteren. Ogsaa han blev synligt grebet af hendes Skjønhed og Værdighed, men især ved hendes umiskjendelige Lighed med den afdøde Kong Erik, hvem han naturligvis havde kjendt og godt huskede. Det varede ikke længe, før Jomfru Margrethe i den Grad havde vundet den gamle Tydsker, at han erklærede sig for hendes afgjorte Tilhænger og lovede at anvende al sin Indflydelse til at fremme hendes Sag. I hans Nærværelse blev nu afholdt en Raadslagning om, hvorledes Kongedatteren ved det til Trediedagen derefter bestemte Hyldingsmøde havde at forholde sig. Da det Nødvendige i saa Henseende var aftalt, tog Wernicke Afsked og begav sig bort fulgt af Hr. Audun, der maatte finde sig i, at Ronald Glenorrin blev tilbage hos Kongedatteren, efter at denne havde tilkaldt Moder Hennings, formodentlig for at meddele Fostermoderen sit nye Forhold til den unge Skotlænder.

Medens Wernicke paa Tilbageveien strømmede over af Ros for Jomfru Margrethe, var Hr. Audun mørk og ordknap og søgte saa snart som muligt at blive ene for at overlade sig til sine egne Tanker. Disse vare vistnok intet mindre end behagelige. Til den Spænding og Mistanke, som Hr. Bjarnes Udeblivelse havde foraarsaget ham fra det Ydre — var nu ogsaa kommet Uro og Forviklinger fra det Indre, fra hans egne Husfæller. Den uerfarne unge Pige, paa hvis Fremtid han havde sat saa stort

et Kast, og som han havde tænkt aldeles at kunne beherske, var nu pludselig fremstaaet med en bestemt Villie, og havde indgaaet en Forbindelse, der gik alle hans Planer imod. Han havde hidtil aldrig tænkt paa, at den godtroende Ronald Glenorrin kunde blive ham farlig — han betragtede ham som et nyttigt Redskab, det han efter Brugen kunde bortkaste, han havde uden Frygt ladet ham være i Jomfruens Nærhed som en uskadelig Figur i en Ridderroman, hun kunde more sig med — og nu — at tænke ham som den vordende Dronnings Mand, at see ham indtage en Plads, den stolte Jarl selv maaskee havde stillet sig i Udsigt! Og dog turde han nu ikke drive Modstanden mod Jomfruens erklærede Ønske videre end allerede skeet, af Frygt for atter at tabe den Rest af Indflydelse, han endnu besad over hende, og som var ham saa nødvendig til Udførelsen af den dristige og farlige Statsomvæltningsplan, hvori han allerede var saa dybt indviklet. Til den Ende maatte han endogsaa søge at beherske sine videre Udbrud af de bittre Hadets og Skinsygens Følelser, han nu nærede mod Ronald, idet han dog i sit Indre lovede sig selv, at han, naar Kongedatterens Sag var ført saa vidt frem, at ingen Tilbagetræden meer for hende var mulig, vilde gribe den første gunstige Leilighed til at skaffe sig denne besværlige Medbeiler fra Halsen.

Fjortende Kapitel.

Hyldingsmødet.

Det hos den bergenske Almue allerede længe ulmende Rygte om, at Kong Eriks paa Reisen til Skotland dødsagte Datter Margrethe endnu skulde være i Live, havde i den senere Tid, man vidste ikke hvorledes, faaet ny

Næring. Som baaret af en usynlig Magt gik Budskabet om den tabte Kongedatters snarlige Tilbagekomst fra Hus til Hus, fra Mund til Mund, uden at derfor dog kunde paavises nogen bestemt Kilde, men det hele Rygtestof laae ligesom i Luften og voxede bestandigt. Til samme Tid vil man erindre, hvorledes de usædvanlige Forberedelser i Audunargaarden og den mystiske Gjæsts Ankomst der ved Nattetid havde vakt hele Nabolagets Nysgjerrighed. Intet Under derfor, at da Wernicke Jungmeister efter Samtalen med Hr. Audun lod sine Agenter udsprede, at den fremmede, fornemme Gjæst i Audunargaarden ingen Anden var end Kong Eriks dødtroede Datter selv, slog dette nye Rygte hurtigt sammen med det gamles brændbare Stof til een stor Flamme, der lyste over den hele By. I utrolig Hast var det overalt bekjendt, at Hr. Audun Hugleikssøn havde ført den i fremmed Land fundne Jomfru Margrethe tilbage til Norge og der vilde hjælpe hende til at gjenvinde sin Arv — samt, at der til den Ende om tre Dage vilde i Audunargaarden blive afholdt et Møde, hvorved Hr. Audun vilde fremføre Kongedatteren og bevise hendes Ret. Med Spænding ventede man nu i alle Kredse paa, hvad der skulde komme, og Enhver, som stod i fjerneste Forbindelse med Audunargaarden og dens Beboere, søgte i Forveien at sikkre sig Adgang til Mødet.

Paa den fastsatte Dag saaes allerede fra den tidlige Morgen store Skarer af Nysgjerrige at flokke sig om Audunargaarden, dels for om muligt at faae et Glimt af, hvad der foregik indenfor dens Hegn, dels for idetmindste at iagttage de mange, ofte rigt smykkede Baade, som lidt efter lidt begyndte at ankomme med de til Mødet særskilt Indbudne. Blandt disse bemærkedes først Wernicke Jungmeister og de øvrige Forstandere for den tydske Koloni i Bergen, alle med deres forskjellige Laugsmærker og Standarter, saa adskillige fornemme norske Herrer, saavel fra Byen som fra Omegnen, alle

ledsagede af fuldt væbnede Svende, dernæst Udsendinge fra de mange geistlige Corporationer, alle i deres forskjellige Ordensdragter. Alt eftersom de kom, bleve de af Huskarle førte op i Gaardens store Hal, hvor Mødet skulde holdes. Dette store Rum var dertil festligt smykket: — de ellers nøgne Bjælkevægge vare behængte med broget vævede Tæpper og blanke Skjoldemærker, fra det høie, sort tilrøgede Spærreloft nedhang grønne Krandse. Hallens øvre Ende udfyldtes af en med rødt Klæde bedækket Forhøining, fra hvis Midte en pragtfuld Thronstol skinnede med Fløil og Guld. Lidt efter lidt fyldtes Salen, de fornemste af de indbudne Gjæster tog Sæde paa langs ad Gulvet anbragte Bænke, de Ringere og saa mange af den udenforstaaende Folkemasse, som for Pladsens Skyld kunde slippes ind, fyldte det øvrige Rum. Svende gik omkring med Sølvbægere og Drikkehorn fulde af Vin og Øl og bød til Morgendrik, hvilken ikke tilbagevistes. En ubestemmelig som Bølgernes Brusen lydende Mumlen gik hen over den store Forsamling — Alles Blikke hvilede med Forventning paa det ophøiede Sæde i Baggrunden, der dog endnu stod tomt. Endelig gav den Øverste af Huskarlene, ved at slaae med Landsen paa et rungende Kobberskjold, Tegn til Stilhed, der strax indtraadte saa fuldkomment, at man i den overfyldte Sal maatte have kunnet høre den mindste Gjenstand falde. Nu aabnedes de til Forhøiningen fra de indre Værelser ledende Døre, og Hr. Audun traadte ud førende ved Haanden en høi, ungdommelig, prægtig klædt Kvindeskikkelse, hvis Aasyn dog endnu skjultes af et tæt Slør. Efter dem fulgte den unge skotske Ridder og Enken Hennings, der, prangende i en ny Blyants Kaabe og med et uhyre Hovedtøi af fint Linned, vaklede frem med en latterlig Blanding af Stolthed og Frygt, idet hun hilsede den store fremmede Forsamling med adskillige fortrolige Knix. Nogle Terner sluttede Toget. Efter at Jarlen af Hegranæs havde ført Jomfru Margrethe til Sæde paa Thronstolen, blev han selv staaende

ved dens høire Side og Ronald Glenorrin ved den venstre, medens Moder Herdeke og Ternerne toge Plads paa lavere Sæder bagved. Og nu begyndte Hr. Audun i en velordnet, med stor Kunst og Kraft foredraget Tale at udvikle for Tilhørerne, hvorfor han havde samlet dem, hvem det var, han her var i Begreb med at fremstille for dem, hvorledes han var kommet paa Spor efter den dødtroede Kongedatters Tilværelse, hvorledes han havde fundet hende i Lübeck og overbevist sig om, at hun virkelig var Den, hun selv troede sig at være, og hvorledes han nu havde ført hende tilbage til Norge, at hun der kunde gjenvinde den Fædrenearv, hun saa skammelig var bleven bedragen for, til hvilket store og retfærdige Foretagende han fast haabede alle Tilstedeværende vilde yde ham deres kraftige Bistand, saasnart de bleve bekjendte med Sagens fulde Sammenhæng. Denne fremsatte han nu for dem, idet han gjentog Margrethes, Ronald Glenorrins og Enken Hennings Beretninger, saaledes som vi allerede kjende dem. Efter at de to Sidstnævnte paa Hr. Auduns Opfordring lydeligt havde bekræftet det af Fortællingen, der vedkom dem, henvendte han sig ærbødigt til Jomfru Margrethe med Bøn om, at hun vilde gjøre det Samme, forsaavidt hendes Andeel af Beretningen angik. Hun reiste sig nu og slog Sløret tilside. Et almindeligt Udraab af Forbauselse og Beundring foer igjennem Hoben, da hendes Aasyn saaledes afdækkedes. Og vel maatte hendes rene Skjønhed, hendes rørende Lighed med Faderen gribe Enhver, som hun der stod med ædel men beskeden Anstand, i en hvid, guldindvirket Silkedragt og Overkjortel af blaat, hermelinkantet Fløil, det lange, lyse Haar nedfaldende i frie Lokker under et Hovedsmykke af Guld, hvori Sløret var befæstet. Hun rødmede dybt, da hun følte Mængdens Blikke fæstede paa sig, og en let Skjælven gik gjennem hendes fine Lemmer. Men hun fattede sig snart, tog det om hendes Hals hængende Reliqviekors og trykkede det til sine Læber. Derpaa sagde hun med

sagte bevæget Stemme, som dog formedelst den dybe Stilhed kunde høres over hele Salen, følgende Ord: „Dette Smykke, hvori en Splint af vor Frelsers hellige Kors bevares, fik jeg til Afskedsgave af min kongelige Fader, i den Stund jeg førtes ombord for at bringes til Skotland. Enhver vil gjenkjende det at have tilhørt Kong Erik, hans Navnetræk og den hellige Olafs Billede findes indgravet derpaa. Dette Kors var den eneste Gjenstand af Værdi, hine Elendige, der paa Orkney forraadte og solgte mig, lod mig beholde, som det kunde synes blot af Uagtsomhed og Hastværk — men sikkerlig dog ved Guds og den hellige Olafs særegne Forsøining, for at det i sin Tid skulde blive et Tegn paa min Herkomst og et Middel til Udaadens Opdagelse; der gaves siden en Tid, da selv dette Klenodie var taget fra mig — jeg tvivlede da paa Sandheden af mine Barndomsminder, paa mig selv, paa Alt. Men Gud lod Korset atter komme i mine Hænder, og jeg fik atter Freidighed og Tro paa min Herkomst — han gjorde mere, han vakte mig Forsvarere og Hjælpere i Skotland og i Norge, de have nu ført mig hid til min Faders Land, hvor jeg gjenkjender Alt omkring mig, hvor jeg seer mine Barndomsdrømme blevne til Virkelighed. Saasandt jeg altsaa trykker dette min Faders hellige Reliqviekors til mine Læber, saasandt bekræfter jeg hvert Ord, som min ædle Frænde og Vært, Hr. Audun Hugleikssøn, Jarl til Hegranæs, om mine tidligere Hændelser har fortalt." Hun taug og satte sig igjen. Et stormende Bifaldsraab udbrød nu fra den forsamlede Mængde — fra alle Kanter af Salen lød det: „Hilset være Kong Eriks Datter! — hil Margrethe, Skotlands Dronning!"

„Og Norges!" — tilføiede Hr. Audun med stærk Stemme, idet han vinkede til Lyd. „Ja" — vedblev han, da Stilhed igjen var tilveiebragt — „Ja, jeg siger: Hil Margrethe, Norges Dronning, som Skotlands! — Hvad skulde forhindre hende i at tage Arv efter sin Fader som efter sin Moder? Hendes Farbroder, Hertug

Haakon, er ikke arveberettiget til Norges Throne, skjøndt han i Margrethes Fraværelse, benyttende sig af Rygtet om hendes Død, har uretfærdigt bemægtiget sig den. Han maa vige for den rette Arving, som nu er kommet tilbage for at fordre sin Krone — Hun har ene Ret til den efter Ægteskabsforliget i Roxburgh, hvor hendes Fader blev trolovet med Kong Alexanders Datter Margrethe af Skotland. Deri blev det betinget, at det første Barn af dette Ægteskab, enten saa det blev Søn eller Datter, skulde have Arveret baade til Skotlands og Norges Riger. Nu havde Kong Erik, som det er Alle vitterligt, med den skotske Kongedatter ingen andre Børn end Datteren Margrethe, som for ti Aar siden blev sendt herfra til Skotland for at overtage Riget efter Morfaderen, men som senere udgaves for at være død underveis. Den samme Margrethe er det, som nu sidder her for Eders Øine i Skjønhedens og Ungdommens fulde Livsblomst, ved Skjæbnens vidunderlige Førelser frelst fra Død, Forræderi, Fangenskab og Udlændighed. Hun og ingen Anden er nu vor retmæssige Dronning og Frue. Nogle ville maaskee sige, det hidtil er uhørt og stridende mod vore gamle Sædvaner, at en Kvinde hersker over Norge. Dertil svarer jeg, at vore gamle Sædvaner, især hvad Thronarven angaaer, allerede ofte have været omskiftede, og hvorfor da ikke nu, naar Retten fordrer det? — Kunne de stolte og stridbare Skotlændere erkjende en Kvinde for deres Herskerinde, hvorfor skulde da ikke ogsaa de tappre Nordmænd kunne det, naar denne Kvinde er af deres gamle Konge-Æt og har Arverettens Fortrin, som hun har Mildhedens og Skjønhedens? Der findes vel ogsaa endnu Mænd i Norge, der kunne føre Sværd for hende og staae ved hendes Side i Farens Tid med Raad og Daad, naar saa skal være. Kommer nu hertil, at Hertug Haakons tiltagne Regimente er haardt og uretfærdigt baade mod Indfødte og Fremmede, at han vil berøve os vore gamle Friheder og Rettigheder og indføre et Enevolds=

Herredømme over Norges frie Folk, saa vinde vi end mere ved Byttet, naar vi sætte den gode Kong Eriks milde Datter i hans Sted, ikke at tale om, at hun ogsaa skal være Dronning af Skotland, og som saadan vil kunne give vort Rige mangen Fordeel mod Udlandet og derved udvide Norges Ære og Magt. Mit Raad er derfor, at vi, medens Hertug Haakon endnu er borte paa sine endeløse og blodløse Underhandlingstog i Danmark, uden Forhaling tage Margrethe Eriksdatter til Norges Dronning. Som hendes Faders Ven og Kongehusets Frænde, som en af Norges Riges Baroner, vil jeg nu være den Første til at udraabe: „Hil Margrethe, Norges Dronning!"

Dette Hr. Auduns Udraab blev gjentaget af en stor Mængde Røster i Salen, især fra den Kant, hvor Tydskerne havde samlet sig til hinanden; men Hyldingsraabet var dog ikke saa stærkt og enstemmigt, som den dristige og stolte Herre maaskee havde ventet. Hans Aasyn blev mørkt, han saae sig hurtigt om i Salen, bøiede sig mod Margrethe og hviskede afbrudt: „Stig op — tal selv — erklær Eder for Dronning — det gjælder Eders Lykke!"

Men Ronald Glenorrin, der stod paa hendes anden Side, tilhviskede hende ogsaa Noget, der maatte have indeholdt et modsat Raad, thi hun forblev siddende stille og taus.

Bleg af Vrede tilkastede Hr. Audun Ronald et rasende Blik, det var som hans Harme nu maatte have Udbrud, men han betvang sig voldsomt og vilde just atter tiltale Forsamlingen, da en høi Mand af dennes Midte reiste sig op og tog ham Ordet af Munden.

„En saadan Udraaben af en Dronning her, medens vor lovmæssige Konge endnu er i Live og ved fuld Magt, vilde ikke kunne føres ustraffet af nogen norsk Mand, hvis den ikke tillige var saa latterlig og uvirksom, at dens Lyd snart vil tabe sig uden Spor som Røg i Luften. Jeg kan derfor lade denne sidste Deel

af Hr. Auduns Tale gaae upaaagtet hen, overladende ham selv og hans tydske Venner Ansvaret derfor. Men det er til hans første Paastand, den om hin unge Dames foregivne kongelige Herkomst, at jeg vil føre Forsamlingens rolige Overveielse tilbage. Jeg troer nemlig, at de Tilstedeværende have, rørte af Jomfruens indtagende Fremtræden, forhastet sig med at hilse hende som Kong Eriks Datter. Vi have til Grunde herfor kun hendes Venners, hendes egen løse Fortælling — intet retligt Bevis, ingen ubedragelig Kjendsgjerning. Saalænge indtil en saadan tilveiebringes, kan hun af besindige Mænd ikke anerkjendes som vor Konges Broderdatter."

Den Person, der roligt og koldt, uden at lade sig forstyrre ved de hyppige Afbrydelser, fremførte denne Tale, var ingen anden end Hr. Thorstein Finnssøn, Øversten for Huskarlene paa Bergenhus Slot, Befalingsmanden Hr. Basse Guttormssøns velkjendte høire Haand. Med Forbauselse havde de øvrige Tilstedeværende først nu opdaget ham i deres Midte — Ingen kunde begribe, hvorledes han var kommen her, selv Hr. Audun tabte for et Øieblik sin Fatning ved denne Fjendens pludselige Optræden midt i hans egen Leir, og det blev derved muligt for Thorstein at tale ud, men aldrig saasnart var dette skeet, før Hr. Audun gjenvandt sin Aandsnærværelse og tiltalte ham med haanlig Sikkerhed saaledes:

„Jeg kunde være i min gode Ret, Thorstein Finnssøn, hvis jeg nu lod Eder ved mine Folk vise ud af min Hal, hvor I har sneget Eder ind som en ubuden Gjæst og nu brugt usømmelige Ord mod hendes Naade Dronningen som mod mig, hendes Vært og Raadgiver. Naar jeg desuagtet lader Eder uforstyrret blive her, ja endog gjerne seer Eders Deeltagelse i vort Møde, saa er det, fordi jeg har saa stor en Tillid til vor Sags Retfærdighed, at dens Forhandlinger gjerne kan holdes aabne for det hele Land, ja at den, ved at optage og

besvare alle Slags modvillige Indvendinger, blot kan vinde i Kraft og Seier. Siden I, ene blandt Alle her, ikke finder Eder tilfredsstillet ved den nøiagtige og klare Fremstilling af Kongedatterens Livsskjæbner og Ret, som her ved trováerdige Vidner er givet, ikke heller ved det ærværdige Reliqvietegn fra Kong Eriks Dage, som hans saa dybt forurettede Datter selv har bevaret og her fremført — saa opfordrer jeg Eder til at nævne en af de Kjendsgjerninger, I endnu holder fornødne for at kunne tro paa, at denne ædle Jomfru, Kong Eriks udtrykte Billede, er hans længe dødtroede, nu gjenfundne Datter Margrethe?"

Thorstein Finnssøn svarede herpaa med samme Djærvhed og Rolighed, som havde udmærket hans første Tale: „Jeg har ikke listet mig ind i Eders Sal som ubuden Gjæst, Ridder Audun! Jeg er her som lovlig Udsending fra min Herre, Basse Guttormssøn. — I kjender selv bedst Loven fra Eders egen Vældes Tid: at intet Folkemøde maa holdes her i Bergen, uden at Kongens Sysselmand eller hans Udsending derved er nærværende. Saavidt om min Optræden her. Hvad nu den Sag angaaer, til hvis Forhandling I har sammenkaldt dette Møde, nemlig hin unge Kvindes Paastand om at være Kong Eriks dødtroede Datter Margrethe — da er den saa overordentlig og usandsynlig, at den ikke kan afgjøres i en Haandevending ved forud indtagne Venners Bifald til en vidunderlig Fortælling, der kan være opdigtet, eller ved Forevisningen af et Guldsmykke, der kan være eftergjort. Der maa ganske andre Bevisligheder tilveiebringes, andre Prøver aflægges, før Sagen kan ansees endog blot indledet. I har opfordret mig til at nævne en saadan Prøve. Nuvel, her er en, som vel overstaaet vil stille Jomfruens Sag paa fastere Grundvold end alle løse Taler og høiforræderske Udraab. Det er vitterligt, at Jomfruen har, siden hendes Ankomst her til Landet, ikke endnu sat sin Fod indenfor Portene af Bergens Kongsgaard. Lad hende strax med

sine Vidner begive sig derhen, jeg skal sørge for at Adgangen til Borgen vil blive aaben for hende og hendes Følge. Er hun en Fremmed der, da vil hun, overladt til sig selv, umuligt kunne finde frem i de indviklede Gange og Trapper, der føre fra den søndre Port gjennem de forskjellige Bygninger til Fruerstuen. Er hun derimod virkelig Den, hun udgives for, har hun virkelig havt de Barndomserindringer fra Kongsgaarden, som nylig af Hr. Audun ere skildrede, saa vil hun med Lethed uden Veiledning finde sig tilrette i sin Barndoms Hjem."

„Ja," udbrød her Margrethe selv, idet hun med Liv reiste sig, „ja, jeg antager Prøven — fører mig kun strax til Kongsgaarden, til min Faders Hus, didhen har alt længe min Hu staaet! — I ville faae at see, jeg skal gjenkjende hvert Rum der, jeg skal uden Betænkning finde tilbage til Slottets Fruerstue ad samme Vei, hvoraf jeg for ti Aar siden førtes ud. O, jeg beder Eder — kjære Ronald, Audun min Frænde, ædle Hr. Thorstein — I gode Mænd Alle! — fører mig til Kongsgaarden, til min Barndoms Hjem, at jeg kan falde ned og kysse de kolde Stene, min elskede Faders Fod har betraadt."

Den dybe og livlige Rørelse, hvormed den skjønne, unge Kvinde fremførte disse Ord, meddelte sig uvilkaarligt til hele Forsamlingen — henrevne raabte Alle som af een Mund: „Til Kongsgaarden! — lader os føre Jomfru Margrethe til hendes Faders Hus — til Kongsgaarden!" — Nogle tilføiede endog: „Lader os føre Dronningen til hendes Borg!"

Under den almindelige Bevægelse, som herved opstod, saaes den skotske Ridder at tale sagte og ivrigt med Jomfruen, medens Hr. Audun blev staaende nogle Øieblikke taus, læggende Haanden over Panden, som grebes han af en pludselig Tanke. Endelig, efter at Stilhed nogenlunde var tilveiebragt, sagde han høit og lydeligt henvendt til Thorstein Finnssøn:

„Hvis jeg for Jomfruen modtager denne Prøve, og selv følger hende til Kongsgaarden, hvad Borgen giver I os da for, Thorstein, at vor Sikkerhed der under Besøget vorder fuld og klar, at Jomfruen med sit Følge uhindret lades ud som ind?"

„Jeg skaffer Eder frit Leide fra Hr. Basse Guttormssøn," svarede Thorstein. „Bered kun Toget over til Slottet — tag saa mange Bevæbnede med, I vil — ved Portene møder jeg Eder med Sikkerhedsbrevet."

„Velan," sagde Hr. Audun, „udfør dette, og vi komme." Efter at Hr. Thorstein havde bortfjernet sig, vedblev han: „Margrethe, I skal endnu idag betræde Eders Barndoms Grund, og der bestjæmme de sidste Tvivl om Eders kongelige Fødsel. Og Veien didhen vil vi lægge tillands, gjennem den hele By, paa det at alt Folket kan skue og hylde sin gjenfundne Kongedatter, naar hun drager til sin Faders Gaard. Behag imidlertid at træde lidt tilbage i de indre Rum og gjøre Eder rede, medens Toget ordnes og Gangerne føres frem. Jeg skal da afhente Eder."

Margrethe bøiede sit Hoved til Tegn paa Samtykke, og skred ved Rolands Haand tilbage til de indre Værelser, fulgt af Moder Herdeke og Ternerne. Idet Ronald derved kom Audun forbi, sagde han hurtigt og lavt til denne: „Herre Jarl — jeg beder Eder — vær forsigtig! — Vover I at gjøre dette uden Hr. Bjarne?"

„Dette er Statssager," svarede Hr. Audun spodsk, „og med dem har I jo Intet at skaffe, min Hr. vandrende Ridder; husk Aftalen, jeg skal nok sørge for Dronningens Sikkerhed uden Eder!"

„I følge og beskytte mig begge," faldt Margrethe hurtigt ind for at hindre Ronalds Opblussen. „Jeg frygter da Intet — jeg gaaer jo til mit Hjem!" — Og dermed forsvandt hun med sit Følge ud af Døren i Baggrunden af Salen.

Forsamlingen i Salen adspredte sig lidt efter lidt, dog ikke længere end til de ydre Gaarde, hvor den med

Utaalmodighed ventede paa, at Forberedelserne til Toget skulde blive færdige for at kunne slutte sig til dette. Hr. Audun ordnede Alt med megen Iver, hans Huskarle kom og gik, hans tydske Leiesvende bleve samlede og bevæbnede, hans prægtige Heste sadlede og fremførte — selv havde han imidlertid taget Plads i Udbygningen foran den nedre Bjælkestue, ledende derfra det Hele, til samme Tid, som han talte sagte med Wernicke Jungmeister, der stod ved hans Side. Den gamle Tydsker syntes slet ikke tilfreds med denne Udgang paa Mødet; han rystede sit vise Hoved og brummede gjentagende: „Sagde jeg det ikke nok — det var forhastet dette Møde — og nu dette Indfald med at ville drage til Kongsgaarden — veed I vel, Hr. Audun, at jeg troer, det ikke gaaer godt? Alt er forhastet, forhastet! — Og Hr. Basse med samt hans Folk i Slottet ville kun lokke Eder i en Fælde, pas kun paa!"

„Nu, saa lægge vi en Fælde for dem igjen," sagde Hr. Audun, som nu ved al denne Virksomhed var kommet ret i Aande. „Begriber I da ikke, gamle Regnebræt, at jeg har Andet isinde med dette Tog til Kongsgaarden, end at lade Jomfruen opføre et rørende Skuespil for Hr. Befalingsmanden, og saa troskyldigt lægge mig til Hvile paa hans Leidebrev? — Nu maa I frem med Eders Tydskere, Wernicke, — lad nu alle Kilder springe til at vække deres krigerske Mod — naar Portene til Slottet aabnes for os, drage vi ganske rolige derind, men see til hvem der faaer os ud igjen! — Ved dette Tog gjennem Byen vil jeg røre og ophidse Almuen — som en Flod skal den vælte sig ind efter os i Borgen — Slotsvagten skal i et Nu blive overmandet og afvæbnet, Jomfruen udraabes til Dronning midt i Kong Haakons egen Borg — hendes Banner skal vaie fra det store Taarn, før Hr. Basse Guttormssøn faaer Tid til at vende sit tunge Hoved. Jeg er nu kjed af at vente paa Bjarne — der maa handles uden ham — et afgjørende Slag maa skee, og Leiligheden tilbyder sig af

sig selv. — Tanken kom mig som et Lyn, da Thorstein talte om at aabne Borgens Porte for Jomfruen til den latterlige Prøve. Jeg veed vel, de har Noget derunder, men vi skal komme dem i Forkjøbet — det gjælder kun at faae ophidset Massen til at følge os — jeg har allerede mine Sendebud omkring med Øl og Penge og fagre Ord — I, Wernicke, skynd Eder hjem til Eders Kvarteer i Vaagsbunden og bearbeid Almuen der — spar ikke paa Øl og Vin og Penge — husk Raadsherresædet i Lübeck, som er Eder lovet, hvis I understøtter mig efter Borgermesterens Ønske! — Siig Eders Folk, at Dronningen snart vil drage gjennem Staden i al sin Pragt for at tage Kongsgaarden i Besiddelse — at vi har Venner inde i Borgen selv, der for hende vil lade Broer og Porte falde — at det kun gjælder at styrte efter og følge mine Huskarles Exempel. — Det maa lykkes — Borgen er i en Haandevending vor — Jomfru Margrethe Norges Dronning — og Audun Hugleikssøn Befalingsmand paa Bergenhus Slot! — Afsted Gamle — hør, hvor Folkesværmen allerede bruser og jubler! — hvor meget mere da, naar Dronningen selv kommer!"

Medens Hr. Audun saaledes i en exalteret, næsten febrilsk Stemning udviklede sine Planer og Forhaabninger for Wernicke, og derefter denne, altid rystende paa Hovedet, begav sig bort for at udføre hans Befalinger, „saavidt de vilde stemme med Hr. von Runesses Mandat" — gik Forberedelserne til Toget deres hurtige Gang, og snart kunde det meldes Jomfru Margrethe, at Alt var færdigt til Opbrud.

Femtende Kapitel.

Indtoget.

De trange Gader i Vaagsbunden og bag de Kontorskes Brygger beboedes paa vor Fortællings Tid næsten udelukkende af tydske Haandværksfolk og Smaahandlere, de saakaldte Suterer, egentlig Skomagere (Schuster); men Benævnelsen udvidedes efter denne talrigste Klasse ogsaa til de mange andre Haandteringslaug, som der fandtes samlede. Deres Boliger og Udsalgssteder vare ved Kong Magnus Haakonssøns Bylov paa det Nøiagtigste bestemte, saaledes skulde de egentlige Suterer (Skomagere) ikke drive deres Haandtering længere ud i Byen end fra Vaagsbunden til Halvardskirke-Almindingen; dernæst kom i bestemt Orden gjennem den hele Øvregade og dens forskjellige Almindinger lige til Sandbru: Bødkere, Skindere, Guldsmede, Kammagere, Madhøkere (Matmangarar), Klædehandlere, Galanterihandlere (Glysmangarar), Malere, Sadelmagere, Skræddere, Brynjemestere, Sværdslibere, Plademestere, Snedkere, Skjoldmagere, foruden alle Slags andre Smaahandlere. Man kan af denne Opregning slutte, hvilket Liv og hvilken Færdsel der da maa have fundet Sted i Bergen, og til hvilket anseeligt Trin af Kultur Byen allerede dengang maa have hævet sig, siden den kunde beskjæftige et saa stort Antal af de meest forskjelligartede Kunstnere, Haandværkere og andre Næringsdrivende. De Fleste af disse vare vistnok Tydske, og de stod derfor i naturlig Forbindelse med deres Landsmænd „Vintersidderne", det vil sige hanseatiske Kjøbmænd, eller egentlig Faktorer for lübeckske og andre tydske Handelshuse, der havde faaet eller taget sig Lov til at overvintre i Bergen, og som dreve deres Handel fra de gamle norske Gaarde langs Bryggen, hvorefter de benævnedes, som „Gottschalck i Oddsgaarden", „Henze i Kappen", Eberhard og Harbard i „Sveinsgaarden", etc. Til hine Mægtige sluttede de ringere Haandværkere og Smaahandlere sig gjerne, og søgte at blive deelagtige i

deres Privilegier, skjøndt de ogsaa selv havde sine egne Høvdinger, blandt hvilke vor Bekjendt Øltapperen Wernicke Jungmeister var den mest indflydelsesrige.

Ved hans Hjælp var det i en Fart udbredt i disse Kvarterer, at den gjenfundne Kongedatter nu gjennem dem vilde i festligt Tog drage til Kongsgaarden, og at Herrerne i Lübeck gjerne saae, at den tydske Koloni sluttede sig til hende og hjalp hende til hendes Ret mod den det tydske Væsen ugunstige Kong Haakon. Stedse begjærlige efter Nyt og færdige til alskens Optøier og Spektakel havde en stor Deel af dette Kvarters Indvaanere allerede, som vi have seet, begivet sig ud til Mødet i Audunargaarden; de Hjemmeblevne med samt tilstrømmende Skarer fra de omliggende norske Dele af Staden kom nu ogsaa paa Benene, da det rygtedes, at Toget med Kongedatteren var brudt op og nærmede sig over de grønne Jonsvolde langs Stranden ind imod Vaagsbunden, fulgt og omjublet af den store Folkemasse, der havde været tilstede ved Hyldingsmødet. Ved Indgangen til de trange Gader i Vaagsbunden mødtes denne Folkemasse af en ligesaa stor udstrømmende, saa der opstod en saadan Trængsel, at Hr. Auduns tungt bevæbnede Ryttere kun med Møie kunde skaffe Plads for Togets Hovedpersoner. For at opnaae et Glimt af disse forlængedes alle Halse, anstrængtes alle Blikke, besattes alle Trapper, Kjælderhalse, Udbygninger, ja Tage med Tilskuere, Mænd, Kvinder og Børn. Det var ogsaa et smukt og oplivende Skue, da det prægtige Tog langsomt bevægede sig fremad gjennem den brogede Menneskevrimmel. Først kom en Række Ryttere, fire og fire, i staalblankt Harnisk baade for Folk og Dyr, og med lange Landser, fra hvis Spidser smaa røde Faner vaiede. Dernæst to Vaabenherolder med Norges og Skotlands kongelige Skjolde og Farver, ridende paa brogetsmykkede Heste og udraabende til alle Sider: „Hil Margrethe, Norges og Skotlands Dronning!" — Dette Raab gjentoges af den omstaaende Folkemasse saameget

lydeligere, da strax efter Heroldderne den gjenfundne Kongedatter selv saaes at fremdrage, med yndig Holdning siddende paa en melkehvid Ganger, fra hvis Sadel et rødt, guldfryndset Silketæppe bølgede ned, og som førtes ved Bidslet af en ung Riddersvend. Margrethe var iført den samme prægtige Dragt, hun havde baaret ved Hyldingsmødet, hendes guldvirkede Slør var slaaet tilside, saa at hendes skjønne, blide Ansigtstræk kunde sees af Alle. Hun saae dybt bevæget men ogsaa glad opløftet ud — hendes blaa Øine glindsede af Taarer, medens hun med et yndigt Smil om de bævende Læber hilsede til alle Sider. Udraab af Beundring, af Rørelse, af Gjenkjendelse hørtes fra alle Kanter, hvor hun drog frem — mange Kvinder, især Mødre, brast i Graad, da de saae den moder- og faderløse men nu gjenfundne Kongedatter, og udbrød: „Gud velsigne hende — hvor hun ligner den gode Kong Erik — kunde han see hende nu! — hun være velkommen til Sit!“ — Ved Margrethes høire Side, men noget tilbage, red Hr. Audun Hugleikssøn, Jarl til Hegranæs, stolt paa sin sorte, vælige Stridshingst, i en sølvglindsende Rustning, der halvt bedækkedes af en sort Fløils Vaabenkjortel, en Staalhue omgivet af ravnsorte Strudsfjedre beskyggede hans mørke, gaadefulde Træk. Paa Jomfruens venstre Side, men ogsaa noget tilbage, red unge Ronald Glenorrin; han havde nu vel ombyttet sin høilandske Dragt med en let Rustning, men bar dog endnu sin Clans Plaid over Skuldrene og den skotske Hue med Ørnefjedren paa de sorte Lokker; hans kjække og dog ømme Blikke vare fast og alene heftede paa Margrethe, han saae ikke andet og syntes beredt til hvert Øieblik at ile hende til Forsvar. En Trop Ryttere som den, der aabnede Toget, sluttede ogsaa dette, men dertil føiede sig lidt efter lidt en lang Række af de tydske Kræmmere og Haandværkssvende med deres Vaaben og Standarter, ligesom en stor Folkemængde væltede sig efter Toget, alt eftersom dette drog frem igjennem Skostrædet, forbi

St. Hallvardskirken og dens Alminding, op i Øvre Langstræde, nu Ovre Gade. Denne Bergens da fast eneste Langgade passeredes i dens hele Udstrækning, over Auta (nu Vetterlev) Alminding, forbi Markuskirken, Nikolaikirken og dens Alminding, over Bua- og Breida-Almindinger, forbi St. Columbæ eller Stenkirken, Peterskirken, Lafranskirken, og endelig omkring Mariekirkegaards (nu Tydskekirkens) Hjørne nedover Maria Alminding, langs Muren af Kongens Have til Pladsen foran Kongsgaardens søndre Port. Under hele denne lange Fart blev Jomfru Margrethe overalt modtaget med levende Hilsensraab, og ingen Hindring stillede sig i Veien for Togets Fremdragen undtagen den, som den store Folketrængsel frembød, indtil det ankom til den Grav eller Kanal, der skilte Kongsgaardens Udenværker fra Byens Grund. Ikke heller her havde noget Ophold været fornødent, da Vindebroen, der førte over Graven, var nedladt, og Slotsporten bag den stod vidaaben som for at indbyde dem Alle. Hr. Audun bød dog, at der skulde standses foran Broen for at oppebie det belovede Leidebrev, hvilket han ved Heroldere lod høit forlange. Det varede heller ikke længe, før Thorstein Finnssøn i Spidsen for nogle Huskarle med hvide Stave i Hænderne skred ud af Porten og over Broen henimod Hr. Audun, der med Ronald holdt lige for Brohovedet ved Jomfru Margrethes Side, omgivet af de bevæbnede Ryttere, der vare ordnede bagved dem, rede til at sætte efter, naar Tegn gaves. Hr. Thorstein gjentog nu paa Hr. Basse Guttormssøns Vegne sin i Audunargaarden givne Forsikkring om frit Leide og Tilladelse for Jomfruen til at aflægge den aftalte Prøve, hvorpaa han overrakte Hr. Audun en Pergamentsrulle, der skulde indeholde det forlangte Leidebrev. Utaalmodig, som han var, kastede Hr. Audun kun et flygtigt Blik paa Skriftet, og stak det saa i sit Bælte, idet han sagde til Jomfruen: „Alt er i Orden — lad os drage ind.“ Margrethe fulgte villig denne Opfordring, hun brændte af Begjærlighed efter at

komme ind under sin Faders Tag, det hun nu var saa ganske nær. Forgjæves søgte Ronald, der i dette sidste Dieblik grebes af en frygtelig Ængstelse, at holde hendes Hest tilbage; Hr. Audun havde allerede givet Tegnet, nogle tungt bepandsrede Ryttere foran og bag dem satte sig allerede i Bevægelse, det blev snart umuligt at standse Strømmen paa den trange Bro, der dundrede hult under de mange Hovslag, medens Folkemassen, der bedækkede Pladsen, væltede sig bagefter og fyldte Luften med de Raab: „Hil Margrethe! Nu drager hun ind i sin Faders Gaard!“ — Ronald kunde nu intet Andet udrette end at holde sig saa tæt ved Margrethe som muligt, hvilket ikke var let, da Broen var trang, saa der blot kunde ride To Side om Side, og Hr. Audun havde selv faaet hendes Hest ved Tøilen og havde saaledes Forspring. Alt syntes dog at ville gaae ordentligt og fredeligt af, allerede vare flere Par Ryttere dragne ind i Porthvælvingen; nu saaes Hr. Auduns høie, sorte Skikkelse ved Siden af Jomfruens lyse at forsvinde derunder. Ronald fulgte tæt efter dem, man kjendte ham paa hans Ørnefjeder; imellem ham og de nærmest efterfølgende Ryttere opstod just et lidet tomt Rum — da hørtes med Et en bedøvende Raslen; en tung, sort Gjenstand foer som et Lyn fra oven just ned i dette Mellemrum — det var et Faldgitter, der pludselig lodes ned fra Hvælvingen og spærrede Porten i hele dens Bredde for de Efterfølgende. Disses Heste kastede sig tilbage, en skrækkelig Forvirring opstod: Forræderi! — tilbage, tilbage! — Broen heises op! — var det almindelige Raab. En panisk Skræk betog de paa Broen Fremrykkende; de vege saa hovedkulds tilbage, at flere af dem, Mand og Hest, trængtes ud over Rækværket og styrtede i Slotsgraven. De Fleste kom dog over igjen, men førte Skrækken og Forvirringen med sig til de paa den anden Bred endnu Ventende, deres rasende Heste foer i vildt Løb ud over Pladsen til alle Sider og adspredte den der forsamlede Folkemasse. Før de

Flygtende vare komne nogenlunde til Besindelse igjen og kunde faae ordnet sig i Rækker for atter at drage frem, var Vindebroen virkelig trukket op indenfra, og Portfløiene tillukkede, saa man befandt sig aldeles afskaaret fra Kongeborgen og dem af Toget, der allerede vare komne indenfor dennes Mure.

Derinde var det imidlertid saaledes tilgaaet: Da Faldgitteret raslede ned, var Hr. Audun og Jomfru Margrethe allerede komne ind paa Borggaarden og mærkede i Førstningen ikke, at de vare afskaarne fra deres Følge. Den Larm han hørte, tilskrev Hr. Audun sine indtrængende Ryttere, og han hævede sig just i Stigbøilerne for at see sig tilbage efter disse, da han med Forfærdelse blev vaer, at han alene fulgtes af Ronald Glenorrin, der dødbleg og aandeløs sprængte efter og med opløftet Værge kastede sin Hest foran Jomfruens. Denne blev strax tilligemed hendes to Ledsageres og de faa af Hr. Auduns Ryttere, der vare komne ind foran dem, fuldstændigt omringede af Borgens Besætning, hvis tætte, med Spyd, Buer og Øxer bevæbnede Rækker rykkede frem fra alle Kanter af den vidtløftige Borggaard, og sluttede med faa Alens Mellemrum en Kreds om den saaledes fangne lille Hob. Frem af Kredsen traadte nu Befalingsmanden Hr. Basse Guttormssøn, og med et haanligt Smil om de tykke Læber bød Jomfruen og hendes Ledsagere at stige af Hestene, „den fastsatte Prøve kunde nu foregaae“. Ronald Glenorrin, der vel saae, at ingen Modstand her for Øieblikket kunde nytte, ja vel endog kunde medføre Fare for hans Elskedes Liv, var den Første, der adlød Hr. Basses Opfordring. Han steg af Hesten og hjalp derefter Jomfru Margrethe at gjøre det samme, idet han greb denne Leilighed for at tilhviske hende: „Fat Mod, Elskede! — Vi ere jo endnu sammen — Skotland hjælper — Alt kan endnu blive Godt!“ — Margrethe trykkede hans Haand og sagde, smilende gjennem Taarer, idet hun satte Foden paa Borggaardens Stenbro:

„Jeg frygter ikke. Jeg er nu i min Faders Gaard — lad komme, hvad komme skal."

Hr. Audun var imidlertid bleven siddende paa sin Hest, ubevægelig og stum af Overraskelse og Harme. Nu da han saae Jomfruen stige af Hesten ved Ronalds Haand, og Hr. Basse nærme sig for at modtage hende, foer Blodet pludseligt til hans blege Kinder, hans mørke Oie sprudede Ild, han gjorde en truende Gebærde og raabte: „Rør hende ikke I Uslinger, Haakons Trælle! — Høie Dronning, bestig Eders Hest igjen — Vi drage herfra — ingen Prøve kan nu finde Sted — Leidet er brudt — Vi ere afskaarne fra vort Følge! — Lad Porten aabnes, Basse Guttormssøn — saa sandt Du ikke fra idag af vil holdes som en Forræder og Leidebryder!"

„Der nævnte Du dine egne Navne, ikke mine, Audun Hugleikssøn," svarede Hr. Basse haanligt. „See bedre efter i det Brevskab, Thorstein bragte Dig — der staaer Intet om dit Følge. Og selv om saa var — mod Dig gjælder intet Leidebrev men vel nødtvungen Feideliſt. — Du har selv først brudt Kongens Fred, reist aaben Opstand mod ham, udraabt denne fremmede Kvinde som Dronning i Norge — jeg lader Dig derfor nu fængsle paa Kongens Borg og i hans Navn, at Du her kan afvente din Dom efter Lovens og Kongens Retfærdighed."

Rasende hævede nu Hr. Audun sin Stridsøxe og gav sin Hest af Sporen for at fare ind paa Befalingsmanden, men paa et Tegn af denne blev Jarlens Ganger strax standset ved en Skov af Landser, der udstraktes imod dens Bringe, og dens ulykkelige Rytter selv ved hundrede Hænder revet af Sadlen, berøvet sine Vaaben, kastet til Jorden, alt i et Øieblik. Den stærke Mand gjorde endnu fortvivlet Modstand, og det skulde maaskee ikke saasnart have lykkets selv den store Hob Stridsknægte at magte ham, hvis ikke en høi Ungersvend med blegt Ansigt og lyse Haar var traadt ud af Hoben,

havde bøiet sig over den faldne Herre, betragtet ham med sine stikkende Øine og hæst tilraabt ham: „Hilsen fra Hegranæsskoven, Audun Ravneføde!"

Ved dette Syn og disse Ord blev den endnu kjæmpende Fange som lamslaaet; han mumlede kun sagte for sig selv: „De Døde komme igjen — for at hente mig — Alt er forbi." — Derpaa rørte han sig ikke mere, lod sig villieløs binde og føre bort til Hvælvingen under det søndre Taarn, hvor Fængselsrum for ham var indrettet.

Medens denne Skjærmydsel stod paa, havde Ronald Glenorrin ført Margrethe noget tilside, dog endnu indenfor de Bevæbnedes Kreds. Der var hun sunket paa Knæ, havde bedækket sit Ansigt med sine Hænder og bad stille; Ronald stod bøiet over hende, ligesom for at beskytte hende med sit Legeme. Da Stilhed atter efter Hr. Auduns Bortfjernelse var indtraadt, nærmede Hr. Basse sig det forladte Par og tiltalte med mild Stemme Jomfruen saaledes:

„Frygt ikke unge, fremmede Kvinde — Eder skal intet Ondt times. Den Farlige, der har vildledet Eder, er nu sikkret, han vil faae sin fortjente Løn. I maa kun blive her med anstændigt Underhold, til Eders Sag kan vorde undersøgt, naar Kongen kommer."

Margrethe rørte sig endnu ikke, men Ronald hævede sit Hoved og svarede for hende:

„I har ikke Ret, strenge Herre, at holde denne ædle Jomfru med Magt her tilbage. Hun kom hid af sin fri Villie, efter sin fri Villie skal hun ogsaa lades ud af Borgen. Det fordrer jeg for hende paa ridderlig Viis, jeg, en fri skotsk Ridder, hendes Landsmand og Fæstemand."

„Jeg beklager, at disse Eders ømme Forholde her ingen Ret give, unge Hr. Ridder," vedblev Hr. Basse smilende. I er selv indviklet i Eders Fæstemøs Sag, og maa finde Eder i at blive her for at afgive Vidnesbyrd i den."

„Jeg forlanger intet Bedre, hvis hun tvinges til at blive her, men jeg gjør Indsigelse paa den skotske Krones Vegne mod saadan uretfærdig Vold mod Skotlands fødte Dronning. Tung vil Gjengjældelsens Time komme over den, som vover at lægge Haand paa et fremmed, frit Folks Udkaarede, paa Herrens Salvede!"

„Bevis først at Eders Fæstemø er, hvad I siger, og kom saa med Eders Fordring," svarede Hr. Basse roligt. „Imidlertid min unge Dame, hvad enten I nu er Tydsk eller Skotsk eller Norsk, Konge- eller Skipperdatter, Bedraget eller Bedragerske — behag nu at følge mig til de for Eder i Fruerstuen bestemte Rum."

Margrethe reiste sig nu fra sin knælende Stilling — hun var bleg men fattet, en dyb Tillid til en høiere Beskyttelse end den, Mennesker kunne give, lyste af hendes ædle Træk. Med fast og klar Stemme tiltalte hun Hr. Basse saaledes:

„I, som har Magten her, og som med troløs List har lokket min Frænde, Hr. Audun, mig og min Fæstemand i Eders Vold — jeg bøier mig ikke for Eders, men for Guds og den hellige Olafs Villie. De have bestemt, at jeg saaledes skulde betræde mine Fædres Hjem; de ville ogsaa lade mig finde et Hjem der eller føre mig ud derfra, alt eftersom det er mig tjenligt. Men nu skulle I vide, og jeg tager eder Alle, som her ere, til Vidner paa, at jeg, Kong Erik Magnussøns Datter, Skotlands udvalgte Dronning, overgiver mig og min Sag i min Farbroders, Kong Haakons Hænder, ventende af ham god Behandling for mig som og for min Fæstemand, den skotske Ridder Ronald Glenorrin, samt retfærdig og lovlig Undersøgelse af vor Sag, hvorved da, med Guds Hjælp, Sandheden af mit Udsagn vil komme saaledes for Dagen, at Kong Haakon selv skal anerkjende mig for sin Broderdatter. Og nu, Hr. Befalingsmand, lader os gaae til Fruerstuen, I behøver ikke at føre mig, jeg kjender selv bedst Veien i min Barndoms Hjem."

Med disse Ord skred hun virkeligt fremad, saa hurtigt, at hun kom noget foran Hr. Basse, der bestyrtset med Ronald fulgte efter. Uvilkaarligt veg de bevæbnede Huskarle til begge Sider for den med kongelig Anstand og straalende Blik fremadskridende skjønne Kvinde, der med sikkre Fjed gik over Borggaarden hen mod en hvælvet Port tæt ved den store Stenhal, derigjennem til en indre Gaard, over denne igjen til en anden Port, og derfra gjennem forskjellige indviklede Gange og opad Vindeltrapper til en lav Forhal, ved hvis anden Ende stærke men tillaasede Egedøre spærrede Adgangen til de indre Værelser. Her standsede Jomfruen og vendte sig om til Hr. Basse, der med Ronald, omgivet af nogle Bevæbnede, havde fulgt i hendes Spor.

„Her er Indgangen til Fruerstuen," sagde Margrethe. „Lad aabnes her, strenge Herre. Her indenfor er lange Rækker af store, prægtige Værelser, de passe sig nu ikke for mig, men allerinderst er et rundt lille Kammer i Hjørnetaarnet, det var mit Sovekammer før — giv mig dette igjen til Bolig, det har kun een Udgang, I kan let bevogte mig der, om saa findes nødigt."

Hr. Basse nikkede godmodigt med Hovedet, han var mod sin Villie indtaget og behersket af Jomfruens Skjønhed og Aandsnærværelse. „Velan," sagde han, idet han løste en Hovednøgle fra sit Bælte og satte den i Døren, „hvorledes I end har faaet Eders Kundskab til Slottets Gange og Værelser, I forunderlige Kvinde, dette er virkelig Fruerstuen, og det Kammer, I omtaler, havde jeg fra først af bestemt til Eders Opholdssted. Indtil nærmere Ordre fra Kongen ankommer, maa I der finde Eder i at behandles som Fange, men jeg lover Eder, at al Mildhed, som kan forenes med Sikkerhed, skal blive Eder tildeel."

„I vil da ogsaa tillade, at min gamle Fostermoder' der ellers vilde dø af Uro for mig, bliver bragt til mig fra Audunargaarden, og at Ridder Glenorrin, min

Fæstemand, til visse Tider gives Adgang til mig?" spurgte Margrethe bønligt.

„Det Første kan skee — det Andet maa jeg betænke mig paa," svarede Slotsherren. „Imidlertid bliver Hr. Ronald Glenorrin anvist et anstændigt Fængsel, ikke langt herfra. Nei, unge Herre, der nytter ingen Bøn, langt mindre Trods eller Vrede — gamle Basse Guttormssøn kan være mild mod Kvinder, men i sin Pligt er han bestemt og fast som Staalet i hans Sværd."

Hermed aabnede han Døren, tog Margrethe ved Haanden og forsvandt med hende i de indre Værelser, medens Ronald Glenorrin knapt fik Tid til at tilhviske hende et Par Affkedsord, og derpaa af de medfulgte Bevæbnede, trods alle Modforestillinger, blev ført ned til et fast Rum, der befandt sig i Vaaningen under Fruerstuen.

Medens dette foregik inde i Kongeborgen, havde den hovedløse Skare udenfor ganske tabt Fatningen. Vel forsøgte Wernicke Jungmeister at sætte sig i deres Spidse og føre dem mod Borgen til Jomfruens Frelse — der fandtes ogsaa Nogle, der paa hans Vink skaffede Planker tilveie for at lægge dem over Graven og saaledes naae over til en Sideport, som de da haabede at sprænge. Men de afstod snart derfra, da Kongsgaardens Murtinder nu paa alle Kanter viste sig opfyldte af Bevæbnede og besatte med Maskiner for tunge Kastevaaben, hvoraf nogle alvorlige Prøver udkastedes til Advarsel for Enhver, der vovede at nærme sig. Wernicke indsaae snart Umuligheden af at udrette Noget ved Magt, han lod derfor de tydske Leiesvende adsprede sig som de vilde, medens han selv mismodig begav sig hjem, mumlende i Skjægget: „Forhastet — forhastet! — jeg sagde det nok — men Hr. Audun vilde det jo saa — nu er da han og Jomfruen i Fælden — jeg vil gjøre Alt, hvad jeg kan for at hjælpe dem — men Hr. von Runesses Mandat gaaer ikke saavidt, at jeg derfor skulde opoffre

tydsk Blod uden Nytte og sætte al vor Fordeel her paa Spil. Jeg vil indberette Sagen til Lübeck — saa faaer de høie Herrer der afgjøre, om de ville Krig eller Fred med Kong Haakon."

Almuen bølgede op og ned paa Pladsen endnu nogen Tid i Forventning om at høre Nyheder fra Slottet. Interessen for den nys saa feirede Kongedatters Skjæbne var vel endnu livlig, men dog ikke stor nok til at frembringe enig Handling, og gik lidt efter lidt over til blot Nysgjerrighed. Inden kort Tid blev denne til en vis Grad tilfredsstillet, idet en Herold, ledsaget af Bevæbnede, udlodes af Slottet og drog igjennem hele Byen udraabende, at Hr. Audun Hugleiksøn paa Kongens Befaling var fængslet som en Høiforræder, hvorimod intet Leide bandt, og at den Kvinde, der udgav sig for Kong Eriks Datter, var givet sikkert men anstændigt Ophold paa Slottet, indtil hendes Sag kunde blive retslig undersøgt, naar Kong Haakon om nogen Tid selv kom til Bergen.

Beroliget ved dette begav Folkemængden sig efterhaanden hvert til Sit, og imod Aften var Bryggerne og Pladsen omkring Kongsgaarden saa stille, som om intet Usædvanligt der i Dagens Løb var forefaldet. Men indenfor Slottets dunkle Mure og Taarne sad Jomfru Margrethe nu som en Fange i sin Faders Gaard, og med hende de tre Mænd, der først havde antaget sig hendes Sag — Hr. Audun, Hr. Bjarne og Ronald Glenorrin.

Sextende Kapitel.

De to Kantslere.

Vi skride frem i Tiden, nogle Maaneder efter hin for Jomfru Margrethe og hendes Beskyttere saa ulykkelige Indtogsdag. Den uhyggelige Stilhed, der imidlertid havde tynget over Bergenhus Slot, da mere lignende et Statsfængsel end en Kongeborg, blev endelig afbrudt af travle Tilberedelser for at modtage Kong Haakon, som nu med hver Dag kunde ventes. Adskillige høitstaaende Personer af hans Følge vare allerede ankomne, og Indledelsen af Rettergangen mod Hr. Audun Hugleikssøn og „den falske Margrethe", som hun af Kongens Folk almindeligt kaldtes, var allerede i fuld Gang. Just paa denne Tid, en Aften henimod Mortensmesse, opsøge vi vor gamle Bekjendt Hr. Bjarne Lodinssøn i hans Celle i den øvre Deel af Slottets søndre Taarn. Det var mørkt og raat udenfor, en kold Nordvest jagede Fjordens Vande indad Bergens trange Vaag, saa de høie Bølger brød sig brusende mod Bryggerne og de ved dem fortøiede Skibe, medens Vindens Hyl lød klagende gjennem disses Tougværk og omkring de mange spidse Gavle, Taarne og Spir paa Kongsgaardens vidtstrakte Bygninger. Desto behageligere var det inde i den varme, godt oplyste Stue, hvor Hr. Bjarne nu saa længe havde havt sin ufrivillige Bolig, og som ikke røbede Fængslet ved Andet end den tykke, jernbeslaaede, udenfra tillukkede Egedør. Ellers var Værelset vel forsynet med de Tiders tunge Bohave; et grønt, uldent Forhæng skjulte det tilgittrede dybe Vindue, og et lystigt Baal flammede paa det af smukt udhugne Marmorstene indfattede Arnested. Ikke langt fra dette finde vi Exkantsleren siddende ved et med Bøger og Dokumenter belæsset Bord, bøiet over sine Lovfolianter og med Fødderne behageligt hvilende paa tykke Rensdyrskind. Den paa Bordet staaende Lampe beskinnede

klart hans gustne Træk, der vare blevne endnu magrere og spidsere, siden vi sidst saae dem. Han syntes fordybet i sine Studeringer, saae fra den ene Bog i den anden, gjorde Excerpter og skrev Randgloser, Alt med en rastløs Iver, som om han frygtede for, endog kun et Øieblik, at give sine Tanker en anden Retning end den, Bøgerne anviste. Endelig blev han dog opskræmt ved et ualmindeligt haardt Vindstød, der med Kjæmpetag greb i Vinduets smaa Blyruder, saa de klirrede, og hylende foer gjennem Kaminen, saa Ilden næsten slukkedes. Han foer halvt op og saae sig om med et forvildet Blik.

„Hvilket frygteligt Vejr," mumlede han halvhøit for sig selv. „Er det ikke, som klagende Hyl kom herop fra Taarnets Grundvolde, fra de mørke Hvælvinger her nedenunder, hvor Hr. Basse har sagt mig, at Audun ligger bunden? — Jeg veed ikke hvorledes, men hans blege, lænkede Skikkelse i Fængselshvælvingen kommer stedse for mine Øine og forstyrrer mig i mine Studeringer, og jeg troer at høre hans dybe Suk, hans Forbandelser dernede fra! — Tys, nu igjen! — „Bjarne", hyler det, „Bjarne! hvi lokkede Du mig fra Hegranæs, hvi drog Du mig ind i denne fortvivlede Sag med Pigen fra Norge — og forlod mig saa, forraadte mig?" — Nei, Audun, nei — ikke jeg har forraadt Dig — din egen Dumdristighed alene har fældet Dig — jeg kunde jo ikke engang advare — jeg var jo selv en Fange, er det endnu! — Hvor længe skal dette vare? — Denne Mellemtilstand bliver mig utaalelig — men snart venter man jo Kongen, saa vil det vise sig, om Sira Aakes Løfter holde Stik — om min Vægtskaal atter stiger — maatte jeg da endnu kunne bidrage Noget til Hr. Auduns Frelse. — Men hvo kommer der? — Det er jo ikke den sædvanlige Tid for Hr. Basses Besøg."

Denne Hr. Bjarnes sidste Bemærkning var bleven fremkaldt ved en Larm som af mange Trin udenfor i Korridoren og Raslen af Nøgler, der udenfra blev stukket

i Døren. Denne aabnedes, og ind traadte en Mand i geistlig Dragt, medens Gangen udenfor saaes opfyldt af bevæbnede Huskarle, hvis Rustninger og Vaaben blinkede i Fakkelskinnet.

„I vente mig der," tiltalte den geistlige Herre de Udenforstaaende. Derpaa lukkede han Døren atter til, dog uden at laase den, og skred saa henimod Hr. Bjarne, der overrasket var bleven siddende i sin Lænestol, forbauset stirrende paa den Indtraadte.

Denne var en Mand i sine bedste Aar, af Middelstørrelse men bleg og smekker. Hans Ansigtstræk vare smukke og regelmæssige skjøndt noget skarpe — en høi Pande, tynd Ørnenæse, smalle Læber, hvorom altid et Smil spillede, og dertil dunkle, dybe Øine, alt dette gav hans hele Physiognomi det Præg af sødlig Finhed og Klogskab forenet med urokkelig Bestemthed, som oftere er egent for de høiere dannede Medlemmer af den romerske Kirkes Aristokrati. Hans ved Tonsuren korte afskaarne sorte Haar var tildeels dækket af en violet Fløils Kalot, hans Prælatkjortel af samme Farve var ordnet med megen Ziirlighed, og et Kors af Guld blinkede paa hans Bryst. Denne elegante Personlighed var nu traadt ganske nær til Bordet, hvorved Hr. Bjarne sad, og sagde med en blød og behagelig Stemme:

„I Christi og hans hellige Moders Navn, jeg hilser Eder, Hr. Magister."

Den Tiltalte foer nu op fra sit Sæde, idet han forvirret gjengjældte Hilsenen og udbrød: „Sira Aake! — I her — saa er da Kongen kommen!"

„Nei, endnu ikke," svarede Sira Aake, thi den Indtraadte var virkelig ham, Provsten ved Mariekirken i Oslo, Kong Haakons Kantsler og høire Haand. — „Nei, Kongen er endnu ikke kommen til Bergen, kun jeg, hans ringe Tjener, for at berede Alt til hans Modtagelse. Men jeg vilde dog ikke oppebie hans Naades Ankomst for at aflægge Eder et Besøg, min høitærede og lærde Formand i Embedet! Og jeg finder Eder, som

jeg ventede det, fordybet i Eders Bøger! Ak ja, de stille Granskninger i Tankens og Videnskabens Rige ere dog Menneske-Aandens ædleste Beskjæftigelse!"

„Som I sandelig har levnet mig Otium nok til ved at holde mig fangen her Maaned efter Maaned," supplerede Hr. Bjarne, der nu ganske havde fattet sig efter Overraskelsen. „Men tør jeg ikke tilbyde Eder et Sæde? — Mit Fængsel er vel ikke saa rigt udstyret som Eders Studereværelse i Oslo, ærværdige Herre, men der er dog en Stol til, seer jeg!"

„Jeg takker Eder," sagde Kantsleren let hen, idet han uden videre tog Plads paa den ham tilbudte Stol ligeoverfor Hr. Bjarne, — „jeg tager mig gjerne denne Aftentimes Frist fra mine talrige Forretninger for at kunne nyde Behageligheden af en Samtale med en af det berømte Pariser-Universitets ypperste Skolarer. I veed, jeg har desværre ikke havt Anledning til at drikke af hin store Almæ matris lærdoms- og frihedsgivende Melk — min geistlige Bestemmelse har holdt mig til Skolerne i Rom og Bologna."

„Og I har derved valgt den fordelagtigere Deel, ærværdige Herre," svarede Hr Bjarne med nogen Bitterhed. „I seer i mig et beklageligt Exempel paa, hvortil Studeringer og Lærdomsgrader i vor Tid føre, naar de ikke ere helligede og autoriserede ved St. Peders Magt, ved Tonsur og Pallium."

„Jeg nægter ikke, at Kirkens Indvielse først giver al menneskelig Kundskab og Visdom den rette Krone og Regel, og jeg takker Gud for, at saadan Naade er bleven mig Uværdige tildeel," vedblev Prælaten, idet han ydmygt korsede sig. „Men denne Forret maa vi Geistlige kjøbe med saa store Opoffrelser, med saa mange Afsavn af Menneskelivets sødeste Goder, at jeg ikke veed, om dog Fordelen, jordisk talt, ikke tilsidst er paa Eders Side, I lærde Lægmænd. Ialfald kan I, Hr. Bjarne, ikke, som mig synes, med nogen Føie beklage Eder over, at Eders Mangel paa geistlig Indvielse har staaet Eder

i Veien for Anvendelsen af Eders vundne Lærdomsskatte i Statens Tjeneste. I har engang gjennem dem opnaaet de høieste Tillids- og Æresposter, som dette Kongerige har at bortgive, og at I siden igjen har maattet fratræde disse, var ikke en Følge af Eders Stilling udenfor Kirken, men af, at I lidt efter lidt selv skilte Eders Interesser fra Statens Overhoveds, fra Kongens, at I sammen med oprørske Stormænd arbeidede mod, ikke for Rigets Enhed og Velfærd, dette store Maal for al Statskunst. Lykkeligvis synes det, efter Eders sidste Erklæring for Hr. Basse at dømme, at I nu indseer Eders Feilgreb og atter vil træde over til Kongens Parti. Skeer dette med Oprigtighed i Ord og Handling, hvorpaa I maa give os tilstrækkelige Beviser, da tør jeg, hvad I allerede af mit Brev gjennem Hr. Basse er bekjendt med, love Eder fuld Amnesti for det Forbigangne og Kongens Tiltro og Naade for det Kommende."

„Det synes mig dog, som denne kongelige Naade kun er lidet lovende," sagde Hr. Bjarne langsomt og eftertrykkeligt. „Thi som I vil erindre, ærværdige Herre, har jeg allerede for flere Maaneder siden underskrevet et Dokument, hvori jeg erklærede mig beredt til at træde i Kongens Tjeneste med Raad og Daad. Siden den Tid har jeg dog ikke mærket Noget til det kongelige Naadeslys — jeg er fremdeles bleven holdt indespærret her i Taarnet, maaskee noget høiere oppe og med nogle flere Bekvemmeligheder end min ulykkelige Ven Hr. Audun, hvem man ogsaa har taget til Fange og uværdigen kastet i det dybeste Fangehul — men Fængsel bliver dog Fængsel, selv i de blødeste Omgivelser, naar Friheden, en Mands høieste Gode, er ham berøvet. Vil I derfor, min mere lykkelige Hr. Successor i Kongens Raad, at jeg skal tro paa Eders gode Tilbud, paa Kongens tilbagevendende Yndest for mig, saa lad strax min Fængselsdør aabnes, sæt mig i en til min forrige Stilling passende Virksomhed, og I skal snart erfare, det lønner

sig bedre at have Bjarne Lodinssøn til fri Ven end til fangen Modstander."

„Derpaa tvivler jeg ikke, naar først Vennen er sikkret," svarede Prælaten med et fint Smil. „Men desværre er dette endnu ikke ganske Tilfældet. I misforstaaer Kongens Hensigter med Eder, gode Herre, naar I kalder Eder selv hans Fange, ja endog uforsigtigvis sammenligner Eders hæderlige, om end nødtvungne Ophold her i Kongsgaarden med Høiforræderen Audun Hugleikssøns Fængsling. I burde visselig selv være den Sidste til at erindre om Eders tidligere Forbindelse med hin store Forbryder, — da har de, I før ansaae for Eders Fjender, viist mere Interesse for Eders Vel end I selv med al Eders Klogskab. Thi det var jo netop for at bevare Eder fra al kompromitterende Optræden i Hr. Auduns Sag, i hvilken I paa fri Fod uundgaaeligt vilde være bleven indviklet, at man har bragt Eder i sikkert Skjul her, ladet Eder forsvinde, indtil denne for Eder saa farlige Sag er paadømt og Hovedmanden straffet. Naar dette er skeet, kan I, bedækket af Kongens Amnesti, atter frit fremtræde og indtage den Plads ved Hoffet, som er Eder bestemt, forudsat I da har opfyldt, hvad der nu af Eder vil blive forlangt."

„Jeg faaer da vel endog takke til, at I saaledes har draget Omsorg for mig," sagde Hr. Bjarne, „skjøndt jeg ikke kan fornægte den Tro, at hvis man havde ladet mig i Frihed, vilde det nu ikke have staaet saa farligt til med Hr. Auduns Sag, ja maaskee Forholdene da kunde have vendt sig saaledes, at I var gaaet over til Auduns Parti, istedetfor jeg nu til Eders. Men dette være nu som det vil, Lykkens Sol har nu tilsmilet Eder, og jeg maa see til at faae Deel i dens Straaler, saa godt jeg kan. Et maa I dog vide — jeg kjøber dem ikke, er Prisen at bidrage yderligere til Hr. Audun Hugleikssøns Fordærv."

„Vær kun rolig, der bliver ikke Spørgsmaal om at

sætte Eders opoffrende Venskab paa saa haard en Prøve. Hr. Auduns seneste Brøde er saa fuldstændigt bevist, hans Opstand mod Kongen saa fræk og aabenbar, at ingen flere Stene behøves for at trække ham ned i Afgrunden end dem, han selv har hængt ved sine Fødder. Hans Fald er os sikkert nok, I har dertil gjort Eders, vi forlanger i denne Retning ikke mere. Men der er en anden, rigtignok med hans sammenhængende Sag, til hvis for Kongen heldige Udfald vi ønske Eders lovkyndige Medvirken. Jeg mener Sagen om den falske Margrethe, hin listige Kvinde, der udgiver sig for Kong Eriks Datter, den afdøde Dronning af Skotland, og som Hr. Audun har forsøgt paa at faae udraabt ogsaa til Dronning i Norge. Hendes Sag staaer nu under Retsbehandling og vil blive paadømt, naar Kongen kommer. Der mangler os nogle Beviser paa hendes Falskhed, dem maa I skaffe tilveie."

„Jeg kjender ikke denne Kvinde, har aldrig seet hende," svarede Hr. Bjarne undvigende.

„Men I har dog bidraget Væsentligt til at bringe hende her til Landet, at stemme Folket for hende, I har forledet Hr. Audun til at antage sig hendes Sag," vedblev Sira Aake. „Nei, nægt det kun ikke, I veed, vi har gode Vidner om Eders Forhandlinger med Herren paa Hegranæs — nok til at faae Eder indviklet i hans Fald, om I vægrer Eder ved nu at bortmane det Spøgelse, I selv først har fremkaldt."

„Hvad behøves min Hjælp her, jeg, som ikke engang kan hjælpe mig selv? — I har jo, som jeg hører, allerede forlængst hin stakkels Kvinde i Eders Magt — Kong Haakon frygter dog vel ikke for en værgeløs, fængslet Pige? — Hvis saa er, lad hende forsvinde — og Alt vil være glemt."

„Ikke saa ganske, takket være Eders og Tydskernes kun altfor vellykkede Bestræbelser for at bringe Troen paa denne falske Margrethe ind i Folket her, som fra gammel Tid af er vant til at flokke sig om enhver ny,

saakaldet Kongesøn eller Kongedatter, der behager at optræde med Fordringer paa Thronen. Til ved nærværende Anledning at fremme dette Folkets Hang bidrager ogsaa, at denne tydske Kvinde unægtelig har en vis Lighed med Kong Erik, at hun spiller sin Rolle godt, viser sig vel underrettet om Forholdene ved Hoffet her i den afdøde Margrethes Tid og har et særdeles indtagende Væsen. Dermed har hun endog efter sin Fængsling saaledes vidst at virke paa Befalingsmanden Hr. Basse Guttormssøn, at han, som dog fra først af i denne Sag var optraadt med saa megen Kraft og Snarraadighed, siden har været svag nok til at behandle hende mere som en Kongedatter end som en Fange, har indrømmet hende Bolig i Slottets Fruerstue, har tilstedet hendes saakaldte Fæstemand, en uforskammet ung Skotlænder, fri Adgang til hende, har endog givet hende Lov til om Søndagene at besøge Apostelkirken, hvor hun er bleven seet af Mængden og har vundet Præsten Laurentius til Skriftefader og Raadgiver. Ved alt dette er hun bleven sat i Stand til hos Slottets Befolkning, og derigjennem ogsaa hos Byens, at nære Troen paa sit Udsagn, ja endog til at organisere en Slags Forsvarsplan, med Indkaldelse af Vidner og Andet i den Retssag, der nu føres mod hende. Nu er det Kongens bestemte Ord og Befaling, at denne Retssag skal have sin lovlige Gang, at Undersøgelsen skal være fri og fuldstændig — han vil ikke, ved at undertrykke Sagen og skaffe den Anklagede bort før Dom, det skal kunne siges, han frygtede for Udfaldet. Han vil selv være tilstede ved den endelige Domsafsigelse. Nu frygte vi vel ikke for, at denne skal gaae os imod — gjennem de hidtil førte Undersøgelser ligger Bedrageriets Væv næsten ganske blottet, den falske Margrethe har ikke, trods al hendes Fæstemands og Pater Laurentii Iver, kunnet opdrive et eneste fuldgyldigt Vidne for sine Paastandes Ægthed — medens vi blandt Andre kunne fremføre den af Bedragersken saa skammeligt anklagede Fru Ingebjørg Erlingsdatter,

Sysselmanden i Skien, Hr. Thore Haakonssøns høitagtede Frue, der erklærer alle hin tydske Kvindes Beskyldninger hende vedkommende for Opdigtelse, og vidner selv at have seet Kong Eriks lille Datter Margrethe afgaae ved Døden paa Orkney. Alt dette kunde vel synes tilstrækkeligt til at fælde Bedragersken, men vi ønske dog til end yderligere Sikkerhed, for at hindre al Eftertale og fuldkommen berolige Kong Haakon, at kunne fremføre hans egen Broders, Kong Eriks Vidnesbyrd i denne Sag."

Her holdt Sira Aake et Øieblik inde, og saae med et betydningsfuldt Blik paa Bjarne. Denne lod, som han ikke fattede Meningen og svarede med et tvunget Smiil: „Vel er I stormægtig baade i verdslig og aandelig Henseende, ærværdige Herre, dog turde det falde endog Eder vanskeligt at citere et Vidne fra de Dødes Rige."

„Ikke naar vi ty til Eders Bistand, lærde Hr. Magister," vedblev Kantsleren. „Man siger jo almindeligt, I har i Paris lagt Eder efter den sorte Kunst. Ialfald er I, som ingen Anden, forfaren i den Kunst at skrive og tyde alle Slags synderlige Bogstavfigurer, efterforske gamle Dokumenter og andet lignende Lærdomsværk. I forstaaer nu sagtens, hvad jeg mener ved at ville fremstille Kong Erik selv som Vidne mod den Løgnerske, der udgiver sig for hans Datter. En Mand kan være død i mange Aar, hans Fingre længst hensmuldrede, men de Skrifttegn, han med dem engang opdrog paa Pergamentet, leve og vidne for ham, saalænge dette bestaaer. Nu siges der for vist, at Kong Erik, efter i flere gode Mænds Nærværelse at have besigtiget sin fra Skotland tilbageførte Datters Lig, skal have ladet opsætte et Dokument, hvori Gjenkjendelsen af den unge skotske Dronnings Levninger formeligt bekræftes, saavel ved den kongelige Faders egen som ved Eders, hans daværende Kantslers Underskrifter. Dette Dokument har hidtil, trods al Eftersøgelse i de kongelige Archiver, ikke

været at finde. Man haaber dog endnu, at I, Hr. Bjarne, der har været behjælpelig ved Dokumentets Udstedelse, ogsaa vil kunne paavise, hvor det er blevet af?"

„Et saadant Dokument er aldrig af Kong Erik bleven udstedt end mindre underskrevet, det er jeg saa vis paa, som at jeg selv ikke har gjort det," lød Bjarnes langsomme Svar.

„Husk Eder bedre om," sagde Sira Aake skarpt, „Dokumentet maa findes, og det af Eder, saasandt I ikke vil stilles for Skranken med Hr. Audun, anklaget for Høiforræderi."

Hr. Bjarne tilkastede ved disse Ord den Talende et prøvende Blik — men han mødte i Prælatens funklende Øine et Udtryk af saa kold og klar Bestemthed, at han foer sammen og lod sit Hoved synke ned paa Brystet, ligesom bøiet af Modstanderens Overlegenhed. En lang Taushed opstod — Magisteren følte Prælatens gjennemborende Blikke hvile paa sig med Slangens fortryllende Magt over dens Bytte. Det var den Overvundne selv, der først maatte bryde den uhyggelige Stilhed, idet han nølende sagde:

„Men hvorledes skulde jeg kunne opsøge Dokumenter her i dette Fange-Rum? — Man maatte da give mig Adgang til Borgens Brevkammer."

„Dette gjøres ikke nødigt," afbrød Sira Aake ham med blid men fast Stemme. „Det er ikke raadeligt, I forlader dette sikre Sted, inden Hr. Auduns og den falske Margrethes Sag er paadømt, hvis I ikke skulde foretrække at dele Eders gamle Vens og Kollegas mørke Fængsel her nedenunder i Taarnkjælderen, hvilket stilles Eder i Udsigt, saafremt I ikke inden to Døgn skaffer hint Dokument tilveie. Dertil vil gives Eder tilstrækkelig Anledning, ved at jeg imorgen tidlig, eller om muligt endnu i Aften, lader hidbringe det Skrin, hvori Kong Erik pleiede at opbevare sine vigtigste Brevskaber. Vistnok er dets Indhold af os allerede forgjæves undersøgt, men sandsynligvis vil I, under hvis Kantslertid

det blev anskaffet, kjende et eller andet forborgent Gjemme i dets kunstrigt forarbeidede Egebund, hvori de hemmeligste Dokumenter, og deriblandt udentvivl det af os savnede, kunne være henlagte. For at sætte Eder istand til, strax efter Gjenfindelsen af hint kostbare Brevskab, til yderligere Sikkerhed at kunne tage en ganske lignende Kopi deraf, vil jeg sørge for, at dertil indrettet, ubeskrevet men gammelt udseende Pergament bliver Eder tilstillet, ligesom Kong Eriks Segl i Vox og andre til Kopien nødvendige Skrive- og Malerapparater, hvoraf jeg veed, I med kyndig Haand vil kunne benytte Eder. Altsaa, denne Sag er nu ordnet. Jeg seer det paa Eders Aasyn, at I fatter min Mening og vil handle derefter. Jeg forlader Eder nu for at lade Skrinet hente hid. Om to Døgn, til samme Tid om Aftenen, er jeg her igjen for at erfare Udfaldet af Eders Undersøgelser. Er dette da, som jeg haaber, tilfredsstillende, saa bringer jeg Eder til Udvexling med det gjenfundne Dokument, Eders Udnævnelse som Medlem af Kong Haakons Raad, hvilken Post dog først bliver at tiltræde, naar Sagerne her i Bergen med Hensyn til Hr. Audun og den falske Margrethe ere tilendebragte. Men det vil, efterat Kongen er kommen hertil, ikke vare ret mange Dage. Er Alt saaledes Eder tilpas? — Giver I mig derpaa Eders Haand?"

Hermed reiste han sig og udrakte sin Haand mod Hr. Bjarne. Denne stod ligeledes op, men kunde eller vilde ikke frembringe et lydeligt Ord til Svar. Han gjorde blot en bekræftende Bevægelse med Hovedet og berørte nølende den fremrakte Haand. Dennes Eiermand tilkastede ham endnu til Afsked et skarpt, megetsigende Blik, sagde roligt „God Nat" og forlod langsomt Værelset, hvis Dør atter tillaasedes af de udenfor ventende Huskarle. Hr. Bjarne blev en Stund staaende opreist og lyttede ængsteligt til de Bortdragendes tunge, mere og mere sig fjernende Skridt — derpaa sank han med et høit Suk eller rettere Stønnen tilbage i sin Lænestol

og bedækkede sit Ansigt med sine Hænder, idet han mumlede: „Audun — Kong Erik! — tilgiver mig — jeg kan ikke Andet!“

Syttende Kapitel.

Det runde Kammer.

Af Sira Aakes Yttringer i Samtalen med Hr. Bjarne vil Læseren have erfaret, at Jomfru Margrethes Fangenskab hidtil havde været meget mildt, takket være den Interesse og Medlidenhed, hun ved sin Skjønhed og sit blide, skjøndt faste Væsen havde vidst at vække hos Slottets Befalingsmand, Hr. Basse Guttormssøn, ja, at denne endog havde tilladt hende nu og da at see sin Fæstemand, havde givet hende Lov til hver Søndag at besøge den inden Borgens Mure beliggende Apostelkirke og blandt dennes Præster at vælge sig en Skriftefader. Dette blev Pater Laurentius, en Ven og Eftermand af Præsten Havlide Steinssøn, den samme, som vi af Jomfruens Fortælling erindre havde været hendes Barndoms tidligste Lærer og havde sunget latinske Hymner foran hende, medens hun bares ombord i Skibet, der skulde føre hende til Skotland. Strax det tillodes hende at komme i Apostelkirken, havde hun spurgt efter denne sin Barndoms Ven, hvis Vidnesbyrd nu vilde været hende saa vigtigt, men til sin store Sorg havde hun erfaret, at Havlide for flere Aar siden var reist tilbage til sin Fødeø Island. Ingen af de andre Præster ved Kirken var fra hans Tid, kun Laurentius, ogsaa en Islænder, havde, skjøndt senere, kjendt ham, og kunde godt erindre at have hørt ham fortælle om sin fordums Lærling, den lille Kongedatter Margrethe. Dette Kjendskab blev et Baand mellem den fangne Jomfru og den fromme Præst

— det lykkedes hende snart at vinde ham ganske for sin Sag, saa han troede paa hendes Fødselsret og gjorde alt Sit for at bistaae hende med Raad og Daad, baade i aandelig og verdslig Henseende. Med et netop paa den Tid til Island afgaaende Skib skrev han saaledes til Præsten Havlide, og besvoer denne saa snart som muligt at komme over til Norge for at see og gjenkjende sin dødtroede Lærling og blive et frelsende Vidne for hende i Nøden. Desværre kunde det vare en rum Tid, inden Svar kom; det gjaldt saaledes at faae Retssagen mod Jomfruen udsat saalænge, og til dette Maal virkede Pater Laurentius med al sin Veltalenhed og Iver hos Rettens Formand, den alderstegne Biskop Narve af Bergen. Den svage gamle Biskop var let at bevæge, saalænge Kongen og Sira Aake ikke vare tilstede; disses Komme frygtede derimod Jomfruens Skriftefader mest, thi han vidste altfor godt, at overfor den myndige Kong Haakon og hans slu Kantsler var Biskoppen kun en lydig Tjener. Han trøstede sig og Margrethe dog med, at det endnu kunde vare en god Tid, kanskee til Vaaren, inden Kongen med sit Følge gjæstede Bergen, da Underhandlingerne med Danmark trak sig i Langdrag, og Høsten imidlertid var skredet saa langt frem, at Søreisen blev besværlig om ikke farlig. Vandt man kun Vinteren over, kunde Meget forandres i Jomfruens Vilkaar til det Bedre, Troen paa hende befæstes og hendes Forsvarsplan fuldt forberedes og ordnes. Ronald Glenorrin delte dog ikke dette Haab —, han vilde ikke, man skulde oppebie en ny Skuffelse, en ny Fare — hans utaalmodige Kjærlighed, hans Selvbebreidelser over at have ledet sin Elskede til det ulykkelige Forbund med Hr. Audun lod ham udfinde og foreslaae adskillige Planer til Frelse ved Flugt. Men selv om en eller anden af disse Planer havde kunnet iværksættes med Held — hvad kun var lidet sandsynligt, da Hr. Basse, trods hans Mildhed mod Jomfruen, dog var meget paapasselig i hendes Bevogtning — afslog Margrethe dog stand=

haftigt at indlade sig paa noget Forsøg til Flugt, saalænge der var Haab om, at hendes Sag her kunde vorde undersøgt og paadømt efter Retfærdighed. Hun var nu engang, sagde hun, i sin Faders Hjem om end i Fangenskab; hun befandt sig vel i de dyrebare Barndoms-Omgivelser, der var kommet en Fred over hendes Sind, som hun ikke atter vilde opgive for et omflakkende Eventyr-Livs Urolighed, selv ved den Elskedes Haand. Her, hvor hendes Liv var begyndt, vilde hun ogsaa afvente sin Skjæbne, Gud vilde her sikkrest lade hendes Ret komme for Dagen og anerkjendes, om det saa var hans Villie. Hun følte nu dybt, sagde hun fremdeles til Ronald — hun var kommen til klar Erkjendelse om, at de begge havde begaaet en stor Brøde ved at slutte deres Sag til Hr. Audens vilde og oprørske Planer mod Kong Haakons Krone — denne Brøde maatte her afsones, før de kunde med noget Haab om Guds og de Helliges Bistand foretage videre Skridt til deres egen, til Skotlands Befrielse. Pater Laurentius, hvis fromme Oplysning hun mest skyldte denne Syndserkjendelse, havde ogsaa givet hende Haab om, at oprigtig Anger forenet med ydmyg og frivillig Bæren af et langvarigt Fangenskabs Byrde maaskee af Gud kunde blive taget som Fyldest til Brødens Afsoning, og at Kong Haakon saa, naar han erfarede hendes Anger og hendes Ret, og at hun dertil gjorde Afkald paa al Fædrenearv i Norge, tilsidst vilde anerkjende hende som sin Broders Datter. Da var Tiden kommen at reise til Skotland, at optræde der som Dronning med Retmæssighedens Stempel — men først da vilde hun række den Elskede sin Haand for ved hans Side og med Guds Hjælp at gjennemføre Kampen for Skotlands Uafhængighed.

Forgjæves opstillede Ronald herimod alle de Grunde, som sørgelig Erfaring om Usikkerheden af at betro sig til hendes Frænder, som Ængstelse for den forestaaende Retssags Farer kunde indgive ham, — forgjæves bestormede han hende med alle Lidenskabens Bønner om nu at

række ham sin Haand — nu at flygte med ham — flygte til en ensom Dal — til fjerne Lande, hvorsomhelst hen — kun bort, langt bort fra disse skrækkelige Mure, hvor Sværdet hver Dag hang over hendes Hoved. Margrethe svarede ham kun med et stille, veemodigt Smil — med en sagte Rysten paa det skjønne, blege Hoved — eller, naar det kom høit, med de hviskende, afbrudte Ord: „Først Brøden affonet — saa Lykken vundet. Ikke friste Gud — vil han befrie os, saa gjør han det ad sin egen Vei."

Saaledes stedse afviist maatte Ronald lade Tiden gaae hen, uden at kunne gjøre Brug af de Leiligheder til Flugt, som han oftere troede at have fundet. Men han opgav derfor ikke sit Forsæt, han benyttede fremdeles flittig den Anledning, hans betingede Frihed indenfor Slottets Mure gav ham til at gjøre sig nøie bekjendt med alle Borgens Krogveie og Lokaliteter og til at stifte Forbindelser med dens Indvaanere af alle Slags for, hvis den yderste Fare dog engang maatte forandre Jomfruens Beslutning, da at være vel forberedt paa Alt.

Imidlertid sad Margrethe rolig med sin gamle Fostermoder i det lille runde Kammer ved Enden af Fruerstuen, hvor hun i sin Barndom havde hvilet, og tilbragte Tiden med Andagtsøvelser, med stille Arbeide, med at modtage de kjærkomne Besøg af Ronald Glenorrin, af Pater Laurentius, undertiden af Slotsbefalingsmanden selv. Ofte fik hun Lov til under behørig Opsigt at foretage Vandringer i Slotshaven for der at trække frisk Luft. Og til hver Søndag glædede hun sig som et Barn, da lød de smaa Sølvklokker fra Apostelkirken over til hendes Fængselsvindue som Englestemmer, og kaldte hende til det skjønne, lyse Gudshus, hvor hun, rigtignok i en afsondret Stol, kunde deltage i Menighedens Andagt, hæve sit Hjerte med de hellige Messetoner mod det Høie, føle Herrens Velsignelse neddale over sig fra de samme Hvælvinger, hvorunder ogsaa hendes Fader havde knælet. Glad gik hun saa efter endt

Gudstjeneste tilbage til sin Celle, forunderligt styrket til at møde og bære, hvad hendes farefulde Stilling truede med. Thi af — hendes nærværende stille Liv var jo kun et Havblik mellem to Storme! — Og dog, var det endnu ikke muligt, at den sig nærmende Storm kunde besværges? — Med hver Dag, med hver Uge, som gik, uden at Retten sattes, uden at Kongen kom, rykkede jo Tiden nærmere, da man kunde vente Svar fra Island — maaskee Præsten Havlide selv kom, og til ham, til hans Vidnesbyrd havde Jomfru Margrethe og hendes Venner nu engang sat deres Haab for Processens heldige Udfald.

Men det var ikke Guds Villie, at dette Haab skulde opfyldes. En Dag først i November Maaned lød pludselig det Budskab over Borgen, over Byen, at Kantsleren Sira Aake var ankommen, at Kongen selv snart kunde ventes, hans Flaade laae allerede ved Stavanger. Nu fik Alt en anden Skik paa Kongsgaarden — det stille, rolige Dagligdagsliv der veg for Støi og Travlhed, strengere Bevogtning af Fangerne, Forberedelser til Fester og Retsforhandlinger. Hr. Basse Guttormssøn var ikke længer den eneste Bydende — hans Mildhed kunde ikke længer komme den fangne Jomfru og hendes Fæstemand tilgode. Han maatte døie haarde Bebreidelser af Kantsleren, fordi han havde ladet Margrethe og hendes Følge nyde saamange Formildelser i Fangenskabet, — hvorved, som hin sagde, det var bleven dem muligt at lægge Planer sammen til Flugt eller Forsvar. Vel tilkjendegaves Hr. Basse Kongens høie Tilfredshed med den Iver og Klogskab, han havde lagt for Dagen ved de Sammensvornes Fængsling, men man lod ham tillige forstaae, at denne kongelige Naade atter let kunde forskjertses, hvis ikke den vundne Seier godt benyttedes. Med tungt Hjerte saae Hr. Basse sig derfor nødt til at give efter for disse strengere Forholdsregler — Jomfru Margrethe fik ikke mere Lov til at forlade sin Celle, maatte ikke mere modtage Besøg, selv ikke af sin Skrifte-

fader; Ronald Glenorrin blev igjen sat fast, og de Fangnes Bevogtning overalt forandret og forstærket. Dette Sidste behøvedes dog ikke, hvad den fangne Audun Hugleikssøn angik — paa hans Behandling havde Sira Aake Intet at udsætte, han var siden Indtogsdagen bleven holdt i strengeste Afsondring dybt nede i Borgens stærkeste underjordiske Fængselshvælving.

Til et saadant Fangehul vilde Sira Aake ogsaa, at „den bedragerske Hex", som han kaldte Jomfruen, fra først af skulde være hensat. Han fandt det baade farligt og upassende, sagde han, at denne „forbryderske Kvinde" var givet Bolig i Kongeborgens egen Fruerstue — derved næredes kun Troen paa hendes Udsagn, og hun fik bedre Anledning at iværksætte sine listige og bedaarende Kunster. Efter nærmere Betænkning tillod han dog, da Basse Guttormssøn selv gik i Borgen for hendes Sikkerhed, at Jomfruen maatte blive uforstyrret hensiddende, hvor hun engang befandt sig, indtil hendes Sag var paadømt. Fruerstuen skulde jo alligevel næsten ikke benyttes, Dronningen kom ikke med — kun et Par Værelser skulde indrettes til en fornem Frue i Kongens Følge — men disse vare langt adskilte fra den Fangnes lille Hjørnekammer, som kun havde een Udgang, hvortil en egen Korridor førte.

Det er til dette saakaldte „runde Kammer", at vi nogle Dage efter Sira Aakes Ankomst til Borgen henføre Læseren. Dets skjønne, ulykkelige Beboerske havde snart haardt maattet føle Virkningen af den paa Slottet indtraadte Forandring, uden i Førstningen at kunne erfare Aarsagen dertil. Al Kommunikation med Omverdenen blev pludseligt afbrudt — de Kjæres Besøg ophørte — Vagten i Korridoren afløstes nu hver Time og lod sig ikke som før faae i Tale — Budene, der bragte Fangerne Næringsmidler, var heller ikke de samme som forhen, og svarede kun med haardnakket Taushed paa alle Spørgsmaal. Selv gamle Moder Herdeke, hvem man enten af Forglemmelse eller som uskadelig havde ladet

blive hos sin Fosterdatter, formaaede ikke, trods al sin Snakkesalighed, at udlokke Noget af de tause Omgivelser. Ikke heller Larmen og Bevægelsen af den kongelige Hirds Inddragen paa Slottet kunde bemærkes i det afsidesliggende Taarnkammer, hvis eneste Vindue vendte ud til Slotshaven, der paa denne sene Aarstid var sjelden besøgt, og hvorfra kun Novemberstormens Susen i de bladløse Træer lød klagende op til de stakkels ensomme Kvinder.

For denne Ensomhed og skrækkelige Taushed bukkede selv Margrethes stærke Sjæl i Førstningen under. En usigelig Ængstelse greb hende — hvad var der skeet? — hvor var hendes Elskede, hvor hendes Sjælesørger? — havde de Alle forladt, forglemt hende? — O nei — de vare maaskee fængslede, dræbte for hendes Skyld, og nu skulde hun selv, hemmeligt og ukjendt, langsomt pines til Døde! Ak, bedre Døden, men en hurtig Død, end denne skrækkelige Uvished, denne sindsforvirrende Ængstelse! — Var hun da saa ganske forladt? — Var der Ingen, som vilde hjælpe hende? — Idet hun saaledes for sig selv klagede og vred sine Hænder, faldt hendes Blik paa gamle Moder Herdeke, der sad bøiet i sin Stol og bad stille sit Paternoster. Dybt beskjæmmet over, at denne simple, trofaste Sjæl skulde før hende have vendt sig til den rette, den eneste Hjælper, som nu var dem levnet, sank Jomfruen ned ved sin Fostermoders Side, forenede sin Bøn med hendes om Hjælp, om Oplysning, om Styrke fra oven. Og Bønhørelsen kom i en Følelse af stille, velgjørende Fred. Hun lænede sit tunge Hoved til det gamle, tro Bryst, der saa ofte før havde været hendes Tilflugt, og udgræd der al sin Kummer som et Barn i Moderens Arme. Og den gamle Kone strøg kjærligt hendes lyse Lokker, kyssede hendes Pande og nynnede en vuggende Sang over hende. Og de drømte sig begge tilbage til Lübeck, til den kjære, simple Karnapstue i St. Ægidiegaden, hvor et ydmygt men sikkert Hjems stille Hygge havde omfredet dem. De glemte for

Øieblikket, at de sad i et fjernt Land, paa en prægtig Kongeborg, omgivne af Silke og Guld men som Fanger, udelukkede fra alle Menneskers Omgang, ja den Ene af dem, det før saa glade, skyldfri Barn, nu anklaget for en svær Forbrydelse, maaskee bestemt til om kort Frist at lide en vanærende Dom, en pinlig Død!

Margrethe vaagnede vel atter snart til Bevidsthed om denne sin Stilling og dens Farer, men hun segnede nu ikke mere derunder, hun havde hentet Kraft fra den rette Kilde til freidigt at gaae sin Skjæbne imøde, til ene, om saa skulde være, at udkjæmpe sin Strid til det Sidste. Dog opgav hun endnu ikke Haabet om Frelse, om Seier, ogsaa for dette Liv. Den Herre, der saa vidunderligt havde ført hende hid, hvorhen hendes tidligste Ønsker havde standet, hid til hendes Barndoms kongelige Hjem, han vilde ogsaa, om han end nu prøvede hende haardt og lod hende i Ensomhedens og Fangenskabets Mørke, dog tilsidst bringe Sandheden frem for Lyset, føre hende igjen sammen med hendes Elskede, røre hendes Farbroders Hjerte! — Ja, kunde hun blot faae denne i Tale før Retsmødet eller endog kun under dette, da maatte det lykkes hende at overbevise ham om deres Slægtskab, da maatte Blodets Røst tale, da maatte han tilgive hendes Forbindelse med Hr. Audun's Oprør, da maatte han hæve hende i sine Arme og anerkjende hende for sin Broders Datter! — Derfor gjaldt det ikke at give tabt, at bevare sin Kraft, sin Aandsnærværelse til den afgjørende Stund, da hun skulde stedes for sine Dommere, og at denne Stund nu var nær, det begyndte hun mere og mere at ane efter den med hendes Bevogtning indtraadte Forandring.

Herom fik hun ogsaa efter nogen Tids Forløb fuldkommen Vished, da det endelig lykkedes Pater Laurentius at faae hende hemmelig tilstillet en liden Seddel, skjult i hendes Nadverbrød, hvorved hun underrettedes om Sira Aakes Ankomst og dennes Følger, samt om, at Kongen kunde ventes om nogle faa Dage, og at Rets=

forhandlingen derefter uden Ophold vilde blive fremmet. Den gode Præst havde desuden fundet Plads til et Par beroligende og opmuntrende Ord: — hendes Venner kunde vel nu ikke see hende — men de vaagede og arbeidede for hende — hun maatte ikke tabe Modet — ikke Tilliden til Gud og den hellige Olaf — hver Aften, eller saa ofte det var muligt, vilde en Seddel paa lignende Maade blive bragt hende med Underretning om Dagens Begivenheder og med Forholdsregler for det Kommende. Dette Løfte blev nu for Jomfru Margrethe det trøstende, funklende Lyspunkt gjennem de ensomme, lange Dages Mørke — naar Nadveren om Aftenen bragtes hende, kunde hun knapt oppebie Madsvendens Bortgang for at bryde det kostbare Brød, som for hende nu i dobbelt Forstand var blevet Livets. Som oftest fandt hun, hvad hun søgte — Pergamentstrimler med Trøst fra Venners Deltagelse, med Budskab fra Omverdenen — et Par Gange med endnu kjærere Hilsen, nemlig fra hendes Fæstemand, med hvis Fængsel den tjenstvillige Præst ogsaa havde vidst at sætte sig i Forbindelse. Ronald havde skrevet følgende Vers af et den Gang meget yndet Ridderdigt:

„Ung Flores sidder i Baand og Tvang
Men dog han sin Blantseflor redder.
At kjæmpe for hende i Dystridsklang
Ved sin Ridder-Ære han vædder,
Han stiger til hendes Taarn engang
Og fører hende ved Kjærligheds Sang
Til Avalons smilende Bredder."

Margrethe læste disse sin Elskedes Ord med et taareblandet Smil og en veemodig Rysten paa Hovedet, som om hun vilde sige til ham: „Stakkels Ungersvend — har Du ikke endnu havt Skuffelser nok?" — Og dog førte hun de kjære Skrifttegn til sine Læber og inddrak deres søde Haab. Pater Laurentii Ord vare ikke saa poetiske og lovende, men mere indrettede efter de virkelige Forholde og fulde af gode Raad for Jomfruen

til at imødegaae disse. Hun erfoer saaledes efterhaanden, hvorledes Forberedelserne til Retsmødet skred frem, hvorledes Kongen den tolvte Dag efter Sira Aakes Ankomst ogsaa var inddraget med sit Følge, dog uden Dronningen, samt hvorledes han mod Kantslerens Raad havde befalet, at Retsforhandlingerne i Margrethes Sag skulde holdes offentligt, hvilket Laurentius ansaae for et godt Tegn paa Kongens retfærdige Villie. Hvad der mest rystede Jomfru Margrethe var Efterretningen om, at Fru Ingebjørg Erlingsdatter var med i Kongens Følge, udentvivl for at optræde som Vidne i Sagen, og at hun havde faaet sin Bolig i selve Fruerstuen, kun nogle faa Vægge fra det Kammer, hvor hendes Offer sad fangen. Billedet af denne onde, stolte Kvinde, som det stod for Margrethes Erindring fra hin skrækkelige Nat i Biskoppens Borg paa Orkney, traadte hende nu atter nær og forstyrrede hende i den møisomt tilkjæmpede Ro. Hun frygtede for en Sammenkomst med denne Menneskesælgerske, og dog ønskede hun den for at kunne rive Sløret fra Hyklerskens Hjerte. Det pinte den Arme at vide sig i Nærheden af sit Livs bittreste Fjende, uden at kunne værge sig mod hende — hvert Øieblik kunde jo den Skrækkelige træde ind for at fuldende det Dødens Værk, som hin Bortførelsens Nat kun halvt var bleven udført. Især om Natten, naar hun paa sit ensomme Leie (Moder Herdeke sov i en særskilt Alkove) søvnløs talte de lange Timer og lyttede anstrængt til enhver Lyd, der nok saa ubetydeligt afbrød den øde Stilhed, steg hendes spændte Nervetilstand saa, at hun troede at høre den ene Dør efter den anden lukkes op i de ydre Værelser, slæbende Skridt komme nærmere og nærmere, og endelig de gamle Silketapeter rasle, som om en skjult Dør bag dem aabnedes. Hun syntes dunkelt at erindre fra sin Barndom, at en saadan hemmelig Dør her var anbragt, men havde hidtil ikke kunnet opdage den. Var det saa ikke muligt, at Fru Ingebjørg, der jo ogsaa fra gammel Tid var bekjendt med Slottets Fruerstue, nu

kunde erindre og vilde benytte hin hemmelige Indgang for at hævne sig paa sin Angiverinde, og med dennes Liv slukke Klagen? Saadanne Tanker strømmede især en Nat stærkere end sædvanligt ind paa Margrethe, som hun laae der og stivt betragtede de for Trækvinden bølgende Tapeter, bag hvilke hun hvert Øieblik ventede at see den frygtede Form dukke frem. Forgjæves søgte hun at bekjæmpe disse Forestillinger, at bortforklare de ængstende Lyd, hun hørte, ved sædvanlige Aarsager — ved Nattevindens Susen i Trækronerne i Haven, ved Vagtens fjerne Trin i Korridoren, og hvad Andet mere — de kom dog altid tilbage, stærkere og stærkere. Hendes spændte Tilstand blev næsten uudholdelig — hun vilde dog nødig vække den gamle, svage Moder Herdeke, der saa høilig trængte til Hvile — da faldt hun paa at søge Beroligelse ved at tage sin Faders Reliqviekors frem og bede den hellige Olaf, som var afbildet derpaa, at staae hende bi mod Mørkets Angreb. Og enten det nu var Bønnens mildnende Magt eller Sandsernes yderste Udmattelse, der gav hende Hvile, nok, hun sank snart derefter i en dyb, skjøndt urolig Slummer. Hvor længe denne varede, kunde hun naturligvis ikke vide, men hun vaagnede pludseligt ved Følelsen af, at Nogen temmelig haardt berørte hendes Haand. Hun saae op — men blev liggende som magtstjaalen af Skræk — thi — var det Virkelighed eller kun en Fortsættelse af hendes rædsomme Drømmebilleder? — hun troede ved Natlampens usikkre Skin at see en høi, mørk Kvindeskikkelse staae bøiet over hendes Seng og stirre paa hende med et djævelsk Udtryk i det gulblege, rynkede Ansigt! — Det var kun et Øieblik, Margrethe havde dette skrækkelige Syn — i næste tabte hun Bevidstheden ganske. — Da hun atter kom til sig selv, var Skikkelsen sporløst forsvundet, og Alt om hende var stille, uforandret som forhen, kun at Morgenlysningen begyndte at graane svagt gjennem det smalle Vindue høit paa Væggen. Margrethes første Bevægelse var at føle efter sit dyre-

bare Kors — hun havde det ikke mere i Haanden —
skulde Fjenden virkelig have været der og røvet det? —
men nei — der laae det jo paa Bordet foran Sengen
— hun maatte da selv have lagt det fra sig igjen efter
Bønnen — det skrækkelige Syn havde da vel kun været
en Drøm! — Og dog, hun syntes endnu at føle Rykke
i Haanden — Skikkelsens gruelige, fra hin Nat paa
Orkney altfor vel kjendte Blik brændte endnu i hendes
Sjæl. Hun vækkede nu Moder Herdeke; denne havde
Intet seet eller hørt — Alt maatte dog have været en
Drøm, det var dog saa godt, at hendes elskede Barn
endnu kunde sove, mente hun. Margrethe maatte da
give sig tiltaals — maaskee havde den Gamle dog Ret
men hvor var nu Grændsen mellem Drøm og Virkelig-
hed? — Hendes hele Liv i den senere Tid forekom
hende stundom som en tung Drøm, hvoraf hun dog ve
engang maatte vaagne til Lys og Frihed.

Og det syntes samme Morgen, som skulde en Straale
af Lys og Haab forundes hende efter Nattens Rædsler
thi kort efterat hun var opstaaet, havde forrettet sin
Morgenbøn og sat sig til sit Arbeide, aabnedes hendes
Fængselsdør, og hun blev glædeligt overrasket ved at
see Pater Laurentius's blide og ærværdige Skikkelse
træde ind med et „Guds Fred" paa Læberne. Hvor-
ledes det var lykkedes den gode Geistlige atter at faa
Adgang til sit Skriftebarn, og hvilket Budskab han bragte
hende, derom vil følgende Kapitel give Læseren Under-
retning.

Attende Kapitel.

Hos Kong Haakon den Femte.

Alt siden Kongens Ankomst til Bergenhus Slot
havde Præsten Laurentius søgt Leilighed til at faae ham
i Tale, i den Hensigt at stemme ham mildere for Mar-

grethes Sag, saa at denne ulykkelige unge Pige i det mindste kunde forundes nogen Lettelse i den strenge Bevogtning og Afsondring, hun i den seneste Tid havde været underkastet. Længe vilde en saadan Leilighed ikke tilbyde sig for den ringe, udenfor Hoflivets høiere Kredse levende Præst, ja han syntes endog at spore en forsætlig Bortfjernelse fra Kongens Omgivelser, hvergang han prøvede paa at trænge gjennem disse til Monarchens Person. Og heri tog han heller ikke feil. Sira Aake, i hvis Plan det laae at isolere Kongen fra ethvert Berøringspunkt med Pigen fra Norge og hendes Venner, idetmindste saalænge til Alt var forberedt til hendes Domfældelse, havde ogsaa givet sine Kreaturer ved Hirden de nødvendige Vink til at formene Pater Laurentius, hendes Skriftefader, al Adgang til Kongen, forsaavidt det kunde skee uden at vække Opsigt, thi den forsigtige Kantsler vilde gjerne bevare et Skin af Upartiskhed i denne for Kongens Familieære saa kildne Sag. Længe lykkedes det som sagt at holde Pateren borte fra Kongens personlige Nærhed, men endelig indtraf et Tilfælde, som Sira Aake og hans Hjælpere ikke havde beregnet og ikke kunde forhindre Laurentius fra at benytte sig af. Kong Haakon den Femte, der, som næsten alle Sverres Ætlinger, var en boglærd og religiøs Mand, havde for Skik under Maaltiderne paa Søn- og Helligdage at lade forelæse for sig og sin Hird Stykker af opbyggelige Skrifter. Til Brug herved havde han endog under sit eget Tilsyn ladet forfatte en Bearbeidelse paa Norsk af det gamle Testamentes Bøger efter den latinske Vulgata, og som han besørgede udstyret med Jevnførelser og Tillæg af flere af den Tids berømteste historisk-theologiske Skrifter. Foruden dette vidtløftige Værk, der kaldtes „Stjorn“ (Styrelse, ɔ: Guds) og endnu er til, havde Kongen ogsaa ladet foranstalte en Oversættelse af en latinsk Bog om Helgenernes Levnet, under Titel: „Hellige Mænds Blomster“, hvilket ligeledes var bestemt til Forelæsning i Hirden ved Bordet paa de forskjellige

Helgeners Høitider og Messedage. Til at udføre disse Forelæsninger pleiede Chorsbrødrene ved de kongelige Kapeller, hvor Kongen just opholdt sig, altsaa her ved Apostelkirken, efter Tour at blive tilsagte. Raden var saaledes en Søndag Middag — just Dagen før den Nat, da Jomfruen havde hin skrækkelige Drøm — kommet til Chorbroderen Ivar Olafssøn, almindeligt kaldet Ivar Klerk, den samme, som senere hen i Tiden blev Vicekantsler. Hos ham stod Pater Laurentius i Gunst, og var ofte i geistlige Forretninger hans Vikar — det faldt ham derfor let, da Sira Ivar hin Dag havde Sygdomsforfald, at blive sendt i hans Sted som Forelæser ved Kongens Bord. Udrustet med behørig Fuldmagt fra Kapitlets Formand begav han sig paa den bestemte Tid til Kongens Forværelser og blev nu der, takket være sit hellige Ærinde og Kirkens Fuldmagt, denne Gang ikke tilbageviist, men meget mere strax ført til Madhallen, hvor Hirden allerede var forsamlet og kun ventede paa Kongen for at begynde Maaltidet.

Denne Hal, eller rettere lange Galleri, frembød nu mere Lighed med et Klosters Refektorium end med en Konges Spisesal. De kalkede Murvægge vare kun hist og her behængte med et Krucifix eller et Helgenbillede, to smalle, tarveligt udstyrede Borde vare anbragte langs hver Side af Salen, midt ved det ene, tilhøire for Indgangen, Kongens Høisæde. Oppe i Salens øvre Ende, mellem begge Borde, en Forhøining med en Art Prædikestol for Forlæseren. Hirdfolkene vare allerede ved deres bestemte Pladse, — de talede kun sagte med hinanden, vare mørkt og ensformigt klædte, og havde Alle et alvorligt Udseende. Som Herren er, saa følge ham hans Svende. Thi Kong Haakon Magnussøn var selv en alvorlig, noget pedantisk Herre, der gav Love mod Overdaadighed i Levnet og Klædedragt og holdt nøie paa Tarvelighed og streng Orden ved sit Hof. Rigtignok vilde en besynderlig Skjæbnens Ironi, at hans stive og trange Leveorden skulde finde sin gladeste Modsætning

ved hans egen Dronnings Hof; det er nemlig vel bekjendt, hvorledes den smukke og aandrige Dronning Eufemia viste sig ikke mindre ivrig for at indføre Sydens prægtige og sværmeriske Ridderkultur i disse nordlige Lande end hendes Ægteherre for der at bevare og styrke den gamle nordiske Simpelhed og Alvor — hvorledes Hun lod oversætte og foredrage ved sit Hof de mest berømte franske Ridderromaner og Elskovssange, medens Han for sin Hird lod forelæse Andagtsbøger og strenge, theologiske Skrifter — hvorledes Hun foranstaltede Turneringer og prægtige Ridderspil, medens Han præsiderede i de Lovkyndiges lærde Raadslagninger og holdt latinske Taler for at bilægge Stridigheder inden Kleresiet. — Man maa dog ikke tro, at saadan stor Forskjellighed i Livsanskuelse fjernede det kongelige Ægtepar fra hinanden, tvertimod, der herskede mellem dem stedse den bedste Forstaaelse, og Modsætningerne i Levemaaden ved deres Hoffer synes kun at have compenseret hinanden, saaledes at deraf fremkom et paa engang rigt og værdigt, skjønt og alvorligt Aandsliv. Skulde nogen af de to Retninger kunne siges at have Overvægt, naar Kongen og Dronningen var sammen, saa blev det nok den Sidstes — det sees ialfald tydeligt, at den skjønne og livlige Eufemia stedse har havt stor Indflydelse hos sin mere stille og langsomme Gemal. Nu var hun imidlertid bleven tilbage i Oslo for der at berede Alt paa det Prægtigste til et Julebesøg, hun ventede af den ridderlige Hertug Erik af Sverige, senere hendes Dattermand. Kong Haakon befandt sig derfor nu alene i Bergen og kunde saaledes der ret efter Hjertenslyst gjennemføre sine strenge Anordninger ved Hirden, til ikke ringe Tilfredsstillelse for dennes ældre Medlemmer, som altid havde ærgret sig over de „vælske Gjøglerkunster“, hvormed Dronningen, som de mente, lagde an paa at forlokke den norske Ungdom og blødgjøre al ægte, nordisk Kraft. Hvad derimod de yngre Medlemmer af Kongens Hird angaaer, da tør vi ikke benægte, at de jo, midt under

den gavnligste Disciplin og de opbyggeligste Prækener, undertiden kunde længes tilbage til de skjønne Kvinder og de skjønne Sange ved Dronning Eufemias muntre Hof. Men hvilke forfængelige Lyster, der end brændte i de unge Hirdmænds Hjerter, under et koldt Ydre maatte de skjule dem, thi Kongen forstod i denne Henseende ingen Spøg, og havde nu engang foresat sig at benytte dette Ophold i Bergen til saavidt muligt at danne sin Hird efter det Ideal, der foresvævede ham, nemlig en Sammensmeltning af Klostrets og Krigsleirens Disciplin.

Intet Under derfor, at da han hin Søndagsmiddag, ledsaget af Sira Aake, fra de indre Værelser traadte ud i Madhallen, fandt han som sagt hele Hirden allerede staaende ved sine Pladse og den ønskeligste Stilhed og Orden herskende overalt. Da Kongen skred naadigt hilsende ned gjennem Hirdmændenes dybtbukkende Rækker for at begive sig til sit Høisæde, maatte Pater Laurentius, der var bleven staaende ved Foden af Prædikestolen, uvilkaarligt beundre hans anseelige Figur. Kong Haakon var paa den Tid endnu en ung Mand (kun 31 Aar), men hans noget stive Holdning og det alvorlige, bestemte Udtryk i hans stærkt markerede Ansigtstræk gjorde, at han saae meget ældre ud. Han var usædvanlig høi, næsten som Kong Saul et Hoved høiere end alt Folket, men til denne høie Vært var hans Legeme maaskee lidt for smalt, ligesom dets Underdeel var noget længere end Overkroppen, hvorfor Islænderne havde givet ham Tilnavnet „Haalægg“ (Høilæg). Med alt dette var hans Udseende majestætisk og ærefrygtbydende, skjøndt hans Klædedragt var meget simpel: en lang, mørkfarvet Klædeskjortel kantet med Graaværk, om Livet et Staalbælte hvori et kort Sværd, paa de askelyse, midt over Panden delte Lokker en sort Baret besat med smaa Helgenbilleder i Sølv. Da Kongen havde taget Plads paa Høisædet, og en Skutilsvend knælende havde rakt ham Sølvfadet med Tvættevand og Haandklæde, gav han Tegn til, at Bordbønnen skulde siges. Fore=

læseren besteg da Forhøiningen og fremsagde Bønnen, ved hvis Slutning Kongen først og derefter hele Hirden svarede et lydeligt Amen. Maaltidet begyndte nu, og dermed Forelæsningen, der ikke forstyrredes ved nogen Larm fra Bordgjæsternes eller Betjeningens Side, Alt gik saa roligt og stille til, at Pater Laurentii rigtignok meget klare og udtryksfulde Foredrag kunde høres til Salens fjerneste Ende. Det for Dagen til Oplæsning bestemte Stykke af hint føromtalte Værk, „Stjorn“, traf sig, sært passende for Tiden og Laurentii egen Hensigt, at være Fremstillingen efter første Kongernes Bog om Kong Salomos Visdom og Retfærdighed og om hans navnkundige Dom mellem de to Kvinder. Heraf tog Laurentius Anledning til, efterat den egentlige Oplæsning var forbi, at tilføie en særskilt Anvendelse af denne Text paa de nærværende Omstændigheder, paa den vigtige Retssag, Kong Haakon i disse Dage var kaldet til at overvære og afgjøre. Han lagde indtrængende Kongen paa Hjerte at følge sin store bibelske Forgjængers Exempel, kun at bede Herren om Visdom og Evne til at dømme klart mellem Ret og Uret uden jordiske Hensyn, da vilde ogsaa Ærens og Lykkens Velsignelser komme over ham som over Salomo fordum. Og denne uventede Forandring i det fastsatte Pensum blev af den dristige Præst fremsat med saamegen Kraft og Salvelse, at den tvungne, man kunde sige officielle Opmærksomhed, som ellers ved disse Forelæsninger pleiede at herske blandt Bordgjæsterne, nu forvandledes til en frivillig, begjærlig Lytten. Kong Haakon selv viste sig øiensynligt grebet, — Sira Aake, der sad ved hans Side, blev urolig og tilhviskede ham et Par Ord om, at dette gik udenfor Bordreglerne, at man burde stoppe Munden paa den uforskammede Præst etc. Men Kongen tyssede kun paa ham, gjenhviskende: „Herren taler her igjennem sin Tjener — det bør Os at høre ham, som David hørte Nathan!“ — Og Kantsleren maatte finde sig i at høre Laurentius uforstyrret fuldføre sin Tale, der sluttede

med en hjertelig og almindelig Bøn for Kongen og Fædrelandet, for Mægtige og Ringe, for Dem, der sad til Høibords og for Dem, der sukkede i Fængsler.

Maaltidet var nu tilende, og Skjænkeren gav Tegn til Opbrud. Kongen hilsede Hirden og vilde med Sira Aake begive sig tilbage til sine indre Værelser. Da stillede Pater Laurentius sig med en dyb Hilsen i hans Vei. Kongen bemærkede og gjenkjendte ham nu, gav ham et naadigt Nik og disse Ord:

„Eia — vor veltalende Forelæser fra idag. Du har da ikke fundet Alt det, Du læste op, i Stjorn, er jeg bange for? Nei — ingen Undskyldning — Du fortjener hellere Tak for din opbyggelige Udlæggelse af Dagens Text, for dine fromme Ønsker, dem Gud lade opfyldes paa Os, saasandt Vi bede Salomos Bøn med. — Du er Præst ved vort Kapel, Apostelkirken hersteds?"

„Ja, Eders kongelige Naade; en ringe og tjenende Broder Laurentius fra Island, Vikarius for Chorherren Ivar Olafssøn."

„Vi skal have dit Navn i Minde, naar Vi om lidt omregulere vor Kapel-Geistlighed. Imidlertid — har Du ellers Noget at begjære?"

„Kun et Par Øieblikke af Eders kostbare Tid, Herre Konge! — Ikke for mig, men for en Ulykkelig, hvis Sag Gud har indgivet mig at tale hos Eder."

Sira Aake, der imidlertid havde staaet som paa Gløder, faldt nu ind i Samtalen, henvendt til Kongen: „Eders Naade! -- jeg beder Eder erindre — I havde jo berammet et Besøg ind til Bryggen strax efter Bordet — Baaden venter alt — og de tydske Herrer —"

„Kunne ogsaa vente," — afbrød Kongen ham bestemt. „Verdslige Sager maa en Søndag vige for, hvad en Herrens Tjener har at frembringe, især naar dette angaaer en Ulykkelig. Broder Laurentius, Du følger Os."

Hermed forlod Kongen Hallen, ledsaget af Laurentius og Sira Aake, der fulgte med, som om det faldt af sig selv, og maatte gjøre gode Miner til slet Spil. Hird-

mændene, som bleve tilbage i Madhallen, saae med lange Blikke efter Kongen og hans Følge. — En af dem mumlede endog halvhøit: „Altid disse Præster! — kan han da aldrig faae nok af dem?"

„Nei vist ikke," svarede en Anden, „jo Flere jo Bedre! — derfor bliver det raadeligst, at vi med det snareste anlægge Præstekjole Allesammen — vi er jo saa i Kloster alligevel."

„Men nu er jo Prioren og Broder Guardianen borte, saa kunne vi vel faae os en rigtig Hjertestyrkning efter al denne Præken," sagde en Tredie, en velnæret Fyr, hvis tykke, vinrøde Ansigt just ikke vidnede om klosterlig Afholdenhed. „Hei, Skjænker — hvad vilde jeg sige — Broder Kjældermester! — ræk mig Vinkanden der, det er Synd, den skal forlade Bordet fyldt." — Og dermed tømte han halvt i eet Drag den store Sølvkande med Vin — Flere fulgte hans Exempel, og snart blev det saa muntert i Salen, som Frygten for den strenge Herres Nærhed paa nogen Maade kunde tillade.

Imidlertid havde Kongen gjennem flere pragtfulde Værelser naaet sit høist tarveligt udstyrede Arbeidskammer, hvor han tog Sæde i en simpel Lænestol under Vinduet, medens Pater Laurentius blev ærbødigt staaende et Par Skridt foran ham, og Sira Aake tog Plads ved et Skriverbord, hvor han tilsyneladende fik travlt med at gjennemsee og ordne endeel Dokumenter, medens han i Virkeligheden derfra paa det Nøieste iagttog de Samtalende.

„Nu, fromme Broder," begyndte Kongen — „Du har Ordet, men fat Dig kort. For hvilken Ulykkelig er det, Du vil tale?"

For en ulykkelig Kvinde, der maaskee angaaer Eder nærmere, end I selv aner, Herre Konge! — for hin svært anklagede unge Pige, som nu i lang Tid har siddet fangen her paa Slottet, og hvem just hin Retssag

angaaer, til hvis Paadømmelse jeg nylig bad Gud forlene Eder en Straale af Salomos Visdom og Retfærd."

„Ha!" — udbrød Kongen, idet en Skygge af Misnøie foer over hans ellers ubevægelige Ansigt. — „Er det for den falske Margrethe, for hin Oprørskvinde Du vil tale, saa spar dine Ord — hun er ingen Ulykkelig — hun er en grov Forbryderske."

„Var hun dette, saa var hun jo tillige den Ulykkeligste af Alle — og jeg vilde selv da have et Ord af Medlidenhed for hende," vedblev Præsten sagtmodigt. „Men nu er hendes Forbrydelse jo endnu ikke bevist — ved Eders raske Udsagn har I altsaa, Herre Konge, allerede foreløbig dømt, inden I ret kjender Personen og Sagen. Det er for i Guds og alle hellige Mænds Navn at besværge Eder at skaffe Eder en saadan nøiagtig Kundskab, inden I affiger den endelige Dom, jeg staaer her for Eder, mægtige Konge og Dommer!"

„Og hvo siger Dig, at jeg ikke allerede har en saadan Kundskab?" vedblev Kongen mørkt. „Jalfald vil jeg faae den fuldstændigt ved at bivaane de Retsforhandlinger, hvortil denne Kvindes Sag efter Landets Love er overgivet. Der vil Undersøgelsen foregaae for Alles Øine, omhyggeligt og retfærdigt, der vil Dommen af dertil beskikkede Dommere blive affagt — Mig tilkommer det kun at stadfæste den, hvortil Gud give mig Oplysning! — Rettens Gang maa ikke foregribes. — Dette er Alt, hvad jeg har at svare Dig, Præst. Du kan nu gaae!"

„O, Herre Konge!" bad Laurentius, idet han knælede, „endnu et Ord af sær Naade, saa sandt I haaber selv engang at finde saadan for den høieste Dommer. See selv denne unge Pige, før I overgiver hende i den kolde, ubøielige Rets Hænder! — Lad ikke Fremmede dømme i en Sag, som angaaer Eder, Eders Familie alene. Prøv om ikke Blodets Røst har bedre Beviskraft end Lovens Bogstav. Denne unge Pige er mit Skriftebarn, Herre. Jeg har seet i Dybderne af hendes

Sjæl, jeg kjender hendes Hjerte, saavidt et Menneske kan kjende et andet. Jeg vover at sige, hun kan ingen Bedragerske være. Er hun ikke den, hun udgiver sig for, saa er hun idetmindste selv i god Tro. Han har alligevel stor Skyld, jeg veed det nok — hun har, ung, fremmed og uerfaren med Forholdene her, som hun var, ladet sig forlede til at deltage i Audun Hugleiksføns afsindige Planer mod Eders Krone, Herre. Hun troede sig ogsaa da i sin Ret. Men nu indseer hun sine Vildfarelser, angrer dybt sin Brøde — nu har hun kun eet Ønske — det, at kunne faae see Eder før Retsmødet, kunne faae bede Eder om Tilgivelse, tale til Mennesket, ikke til Dommeren!"

Sira Aake, der maatte have mærket, at disse Laurentii Ord gjorde Indtryk paa Kongen, og at denne betænkte sig paa, hvad han skulde svare, fandt det nu nødvendigt at skride ind. „Eders Naade" — faldt han hurtigt ind, idet han dog ikke ophørte med sin tilsyneladende Beskjæftigelse ved Skriverbordet — „Eders Naade tillade en tro Tjener at erindre om, at hvis Dommeren seer og hører den Anklagede privat inden Rettens Bevisførsel, da staaer han ikke længer over Sagen men i denne. Hans Dom vil da ikke kunne siges uhildet."

„Du har Ret Aake," sagde nu Kongen, øiensynlig lettet og styrket ved Kantslerens Bistand mod hans egen bedre Følelse. „Ved Retsmødet vil Vi see og høre den Anklagede, ikke før. Men det vil ogsaa være betimeligt nok. Fri og fuld Adgang skal der gives hende til Forsvar, til at fremføre sine Venner og Vidner, om hun har nogen. Siig dit Skriftebarn dette, Præst — siig hende, at Kong Haakon kun vil Sandhed og Retfærdighed, at han ikke er hendes, men vel Falskhedens og Løgnens Fjende, at han har Naade for den Vildfarne, Anerkjendelse for den beviiste Slægtning, streng Straf for Bedragersken — Alt efter Udfaldet af den Retsforhandling, som med det Første vil blive afholdt. Bring hende dette Budskab."

Pater Laurentius havde imidlertid bedrøvet reist sig; han saae vel, her intet Mere var at opnaae, dog vilde han benytte sig af Kongens sidste Ord. Han svarede derfor saaledes: „Da Eders Naade ikke selv kan eller vil sige den Ulykkelige denne Trøst, skulde jeg vist-nok med Glæde bringe hende den fra Eder, dersom jeg kun havde Adgang til hendes Fængsel.“

„Hvorledes?“ — foer Kongen op — „Du, den Fangnes Skriftefader, har ikke Adgang til hende? — Hvo har nægtet Dig den?“ —

„Siden Kantsleren Sira Aakes Ankomst til Borgen er Alle og Enhver nægtet Adgang til Jomfru Margrethes Celle, selv Ronald Glenorrin, hendes Fæstemand, og jeg, hendes Skriftefader. Det arme Barn hensidder i fuldkommen Afsondring fra Omverdenen, overladt til alle Ensomhedens Kvaler, hvilke naturligvis i hendes Stilling ere dobbelt ængstende.“

Kongen kastede efter disse Laurentii lydelige Ord et skarpt Sideblik paa Sira Aake, der nu igjen fandt det nødvendigt at blande sig i Samtalen:

„Denne Skjærpelse i Bevogtningen befandtes nødvendig til Fangens Sikkerhed, Eders Naade. Man havde i den lange Tid fra hendes Fængsling og til min Ankomst ladet denne listige Kvinde have saamegen Frihed, modtage saamange Besøg, at hun nær havde spændt sit Garn over den hele Borg. Det er et Guds Under, hun ikke for længe siden var flygtet med sin saakaldte Fæstemand, en dumdristig skotsk Eventyrer, som man ogsaa lod løbe frit omkring. Jeg fandt det min Pligt at sætte en Grændse for dette Uvæsen. Bevogtningen af Fangerne blev skjærpet, deres Afsondring gjennemført, men ikke med Haardhed. Hin Oprørerske og Bedragerske — jeg frygter ikke for at kalde hende saa — blev bedre behandlet end hun kunde vente, hun sidder med alle Bekvemmeligheder i et godt Kammer i Slottets egen Fruerstue — hun er ikke alene, hun har sin saakaldte Fostermoder eller vel egentlig hendes rette Moder, en gammel

Skipper-Enke fra Lübeck, hos sig — der seer I altsaa Herre, hvad alle hine „Kvaler“ har at betyde. At hun er bleven nægtet Samkvem med sine Fortrolige, saalænge hun sidder her anklaget for Høiforræderi, det vil Eders Naade vistnok finde i sin Orden.“

„Ganske rigtigt,“ sagde Kongen — „dog ikke saa vel, at Skriftefaderen blev udelukket. Religionens Trøst bør man ikke forholde Nogen og mindst den for svær Brøde anklagede Fange.“

„Men naar nu Skriftefaderen viser sig mere som en verdslig Sagfører end som en aandelig?“ spurgte Sira Aake med et betegnende Blik til Pater Laurentius. Denne skyndte sig at tilføie:

„Aanden og Legemet kan ikke behandles hver for sig, saalænge vi vandre her paa Jorden. Vil en Præst med nogen Virkning bringe Religionens Trøst til sit Skriftebarn, da maa han ogsaa sætte sig ind i dettes jordiske Forholde. Anderledes er min Stilling til Jomfru Margrethe ikke. Jeg saae hende først, efterat hun var kommet her til Borgen og havde søgt min aandelige Bistand. Ved, saa godt jeg kunde, at bringe hende denne, lærte jeg efterhaanden hendes Indre at kjende, jeg fandt det anderledes, end man havde skildret mig det — jeg fandt deri ingen Falskhed. Et saa ydmygt Barnesind, en saa fast og varm Tro paa vor Kirkes hellige Sandheder, en saa stærk og from Sjæl kunde ikke tilhøre nogen Bedragerske. Jeg udtalte denne Overbevisning aabenlyst for Alle, som jeg nu her gjentager den for Eder, Herre Konge, det var min Pligt som Sandhedens Tjener. Lad kun den høie Prælat, Eders Kantsler, kalde mig, ringe Klerk, den Anklagedes Sagfører — jeg modtager gjerne denne Titel, thi jeg tør vidne for Gud, at den Sag, jeg fører, er hans egen, er Retfærdighedens, Lovlighedens, Mildhedens, Naadens. Det var jo ogsaa et Budskab i samme Aand, I Herre Konge sagde, jeg skulde bringe den arme Fange fra Eder, Retfærdighedens, Naadens Udøver her paa Jorden? Saa lad mig da ud-

føre dette Hverv, og vær kun vis paa, jeg skal ikke misbruge Eders kongelige Tillid!"

„Du har mit Ord," svarede Kongen bevæget. „Du, men heller ingen Anden, skal igjen have Adgang til den fangne Kvinde, — Du kan ogsaa følge hende for Skranken, om Du vil. Aake," vedblev han derpaa, henvendt til denne, „skriv strax et Par Ord derom til Slotsbefalingsmanden, at Laurentius kan tage Ordren med selv."

Sira Aake bukkede sig taus, udfærdigede Sedlen og rakte den med et bittersødt Smil til Laurentius.

Denne knælede igjen for Kongen og bortfjernede sig derpaa, glad over ved sit dristige Foretræde dog at have opnaaet Noget til Jomfruens Bedste. Han vilde strax benytte sig af Tilladelsen til at see hende og begav sig i den Hensigt lige fra Kongens Bolig over Slotsgaarden til Høvidsmandens Vagtstue, hvor han fremviste Kantslerens Ordre og begjærede i Kraft af den at blive ført til Margrethes Celle. Hr. Basse, der nu var bleven sær forsigtig, undersøgte først selv det Skrevne, og det fandtes da deri bemærket, at den omhandlede Tilladelse først skulde kunne benyttes fra næste Dag at regne. At dette var Sira Aakes egenmægtige Tilsætning, forstod Laurentius nok og ærgrede sig nu vel over, at han ikke strax hos Kongen havde gjennemseet Sedlen, — men hvad var nu derved at gjøre? — Strax at vende tilbage til Kongens Nærhed igjen for at faae Feilen rettet, kunde ikke tænkes paa, — han vilde ikke nu blive modtaget, — og Hr. Basse lod sig ikke bevæge til at overstride Befalingens Bogstav. Laurentius maatte derfor, saa nødig han end vilde, opsætte sit Besøg hos Jomfruen til den følgende Morgen, haabende, at denne Udsættelse ikke vilde bringe hans Yndling noget Værre end en ensom Aften til.

For os er der imidlertid Intet til Hinder strax at begive os tilbage til Kong Haakons Arbeidskammer. Der træffe vi endnu Kongen siddende i sin Lænestol,

med Hovedet støttet til Haanden som nedsjunket i dybe Tanker, — Sira Aake, som før beskjæftiget ved sit Skriverbord, nøie iagttagende ham. Det faldt nu ikke længer Kantsleren ind at paaminde sin Herre om Baadfarten til Tydskebryggen, tvertimod saae han nu ikke ugjerne, at Kongen forblev rolig her og syntes tilsinds at fortsætte Samtalen i Enrum. Da det imidlertid varede Noget, inden dette skete fra Monarkens Side, og Prælaten vel frygtede for at give de kongelige Betragtninger altfor frit Løb, tillod han sig at bryde disse ved følgende som halvt for sig selv henkastede Bemærkning:

„Det stakkels Faarehoved af en Præst! — han har da tilgavns ladet sig daare af hin listige Kvindes Kunster."

Kongen saae op. „Aake," sagde han nølende, „Du troer altsaa, at — men betænk — i det hellige Skriftemaal —"

„Er Pater Laurentius ikke den første Præst, der har ladet sig fange af et smukt Skriftebarns falske Taarer og søde, forførende Blikke," indfaldt Prælaten. „Jeg maa til Skam for min hellige Orden bekjende, at slige Tilfælde desværre ikke høre til de sjeldne. Men det forundrer mig rigtignok høiligt, om Eders Naade endog kun for et Øieblik har kunnet lade Eder paavirke af Bedragerskens bedragne Talsmand."

„Jeg veed ikke," sagde Kongen endnu usikker, „jeg nægter ikke, Aake — denne Præst med hans ærværdige Udseende, med hans varme, som det syntes fra Hjertets Inderste kommende Tale, har gjort et dybt Indtryk paa mig — der var et Øieblik, da jeg ikke kunde værge mig for den Tanke: Hvad? — om der dog laae noget Sandt til Grund for hin Kvindes Paastand, om hun virkelig var, hvad hun udgiver sig for — min Broders Datter!"

„Saa vilde I uden videre anerkjende hende — afstaae hende Eders Krone eller idetmindste indsætte hende til Thronarving, med Udelukkelse af Eders egen Afkoms

Ret — det maatte blive Følgen, tænker I?" sagde Kantsleren med skjærende Tone. „Men jeg beder dog Eders Naade opsætte med saadant selvmyrdende Foretagende, idetmindste til Retsmødet er afholdt — thi inden dette vil der, efter hvad Lagmanden og Bispen underhaanden have forsikkret mig, fremkomme og blive Eder forelagte saa klare og uomstødelige Beviser for Eders Broderdatters virkelige Død, følgelig og paa Falskheden af hin frække Kvindes Udsagn, at selv en saa øm Samvittighed som Eders, Herre Konge, derved maa blive beroliget, ja i Retfærdighedens Navn tvunget til at fordømme Bedragersken."

„Du har sagt mig dette før, Kantsler," sagde Kongen nu beroliget, „og jeg har let for at tro det. Efter Alt, hvad jeg erindrer fra min Broders Yttringer om hans Datters Død, er jeg fast overbevist om, at denne har fundet Sted — det er kun i enkelte Øieblikke, ligesom ved en fremmed Indskydelse, at Tanker i modsat Retning opstaae hos mig. Forresten veed Du selv meget godt, hvor lidet din Spot om Følgerne af den falske Margrethes Anerkjendelse kan træffe mig — hvilket Udfald end Sagen faaer, Et er sikkert, at jeg aldrig opgiver min eller min Afkoms Ret til og Besiddelse af Norges Krone, kom der end ti Broderdøttre eller endog Brodersønner tilsyne. Men der kan dog tænkes en Middelvei, Aake. Bliver der efter Retsforhandlingens Slutning blot en Skygge af Tvivl tilbage om den Anklagedes Falskhed — blot et Indtryk af, at hun selv idetmindste har handlet i god Tro — kunde man da ikke undgaae en voldsom, pludselig Afgjørelse? — Kunde man ikke da lade Naade gaae for Ret — enten bortfjerne Pigen og hendes Fæstemand fra Landet — eller, om saadant fandtes mere sikkert, give hende for Livstid Tilflugt i et Kloster?"

„Nei, Eders Naade," svarede Kantsleren, „ingen af Delene. Siden I forlanger min Mening, maa jeg bestemt udtale den: — Her er kun eet Alternativ, enten

Pigens fulde Anerkjendelse som Eders Broders Datter, følgelig med Arveret efter ham — eller hendes fulde Dom og Straf som Høiforræderske og Bedragerske — enten Throne eller Rettersted, enten Liv eller Død. Her er ingen Middelvei mulig. Sender I hende fri bort eller stikker hende i Kloster, efterat hun er dømt, da vil Folket snart tro, der maatte dog være Noget under, siden Kongen ikke har vovet at lade hende straffe efter Loven — I vil dermed halvt have anerkjendt hende — hendes Fordringer ville følge hende, hvorsomhelst hun gaaer, og der vil altid findes nok af Dem, som ønske at benytte sig deraf og antage sig hendes Sag paany. — Ikke alle misfornøiede Stormænd ere tilintetgjorte med Jarlen til Hegranæs — tvertimod — deres Tal er, som I veed, Legio, og de ville ikke lade sig afskrække ved Auduns Exempel, enhver Anden vil naturligvis kun tænke: jeg skal gjøre det bedre og klogere. Om ikke egen Erfaring saa dog Eders Forfædres Annaler maa have lært Eder, Herre, at saalænge en Kronprætendent lever, — var det under Blindhed, i Fangenskab eller Kloster, — men kun lever — saalænge har Kongen ikke Fred paa sin Throne i dette Land. I vil ikke udsætte Eder for en lignende Skjæbne, Herre Konge, saa vist I ikke vil opgive Eders store Planer til det farlige og oprørske Stormandsvældes endelige Fald."

Sira Aake havde hermed klogeligt berørt Kong Haakons ømmeste Streng, Omsorgen for hans kjæreste Planers heldige Udførelse. Det havde den tilsigtede Virkning. Kongen reiste sig fra sin Stol, gik et Par Gange langsomt frem og tilbage i Værelset, øiensynligt kjæmpende med sig selv. Derpaa standsede han foran Kantslerens Bord, støttede sig paa dettes Rand og sagde bestemt:

„Saa være det, Aake. Vi ville ikke af kvindagtig Blødhed og misforstaaet Mildhed forskjertse vore store Planers Fremtid. Hvad der stiller sig i Veien for Kongemagtens Enhed, Ro og Styrke maa bort. Men kun

paa lovlig Vei, som det kan forsvares for Gud og Mennesker. Jo strengere Loven skal anvendes, desto sikkrere maa jeg være paa, at dens Dom er retfærdig. Derefter har I at handle og at forberede Sagen saa, at jeg klart kan overskue den, naar Tiden kommer. Hvorlænge kan det endnu vare, inden alle Forberedelser ere tilendebragte, og det afgjørende Retsmøde kan holdes?"

„Kun endnu et Par Dage, naadige Herre, efter hvad Lagmand Heming har forsikkret mig. Inden den Tid vil alle Dokumenter blive Eder forelagte, man søger kun endnu eet, som er af høieste Vigtighed, men som man har sikkert Haab om at finde."

„Det er godt. — Er den lille Margrethes Grav i Christkirken bleven undersøgt?"

„Ikke endnu, — man fandt det ikke passende at lade Graven aabne, uden i Eders Naades egen høie Nærværelse."

„Hvorfor har man ikke anmodet mig derom? — Lad det da skee imorgen."

„Imorgen?" gjentog Kantsleren noget forbløffet, — „alt imorgen, Herre? — jeg er bange for, det bliver noget vanskeligt saa snart at faae alle Vedkommende samlede og Arbeidet forberedt."

„Der behøves ikke mange Forberedelser — og desuden, det er saa min Villie. Jeg er kjed af denne evige Udsættelse. Lad Biskoppen tilsiges at møde mig i Kirken kort før Middag imorgen og have Alt færdigt til Arbeidet. Siig ham tillige, at jeg forventer det endelige Retsmøde afholdt inden tre Dage. Der maa nu gjøres en Ende paa denne fortrædelige Sag — jeg ønsker, som Du veed, at være tilbage i Oslo inden Jul, og endnu har vi jo ogsaa Auduns Sag at paadømme."

„Den vil ikke skaffe os stort Bryderi," sagde Kantsleren. „Auduns sidste og for Alle vitterlige Høiforræderi, lagt til hans foregaaende Forbrydelser, vil fælde ham uden vor Medvirkning."

„Har Du seet ham siden hans Fængsling, Aake?"

spurgte Kongen nu sagte, idet han rakte sig over til Kantsleren.

„Ja," svarede denne, „men til ingen Nytte. Han var stum, indesluttet i sig selv, lod som han ikke kjendte mig."

„Han har altsaa ikke ladet noget Ord falde om hin bevidste, gaadefulde Historie fra Frankrig?" vedblev Kongen i samme lave Tone.

„Ikke saavidt jeg veed. — Men det kunde maaskee være farligt at lade ham fremtræde som Vidne og Medanklaget under den falske Margrethes Forhør — han kunde maaskee ville benytte denne Leilighed til offentligt at komme med Historier, som —"

„Kunde være ubehagelige for mig, mener Du," supplerede Haakon. „Jeg tilstaaer — Nei, — det gaae som det vil — vi kunne ikke undertrykke et Vidne, Retten maa have sin Gang. Og jeg troer ikke det har nogen Nød, han afskyder vist ikke alt nu den sidste Piil i sit Kogger — han gjemmer den udentvivl til det sidste Møde, han veed, jeg maa have med ham, inden Alt ender. Dog, nok om disse dunkle Sager for Øieblikket — Hør! — klarere Røster kalder os — Vesperklokken ringer — jeg maa til Kapellet."

„Men det lovede Besøg til Tydskebryggen, Herre," erindrede Kantsleren.

„Faaer affiges," var Kongens Svar, idet han gjorde en utaalmodig Bevægelse. „Jeg er nu ikke oplagt til at gjøre mig behagelig for de stolte Tydskere. Drag Du derhen i mit Sted, Aake — Du forstaaer Dig bedre paa de Ting — Du har jo allerede vidst at bringe den lübeckske Borgermester over til vor Side, uagtet han nylig saa aabenlyst havde taget Parti for Audun og den falske Margrethe. Saa vil det vel gaae af sig selv med hans Udsendinger her i Bergen. Siig, at jeg er bleven syg, hvilket ogsaa er sandt, mit Sind er stærkt oprørt. Jeg trænger til at klarne min Sjæl for Herrens Aasyn i hans Hus. Gud befalet saalænge. Glem

16*

imidlertid ikke at underrette Bispen om mit Komme til Christkirken imorgen."

Hermed skred Kongen ud af Døren og begav sig ud til Hirden, hvis urolige Medlemmer nu atter havde antaget deres alvorlige Mine, og med fromme Lader fulgte deres Herre til Aftensangen. —

Sira Aake blev lidt tilbage i Arbeidskammeret for at udsøge nogle Dokumenter, og mumlede derved sagte for sig selv, idet han saae efter den sig fjernende kongelige Skikkelse:

„Vel — læg kun alt Arbeide paa din Tjeners Skuldre, det er jo Kongers sædvanlige Viis. — Nu, jeg skal nok bære det og dertil styre Dig selv efter min Villie, Du stolte Herre, som troer at gaae din egen Vei, og dog kun vandrer min! — Men dette hans Indfald at ville undersøge Graven alt imorgen — det kommer mig noget forhastet — Alt er jo ikke dertil forberedt — men det kan dog skee endnu — jeg maa til Fru Ingebjørg strax, inden jeg drager til Bryggen — og saa til Hr. Bjarne, han maa dog vel nu have Dokumentet færdigt — der kan nu ikke gives ham Henstand mere. Frygt ikke, du fromme Konge! Vi skal skaffe Dig Styrkemidler nok for din ængstede Samvittighed!"

Nu forlod ogsaa Kantsleren Værelset og gik med langsomme og værdige Skridt gjennem de ydre Haller til sin egen Bolig. Der blev han dog ikke længe — han saaes kort efter, indhyllet i en mørk Hættekappe, at skynde sig over Slotsgaardene og forsvinde i Retningen af Fruerstuen.

Nittende Kapitel.

Retsdagen. I.

Den længe forventede Retsdag var endelig oprundet. Allerede fra den tidlige Morgenstund var Slottets saakaldte „Bredestue“, hvor Retten skulde holdes, ligesom Tilgangene til denne besat af væbnede Huskarle og opfyldt af nysgjerrige Tilhørere, disse sidste saamange, som Rummet og Vagten vilde give Plads. Thi vel hedte det, at efter Kongens Befaling skulde denne Dags Retsforhandlinger være offentlige, og saaledes Alle og Enhver tilstedes Adgang til dem, men den forsigtige Kantsler havde dog ved underhaands Anordninger saavidt muligt sørget for, at mest De indlodes, paa hvis Sindelag og Forhold man kunde være nogenlunde sikker. Dette forhindrede vel ikke, at jo Adskillige af Jomfruens og Hr. Auduns Tilhængere slap ind, men de vare saaledes i Mindretal, at de neppe vilde kunde foretage nogen Demonstration, selv om den stærke Vagt ikke havde holdt dem i Ave.

Bredestuen eller den af Kong Haakon Haakonssøn byggede store Stenhal (den samme, hvis sørgeligt vanvyrdede Rester man endnu paa Bergens Fæstning kan see benyttede til Kornloft), var ved denne alvorlige Anledning berøvet alle de løse, brogede Tæpper, hvormed den til kongelige Festligheder pleiede at behænges. Men derved havde den Intet tabt af sin oprindelige Skjønhed, tvertimod, dens storartede Forhold og ædle Architektur kom derved ikkun klarere tilsyne. De høie Murvægge vare kun hist og her prydede med Vaabenknipper og Skjolde, og med gamle Faner og Stridsmærker, Tropheer fra mangt et berømmeligt Slag. Fra Langvæggen mod Søsiden kastede en Række skjønne, med fint Stenhuggerarbeide og Glasmaleri smykkede Spidsbue-Vinduer et dæmpet Lys ind i den uhyre Hal, og dette Lys brødes i sælsomme Reflexer under det høie, dunkle,

rigtudskaarne Spærreloft. Midt paa en Forhøining, der udfyldte den hele Bredde af Salens nordre Endeparti, var Kongens Throne anbragt, tilhøire fra denne, men noget længere ned, et med sort Klæde behængt Bord, hvorom Sæder for Rettens Medlemmer. Tilvenstre for Thronen og lige overfor Dommerbordet var de Sagsøgtes Bænk, omgiven af et lavt Rækværk. Til dette Indelukke førte en egen lille Dør fra de Løngange i Hallens tykke Mur, hvilke endnu der kan efterspores. Nedad Salens hele Længde, fra Thronforhøiningens Trin og til den store, rundbuede Port i den sydlige Ende, var en Gade holdt aaben gjennem den tætte Folkemasse ved en dobbelt Rad fuldt bevæbnede og pantserklædte Huskarle.

Længe havde den forsamlede Mængde forventningsfuldt stirret paa disse forskjellige Indretninger og Anordninger, begjærlig efter at see Skuespillet rigtigt begynde, thi stort anderledes betragtede de Fleste dog ikke hvad her skulde foregaae, uagtet det gjaldt Medmenneskers Liv og Død, ja Statens høieste Interesser. Utaalmodigheden steg med hvert Minut og gav sig Luft ved lydelig Mumlen og Snakken, ved Kravlen op og Falden ned af Stole og Bænke, ved forgjæves Forsøg paa at sprænge Vagtens Staalmur, ved Skrig af de i Trængselen Trykkede og ved andre deslige Tegn paa en stor Folkemasses Venten. Endelig syntes det forønskede Øieblik at være kommet. En pludselig Stilhed opstod, kun afbrudt af enkelte Udraab: „Der komme de! Der komme de!“ Alles Blikke rettedes nu mod Baggrunden af Salen; og fra en Dør ved Siden af Thronen indtraadte virkelig nogle af de Handlende i det forestaaende Drama. Det var Lagrettens Medlemmer, fulgt af deres Skrivere og Brevbærere. De indtog strax deres Sæder ved det for dem bestemte Bord, Rettens Formand, den gamle Biskop Narve i Midten, ved hans høire Side Sysselmanden Hr. Basse Guttormssøn, tilvenstre Lagmanden i Bergen Hr. Heming, og videre til begge Kanter andre gode

Mænd af geistlig og verdslig Stand, blandt hvilke sidste og saaes nogle anseelige Bønder fra de omliggende Bygder. Neppe havde Retten taget Sæde, før en stærk Bevægelse og Vaabenklirren blandt de opstillede Huskarle forkyndte, at et nyt Tog nærmede sig, dennegang fra Salens nedre Ende, hvor den omtalte skjønne Port i Rundbuestiil dannede Hovedindgangen fra Borgens øvrige Bygninger. Herigjennem traadte nu Kong Haakon ind i Salen, fulgt af Sira Aake og de Fornemste af sin Hird, og modtaget af det stærke, almindelige Tilraab: „Hil Kongen!“ Stivt gjenhilsende skred han med sit Følge opad den ved de Bevæbnedes Rader dannede Midtgang i Salen; hans Udseende var endog mere alvorligt end ellers, hans Klædedragt den sædvanlige mørke og prydløse; hans ubevægelige Aasyn var ligesom fæstnet i en kold Overbevisnings, en forudfattet Beslutnings Form. Efterat have taget Plads paa Thronen og ladet Hirden ordne sig til begge Sider af denne (Kantsleren blev staaende nærmest), holdt Kongen en kort Tale, hvori han berørte Anledningen til denne Dags Retsforhandling. Han var dennegang kommen til Bergen, sagde han, mest for med egne Øine og Øren at gjøre sig bekjendt med den Sag, som idag skulde paadømmes, og som angik hans eget Hus. En fremmed Kvinde var optraadt med Paastand om at være hans afdøde Broders, Kong Eriks Datter Margrethe, Skotlands Dronning, den samme, som almindeligt antoges død af Sygdom for ti Aar siden paa Orkney. En sørgeligt frafaldet Stormand, forhen en af Rigets ypperste Baroner, men nu alt længe en farlig, til høieste Straf hjemfalden Ildgjerningsmand, havde benyttet sig af denne Kvinde til at vække Oprør, havde forsøgt at faae hende udraabt til Norges Dronning med Tilsidesættelse af den retmæssige Konge. Midt under den aabenbare Udøvelse af dette Oprør vare de begge blevne grebne — deres Brøde i saa Henseende var vitterlig for Alle; — thi selv om hin Kvinde virkelig var Den, hun udgav sig for, vilde hun dog ingen

Arveret have til Norges Krone, den var udtrykkelig ved Rigets Love fastsat i Mandslinien, og da Kong Erik ingen Sønner havde efterladt sig, bar Han, Broderen Haakon, med Gud og Rette Norges Krone. Han kunde altsaa uden videre ladet hin Kvinde, grebet som hun var i aabenbart Oprør, afstraffe som Høiforræderske, men han havde dog af Hensyn til sin Slægts Ære foretrukket først at lade den anden Deel af hendes Sag retslig undersøge, den, om hun ogsaa var en Bedragerske, om hendes Paastand at være Margrethe, Kong Eriks Datter, og var ligesaa falsk som den at eie Ret til Norges Krone. Han selv personlig følte sig vistnok overtydet ogsaa herom. Men han vilde nu ikke foregribe Rettens Undersøgelser — disse ønskede han skulde føres ganske frit og samvittighedsfuldt. Kom det under dem mod Formodning for Dagen, at Pigens Udsagn var grundet paa Sandhed — da vilde han selv være den Første til at anerkjende hende som sin Broders Datter, skjøndt aldrig som hans Thronarving, og da maatte hun for den begangne Oprørsbrøde komme ind under hans Husret. Men endnu var hun, anklaget for falskelig at have udgivet sig for den afdøde Kongedatter Margrethe, undergivet Landets almindelige Ret. Hermed satte da Kongen denne høitideligt og opfordrede den til at begynde sine Forhandlinger.

Biskop Narve reiste sig nu og befalede, at de Sagsøgte skulde føres frem til Forhør. Nogle bevæbnede Retstjenere begav sig ud for at iværksætte dette. I den Mellemtid, som herved opstod, herskede en ængstelig Forventning i Salen, Alles Blikke vare henvendte paa den lille Dør bag Fangebænken. Endelig aabnedes denne, og Ronald Glenorrin, den unge skotske Ridder, kom først tilsyne, omgivet af Bevæbnede. Han var nu ikke længer den friske, blomstrende Ungersvend, som da vi sidst saae ham — Sorg og Anger havde furet hans Pande, Fængselslivet havde taget Ungdomsrødmen fra hans Kinder, men hans Holdning var endnu rank og let,

hans Bevægelser frie, og i hans dunkle Øine brændte endnu en sværmerisk Begeistrings Flamme. Da han var ført til den nederste Ende af Fangebænken, lod han sit Blik fare hurtigt over den hele Sal og dens Folkemængde, men da han der ikke fandt, hvad han ene søgte, rettede han det ufravendt mod den lille Dør bag sig. Det varede vel ikke længe, før den atter aabnedes, men heller ikke da fandt den unge Skotlænders Blikke den elskede Gjenstand, de ene søgte — det var ikke Jomfruens lyse, det var Hr. Auduns mørke, dæmoniske Skikkelse, som nu indførtes. Den stolte Magnat afgav nu i sin dybe Fornedrelse et grueligt Skue. Hans Ansigt, af en gusten Ligfarve, var vildt omgivet og næsten bedækket af det nu isgraa, længe uredte Haar og Skjæg — hans glandsløse Øine stirrede tomt hen for sig — hans høie, nu noget krummede Legeme var betynget med Lænker, og som Modsætning dertil var han endnu iført den pragtfulde Klædning, han havde baaret ved Indtoget, nu paa flere Steder sønderrevet, krøllet og tilsmudset. Man havde forgjæves søgt at faae ham til at iføre sig en anden Dragt — han vilde, paastod han, vise sig for Kongen og Folket saaledes, som man havde tilredet ham. Ellers syntes han deeltagelsesløs for Alt, hvad der omgav ham — han hævede ikke sit Blik og lod sig maskinmæssig synke ned paa det ham anviste Sæde. Som han saaledes sad der, bevogtet af to Huskarle med dragne Sværd, var han en Gjenstand for almindelig, rædselblandet Medynk. Selv hans Medfange, Ronald Glenorrin, der ellers havde Grund nok til at afsky ham som den egentlige Stifter af hans Elskedes og deres Alles Ulykke, kunde nu dog ikke uden Medlidenhed betragte denne sørgelige Ruin af fordums Storhed. Men snart droges hans Blik herfra ved en ny Bevægelse om Fængselsdøren — den blev igjen oplukket — og nu foer pludselig en dyb Rødme over Ynglingens blege Kinder — hans Hjærte bankede, som vilde det sprænge hans Bryst — thi nu var det virkelig Pigen fra Norge, som indførtes,

fulgt og støttet af hendes Skriftefader, den gode Pater Laurentius. Den stærke Ungersvends hærdede Legeme bævede som et Espeløv, da han saaledes efter lang Adskillelse saae sin Elskede igjen, saae hende, hvem han havde villet hæve paa sit Fædrelands Trone, nu fremføres som en dødsanklaget Fange for Mængdens nysgjerrige Blikke, og dertil maatte bebreide sig selv, ved uerfarne Raad at have medvirket til at bringe hende i denne skrækkelige Stilling. Han kunde selv under Mængdens Blikke ikke længer beherske sine Følelser — da Jomfru Margrethe førtes forbi ham, dødbleg, men stille fattet og rørende skjøn, i sin velkjendte blaa Dragt, med det gyldne Haar samlet under Sølvernettet, med de sænkede Blikke fæstede paa sin Faders Kors, som hun holdt i de foldede, smalle, hvide Hænder — da faldt han pludseligt ned for hendes Fødder med det lydelige, hulkende Udbrud: „Margrethe! — min Fæstemø! — hvorhen har jeg ført dig?" — Ogsaa hun glemte herved for et Øieblik den omgivende Folkemængde, Dommerne, ja Kongen selv, for hvem hun dog saa længe havde stundet efter at stedes, — hun saae kun den elskede Ungersvend ved sine Fødder, — hun bøiede sig over ham, gav ham et inderligt Kjærlighedens Blik og aandede sagte, ikkun for ham hørligt: „Ronald — sørg ikke for mig — ikke Du — Gud har ført os hid til Straf for vore Vildfarelser — han vil igjen befrie os, forene os, om ikke her saa i et bedre Liv!" — „Nei — endnu her," gjenhvistede Ronald, idet han reiste sig. „Du tilgiver mig — saa faaer jeg Kraft til at frelse Dig — din Ridder kjæmper for Dig til Døden! — Fat Mod, Elskte!" — Hun svarede ikke med Ord, men saae kun paa ham med et Blik fuldt af uendeligt Veemod, og hævede Haanden med Korset mod det Høie, som vilde hun sige: „Derfra alene kan Hjælpen komme!" Saa gik hun stille forbi ham, og førtes til sin Plads midt paa de Anklagedes Bænk mellem to Bevæbnede. Det var dog ikke Ronald alene, der var bleven saa dybt

grebet ved hendes Indtrædelse: — paa den hele forsamlede Folkemængde gjorde hendes rørende Skjønhed et stærkt Indtryk, — selv den ellers saa marmorstive Konge forraadte Tegn paa Bevægelse, — hendes umiskjendelige Lighed med hans Broder slog ham uvilkaarligt — uagtet han af Sira Aake var forberedt paa dette, som det var ham indprentet, „tilfældige og af Bedragersken godt benyttede Naturspil, der vel netop havde indgivet hende eller hendes Omgivelser den første Tanke om den Rolle, hun siden paatog sig at udføre". — Trods denne forudfattede Mening blev han dog nu, da Margrethe førstegang fæstede sit rene, dybe Blik paa ham og hilsede ham med en yndig Bøining, saa synligt rystet, at Sira Aake, der stod tæt bag ham lænet til Tronstolen, fandt det nødvendigt at lade nogle styrkende Ord falde i det kongelige Øre. Og hvad enten det nu var som Følge af dette udenfra kommende Raad, eller af egen Villiekraft — nok, Kongen gjenvandt snart sin sædvanlige Rolighed og sad ubevægelig som en Billedstøtte der, medens Forhøret begyndte, og Retsforhandlingerne gik deres lovmæssige Gang.

At følge denne Skridt for Skridt vilde blive for vidtløftigt og kun berede Læseren Gjentagelser af, hvad han før i Løbet af denne Fortælling har erfaret, vi ville derfor indskrænke os til at fremhæve enkelte vigtige og afgjørende Momenter. Pater Laurentius fremsatte først paa Jomfruens Vegne Paastand om, at den endelige Behandling af hendes Sag maatte vorde udsat, indtil nogle af hende søgte Fangevidner vare tilveiebragte, ialfald til Svar var indløbet fra den islandske Præst Havlide Steinssøn, der havde været hendes Barndoms Lærer, og paa hvis Vidnesbyrd hun stolede mest. Efter nogen Overveielse afviste Retten dette Forlangende, idet den antog, at Sagen nu havde staaet hen længe nok, til at alle mulige Beviisligheder forlængst kunde have været tilveiebragte paa begge Sider, og at Alt desuden maatte afgjøres, medens Kongen endnu var tilstede i

Bergen. Forhøret forsattes nu. Ronald Glenorrin fortalte efter Opfordring sin Historie, saaledes som vi kjende den fra Samtalen hos Hr. von Runnesse i Lübeck — den Gløb og Begeistring, hvormed han fremførte sin Tro og sine Grunde for, at denne Jomfru, hans Fæstemø, ogsaa var hans Fædrelands sande Dronning, blev ikke uden Virkning paa Tilhørerne. Og denne Virkning steg, da han i Fremstillingen af Jomfruens videre Skjæbne, siden de begge forlod Lübeck, tog al Skylden paa sig for hendes ulykkelige Indvikling i Hr. Auduns Planer. Han fortalte, hvorledes det først havde været hans Agt at gaae lige til Oslo og til Kong Haakon med Budskabet om, at dennes Broderdatter levede — hvorledes han saa var falden i Hænderne paa Bjarne Lodinssøn og Hr. Audun — og af disse, fremmed som han var med Forholdene i Norge, forledet til at føre sin dyrebare Herskerinde til hendes Fødeland med Fordring ogsaa paa dettes Krone. Han alene havde overtalt den modstræbende, uerfarne, uskyldige Pige — han alene bar Skylden for hendes Optræden her — skulde der være Tale om Straf, saa maatte han alene lide den. Tillige maatte han paastaae, at Margrethe, som Dronning af Skotland, stod udenfor de norske Loves Magt — skulde hun dømmes, saa maatte det være i hendes eget Land, af hendes Lige. Did fordrede han hende derfor frit tilbagesendt, og da vilde han i hendes Navn love, at hun aldrig mere skulde forurolige dette ugjæstmilde Norge, der modtog sine Kongedøttre med Fængsel for Jomfrubuur, med pinlig Retsanklage for Turnering og Elskovleg.

Denne sidste bittre Vending udslettede igjen noget af den Velvillie, Skotlænderens Tale ellers havde vakt hos Tilhørerne. Pater Laurentius mærkede dette og vilde just komme ham og Jomfruen til Hjælp med nogle formildende Ord, da Hr. Audun Hugleikssøn af Retten blev opfordret til at aflægge sit Vidnesbyrd. Denne berømte Fange, der hidtil havde siddet sammensjunken i

sig selv, tilsyneladende deeltagelsesløs, saae op, da Rettens Formand kaldte ham ved Navn. „Hvad vil man mig?“ mumlede han hult; „Lad mig dø i Fred“. Da det gjentagende blev ham betydet at fremkomme med Forklaring om sit Forhold til den saakaldte Jomfru Margrethes Sag — hans egen skulde senere særskilt behandles — svarede han endelig afbrudt og undvigende: „Spørg derom Bjarne Lodinssøn — han kjender bedst til den usalige Historie — han bragte mig først ind deri. — Lad ham staae til Regnskab for, hvad han selv har opfundet. — Men hvor er han? — jeg seer ham heller ikke her — har Dødsbudet, som viste sig for mig, allerede hentet ham?“

Biskop Narve oplyste nu, ved at fremlægge en Skrivelse fra Hr. Bjarne Lodinssøn, at denne ved Sygdom var forhindret fra at møde personligt i Retten, at han vel erkjendte, først at have truffet Skotlænderen Ronald Glenorrin ogført denne til Hr. Audun, men angav at have gjort dette for des sikkrere at skaffe sig Kundskab om Hr. Auduns statsfarlige Planer og berede disse Undergang. Strax efter Hr. Auduns Afreise fra Hegranæs havde han berettet dennes Forehavende til Kongens Kantsler i Oslo, og hvad den saakaldte „Pige fra Norge“ angik, da var han, Bjarne Lodinssøn, fordum Kong Eriks Kantsler, sikkrest af Alle overbeviist om Falskheden af hendes Paastand, hvad tilfulde vilde blive klart ved andre i Sagen fremkommende Dokumenter.

Under Oplæsningen af denne Skrivelse var Hr. Audun faret op, han saae sig vildt omkring, strøg de lange, uredte Haar fra den høie, furede Pande, som om han derved vilde klarne sine mørke Tanker — hans glandsløse Øine fik lidt efter lidt atter Ild, men det var kun Raseriets, den utilfredsstillede Hevntørsts fortærende Flamme. Da Oplæsningen var endt, udbrød han i en vanvittig Haanlatter, der gjenlød i hele Salen — „Ha! ha!“ raabte han, „Bjarne, min høitærede Kollega! — saa det var derfor du lod mig vente, gamle

Ræv! Du har været klogere end jeg — Du har solgt dig til Magten — men jeg vilde tage den — tage den fra Ham, som besidder den med Urette! — Ja, Hertug Haakon," vedblev han pludseligt vendende sig mod Kongen, „jeg siger det endnu — skulde det end være mine sidste Ord — Du sidder med Urette paa Norges Trone — stig ned — giv Plads for din Broderdatter her — thi det er hun i Sandhed, trods alle dine og Bjarnes Løgne — jeg har aabent kjæmpet for hendes Ret — Du har lumskelig ladet os fange — vil nu lade os dømme som usle Forbrydere — men vogt Dig vel — Enden er ikke endda — vogt Dig for at udgyde din Broders Blod — vogt Dig for at ødelægge Norges Bolværk, dets Lendermænd — vogt Dig for Audun Hugleikssøn — fast han er bundet og forhaanet — han veed dog Det, som kan beskjæmme Dig — og han vil —"

„Kongsfred og Retsfred! — bort med denne Afsindige!" afbrød nu Sira Aake ham med sin høie, klare Røst — og Kongen, der mere og mere var bleven urolig, gjentog Befalingen. Med det samme var Hr. Audun omgivet af Vagten, der hurtigt trængte ham ud af den lille Dør, uden at hans sidste Ord kunde høres.

Tyvende Kapitel.

Retsdagen. II.

Da Rolighed igjen var tilveiebragt i Bredestuen efter Optrinet med Hr. Audun og dennes Bortfjernelse, blev Jomfru Margrethe selv opfordret til at komme med, hvad hun kunde have at anføre til sit Forsvar. Den ulykkelige, efter det langvarige Fængselsliv allerede svage unge Pige var imidlertid blevet saa angrebet af de sidste rystende Scener, at hun ikke strax formaaede at

reise sig fra sit Sæde og stræbte forgjæves at tale. Pater Laurentius, der stod nær ved og saae denne hendes Kamp, bad da om Tilladelse til at maatte tage Ordet for hende, hvilket og tilstedtes. I et udførligt, men varmt Foredrag gav han nu en nøiagtig Sammenstilling af Alt, hvad han af Jomfruen selv, af hendes Pleiemoder Enken Hennings (i hvis Sted han aflagde Vidnesbyrd, da den gamle formedelst Alderdomssvaghed og Sygdom ikke kunde møde) og af Andre havde hørt og erfaret om Margrethes Barndoms Historie og senere Skjæbne. Alle hine Omstændigheder anvendte han som Beviser for Sandheden af hendes Paastand, at være Kong Eriks dødtroede Datter, og tilføiede endnu til Bestyrkelse herfor, hvorledes hun ved sin Ankomst til Kongsgaarden i Bergen strax og uden Bistand havde fundet Vei til Fruerstuen og i Forveien paapeget alle Rum der, samt hvorledes hun i det Hele havde viist et saa nøie Kjendskab til Slottets Indretninger og Lokalhistorie, som kun en fra Barnsbeen der Opfødt kunde antages at have. Han sluttede med, som Jomfruens Skriftefader, at bekræfte, hvad ogsaa hendes Fæstemand havde anført, at hun nu forlængst indsaae og hjerteligt angrede sin Vildfarelse med Fordringen paa Norges Krone, en Fordring, som desuden ikke fra først af kom fra hende selv, men som var bleven fremsat for hende af Hr. Audun, der havde opsøgt hende i Lübeck, og til hvem hun, den Uerfarne, dengang maatte have fuld Tillid. Han haabede og, at den arme Kvindes lange Fangenskab og pinlige Udstillen her for den offentlige Ret vilde af høie Vedkommende blive taget som tilstrækkelig Bod for, hvad hun kunde have forbrudt, at hun for den øvrige Anklage maatte vorde frikjendt, saavist hendes rørende Barndomshistorie, hendes ædle Personlighed, hendes Lighed med Faderen og det Tegn fra ham, hun bar i sin Haand, vare Beviser nok for Sandheden af hendes Udsagn.

Medens Laurentius talede, havde Jomfruen, styrket af en Vens, af en Beskytters mildt oplivende Røst, lidt

efter lidt igjen samlet saamange Kræfter, at hun, da han endte, kunde langsomt reise sig op og med sagte og bævende, men i den aandeløse Stilhed overalt hørlige Ord henvende sig, ikke til Retten, men til Kongen saaledes:

„Ædle Herre og mægtige Konge! Jeg behøver vist ikke videre selv at tale min Sag hos Eder, det har min elskede Fæstemand, Ridder Ronald Glenorrin, og min kjære Skriftefader, den ærværdige Laurentius gjort, bedre end jeg selv nogensinde skulde formaaet det, især i denne min Svaghedstilstand. Jeg henholder mig til og bekræfter Alt, hvad disse to oprigtige Vidner have fremført, dog med Undtagelse af Ridder Glenorrins Paastand om, at han alene skulde bære Skylden for min Optræden her i Forening med Jarl Audun. Vi begge have lige Skyld i denne Vildfarelse. Jeg beklager den dybt — jeg beder Dig, Herre Konge, hvis Rettigheder jeg uvidende har krænket, jeg beder Gud og Mennesker, alle om Tilgivelse for den, jeg vil gjøre Bod derfor, saalænge jeg lever — men jeg vil, jeg kan ikke derfor opgive min retmæssige Fordring paa selv at erkjendes for Datter af Kong Erik, for Skotlands Dronning, da Gud saa vidunderligt har klarnet mig Betydningen af min Barndoms store Minder. Han vil ogsaa klarne den for Dig, Du min kongelige Herre og Slægtning, han vil opfylde din Sjæl med Visheden om min Ret, han vil i min svage Stemme lade Dig fornemme Blodets Røst, saa Du ikke længer vil kunne tillukke dit Hjerte for din Broders arme, forraadte Datter, saa Du ikke længer vil kunne taale at see hende staae for Dig som en dødsanklaget Fange, her ved Armesynderbænken, medens Du sidder høit i Herlighed paa hendes Faders Throne. Ak, hun forlanger jo ikke mere at bestige denne, hun veed, den er din Ret alene — hun gjør endog Afkald paa al Fædrenearv heri Landet, hun forlanger, hun beder jo blot om, at Du fra Tronens Høide vil række hende en Forsoningens, en Anerkjendelsens Haand,

og saa, om Du end ikke kan aabne dine Arme og dit Hjem for hende — at Du dog idetmindste lader hende med sin trofaste Ridder frit drage bort til Skotland, til hendes Moders Land. See Konge, denne Fordring er retfærdig — den vil Du ikke kunne afslaae mig, din Broders Barn, saasandt jeg her bringer Dig et Vidnesbyrd fra ham selv — hans eget, Dig velbekjendte Kors med Sankt Olafs Billede — det samme, han gav mig ved Afreisen til Skotland, og som Forrædersken Ingebjørg Erlingsdatter glemte at tage af mit Bryst, den Nat hun solgte mig til John Baliols Udsending."

Kong Haakon, der under denne Jomfruens Tale atter havde viist Tegn paa Bevægelse, og endog engang halvt havde reist sig som forat gaae hende imøde, saa at Sira Aake igjen maatte anvende sin beroligende Ørehvisken — blev, efter hendes sidste Ord, til Mængdens store Forundring just paavirket i modsat Retning. Hans hele Væsen stivnede atter i den sædvanlige Jisskorpe, hans Blik fæstede sig med et koldt og haardt Udtryk paa Margrethe, der var bleven staaende i en bedende Stilling med Reliqviekorset opløftet i sin Haand.

„Man bringe mig det Smykke, Kvinden fremviser!" befalede han nu kort og tørt. Margrethe vilde selv ile frem til Thronens Fod for at bringe ham det — men holdtes tilbage af Vagten, medens en Retstjener tog Korset af hendes Haand og overleverede det knælende til Kongen. Denne undersøgte det nøie, bistaaet af Kantsleren, derpaa lod han sig fra Biskop Narve bringe et andet, som det syntes aldeles lignende Guldkors, og sammenlignede dette med hint af Jomfruen foreviste. Endelig lod han begge Smykker levere til Retten og sagde, henvendt alene til den, ikke værdigende Jomfruen et Blik:

„Denne Kvinde har, ved til Pant paa sin foregivne kongelige Herkomst at række mig et Guldkors, hun vil have modtaget af Kong Erik, just ved dette Pant afsagt sin egen Dom. Som hendes hele Paastand om at være

Kong Eriks Datter er falsk og opdigtet, saa er dette Kors ogsaa falskt og eftergjort. Derom kan Retten overbevise sig ved, som jeg, at sammenligne det med det ægte Kong Eriks Kors, som for et Par Dage siden er fundet i den lille Dronning Margrethes Grav i Christkirken, liggende paa Barneligets Bryst, da denne Grav i min egen, Biskop Narves, Kantsler Aakes og flere gode Mænds Nærværelse blev aabnet og undersøgt. Dette Kors blev af mig strax gjenkjendt at have tilhørt min afdøde kongelige Broder, — det vil let kunne skjelnes fra det eftergjorte, især derved at det er til at aabnes og indeslutter en Splint af det hellige Træ, hvilket ikke er Tilfældet med det af hin Kvinde fremførte. Man fortfare med Forhandlingerne."

Denne Kongens Erklæring fremkaldte en almindelig Overraskelse blandt Mængden — Alles Blikke vendte sig nu med Uvillie og Haan mod den stakkels fangne Kvinde, der hidtil havde vakt saamegen Deeltagelse. Selv Pater Laurentius veeg forbauset et Par Skridt tilbage fra den, som det syntes i Løgn grebne Pige, og tilkastede hende et spørgende Blik, fuldt af smertelig Tvivl. Hun blev en Stund staaende som forstenet, stirrende med et tomt Blik paa Kongen, som ikke istand til at fatte hans Ord. Da disse endelig gik op for hende i hele deres tilintetgjørende Betydning, slog hun Hænderne for Øinene, som vilde hun holde noget Rædselsfuldt borte fra sig, og sank halv bevidstløs tilbage paa Bænken med det jamrende Udraab: „O Gud! — min Drøm — jeg er fortabt!" — Ronald Glenorrin var den Eneste, der vilde ile hende tilhjælp, men han blev holdt tilbage af de Bevæbnede og paatvunget Taushed, da Rettens Formand først skulde tale, og andre Vidner høres.

Biskop Narve bekræftede nu, hvad Kongen havde anført med Hensyn til de to Kors, og gav en omstændelig Beretning om Undersøgelsen af Kongedatterens Grav, hvorefter han antog de der fundne Levningers Identitet med den lille Margrethes Lig for godtgjort. Han afhørte

derefter forskjellige Vidner, der paastode at have været tilstede ved Dronning Margrethes Død paa Orkney og ved hendes senere Begravelse i Norge. Blandt disse Vidner tiltrak Et sig særskilt Opmærksomhed: en høi, sortklædt, majestætisk Frue, der traadte ind af Døren bag Thronen og af en Hirdmand med megen Ærbødighed førtes hen foran Rettens Bord. Det var Fru Ingebjørg Erlingsdatter, Greven af Thornbergs Søster, Lendermanden Hr. Thore Haakonssøns Hustru. Hun havde, sagde hun, trods sin Alder og Stilling ikke undslaaet sig ved at drage den lange Vei hid fra Skien for at vidne mod hin frække Bedragerske, der saa skammeligt havde beskyldt hende for at have solgt og understukket den, engang til hendes Pleie betroede, lille skotske Dronning. Med megen Værdighed og Sikkerhed afgav hun derpaa en fuldstændig og sandsynlig Forklaring om sin Reise med Margrethe Eriksdatter fra Bergen til Orkney, om dennes Sygdom og Død der, om Tilbagereisen med Liget, Faderens Gjenkjendelse af dette og dets senere Begravelse i Bergens Christkirke. Hun havde selv dengang, sagde hun, efter Kong Eriks Befaling lagt paa den lille Dødes Bryst det Reliqviekors, som Kongedatteren i Live pleiede at bære, og som nu ogsaa, efter ti Aars Forløb, rigtigt var gjenfundet i hendes Kiste.

Ved Lyden af Fru Ingebjørgs skarpe Stemme vaktes Jomfru Margrethe af den halve Afmagt, hvori hun efter Scenen med Korsene havde været hensjunket. Hun lod Hænderne synke langsomt fra Hovedet, saae op — og hendes bange Blik mødte Blikket med det djævelske Udtryk fra det gule, rynkede Ansigt, hun havde seet i Drømmen. Hun foer op — Det er hende! — det var ingen Drøm! — raabte tusinde Stemmer i det arme Offers Indre — hun vilde skrige det ud — men hun kunde ikke, hun stod ligesom fasttryllet af sin Dødsfjendes onde Blikke, — aandeløs, maalløs maatte hun lytte til Fru Ingebjørgs lange Forklaring, hvoraf hvert Ord, om det toges til Følge, indeholdt hendes

Dødsdom. Endelig, da den mørke Frue havde udtalt og vendt sine Blikke fra Slagtofferet til Dommerne, fik Margrethes forpinte Bryst atter Luft og hendes Læber Ord med Harmens, Fortvivlelsens hele Kraft:

„Tro hende ikke, Konge — tro hende ikke, retfærdige Dommere! — jeg siger Eder for Gud, denne Frue er en Løgnerske — en Menneskesælgerske! — To Gange har hun myrdet mig, der aldrig har gjort hende noget Ondt — førstegang som Barn paa Orkney, da hun solgte mig til mine Fiender og udgav mig for død, — andengang her, i disse Dage, i Fruerstuen paa Bergenhuus Slot, hvor hun om Natten har listet sig ind paa mit Kammer — og der — nu seer jeg, det var ingen Drøm — har bortstjaalet, forbyttet mit sidste Klenodie, mit sidste Pant paa Herkomst og Liv — min Faders Kors! — vel af Frygt for, at det skulde forraade hendes Udaad. Thi det ægte Kors var mit fra Barndommen af. — O, giver mig det tilbage — min eneste Eiendom — min Faders Kors! — hør, Du Konge, hvis Du har et Menneskehjerte i dit Bryst, hører, I Dommere — giver mig min Faders Kors igjen — straffer denne onde Kvinde, hun har stjaalet det — hun, ikke jeg, er en Løgnerske!"

Under dette Margrethes voldsomme Udbrud var Fru Ingebjørg bleven staaende udvortes rolig og stiv, kun enkelte Trækninger om hendes sammenbidte smalle Læber og de krampagtigt knyttede Hænder forraadte, hvilken Storm der rasede i hendes Indre. Da den ulykkelige unge Pige efter Overanstrængelsen af sine sidste Kræfter atter var sjunket udmattet tilbage paa Bænken, sagde den stolte Frue med fast Stemme til Dommerne:

„Paa slige Beskyldninger af en Vanvittig sømmer det sig ikke for Ingebjørg Erlingsdatter at svare. Jeg vil kun drage Eder til Minde, gode Herrer, at det Kammer, hvori Bedragersken sov i Fruerstuen, havde kun een Udgang, som Nat og Dag var strengt bevogtet, og at Korset, hvorom her er Tale, fandtes ikke hos mig,

men i den sande Margrethes, for ti Aar siden gjenmurede Grav i Christkirken hersteds. — Og nu, I gode Mænd, haaber jeg at have opfyldt min Pligt for Retten. Jeg har Intet mere at sige, men overlader rolig Sagens Afgjørelse til Eders Omsorg, til Hans Kongelige Naades Retfærdighed og Viisdom." Hermed gjorde hun en let Hilsen for Retten, en dyb for Kongen, og forlod saa Hallen ad den Vei, hun var kommen, stiv og ubøielig, uden at kaste et Blik tilbage paa sit og Politikens ulykkelige Offer, den unge, dødblege Pige, der laae henstrakt paa de Sagsøgtes Bænk.

Selv der var Denne dog endnu ikke forladt af Kjærlighed og Medfølelse, medens vistnok intet Hjerte slog for hendes jernkolde Modstanderske. Det var endelig lykkets Ronald Glenorrin at bede og trænge sig hen til sin Elskedes Side; der sank han paa Knæ, greb hendes nedhængende kolde Haand og bedækkede den med Kys og Taarer, idet han tilhviskede hende Trøst i de ømmeste Ord: „at, om Alle forlod hende, saa var dog han tilbage, han skulde endnu bringe hendes Uskyld for Dagen, han havde endnu en Plan til hendes Frelse." Pater Laurentius havde nu ogsaa, drevet af ubetvingelig Medynk, igjen nærmet sig Margrethe; i hendes Udbrud mod Fru Ingebjørg havde han mere end nogensinde troet at høre Sandhedens Stemme: — saaledes kunde han ikke have taget Feil — han kunde ikke opgive sit Skriftebarn — han traadte derfor atter nær og lagde sin Haand velsignende og beroligende paa hendes dybt bøiede Hoved. Imidlertid skulde et nyt, af Retten fremføre Bevis, snart igjen rokke selv hans tilbagevendende Tro paa den Anklagedes Uskyld.

Biskop Narve havde nemlig efter Fru Ingebjørgs Bortgang fortfaret med at føre Vidner og fremlægge Dokumenter, der alle skulde tjene til at bevise den lille Margrethe Eriksdatters virkelige Død, „thi," sagde han, „var denne kun fuldeligt konstateret, saa var dermed ogsaa den falske Margrethes Bedrageri uomstødeligt

godtgjort." Det vigtigste Dokument havde han dog klogelig gjemt til Sidst for dermed at gjøre Udslaget, og idet han af et paa Retsbordet staaende Skrin fremtog et gulnet Pergamentsbrev, hvorved der hang et stort Voxsegl, og slog det fra hinanden, henvendte han sig til Kongen saaledes:

„Skulde der, efter Alt hvad her i Retten nu er bleven anført for og imod den Sagsøgtes ugudelige og fra den Onde kommende Paastand, endnu hos Eders kongelige Naade, eller hos nogen Anden, være en Skygge af Tvivl tilbage om denne Paastands Falskhed, saa vil Læsningen af dette Dokument, som jeg herved fremlægger i Retten og for Eders Naades Øine, fuldkommen udslette denne sidste Tvivl. Thi i dette Dokument optræder vor elskede afdøde Herre, Eders Naades kongelige Broder, selv som Vidne mod et skammeligt Bedrageri, hvormed man har villet beskjæmme hans Minde og hans hele kongelige Slægt. Eders Naade var, som Enhver veed, fraværende i Oslo, dengang den unge Dronning af Skotlands Lig blev bragt hid tilbage fra Orkney og begravet. I kan saaledes ikke personligt vidne, hvad her foregik i den sørgelige Tid. Men jeg, som alt dengang var Biskop her, jeg kan det — jeg forrettede selv Begravelsen, jeg saae den kongelige Faders dybe Sorg over det tabte, eneste Barn, over de store Forventninger for Udvidelsen af Norges Riges Magt, hvilke med hende lagdes i Graven. Aldrig har jeg dog, midt i denne Sorg, hørt ham yttre mindste Tvivl om Virkeligheden af hendes Død, en Tvivl, der under disse Omstændigheder dog vel maatte være grebet af ham med Begjærlighed som et Livets lysende Haab. Tvertimod — efterat han havde ladet Kisten aabne og seet Liget — gjorde han ingen Indvendinger mod, at det blev begravet som hans Datter, med kongelig Ære, ved Siden af Moderen i Steenvæggen paa Nordsiden af Choret i Christkirken her. Almindeligt sagdes der ogsaa, at der om dette Ligskue var blevet opsat et lovformeligt Dokument, for-

synet med Kongens Underskrift. Men, som der naturligvis i den følgende Tid af Kong Eriks Regjering, og Begyndelsen af den nuværende, ikke kunde blive Spørgsmaal om Brug for et saadant Dokument, maa det være bleven lagt tilside og gik lidt efter lidt i Forglemmelse, indtil det nu igjen, i Anledning af Hr. Auduns og den tydske Kvindes falske Paastande, blev tænkt paa og eftersøgt. Længe vare Efterforskningerne i Borgens Brevkammer herom forgjæves — allerede havde man næsten opgivet dem — der var jo ogsaa ellers Beviisligheder nok for Kongedatterens Død — da fandt man heldigvis, eller vel rettere ved en høiere Styrelse, for nogle Dage siden, idet man undersøgte dette Skrin, som havde tilhørt Kong Erik personligt, et hemmeligt Gjemme, og deri, blandt andre vigtige Brevskaber, ogsaa dette, jeg nu holder i min Haand, og som viste sig at være just det saa længe eftersøgte Ligstue-Brev. Heri forkynder Kong Erik Magnussøn høitideligt for alle Mænd, som dette Brev see eller høre, at han i Nærværelse af sin Kantsler og flere navngivne Herrer, har paa St. Eucharii Dag, Aar efter Guds Byrd eet tusinde to hundrede og Nitti, selv ladet den fra Orkney til Bergen hjembragte Ligkiste aabne, og da med stor Sorg og Hjertens Kvide maattet erkjende det deri hvilende Barnelig for at være de jordiske Levninger af sin kjære Datter Margrethe, Skotlands udvalgte Dronning. Til Bekræftelse herpaa har Kongen selv, tilligemed den daværende Kantsler, tilføiet deres egenhændige Underskrifter, og findes tillige vedhængt et Aftryk af Kong Eriks private Segl. Eders Naade ville nu behage selv at eftersee dette Dokument, om I derpaa gjenkjender Eders kongelige Broders Underskrift."

Efterat Pergamentbrevet var Kongen overleveret, og denne, efter en med Sira Aakes Hjælp foretagen Undersøgelse, havde erklæret sig overbeviist om dets Ægthed. blev den Anklagede tilspurgt, om hun havde noget dertil at bemærke, eller noget Videre at fremføre til sit Forsvar. Den arme Pige, der siden Udbruddet mod Fru Ingebjørg

havde siddet ganske afmattet og som overvældet af sin Skjæbne, modtog dette nye knusende Slag med stille Hengivelse og svarede kun med en sagte Rysten paa Hovedet og de svagt henaandede Ord: „Min stakkels Fader! — Ogsaa Dig har de da bedraget! — O, tag mig til Dig i din Himmel! — Der vil Du dog gjenkjende mig!"

Da ingen videre Oplysninger vare at erholde, erklærede Rettens Formand nu Undersøgelserne i Sagen for endte og skred til at forberede Aflæggelsen af den saakaldte Tylvter-Ed, hvorved alle kriminelle Sager efter Kong Magni Gulathingslov skulde endelig afgjøres. Sysselmanden, Hr. Basse Guttormssøn, opnævnte følgelig sex Mænd paa hver Side af den Sagsøgte, dennes Lige i Stand og hverken beslægtede eller besvogrede med hende. Af disse tolv blev Jomfru Margrethe nu opfordret til at udvælge syv, og det blev hende tillige betegnet, at kunde hun eller hendes Venner dertil skaffe sig fire saakaldte Fangevidner, og disse Elleve da, naar hun selv først trøstede sig til med Ed at fralægge sig den mod hende førte Beskyldning, alle med hende vilde sværge, at de Intet vidste for Gud sandere og rigtigere, end hvad hun havde sagt — da var hun med det samme frikjendt og hendes Paastand antaget, — i modsat Fald var hun med det samme dømt skyldig og Lovens Straf hjemfalden.

Da Jomfruen ikke viste Tegn til at ville foretage det Fornødne i Anledning af denne Meddelelse, men blev siddende halv aandsfraværende med Blikket hævet mod Himlen, som om det Hele ikke angik hende, paatog Pater Laurentius, der endnu dog ikke ret kunde opgive Troen paa hendes Uskyld, sig at ordne Alt for den Sagsøgte til Edens Aflæggelse. Af de tolv allerede opnævnte Mænd, der stode opstillede foran Retsbordet, saaledes at de dannede en Halvkreds om den Sagsøgtes Bænk, afviste han de Fem, han troede vare Jomfruens Sag mest ugunstige, derefter søgte han at tilveiebringe de fire

„Fangevidner", og efter gjentagen indtrængende Opfordring til den forsamlede Mængde lykkedes det ham endelig at faae opdrevet tre, en Munk ved St. Johannis Kloster, en Væbner af Hr. Auduns forrige Hird, og Tydskeren Wernicke Jungmeister, der tiltrods for hans Herres, Borgermesteren von Runesses Overgang til Kong Haakons Parti, dog havde beholdt saa megen Interesse for sin Fædrenestads Pleiedatter, at han ikke ganske vilde forlade hende i Nøden. Pater Laurentius stillede sig selv som fjerde Vidne, og saaledes var nu Tylvten fuldtallig, den Sagsøgte iberegnet. Denne blev nu af Sysselmanden opfordret til først at aflægge Eden. Det blege, skjønne Martyrbillede paa Synderbænken lod en Stund ikke til at fatte, hvad man vilde hende, — indtil Skriftefaderen traadte hen til hende, lagde sin Haand paa hendes og i alvorlige men blide Ordelag forestillede hende, „at nu var det høivigtige Øieblik kommet, da hun for Guds Aasyn, i Kongens, Rettens og det forsamlede Folks Paahør skulde bekjende sin Synd eller ved hellig Ed bekræfte, om hun, trods alle mod hende i dette Retsmøde fremkomne Beviser, endnu vedstod sin Paastand at være Kong Eriks Datter Margrethe. Han bad hende betænke, at dennes Død nu ved saamange troværdige Vidnesbyrd, deriblandt endog Faderens, maatte for Verdens Øine ansees bevist — at en Nægtelse heraf ikke mere vilde nytte, at blot en frivillig Tilstaaelse om selv at være ført bag Lyset maaskee endnu kunde formilde hendes Dommere, — men at Mened føiet til Skyld ikke alene vilde fordærve hendes Legeme her paa Jorden men og hendes Sjæl hisset i den evige Pine. Dog af Frygt, ved Tvang maatte hun heller ikke fornægte sin indre Overbevisning — Sandheden, Sandheden fremfor Alt, om den saa skulde føre hende til Retterstedet — De, der havde Magt over hendes Legeme, kunde ikke naae hendes frelste Sjæl i den evige Saligheds Boliger!"

Oprevet af sin Lethargi ved denne Skriftefaderens Tiltale kom Margrethe endelig igjen til Samling og

klar Bevidsthed om sin Stilling. Hun reiste sig langsomt, støttet paa Ronald Glenorrins Arm, til hun stod i sin fulde Høide med sand kongelig Anstand, medens en let Rødme, som Aftenrødens sidste Skjær, gled over hendes blege Kinder. Hun rakte først sin Haand ud til Pater Laurentius og sagde, vel svagt men dog hørligt for Alle:

„Ogsaa Du har da tvivlet om dit Skriftebarn, ærværdige Fader! — Ak, jeg fortænker dig ikke deri — Skinnet er stærkt imod mig, og de Ondes Magt saa stor — men vær kun rolig for din Datter i Gud, hun er Sandheden tro, hun skal idetmindste vide at frelse sin udødelige Sjæl. Min virkelige Brøde har jeg jo Alt villigt tilstaaet og angret — men det er ingen Brøde, at jeg kalder mig Margrethe af Skotland, Kong Erik Magnussøns Datter, thi saa er i Sandhed mit Navn og min Herkomst, uanseet alle de Løgne og falske Beviser, som derimod ere fremførte, — jeg er derom saa inderligt overtydet, at jeg med Døden for Øine her staaer rede til derpaa at aflægge min helligste Ed! — Gud tilgive alle dem, som forfølge mig, og lede dem til Sandhed, som med mig skulle sværge."

Sysselmanden, Hr. Basse Guttormssøn, foresagde hende nu Edsformularen, den hun med oprakte tre Fingre og med klar og fast Stemme gjentog. I den hellige Treenigheds Navn fralagde hun sig derved den mod hende rettede Beskyldning, falskelig at have udgivet sig for Kong Eriks Datter Margrethe, idet hun tog Christus og den hellige Olaf til Vidner paa, at hun virkelig var denne Kongedatter, saafandt hun vilde hjælpes af Gud og hans hellige Ord. Den Sikkerhed og Freidighed, hvormed hun aflagde denne Ed, gjorde synligt et stærkt Indtryk paa mange af de Tilstedeværende, og den erindredes ofte siden, naar Folketalen kom paa den „falske" Margrethe og hendes ulykkelige Skjæbne. Hun blev endnu staaende opreist, indtil Sysselmanden havde opfordret de elleve Mænd til nu ogsaa at sværge, om de Intet vidste for Gud Sandere og Rigtigere, end

hvad den Sagsøgte nys havde fremført og besvoret. En forventningsfuld Stilhed herskede nu i Salen – Enhver troede at kunne høre sit Hjerte banke, — af de Elleves Svar afhang jo nu Kongeglands eller Fængsel, Liv eller Død — vilde de Alle sværge for den Anklagede, saa var hun frelst, saa var hun frikjendt, erklæret for Kongedatter — faldt kun Een af dem fra, vægrede kun Een sig for at sværge — da var hun fortabt — fordømt som Høiforræderske og Bedragerske — skyldig til at lide en piinlig Død. Uvisheden varede ikke længe, kun et Par Øieblikke, der dog syntes den Anklagede og hendes faa Venner at udstrække sig til ligesaamange Timer. Syv af de Elleve, de af Sysselmanden Opnævnte, nægtede at aflægge den af dem forlangte Ed, idet de som Grund herfor anførte, at de ved Retsforhandlingerne idag vare blevne fuldkommen overbeviste om Margrethe Eriksdatters Død, følgelig ogsaa om den sagsøgte Kvindes Falskhed. Sagen var dermed afgjort — om de fire Fangevidners Ed kunde der nu ikke mere blive Tale — de taug — og lode det i Uvished, om de ikke ogsaa vilde have vægret sig ved at sværge. Alle, undtagen Vagten og Ronald Glenorrin, fjernede sig nu fra den Dømte, der sank kraftesløs tilbage paa sit Sæde, bleg og stille som en knækket Lillie — hendes Øine vare lukkede, hendes Hænder foldede, ingen Lyd kom over hendes Læber, man saae kun, at hun bevægede dem sagte som til Bøn.

Bisfop Narve forkyndte nu, efter Samraad med sine Bisiddere, den efter Loven faldne Dom, der gik ud paa, at Skipperdatteren Margrethe Hennings fra Lübeck, som overbevist om Høiforræderi, Mened, Bedrageri og Løgnens sorte Kunster, skulde føres af Bøddelen ud til det almindelige Rettersted paa Nordnæs, og der, til Bod for sine Misgjerninger og til Skræk for Andre, lide Døden paa Baalet.

Efter Forkyndelsen af denne skrækkelige Dom foer et triumpherende Smil over Sira Aakes Ansigt, medens

Kongens forblev stivt og alvorligt som sædvanligt. Ellers hørtes rundt i Salen en dæmpet Mumlen, hist og her blandet med forgjæves undertrykt Hulken.

Biskoppen henstillede nu til Kongen at stadfæste Dommen og hæve Retsmødet, der skulde fortsættes næste Dag til Behandling af Sagerne mod den Dømtes Medskyldige.

Kongen reiste sig og vilde netop tage Ordet, da han blev afbrudt af en stærk, ungdommelig Røst, der med en forunderlig Magt klang igjennem Salen og tiltvang sig Alles, selv hans Opmærksomhed. Denne Røst var Ronald Glenorrins. Den unge Mand havde under Domsaffigelsen atter knælet ved sin Elskedes Side, nu foer han med Et op og vendte sig, flammende af længe tilbagetrængt Harme og af en stærk Beslutnings Ild, mod Kongen med disse Ord:

„Hør mig — Kong Haakon! — hør mig, en skotsk Ridder, før Du for evig brændemærker dit Ridderskjold ved at stadfæste en uretfærdig Dødsdom, ved at overgive en uskyldig ung Pige, din Broders Datter, Skotlands fødte Dronning til Baalets Flammer. Thi hun er alt dette, den unge Pige, saasandt hun derpaa har aflagt sin hellige Ed, hun er det trods Eders stjaalne Reliqviekors, Eders opdigtede Vidnesbyrd, Eders forfalskede Pergamentbreve! — Hendes Sag er endnu ikke forbi. Jeg indstævner den herved fra Eders uretfærdige Menneskedom til Guds ufeilbare, jeg forlanger en Gudsdom prøvet efter gammel, ridderlig Skik. Jeg, Ronald Glenorrin, skotsk Ridder, tilbyder mig herved at træde i Skranken paa Liv og Død for Margrethe af Skotland mod Enhver, som maatte benægte Sandheden af hendes Udsagn — han være Konge eller Ridder, Væbner eller Bonde, naar han blot kan føre Sværd og Landse og kjæmpe efter Dystridtets Love. Gud vil da selv dømme og give Seiren til den retfærdige Sags Kjæmper! — I høre det Alle! Gudsdom ved Tvekamp er fordret i Pigen fra Norges Sag!“

Her holdt Ronald inde for at vente Svar fra Kongen. Denne, der ikke havde villet følge Sira Aakes Raad, strax at lade Fredsforstyrreren føre bort, ligesom før Audun, sagde nu roligt:

„Vi have ladet Dig tale ud, Skotlænder, fordi Vi derved vilde give denne hæderlige Forsamling et Bevis paa Vor Langmodighed og Retfærd i disse sørgelige Forhandlinger. Men uu er det ogsaa nok. Den falske Margrethes Sag er afgjort — fuldstændigt Forsvar og Modbevis er ført — Ed prøvet — Dom er fældet efter Loven — og denne Dom stadfæste Vi herved. Ingen anden Gudsdom gjøres her nødig, og mindst har Du, fortvivlede Svend, Ret til at fordre den og at optræde som den Dømtes ridderlige Kjæmper — Du er jo selv hendes Medskyldige og skal i Morgen stilles for Retten her, som hun idag — bered Dig da paa dit eget Forsvar, om Du har noget, og husk, Du og Alle, at her i Norge dømme vi efter Lands Lov og Ret, ikke efter Spydsodden. Man føre nu den Dømte og hendes Medskyldige bort. Retten er hævet for idag."

Hermed gjorde Kongen Tegn til sit Følge at forlade Salen og var allerede ifærd med at stige ned fra Thronen, da Ronald Glenorrin, grebet af Fortvivlelsens Raseri, med Kjæmpekraft vristede Vaabenet fra den ved hans Side staaende Vogter, i eet Nu sprang over Rækværket, styrtede med opløftet Sværd henimod Kongen og kastede sin Handske for dennes Fødder, høit raabende: „Jeg udæsker Dig, feige Konge og Kvindebrænder, til at møde mig i aaben Kamp for min Fæstemø, for Pigen fra Norge!"

Disse Ord bleve den trofaste Ridders sidste. Thi Følgets Hirdmænd og Vagten kastede sig strax over den Rasende, der syntes at true Kongens Liv — han satte sig til Modværge — i næste Øieblik laae han, gjennemboret af mange Sværd og Landser, død paa Thronens nederste Trin, der farvedes af hans unge Livsblod.

Han var lykkelig. Han vandt dog en rask Død i Kamp for sin Elskede.

Hun skulde tømme Lidelseskalken tilbunds. Hun saae ham falde og sank i samme Øieblik selv livløs til Jorden. Ak, hun havde ikke udstridt som han. Afmægtig blev hun af Vagten baaret til det for Dødsdømte bestemte Fængsel.

Retten erklærede Ronald Glenorrin at være falden paa sine Gjerninger.

Dybt rystet forlod Kongen Salen, nu gjennem Døren bag Thronen for ei at skride over Liget og den blodbestænkte Midtgang. Den forfærdede Mængde adspredtes ogsaa hurtigt, som Avner for Vinden, og i Bredestuen blev den dræbte Ungersvend alene tilbage. Snart kom dog Tjenere for at bortskaffe Liget og udslette det sidste blodige Spor af denne Retsdags sørgelige Forhandlinger.

En og tyvende Kapitel.

Kongen reiser. Due og Ravn.

Kong Haakon havde efter disse uhyggelige Tildragelser hverken Rast eller Ro mere i Bergen. Selv under sædvanlige Forhold yndede han ikke meget Opholdet i denne By, men nu saameget mindre, under den ophidsede Stemning, som Jomfru Margrethes Domfældelse og det blodige Optrin ved Retsmødet der havde vakt. Dertil kom vel ogsaa, at han ikke skjøttede om at være tilstede i Bergen ved de forestaaende Henrettelser. Men som den officielle Grund til Afreisen anførtes, at han havde givet sin Dronning Løfte om at ville feire Julen med hende og Hertug Erik i Oslo. Tiden var nu skredet nær ind under denne Høitid, og Kongen havde ingen Dag at bortgive, vilde han trods Vinterstormene naae Viken nogenlunde

betimeligt. Sira Aake tilstyrkede ogsaa denne hurtige Afreise — han frygtede vel for, at Kongen under Trykket af den her almindelige Medlidenhed for den domfældte Pige endnu skulde lade sig bevæge til at formilde hendes Straf, eller at de hemmelige Trivefjedre, hvormed han selv havde ledet Retshandlingen, maaskee endnu, inden Alt var forbi, kunde komme for Dagen. Han saae derfor nu gjerne Kongen bortfjernet saasnart som muligt, og for at vinde frit Raaderum tilbød han selv at ville blive tilbage i Bergen nogen Tid for i Kongens Sted at bringe Alt i Orden der. Haakon tog gjerne mod dette Tilbud, der sparede ham for mange Ubehageligheder og tillod ham des snarere at drage hjem til sit kjære Oslo. Han beroligede sig selv med den Tanke, at han jo samvittighedsfuldt havde udført det Ærinde, hvorfor han var kommen til Bergen — han havde jo nu selv præsideret i Retsforhandlingerne mod den falske Margrethe og overbevist sig om, at denne Sag var nøie undersøgt og lovlig paadømt.

Der var dog endnu en anden Sag, som maatte tilendebringes inden Kongens Afreise, nemlig Sagen mod Hr. Audun. Den kunde vel egentlig ansees afgjort med Margrethes, men den endelige Dom over den fornemme Fange skulde dog afsiges, og denne Dom ikke blot grundes paa hans sidste aabenbare Oprørsforsøg, men tillige paa hans foregaaende, mere dunkle Forbrydelser, der synes at have været af den Natur, at Kongehusets Ære ikke kunde taale deres Offentliggjørelse. Derfor var det vel ogsaa, at Hr. Audun, efter hans farlige Optræden paa den nys beskrevne Retsdag, ikke mere blev offentligt forhørt — en særskilt Ret blev nedsat, bestaaende af Kongen selv, Sira Aake og Biskop Narve — denne Rets Møder holdtes hemmelige, og kun af Dommen, der blev afsagt og forkyndt Dagen før Kongens Afreise, kunde man slutte, at derunder var fremkommet Beviser, ikke blot for hans sidste aabenbare Høiforræderi men ogsaa for andet skjændigt Niddingsværk. Thi Dommen lød, mod al Sædvane med

en saa fornem Herre, der tillige var grebet med Sværd i Haand, ikke paa, at han skulde henrettes med Sværd, men paa den haardeste, mest vanærende Niddingsstraf, den nemlig, at han skulde hænges i en Galge, og alt hans vidtløftige Jordegods inddrages under Kronen. Over de egentlige Aarsager til denne vanærende Skjærpelse af Dødsstraffen for Hr. Audun Hukleiksøn har der altid siden hvilet et hemmelighedsfuldt Slør, der kun lidet løftes ved de halv ufrivillige Yttringer, vi i Løbet af denne Fortælling have hørt Audun udstøde af sit Indres grufulde Mørke hin første Nat paa Hegranæs og tilsidst under Retsmødet i Bredestuen. Sammenholdte med Kong Haakons Spørgsmaal i Samtalen med Sira Aake kunne vistnok hine Hr. Auduns Yttringer siges at bekræfte Sagnet om, at han skulde have vanæret og siden bortskaffet Kongens eller, som hun da kaldtes, Hertugens Brud Isabella af Joigny, da han i Aaret 1295 som Gesandt førte hende hjem fra Frankrige. Men vi hverken kunne eller ville her trænge dybere ind i hine dunkle Fortidsregioner af Hr. Auduns Liv — det er kun med den Deel af dette, som griber ind i Pigen fra Norges Skjæbne og Historie, vi her have havt at gjøre. — Saameget er ialfald vist, at Hr. Audun og Kong Haakon siden hin ulykkelige Gesandtskabsreise havde været dødelige Fjender, og at den Sidstnævnte vel ikke ugjerne greb den Leilighed, som Hr. Auduns Indblanding i den falske Margrethes Sag nu gav ham, til at faae sin frygtede Fornærmer vanærende afstraffet, uden derfor at maatte offentliggjøre sit egentlige Motiv. Det kostede ham saaledes liden Overvindelse at undertegne Hr. Auduns Dødsdom, hvilket derimod desmere var Tilfældet med Margrethes, trods alle de uomstødelige Beviser han troede tilveiebragte for hendes Falskhed. Han kunde ikke tilbagetrænge en uforklarlig Følelse af Angst og Uro, da Domsbrevet blev ham forelagt til Underskrift. En indre Stemme syntes at tilhviske ham: Underskriver Du her, er det din egen Slægts Dødsdom! — Kun Sira Aakes Opmuntringer

og Forestillinger bragte ham endelig til at udføre det afgjørende Pennestrøg. Og saa var han ret glad ved at kunne drage bort og overlade Dommens Udøvelse til Andre. Han var, sagde han, Konge og Dommer, ikke Bøddel. Han vilde ikke selv bestemme, ikke engang vide, paa hvilken Dag Henrettelsen skulde foregaae. dog betydede han Sira Aake strengeligen, at det ikke maatte skee, før de store Festdage vare over — den hellige Juletid skulde ikke besudles med Blod. Han indskjærpede ogsaa omhyggeligt, at fuld kirkelig Bistand maatte komme de Dødsdømte tildeel, navnlig at Pater Laurentius fremdeles skulde have fri Adgang til sit Skriftebarns Fængsel.

Efter saaledes, som han gjerne vilde faae sig selv til at tro, at have ordnet Alt paa det Bedste, gik Kong Haakon en Morgen tidlig, nogen Tid efter Retsmødet, i al Stilhed ombord paa sine Skibe fulgt af endeel af sin Hird, den øvrige Deel blev tilbage til Kantslerens Beskyttelse og Borgens Bevogtning. I Kongens Reisefølge saaes ogsaa Hr. Basse Guttormssøn, som dels efter egen Begjæring, (han havde vel heller ikke Lyst til at være Margrethes Bøddel), dels efter Sira Aakes Tilskyndelse var bleven forsat fra sin Syssel i Bergen til en lignende i Viken. Som hans Eftermand paa Bergenhus Slot var Hr. Thorstein Finnssøn bleven udnævnt til Belønning for hans Tjenester ved Hr. Auduns og Jomfru Margrethes Fængsling. Af ham havde Sira Aake ingen Blødhjertethed at befrygte. Hr. Bjarne Lodinssøn, der havde faaet Brev paa Kongens Gunst, var derimod ikke at opdage i dennes Følge — hans omhyggelige Broder-Kantsler fandt det vel raadeligst at lade ham forsvinde endnu nogen Tid, indtil Dønningerne efter denne Storm ganske havde lagt sig, og den særdeles brugbare Magister igjen med nogenlunde Sikkerhed kunde opdukke.

Det var en raa, taaget Morgen, da Kongen forlod Bergen. Kun faa Mennesker vare paa Bryggen, og disse hilsede ham taust. Der hvilede en trykket Stemning over

Alle, tung som den Vintertaage, der bedækkede Vaagen og Byen. Men tungest var Vægten i Kongens eget Bryst — denne Vægt havde lagt sig der siden Ronald Glenorrins Drab og siden den Stund, han underskrev Margrethes Dødsdom, og den forlod ham aldrig mere, skjøndt han jo nu drog bort fra denne gamle, mørke By, hvor blodige Skuespil var i Vente, til sit lyse, venlige Oslo, til den glade Julefest ved hans skjønne Dronnings muntre Hof.

Vi kunne ikke ledsage ham did, men maa bede Læseren at forblive med os endnu en liden Stund i det nu saa uhyggelige Bergen for der at følge Pigen fra Norge til Slutningen af hendes Bane, idet vi dog love, at Skildringen af dennes Rædsler skal blive saa kort og lidet detailleret som mulig. Martyriet har ogsaa sin skjønne og opløftende Side, og ved denne ville vi mest dvæle.

Fra Retssalen var Jomfru Margrethe, som vi have hørt, afmægtig bleven baaret bort, dog ikke tilbage til det runde Kammer i Fruerstuen, hvor hun før havde boet, men til et af de for Statsforbrydere og Døds-dømte bestemte Fangerum i Borgens søndre Taarn. Den Celle, som der blev hende anviist til sidste Bolig, laae vel ikke som Hr. Auduns under Jorden, men den var dog fængselsagtig nok: fra de raa Murvægge nedhang Spindelvæv for Tapeter — et Skydeskaar høit oppe i den tykke Mur indlod kun sparsomt Lys — i det ene Hjørne gabede et koldt Arnested, i det andet en af grove Brædder sammenslaaet Seng fyldt med Halm. Paa denne haarde Brix blev den arme Kongedatter lagt, og var det synderligt rørende at see denne blege, fine, endnu i sin Dødsafmagt saa yndige Pigeskikkelse henstrakt paa det usle Straaleie, omgivet af plumpe, vildt udseende Bevæbnede. Selv disse bleve ikke urørte ved dette Syn — før de forlode Cellen, kaldte de paa Fangevogterens Kone, at hun skulde bistaae den Afmægtige. Dette skete ogsaa — den simple Kone med det raa, haarde Udvortes

eiede mere Barmhjertighed i sit Bryst end den fornemme Dame oppe i Fruerstuen — hun, den stolte Fru Ingebjørg, der nu anden Gang havde bragt sit Offer til Fordærvelsens Rand. Da Pater Laurentius, i sin Egenskab af den Dødsdømtes Skriftefader, efter nogen Tids Forløb havde skaffet sig Adgang til hendes nye Fængsel, fandt han dette tarveligt oprydbet, Ild antændt paa Skorstenen og den gode Kone siddende ved den syge Fanges Seng, der nu var bedækket med varme Tæpper. Margrethe gjenkjendte ham ikke — skjøndt hun var vaagnet af sin Afmagt, var hun dog ikke vaagnet til Bevidsthed — en heftig Feber havde grebet hende — forvildende Drømme drog forbi hendes Sjæl og skjulte den skrækkelige Virkelighed — hun laae stille og talede sagte med sig selv. Ved at lytte efter kunde Laurentius af enkelte tydelige Ord og Navne forstaae, at hun snart var hos sin Fader i Bergens Kongsgaard, — snart i Lübeck hos sin Pleiemoder — snart paa Skibet hos sin Elskede, fuld af Haab om Fremtids Lykke, snart med ham paa Svalgangen i Audunargaarden, givende ham sit Hjertes Tro, — nu hørte hun Sølvklokkerne ringe fra Apostelkirken, nu var hun der og skriftede for Pater Laurentius, der ogsaa virkeligt, uden at hun vidste det, modtog dette Drømme-Skriftemaal og rørtes til Taarer derover — thi de Bekjendelser, han deri hørte, vare saa naive, saa uskyldige som Barnets! — Og denne rene Sjæl havde han et Øieblik kunnet mistænke for Falsthed og Løgn! — Saaledes laae hun i flere Dage stille hen i denne Drømme-Tilstand, og stedse var det kun venlige, lyse Scener af hendes foregaaende Liv, hvori hendes Sjæl vuggedes — det var ligesom Drømmenes Alf af Barmhjertighed havde borttaget fra hendes Sjæl al Erindring om de oplevede Rædselsscener, al Bevidsthed om de kommende. Pater Laurentius nænnede ikke at vække hende af denne smertedulmende Febertilstand, skjøndt han maaskee havde formaaet det, da han, som de fleste Præster paa den Tid, ikke var ubekjendt med Lægekunsten. Hvor ofte, naar

han sad ved hendes Leie og saae den barnlige Fred, der hvilede over disse lukkede Öine, og det lyksalige Smil, der bævede om disse blege Læber — bad han ikke til Gud, at Han i sin Naade vilde ganske befrie denne halvløste Sjæl fra Legemets Baand, inden den igjen vaagnede til Følelsen af disse, til Lidelsen i Kjødet. Men saaledes var det ikke Guds Villie — gjennem Lidelsen skulde hun fuldstændigt luttres til at modtage Martyriets Krone.

En Morgen kom Pater Laurentius til Jomfru Margrethes Fængsel med mere end sædvanligt tungt Hjerte. Han havde netop erfaret, at Kongen var reist, og at Sira Aake var bleven tilbage paa Borgen med Fuldmagt til at lade de afsagte Domme exeqvere strax efter Jul. Det lønlige Haab, han endnu stedse havde næret om dog tilsidst at kunne bevæge Kongen til Naade, eller ialfald til Formildelse i Straffen for den dømte Pige, maatte han nu ganske give Slip paa. Af Sira Aake, det vidste han vel, var ingen Formildelse at vente. Hr. Basse Guttormssøn var ogsaa reist, og dermed den sidste af Slottets formaaende Mænd, der engang havde været velvillig stemte for det ulykkelige Pigebarn. Nu havde den gode Pater kun det sørgelige Haab tilbage, at hendes Sygdom, der i de sidste Dage syntes at have tiltaget, skulde befrie hende ved en naturlig Død, før Bøddelen kom og krævede sit Offer. Da han under disse Tanker traadte ind i den velbevogtede Gang, som førte til Jomfru Margrethes Celle, mødte han Fangevogterens Kone, hendes Pleierske, der just kom ud derfra. „Sira," tiltalte hun ham, „det er godt, I kommer — der er skeet en Forandring med vor syge Fange inat."

„Saa er det vel forbi?" spurgte Laurentius med bevæget Stemme, hvori Sorg og Glæde blandede sig.

„Ak nei, det er ikke saavel," svarede Konen, „tvertom, jeg troer, de faaer hende levende paa Baalet alligevel. Hun har i Nat faaet sin Samling igjen — husker Alting og forlanger stærkt efter at see Eder, ærværdige Herre!"

„Gud! dine Veie ere usporlige!" udbrød Præsten,

idet han foldede sine Hænder og ilede ind til den Fangne, saa fort Laase og Staader af Vagten kunde blive fratrukne.

Han fandt virkelig, som Konen havde sagt, Jomfru Margrethe siddende halvt opreist i Sengen, vel bleg og mat men med klare Øine og med alle Tegn paa tilbagevendt Bevidsthed. Hun nævnte tydeligt hans Navn og udstrakte mod ham sin afmagrede Haand. Han tog den og satte sig ved Siden af hendes Leie.

„Mit Barn," begyndte han venligt, „Du gjenkjender mig altsaa nu? — Du har været længe syg og fra Dig selv."

„Jeg veed det," svarede hun ganske sagte, „den gode Kone har sagt mig det — hun sagde mig ogsaa, at Du hver Dag er kommet hid for at see til mig, den Dødsdømte, saa jeg dog ikke er forladt af alle Mennesker. Tag en Døendes Tak derfor."

„Det er Præstens Pligt at følge sit Skriftebarn til det Sidste," sagde Laurentius med Betydning.

„Jeg forstaaer Dig, — Alt er endnu ikke overstaaet — skjøndt vel det Værste — Retsdagens langsomme Kval — min Elskedes Drab — hvad kunne de gjøre mig mere? — Lad dem kun pine dette arme Legeme endnu en liden Stund — Sjælen kunne de dog ikke forhindre i at drage til sit lykkelige Hjem, til de Elskedes Sted. Laurentius — naar — naar vil dette skee?"

„Hvis ikke Gud bortkalder Dig — eller anderledes bestemmer — har Kongen givet Dig Frist til efter Helligdagene," svarede Pateren med bortvendt Aasyn.

„Ak — saa længe!" sukkede Margrethe. „Det havde dog været bedre at kunne feiret Juleglæden histoppe med min Fader og min Fæstemand. Thi jeg veed det nok — han er gaaet foran mig. — Ronald!" vedblev hun derpaa som for sig selv „min trofaste Ridder! — det var da saaledes Du vilde kjæmpe for din Blantseflor — Du vilde begjære Guds Dom for hende — eftersom Menneskenes var saa uretfærdig — og Du maatte lade dit unge

Liv for det: — de dræbte dig for din Elskedes Øine. — Laurentius — siig mig — Du saae ham ogsaa falde — ikke sandt? — han er virkelig borte — de kunne ikke pine ham længer?"

„Hans Død var øieblikkelig — og Retten dømte ham at være falden paa sine Gjerninger som Den, der havde løftet Sværd mod Kongen," var Præstens ligefremme Svar. Han følte vel, at her var ingen Tilsløren af det Skete paa rette Sted.

„Saa har Retten atter dømt Uret," udbrød Margrethe med en Rest af Heftighed — „Ronald faldt i ærlig Kamp — han havde offentligt udæsket Kongen, min Anklager og min Bøddel, — kun denne havde Skyld — istedetfor paa Ridderviis at træde i Skranken mod min Kjæmper — lod han ham myrde ved sine Leiesvende. Fader — Du troer dog ikke, at Ronald faldt paa sine Gjerninger? — at han gik bort i Brøde?"

„Hans Fristelse var stor," sagde Laurentius undvigende, „de havde drevet ham til det Yderste, han vidste ikke, hvad han gjorde. Har han overilet sig ved at blotte Sværd mod Herrens Salvede, saa vil Gud tilgive ham for hans Kjærligheds Skyld, for dine Bønners Skyld, for din Forsoningsdøds Skyld, Du min haardt prøvede Datter!"

„Jeg veed, jeg skal gjensee ham i Salighed," sagde Margrethe med himmelsk Fortrøstning. „Men, Fader," vedblev hun, vendende tilbage til Jorden, „hvor have de gjort af hans Levninger?"

„Som dømt for Høiforræderi er hans Lig begravet paa det Sted, hvorhen ogsaa Du, min Datter, snart skal føres, hvis ikke Gud endnu sender Frelse."

„Jo, min Fader," udbrød Pigen begeistret, „Han vil sende mig Frelse — just paa hint skrækkelige Sted, hvorhen jeg nu med Glæde vandrer, da jeg veed, at jeg der ogsaa jordisk skal forenes med min Elskede. Derved vil dette Forbandelsens Sted vorde et Velsignelsens, der vil komme en Tid, da vor Uskyldighed der vil blive

anerkjendt og troet af Folket — da vil vor Grav vorde renset og helliget — da, Fader Laurentius, vil Du reise et Kors der og læse Messe for den offrede Kongedatters og hendes trofaste Ridders Sjæle — ikke sandt, det lover Du mig?"

Præsten lovede helligt at opfylde den skjønne Sværmerskes Bøn, hvis det blev ham muligt. Hun trykkede hans Haand, men da han reiste sig for at lade hende i Ro holdt hun ham tilbage med de sagte Ord: „Endnu et Spørgsmaal — ærværdige Fader, før Du forlader mig — hvorledes lider min gamle Fostermoder? — har Ingen taget sig af hende, hjælpeløs og forladt som hun er."

„Den bedste Hjælper har taget sig af hende, min Datter — jeg tænkte først ikke at sige Dig det, da jeg vidste, Du havde Kummer nok desforuden — men nu seer jeg, det vil kun gjøre Dig godt at erfare, at gamle Moder Herdeke har faaet Hvile. Da jeg efter Retsdagen kom op i det runde Kammer, hvor Du veed, hun var ladt syg tilbage — fandt jeg hende blidt indslumret i Døden, med Hænderne foldede over din Bønnebog, den, Du havde malet til hende i Lübeck. Jeg skal siden bringe Dig den."

„Tak, Fader," hviskede nu den Fangne, idet store Taarer rullede ned ad hendes indfaldne Kinder. „Tak for dette Budskab! — Du har Ret — det var kun glædeligt. Gud skee Lov, som lukkede de gamle, trofaste Øine, før de saae hendes Margrethe paa — —" her taug hun gysende — en Skjælven foer igjennem hele hendes Legeme. Men snart fattede hun sig igjen og vedblev mildere: „Ak, ja — Moder Herdeke! — Du raadede mig nok fra at drage til dette „skrækkelige Norge", som du kaldte det. — Du har da faaet Ret — mere end Nogen af os dengang tænkte — dog, min Skjæbne maatte jo opfyldes. Og nu er Du jo ogsaa gaaet foran mig til et bedre Land — og venter mig der med alle mine Kjære. — Nei, ikke alle — Du, Fader Laurentius, bliver her tilbage for at hjælpe mig over den sidste

Strid. — Du seer til mig hver Dag, jeg endnu har igjen at lide — ikke sandt? — Tak — tak — jeg vidste det nok, — nu er jeg saa træt."

Her sank hun udmattet tilbage paa Leiet, og Pater Laurentius forlod hende ikke, før han saae, at en sød Søvn atter havde bredt sit milde Forglemmelsens Dække over saa megen Sorg og Nød — da kaldte han Vogterkonen til og gik dybt rørt men trøstet bort for at varetage sine kirkelige Forretninger.

Saa ofte disse tillod det, ilede han senere i den givne Frist tilbage til den dødsindviede Jomfru og fandt hende hver Gang mere styrket, mere forsonet med sin Skjæbne, mere bortvendt fra denne Verden. Hun sagde ham ofte, „at selv om det Utrolige skete, om Naade og Liv her paa Jorden endnu tilbødes hende, vilde hun ikke kunne glæde sig derover — hvad havde hun her mere at leve for? — Hun vilde følge sin Frelser efter og lide Forsoningsdøden, skjøndt ikke uskyldig som han — hun maatte jo afsone sin Brøde, den uretmæssig at have udrakt Haanden efter sin Farbroders Krone. Rigtignok — hendes Kjød og Blod bævede tilbage for den grusomme Dødsmaade — hun vilde jo gjerne have den formildet — men — kunde det ikke skee, saa vilde hun bestige Baalet med Korsdragerens Billede for sine Tanker — Han, Guds Søn, den Rene og Uskyldige, havde jo ikke bævet tilbage for den grusomste Død — han vilde dulme hendes Smerter og føre hendes Sjæl paa Duevinger til sit Paradis."

Pater Laurentius gjorde endnu et Forsøg paa at faae idetmindste dette hendes sidste Ønske opfyldt. Han henvendte sig til Biskop Narve og fremstillede for ham den unge Dødsdømtes rørende Hengivelse og Taalmod — bad om hans Medvirkning hos Sira Aake, at hendes skrækkelige Straf kunde blive formildet. Den svage Biskop, uagtet han følte sig overbevist om Retfærdigheden af den afsagte Dom, lovede dog at giøre hvad han kunde — men Alt strandede paa Kantslerens urokkelige Be-

slutning: — Kongen havde jo stadfæstet Dommen — det var ham befalet at lade den udføre efter Bogstaven — der maatte jo og nu statueres et afskrækkende Exempel for at hindre lignende Bedragerier i Fremtiden. Laurentius maatte lade sig nøie med dette Svar — men han sagde naturligvis Intet til Margrethe om sit mislykkede Forsøg.

Dagene gled hen — den her saa stille Juletid var forbi. Kun et af Pater Laurentii Besøg hos sit Skriftebarn ville vi endnu dvæle ved. Paa den hellige Sylvesterdag — sidste Dag i Aaret 1300 — lukkedes han om Morgenen som sædvanligt ind til hende. Hun sad nu oppe — og havde sin Bønnebog paa Skjødet. En besynderlig straalende Glands laae i hendes dybe blaa Oine, der nu syntes dobbelt store i det blege, udtærede Ansigt. „Kjære Laurentius," sagde hun med glad Stemme, „jeg har havt en herlig Drøm inat, — nei — vel ingen Drøm — hellere en Aabenbarelse fra de Saliges Boliger, hvorhen jeg selv snart skal komme. Min kongelige Slægts Stamfader — dette Lands Skytspatron, den hellige Kong Olaf stod for mig saaledes, som han staaer afbildet i Bergensfarer-Kapellet i St. Mariakirken i Lübeck. Han saae venligt paa mig — og sagde med saligt trøstende Stemme nogle Ord, som jeg engang i hint Kapel ogsaa havde troet at høre: „Vær trøstig, min Datter — Du skal bære min Krone!" — Dengang misforstod jeg disse Ord — jeg troede den Hellige mente hans og mit Fædrelands jordiske Krone — nu forstaaer jeg først, han holdt mig værdig til at bære hans Martyrkrone! — Nu har han anden Gang indviet mig til denne høieste Ære! — Jeg hørte og et andet Ord fra hans hellige Mund: „Tilgiv din Farbroder — han veed ikke hvad han gjør — han dræber i Dig sin Slægts Lykke." — Saa var Synet forsvundet. — O, Laurentius — jeg kan jo ikke selv bringe denne Hilsen til Kong Haakon — han er jo reist — og jeg snart borte — bring Du ham den fra mig, fra St. Olaf! — Siig ham, at jeg tilgiver ham af

Hjertens Grund — han troede vel at dømme efter Ret — han var selv bedraget af falske og onde Raadgivere. — Siig ham, at naar jeg kommer til min Fader, vil jeg bede ogsaa denne at tilgive sin Broder, maaskee derved den Straffedom endnu kan borttages, som efter min Skjændselsdød skulde komme over vor Slægt! — Siig ogsaa til Hr. Audun, hvis Du seer ham, før han lider sin Straf, at jeg ogsaa tilgiver ham den Ulykke, han ved sine forbryderske Planer har bragt over mig og min Fæstemand — at jeg hos Gud vil bede for hans mørke Sjæl! — Og nu — kjære Fader Laurentius — er jeg færdig med denne jammerfulde Verden — Sankt Olaf har indviet mig til en bedre. — Giv mig nu til Vandringen derhen det hellige Viatikum!" — —

Tre Dage derefter — paa den hellige Genovevas Dag, Aar efter Guds Byrd 1301, saaes et sørgeligt Tog at bevæge sig gjennem Kongsgaardens søndre Port. Det var Jomfru Margrethes Dødstog. Omgivet af Bevæbnede og Munke skred hun langsomt frem midt imellem Pater Laurentius og en anden Præst, der begge støttede hende. Ak, hvor anderledes var hun nu udseende, end da hun sidst red ind ad denne samme Port, smykket og hilset som Dronning, straalende af Ungdomsskjønhed, — af Haab om Livets Lykke! — Bleg og udtæret efter de lange Sjæls- og Legemslidelser saae hun nu næsten ud som et vandrende Lig i den hvide, uldne Nonnedragt, der hang løst om hendes afmagrede Skikkelse; kun de dybe, blaa Øine lyste endnu med forunderlig Ungdomsglands under det hvide Lin, der bedækkede hendes Hoved og Pande. I sine foldede Hænder bar hun den Korsfæstedes Billede. Da hun kom til Udgangen af Porten og saae Stranden og de lige over for Vaagen beliggende Høider, som til Vidne om hendes Uskyld bedækkede med nyfalden

Snee, og den store Folkemængde lydløst ventende som i andægtig Stilhed, — da standsede hun, lod sit Blik vandre rundt omkring som for at tage Afsked med Alt, og sagde derpaa med en klar og høi Stemme, der kunde høres af alle de Omstaaende: „Jeg mindes nu grant igjen, da jeg som Barn blev ført ud af denne selvsamme Port for at drage til Skotland, da var der ved Apostelkirken en islandsk Præst ved Navn Havlide hos min Fader Kong Erik, og da Klerkerne ophørte med at synge, istemmede Sira Havlide Hymnen „Veni Creator“, der netop blev sungen til Ende, da man bar mig ombord paa Skibet.“ — Disse hendes sidste Ord erindredes længe blandt Folket, og de bekræftedes siden af Præsten Havlide paa Island.

Nu gik Dødsfølget i den ventende Baad og sattes over til Nordnæs, hvor Baalet var reist og Henrettelsen skulde foregaae. Vi ville ikke dvæle ved dennes Rædsler. Hun talte ikke mere. De Tilstedeværende antoge, hun led ikke meget — Brændet var lagt saa, at hun strax maatte blive kvalt af Røgen. Da Flammerne sloge sammen, vil Folketroen have seet en hvid Due fra dem flagre op og forsvinde i den blaa Himmel.

—

Audun Hugleiksøns Henrettelse blev nogen Tid efter udført om Natten i en Dunkelhed, lignende hans Skjæbne. Om hans sidste Timer veed man Intet. Hans Lig fandtes en Morgen hængende foran Porten til Audunargaarden, hans fordums Vældes Sæde. En Flok Ravne kredsede om hans Hoved. Paa en Steen ved Porten sad Eivind Væbner og betragtede det gruelige Syn under vanvittig Latter. „Nu har Ravnene faaet Føde,“ raabte han uafladelig. Siden nedtoges Liget af Hr. Auduns forrige Venner og begravedes, man veed ikke hvor.

To og tyvende Kapitel.

St. Margrethes Kapel.

Flere Aar vare henrundne siden Jomfru Margrethes Død, men hendes Navn og sørgelige Historie vare i den Tid ikke blevne forglemte, tvertimod, hun erindredes med stedse stigende Deeltagelse og Kjærlighed af den store Mængde, og Troen paa, at hun havde lidt uskyldigt, fik med hvert Aar mere Styrke og Udbredelse hos Folket. Dertil virkede vel ikke lidet hendes Skriftefaders Fortælling om hendes sidste Lidelsesdage og om den Blidhed, Gudhengivenhed og stille Martyrkraft, hvormed hun i dem havde imødegaaet og baaret sin skrækkelige Skjæbne. De Vidnes-Ord for Sandheden af sit Udsagn, som hun havde udtalt for Retten og paa sin sidste Vandring, blev ikke sporløst henveirede eller forglemte, de faldt alle i Folkehjertets villige Jordbund og spirede derfra snart op igjen med hundredefold Grøde. Det viste sig ogsaa her, som det ofte sees, at Blomsterne paa Graven just trives med største Frodighed og have stærkest Duft. Mange af hendes fordums Venner, der under Forfølgelsens Tid intet Ord havde vovet til den Lidendes Forsvar, optraadte nu, efterat Alt var forbi, med høie og lydelige Raab om hendes Uskyld. Ogsaa Mindet om hendes tappre Ridders rørende Trofasthed og freidige Opoffrelse blev vel ikke uden Andeel i, at Folkestemningen vendte sig saa ganske til Fordel for Margrethe. Allermest forøgedes og befæstedes dog Troen paa hendes Ægthed og Uskyld ved det Budskab, som endelig, skjøndt nu forsilde til hendes jordiske Frelse, spurgtes fra Sira Havlide, Præst til Breidabolstad paa Island. Denne havde nemlig, da han langt om længe fik Kundskab om Jomfru Margrethes Skjæbne og hendes Udsagn ham angaaende, paa det Fuldstændigste bekræftet Rigtigheden af dette og vidnet for Mange, „at saa var det just gaaet til, som Jomfruen havde sagt, da han var hos Kong

Erik og fulgte den lille Margrethe ombord paa Skibet, der skulde føre hende til Skotland." Efterat dette Sira Havlides Vidnesbyrd saaledes var bleven bekjendt i Norge, tiltog der, især i Omegnen af Bergen, Venerationen for den brændte Margrethes Minde i saa høi en Grad, at den lidt efter lidt gik over til en formelig Helgendyrkelse. Valfarter begyndte at foretages til det Sted, hvor hun havde lidt Martyrdøden, og Folketroen kanoniserede hende uden at afvente Pavens Sanction og uden at bryde sig om Trudsler fra geistlig og verdslig Øvrighed. Det hedder derom i et gammelt Brev, der Aar 1320 blev udstedt af Biskop Audfinn i Bergen, til Forbud mod „sligt Uvæsen", som han kalder det: „Folket sætter sit Haab og sin Tro til Djævlens Bedrag ved at paakalde hin Kvinde med store Løfter og megen Dyrken, som om hun var en Guds Martyr, hun æres med Offer, Pilgrimsfærd, Faste og almindeligt Bønnehold". Af dette Brev sees ogsaa, at man troede, hun kunde gjøre Jertegn, eftersom Biskoppen, „skjøndt han under Exkommunications Straf strengelig forbyder al Dyrkelse af den paa Nordnæs brændte Kvinde, dog lover, at han med gode Mænds Raad skulde lade anstille Undersøgelser for at erfare, om Jertegn skete ved hendes Grav, hvilket endnu var ubevist". — Da dette Brev blev bekjendtgjort og oplæst i Bergens Kirker*), vare fast alle de høitstaaende Personer, der i sin Tid havde medvirket til Jomfru Margrethes Domfældelse og Henrettelse, allerede bortkaldte fra denne deres blinde Ærgjerrigheds Tumleplads og stillede for den retfærdige Guds ufeilbare Domstol. Den gamle Biskop Narve døde ganske kort efter den ulykkelige Retsdag,

---

*) ikke uden Modstand — i Apostelkirken blev saaledes Arne Skolemester, der skulde oplæse Biskoppens Brev, af Chorsbroderen Botolf Haakonssøn med Voldsomhed stødt ned af den Skammel, hvorpaa han under Oplæsningen stod — hvilket siden foranledigede en Retssag.

Sira Aake vendte vel, efter tilendebragt Bøddelgjerning, tilbage til Kong Haakon i Oslo, og vedblev endnu en Tid at lede ham med sine politisk-kløgtige Raad — men tilsidst maatte han dog, endnu medens han levede, see Pater Laurentii Ven, Chorsbroderen Ivar Olafssøn, udnævnt til sin Eftermand i Kantsler-Embedet. Han døde strax efter. Fru Ingebjørg Erlingsdatter levede i Skien, indesluttet i sin haarde Stoltheds Skal, frygtet og skyet af Alle, til 1315, da hun ogsaa gik bort til det evige Regnskab. Hr. Bjarne Lodinssøn var vel endnu i Live, men synes ikke at have høstet den ventede Løn for sine hemmelige Tjenester; han nævnes vel et Par Gange som værende i Kongens Følge, men gjenvandt aldrig sin fordums Anseelse og forsvinder tilsidst i Dunkelhed.

Hvad Kong Haakon den femte selv betræffer, da synes Jomfru Margrethes sidste Udsagn om ham tildeels at være gaaet i Opfyldelse. Hun havde vel tilgivet ham, men hun kunde ikke afbede hos Gud, at jo Straffen for om end ufrivilligt og bedaaret at have udgydt sin Slægts Blod kom over ham og hans Æt. I sine Planer for Land og Rige var han vistnok heldig — Norge var, saalænge han levede, mægtigt, æret og frygtet. Men i hans personlige Forhold fulgte Ulykken ham. Hans Dronning døde uden at have skjænket ham nogen Søn — han maatte saaledes bære den tunge Bevidsthed, at med ham den gamle norske Kongestamme, Haarfagers og Sverres Æt, vilde uddø paa Mandssiden. Han fik vel Thronfølgen overført paa sin Datter Ingeborg og hendes Afkom — han oplevede vel endog af hendes Ægteskab med Hertug Erik af Sverige at see en Dattersøn fødes — men strax derefter blev hans Svigersøn og dennes Broder Hertug Valdemar tagne tilfangne af deres ældre Broder, Kong Birger af Sverige, paa Nykjøbing Slot og lede der ynkelig Hungersdøden. Denne gruelige Begivenhed gjorde et voldsomt Indtryk paa Kong Haakon, hvis allerede længe svækkede Helbred derved modtog

det sidste Knæk — nogle Maaneder efter Hertugernes Mord døde han, tidligt ældet skjøndt kun 49 Aar gammel, paa Tunsberg Slot den 8de Mai 1319, efterladende sin Thronarving, et spædt Barn, fraværende i Naboriget og med dets Moder indviklet i dette Lands blodige og evindelige Borgerkrige. Den gamle norske Kongeslægt kom aldrig siden til rigtig Kraft og Lykke mere, og med den udslukkedes snart ogsaa Landets Selvstændighed.

Jomfru Margrethes Helgenry var imidlertid, trods Biskoppernes og den verdslige Øvrigheds Forbud, voxet saaledes, at hendes Tilhængere kunde lade opføre en liden Kirke over det Sted paa Nordnæs, hvor hun havde lidt Martyrdøden. Pater Laurentius, der vistnok fra først af havde havt sin Haand med i alt dette, oplevede den veemodige Glædesdag, da han selv kunde indvie denne nye Kirke, selv endelig, efter sit elskede Skriftebarns Bøn i Dødsstunden, kunde rense og hellige denne blodbestænkte Grund. Han forlod nu sit anseelige og rige Embede ved Apostelkirken for at drage til det ringe og ydmyge St. Margrethes Kapel paa Nordnæs, som det kaldtes, og betjene det, understøttet af nogle yngre Brødre. Alle Dage læste han nu Messe ved Alteret, der var reist lige over de ulykkelige Elskendes her gjenforenede Levninger, og mangen stille Nat løde Vigiliesangene ud over Fjorden fra det ensomme Kapel paa Nordnæs. Naar saa Baadsfolk roede der forbi og skimtede de svagt oplyste Vinduer i den lille Trækirke paa Klippepynten og hørte de dybe Psalmetoner svæve ned derfra — da blottede Folkene andægtigt sine Hoveder, bad en stille Bøn med og sagde til hinanden: „Det er den gamle Fader Laurentius og hans Venner, der vaage og synge ved Margrethe Kongsdatters Grav. Hellige Margrethe, bed ogsaa for os!“

Saalunde var den henrettede Kvindes sidste Haab

blevet til Virkelighed — Syndebaalets blodige Flammer vare luttrede til Himmeltrøstens evige Lampe, der lyste gjennem Tidernes Nat for mange bekymrede Sjæle, Forbandelsens gruelige Sted var blevet et Velsignelsens — Pigen fra Norges Minde var forklaret!

Reiseminder.

1865.

Skizzer fra Prag.

I.

En Oprorsaften.

Vi stode paa Moldauerbroen. En mild Sommeraftens sidste dæmrende, dunkeltglødende Lys gik netop over i et sittrende, sølvklart Maaneskin, og de forunderligste Farvetoner dannede sig af denne Forening. Prags talløse Taarne, spidse Gavle, fremspringende Høider steg op fra Horizonten gjennem dette halvgjennemsigtige Medium endnu særere, endnu eventyrligere end de i Virkeligheden ere, hvilket vil sige meget. De kolossale, groteske Helgenbilleder paa Broen kastede lange, uformelige Skygger henad den friske strømmende Flod, og de to svære gothiske Taarne, der ved hver Ende af Broen aabner sine spidsbuede Hvælvinger, ragede mørke og truende op i vor Nærhed som to Vogtere fra Middelalderen. Fra denne Forgrund, i denne Belysning saae vi udbredt for os paa begge Sider af Moldauen den gamle bøhmiske Kongestad, det romantiske, paa historiske Minder, paa Naturskjønheder, paa Bygningsværker saa rige Prag. Paa den høire Moldaubred dæmrede „Kleinseite“ med sine mange Paladser og Haver, der i store, dunkle Omrids strakte sig hen ved Foden af det høie Hradschin, hvorfra den

keiserlige Borg, Domen, en Mængde Klostre og Kirker stolt saae ud over den underliggende Stad, og reiste sine mange Spiir og Taarne op mod den rene Aftenhimmel. Længere nede, paa samme Side, hævede sig det grønne St. Laurentsbjerg med sit Kloster omgivet af krenelerede Ringmure. Lod vi vort Blik dvæle paa den venstre Flodbred, da tabte det sig her i den uoverseelige Masse af Huse og Taarne, som udgjør Prags Hoveddeel, Altstadt med Neustadt og Judenstadt. Op af denne Brimmel af Gader, af over 60 Kirke- og 22 Stadtaarne, trængte sig mægtigt Tvillingtaarnene paa Teinkirken, hvor Johan Huss har prædiket, og hvor Tycho Brahe ligger begraven. Tychos Observatorium løftede ogsaa i Nærheden deraf sit ensomme Hoved op over de lavere Tage. En smuk Baggrund i Prospectet dannede den nye Kjædebro, der tvertover nogle grønne Øer i Floden svævede mellem Neustadt og Kleinseite, og malede sit lette Kniplingsværk mod den klare Luft. Endnu længere borte skimtede man Høiderne og Murene af det sagngraa Wischerad, hvor den fabelagtige Libussas Borg skal have staaet, og dybest i det Fjerne bølgede Kontourerne af blaalige Aaser. Saaledes laae den da for os, tilsyneladende i dybeste Ro og Stilhed, denne forunderlige Middelaldersstad, denne Levning fra svundne Aarhundreder, der med alle sine bizarre Udsmykkelser og mørke Fæstnings- og Kirkemure synes hensat som et forstenet Mindesmærke i vor moderne Tidsalder. Ved at see ud over disse tredsindstyve Taarne, der staae som en Martyrkrone over Stadens blodige Erindringer fra Hussiterkrigen og fra Waldsteins og Svenskens Tid, kom vi uvilkaarlig paa den Tanke, at her kunde intet Dagens Liv pulsere, at her var Begivenhedernes Old forbi og kun de tomme Vægge tilbage af de Haller, hvorfra Fortidens Aand var veget bort, uden at den nye Tids havde kunnet drage ind. Og ligger ikke denne Czechernes gamle kraftige Stad, fordum saa gjennemglødet af Religionssværmeri og Fanatisme, af national Stolthed og trodsigt Mod, ligger den ikke nu

nedsænket i det østerrigske Monarkies søvndyssende Arme, berøvet sin Nationalitet, sin Betydning, sit Sprog og sin Frihed? Rolighed, Dødens Rolighed maatte vel altsaa herske i den østerrigske Provindsstad, hvortil Prag nu er nedsunken, og kun Fortidens gigantiske, blodige Skygger, Huss, Ziska, Procoperne, Waldstein og de gamle Hertuger og Konger over Bøhmen synes endnu at maatte dvæle truende og sukkende over den natlige Stad og forgjæves vente paa Bøhmens Gjenopstandelse. Ogsaa den ydre Taushed forekom os at svare til den indre Død. Ingen Lyd var fjernt og nær at høre; kun nu og da vibrerede et dybt og ængsteligt Klokkeslag fra et eller andet af Stadens utallige Taarne og gjorde den herskende Stilhed endnu føleligere.

Men denne Stilhed var ikke Dødens, den var Forventningens foran et Uveir; disse enkelte klagende Klokkelyd vare ikke Gravtoner over Forgangenheden, de vare ligesom uvilkaarlige Udbrud af Tidens sorgbespændte Bryst, de vare Forbud paa Fremtidens Stormklokker. Thi under det udtakkede Stenhav for vore Blikke bølgede dog et varmblodigt Menneskehav; thi ogsaa hid til Prag, denne Fortidens Stad, var dog Øieblikkets Trang og store Spørgsmaal kommet, ogsaa her havde Nutiden udsaaet sin Drageæd trods Ringmure og Klostre, trods Kirker og Borge, selv trods Østerrigs politiske Qvarantainesystem. Men mod denne Fjende hjælper ingen Isolering, ingen Censur, thi den er endnu ikke saameget politisk som social. Den angriber Samfundets dybeste Rødder og opløser det indenfra; den følger med Tidens industrielle Udvikling og kan ikke skilles derfra, ligesaalidt som denne selv kan standses. Dette Onde er Pauperismen, er Arbeidets og Elendighedens Opstand mod Capital og Nydelse, levende Armes Kamp mod sønderknusende, Alt overvældende Maskiner. Rundt om i Landene gjærer og bruser nu denne Bevægelse mere eller mindre aabenbar, og forbereder maaskee Europas fremtidige Omvæltning. Nu hist, nu her, hvor man mindst skulde

vente det, kommer Vulkanen til smaa Udbrud, der bebude større, og er som Signaler til det engang udbrydende Slag. I Tydskland, det jevne, huslige Tydskland, havde man indtil de seneste Tider været rolig for denne Landesot; man læste om Arbeideruroligheder i Englands, i Frankrigs Fabrikstæder og fandt det ganske i sin Orden, eller rettere Uorden, som andre politiske Efterretninger; men at saadant kunde hænde i Tydskland, faldt Ingen i Drømme ind. Da pludselig, vaa een Gang, slog Flammen op paa forskjellige Steder i det fordums hellige romerske Rige; i Nord og i Syd og i Øst; i Preussen, i Baiern og i det østerrigske Monarki. Her i Prag kom det pludseligt, men simpelt nok. Nogle rige, især jødiske Fabrikherrer indførte i deres Fabrikdrift fuldkomnere Maskiner, ved hvis Hjælp det samme Arbeide kunde udføres af 10 Mand, som før af 100. De Overcomplette afskedigedes altsaa. Intet rimeligere; Fabrikanterne var ganske i deres Ret. Men nu Arbeideren? Han kan søge Ansættelse i en anden Fabrik. Han gjør det ogsaa. Men alle Døre ere lukkede for ham, overalt er Maskinen kommen ham i Forkjøbet, og han veed ei nogen anden Næringsvei. Altsaa paa Gaden med ham og hele hans udhungrede Familie. Denne Historie gjentager sig hvert Øieblik. Hvad skulle de arme Mennesker gjøre? De forene sig med hinanden i Ulykken; Fortvivlelsen giver dem Mod. De gaae mandstærke op til Fabrikherren og forlange med Trudsel Arbeide. Men han peger paa de utrættelige og uden Løn arbeidende Maskiner, og har intet andet Svar. Arbeiderskaren tager igjen bort for at prøve det sidste Middel, før de gaae til Voldshandling. I uskyldig østerrigsk barnlig Tiltro drage de skarevis ud i Baumgarten til Bøhmens Vicekonge, Erkehertug Stephan, for hos ham at søge Raad og Hjælp. Afviste ogsaa derfra vender deres blinde Harme og Fortvivlelse sig mod deres livløse Medarbeidere. De bryde ind i et Par Fabrikker, sønderslaae og ødelægge Maskinerne men røre ellers Intet. Efter disse Voldsomheder skrider Militairet

ind, adspreder Tumultanterne og sætter nogle af dem fast. Disse Scener gjentage sig hyppigere og hyppigere; Forbittrelsen stiger paa begge Sider, Rovlysten vaagner, alskens løst Pak slokke sig til Arbeiderne, flere og flere Voldsomheder udøves, det gamle fanatiske Had mod Jøderne vaagner i fornyet Styrke. Smitten udbreder sig til de lavere Folkeklasser, der alle holde med Arbeiderne; flere og flere Tropper maa trækkes sammen for at dæmpe Urolighederne, der hver Dag antage en alvorligere Karakter.

Saaledes ogsaa denne Aften. Man havde hele Dagen i Byen hviskct og ymtet om, at Arbeiderne igjen vilde ud mod Natten, men endnu var Alt roligt. Vi vilde netop forlade Broen og vor Udsigt for at begive os hjem, og kom paa vor Vej forbi Bøhmens Skytshelgens, den hellige Nepomuks Broncestatue, der staaer midt paa Broen og er en Gjenstand for de Troendes dybe Andagt. Det var allerede begyndt at mørknes temmelig, og Lampen, der brændte foran Helgenbilledet, kastede et usikkert rødt Skin paa Stenfliserne ved dets Fod. Her laae knælende en endnu ung Mand, øiensynlig af den fattigste Folkeklasse. Hans Klæder vare lasede og daarlige, hans Udseende røbede Mangel men tillige Trods. Hans mod Statuen opadvendte Ansigt var blegt og indfaldent og overskygget af hans lange, filtrede sorte Haar. Hans Læber bevægede sig til ivrig Bøn; hans Hænder vare knyttede og hans Pande sammentrukket; det var som om han med Vrede og Indstændighed fordrede Noget af Skytshelgenen. Længere inde i Krogen mellem Bolværket og Statuens Fodstykke sad sammenbøiet en kvindelig Skikkelse og søgte med Fligene af en laset Kaabe at bedække to smaa Børn, der laae op til hendes Barm. Vi stode stille og betragtede denne Gruppe. Den Tanke kunde vi ikke afvise, at vi her saae en af de ulykkelige, udstødte Arbeiderfamilier, der maaskee intet andet Ly havde for Natten end de kolde Stene her ved

deres barmhjertige Skytshelgens Fod. Pludselig foer Manden op, da en Vogn hørtes rulle over Broen.

Det var en elegant, blank lakeret, blødt udstoppet Eqvipage, som, trukket af et skjønt Spand Heste og oplyst af klare Lygter, let rullede over Broen. Paa de bløde Hynder i den aabne Vogn sad en af disse tykke, ubehagelige Paletot-Figurer med et af Vellevnet glindsende og dog fortrædeligt Ansigt, som ofte betegner vor Tids Industriherrer og Pengemænd. Ved hans Side sad eller rettere laae en ung Kvinde, indhyllet i en Sky af hvidt Mousselin, flagrende Fjedre og Baand. Hun lænede sig skjødesløst tilbage i Vognen og syntes at see ned paa de hende omgivende Gjenstande med den til Foragt grændsende Ligegyldighed, som Overmættelse af Civilisationens Goder giver. Hvilken Contrast mellem disse to Grupper, den i Vognen og den paa Brostenene! Her havde vi utvivlsomt for vore Øine Repræsentanter for begge de stridende Classer, Capitalisten og Arbeideren. Den ene manglende Alt, med sin forhungrede, neppe bedækkede Familie henkastet hjælpeløs paa de samme Gadestene, hvorover Hjulene af den Andens Vogn fare, letglidende, patentglindsende som Hjulene paa hans Maskinerier, men ogsaa forhaanende og sønderknusende som disse. I Vognen den fine Dame, vugget og baaret paa bløde Fjedre høit over Livets Ujevnheder, knapt læggende Mærke til den usle, pjaltede Medsøster i Krogen ved Helgenbilledet, medens hun for denne er en lysende Aabenbaring, der ubegribelig kommer og forsvinder, og hvis blændende Glands kun lader see Elendighedens Dyb endnu bundløsere. Og dog gives der een Følelse fælles for begge Familier, eet Udtryk fælles paa begges Aasyn: det er Tidens fortærende Uro og dunkle Gjæring. Den Rige har ingen Hvile ved sin Overflod, den Fattige ingen Resignation i sin Mangel. Begge hige de fremad mod et ubestemt, svævende Spørgsmaal, som endnu viger, naar de gribe derefter, men som engang i Fremtiden vil finde sin Opløsning; Tegnene ere der jo alt.

Arbeideren, der knælede ved Sankt Nepomuks Billede, havde hurtigt reist sig, da han hørte Lyden af Vognen. Det var som om han ventede dens Komme, som om han vidste hvem der kom. Skjælvende af Forventning og maaskee af Hunger traadte han hen paa Trottoirets Rand. Han saae rædsom ud, som han stod der i Halvmørket, høi og udtæret, ludende sig forover med opløftede, knyttede Hænder, hver Muskel bævende af en Fortvivlelsens Beslutning. Netop som Eqvipagen i fuld Fart vilde stryge forbi ham, kastede han sig med et vildt Raab i Veien for Hestene, greb dem med Krampekraft i Tøilerne, saa de steilende standsede midt i Løbet, og idet han med den anden udstrakte Arm pegede hen mod Konen og Børnene ved Bolværket, udstødte han truende nogle Ord paa Czechisk, altsaa uforstaaeligt for os. I de første Sekunder lammede Bestyrtelsen baade Herskabet og Kudsken, men snart reiste den tykke Herre sig op i Vognen og befalede, skummende af Vrede, Kudsken at kjøre til, skjøndt Arbeideren, hvis øieblikkelig opblussende Fortvivlelsens Kraft nu var udtømt, halv afmægtig var sunket sammen foran Hestenes Fødder. Damen i Vognen sad aldeles ubevægelig, som om det Hele ikke vedkom hende, og gjorde ikke en Mine til at redde den Ulykkelige fra at søndertrædes af hendes Heste. Allerede svingede Kudsken sin Svøbe for at drive paa disse, der endnu stedse i Forfærdelse steilede og ikke vilde fremad, og Arbeiderens Familie gjorde galt værre ved med høie Skrig at styrte sig over ham, da en Soldaterpiqvet, som just paa sin Marsch drog over Broen, ved Opholdet fik Tid til at omringe Vognen og standse den. Efter en kort Forklaring mellem den kommanderende Officier og Herren i Vognen toge Soldaterne fat i den stakkels Arbeider, løftede ham op og førte ham, Konen og Børnene bort imellem sig. Han gjorde ikke og kunde ikke gjøre nogen Modstand, men vendte sig kun engang om mod Fabrikherren med et endnu trodsigt og i hans Fornedrelse dog triumpherende Smil, thi over fra Judenstadt lyste

det med sælsom Glands, Klokker klemtede og Trommer hvirvlede i det Fjerne — Arbeidernes Oprør var udbrudt.

Under dette Optrin vare vi som ufrivillige Tilskuere blevne staaende paa den anden Side af Broen; da denne nu efter Soldaternes Bortmarsch atter var bleven klar, fortsatte vi vor Hjemgang, der efter denne Begyndelse at slutte kunde blive urolig nok, især da vi havde en temmelig lang Vei gjennem krumme Gader og over gamle Pladse til Hotellet „den gyldne Engel“ i Zeltnergasse i Altstadt. Men vi slap med denne ene Forstyrrelse, skjøndt vi hørte Uveiret bruse i det Fjerne. Gjennem den mørke Porthvælving under Brotaarnet kom vi nu først forbi det forrige Jesuitercollegium, en uhyre Bygning, hvor Alt syntes uddød, ind i den smalle og trange „Jesuiten Gasse“. Alle Boutikker vare her lukkede, og kun enkelte Lygter tændte. Nogle faa Personer skyndte sig ængstelige hen ad Gaden; Vinduer bleve forsigtigt oplukkede i Husenes øvre Etager, og Hoveder i Natkapper stukne frem for at recognoscere. Men her var Fred og ingen Fare, og vi saae intet Spor til, at der i Byen foregik noget Usædvanligt, før vi kom ud paa „Grosser Ring“, en stor uregelmæssig Plads, Middelpunktet af Altstadt. Her hævede sig de mørke Masser af det ældgamle gothiske Raadhus og af Teinkirkens Taarne som Kjæmper fra Middelalderen, og saae ned paa disse moderne Uroligheder med selvsamme Mine, som da Hussiterkrigens Blodscener rasede under deres Mure. — I de høie, spidsgavlede Huse rundt om Pladsen var kun et enkelt Vindue hist og her oplyst. En Mængde mørke Gestalter ilede over Pladsen op imod de Gader, der føre til Jødestaden og de der bag liggende Fabrikgader, hvor den egentlige Tumult gik for sig. Paa vore Spørgsmaal svarede man ilsomt, at det iaften var værre end nogensinde; Arbeiderne holdt paa at ødelægge flere jødiske Fabrikker og, ikke fornøiede hermed, lod deres Had gaae over fra de rige Jøder til Jøderne i Almindelighed, trængte ind i de smalle Gyder i Jødestaden, hvor de Fattige af Israels

Folk ere sammenstuvede, sønderslog og ødelagde Alt, og forfulgte de Ulykkelige gjennem alle deres Smuthuller. — Nu sprængte en Kolonne Ryttere over Pladsen og opad „Langen Gasse“, saa Gnisterne fløi af Brostenene, og Hestehovenes Slag skraldede mod de høie Huse. Rytterne i deres hvide østerrigske Uniformer fore spøgelseagtige gjennem Mørket, og deres Sabler blinkede og deres Hjelme lyste i Lampeskinnet. Kort efter trak et Regiment Fodfolk op; med tætsluttede Geledder og ilsomme men taktfaste Skridt drog de under Trommernes Hvirvlen opad den samme Vei til Urolighedernes Skueplads. Igjennem al denne Støi havde vi endelig fundet frem til vort Hotel; her var Alt oplyst og Gjæstesalen fuld af Mennesker, der talte ivrigt og høirøstet med hinanden, medens de ganske roligt fortærede deres Aftensmad og gjorde sig tilgode med det vidtbekjendte Pragerøl. „Her er lystigt i Prag iaften,“ sagde Kellneren med den muntreste Mine af Verden, idet han lyste os op paa vore Værelser. „De stakkels Arbeidere maatte vel engang tabe Taalmodigheden. — Nu gaaer det ud over „die verfluchten Juden“. — Vinduerne i vore Værelser vendte ud til Zeltner-Gaden, og ganske i Nærheden var en Kaserne, saa vi havde det militaire Spektakel fra første Haand. Hvert Øieblik rykkede nye Tropper ud, skyndsommere og skyndsommere. Enkelte Ryttere kom nu og da sprængende ned ad Gaden fra Oprørsstedet forat bringe Ordres eller hente Forstærkning; de vare bedækkede med Kalkstøv og deres Klæder i Uorden. Trommer hvirvlede rundt omkring os, Horn tudede, høie Raab gjenlød. De fleste Folk i Gaden vare som vi ved Vinduerne og talte med hinanden fra Hus til Hus, raabte til de forbidragende Soldater om Efterretninger fra Tummelen, og fik sjelden Svar. Saaledes vedblev det til langt ud paa Natten, indtil endelig Uroen lidt efter lidt sagtnede; de Militaire vendte troppevis tilbage til Kasernen, og den sidste Larmbølge gik umærkeligt over i Nattens dybe Fred. Optøierne vare for denne Gang dæmpede, men ikke deres

Aarsag hævet. Nogle Arbeidere bleve arresterede, de Øvrige med Overmagt jagede fra hinanden; men næste Nat samle de sig maaskee atter i endnu større Masser, faae endnu større Tilløb af Pøbel og løst Pak, ja maaskee endog af bedre Borgere, og saa begynder Spektaklet paany, stedse værre, stedse mere ophidsende.

II.

Klostervæsen.

Det gaaer ikke ret godt an nu for Tiden, efter et Besøg i et Kloster, at slaae om sig med forbrugte Betragtninger over forældede Institutioner, Spøgelser fra Middelalderen, der rage uhyggeligt ind i vor friske, moderne Tid, og andet Lignende. Thi det er jo netop denne selvsamme moderne Tids Særkjende, at den optager Alt i sig, det Gamle med det Nye, det Endende med det Begyndende. Ved Siden af Fouriers Phalangsterier kan man vente at finde Trappistklostre, og midt inde i den hvirvlende Malstrøm af Industriens, Dampens og Socialismens Bevægelser hæve Jesuiterne atter deres blege, listige Hoveder. Medens Flaader af Skibe maanedlig bringe over Atlanterhavet til den nye Verden Udvandrere fra den gamle, Forbud paa den efterdragende europæiske Civilisation, skeer der endnu i Hjertet af dette Europa Valfarter i tusindvis til den hellige Kjortel i Trier. Man kan derfor ikke gjenfinde den rette hellige Gysen, det romantiske Halvmørke, hvormed vore Ungdoms Drømme har omgivet Klosterhallerne, naar man nu virkelig betræder dem; man forundrer sig ikke mere over deres paatagelig Existens midt iblandt Nuverdenens andre skrigende og støiende Kontraster, som ved deres Mængde udjævne hinanden.

Imidlertid, naar man fra det reent lutherske, skandinaviske Norden, dette over de fleste europæiske Konflikter saa ensomt ragende Forbjerg, pludselig pr. Dampskib og Dampvogn i nogle faa Dage slynges hen i en erkekatholsk By, og næsten lige fra vor Frelsers Kirke i Christiania og dens nøgne og prosaiske Mure træder ind under Dresdens Hofkirkes gjenlydende, prægtige Hvælvinger, og istedetfor af vore Vaisenhusbørns tynde Psalmesang modtages af et brusende Tonehav fra et udsøgt Orchester, gjennembævet og baaret af de klokkereneste Menneskestemmer; medens Præsterne i deres glimrende Skrud neie sig foran det straalende Høialtar, Chordrengene svinge Røgelsekarrene og lette Virakskyer drage hen under Buerne — da er det intet Under, om man et Øieblik lader sig henrive af Indtrykket og falder i Forbauselse over, at hvad man har læst i sine Romaner endnu virkeligt er oven Jorde og virker under synlige Gestalter. Men den katholske Cultus i Dresdens Hofkirke er endnu kun et isoleret staaende Phænomen i den ellers protestantiske Stad; den drives kun paa Hoffets Regning som et Skuespil for Fremmede, og som den eneste Levning Kongen af Sachsen har tilbage af sit polske Herredømme; thi den kongelige Familie i Sachsen, Descendenterne af Churfyrst Friedrich, Luthers ivrigste Ven og Beskytter, ere nu som bekjendt katholske siden August den Stærkes Tid. Denne Parade vedbliver endnu, men er naturligvis yderst upopulær hos det protestantiske Folk, den er en fra sin Moderjord løsrevet Plante, der pranger i et Drivbed til Eierens Stolthed; men den Fremmede har naturligvis Intet imod allerede her at finde en Prøve af hvad der venter ham i Prag; og Hofkirken i Dresden kan være ham en lys Forhal til Prags dunkle, alvorligt truende Korsgange.

Ogsaa vi lagde igjennem denne Forhal vor Valfartsvei til den hellige Nepomuks Sølvskrin paa Hradschin. Men, skjøndt vi ved de smukke Ceremonier og Toner i Dresdens Kirke tænkte at være blevne noget indladte i de katholske Mysterier, mærkede vi snart ved vor Ankomst

til Prag, at her var det katholske Væsen mørkt Alvor, medens det i Dresden var glimrende Skin. Uagtet vel knapt noget Land har været forholdsvis saa frugtbart paa Kjættere og Dissentere som Bøhmen, mærker man dog paa Vandringen fra den sachsiske Grændse og til Prag, at Landet nu, idetmindste udvortes, har et erke-katholsk Præg. Knapt er man kommen over Grændsen ved Herrenkretschen, før den hellige Adalbert i kolossal Størrelse rækker sin velsignende Haand ud over Elben fra en Klippeskrænt, og herfra vedbliver Mariabillederne og Helgenstatuerne og Crucifixerne at flokke sig om Veien i en foruroligende Grad, indtil man i Nærheden af og i Prag aldeles overvældes af Sanct Nepomuk, der, ofte malet med de grelleste Farver, stirrer Een imøde fra hver Husgavl, hver Bropæl, hvert Gadehjørne. Og nu denne talløse Mængde af Kirker og Kapeller, der i de forskjelligste Dimensioner strække deres Spir i Luften, som en Hærskare af Visere mod det Evige, eller, om man hellere vil, som en Uendelighed af bedende Hænder, der nedtrygle Himlens Barmhjertighed over det engang saa kjætterske Prag. Men maaskee ere alle disse Gudshuse kun tomme Skal uden Kjærne, kun Levninger af gammeldags Fromhed, og staae nu forglemte og lukkede? Nei, deres Døre ere vidt aabnede; deres Klokker kalde; den hellige Messe læses endnu i dem alle, og fattige, rigtignok kun fattige Folk, strømme derind for at søge Trøst og Hvile ved en Yndlingshelgens træhaarde Bryst, eller ved et Kys paa et smuldrende Dødningebeen. — Vi ville gaa ned ad den smukke, brede „Neue Allee", en af de faae Gader i Prag, der har et ganske moderne Udseende. Speilblanke Boutikker, brogede Udhængsskilte og Inscriptioner, elegante Hoteller, Alt i nyeste Stil. Paa de brede Trottoirs vrimler det af Spadserende og Forretningsfolk i Frakke og Paletot, i rund Hat og blank-pudsede Støvler. Der er ogsaa nok af letfodede Damer med Parasoller og Slør, og midt i Gaden en farende Række af Vogne, Diligencer og Omnibus. Nu vel, Alt

dette er jo ganske dagligdags og kunde tænkes selv hos os. Men hvad er det for en selsom Gestalt, der langsomt og tungt kommer skridende hist gjennem Brimlen? En graabrun Kutte, sammenbundet om Livet med et Toug, Rosenkrandsen i de paa Brystet foldede Hænder, det ludende Hoved, det lange Skjæg, Kalotten og Sandalerne — hvert Kjendetegn fra vore Billedbøger, fra vore Theatre og Maskerader ere tilstede; det er en Munk, men denne Gang en virkelig, en veritabel Munk, ingen Maskeradefigur. Hvorledes? Midt imellem Gadepublikummet fra Juli Maaned 1844 gaaer denne Skikkelse fra 1444, som det skulde saa være, og Ingen viger bestyrtset tilbage for ham, Ingen lægger Mærke til ham, uden vi. Men hvorfor skulde man ogsaa forundre sig over ham? Der er jo for Tiden kun 11 Munke- og 4 Nonneklostre i Prag, et beklageligt reduceret Antal mod forrige Tiders at regne. Gaa kun videre ned ad Gaden, indtil den løber sammen med „Ursuliner Gasse“. Dette store mørke, taarnbesatte Hus paa venstre Haand, med de tildækkede Vinduer og tykke, jernbeslaaede Porte, det er hverken mere eller mindre end Ursulinernonnernes Kloster. Hvor gjerne vi end vilde aflægge de fromme Søstre et Besøg, om endog kun foran Talegitteret, maa vi dog opgive denne Lyst — der er streng Clausur, og vi have ikke den Lykke at kjende Erkebiskoppen af Prag, hvis Ord alene kan oplukke denne mystiske Port for Fremmede. Men hinsides Kjædebroen, fra det høie Hradschin blinker i Sollyset de hvide Mure af det rige Stift Strahof, et Kloster af Præmonstratenser-Ordenen. Der er Adgangen aaben, og der ville vi aflægge et Besøg.

Hradschin! Dette Navn klinger for germaniske eller skandinaviske Øren saa fremmedartet, saa slavisk-mørkt; det synes os at bringe den vilde Duft fra de slaviske Stepper til Feudaltidens indsluttede Borgmure. Vi havde dannet os en Forestilling om det paa Forhaand; vi saae det i Tanken som en phantastisk bygget Kjæmpeborg, vældigt truende med runde Taarne og krenelerede Mure. Vi fandt det

anderledes, skjøndt ikke mindre mærkværdigt; dog dæmrer det gamle indbildte Billede, som det saa ofte gaaer, bag det nye og virkelige og blander sig sammen med dette. Men Hradschin er ikke en enkelt Borgfæstning: det er en egen By af Slotte og Kirker paa en Høide eller et Bjerg ved venstre Moldaubred, ragende op over Kleinseite og over hele det øvrige Prag. Det indbefatter ikke mindre end den keiserlige Borg, et Damestift, Domkirken, Erkebiskoppens Residents, det stændiske Gallerie og Nationalmuseum, det Czerninske Palads, en Tvangsarbeidsanstalt, Lorettoklosteret, Stift Strahof, foruden mange andre mindre betydende Bygninger og Indretninger. Opad den steile, trappedannede Gade, som fører fra Kleinseite til Hradschin, steg vi under en brændende Solhede stedse høiere og høiere, og lod denne Gang den uhyre keiserlige Borg, en moderniseret karakterløs Masse Bygninger, ligge ubetraadt, bøiede fra Hradschiner Plads ind i „Hohler Weg", en trang Gade, hvor det endnu bestandig gik opad, og befandt os endelig trætte og mødige ved Indgangen til Stift Strahof, ganske i Naboskabet af Stadsvolden ved Reichsthor. Skjøndt endnu inde i Byen saae det her dog ensomt og klosterstille nok ud. Gjennem den Omhegning, som omgav Klosterets uregelmæssige, i alle Retninger sig krydsende Bygninger, førte en gammel, og som det lod til, ikke tilfældig Port ind i den ydre Gaard, en øde, græsbegroet Plads, begrændset af Kirken, Bibliothekbygningen og den forreste Klosterlængde. Ved Siden af Porten stod et forfaldet gothisk Kapel, aabent for alle Vinde, og halv fyldt med Materialier, Kalk og gammelt Skrammel. Ikke et Væsen var at see i den hele Gaard, ikke en Lyd at høre. Vi gik langsomt over Grønsværet hen til Kirken, en anseelig Bygning i halv italiensk Stil. Kirkedøren stod efter Katholikernes prisværdige Skik gjæstfrit aaben, kun tilhængt indvendig fra med et tykt Tæppe, som holder Træk og Gadestøi ude fra Helligdommen. De stille Rum derinde modtoge os med en behagelig Kjølighed, og en tryg Eensomhed

omgav Sindet med velgjørende Ro. Ogsaa her var intet Menneske at see; det var som om Klosteret pludselig var bleven forladt af sine Beboere, Altarerne af deres tjenende Præster, Bedestolene af det knælende Folk. Enkelte svage Toner troede vi endnu at høre svæve oppe ved Orglet, som en Efterklang af den nys forstummede Messe; Lys brændte foran Helgenbillederne og Altartavlene, Bønnebøger og Breviarer laae opslaaede; men Ingen brugte dem. Og over al denne Ensomhed straalede de pragtfulde Hvælvinger af Forgyldning og Freskomalerier, som Guds rige Himmel netop klæder sig i de skjønneste Farver over de afsides Dale. Dette er just et rørende og ophøiet Træk i den katholske Kirkebygningskunst fra ældre Tider, at de rigeste og herligste Prydelser og Kunstarbeider ikke udstilles til at prange med blot der, hvor Menneskers store Sammenstrømmen kan ventes, men at selv i de ensomste Kroge er Billedværket udført med samme Flid og Kjærlighed som over Høialteret, at i den afsidesliggende Klosterkirke findes ofte for nogle faa stakkels Oldinge lige saa megen Pragt og Herlighed som i Erkebiskoppens Metropolitankirke for den myldrende Stadens Mængde. Det var til Guds Ære, de fromme Gamle have udsmykket Templerne, og ikke til Bifald af Menneskene. — Vi forlode atter Strahofs Kirke for at opsøge Indgangen til Klosteret. Længer nede i den store Gaardsplads bemærkede vi midt paa en lang, nøgen, vinduesløs Mur en lav Dør, der stod halvt tillænet. Vi gik ind ad den, og gjennem en hvælvet Gang kom vi nu ind i et mindre Gaardsrum, der paa tre Sider var omringet af Klosterets Husholdningsbygninger, Forraadshuse etc. Her fik vi første Gang inden Strahofs Enemærker Øie paa Mennesker, men disse saae ikke meget klosterlige ud. Det var alskens Husfolk og Arbeidere, Bagere, Slagtere, Kokke, ja endogsaa Vaskerpiger, der foer frem og tilbage over Gaarden i deres travle Dont. Man kunde mærke, de hellige Fædre idetmindste ikke vare Anachoreter i Ordets strængeste Forstand, og at der var sørget godt for deres legemlige

Velvære, forsaavidt denne kan bestaae med Klausuren. Men disse usynlige hellige Fædre, for hvem alt dette skete, for hvem hele dette vidtløftige Hus og Kirken var indrettet, hvor opholdt de sig da? endnu havde kun Lægfolk mødt vort Øie. Dog, paa den fjerde Væg af dette indre Gaardsrum bemærkede vi en anseelige Port, smykket med sorte Marmorsøiler og med den classiske Overskrift „Salve". Her maatte den vel være, Indgangen til det egentlige Kloster. Vi spurgte os for hos en Bagerdreng, der just gik over Gaarden med en Kurv fuld af de deiligste Hvedebrød — ganske rigtigt, svarede han, bank kun med Dørhammeren, saa vil Sakristanen strax lade sig tilsyne. Som sagt saa gjort. Neppe gjenlød Slaget af den tunge Hammer i de indre Hvælvinger, før en lille Laage i Porten aabnedes og et gammelt forvittret Hoved straktes frem. Vi forebragte vor Begjæring om at blive indladt i Klosteret og faae beundre dets berømte Udsigt og dets endnu mere berømte Bibliothek. Hovedet sammentrak, saa godt det vilde gaae, sine forstenede Træk til et Slags medynksomt Smil, der saae ud som den Bemærkning: I ere ret nogle Narre, at I ville klavre herop i denne Solhede forat see paa Noget, der kjeder os saa gudserbarmeligt; men gjerne for mig — der falder jo altid lidt af. Derpaa forsvandt Hovedet, og vi hørte Nøgler rasle ved de tunge Døre, der strax efter gik op og aabnede os Perspektivet af en lang, hvælvet Korridor, ved hvis Indgang en gammel, krumbøiet Mand i sorte verdslige Klæder modtog os. Det var endnu kun en Laibroder, en Kirketjener, ingen indviet og kronraget Munk, der kom os imøde. Vi troede her uforstyrret at kunne begynde vor Vandring henad de brede Stenfliser i Gangen, men skulde nu først ret erindres om, at vi befandt os i et Munkekloster. I vort Følge var nemlig en ung Dame, som nu uden videre blev anholdt af den gamle Mand og, rigtignok paa den høfligste Maade af Verden, betydet, at da Klosteret stod under Klausur, kunde det ei tillades nogen Kvinde at betræde de indre Rum, hvorimod han

nok troede, at hun kunde følge med i Bibliotheket. Til den Ende foreslog han hende at træde ind i et lille Værelse ved Siden af Porten, og vente der indtil Mændene kom tilbage fra deres Besøg i det Indre af Klosteret. Her var intet Andet for; Damen blev ført ind i et lille renligt, venligt Portnerkammer, fik en god Stol at sidde paa, en Bog at læse i, og til Paapasser en liden czechisk Dreng, med hvem hun ikke kunde tale et Ord. Efterat der saaledes var sørget for, at de gode Fædre i Strahof ikke skulde forarges eller falde i Fristelse, fulgte vi vor Fører gjennem hele Korridoren, indtil vi kom til en bred Fløidør med udskaaret Billedværk. Her er Refektoriet, sagde den Gamle, idet han lukkede Døren op. Vi stode nu i en herlig Sal, høi og hvælvet som en Kirke, med skjønne Loftmalerier og rige, gyldne Zirater. Nedad Salen strakte sig et langt smalt Spisebord, bedækket med grønt Vorxdug og i Midten med en Stribe af hvidt Linned. Rundt om Bordet vare placerede to og fyrretyve høiryggede Læder-Lænestole for Stiftets lige saa mange ærværdige Fædre, og oppe ved den ene Ende var mellem to Søiler i Væggen anbragt en Prædikestol, hvorfra en Novice under Maaltidet præker for den i Taushed spisende Kongregation. Fra Refektoriet begave vi os opad bekvemme Stentrapper til en øvre Etage, hvor et lignende System af hinanden krydsende Korridorer udbredte sig som nedenfor, kun at disse Gange eller rettere Gallerier her vare bredere, lysere og behængte med Billeder. Paa hver Side af Korridoren vendte smaa Døre ind til Cellerne, der vare simple, hvidkalkede og kun forsynede med det nødvendigste Bohave. Al Klosterets Rigdom og Pragt syntes anvendt paa Kirken, Refektoriet, Bibliotheket, som vi siden kom til, og endelig paa Malerierne i disse Korsgange. Thi her vare mange høist værdifulde Sager, som Sakristanen med ikke liden Stolthed gjorde os opmærksom paa. Og man maa ikke tro, at disse Klostermalerier vare idel hellige og asketiske Stykker, Korsfæstelser, Martyrpinsler, Helgen-

billeder og gudelige Fremstillinger — langtfra! Klausuren udstrakte sig tydeligt ikke til Kunsten heri Klosteret, og Brødrene kunne her lade deres Øine vandre om paa de skjønneste malede Kvinder, maaskee til en Slags Erstatning for at de af Kjød og Blod ere lukkede ude. Her saae man mythologiske Fremstillinger, badende Nympher, Amoriner, Elskovsscener, ikke at tale om hollandske Interieurs og Værtshusscener. Midt imellem disse verdslige Gjenstande mødte os flere af Klosterherrerne (Premonstratensermunke) i deres hvide, uldne, fodside Kjortler med Skapulier og Kors. De hilste os med Værdighed og Salvelse, og vandrede saa tause videre, forsvindende tilsidst i de fjernere Gallerier. Disse Geistlige skulle være flittige og velstuderede Mænd; flere af dem ere Forstandere for Præsteseminariet ved Prags Universitet. Da vor Fører syntes, vi havde beundret Malerierne nok, lod han os stige opad en Vindeltrappe til Klosterets Platfond. Her skulde vi nu beundre Udsigten over Prag. Og i Sandhed, dertil behøvedes ingen Opfordring; dette herlige Panorama er mægtigt nok til at røre den Sløveste, selv en Klosterbeboer. Men vi kunde ikke længe dvæle deroppe; vi tænkte paa vor Dame, som sad dernede i Aflukket og ventede. Vi skyndte os tilbage til Portnerstuen, hvor vi fandt hende mat af Kjedsomhed, og dog smilende over dette Eventyr. Nu gik det gjennem en Løngang ned i Kirken, hvilken vi gjennemgik i hele dens Længde for at komme til Bibliothekbygningen, ved hvis Indgang vi af vor sorte Klokker, eller hvad han var, blev overgivet i Broder Bibliothekarens Varetægt. Denne, en fed, gammel Munk med en tredobbelt glat Hage, var iført en smudsig hvid Flonelskutte, lappet paa forskjellige Steder, og hvoraf der stak op fra en Brystlomme et blaatærnet Lommetørklæde. Mellem Fingrene dreiede han uafladeligt en uhyre Snusdaase, og idet han vraltede foran os gjennem de store Bibliotheksale, udstønnede han bestandigt et „Ach ja, ach ja!“ — Biblio-

theket i Strahof er især ved Keiserinde Maria Theresias Munificens prægtigt udstyret med Forgyldninger og Træ-udskjæringer. Bøgerne bestaae for det meste af gamle theologiske Skroller og Manuskripter, der vistnok for Kjendere kan have sit Værd. Hvad der interesserede os mest, var en Globus, forfærdiget af Tycho Brahe, samt nogle Haandskrifter af denne berømte ulykkelige danske Lærde, som her i Prag sluttede sit Landsflygtigheds Liv, langt fra det utaknemmelige Fædreland. Hans Billede, hvorpaa hans falske Næse ret hæsligt tydeligt er af-skildret, hængte ogsaa her i Bibliotheket ved Siden af Ziskas Portræt. En besynderlig Sammenstilling! — Vi forlode nu Stift Strahof. Paa Tilbageveien, nogle faa Skridt derfra, traf vi paa et andet Kloster, Lorettoklosteret, der ogsaa ligger paa Hradschin, ligeoverfor det uhyre Czerninske Palads. Lorettoklosteret er af en ganske eien-dommelig Bygningsmaade. Aabne, dobbelte Arkader, hvoraf enhver af de underste er et Kapel for sig, omgive i en Firkant en ubedækket Plads, i hvis Midte staaer et lille Hus uden Vinduer og med tykke Mure, en Efter-ligning af det hellige Hus i Loretto. Det indre mørke Kammer er det Allerhelligste, hvor Guds Moder staaer i sit stive kostbare Skrud, sort af Lamperøg og glimrende af Guld. Bag dette Hus er et stort Jerngitter, hvor-igjennem man seer ind i den egentlige Kirke. Her læstes just Messe, da vi betraadte Klostergaarden, og det var underligt derfra at see den knælende Forsamling af An-dægtige, og alle den katholske Ritus's glimrende Apparater at færdes bag Gitteret, saagodtsom i fri Luft. Medens Orgeltonerne endnu løde derindefra, vendte vi vort Blik mod de øvre Arkader, hvor en Mængde Urtepotter og Blomster var udstillet paa Stenrækværket. Deroppe under de gothiske Buer og mellem Blomsterne gik en smuk gammel Munk i sin graa Kappe og med langt graat Skjæg og syslede omhyggeligt med sine Planter. Hans Ansigt var blegt og lidende, men fuldt af mild Resigna-

tion og sand Fromhed. Aftensolen kastede sit stærke Lys mellem de grønne Blade paa hans høie Pande og blege Træk, medens han gik saaledes fra Urt til Urt, fra Blad til Blad og glemte ingen. Dette var det sidste Billede vi havde af Klosterlivet, og dets stille Fred og Skjønhed forsonede os med mange Urimeligheder.

Et Besøg i Weimar.

Hvo har ikke hørt tale om Weimar, dette Musernes Sæde i Tydskland, denne berømte Stad, hvorfra Skjønhedens og Digtningens Straaler engang udgik over Europa, hvor der saalænge fandtes en Konstellation af store Aander, maaskee uden Exempel i Menneskehedens foregaaende Historie? — Mange ville med Nedskriveren heraf erindre, hvorledes de i sin tidlige Ungdom have følt sig med Ærbødighed og Længsel hendragne til Weimar, have tænkt sig denne Aandens Stad som et moderne Athenen, i Skjønhed og Ædelhed svarende til de Tankens og Digtningens Heroer, der i saa lang Tid som Menneskehedens Lærere og Trøstere have vandret om under dets Søilegange. Den Sidste og Største af disse Heroer, Goethe, levede den Gang (1831) endnu; hans olympiske Skikkelse skuede den Gang endnu ud over Verden fra Weimar som fra et høit Fodstykke. Siden er vel denne hans mægtige Skikkelse alt længe sunket i Støv, som hans fyrstelige Ven, Karl Augusts, som hans aandelige Medbrødres: Schillers, Herders, Wielands — men Afglandsen af deres Liv og Værker hvile dog endnu altid over det stille Weimar, drager aarlig Tusinder af Fremmede derhen fra alle Verdens Kanter, og giver et Besøg der hin egne og veemodige Interesse, hvormed man be=

træder Stedet for et kjært Barndomsminde. De store og prægtige Forhold, hvori den unge Phantasi saae Alt, finder man vel ikke mere, Meget forekommer En nu Smaat og Hverdagsligt, hvad den Gang straalede i Idealets Lys, men Aandens og Hjertets Bund er der dog endnu, og selv over de forstyrrede Illusioner breder Erindringen et velgjørende Aftenskjær.

I saadan Stemning var det, jeg i Eftersommeren 1858 besøgte Weimar. Det var første Gang, jeg med legemlige Øine saae dette navnkundige Sted, hvor jeg saa ofte i Aanden havde dvælet. Som det saa ofte gaaer, bragte Alderen mig nu først den Oplevelse, min Ungdom saa ivrigt havde efterstræbt og saa meget varmere vilde kunnet nyde. Men jeg takker Gud, at jeg trods de høstlige Aar og de mange kjølende Erfaringer dog havde beholdt Naivitet nok tilbage, til med Hjertevarme at nærme mig hine store Aanders jordiske Hjem. Da jeg fra Jernbanen saae Weimars Taarne i det Fjerne, følte jeg mig endnu, som stod jeg paa Tærsklen af et ædelt Aandens Tempel, i hvis lyse Sale en velkjendt Kreds af høit ærede og elskede Lærere ventede mig. Ak, jeg skulde kun finde deres tomme Rum!

Den hurtige, brusende Maade, hvorpaa man nu kommer til Weimar, naturligvis pr. Jernbane, stemmer ikke med denne Mindestads stille Karakter og bidrager ikke lidet til at forstyrre dens rette Indtryk paa den Reisendes Sind. I nogle faa Timer blev jeg saaledes kastet umiddelbart fra Tummelen i den prægtige, store Kongestad ved Spree til Tausheden i den lille, tarvelige Hertugsresident ved Ilm. Overgangen blev for brat, Kontrasten for slaaende. I den gode, gamle Tid var det anderledes: En Reise fra Berlin til Weimar var da en Affære paa flere Dage, i en adstadig, langsom Postvogn, paa tunge, sandige Veie — man fik Tid til at tænke sig om, til at forberede sig til Indtagelsen i den egne, aandige Atmosphære, som omgav Weimar, og naar man endelig ankom did, fandt man Omgivelserne der

altid storartede nok imod Reisens ensformige Fremkryben. Nu farer man i nogle Timer med brusende Fart fra Jernbanestation til Jernbanestation, hvoraf den ene omtrent seer ud som den anden — man har endnu Hovedet fuldt af Glandsen og Støien „unter den Linden“ — da raabes der pludselig: „Weimar!“ — Toget standser et Øieblik -- man styrter ud — Trainet farer videre.

Saaledes befandt jeg mig da en Søndag Eftermiddag paa Jernbanestationen udenfor Weimar. De sædvanlige presserende Indbydelser fra Hoteller og Omnibusser indfandt sig naturligvis strax, men jeg foretrak at sende Tøiet i Forveien og holde mit Indtog i Weimar tilfods, for mere i Fred at kunne modtage det første Indtryk. Jernbanestationen er beliggende noget høit, i en temmelig Afstand fra Byen, og da jeg saaledes vandrede derfra nedad Skraaningen mod Broen, havde jeg en god Udsigt over en stor Deel af Ilmdalen, hvori Weimar ligger, og over Profilet af Byen. Egnen er mere venlig end smuk — blidt opadskraanende, frugtbare, men noget ensformige Høider paa begge Sider af den smalle Ilmflod saavidt Øiet kunde naae — ingen afvexlende Partier, ingen kneisende Bjergtoppe, ingen skyggende Skove, undtagen de tætte Løvmasser i Parken, der omgiver det store, hertugelige Slot. Dette, en vidtløftig, hesteskoformet Bygning i den yndede Kasernestil med et dertil lidet passende rundt Taarn, og endnu et Par plumpe Kirketaarne ere de eneste høie Gjenstande, der rage op over de mørke Hustage i den paa Ilmflodens vestre Side beliggende lille By. Det Hele afgav et temmeligt uinteressant, ret prosaisk Skue, som kun lidet syntes at rime sig med de poetiske Erindringer, disse Lokaliteter dog i saa høi en Grad bevare. Men Alt var blidt, søndagsligt og skinnede i den klare August-Sols varme Belysning; Eftermiddags-Gudstjenesten var netop forbi i Stadens Kirker, og jeg mødte Skarer af stille, pyntede Borgerfolk, som vandrede ud til de for-

skjellige Haver og Beværtningssteder omkring Byen, hvorfra Harpespil og Hornmusik klang her og der. Kommen over Broen og ind i Byens Gader fandt jeg disse ligesaa gemytligt stille, som var jeg traadt ind i en stor Landsby og ikke i en berømt Residentsstad. Husene paa begge Sider vare almindelige, plumpe og uanseelige, i en ubestemmelig husbagt Bygningsmaade fra det forrige Aarhundredes Midte, lige langt fra de gammeltydske Byers ærværdig gothiske Stil, som fra de moderne Stæders pralende Efterligninger af alle Tiders Mønstre i Architekturen. De fleste Huse vare dog nette og renligholdte — ofte overkalkede med livlige Farver, lysegrønt, gult og rødt — Vinduerne blinkede klart, og foran Husdørene sade ofte hele Familier efter ægte tydsk Skik og talte med hinanden over Gaden. Kun paa Torvet (am Markt) saae det mere stadseligt og bymæssigt ud — her hævede sig det skjønne, af Hess (1841) i gothisk Stil nybyggede Raadhus, og paa Pladsen foran den skumle Stadskirke hilste mig et høit Standbillede i Erts, en Mand i Præstedragt med et ædelt, aandfuldt Aasyn — det var Herder!

Ikke langt herfra laae Hotellet, hvor jeg tog ind. Det svarede ganske til de øvrige Omgivelser — stille, hyggeligt og borgerligt, ikke pralende, larmende og fornemt uforskammet som ellers overalt i Tysklands større Gjennemfarts-Stæder. Efterat have faaet mig anvist et Værelse gav jeg mig dog ikke lang Tid til at hvile her — jeg havde endnu en Vandring fore denne Aften, inden Mørket faldt paa. Da jeg nylig passerede Broen, der over Ilm førte ind i Byen, havde jeg længselsfuld seet ned i den grønne Dæmring under de stolte Løvkroner i Parken, de skyggefulde Gange lokkede saa indbydende til en Aftenspadseergang, og jeg lovede da mig selv, at hid skulde jeg vende tilbage, saasnart jeg havde faaet ordnet Alt i mit Herberge. Jeg begav mig altsaa atter ud alene og ad en anden Vei, end jeg var kommen — fremmed Veiledning vilde jeg ikke have — den be-

høvedes heller ikke — Afstanden var kort, og Slottets høie Taarn vinkede mig som et Mærke. Forbi dette fandt jeg snart ud paa Broen igjen, og steg derfra ned igjennem en af de overhvælvede Stentrapper, som paa hver Side fører ned til den saakaldte „Stern", en med herlige Linde- og Bøgetræer beplantet Dalbund, hvorigjennem Ilmfloden brusende skynder sig. Denne „Stern" staaer ved skyggefulde Gange langs Floden i Forbindelse med den øvre Park, der med alle sine smagfulde, rige og indviklede Anlæg strækker sig vidt ud til alle Sider, næsten lige hen mod Landsbyen Ober-Weimar. Ind i denne grønne Labyrinth vandrede jeg nu, medens de majestætiske Træstammers Skygger stedse faldt længere og skarpere henad den bløde Græsbund, og Aftensolens røde Straaler spillede i det grønne Løvtag høit over mit Hoved. Her var Alt stille, stort og høitideligt — her gjenfandt jeg hint ædle Tempel for de store Aander, som jeg ved Indtrædelsen i Weimars By forgjæves havde søgt. Alt svarede her til Erindringernes Høihed — her i disse mægtige Alleer, i disse buede Løvgange, ved disse sagterislende Vande, paa disse grønne, skovomkrandsede Sletter kunne de store Digtere og Tænkere ret med Lyst have vandret og fundet Næring for deres Aand. Overalt træffer man ogsaa Spor af deres Dvælen her, af deres Kjærlighed til disse Steder; især af Goethe, der, som bekjendt, var sin fyrstelige Ven og Herre behjælpelig ved Anlægget af denne Park, hvilken i Sandhed er saadanne Landskabsgartnere værdig. Snart en landlig Hvileplads ved en rislende Kilde, snart en epheubekrandset Ruin, snart et simpelt Monument, altid i den mest maleriske Omgivelse, erindrer om Goethes klassiske Smag; saaledes, i den yderste Kant af Parken, det saakaldte „romerske Hus", bygget i antik Tempelstil kort efter Goethes Tilbagekomst fra Italien og her endnu mindende om, hvorledes hans Sind dengang var opfyldt af hint klassiske Lands Indtryk. Huset hviler med sin bagre Deel paa en Bue over en Grotte, hvor

en levende Kilde udspringer; her er det, hvor Goethe paa en Marmorplade har ladet indgrave det bekjendte Distichon:

„Die ihr Felsen und Bäume bewohnt, o heilsame Nymphen,
Gebet Jeglichem gern, was er im Stillen begehrt!
Schaffet dem Traurigen Trost, dem Zweifelhaften Belehrung
Und dem Liebenden gönnt, dass ihm begegne sein Glück.
Denn euch gaben die Götter, was sie den Menschen versagten:
Jeglichem, der Euch vertraut, tröstlich und hülflich zu seyn."

Det pragtfulde, marmorne Hus, der hviler paa denne Nymphernes Grotte, var dog ikke Goethes eget, han havde kun hjulpet at indrette det for sin fyrstelige Ven, Hertug Karl August. Selv havde han vel og sin Sommerbolig inden Parkens Grændser, skjænket ham af hans fyrstelige Ven — men langt beskednere, ja næsten fattig at skue. Dette simple Havehus ligger paa en skovbevoxet Skraaning tæt ved Stern, paa venstre Side af Ilmfloden, naar man kommer fra Broen — Huset er af raat Bindingsværk, med smaa Vinduer, med et høit, uformeligt Tag — formodentlig ladet saaledes, som det fandtes ved Indkjøbet — men det er omgivet med en Lund af de herligste Træer, og det var denne, Digteren elskede saameget. Her drog han sig tilbage fra Hoflivets Larm en Tid hver Sommer, naar han ikke var i Karlsbad eller Töplitz — her levede han i Naturens Fred, den han saa inderligt forstod at tolke, og her har han skrevet flere af sine bedste Værker. Da jeg paa min Tilbagegang gjennem Parken kom forbi dette Hus, var Solen gaaet ned, en mystisk Dunkelhed hvilede overalt under Trækronerne, og Maanens første Straaler faldt just paa Husets hvide Mur og paa det hvide Gitter foran den lille Have. Laagen til den stod halv aaben, og det var mig, som maatte jeg hvert Øieblik vente at see dets forrige Eiers ranke, statelige Skikkelse træde ud deraf med Hænderne paa Ryggen og det stolte, hvidlokkede Hoved lidt kastet bagover, som han pleiede. Men Alt forblev stille og ensomt — ikke en Vandrer

var at see fjern eller nær i den natlige Park, ikke et Trin, ikke en Lyd var at høre, uden Flodbølgernes hulkende Rislen og Aftenvindens sagte Susen i Løvkronerne høit over mit Hoved. Og i denne Skovstilhed, i den natlige Susen troede jeg at høre Goethes egne Ord:

„Ueber allen Gipfeln
Ist Ruh,
In allen Wipfeln
Spürest Du
Kaum einen Hauch;
Die Vögelein schweigen im Walde —
Warte nur! Balde
Ruhest du auch! —“

Sangeren hviler alt længe, men de Ord, han har givet Naturens hemmelighedsfulde Toner, svæve endnu stedse ved Aftentid gjennem Løvkronerne i hans elskede Park til Trøst og Beroligelse for den sildige Vandrer. Ogsaa mig fulgte de, som en kjær Vens Godnat, til mit ukjendte Nattekvarter i den fremmede Stad.

Næste Morgen var jeg tidlig paafærde for at gjøre min Runde til Byens Mærkværdigheder, hvoriblandt naturligvis først og fremst regnes Goethes og Schillers Huse. Jeg begav mig først til det sidstnævnte, der ligger paa den før saakaldte Esplanade, nu Schillerstrasse, en krum, temmelig bred med Træer beplantet Gade, som ikke langt fra Markt fører op til Theaterpladsen. Omtrent midt i denne Gade, paa høire Side naar man kommer nedenfra, sees et lidet, gult anstrøget Hus med to lave Etager og en Kvist. Dette mere end tarvelige Hus eiede og beboede Schiller de sidste Aar af sit Liv, ligesom hans Enke siden, til hendes Død. Det er nu indkjøbt af Staden Weimar og vedligeholdes paa dens Bekostning til Erindring om Digteren. I Sandhed, en beskeden Erindring! Over den lave Gadedør pranger nu stolt i forgyldte Bogstaver Navnet: Schiller. I et Par Værelser i underste Etage, hvor ellers Opsynsmanden boer, er opstillet nogle Gibsafstøbninger af Schil-

lers Buster, Statuetter af ham, Schiller-Albums, Schiller-Medailler, Souvenirs, ꝛc., Alt at erholde mod en billig Godtgjørelse. Vi vælge noget deraf, hvis det behager os, og stiger saa, anvist af en dorsk Tjenestepige, opad den smalle, brøstfældige Trappe. Familievaaningen i anden Etage gaae vi forbi, den forevises ikke; den er bortleiet, Staden Weimar maa dog have nogen Indtægt af sin kostbare Eiendom! Trappen bliver om muligt endnu smallere og steilere, den fører op til Kvisten, hvor Schiller havde sit Arbeidsværelse og sit Sovekammer. Disse er det, som forevises, og de ere, forsikrer man, holdte aldeles i samme Stand, som da Schiller døde der i Aaret 1805. Vi tro det gjerne; de ere ialfald smaa og tarvelige nok. En Student vilde i vore Dage knapt tage tiltakke med saadanne Hybler. Under Vinduet i det lille Arbeidskammer staaer endnu Digterens Skriverbord af simpelt, ubonet Træ, med mange Skuffer og med en bevægelig Plade til at dreie det derpaa liggende Manuskript efter Lyset, en Indretning, hvoraf Eieren ikke var lidet stolt. Foran dette Bord staaer en simpel Lænestol — her har han siddet mangen Nat ved den ensomme Lampe — han arbeidede som bekjendt helst om Natten og holdt Søvnen borte ved at drikke stærk Kaffe. Her har han saaledes skrevet sine modneste Værker: — Jomfruen fra Orleans, Maria Stuart, Wilhelm Tell og den storartede Torso, Demetrius, som Døden hindrede ham i at fuldføre. Ved den modsatte Væg staaer et lidet, gammelt Klaver — derpaa pleiede han ofte, midt under Arbeidet, at gribe nogle Akkorder for ved Tonernes Hjælp at løfte sin Sjæls Vinger. Det gamle Klavers Strenge ere nu brustne, Tasterne give ingen Lyd mere, men de Toner, som i hine stille Arbeidsnætter udgik fra dette lille Kammer, fylde endnu den halve Verden med deres rene Harmonier. I et Hjørne af samme Værelse sees den Seng, hvori Schiller hvilede og døde; den er flyttet herind fra det tilstødende Sovekammer, som nu er tomt. Denne Seng, hvori den store

Digter kjæmpede sin sidste Strid her paa Jorden, er ligesaa simpel og tarvelig som hans øvrige Bohave. Dens umalede Brædder vare nu tomme — paa Bunden saaes nogle visne Laurbærkrandse og broderede Erindringsbaand, som vel kvindelige Besøgeres Pietet der havde efterladt. — Der var nu Intet mere at see, sagde Omviserſken, idet hun aabnede Døren til Gangen. Jeg bad hende gaae ud, og blev nogle Øieblikke alene tilbage i Schillers Værelse. Jeg saae mig endnu engang om der. — Pigen havde Ret — der var Intet mere at see — i Grunden havde der slet ikke været Noget at see, men desmere at tænke og føle ved. Denne skjærende Modsætning mellem de ringe Omgivelser og den store, aandelige Magt, som her har levet og virket, disse stumme, sørgelige Vidner om en ildfuld, skjønhedsbegeistret, verdensomfattende Sjæls daglige Kamp med indsnevrende Forhold, med Sygdom og med det materielle Livs Misère — disse usle Møbler, disse nøgne Vægge, dette lave Loft, som forgjæves søgte at indeslutte og nedtrykke hans gigantiske Aand i dens Stræben, ere nu just ved denne samme Aands Seier blevne et Valfartssted for Alverden, mere besøgt og mere bevægende end Kongernes og de Riges straalende Paladser! — Saadanne Betragtninger gjorde her et vel pinligt, men dog til Slutning opløftende Indtryk. Og naar man nu tillige erindrer, at disse Omgivelser ere fra Schillers senere, bedre Dage, hvorom han selv med rørende Nøisomhed taknemligt har yttret sig, da hans Udkomme, om end tarveligt, dog var sikkret ved hans faste Ansættelse i Weimar. Hvorledes maa saa ikke hans Tilstand have været hin foregaaende Tid, da han levede paa det Usikkre fra Dag til Dag, da han var glad ved af Fremmede at modtage en Understøttelse, hans egen store Nation ikke vilde yde ham? Som bekjendt var det Danmark, som, efter Digteren Baggesens og den daværende Undervisningsminister Hertugen af Augustenborgs Medvirkning, paa den ædleste Maade gav den store tydske Digter en

treaarig anseelig Understøttelse, for at han i den Tid uhindret af Brødarbeide skulde kunne helt offre sig til sin Genius. Dette ville Tydskerne nu, da Schiller efter sin Død er bleven dem en Slags Nationalhelgen, nødigt erkjende, saameget mindre, som Understøttelsen kom fra det forhadte Danmark. Saaledes har jeg i et nylig i Dresden udkommet Skrift om det saakaldte „Schiller-lotteri" (et storartet Foretagende, hvorved Hundredetusinder ere indkomne til Understøttelse af fattige Digtere og Kunstnere), stødt paa følgende Bemærkning: „Vistnok — en Schiller kan ikke mere blive understøttet. Han er borte — ham ventede reddende Hænder kun to Gange: her i Dresden ved hans Ven Körner, og saa fra Schleswig-Holstein ved Prindsen af Holstein, Grev Schimmelmann og Baggesen!" — Her maa da ogsaa „das meerumschlungne Schleswig-Holstein" for en Dag — saa faaer man jo den danske Understøttelse bekvemt bragt ind under „das grosse Vaterland". Men her i Norden veed vi det bedre og kunne glæde os over, at vore daværende Stormænd har været de første til at anerkjende og understøtte en Digter, hvis udødelige Værker ere alle dannede Nationers Fælles-Eiendom.

Fra Schillers ydmyge Bolig er der ikke langt til hans Apotheose i Erts paa Theaterpladsen, ved Enden af Esplanaden. Her, ligeoverfor det beskedne Theater, hvor hans Tragedier under Goethes Ledelse først bleve opførte, staaer Rietschels bekjendte Dobbelt-Monument: de tvende Dioskurer Goethe og Schiller, Haand i Haand, sammen paa een Piedestal. Ideen er skjøn, Figurerne smukt og ædelt udførte, dog forekom mig Goethes Stilling noget affekteret. Han staaer i broderet Hofdragt, fornem og elegant friseret, rækkende Laurbærkrandsen til Schiller, der staaer mere ugenert i sin sædvanlige side Frak, med det aabne Bryst, den høie Pande ombølget af lange Lokker, og skuer begeistret hen for sig, som om han slet ikke mærkede den Laurbærkrands, Goethe stikker ham i Haanden. Deri gjør han ogsaa Ret. Saamegen

ordnende Indflydelse end Goethes antike og klare Aand i deres Samvær kan have havt paa Schillers brusende Kraft, saa skjønt og opløftende end disse to store Mænds Venskab og Samvirken her har været, saa glemte dog Goethe aldrig Ministeren overfor Vennen, saa vilde Schiller dog altid været Schiller, om han end aldrig havde bevæget sig i Weimars Hofluft. Ikke af Ministeren, ikke engang af sin høie Medbroder paa Parnasset modtog Schiller Digterkronen — hans egen Genius, i Forening med Samtids og Eftertids taknemlige Kjærlighed, rakte ham den:

„Mit dem Genius steht die Natur in ewigem Bunde,
Was der eine verspricht, leistet die andre gewiss!"

Theatret, som ellers er ombygget siden Goethes Periode, var paa Grund af Sommertiden og Hoffets Fraværelse nu ikke aabent, saa jeg hverken fik Anledning til at see dets Indretning eller dets nuværende Personales Præstationer. Man talte dog ikkun Godt om disse. — Adskilligt af de klassiske Traditioner skal have bevaret sig under den bekjendte Literat Dingelstedts dygtige Ledelse.

I Nærheden af Theatret vises ogsaa Wielands Hus, der endnu beboes af hans Søn, men jeg fandt mig ikke fristet til at besøge dette, saameget mindre som hin frivole Digter trods al hans lette Form og rige Indbildningskraft aldrig har kunnet afvinde mig nogen Sympathi. Derimod begav jeg mig gjennem adskillige krumme Gader til „Frauenplan", en liden trekantet Plads med en plump Fontaine i Midten. Den søndre Side af denne Plads indtages af et stort Hus, bygget i forrige Aarhundredes Kommode-Stil, med brudt 2-etages Hovedfaçade og en Mansard-Etage ovenover i Taget. Dette er Goethes Hus. Det er langtfra prægtigt og vilde i en større Stad neppe blive lagt Mærke til, men for Weimar er det dog anseeligt nok og forholder sig ialfald til Schillers Hus som Paladset

til Hytten. Den valfartende Goethe-Dyrker maa nu lade sig nøie med at beskue denne „Mesterens" Bolig udenfra, da Huset, som endnu eies af Familien, er helt bortleiet til Fremmede med Undtagelse af et Par Værelser, hvor de saakaldte „Goetheske Samlinger" bevares. Disse, der bestaae af de Haandtegninger og Manuskripter, smaa Antiker, Mineralier og tørrede Planter, paa hvis Samling og Ordning Goethe anvendte saa stor Flid og Vigtighed, ere kun tilgjængelige en vis Dag om Ugen, og selv da kun, naar man i Forveien melder sig hos en andetsteds i Byen boende Funktionær. Da begge disse Betingelser vare mig imod, maatte jeg opgive Samlingerne, hvilket jeg dog ikke beklagede synderligt, eftersom de døde Stene og Planter ikke indgjød mig videre Interesse, nu da den kjærlige Haand var borte, som ordnede dem. For dog at kunne sige, at jeg havde sat Foden i Goethes Hus, traadte jeg indad den aabne Gadedør og skred opad den brede, magelige Trappe (hvilken Modsætning til Schillers!) til Bel-Etagens Vestibule. Her bemærkede jeg strax i Gulvet foran en Fløidør den bekjendte Mosaik-Indskrift »Salve!« som Goethe efter romersk-antik Skik havde ladet anbringe der foran Indgangen til sine Modtagelsesværelser. Idet min Fod betraadte denne Mosaikplade, kunde jeg ikke undlade ret levende at tænke paa de mange tusinde Besøgere fra alle Verdens Kanter, Høie og Lave, Unge og Gamle, Berømte og Ubekjendte, som her i Digterens lange Levetid havde staaet, Alle med Hjertebanken ventende paa, at Døren til Helligdommen skulde aabnes og den olympiske Skikkelse vise sig for dem. Nu vendte jeg rolig om uden engang at banke paa den høitidelige Dør; jeg vidste jo, at den gamle Herre ikke mere var at finde derindenfor. Jeg forlod Minister-Digterens Hus, hvor han næsten et halvt Aarhundrede havde levet i Glands og Ære, for at begive mig ud til hans sidste Bolig her paa Jorden. Der var jeg vis paa at finde ham hjemme, sammen med hans fyrstelige Ven og

hans Digter-Medbroder, Alle omgivne af et evigt, stille »Salve!«

Der er ikke langt fra „Frauenplan“ eller „Goethepladsen“, som den ogsaa kaldes, ud til den nye Gravlund (Friedhof) ved Sydsiden af Staden. I Baggrunden af dette skjønne, store Anlæg, hvor de Døde hvile som i en Have, under Blomster og grønnende Træer, hæver sig paa en Høide en simpel, tempelagtig Bygning med en Frontespice, der bæres af fire Søiler, overraget af en liden Oktogon, hvorigjennem Lyset falder til det Indre. Det er den saakaldte „Fürstengruft“ (Fyrstegraven), som Storhertug Karl August har ladet opføre til Gravsted for sig og Familie, og hvor hans Efterfølger har hædret hans Minde ved der ogsaa at give hans store Samtidige og Venner, Goethe og Schiller, deres sidste Hvileplads. En venlig, gammel Opsynsmand, der mere saae ud som en Gartner end som en Dødgraver, førte mig ind i Mausoleet. Vi kom først ind i den øvre Hal, der er ganske tom, men i hvis Gulv der er en cirkelrund Aabning, hvorigjennem man kan see ned i Gravhvælvingen og skimte Kisterne dernede i Halvmørket. Længere kommer man sædvanligvis ikke, men paa min Bøn førte den Gamle mig dog ned af Trappen og aabnede Jerngitterdøren til Gjemmestedet for de store Dødes jordiske Levninger. Hvælvingen er meget simpel og lav, uden Forziringer, uden fyrstelig Glands og Pragt. Saadant vilde heller ikke passe her. Omtrent midt fremme i Hvælvingen, paa hver sin Side af Aabningen i Loftet, staae to simple Ligkister af bonet Egetræ, smykket med Laurbærkrandse. Den til høire bærer paa Laaget kun Indskriften: „Goethe“, den til venstre: „Schiller“. Disse korte Navne ere her ogsaa nok — de fortælle Mere end alenlange Gravskrifter. Midt imellem disse Kister, men dybere tilbage i Hvælvingen, hviler Storhertug Karl August ved sin Gemalinde Luises Side, i en rigt forziret Sarkophag med Indskriften: „Gerecht und mild, tapfer und weise“ (Ret-

færdig og mild, tapper og viis). Endnu længere inde, og til begge Sider, hvile andre Medlemmer af den hertugelige Familie. Men de to Valg- og Aandsforvandte, den ædle Hertug har medtaget i Graven, staae ham dog nærmere. Ingen anden Fyrste hviler saa hæderligt som Hertug Karl August af Weimar.

Den tredie store Mand, som denne Hertug beskyttede, hviler vel ikke ved hans Side i Fyrstegraven, men paa et endnu bedre Sted, i Guds Hus: Herder ligger begravet i den gamle „Stadtkirche", hvorved han var Præst. Her er han omgivet af Karl Augusts Forfædre, blandt hvis Gravmæler kan mærkes Hertug Bernhard af Weimars, Helten fra Trediveaarskrigen. I denne Kirke findes og endeel interessante Malerier af Lucas Cranach, der var Borger til Weimar, og hvis Hus endnu vises paa Torvet. Den ædle Menneskeven Herder hviler i Kirkens Skib under en simpel Stenplade, der som Indskrift bærer hans Valgsprog: „Licht, Liebe, Leben" (Lys, Kjærlighed, Liv).

Efterat have aflagt mine Besøg hos de Døde, var egentlig min Pillegrimsgang i Weimar til Ende; dog vil jeg endnu kortelig omtale to af Stadens Mærkværdigheder, som jeg i Løbet af Dagen besaae, fordi de hørte med til disse Minders Kreds. Det storhertugelige Bibliothek, som Goethe har ordnet, befinder sig i det saakaldte grønne Slot tæt ved Parken; et rundt, forhenværende Krudttaarn støder dertil og er sindrigt medindrettet til Bibliotheket. Dette bestaaer af 143,000 Bind, 8000 Landkarter, 4—500 gamle Manuskripter og Stambøger. Bogsalene ere smykkede med mange skjønne og interessante Buster og Malerier fra den klassiske Weimarske Kreds, saaledes Billeder af Hertuginde Amalia, hendes Søn Karl August, Goethe i forskjellige Aldersperioder, hvoriblandt hans kolossale Marmorbuste af David fra Aaret 1831 — Aaret før hans Død. Ogsaa Schillers herlige Buste af Dannecker findes her, ligeledes Herders af Trippel, Tiecks, Wielands, Winckelmanns &c.

I Kunstkabinettet her vises adskillige Kuriositeter, som Luthers Chormantel, Gustav Adolfs Køllert, Goethes Hofuniform og Slaabrok, foruden mange andre historiske og literære Sjældenheder.

Residentsslottet kunde jeg, da den storhertugelige Familie var fraværende (paa Slottet Wilhelmsthal ved Eisenach), gjennemstreife i alle Retninger, men blev snart træt ved denne uendelige Række af pragtfulde Værelser. De prægtigste af disse ere indrettede efter Karl Augusts Tid, af hans Søns Gemalinde, den russiske Storfyrstinde Maria, der bragte russisk Guld med til det fattige Weimar. Det Interessanteste i Slottet var mig de i nyeste Tid i fire Værelser anbragte Frescomalerier til Ære for Weimars fire Heroer. Disse Frescomalerier, der ere mere flittigt end genialt udførte af Malerne Neher, Preller og Jæger, forestille i Herdersalen: symbolske Figurer af hans forskjellige Aandsvirksomhed; i Schillersalen: Scener af Fiesko, Don Carlos, Wallenstein, Bruden fra Messina, Maria Stuart, Jomfruen af Orleans, Tell; i Goethesalen: Egmont, Faust, Götz v. Berlichingen, Tasso, Herman og Dorothea; i Wielands Kammer: Oberon o. s. v. I det forreste af disse Værelser er udlagt et Album med Autografer og andre Weimarske Erindringer, stiftet af Prindsesse Augusta, Karl Augusts Sønnedatter, nu Dronning af Preussen. Saaledes er ogsaa det hertugelige Slot optaget af de store Digteres Minder, disse behersker her Alt.

Men klarest og renest omsvævede de mig dog igjen om Aftenen, da jeg atter vandrede om i den herlige Parks vidtstrakte Løvgange. Her, og her alene svarer Alt i Omgivelsernes Storhed, Naturfriskhed og Skjønhed til Tanken om de henfarne store Aander, som her have vandret. Her tog jeg Afsked med Weimar og dets Erindringer.

Slottet Blonay.

(1859).

Noget ovenfor det yndige Vevey, ved Foden af La Pleiade, det sidste Bjerg af Alpekjæden, der speiler sig i Genfersøens blaaklare Vande, hæver sig de graa Taarne og Ringmure af en gammel Feudalborg op mellem vældige Kastanie- og Valnøddetræers brede Kroner. Det er Slottet Blonay, alt siden det tiende Aarhundrede Stamsædet for en af denne Egns berømteste Slægter, og endnu den Dag i Dag beboet af samme Families Ætlinger. Dels paa Grund af sin herlige Beliggenhed og dels for sit i Middelalderens Borgstil vel bevarede Ydre, hvortil mange romantiske Sagn og Erindringer knytte sig, er Slottet Blonay et yndet Maal for Valfarter af de mange Fremmede, der i Høstmaanederne slaae sig ned i Vevey og omliggende Landsbyer for at søge Helse ved Druekuren og i Nydelsen af disse paradisiske Egnes milde Luft. Fra Montreux, Dronningen blandt disse yndige Landsbyer, der strække sig som en Perlerad fra Vevey til Villeneuve ved Enden af Søen, fra det venlige Montreux, foretog ogsaa Nedskriveren heraf en smuk Septembermorgen forrige Aar sin Valfart til Blonay. Det var varmt som en Julimorgen hos os, men Luften havde dog tillige den Lethed og Klarhed,

som tilhører Høsten, forenet med den milde Sødme, der er egen for disse Egne. Veien gik først langs Skraaningen af Vinbjerge mellem de kort afskaarne Ranker, hvori de tunge, guldgrønne Drueklaser just nu hang i al deres Fylde. Dybt under os blinkede den friske, blaa Sø, over os hvidnede endnu høiere Landsbyer mellem Frugttræer og Maismarker, og over dem igjen hævede sig de grønne Sider af Bjerget Kübli, kronet af sin mørke Granskov. Solen stak allerede hed og kogte den ædle Saft i Druerne, men os var den for besværlig, og det var derfor med en behagelig Følelse af Kjøling vi nu og da passerede smaa Dalfører, beskyggede af store Valnøddetræer og gjennemrislede af smaa Bække, der fra Bjergsiderne skyndte sig ned til den klare Sø. Tilhøire, kronende et høit Vinbjerg, havde vi snart den gamle Borg Chatellard, forhen ogsaa en af Familien Blonays Besiddelser, nu tilhørende og beboet af en protestantisk Geistlig, Forstanderen for Frimenigheden i Montreux. Noget videre frem kom vi til en ophøiet Plads, indhegnet af en lav Stenmur, indenfor hvilken skimtedes Gravmonumenter og Kors mellem Taarepile og Cypresser. Det var Montreux-Kredsens Kirkegaard. (Le Cercle de Montreux kaldes den hele Klynge af Landsbyer fra Clarens til Veytaux i Nærheden af Villeneuve, de staae alle under een Jurisdiction, der har sit Sæde i Montreux, hvor ogsaa Kirken er). Vi traadte ind ad den aabenstaaende Gitterport for at besøge de Dødes stille Have her i det levende Paradis. Det gjorde et underligt Indtryk paa os, her blandt Gravskrifterne næsten ingen at finde over Egnens Indfødte, men fast alle over Fremmede, der fra alle Verdens Kanter vare hidkomne for at søge Livet i dette Sundhedens forjættede Land og havde fundet Døden. De fleste her Begravne vare ganske unge Mennesker, deres Forældres eneste Haab og Glæde — anstukne af vor Tids ødelæggende Bryst-Orm — vare de som sædvanligt først hidsendte langt henne i Sygdommens sidste Stadium, saa at selv den

milde, varme Luft her ikke kunde bringe Frelse, men snarere har fremskyndet Opløsningen. De have dog fundet Fred her i disse skjønne Egne, og dersom de langt fraværende Sørgende kunde besøge deres Kjæres Sovested her og sætte sig paa den løvbeskyggede Bænk ved Kirkegaardsmuren og nyde det herlige Landskab af blinkende Vande, grønne, smilende Bredder og blaalige med evig Sne kronede Fjeldtinder, som herfra kan overskues, da vilde vistnok Lindring komme til deres Kummer, og de vilde kunne sige: Her er godt at hvile! —

Ved Kirkegaarden forlod Stien den langs Søen gaaende Skraaning, og førte os op mellem rige, med Korn og Frugttræer bedækkede Marker, og over en nu halvt udtørret Bjergstrøms Leie til Julies Lund (Bosquet de Julie), nogle grønne, af ældgamle Kastanietræer beskyggede Høie, der have faaet dette Navn efter Heltinden i Rousseaus Roman „Den nye Heloise", hvis Scene er henlagt til disse Egne. Og yndigere Drømmeplads har en Romanheltinde aldrig havt. Et smukt Anlæg med Rosenhækker og Mosbænke slynger sig over fløielsgrøn Græsbund og under brede Løvkroner fra den ene henrivende Udsigt til den anden. Lige under disse Høider ligger Landsbyen Clarens ved Søbredden, med sine hvide Villaer og tækkelige Schweitzerhuse, det yndige Clarens, foreviget af Rousseau og besunget af Lord Byron, hvilke Begge her en Tid have søgt Lise for deres flammende Indre i de blide Omgivelser. Længere henne — men nei, — vi kom nok aldrig til Blonay, skulde vi dvæle ved hver enkelt af de skjønne og mærkværdige Steder, som paa Vandringen derhen idelig indbød os. Det gik nu jævnt opad, thi vi skulde jo naae Foden af Bjerget La Pleiade, hvor Slottet Blonay er beliggende. Vinplantagerne aftoge lidt efter lidt, men endnu var dog Landet bedækket med det rigeste Liv og Frugtbarhed, vi kom fra Landsby til Landsby gjennem Kornmarker og Frugttræer. Valnødhøsten var just begyndt, og det var et smukt og livligt Syn at see Landsbyernes Beboere

ifærd med dette Arbeide — Karlene oppe i de høie Træer for med lange Stænger at slaae Nødderne ned, Kvinderne og Børnene nedenunder med Latter og Spøg opsamlende dem i sine net formede Kurve. Waadtlænderne ere et flittigt og nøisomt Folkeslag, der forener Noget af Franskmandens lette Livlighed med Schweitzerens djærve Støhed. Kvinderne ere ofte meget smukke i deres tækkelige Dragt med det sorte Livstykke til de hvide Linnedærmer og den brede Straahat over de mørke, glindsende Haar, men de blive tidligt gamle og antage da et ret hexeagtigt Udseende. — Før vi naaede Blonay havde vi endnu tilsidst at passere et Belte af urgammel Ege- og Kastanieskov, der omgiver den gamle Feudalborg og med sine dunkle Skygger ligesom adskiller den fra den moderne, lyse Tid udenom. Der var stille og høitideligt under de høie Løvhvælvinger som i en middelaldersk Dom, og den mægtige Dagens Sol brød sig kun i dæmpede, grønlige Straaler gjennem det tætte Løvtag og spillede i sælsomme Reflexer paa Græsbunden nedenunder. En sagte Susen gik gjennem de høie Egekroner, som hviskedes der om den Tid, da Jagthornet klang her i Skoven, og de mandhaftige Riddere og skjønne Damer paa ædle Gangere sprængte hen mellem de vældige, mosgroede Stammer for at opjage den lette Hind eller den kronede Hjort. Nu fandtes her intet Vildt mere — Alt var stille, og vi betoges af en Følelse, som nærmede vi os det fortryllede Slot i Eventyret, hvor Alt sover, ligefra Prindsessen paa Thronen til Porthunden i Gaarden. Og denne Stemning forstyrredes heller ikke, da vi kom til en Aabning i Skoven og ad en temmelig steil Vei steg op mod Slottet, der nu laae tæt foran os i sin hele stille Fortidens Majestæt. Slottet Blonay er ingen Ruin, det er, ialfald hvad det Ydre angaaer, vel bevaret i hele sin uregelmæssige Udstrækning, med alle sine Ringmure, Terrasser, Taarne, Karnapper og Stræbepiller, men Alt graat som Klippen, hvorpaa det er bygget, og i alle Ridser og Hjørner

overvoxet og behængt med Ephen og yppige Slyngplanter. Man seer, at her mange Slægtfølger har bygget, hver efter sit Behov og sin Smag, og dog slutter det Mangeartede sig nu igjen sammen til et skjønt Hele, som en Chrystallisation af en fjern forgangen Tid, af Feudaltidens Aand og Liv. Formen staaer der vel endnu, ja de sidste Ætlinger af Feudalslægten boer endnu derinde, men deres Magt og Betydning som Herrer af Blonay er forbi, de leve kun med deres Borg et fortryllet Liv i Forgangenhedens Eventyr. Dertil svarede ogsaa den Stilhed og Forladthed, som modtog os ved Borgens Hovedport, en mægtig Spidsbuehvælving i et svært Taarn, behængt med Murgrønt. Porten stod vidaaben eller rettere, der var ingen Portfløie, ingen Portvagt modtog os, intet Horn lød fra Taarnvægteren som forhen, naar Fremmede ankom. Indenfor i Borggaarden var der ogsaa stille og øde, ingen Drabanter, ingen Sporers Klirren, ingen Hestes Trampen som i fordums Dage. Intet levende Væsen var at opdage, ingen Lyd var at høre, uden den ensformige Plasken fra et Springvand, der udspyedes af en hvilende Stenløve, den døde Vægter for dette døde Slot. Vi begyndte virkelig at tro Slottet ubeboet, trods den os i Montreux givne Forsikring om det Modsatte — da vi over en liden lav Dør i Porttaarnet opdagede Haandgrebet af en Klokkestreng og derover en Papirlap med den Indskrift: „De, der ønske at see Slottets Indre, ville behage at ringe paa denne Klokke". Vi gjorde saa. Det varede ikke længe, før den lille Dør aabnedes, dog ikke af en værdig Kastellan, men af en net lille Waadtlænderinde, en simpel Tjenestepige, der gav os et venligt Nik og saa trippede let foran os opad den trange Vindeltrappe. Denne førte os op til en lang Korridor, smal og dunkel, med Korshvælvinger som en Klostergang. Det passede jo endnu ret godt til at holde os i den middelalderske Stemning, der vel forstyrredes lidt ved et Indblik gjennem et Par aabne Døre til

nogle smaa, ganske modernt udstyrede Værelser med Papirtapeter og hvide Mousselins Gardiner — men det var jo ikke disse — formodentlig Familiens Dagligværelser vi skulde besee — det var Pragtværelserne, Riddersalene, som jo vel endnu maatte være bevarede i en til Slottets Ydre svarende Stil. Og nu kom vi ogsaa ved Enden af Gangen hen til en gammeldags Egedør med dobbelte Fløie og tungt Beslag — vor Førerinde aabnede den, og vi traadte ind — ikke i en gothisk Vaabensal, men i en Salon fra Ludvig den Femtendes Tid, med Portrætter af hans frivole Tids pudbrede Damer og Herrer paa Væggene og prydet med Rococo-Smagens snirklede Meubler! — Vi bleve noget forbløffede, men fattede os snart i den Tanke, at vi gradvis maatte skride tilbage i Tiden — vi var nu ved Ludvig XV — saa kom vel Ludvig XIV og saa videre til Ludvig XI og Karl den Dristiges Tid. Imidlertid havde Pigen aabnet Jalousierne for de store Altanvinduer, vi traadte derud. Hvilken Udsigt! — Lige fra Rhonedalens Munding, hvor Dent du Midi's Snetinder blinkede i Baggrunden, til St. Evians Næs nede mod Genf, hvorover Montblanc skimtedes som en hvid Sky paa den klare blaa Himmel, laae Genfersøen udbredt for os, næsten i hele sin Halvmaaneform, blinkende i Solskinnet og omsluttet mod Syd af Savoyeralpernes mørke Ramme, medens under vor Fod den rige, grønne Schweitzerbred udstrakte sig, svulmende i al Verdens Frugtbarhed! — Længe stod vi hensjunken i dette skjønne Syn, og kunde ikke aflade at tænke os, med hvilke veemodige Følelser de nuværende Herrer af Blonay fra dette Sted ofte maatte overskue al denne Herlighed, hvoraf en saa stor Deel før havde tilhørt deres Forfædre, medens de selv nu knapt eiede den nærmeste Strimmel Jord om den gamle Borg. Men denne eiede de dog endnu, og dens Indre ønskede vi at see mere af. Vi traadte tilbage i Værelset og bad Pigen føre os videre. Der var ikke mere at see, sagde hun. Hvad?

Ikke flere Rum i dette vidtløftige Slot? Der var ikke mere at see — saa lød hendes Svar. Forgjæves gjorde vi Forestillinger om Pragtværelserne, om Riddersalen, der var ikke mere at see — vi fik ingen anden Besked. Hun fulgte os atter ud i Korridoren, ned ad Vindeltrappen — rakte Haanden frem efter Drikkepenge, lukkede Døren og forsvandt.

Der stode vi nu atter i Borggaarden, noget flaue efter denne hurtige Expedition. Men formodentlig havde vi ikke truffet den rette Omviser — vi gik ud paa Terrassen, der sad nu en Mand paa Stenbænken under det store Nøddetræ, ham vilde vi spørge. Vi traadte hen til ham — det var en gammel Mand, iført en fin, graa Dragt, en bred Straahat beskyggede hans hvide Haar og hans ædle, markerede Ansigtstræk. Han sad lænet til Stammen af det brede Valnøddetræ, fordybet i Læsningen af en Bog, ved hans Fødder laae en ædel, lysebrun Myndehund, der hvilede sin spidse Snude paa hans Fod. Hans hele Udseende havde noget saa ærværdigt og tillige fornemt, at vi nok saae, det her ikke kunde passe sig at fremkomme med vort Spørgsmaal. Vi vilde allerede i Stilhed trække os tilbage, da Hunden foer op og gjorde sin Herre opmærksom paa vor Nærværelse. Han saae op, hilste venligt og spurgte hvad vi søgte. Det var nu ikke Andet for end at komme frem med Historien om vort uheldige Forsøg paa at see Slottets Indre. Der foer en svag Rødme over den gamle Herres blege Ansigt, og et bittert Træk leirede sig om hans tynde Læber — men han fattede sig strax og sagde, godmodigt smilende: „Kastellanen? — Blonays Kastellan? — Nu, ham har I jo allerede seet eller rettere hende, thi det er den lille Jeannette i egen Person, og hun har jo allerede rigtigt ført Eder omkring i alle Slottets Herligheder. Hun er undskyldt, der er virkelig ikke mere at see, undtagen nøgne Vægge og tomme Mure. Men Udsigten, den vidunderlige Udsigt deroppe fra Hjørnesalen, den have I dog seet, og den er vel værd de

Par Skridt derop, ikke sandt?" — Vi istemte naturligvis dette af ganske Hjerte. „Ja," vedblev den Gamle, som halvt for sig selv: „Udsigten over al den Herlighed kunne de dog ikke tage fra Blonay, som de har taget Besiddelsen." Vi vilde nu anbefale os, men efterat have spurgt os og erfaret hvor vi vare fra, holdt den gamle Herre os tilbage med de Ord: „Nei, dvæl endnu lidt — jeg taaler ikke, at I mine Herrer, der ere komne saa langveis fra for at see Slottet Blonay, skulle forlade det med saa tomt et Indtryk. Jeg er en gammel Ven af Familien og nøie fortrolig med dens Historie — jeg vil, hvis I ønske det, fortælle Eder en liden Episode af denne Historie fra Blonayernes bedste Tid, da de endnu vare mægtige og Herskere i vid Omkreds her, og da der endnu fandtes Ridderlighed og adelige Sæder i dette nu saa demokratiske Land." Han gav os Tegn at sætte os paa Stenbænken ved hans Side, vi gjorde saa, og han begyndte:

„Nogle Aar før Hertug Charles den Tredie af Savoyen tabte Pays de Vaux (nuværende Canton Waadtland), vare flere Adelsmænd, Riddere og Væbnere forsamlede til en Fest ved Hoffet i Turin. Der fandtes saavel Ægtemænd som Ungersvende. Efter megen Lystighed og skjemtefuld Tale faldt de endelig paa at sætte mod hinanden Enhvers forskjellige Stand, den gifte og ugifte, og som det ene Ord tog det andet, erklærede Simon de Blonay, der havde bøiet sig under Ægteskabets blide Aag, høit og lydt de gifte Mænd for ligesaa raske og vaabendygtige som de, der endnu vare Ungersvende. Han paastod endvidere, at de gifte Damer vare ligesaa værdige til Pris og Hæder som de ugifte Jomfruer, og hvad han paastod, det tilbød han sig at forsvare med Landse eller Sværd, dersom Nogen vilde modsige ham.

Og for Ungersvendene og Jomfruerne fremstillede sig da Herren af Corsant fra Egnen om Bresse. Da Hertugen af Savoyen saae, at Sagen ikke var opstaaet

af Had eller ond Villie, men at de to Adelsmænd forlangte at træde i Skranken kun for Tidsfordriv og Morskabs Skyld, samtykkede han i at aabne dem Kamppladsen. Han tillod to Løb med Landser og Sværdfægtning indtil femten Landsestød under den Betingelse, at den Overvundne, dersom han var de Giftes Kjæmper, skulde begive sig hen og bede om Naade hos Prindsessen af Savoyen, dernæst hos den Jomfru, som Seierherren vilde udnævne. Og dersom den Overvundne var de Ugiftes Forsvarer, da skulde han først bøie Knæ for hendes Naade Hertuginden af Savoyen, derefter skulde han gaae hen og knæle for Herren af Blonays Frue, hvor hun end opholdt sig. Da Alt saaledes var forberedt, mødte de to Kjæmpere hinanden den femtende Mai Aar 1504 paa den store Plads udenfor Slottet i Turin. Herren af Blonay viste sig paa en graa Stridshingst med Staalpantser rundt om, Skinnerne bedækkede med sort og rødt Damask i brede Striber. Han selv var udstyret paa samme Maade. Corsant paa sin Side red frem paa en ravnsort Ganger, hvis Pantser var bedækket med grønt Damask, broderet med rødt Fløiel, Rytterens Vaabenkjole var af samme Stof og Farver. Saasnart man havde givet dem Landserne i Haand, foer de voldsomt mod hinanden med saadan Kraft og Dristighed, at de Begge traf hinanden midt i Kyradset, men de vaklede ikke, kun Begges Landser splintredes i mange Stykker. Efterat de havde faaet nye Landser, foer de igjen mod hinanden, og denne Gang lykkedes det Herren af Blonay ved et mesterligt Stød at kaste sin Modstander til Jorden med Saddel, Brystplader, Stigbøiler og Alt, og det saa voldsomt, at Mange troede det var ude med den stakkels Sire Corsant. Men denne reiste sig dog strax paa Benene igjen, færdig til, efter Turneerloven, at gjøre sin Pligt med Sværdet i Haanden. Loven tillod ham nemlig ikke, efterat han var kastet til Jorden, at stige til Hest igjen, før Kampen var forbi, men Blonay, fuld af Adel og Ridderlighed, bad ham

igjen at stige til Hest, forat de lige kunde udkjæmpe deres Sag. De begyndte da paany Kampen til Hest, og udførte ikke alene de bestemte femten Sammenstød men mange flere, saa man ikke kunde vide, naar de vilde endt, dersom Hertugen ikke havde befalet dem at holde op. I Betragtning af den af Herren til Blonay udviste Seierskraft og Ridderlighed, tilkjendte Hertug Karl da de Giftes Forkjæmper Æren for Dagen, idet han dog tillige erkjendte, at de Ugiftes Ridder værdigen havde gjort sin Pligt.

Efterat have hvilet sig lidt, skred nu Corsant til at udføre, hvad der efter Kampens Betingelser paalaae den Overvundne. Han gik hen til den Thronhimmel, under hvilken Hertuginden af Savoyen sad med sine Damer og havde været Vidne til Kampen, der faldt han da først ned paa begge Knæ foran Hertuginden og bad om Naade, dernæst bøiede han et Knæ for alle Hoffets øvrige gifte Damer, idet han ligeledes bad enhver især af dem om Naade. Endelig vendte han sig til Herren af Blonay og bad ham sige, hvor hans ædle Frue nu befandt sig, paa det han, Corsant, kunde begive sig til hende forat afgjøre sin Gjæld og bede om Naade. „Ædle og tappre Ridder,“ — saa lød Hr. de Blonays Svar — „ikke kan jeg ganske sikkert sige Eder, paa hvilket Sted min elskede Frue nu for Øieblikket befinder sig; jeg har nemlig, fordi hun nylig har skjænket mig en liden Søn, maattet lade hende tilbage hinsides Bjergene. Men saa meget kan jeg vide, at enten er hun i Chablais paa min Borg Saint Pol de Meillerie eller ogsaa i Pays de Vaux paa mit Slot Blonay.“

Uopholdelig steg nu Hr. Corsant paa sin gode Hest og red, fulgt af sin Vaabendrager, i største Skynding den lange Vei over Alperne til Genfersøens Bredder. Først standsede han ved Slottet Meillerie, men da Damen ikke fandtes der, steg han strax i en Fiskerbaad og lod sig, trods den indfaldende Nat og den oprørte Sø, ro over til Vevey. Formedelst Bølgernes Brænding kunde

han først naae Land der ud paa Morgenstunden, men skjøndt han var meget træt og medtaget, gav han sig heller ikke der nogen Hvile, men fortsatte strax sin Vei op til Slottet Blonay. Der faldt det sig nu saaledes, at den første Person, han stødte paa, ikke var nogen Anden end Fru Katharina selv, der med sit lille Barn paa Skjødet sad netop her paa Terrassen udenfor Borgporten og nød den friske Morgenluft. Hr. Corsant nærmede sig da, faldt strax paa Knæ foran hende og bad tre Gange meget bevægeligen om Naade. Hvo der herover blev forbavset og i stor Forvirring, det var naturligvis Fruen af Blonay. Hun reiste ham dog strax op, og bad ham tage Plads ved sin Side, hvorpaa hun meget forundret bad ham forklare, hvad dette havde at betyde. Da fortalte Hr. Corsant hende hele Sagen, og hvorledes han nu, efterat være overvunden af hendes gode Ægteherre, opfyldte Kamploven og bad om hendes Erkjendelse derfor, til hans Æres Frigjørelse.

Herpaa svarede Damen med en meget blid Stemme: „Ædle Herre, de Ugiftes tappre Forsvarer, I er og forbliver en loyal og fuldgod Ridder, det vil vistnok Ingen benægte; dog sømmer det sig ikke for en ærbar og forsigtig Dame, der er ladt tilbage ensom paa sin Borg, at optage Eder der som Gjæst i hendes Ægteherres Fraværelse. Vend altsaa tilbage til Vevey, tag der den nødvendige Hvile og Forfriskelse, og kom saa, hvis det behager Eder, her op igjen imorgen Middag forat modtage Eders Qvittering og Afsked."

Og han undlod da ikke at indfinde sig den næste Dag ved Middagstid. Et Festmaaltid var da anrettet i Borgens store Sal, og flere af den ædle Dames Naboer og Slægtninger vare dertil i al Hast indbudne og allerede nærværende. Blandt dem kan nævnes: Monseigneur Antoine de Gruyère, kommen fra sit Slot Oran, med Vaabendragere og Pager, Messire Humbert d'Aubonne, hans Fætter, Hugonet de Chatelard, Nicod de Goumaëus, Amédée de Puisdouz, Bertrand de Duyn,

Kastellan af Chillon, og Kapellanen, den gamle Anselm de Tavel. Festen var, efter den gamle gode Skik i Landet Vaux, langvarig og lystig, saa at den dalende Sol endnu saae dem ved Bordet, vexlende skjøn Tale og munter Spøg. Enhver var lutter Øre for Corsant, som indtog dem Alle ved sit smukke Udseende, sit blide Sprog og sin ridderlige Adfærd. Man blev aldrig kjed af at spørge om Kampen og om Nyheder fra den anden Side Bjergene. Ved Maaltidets Slutning reiste Hr. Corsant sig og udbragte den ædle Borgfrues Skaal: „Det har ikke været til min Skade," sagde han, „men mig til Vinding, at jeg har bukket under i Striden med Eders Ægteherre, thi derved alene er den Ære og Glæde bleven mig tildeel, idag at sidde her i saa ædelt og fornemt Selskab. Saaledes opfyldes alt mere og mere min Devise: »altius« (altid høiere). Men derfor er det og raadeligt, at jeg strax tager mig en Hustru, og at jeg i Fremtiden forsvarer de Giftes Sag bedre, end jeg har ført de Ugiftes ved Kampen i Turin." Og idet han sagde disse Ord, vendte han sig lige mod Yolanthe de Villette, der sad ved Siden af Borgfruen, hendes Cousine. Hun var en skjøn ung Mø og af god Familie, men desværre fader- og moderløs og uden Formue i denne Verden, hvorfor hun var kommen til Blonay forat tage Afsked her, før hun traadte ind som Nonne i Frøkenklosteret ved Orbe. Neppe havde Ridderen betragtet hende lidt, før den stakkels unge Dame blev saa rød som Blod og sukkede dybt. Da man havde reist sig fra Bordet, tog alle Gjæsterne strax bort. Corsant blev til det Sidste og, nærmende sig Fruen af Blonay som for at takke hende, tog han Anledning til at sige: „Venlighed og Godhed er Eders Smykke, ædle Frue, saavel som Skjønhed; dette giver mig Mod til at fremsætte en Begjæring for Eder — opfyld mig den, dersom I vil mig Godt." — „Tal," svarede den ædle Dame, „og dersom min Magt kun svarer til min Villie, saa tænker jeg nok, at jeg skal bringe Eders Forehavende

til et godt Udfald." — „Det er da," siger Corsant, „at vinde min Proces med Eders skjønne Cousine, saa at jeg herefter kan understøtte de Giftes Sag. Thi I maa vide, at strax jeg havde seet hende, gjorde jeg hende til mit Hjertes Dame, og det skal hun vedblive at være lige til min sidste Time slaaer." Den skjønne Cousine, som ikke var langt borte, slog sine blaa Øine ned, og Fruen svarede: „Hvis jeg har forstaaet Eder ret, vilde I være min Fætter, ikke sandt, smukke Herre? — Ja, dersom den unge Pige vil følge mit Raad, saa vil hun ophjælpe Eders daarlige Tilstand, og fra en farlig og overgiven Ungersvend, som I nu er, gjøre Eder til en god Ægtemand." Ved at høre et saadant Forslag vidste den stakkels Yolanthe ikke, hvor hun skulde vende sig hen, saa undseelig blev hun. Men Bekjendtskabet var dog gjort, og Moder Natur havde allerede tændt sin Elskovsild i disse to unge Hjerter. Og det saa vel, at Yolanthe, uden at tænke mere paa Klosteret end om det aldrig havde været til, tilsidst sagde ganske sagte: „Ja, dersom min Fætter Messire Simon, som er min Formynder, ikke finder Noget at sige derimod." — Og Messire Simon, der ankom fire Dage efter, havde slet ikke Noget at indvende mod sin smukke Myndlings Valg. Ja han gjorde endog deres Bryllup herligt og prægtigt paa sit Slot Blonay, og sagde Hr. Corsant ved denne Leilighed til ham: „Ædle Fætter, jeg har Intet tabt ved at være overvundet af Eder, tvertimod, jeg har vundet en smuk og god Hustru. Og dersom nu Nogen vil angribe Ægtemændene, saa faaer han med mig at gjøre, og jeg skal behandle ham paa samme Maade, som I mig ved Kampen i Turin!" —

„Saaledes levede man paa Slottet Blonay i de Dage," vedblev den gamle Herre; „denne ridderlige Tænkemaade har Familien siden bevaret gjennem alle Ulykker. Trofasthed mod den katholske Kirke, mod Huset Savoyen og mod Slægtens gamle Traditioner har altid været de Blonayers Valgsprog, og de har levet derefter.

Da disse Bønder fra Bern med Overmagt indtog Slottet Chillon, Hertugen af Savoyens sidste Bolværk i Landet Vaux, satte En de Blonay tilhest og i fuld Rustning fra Borgens høie Volde ned i Genfersøens Bølger; han vilde heller dø end falde i Oprørernes Haand. Siden har Familien midt iblandt en republikansk Omgivelse stedse holdt paa sine feudale Erindringer; og den har just ved denne Fastholden paa gamle Principer gjennem Borgerkrige, Revolutioner og Plyndringer tabt Stykke for Stykke af sine Besiddelser, indtil den tilsidst kun har det gamle Stamslots Mure tilbage. Og disse tomme Mure huser endnu den sidste Herre til Blonay som den gamle Ørn i sin Rede. Han har tabt Alt, uden Æren og et uplettet Skjold. I Slottet Blonay er nu Intet at see. Det vil snart være ganske øde."

Under disse sidste Ord, som den Gamle sagde næsten for sig selv, havde han reist sig og saae med en forunderlig Blanding af Stolthed, Kjærlighed og stille Sorg op til Slottets mosgroede Mure, Taarne og Tinder, der endnu blinkede som hele i det klare Dagens Lys. Vi vilde takke ham for hans Meddelelse, men han gjorde med Værdighed en afværgende Bevægelse, hilste venligt, fløitede paa sin Hund, gik med denne langsomt henad Terrassen og forsvandt gjennem en liden Porthvælving, der, som det lod, førte ned til Slottets af Vinløv og Slyngplanter næsten overgroede Have.

Vi sadde endnu en Stund paa Bænken, hvor den skjønne Fru Katharina havde modtaget Messire Corsant, idet vi samtalede om den Gamles Fortælling og udtømte os i Gisninger om, Hvem han vel kunde være. En Arbeider kom forbi — vi beskrev ham den Gamle og spurgte, om han kjendte ham. „Vel gjør jeg det" — var Svaret, — „det var jo Hr. de Blonay selv."

Vi havde altsaa talt med den sidste Herre til Blonay.

Breve fra London.

I.

Juli 1862.

Siden jeg nu engang er i London, i det almindelige Verdensmødes Tid, skulde jeg give Dem en Beretning om Udstillingen her, og om hvorledes dette Babel i det Mindre tager sig ud i det store, ligesaa mylrende Babel, der paa alle Sider omgiver Udstillingspaladset, saa langt London rækker, og det er der nok ingen Ende paa. Men jeg antager med Visheb, at De gjennem norske, danske og udenlandske Blade har faaet tillivs saa mange Beretninger om Verdensudstillingen eller »the international Exhibition«, som den her kaldes, at De deraf kan være ganske mæt. Ikke heller kunde jeg give Dem en blot nogenlunde anskuelig Forestilling om Verdenspaladset, omgivet af Verdensstaden her: dertil forslaaer ingen Beskrivelse, ingen Afbildning; man maa tage sin Tilflugt til H. C. Andersens Raad i hans Digterbazar, hvor selv hans Pensel ikke er i Stand til at male Billederne: „Kom og see det". — Dette Raad har nu vistnok mange af mine Landsmænd fulgt i denne Sommer, men da De ikke er blandt disses Tal, og jeg dog har lovet Dem et Brev fra London, maa De tage til Takke med enkelte sporadiske og høist ufuldkomne Be=

mærkninger, saaledes som Øieblikkets Indtryk har indgivet mig dem.

Et af de første Indtryk, som paatrængte sig mig efter min Ankomst hid, var, at Det, hvorfor jeg egentlig var kommet, nemlig den store Verdensudstilling, næsten forsvandt i det umaadelige, hvirvlende Hav af Mennesker og deres Gjerninger, som paa alle Sider omgive den. London er selv en permanent Verdensudstilling, fyldt til Overflod af Alt, hvad Menneskehaand kan frembringe, baade af Godt og Ondt, Skjønt og Uskjønt, Nyttigt og Frivolt. Den Hvirvel, hvori den Fremmede her indkastes, er i Førstningen virkelig bedøvende. Mig idetmindste gik det saaledes, at jeg paa Vandringerne gjennem den uhyre Stad havde en Følelse af en unaturlig Sammenhoben, af en Jagen og Hasten, en Kjæmpen for hvert Skridt, som om det gjaldt Livet, en uafladelig Sammenstimlen af skrigende Modsætninger, og dog tillige i al denne Støi en trættende Monotomi, som ikke oplиver Aanden men sløvgjør den. Jeg vil gjerne tro, at et længere Ophold og en dybere Indtrængen i Forholdene her kan bringe dette Chaos til nogenlunde at ordne sig for Sindet, og at man kan vænne sig til denne Hvirvel, naar man deri har Familiens, Forretningens, Bekjendtskabets Fodfæste; men oprivende og unaturlig maa dog altid denne Materialismens Malstrøm blive, og hvor mange Tusinder gaae ikke tilgrunde i den mod de Faa, som derved løftes op paa Samfundets og Lykkens Høider!

Det er altsaa ikke blot i det vestlige Hjørne af London, hvor Udstillingspaladset er beliggende, at Menneskehavet gjærer og larmer, tvertimod, dette Distrikt (Brompton) var indtil for kort Tid siden forholdsvis temmeligt stille. Overalt ellers, hvor man kommer hen i de store Pulsaarer, hvormed Færdselen fra Hjertet (City) gjennemstrømmer London, den samme uafladelige Larm og Trængsel af alle Slags Kjøretøier, Herskabsvogne, uhyre Fragtvogne med Elephantheste, Omnibusser,

fuldt besatte indeni og paa Taget, en Uendelighed af Hyrevogne (de saakaldte Cabs og Hansoms), kjørende og vandrende Avertissements=Apparater, og imellem Alt dette den ulykkelige, tætte Sværm af Fodgjængere, der maa krydse sig frem med Livsfare, naar den skal over fra det ene Fortoug til det andet. Tænker man sig nu hertil den uafladelige og mistonende Summen og Skraalen af Kudske og Sælgere, af vandrende Plakater og Liremænd, af Gadefeiere og Skopudsere, af alle mulige Slags Lydfrembringere, saa har man et Ensemble, som er forvirrende nok. Og den samme Tumult modtager den Fremmede, hvor han begiver sig hen i London for at opsøge noget See= eller Nydeværdigt. Trængselen har sit Hjem overalt: paa de utallige smaa Dampbaade, der hvert Øieblik pile op og ned af Themsen, paa Broerne, paa Jernbanerne, i Museerne, i Kirkerne, i Theatrene, i Restaurationerne, i Selskaberne, ja selv i Parliamentshuset. De eneste Asyler, hvor man kan bevæge sig nogenlunde frit og nyde frisk Luft, er de herlige, store, grønne Parker, der ligge midt inde i London og ere et Særkjende for denne Kjæmpestad, uden hvilke Mangfoldige af dens Befolkning neppe vilde vide, hvad en grøn Mark eller en skyggefuld Lund er. Men selv her, paa disse fløielsgrønne Sletter, beskyggede af herlige Egetræer og forfriskede af klare Vandbassins, selv her lader det til, at Londons beau monde foretrækker Trængselen og Støvet for den landlige Frihed. Hver Eftermiddag — eller her naturligvis Morgen — mellem Kl. 4 og 6 kan man nemlig i Hydepark i den saakaldte »rotten row« (en angliseret Fordreielse af det franske route du Roi) see uendelige Rækker af Ridende og Kjørende paa de herligste Heste og i de pragtfuldeste Eqvipager, besatte med galonerede og pudrede Tjenere for og bag, at drage Skridt for Skridt henad den støvede Vei, ofte standsede hele Kvarterer af de sammenpakkede Voiturer, men ubevægelige og taalmodige siddende der, Damerne liggende tilbage i Vognen og udfoldende deres rige Toiletter,

Londons Modeherrer omkring dem, gispende og ennuyerede — medens to lange Rækker af mindre begunstigede Dødelige sidde langs hver Side af Veien paa Stole og beglo dette daglig sig gjentagende Menneske- og Dyrskue, medens de friske, grønne Enge smile upaaagtede bag dem. Jeg har endog engang seet, at en Vogn blev sønderkjørt i denne fashionable Trængsel og dens fine Indhold væltet ud i Snavset, men den øvrige Række fortsatte ligefuldt sin Sneglegang, og ingen Bevægelse var derover at mærke i Modeverdenens blaserede Ansigtstræk. Det synes saaledes, som om »a crowd« (Folkehob, Sammenstimlen, Trængsel) er Londonernes rette Element, for Forretningsfolk en Nødvendighed, for beau monde en Modesag, for Lommetyven en righoldig Ager, fuld af gyldne Frugter — alle de Indfødte synes at befinde sig vel deri, — kun ikke den stakkels Fremmede; han bliver skubbet og trykket fra alle Sider, hundsket og bedraget af Cab- og Omnibusdriverne, bestjaalet af Lommetyvene, koldt ignoreret af Forretningsmænd end sige af gentry & nobility og maa skatte sig meget lykkelig, naar han om Aftenen finder sig helskindet paa sit ensomme Værelse, som han efter en hel Reise endelig har naaet, udmattet og overlæsset af mangeartede Indtryk. Vel kan det hænde, at den Fremmede, naar det lykkes ham gjennem den tredobbelte Ring af Hindringer at trænge ind til den rette engelske Gentlemans Hjerte, til hans Hus og Familie, her finder en gjæstevenlig Modtagelse og et hyggeligt Hjem i det før saa tillukkede Land, men forat opnaae dette behøver han længere Tid og virksommere Anbefalinger og Forbindelser end de fleste Besøgere ved Verdensudstillingen ere i Besiddelse af. Men hvad han faaer at see og høre i London blot under et kort Ophold, er alligevel saa storartet og lærerigt, at de vel opveier hine ydre Trængsler, han der har at gjennemgaae. Selv hin uafladelige, allestedsnærværende »crowd« er jo en Oplevelse, som han intet andet Sted gjenfinder, og som han, naar han atter sidder tryg i sit fjerne,

rolige Hjem, kan tænke tilbage paa med den samme Tilfredsstillelse, hvormed en Sømand i den sikkre Havn gjenkalder sig de Storme, han paa det aabne, oprørte Hav har udholdt. Jeg vil derfor indbyde Dem til med mig at foretage en Morgenreise fra min Bolig, Villiers-Street, Strand, ikke langt fra Trafalger-Square, til Udstillingspaladset i South-Kensington. Det er ikke nogen lang Afstand for London at regne, og dog vil det tage os henved en Time at komme derud med Omnibus.

Det er en raa, taaget Morgen, altid truende med Regn, som sædvanligt her i London denne Juli Maaned. Ad den lille Sidegade begive vi os op til Strand, en af Londons mest befarne Hovedgader, der gaaer fra Temple Bar til Charing-Cross, og hvorfra den evigt brusende Færdselslarm alt nærmere og nærmere lyder os imøde. Snart ere vi midt inde i Vrimmelen og Larmen og stille os paa Fortouget for at afvente og embarkere os i en af de hvert femte Minut forbifarende Omnibusser. Dette er nu ikke saa let en Sag, som man skulde tro, thi dels gaae ikke alle Omnibusser til Udstillingen, saa man ved at tage feil let kunde komme milevidt i en ganske modsat Direktion af London, dels ere de alle, men især de til „Exhibition", saa overpakkede med Passagerer baade indeni og udenpaa, at en ledig Plads er sjelden at finde. Efter at flere Raab »all full« ere brølede os imøde, lykkes det os endelig at opdage en Exhibitions-Omnibus, der har flere aabne Pladser paa Taget. Vi gjøre det sædvanlige Tegn til Conduktøren, men han standser ikke, vi maa ud paa Gaden, midt gjennem Vognstrømmen og den klæbrige Søle løbe efter Omnibussen, som endelig sagtner sin Fart saavidt, at vi kunne foretage den besværlige Ascension til dens Tag under Førerens uforskammet paaskyndende Tilraab: »Quick, Sir! You must be quick in London, Sir!« — Nu ere vi da oppe paa vort høie Sæde og kunne derfra med Seirens Rolighed betragte Vrimmelen om os og under os, medens den uhyre

Maskine med en Ladning af henved tredive Mennesker rumler fremad, ofte kun et Haarsbred fra Hjulene af andre i hurtigste Fart forbiilende Vogne, ofte stoppet flere Minutter i de her og der sig sammenknyttende Hvirvler af Færdselsstrømmen. Intetsteds kan man bedre betragte London end fra Taget af en Omnibus; man er midt inde i Vrimmelen og dog hævet over den, dens Bølger slaaer i broget Mangfoldighed sammen dybt under vor Fod, uden at kunne overskylle os; det eneste Skum af Londonerbærmen, som forfølger os lige til vor luftige Top, er Lommetyvene. Men for dem kan man da nok tage sig iagt her, hvor man kan have sin Sidemand stadigt for Øie.

Fra „the Strand" ere vi nu komne ud paa „Trafalger-Square", en af Londons mest udsmykkede men ikke derfor skjønneste Pladser. Nelson staaer her, tabt i Taagen, paa sin himmelhøie Søile, Terrasser, Vandspring og andre Monumenter omgive ham. Forbi „National-Gallery" med dets Kolonnade og hæslige Kuppel drage vi nu ind i Pall-Mall, den brede, prægtige Gade, hvor de fleste store, paladslignende Klub-Huse ere beliggende. Vi bøie dog snart om Hjørnet til det endnu prægtigere Regents-Street, Londons Boulevards, om man kan anvende en Sammenligning mellem to saa høist forskjellige Stæder som den franske og den engelske Metropolis. Straalende Boutiker, brede asphaltbelagte Fortouge, evig Vrimmel af pyntede Damer og Herrer; glimrende Eqvipager findes her vel ogsaa, men ikke den franske Elegants og Urbanitet, ikke det lette, idetmindste udvortes anstændige Pariserliv i Caféer og Theatre. Selv Fornøielsen og Pragten har i London det strenge Forretningslivs Udseende, enhver Dandy, man møder i Regents-Street, seer ud, som vilde han sige: „Giv Plads, eller jeg træder dig ned." Langs hele Regents-Street findes ikke en eneste ordentlig Café, idetmindste ikke at opdage fra Gaden af; i det mod Øst parallelt løbende „Haymarket", ved »Her Majesty's Theatre«, kan man vel om

Aftenen finde straalende Caféer nok, men ikke af den Slags, at nogen anstændig Mand, endsige Dame, skulde have Lyst til at gjentage et Besøg der. Hvad Theatre angaaer, da er der vel nok af dem, men de have heller ikke de franskes Behagelighed og Tiltrækningskraft. Vi fortsætte vor Omnibusreise opad Regents-Street, men kun til vi naae dets sydlige Runddeel, hvor vi bøie af mod Vest ind i Piccadilly. Her tiltager Larmen og Trængselen paa det Forfærdeligste, thi gjennem »the Quadrant« (en halvmaaneformet Strækning af Regents-Street) og andre Kanaler, samler sig her Tilførselen fra Oxford-Street i Øst og Tottenham Court-Road i Nord, to andre af Londons store Hovedaarer. Efter flere Gange at være stoppede i denne Vrimmel naae vi endelig saa langt frem i Piccadilly, at vi faae Green-Parks grønne Sletter og løvrige Træer paa vor venstre Haand, hvorved Trængselen vel ikke bliver mindre, men Udsigten friere og Luften friskere. I denne Deel af Piccadilly komme vi ogsaa forbi flere londonske Notabiliteters Boliger, saaledes Lord Palmerstons, Premierministerens temmelig beskedne Hus, Rothschilds Palads, Miss Burdett-Coutts do., (Londons rigeste Dame, der, skjønt ugift, fører et stort Hus og udøver meer end fyrstelig Velgjørenhed). Vi gjenkjendte ogsaa Lady Ashburtons Palads, i hvis Salon vi forleden Dag hørte vor Landsmand Pianisten Tellefsen give en Matinèe musicale, understøttet af Jenny Lind og af den udmærkede tydske Violinist Joachim. Vi forundre os over, at saadanne Magnater kan have valgt deres Boliger midt ved denne evigt støiende og raslende Færdsel; men just denne Larms Uophørlighed gjør vel, at den af disse Paladsers Indvaanere ikke høres mere end et Vandfalds Brusen af dem, der boe ved dets Bredder. Desuden er jo hine høie Personers »High life« saa alligevel en evig Hvirvel fra Morgen til Aften og Natten med, saalænge Londoner-Saisonen varer, og siden kunne de udhvile sig

paa deres Landsteder og i deres milebrede Parkers skyggefulde Fred.

Vi komme nu til »Hyde Park Corner«, hvor Apsley-House, Hertugen af Wellingtons forrige Bolig (nu hans Søns), er beliggende lige ved Indgangen til den umaadelige Hyde-Park, midt i den mest rasende Færdsel. Lige over for præsenterer sig Triumphbuen til Erindring om Slaget ved Waterloo, og ovenpaa denne kneiser den store, jernfaste Hertug selv, høit tilhest. Han seer bister ud, som han sidder der indhyllet i en Rytterkappe, paa Hovedet en uhyre tosnudet Generalshat med nedhængende Plumage, Alt i Erts, kulsort af Londoner-Taagens og Stenkulrøgens forenede Virkninger. Et mere grotesk Monument skal man have vanskeligt ved at finde, selv i England, hvor man ellers er saa rig i denne Henseende. Men Smagløsheden overtræffes dog nogle Skridt herfra paa en Høide inde i Parken, hvor Englands Damer (som Indskriften fortæller) have, ligeledes til Ære for „Arthur Wellington og hans brave Vaabenfæller“, ladet opreise en kolossal Achilles-Statue i det naturligste eller rettere uden Costume.

Ved Hyde-Park-Corner arbeide vi os ud af Piccadilly, men rykke frem i samme vestlige Retning ad den saakaldte Knightsbridge, (som dog ikke er nogen Bro men en Gade), langs den sydlige Kant af Hydepark og de dermed forbundne Kensingtons-Gardens. Endnu have vi ikke mærket noget særdeles Tegn paa, at vi nærme os Verdensudstillingen, thi Trængselen har jo næsten overalt været lige stor, og lige fra Strand af har Raabene »Exhibition!« eller forkortet „Bitschen“ lydt om vore Øren fra alle Omnibuskudskene. Men nu bøie vi af fra Knightsbridge mod Sydvest ned i Brompton-Road, en lang, paa den ene Side terrasseret, temmelig ny Gade, der for ikke lang Tid siden var forholdsvis stille, da den førte ned til det fredelige, mest af Villaer og Haver opfyldte Brompton- og South-Kensington-District. Nu har den uhyre, umættelige Kjæmpestad

ogsaa opslugt dette Rolighedens Asyl, og efterat Udstillingspaladset for nogle Maaneder siden som ved et Trylleslag har reist sig der, vælter Londonsstrømmen, forøget med Alverdens Fremmede, sig naturligvis med mangedobbelt Magt derhen. Intet Under derfor, at vi finde Brompton Road ligesaa »crowded« som Strand og Piccadilly, kun med den Forskjel, at her Alt bærer Præg af Udstillingens Nærhed. Overalt bebude uhyre Plakater (Husene selv ere kun store saadanne) med brogede og gyldne Bogstaver, med gloende Malerier og Flag og Standarter, at alle Slags „internationale“ Indretninger og Bekvemmeligheder for de Udstillingsbesøgende her ere tilrede. Alle optænkelige Fornødenheder og Lyster, baade aandelige og legemlige, kan man, hvis man troer disse Huse=Plakaters Løfter, her faae tilfredsstillede, og det for saagodtsom Ingenting. Det er dog ret smukt af de gode Londonerfolk saaledes at sørge for de stakkels Fremmede! Vore Penge vil de rigtignok have til Gjengjæld og det i rigeligt Maal — selv om vi bare faae »Humbug« for dem, men hvad gjør saa det? Derfor er jo hele Udstillingen blevet til, skulde man næsten tro. Ved Hjørnet af Thurloe=Square og Cromwell=Road standser Omnibussen, her maa vi stige af; endnu ere vi ikke for Fronten af Exhibitionspaladset, men vi see dets to uhyre Glasdomer glimte ikke langt borte. Som vi sætte Foden paa Brostenene, modtages og overfaldes vi af en Hær smaa Udstillingsspekulanter, pjaltede Børn af begge Kjøn, der dels ligefrem tigge, dels med skrigende Veltalenhed falbyde alle Slags Exhibitions=Medailler, Billeder, Kataloger. En Mængde trykte Blade stikkes os i Hænderne fra alle Kanter, dels indeholdende pralende Anbefalinger for alle Slags Herligheder, man kan faae see eller nyde, dels religiøse Formaninger og Opfordringer til Bod. Den samme Blanding af Helligt og Profant bemærke vi, som vi trænge os frem forbi Kensington=Museet til Udstillingsbygningen, hvis længste Façade mod Cromwell=

Road nu med hele sin forholdsvis lave, gule Murstensmasse, overraget af de to Glaskupler, udbreder sig for vort Blik. Den modsatte Side af Cromwell-Road er nemlig, foruden af store og pragtfulde, ganske nylig opførte Huse, zirligt garneret med en Mængde smaa Boder, hvor alle Slags Forfriskninger, Gjøglerkunster og skjønne Rariteter frembydes. Midt blandt disse brogede Skildter bemærke vi et sort, hvorpaa der med hvide Kjæmpebogstaver staaer at læse »Gospel-Hall«. Det er en improviseret religiøs Forsamlingssal, hvor her uafladeligt holdes Prædikener i forskjellige Sprog (af Lægprædikanter naturligvis). Ved Siden deraf er et Telegraf-Bureau i Form af et chinesisk Taarn; saa kommer en med de mest brogede Farver og skinnende Forgyldning udstyret Bod, som man ved første Blik skulde tro var et Theater. Men nei, det er en Boglade, hvorfra gratis uddeles religiøse Traktater og Ny-Testamenter paa syv Sprog, hvoriblandt hebraisk, russisk og svensk, men ikke dansk-norsk. Det er en af de mange engelske religiøse Associationer, der besørge dette. Ingen vil nægte, at herved maaskee adskilligt Godt kan udrettes og et Frelsens Frø nu og da udspredes og fæste Rod blandt den brogede Mængde fra alle Verdens Kanter, som her nu samles, men for os stille Nordboer, der ere vante til at see religiøse Anliggender mere adskilte fra de verdslige, har en saadan Udstillings-Propaganda vistnok noget Forunderligt for ikke at sige Stødende. Man maa her i Kontrasternes Stad vænne sig til det Besynderligste og være glad i, ved Siden af den yderste Verdslighed og Fordærvelse, at spore saamange ædle Menneskers Bestræbelser for at virke til Massens religiøse og sociale Forbedring. Ingensteds gives der saamange Rednings-Selskaber, saavel for Legemet som for Sjælen, som i London, ingensteds udbredes Guds Ord utrætteligere og i videre Kredse end der, rigtignok ofte paa underlige Maader og af umyndige Læber, men dog ihærdigt og uden Hvile. Ingensteds findes saamange Gade-Prædi-

kanter som i London — overalt træffes de, altid med en stor Hob Tilhørere omkring sig, i Parkerne, paa Gadehjørnerne, ved Dag og ved Nat. Gjerne vælge Prædikanterne de Steder, hvor der er størst Konflux af dette Babels Ofre — jeg erindrer saaledes en Aften paa Haymarket, nedenfor den tyrkiske Café, hvor den sminkede Last just med utrolig Frækhed strømmede frem og tilbage under det blændende Gaslys — en Bodsprædikant stod lige ved Hjørnet, midt i Vrimmelen, og skildrede med de stærkeste Farver og med de heftigste Gebærder Syndens rædsomme Følger for Tid og Evighed. Den største Deel af hin Fordærvelsens og Nydelsens udvalgte Sværm gik vel spottende forbi, men Adskillige bleve dog staaende, og jeg troede at spore et alvorligere Udtryk i flere letsindige Ansigter, alt som de lyttede til Mandens ukunstlede, men ihærdige og indtrængende Tale. Lagdes derved hin Aften en Spire til Forbedring end kun i en eneste Sjæl, saa var jo Talerens besynderlige Valg af Sted og Tid retfærdiggjort og lønnet. Lægprædikanter ynder jeg ellers ikke, men i England, hvor Høikirke-Præsternes Prædikener i Reglen mere ere lærde theologiske Afhandlinger end alt Andet, blive Lægmænds populære Foredrag næsten nødvendige, og man kan lettere forsone sig med dem.

Men hvor ere vi komne hen fra Verdens-Udstillingens Bygning, til hvis Indgang vi netop med stor Møie ere arriverede? — Jeg har kun den Undskyldning paa rede Haand, at Verdens-Udstillingen jo omfatter Alt, og at Brevformen er elastisk. Hvad altsaa det nærværende Londoner-Udstillings-Palads angaaer, da er det som bekjendt opført paa det kongelige Havedyrkningsselskabs Grund i South-Kensington, saaledes at Selskabets nylig anlagte Blomsterhave med dens Terrasser og Kolonnader indsluttes af Bygningens lange Fløie og danner en Deel af det Hele. Bygningens Grundform er et uhyre Parallelogram, hvorigjennem paa langs strækker sig et Midtskib med hvælvet Glastag og baaret af Jernpiller. Paa

hver Ende af dette Midtskib er et kortere Tværskib eller Transept, som det kaldes, og over begge de Endepunkter, hvor disse Transepter overskjære Midtskibet, reise sig de to kolossale Kupler eller Domer, hvis umaadelige Bredde og Høide staae i et kjendeligt Misforhold til Paladsets øvrige Dimensioner, men dog ikke undlade at gjøre et mægtigt Indtryk paa Beskueren. Rummet paa begge Sider af Midtskibet til de ydre Mure er opfyldt af de saakaldte Courts eller Indelukker for de forskjellige Indu-stri-Afdelinger, ligesom og de til den indre Side oven omløbende Gallerier ere dertil anvendte, medens de Gal-lerier, der ere beliggende rundt den ydre Murvægs 2den Etage, ere helligede de skjønne Kunster. Ud fra Paral-lelogrammet, tilvenstre langs Prince Alberts Road, stræk-ker sig saa den 870 Fod lange Tilbygning, hvori de med Damp i stadig Bevægelse holdte Maskiner af alle Slags ere udstillede. Ligeoverfor ere aabne Haller og Gallerier dels for Udstilling af Agerdyrkningsredskaber, ligesom ogsaa Restaurationslokaler, hvoraf der findes en utallig Mængde rundt om i Bygningen, men især paa den Side, der vender mod Haven. Paladset har 2 Hovedindgange, hver fra den korte Ende af Parallelo-grammet. Vi vælge den østlige fra Exhibitions-Road som den os nærmeste, og befinde os pludselig under den østlige Kuppels himmelstræbende Glashvælving, med Fjern-sigt til det hele Midtskibs af al optænkelig Pragt, af Glasmalerier og brogede Faner straalende Længde, om-bølgede af den uafladeligt frem og tilbage strømmende Menneskemasses Summen i Alverdens Sprog, af Krino-linernes Raslen, af de store Fontainers Pladsken, af de mange Orglers Torden, af utallige Pianoforters Klimp-ren, af de fjerne Maskiners Surren og Klapren, det Hele dannende en Sammensætning af Lys og Lyd, Farver og Toner, ubestemmelig og overvældende som Verdens-havets Brusen. Over alle disse glimtende, tonende Bøl-ger hæver sig stille og ubevægelig den hele Hær af hvide Marmorstatuer, der ere placerede under Kuplerne og

langs hele Midtskibet og fra deres høie Piedestaler med rolige Blikke see ned paa Brimmelen. Gyldne Obelisker, fløielsbehængte Baldachiner, Trophæer af Staal og Glas, af Silke og Guld, af Ædelstene og Perler, af alle mulige Slags Luxusgjenstande ere opstillede i Midtskibet og blænde Øiet, hvor det vender sig hen. Aldrig nogensinde har den mægtigste Fyrste, ei engang Roms Verdensbeherskere, kunnet byde over saa megen Pragt og Rigdom, som her bringes den Ringeste for Øie ved Samvirken af Verdens forenede Industri. Et vigtigt og indholdsrigt Særkjende for vor Tid, men ogsaa et farligt! Bringes det Hele for at give Gud Æren, som Indskriften rundt Sokkelen af Domen vil antyde, da er jo Alt godt og et Bevis, at de ved Sprog og Bjerge og Have adskilte Menneskestammer stræbe at forene sig med hinanden til den fuldkomneste Anvendelse af Skaberens Gaver. Men desværre, det er nok ikke den sande Gud, for hvem dette vor Tids babelske Taarn er opbygget — Materialismens mangearmede Idol throner her synlig, og det er paa hans Altar, at Vindingens, Industriens og Kappelystens Røgofre brænde. Dog, den Evige, der styrer Alt, vil og kan ogsaa lede denne vor Tids Industri-Sammenkomster i sin Tjeneste til det Maal, han selv har sat os i de Ord: Der skal vorde een Hjord og een Hyrde.

At trænge dybere ind i de utallige Courts, som aabne sig paa hver Side af det store Midtskib, kunne vi her naturligvis ikke indlade os paa; enhver saadan Afdeling vilde udfordre en hel Bog til Beskrivelse af dens specielle Udstillingsgjenstande, selv om man besad den nødvendige Kjendskab til alle de særskilte Fag, hvilket naturligvis ikke er Tilfældet med Nedskriveren heraf. Det er kun det samlede Indtryk, han kan søge at opfatte og gjengive. Men selv den mest Industri-Ukyndige og overfladiske Beskuer maa det dog paafalde, hvilken Broderpart England har taget for sig af den hele Udstilling. Halvparten af det hele umaadelige Rum er opfyldt eller

rettere overfyldt med Kunstflidsgjenstande og Raaprodukter fra Storbritannien og dets Kolonier. Men disse Kolonier omfatte jo rigtignok ogsaa fast den halve Jordklode. Ved at gjennemvandre deres forskjellige Afdelinger, fra de tropiske til de arktiske og antarktiske Egne, faaer man først et ret Begreb om Kilderne til Englands Storhed og Magt. Ved at see for sine Øine disse rige og ædle Produkter af enhver tænkelig Art, ligefra Australiens Guld og Uld, begge Indiernes Eventyr-Rigdom af Silke, Ædelstene, Specerier, Ris, Kaffe, Sukker — til Canadas Furutømmer og Bjørnehuder, New-Foundlands Tran og Fisk — saa kan man først ret begribe den Verdenshandel og Verdensindustri, som England driver, ligesom man ret lærer at beundre den Kløgt og Energi, hvormed dette lille Øfolk i det taagede Vesterhav sammenholder, benytter og forædler alle hine Jordklodens forskjelligste Egne og deres Stoffer. Gaaer man saa ud i Maskinrummet, kan man ret faae et levende Syn af de utallige og ubeskrivelige Jern-Arme og Staal-Fingre, hvormed England gjennem sin Stenkulsdamp behersker, forarbeider og forædler alle hine fra Kolonierne sammenstrømmende Rigdomsstoffer. Den engelske Kunstflid gaaer utvivlsomt af med Seiren ved denne Udstilling, hvad Maskinernes Sindrighed og deres Resultaters praktiske Nytte, Soliditet og uendelige Mangfoldighed betræder — men saasnart Industrien kommer til at nærme sig de skjønne Kunsters Gebet, mærkes tydeligt den Mangel paa Skjønhedssands, hvormed Englænderne synes at være beheftede, forat de dog ikke skulle eie Alt. Hvad skjøn og elegant Form angaaer, da maa Frankriges store og pragtfulde Industri-Afdeling vistnok gives Fortrinet. Her vandrer man mellem Gobelinstapeter, smagfulde Silketøier, sande Kunstværker af Sølv- og Bronce-Sager, indlagte Arbeider, elegante Møbler, alle Slags Nips- og Modesager, som i en Kunst-Udstilling; selve den Maade, hvorpaa Gjenstandene ere ordnede og udstillede, vidner om det franske Folks medfødte Smag. Man har

dog en Følelse af, at det Hele er mere til Skue end til Nytte, hvilket Sidste dog vel skulde være Industriens Hovedformaal. Saaledes udpræge de to Nabo-Folkeslags forskjellige Karakter sig ogsaa i deres her udstillede Producter. Ved Siden af Frankrig staaer det unge italienske Riges Udstilling værdigt i Skjønhed og mere ædelt. Det er trøsteligt og rørende her at see, hvorledes det unge Italien, skjøndt endnu midt i sin Kamp for at gjenfinde og samle sig selv, dog har kunnet spare Evne og Tid til at sende en saa værdig Repræsentation til Folkenes store Industrimøde. Hvad maa ikke dette Mindernes og Skjønhedens Land med dets ædle og uudtømmelige naturlige Hjælpekilder kunne blive i Fremtiden, naar det allerede nu, knapt vaagnet efter Seklers Undertrykkelse og Dvale, kan, endog i industriel Henseende, træde saa værdigt frem blandt Nationerne? Forudsat rigtignok, at udvortes Tryk og indvortes Lidenskaber levner det Tid og Anledning til at udvikle sig. Et Memento om det fri og forenede Italiens endnu ufuldendte og prekære Stilling giver Rom ogsaa her i Verdens-Udstillingen som i Hjemlandet selv. Den romerske Court ligger saaledes vel omsluttet midt inde i den italienske, men ogsaa her ganske afsluttet for sig selv, endnu pralende med de pavelige gule og hvide Farver med Tiaraen og Petersnøglerne. Komne indenfor dette af saa herlige Værker indgjærdede Rum finde vi skjønne Mosaiksager og Marmorarbeider, men der er dunkelt og kvalmt derinde, vi kunne ikke andet end med Romerne selv utaalmodigt ønske, at Skillevæggen snart maa falde, saa at reen Luft og frit Lys kan skinne derind fra det unge Italiens morgenrødmende, fremtidsrige Sletter og Dale. — I det vestlige Transept har Tydskland sin Industri-Udstilling, men naturligvis ikke samlet — paa den ene Side af Kuplen „Zollverein“ med Preussen i Spidsen, paa den anden Side Østerrig med dets mange Provindser. Tydsk Kunstflid og Tankerigdom fremskinner af alle de her udstillede Gjenstande, men ingen Enhed, intet Sam-

menhold — det Hele er broget og sønderstykket, som Landkartet over „das große Vaterland."

Blandt de mindre Staters Udstillinger tiltrækkes vi naturligen mest af vore Hjemlandes, de tre skandinaviske Rigers, hvis sideordnede Flag alt længe have vinket os fra Midten af Hovedskibets vestlige Deel. Det er ikke Glands og Pragt, der udmærke disse tre Afdelinger; de falde vistnok noget fattige og tarvelige mod al den Herlighed og Øienslyst, der omgive dem paa alle Kanter, men de have dog, trods dette, tiltrukket sig almindelig Opmærksomhed og Interesse; der gaaer igjennem al denne Fattigdom en Tone af Sandhed, Kraft og Dygtighed, som ikke kan andet end virke velgjørende paa enhver uhildet Beskuer. Hvad vor norske Afdeling i Særdeleshed angaaer, da er den vel en af de mindste af alle, og ovenikjøbet udstykket paa forskjellige Rum, men desuagtet er den karakteristisk for det Lands Eiendommeligheder, den repræsenterer, og man bemærker altid, at den med stor Interesse gjennemvandres og betragtes af Besøgernes talrige Skarer, ligesom jo ogsaa den Mængde Belønninger, der ere blevne dens Udstillere tildeel, vidner fordelagtigt om den Anerkjendelse, vore Produkter have fundet hos de forskjellige Bedømmelsescommitteer, der dog have en saa uhyre Mængde mere iøinefaldende Sager at fæste sin Opmærksomhed ved i de nærliggende større og rigere Staters Afdelinger. Til Opnaaelsen af dette heldige Resultat har udentvivl den norske Regjerings Kommissær ved Udstillingen ikke lidet bidraget ved sin Iver og Interesse for, at de opstillede Sager kunde blive Jurymændene bekjendte. Jeg har her med Undren hørt fortælle, at der i norske Aviser offentligt skal være fremført Klager mod denne vor Kommissær, som skulde han ikke tilfulde have paaseet den ham anfortroede norske Industri-Afdelings Tarv. Saadanne Klager kunne vistnok alene skrive sig fra mindre vel underrettede eller fra ildesindede Personer. Enhver, der med god Villie og upartiske Øine har iagttaget vor Kommissærs

ufortrødne og stadige Bestræbelser, saavel for at sætte den norske Udstilling her i det bedste Lys for Fremmede, som for at være sine Landsmænd behjælpelige med Oplysninger og Tjenstvilligheder, vil vistnok med mig være enige i at modsige hine Klager og i at erkjende, at saavel Kommissæren selv som hans Medhjælpere udføre deres vanskelige Hverv med den største Nidkjærhed og sjelden Sagkundskab. At han ikke har kunnet skaffe større sammenhængende Rum for den norske Afdeling, kan dog ikke med Føie bebreides ham — han maatte tage den Plads, ham blev anviist, og jeg veed, at han endog har tilkjæmpet sig mere. De Vanskeligheder, han har havt at overvinde, for med de indskrænkede Midler, der stode til hans Raadighed, fra nyt af at indrette og nogenlunde anstændigt udstyre det ham tildelte Udstillingsrum, kan alene Den fatte, som har gjort sig bekjendt med de londonske Udstillings-Forholde og indseer den liden, næsten forsvindende Stemme, den norske Afdelings Repræsentant kunde gjøre gjældende i saa mægtige Omgivelser. Man burde derfor, istedetfor med ondt Øie at opsøge de faa Mangler, som maaskee kunne findes ved den norske Afdelings Ordning, heller undres over, at der ikke findes flere, og være taknemmelig for, hvad vort Land her dog har opnaaet under saa overvældende en Konkurrents.

Ikke blot hvad Industrien angaaer, selv i de skjønne Kunsters Departement har de tre nordiske Riger, og ikke mindst Norge, tilvundet sig hæderlig Opmærksomhed blandt den uhyre Mængde Kunstværker fra Europas berømteste Skoler og Mestere, som her ere udstillede i den lange Række Sale, der fylde 2den Etage af Paladsets 1152 Fod lange Sydfront mod Cromwell-Road, samt adskillige tilstødende Gallerier. Det er til en nærmere Betragtning af denne for mig interessanteste Deel af Verdens-Udstillingen, jeg i mit næste Brev vil indbyde Dem.

II.

En ypperlig dansk Kunstner har jeg engang hørt fremsætte den Paastand, at vor Tids store offentlige Maleri-Udstillinger egentlig ere en Uting, en Misbrug af Kunsten og dens Kræfter, idet de hos Udøverne kun frembringe Effektjageri for at blive bemærkede i Massen, og hos Tilskuerne just ved denne brogede Masse forhindre al rolig og inderlig Opfatning og Nydelse af de udstillede Værker. Det Sande i denne Yttring traadte mig imøde med overbevisende Kraft, da jeg som et næsten villieløst Atom af den uhyre, altid sig gjentagende, snakkende, summende, stirrende, gabende Menneskemasse blev skubbet frem gjennem den uendelige Række af Gallerier og Sale, der i Londons Udstillingsbygning vare Kunsten helligede. Hvert Øieblik indviklet i Krinolinerne, stødt paa Albuerne, besværet af Hede, Støv og Støi var det mig vanskeligt at faae et nogenlunde Indtryk af de enkelte fremragende Tavler, der ud af den store Masse særskilt tiltrak sig min Opmærksomhed, medens mit Blik trættedes og min Opfatningsevne sløvedes ved den uoverseelige Vrimmel af de mest forskjelligartede Billeder, der til alle Sider omgav mig. Dog jeg var her nu engang og maatte see at faae saameget ud af Tingen som muligt; dette maatte jeg ogsaa erkjende til Fordel for Udstillingerne, at uden dem vilde Størsteparten af de skjønne Kunstværker være gjemte paa afsides Slotte og i Privatsamlinger, kun tilgjængelige for enkelte Rigmænds Nydelse, medens nu dog Tusinder og atter Tusinder daglig strømme forbi dem, og de kunne virke, om end ufuldstændigt og flygtigt, paa mangt et ukjendt Sind, der bevarer og frugtbargjør Skjønhedsspiren.

Ogsaa i den Kunsten helligede Afdeling af Udstillingspaladset havde England taget Broderparten for sig. Over Halvdelen af de lange Gallerier vare fyldte med engelske Malerier; i Korridorerne og Vestibulerne vrimlede det af engelske Statuer. Den engelske Malerkunst fra

Hogarth (bag ham gaves der Intet) lige til de nyeste og moderneste Billeder i Vandfarve var fuldstændigt og rigt repræsenteret, og denne lange Række frembød blandt mange Besynderligheder og Smagløsheder ikke faa Kunstværker af eiendommelig Skjønhed og gribende Virkning. Hvad Hogarth selv angaaer, denne uforlignelige Humorist og den engelske Malerskoles Fader (levede 1697—1764), da forbausedes jeg ved at finde hans af utallige Kobberstik og Raderinger bekjendte satiriske Billeder her i Originalerne at eie en Friskhed i Farverne, en Elegants i Udførelsen, som jeg efter det stoflige Indholds overvættes og ofte barokke Fylde neppe havde ventet. Især udmærkede sig hans berømte Billedrække »Mariage à la mode« (tilhørende det engelske National-Galleri) sig ved disse Egenskaber. Hogarths Humor er dog saa ægte engelsk-original, af en saadan saftig Drøihed, at den kun lidet er forenelig med Skjønhed og Ynde, skjøndt man veed, at han theoretisk beskjæftigede sig meget med at udfinde Skjønhedslinien. Dette synes mere at være lykkedes hans umiddelbare Efterfølgere Reynolds og Gainsborough, hvis herlige og mangfoldige Portræter (mest i Legemsstørrelse, af Samtidens berømte Mænd og Kvinder) komme en Van Dyks nær i Skjønhed, Kraft og Inderlighed. Blandt de senere Malere paa Grændsen af forrige og dette Aarhundrede tiltalte Wilkie mig mest med sine idylliske og humoristiske Scener af skotsk og engelsk Landliv; han kan med Rette kaldes en bildende Robert Burns. Fra denne Simpelhed, Natur og Gratie have de nyere engelske Malerskoler med Etty, Millais og Holman Hunt i Spidsen beklageligtvis fjernet sig. De have indført en stiv Realisme i Opfatningen, en Grelhed i Farven, en ængstelig Detail i Udførelsen, som vil gjælde for Originalitet og Sandhed, men som ihjelslaaer al Duft og Aand i Kunstværket. Man kan ikke nægte disse Kunstnere stor Dygtighed og en ærlig Stræben, men Virkningen af denne bliver frastødende paa enhver anden Beskuer end den forud ind-

tagne, exclusiv nationale Stok-Englænder. Yderligheden af denne engelske Selvforgudelse bliver anvendt paa Turner, hvori der rigtignok er liden Konseqventse, thi de fleste af denne Mesters utallige Arbeider fjerne sig saameget fra Realismen som vel muligt. De ere for ethvert uhildet Øie et chaotisk Sammenrøre af de sælsomste Farver, Luftvirkninger, Landskabsscener og Figurer, man veed ikke om hentede fra Himmel eller fra Helvede, men sikkerlig ikke fra denne Jord. Og dette Delirium tremens af en syg Kunstnerphantasi holde Englænderne for Kunstens høieste Aabenbarelse — man kalder ham Malerkunstens Shakespeare, en hel Sal i National-Galleriet er hans Forrykthheder helliget, og Gud naade den Fremmede, der vover at yttre en beskeden Tvivl om disse mageløse Billeders sande Fortjeneste. Det var vel for at spare de Fremmede for denne Formastelse, og for ikke at kaste Perler for Svin, at man for Udstillings-paladset i Kensington havde gjort et Udvalg af Turners rimeligste Malerier, hvoriblandt nogle klare og skjønne Vandfarve-Billeder fra hans første Periode, men hvad hjalp saa dette? Den Fremmede behøvede jo kun at gaae til National-Galleriet paa Trafalgar Square for at see ham i al hans forrykte Glorie, og saa var det jo ikke muligt andet, end idetmindste ved Hovedrysten at give Anledning til Forargelse. Fra denne Turnerske Galskab var det mig velgjørende at vende Blikket til Landseers herlige Dyr- og Landskabsbilleder, hvori der med Kraft, Sandhed og Poesi er gjengivet den stumme og dog saa talende Naturs mægtige Sprog. Mindre tiltalte mig denne Mester i Historiemaleriet — et af Fastlandets Malerskoler i vor Tid næsten opgivet Fag, men hvori de britiske Øers Kunstnere endnu konsumere umaadelige Stykker Lærred. Den frugtbareste og mest ansete af disse Historiemalere er Maclise, der har illustreret næsten hele den rige engelske Historie, men rigtignok paa en Maner, der for ubritiske Øine mere ligner broget Dekorationsmaleri end en virkelig fra inden af besjælet

Reproduktion af forgangne Tiders store Personligheder og Begivenheder.

Slutningen af den engelske Maleri-Afdeling dannedes af en uendelig Række Vandfarve-Billeder. Denne Kunstart er nu Mode i England, den antager Oliemaleriets Dimensioner og truer med rent at opsluge dette, ligesom Ægyptens syv magre Køer opslugte de syv fede. To rigt doterede Selskaber have dannet sig til Udbredelse og Forfremmelse af »Water-Colour-Painting«, hvoraf hvert har sin permanente Udstilling, og Billeder af de bekjendteste Vandfarve-Malere betales med enorme Priser. Det kan heller ikke nægtes, at man her i denne Kunstart har opnaaet et mærkværdigt Mesterskab, og at en stor Deel af disse Billeder, især i Fremstillingen af Architektur og Landskab, besidde en eiendommelig Friskhed, en gjennemsigtig Klarhed og Ynde, som i høi Grad tiltaler. Men Oliemaleriets mættede, levende Kraft kan denne Kunstart ikke opnaae, hvorfor den da heller ikke egner sig synderligt for Figurmaleriet, ligesom dens Frembringelser jo ogsaa ere meget snart forgjængelige og maa bevares under Glas, hvorved naturligvis den rigtige Betragtning blændes og forstyrres. Blandt de engelske Vandfarve-Mestere, der have størst Navn og sandelig ogsaa fortjene det, bemærkede jeg Prout og Cox for deres herlige Architekturarbeider, Lewis for hans glødende Skildringer fra Orienten, W. Hunt for hans Frugt- og Blomsterstykker, Cattermale og Haag for Figurmaleriet, Cooke og Duncan for Søstykker, Harding, G. Fripp, Gostineau, Davidson og mangfoldige Andre for Landskabet. I det sidstnævnte Fag erindrer jeg ogsaa en vis Rosenberg, der med stor Virkning havde malet Billeder fra den norske Fjeldnatur, især fra Romsdalen.

Afdelingen for de fremmede Malerier indtog, som ovenfor sagt, den anden Halvdel af Udstillingspaladsets Kunstgallerier. At derved Rummet maatte blive temmelig indskrænket for saa store og rigt udviklede Kunst-

Skoler, som den franske, tydske og belgiske, kan let begribes, og enten det nu var af denne Grund eller andre dybere liggende, nok er det, den franske og tydske Malerkunst var temmelig mangelfuld repræsenteret paa Londonerudstillingen. Ialfald var der ikke Tale om en saadan historisk Fremstilling af Malerkunstens Udvikling i de forskjellige Lande som det, England havde forbeholdt sig Plads til. Den franske Sending lod til at være udført uden nogensomhelst Plan, kun efter Øieblikkets sporadiske Indflydelse; ingen af den ældre franske Malerskoles Mestere vare repræsenterede, meget faa Billeder fra de keiserlige Gallerier i Louvre og Luxembourg, der dog danne Grundlaget for al fransk Kunst, vare medtagne. Selv de berømteste af de nu levende eller nys afdøde franske Malere vare kun sparsomt og utilstrækkeligt repræsenterede, af Paul Delaroche saaledes kun 6 Billeder, hvoraf de fleste af hans mindre betydelige, naar undtages hans herlige, noksom af Müllers Kobberstik bekjendte „Marie Antoinette for Revolutionstribunalet" (nu kjøbt af en londonsk Brygger, Hr. Perkins). Af Horace Vernet var kun tre Billeder, hvori kun eet Bataillestykke, „Slaget ved Alma" (tilhørende Prinds Napoleon). Af Ingres kun eet, „Kilden", en nøgen, blaahvid kvindelig Figur, der seer ud, som hun var frosset fast til Klippevæggen, hvoraf hun øser Vand. Man maa dog ikke derfor forestille sig, at den franske Afdeling i Kunstudstillingen saae mager ud, langt derfra: som Alt, hvad fransk hedder, frembød den et livligt, pragtfuldt, høist interessant Totalbillede. De mange yngre franske Kunstnere, man her gjorde Bekjendtskab med, viste alle i mere eller mindre Grad deres Nations særegne Lethed forenet med Dygtighed, Elegance, Kraft og Smidighed — nogen theatralsk Pomp og Unatur hist og her, men dog i det Hele en tydelig Stræben efter Liv og Skjønhed. Historie- og Genrebilleder som Charles Müllers „Napoleons Moder" og „en Messe under Terrorismen", Henriette Brownes „de barmhjertige

Søstre", Pierre Comtes „Henrik den Tredie og Hertugen af Guise", Bellangé „de to unge Venner" (fundne døde i hverandres Arme paa Slagmarken ved Sebastopol); Portrætter som Flandrins's og Winterhalters, Landskaber og Dyrstykker som Rousseaus, Trayous, Rosa Bonheurs — for blot at nævne Nogle — saadanne herlige Sager maa tiltrække sig beundrende Opmærksomhed selv af den flygtigste Tilskuer og i den mest brogede Tummel.

Erstattede den franske Malerkunst paa Udstillingen i særegen Interesse, hvad den manglede i historisk Omfatning, saa kan man ikke sige nogen af Delene om den tydske. Den var meget fattigt repræsenteret. Dette kom vel tildels deraf, at den nye tydske Malerkunsts eiendommeligste og mest storartede Frembringelse, de philosophisk-historiske og hellige Frescomalerier af Kaulbach, Cornelius og Andre, ikke kunne transporteres fra de Mure, hvorpaa de i Berlin og München ere malede; men selv af de bedre Mesteres transportable Billeder var der ikke mange, og disse ikke blandt de bedste. Af Cornelius var der vel en stor Carton, forestillende de fire Ryttere af Aabenbaringen, men uden Farver; af Kaulbach Intet, af Lessing Intet. Af den Düsseldorfske Skole havde Andreas Achenbach udstillet to Billeder: sin evige Strandbred ved Scheveningen, og et større Søstykke, „oprørt Hav", hvori Bølgerne forekom mig mere lig Sæbeskum end alt Andet; Osvald Achenbach to italienske Billeder, malede med denne Kunstners mærkværdige Sandhed og Lysglands; Knaus, et kraftigt Billede, forestillende en Ligbegjængelse af Bønder i en Skov; Carl Müller, en hellig Familie; Herzog, et norsk Fjordlandskab, foruden mange andre Landskabs- og Figurbilleder af mindre Betydning. Besynderligt nok saae man ogsaa i denne Afdeling et større Billede, „Søkyst ved Norge", af vor Landsmand Hans Gude, betegnet i Katalogen under »Prussia«. Dette skulde vel være en Tribut for hans Professorbestilling ved Düssel-

dorfer=Akademiet, som han dog nu har opgivet for at flytte til England. Men hans bedste Stykke fandtes dog i den norske Afdeling; idetmindste der kunde vi i fremmed Land see vore Kunstnere samlede, hvad vi hjemme i Livet desværre maa savne endnu. Münchener=Skolen af den tydske Kunst var, da Frescomaleriet just der er herskende, ikke saa talrigt repræsenteret paa Londoner=Udstillingen; dog fandtes deriblandt et Maleri, som i Størrelse og Værd erstattede mange mindre. Det var den bayerske Maler Carl Pilatys kolossale Billede, „Nero efter Roms Brand“. Aldrig skal jeg glemme det storartet=rædsomme og dog altid fængslende Indtryk, som jeg modtog af den hvide, frygtelig=skjønne, med Roser bekrandsede Keiserskikkelse, der i Spidsen for sit mænadiske Følge med Verdenslede og Overmod skred hen over de rygende Ruiner af hans Hovedstad, som han selv havde antændt, medens i Forgrunden saaes Grupper af martrede Christnes døde Legemer, bundne til halvforbrændte Bjælker og Kors. — Østerrig havde ogsaa her, som nedenunder i Industriafdelingen, ikke villet slutte sig til det øvrige Tydskland, men havde forbeholdt sig en egen Afdeling; derved vandt det dog kun at stille sin egen kunstneriske Fattigdom til Skue. Naar undtages et anseeligt Billede af Historiemaleren Carl Rahl i Wien (Forfølgelse af de Christne i Katakomberne), var her ikke at opdage Noget, der kunde gjøre en blivende Virkning paa Tilskueren. Adskillige pragtfulde, slikkede, farve=guldstraalende Portrætter af Keiser Frants Joseph og hans smukke Gemalinde tiltrak sig dog Mængdens Opmærksomhed som sædvanligt; ogsaa den imbecile Keiser Ferdinand havde her sit legemsstore Portræt, hvis Pragt kun desmere fremhævede Faare=Ansigtet.

Det lille Belgien havde bedre og fyldigere udfyldt sin Plads i Kunstregionen paa Verdens=Udstillingen end selve „das große Vaterland“. Den nuværende belgiske Malerskole vanslægter ikke fra Forgjængere som Rubens og Van Dyk; den har vel ikke disses overstrømmende

Genialitet og Dybde, men dog en indre Kraft og Dygtighed forenet med en technisk Virtuositet, som forbauser. Historiemalere som Leys og Gallait kunne knapt nogen af de mægtigere Nationers nuværende Malerskoler fremvise; de have begge illustreret deres lille Fædrelands store Historie paa en værdig Maade, baade med Hensyn til Kvalitet og Kvantitet. Leys slutter sig vel meget til den tidligere middelalderske Kunsts stive Former og noget tørre Udførelse; men der gaaer igjennem hans Billeder en ærlig Sandhed i Opfatningen, en Nøiagtighed i historisk Sceneri og Costume, som ikke kan andet end ligesom aftvinge Beskueren en ubetinget Tillid. Det bedste af de Malerier, han denne Gang havde udstillet, forekom mig at være et større Stykke, fremstillende „Forkyndelsen af Keiser Carl den Femtes Edikt om Inkvisitionens Indførelse i Nederlandene". Oplæsningen af Ediktet foregaaer paa et trangt Torv i en af de pittoreske middelalderske Byer, hvoraf der endnu findes flere næsten helt tilbageståaende Levninger i Belgien, f. Ex. Ghent og Brügge. Her har han da havt den ønskeligste Anledning til at udfolde sit rige Studium af disse Byers Architektur og deres daværende Indvaaneres Dragter og Physiognomier; men det er ikke blot ved den ydre Korrekthed, Billedet virker, Begivenhedens indre Betydning træder ogsaa levende frem. Den fanatiske Skadefrohed hos den oplæsende Dominikanermunk og den haanlige Herskermine hos de ham omgivende spanske Soldater, de mangfoldige Yttringer af Sorg, Forfærdelse, Vrede, Forbittrelse og Modstandslyst hos de forskjellige omstaaende Folkegrupper — Alt er mesterligt opfattet og gjengivet. Man føler ved at betragte denne Scene, at af den vil store og blodige Handlinger udvikle sig. Det er ikke et smukt arrangeret Theatertableau, det er Begivenheden selv, som man her i al dens Virkelighed har for sine Øine. Et andet Billede af samme Mester, som her var udstillet, og hvoraf hans eiendommelige Maner ret godt kan udfindes, nemlig „den unge Luther, som synger

Psalmer i Eisenachs Gader", har, seer jeg, været gjengivet i Træsnit i norsk illustreret Nyhedsblad. Kan man ikke frikjende Leys for en vis Tørhed og Nøgternhed, saa vil man derimod hos Gallait finde næsten et Overmaal af Farvepragt og bugnende Fylde. Dette dog heller ikke her paa Sandhedens Bekostning. Gallait er en fuldstændig Realist og gjengiver Naturen til det Yderste, baade i dens Skjønhed og i dens Hæslighed. Men han anvender dertil hele den moderne Kunsts mest udviklede Technik, og han veed at udbrede over sine Compositioner et pulserende Liv og en djærv Kraft, som uvilkaarligt henriver. Hvo har saaledes staaet foran hans her udstillede herlige Stykke: „Grev Egmonts sidste Øieblikke", og er ikke bleven greben af den dybeste Sympathi og Beundring, baade for Frihedsmartyren selv og for Maleren, der saa stort og dog saa simpelt har fremstillet ham i det Øieblik, han tager Afsked med „Livets søde Vane", som Goethe lader ham sige. Her er intet Apparat af Rædselsforestillinger — man seer ikke Skafottet, man seer ikke Bødlen, man seer ikke det ængsteligt ventende Folk — man seer blot to Figurer, Egmont og hans Skriftefader, den sidste Morgen i Fængslet — og dog er man intet Øieblik uvis om, hvad det her gjælder. Grev Egmont har netop aflagt sit Skriftemaal for en Prælat, der sidder i en Lænestol ved Bordet, hvorfra en Lampes døsige, røde Skjær kjæmper med Morgendæmringen i Fængselscellen. Greven selv staaer opreist i det halvaabne Vindue, støttende sig med den ene Haand til Vindueskarmen og skuende ud i Morgentaagen, hvis blege, kolde Lysning falder sært over hans hele Skikkelse og ligesom overrisler den med en Dødsgysen. Hvad han seer derude, hvad der venter ham i næste Øieblik, kan Ingen tvivle om — det afspeiler sig noksom i hans høie, ligesom med kold Sved bedækkede Pande, i de opsvulmede Aarer, der gjennemkrydse den, i den sagte Bæven om de faste Læber, i Øiets stirrende og dog saa uendeligt veemodige Blik. Man maa nu ikke ved alt

dette forestille sig, at han bærer Udtryk af feig Dødsfrygt; tvertimod, der hviler over den hele Personlighed et Præg af mandig Resignation, han staaer der vel menneskeligt grebet og rørende, men tillige troesfast og heltekraftig, som om han vilde sige: Jeg veed, jeg nu skal dø, men ogsaa at jeg dog skal leve hos min Gud og for mit Land. Mindre rent og tiltalende forekom mig det andet Billede af Egmonts Historie, som var udstillet ved Siden af det ovenomtalte. Det var det ogsaa hos os af Kobberstik bekjendte: „Greverne Egmonts og Horns afsjælede Legemer vises den sidste Ære af de belgiske Patrioter". Her har Gallait gaaet over det Skjønnes Grændse og anvendt sit hele Mesterskab i Techniken for at fremstille det blot Gyselige, Væmmelige ved det menneskelige Legemes Opløsning. Man fortæller, at han til Model for disse Lig skal have brugt en netop henrettet Forbryders afhuggede Hoved, som han havde vidst at forskaffe sig. Det er meget troligt, thi Sandheden ved disse voldsomt fortrukne med Forraadnelsens blaalige Tinter allerede mærkede Hoveder er saa slaaende, at den hører mere hjemme paa et Anatomikammer end i Sale, helligede den skjønne Kunst. Gallaits nyeste Stykke: „Dalilah, da hun har forraadt Samson", nærmer sig paa en betænkelig Maade den franske Skoles Hang til Affektation og Overkultur — Dalilah seer her mere ud som en fin, bleg Voxfigur end som en levende, kraftig, nøgen Hetære, hvem hun dog vel skulde forestille. Desto kraftigere og sandere er hans herlige Portræt af Pave Pius den Niende, et Knæstykke, hvor næsten blot to Farver, Hvidt og Rødt, ere anvendte, men dog med en saadan harmonisk Virkning, at det minder om Raphaels bekjendte Portræt af Pave Julius den Anden. — Foruden disse tvende Heroer havde den belgiske Afdeling mange ypperlige Billeder af andre Kunstnere at fremvise, saavel i Figur- og Genre- som i Landskabsmaleriet. Blandt Dyrmalerne glimrede der den uforlignelige Verboeckhoven. — Søsterlandet Holland fornægtede heller

ikke sit gamle Ry med Hensyn til Stillebens-, Architektur- og Landskabsmaleriet; Figurmaleriet var her ikke af saa stor Betydning, dog fandtes i dette Fag ogsaa her adskillige meget respektable Navne, som Bles (ogsaa kjendt i Christiania Kunstforening af hans „Skomagerboutik“), Ten Kate, Israëls 2c., skjøndt de jo rigtignok ikke kunne komme op mod den hollandske Skoles gamle Mestere. Men i det Hele fik man dog baade af Belgiens og Hollands Udstilling det fulde Indtryk, at den gamle, store Kunstperiodes Traditioner der vare trofast bevarede og ikke uden Held givne nyt Liv i den nye Tid.

Saadant Indtryk fik man desværre ikke af, hvad her var udstillet fra Malerkunstens engang klassiske Lande, Italien og Spanien. Raphaels og Velasquez's Hjemsteder levere nu kun brogede, betydningsløse, hule Billeder; ikke een af de mange farveskrigende Tavler, som opfyldte den store, firkantede Sal, der var Italien og Spanien indrømmet, kunde fængsle Beskuerens Opmærksomhed, et Par Portrætter maaskee undtagne. Intetsteds viser Følgerne af disse herlige, rigtbegavede Landes langvarige Forfald og Ulykker sig tydeligere end i deres Malerkunsts dybe Nedsynken fra den ideale Høide, hvortil den engang havde hævet sig. I Skulpturen kan vel Italien endnu nogenlunde hævde sin gamle Rang, men i Malerkunsten staaer det endnu under det Middelmaadige og nærmer sig til halvbarbariske Nationer som Ny-Grækerne og Syd-Amerikanerne, der ogsaa her have villet være med i den almindelige Kunst-Udstilling. Lad os haabe, at Italien, naar det faaer fæstnet og udviklet sig noget i den nye Frihedens og Nationalitetens Æra, hvori det nu med saa megen Energi og Sammenhold er indtraadt, snart vil gjenvinde sin gamle Hædersplads ogsaa i Kunstens Sphære, thi intet Land, ingen Nation er dertil mere og rigere udstyret af Naturen.

Fra denne øienforvildende, brogede, unaturlig-tomme italienske Samling var det med en sand Vederkvægelse, man traadte ind i den tilstødende Sal, hvor den nordiske

Kunst havde sit rolige Sæde. Det var, som kom man fra en med usunde, kvælende Dunster opfyldt italiensk Scirocco-Egn umiddelbart ind i et kjøligt nordisk Sommerlandskab, med frisk Duft fra Gran- og Løvskov, med Fuglesang og Bække-Rislen. Den vel fortjente og glædelige Opmærksomhed, ja Beundring, vore tre smaa nordiske Rigers samlede Kunstværker har tilvundet sig her i dette uendelige Hav af Alverdens Udstilling, er noksom bekjendt og noksom omtalt saavel i udenlandske som i danske, svenske og norske Blade; jeg vil derfor ikke gaae i Detail om det her. Ikke heller behøver jeg at specificere og nøiere omtale Tidemands og Gudes, Marstrands, Exners og Skougaards, Höckerts, Frøken Lindegreens og Nordenbergs og saamange Andres Billeder — de ere alle gode og kjære Kjendinger for nordiske Blikke og Hjerter — men jeg vil blot udtale den dybe Glæde, jeg følte, ved her at see Danmark, Sverige og Norge samlede i een kunstnerisk Stræben, indbyrdes saa forskjelligartede og dog faldende sammen til Enhed i det Store og Hele. Det var mig et trøsteligt Exempel paa, et Bevis for, at vi heroppe i Norge ikke have nødig at isolere os mere, end Naturen allerede har gjort det, for at bevare vor nationale Eiendommelighed, men at vi netop alene ved inderlig Samvirken med vore danske og svenske Brødre vil i Kunsten som i Literaturen kunne naae til den nordiske Folkeaands sande Høider. Derfor behøve vi ikke at opgive os selv, tvertimod:

„Naar da de brede
Bølger af Brødres
Herlige Høisang
Strømme fra Nord —
Stærkt i den vidthen
Tonende Treklang
Norriges Stemme
Høres skal med!“

Udflugt til Skotland og de engelske Søer.

I.

En Jernbanefart.

Fra den myldrende, sindsdøvende, altopslugende britiske Metropolis foretog jeg mod Slutningen af Juli 1862 en liden Udflugt til Skotland og Søerne i det nordvestlige England — det er Indtrykkene derfra, jeg nu vil forsøge at opfriske og meddele. Desværre var min Tid altfor knap, til at disse Indtryk kunde blive andet end flygtige og lidet omfattende, men enkelte af dem knytte sig dog til saa historisk berømte og naturskjønne Steder, at de trods deres Flygtighed maaskee kunne frembyde nogen Interesse. — Det var med en behagelig Følelse af Frihed og Udsigt til for en Tid at slippe bort fra Stad-Uhyret Londons Kvalm, at jeg en smuk Løverdag Morgen indfandt mig i den store Jernbanegaard ved Kings-Cross, hvorfra jeg med Expres-Toget paa „Great Northern Railway“ skulde afgaae direkte til Edinburgh. Denne lange Reise, hvortil man i den for-jernbaniske Tid brugte flere Døgn, ja før Deligencernes Tid vel endog flere Uger, skulde jeg nu ifølge Bradshaws Opgivende tilbagelægge fra Kl. 9 om Morgenen til Kl. 6 om Eftermiddagen, altsaa i 9 Timer. Og saaledes skete det virkelig, men rigtignok i en saa

lynende Fart og med saa saa og korte Ophold paa Mellemstationerne, at jeg ikke kunde faae synderligt Begreb om de Landskaber og Byer, hvilke jeg saaledes foer igjennem, eller rettere, som det syntes, de forbi mig. Jeg erindrer kun, at det gjorde et overordentligt lyst og forfriskende Indtryk paa mig, da vi virkelig tilsidst befandt os udenfor Londons evindelige graasorte Husrækker og røde Skorstenspiber, og det frie, grønne Land endelig stadigt tilsmilede os, kun afbrudt nu og da ved Skovpartier, nette Landsteder og fjerne, epheubeklædte Taarne. Ikke sjelden foer vi ogsaa gjennem større Byer, over hvis mørke Husmasse gothiske Kirker ragede op, men de forsvandt ligesaa hurtigt, som de lod sig tilsyne, og det friskt grønne, jævntbølgende frugtbare Land afgav det stadige, noget ensformige Indtryk. Denne Ensformighed blev ikke synderlig oplivet eller modvirket ved mit Reiseselskab i Vognen — de fleste af dette sad efter engelsk Skik tause for sig selv, enten læsende i en uhyre Avis eller stirrende hen for sig med et koldt og udeltagende Udtryk, som maatte betage En al Lyst til nogensomhelst Tilnærmelse. Saaledes gik det, til vi naaede den gamle Bispestad York, af hvis berømte Cathedral man kun faaer et kort Glimt paa Jernbanen, og hvor vi standsede et Kvarterstid for at sluge noget Middagsmad i os. Nord for denne By antog Landet et mindre frugtbart, men ogsaa mere afvexlende Præg; blaalige Høider viste sig i det Fjerne, og øde Hedestrækninger omgav os ofte. Dette tilsyneladende saa golde Distrikt er dog et af Englands rigeste; thi her findes de talrige, uudtømmelige Stenkulsgruber, som forsyne Storbritannien og hele Verden med Næring for den umættelige Dampkraft. Hele Jordoverfladen er her undergravet og udhulet af disse Gruber, hvis Mundinger til alle Kanter betegnes ved en hvidgraa Damp og høie Skorstenstaarne. Disse temmelig uskjønne, men for enhver Englænder saa interessante, ja begeistrende Gjenstande syntes ogsaa at udøve en oplivende Indflydelse paa mit stive Reiseselskab;

der vexledes endog afbrudte, korte Ord eller idetmindste halv articulerede Lyd, idet man viste hinanden de forskjellige Gruber, ja en tyk John Bull, der hele Tiden havde siddet i taus Værdighed ved Siden af mig, halv bedækket af et uhyre Exemplar af »Times«, skjød nu denne Skjerm tilside fra sit brede Ansigt — betragtede med uendeligt Velbehag de hvert Dieblik forekommende kvalmende Grubeværker, og nedlod sig endog til at udpege og forklare for mig de Gruber, hvor de værste Ulykker vare skete, deriblandt ogsaa den, hvor ifjor over hundrede Kularbeidere paa eengang bleve levende begravne eller kvalte af Kulgas. Men hvad gjør saa det — mente han —, der findes altid nok af dem, som igjen vil krybe ned i disse Dødens Huler for derfra at bringe den sorte Diamant op. Stenkulsdampen og Skorstenstaarnene tiltog mere og mere, indtil vi naaede det sorttilrøgede Newcastle. Dette Hovedsæde for al Stenkulsbedrift var vel vore Kul-Enthousiasters Bestemmelsessted — de forsvandt næsten alle af Vognen og gjorde Plads for Passagerer af en ganske anden Sort, mest Sømænd, hvis hele veirbidte Udseende, grove, men kloge Ansigtstræk og haarde Mundart utvivlsomt betegnede dem som Sønner af det nordlige Søsterland. Det varede heller ikke længe, før de befandt sig i Nærheden af deres Element — fra Newcastle nærmer „Great Northern“ sig mere og mere Havet — trods Jernbanetummelen hørte vi dets Brusen langt borte, thi der blæste en stærk Storm fra Nordost, som ud paa Dagen mere og mere tiltog. Tilsidst fulgte Linien nøiagtigt hele den klippefulde Kysts Krumninger, ofte saa yderligt, at Vogntoget syntes at svæve frit over det oprørte Nordhav, hvis hvidtskummende Bølger med tordnende Drøn brød sig mod Strandens sælsomt formede, forvittrede Klipper. Himlen var atter klar og Landskabet solbelyst, Havet skinnede blaat, hvor det ikke var spættet af de hvide Skumtoppe, men Stormen rasede med en saadan Magt, at Trainet maatte sagtne sin Fart, hvor det var

mest udsat for dens Paavirkning. Det var en egen Følelse saaledes at fare hen som mellem Himmel og Hav, indaandende den friske Søluft, omhvinet af Stormens Piben og Maagernes Skrig, ombruset af Nordhavets mægtige Bølger, der jo kom lige fra mit Fædrelands kjære Kyster og bragte mig en Hilsen fra dette. Det syntes, som maatte selv Jernbanereisen antage en vild-romantisk Karakter, da den nærmede sig det gamle, sagnrige, poetisk-skjønne Skotland. Nu vare vi ved Grændsen — den her saa brede, majestætiske Tveed-Flod aabnede sig for os mellem sine høie Bredder — paa den engelske Side den lille Fiskerby Tveedmouth, over paa den skotske Side viste sig i det skinnende Sollys den gamle Grændsestad Berwick med sine Taarne og Mure paa Afhænget af den steile Bred mod Floden. Dens ældgamle Kastel, saalænge Skuepladsen og Gjenstanden for uafladelige og blodige Feider mellem de to Nabolande, er nu forandret til en Jernbanestation, hvis imponerende Bygning dog er holdt i en borgagtig Stil. Denne Forandring er meget betegnende for Nutiden — Tveedfloden adskiller ikke længer de to Søsterriger, den forbinder dem. En uhyre Viadukt, hvilende paa 28 Buer, hver med 69 Fods Spænding, fører Jernbanen 134 Fod høit over Floden til Berwicks Porte. Dette Kjæmpeværk, værdigt Romernes bedste Tid, blev fuldført i 1850 og er bleven kaldet „den sidste Akt af Unionen mellem England og Skotland." I Sandhed, en bedre og virksommere Unionsakt end aldrig saa mange Pergamentbreve og Mellemrigslove. Faae vi engang lignende Akter mellem Norge og Sverige, mellem Sverige og Danmark, saa er den nordiske Union fuldbyrdet, hvad saa end Antiskandinaverne og Isoleringsmændene sige derimod. „Ja, men det er umuligt," ville de sige — „der kan ikke bygges nogen Viadukt over Øresund." Maaskee ikke — men Dampkraften kan alligevel fuldbringe Forbindelsen mellem de tre nordiske Riger — vi ere jo allerede paa gode Veie dermed — Jernbanen fra

Christiania til den svenske Grændse — Jernbanen fra Goteborg til Stockholm — fra Helsingborg til denne igjen — fra Helsingør til Kjøbenhavn — alle disse Linier kunde jo en ikke fjern Fremtid let sætte i Forbindelse med hinanden — og saa en stadig Dampskibsfart over Sundet — saa er Unionsakten sluttet i det Væsentlige, trods forskjellige Forfatninger og Fordomme.

Men lader os komme tilbage til Skotlands Grændseby, til Tveeds venlige Dal, som vi passerede paa hin Viadukt, der gav Anledning til denne skandinaviske Tanke-Udflugt. — Nord for Berwick vedbliver Jernbanen for en Stund at gaae langs Havbredden, derpaa bøier den ind i Landet ved Ayton og frembyder saa for den Reisende en skjøn Afvexling af grønne, skovbegroede Høie og Dale, rige, frugtbare Sletter, fjerne blaa Bjerge og nu og da atter et Glimt af Havet eller senere den Fjord af dette, som kaldes Firth of Forth. Det Distrikt af Skotland, som Jernbanen fra Berwick saaledes først gjennemskjærer, er den østlige Deel af Merse, med stærk kouperet Overflade og en dristig, høi Kyst; dernæst de brede, østlige Udliggere af Lammermoor-Hills, dernæst Øst-Lothians vidtstrakte, rige, halvøformede Slette, hist og her afbrudt ved terrasselignende Sænkninger og enkelte isolerede Høider, tilsidst det nordvestre Hjørne af Mid-Lothian paa Søsiden af Arthurs Seat. Dette vældige, synderligt formede Bjerg, ved hvis Fod Edinburgh ligger, og som er Alle saa bekjendt ved Walter Scotts Skildringer, viste sig endelig for os med sit Løvehoved glødende i Aftenbelysningen — strax derpaa forsvandt Alt i det tykkeste Mørke — vi vare komne ind i den 420 Fod lange Tunnel, som gjennem den sydlige Side af Calton Hill fører Toget til dets Bestemmelsessted, Edinburgh Jernbanestation. Denne, der er eiendommeligt beliggende i den dybe Dal, som adskiller den nye Deel af Edinburgh fra den gamle, optog os snart; Toget standsede, Vognrækkerne udspyede deres brogede Indhold af Passagerer, den sædvanlige Tumult med

Tøiets Erhvervelse og de paatrængende Udsendinger fra Hotellerne maatte udholdes. Endelig, alt dette vel overstaaet, kunde jeg stige opad den brede, prægtige Stentrappe til Waverley-Broen, ved hvis Fod de forskjellige Jernbane-Termini ere beliggende. Fra denne Bro, der ikke fører over nogen Strøm eller Sø, men over den tørre, dybe Dalgrund, hvorigjennem Jernbanen gaaer, naaede jeg da snart Princes Street, tæt ved Walter Scotts Monument, hvorfra hele Edinburghs romantiske Herlighed laae udbredt for mig; men jeg kunde ikke nu nyde Udsigten, jeg var dertil for træt og fortumlet efter Dagens lange og hurtige Reise; jeg maatte ogsaa strax følge den Tjener, der havde kapret mig og mit Tøi, op til Waterloo Place, tæt under Calton Hill,. hvor vort Maal, det store og prægtige Waterloo-Hotel, var beliggende. Efterat jeg der havde faaet mine Sager bragt i Orden og hvilet mig noget, begav jeg mig atter ud for at nyde Stadens endnu mig saa ukjendte Skjønhed, men Mørket var imidlertid faldet paa, og jeg kunde blot i dunkle Omrids skimte de Søile- og Taarnkronede Høider, de prægtige Paladser, de talrige Monumenter, som paa alle Sider omgav mig. Imidlertid tændte sig snart i dette Skyggernes Rige en Utallighed af Smaalys og Gasflammer, der i glimtende Omrids betegnede de forunderlige, høist afvexlende Situationslinier, som ere denne Stad egne. Især tog Lysene i den gamle Stad hinsides Kløften sig heel phantastisk ud — de tændtes altid høiere og høiere, og syntes tilsidst at blande sig med Stjernerne; de kom fra den tætte Masse Huse paa 12—13 Etager, der klyve opad Bjergaasen, hvorpaa den ældste Deel af Edinburgh er anlagt. Mange af disse Lys bevægede sig uafladeligt, snart kom et, snart forsvandt et andet — det var mig, som om denne gamle, mørke Stads længst afdøde Beboere her ved Nattetid vandrede som Lygtemænd omkring i deres endnu tilbagestaaende himmelhøie, sorte Huse og trange Gader, hvor

saamange uhyggelige og blodige Scener i Tidernes Løb ere forefaldne.

II.

En Søndag i Edinburgh.

Den næste Morgen oprandt klar og solvarm — en Sjældenhed i denne kolde og regnfulde Sommer. Med Glæde saae jeg fra mit Kammervindue i Waterloo-Hotellet Solens Straaler forgylde Monumenterne i den ligeover liggende „High Calton Burying-Ground" (Begravelsesplads), blandt hvilke Monumenter især to ragede frem over alle andre, nemlig et cirkelrundt Mausoleum i antik Stil, bygget over den lærde Historiker David Humes Grav, og en høi Obelisk, opreist i 1845 til Erindring om de skotske politiske Martyrer Muir Palmer, Stirving o. Fl. Bag disse igjen hævede sig i det Fjerne de vældige Toppe af Arthurs Seat, glødende i Morgensolen. Dette partielle Glimt fra mit Vindue af Herligheden, som ventede mig udenfor, lod mig ikke den fornødne Ro til at indtage den rigelige Frokost, som Hotellets Bord efter engelsk Sædvane frembød. Efter at have slugt en Kop The med et Stykke Brød til skyndte jeg mig ud, fulgt af medlidende Blikke fra de tilbagesiddende Frokostgjæster, der i britisk Taushed og Grundighed fortærede deres ristede Skinke med Æg, deres store Skiver kold Roastbeef, deres stegte Sild, deres skotske Havrekager, foruden Masser af engelsk Hvedebrød, Smør og Ost. Siden fik jeg ogsaa god Anledning til at erkjende, at deres Medlidenhed var vel grundet, naar jeg i Løbet af Dagen paa mine Vandringer i de forskjellige Dele af Byen ikke kunde finde en Restauration aaben, det var jo Søndag, en skotsk Søndag, paa hvil-

ken det ansees for en Helligbrøde at koge eller falbyde Mad før efter Kl. 5 om Eftermiddagen. Hvor ofte længtedes jeg ikke i den Tid tilbage til de forladte ægyptiske Kjødgryder i Waterloo=Hotellet!

Naar den uundværligste af alle Livs=Fornødenheder, den at spise, i Edinburgh ansees for stridende mod Søndagens Hellighed, saa kan man vel vide, hvorledes det gaaer med alle andre Forretninger og Nydelser. Alle Boutiker, alle Caféer, alle Museer, alle Theatre og offentlige Forlystelsessteder ere lukkede, al Færdsel er standset, selv Omnibus= og Jernbanetrafiken hviler; kun Kirkerne og de mangfoldige Sekters Forsamlingssale ere aabne og besøges hele Dagen af pligtmæssige Kirkegjængere. Intet privat Selskab, ingen Dands, ingen Musik maa finde Sted om Søndagen; — komne hjem fra de langvarige Kirkebesøg sidde de rigtige Sabbathholdere i Taushed indenfor deres nedladte Rullegardiner og fortsætte deres Andagtsøvelser eller — sove; de mindre strenge tage sig vel en Friluftstour om Eftermiddagen, men for alting først efter Kl. 5. Intet Under derfor, at da jeg denne Søndag Morgen kom ud paa Edinburghs Gader, fandt jeg Byen som uddød, ingen Summen, intet Raab fra Sælgere og Kjøbere, ingen Raslen af Vogne paa Brostenene, ingen Færdsel af Fodgjængere paa Fortougene, undtagen enkelte vildfarende Fremmede som jeg selv, eller nu og da en stille, med nedslagne Øine og Bønnebog i Haand til sit Bestemmelsessted henvandrende Kirkegjænger. Denne fuldkomne Stilhed midt i en stor By gjorde et ganske eget men ikke ubehageligt Indtryk paa mig, som en velgjørende Modsætning til den forvirrende Larm i London, hvor vel Søndagshvilen ogsaa holdes strengt nok, men dog kun lidet formaaer at stilne det umaadelige Menneskehavs brusende Bølger; her i Edinburgh er selv Hverdagens travleste Færdsel Stilhed mod Londons bedøvende Tummel, hvormeget mere da en skotsk Søndags puritanske Fred. Denne Fred er ikke Livets men Dødens, ikke Evangeliets men

Lovens — dog, hvor streng den end var, kunde den ikke forbyde mig, den ubekjendte Fremmede, at vandre om i denne uddøde Stad og idetmindste betragte dens Mærkværdigheder udenpaa. Guds Sol skinnede jo saa straalende varmt paa alle disse Taarne, Paladser, Broer, Monumenter — Guds Himmel hvælvede sig saa klar og smilende over det skjønne Landskab, hvorpaa Staden ligger, over de stolte Bjerge, de blinkende Vande, hvoraf den er omgivet — Gud tillod Blomsterne at gløde og dufte, Smaafuglene at synge i den grønne Park midt i Byen — skulde han da alene ville tvinge Mennesket til paa en saadan Dag at sidde indespærret inden skumle Mure og sove eller høre paa tørre theologiske Afhandlinger? Nei, det kunde jeg ikke tro, og om Skotterne troede det, saa skulde dette ikke forhindre mig fra om Søndagen i al Mag at gjennemvandre og besee deres skjønne Hovedstad.

Fra Waterloo-Place, der ligger lige under den til en offentlig Park indrettede og med Monumenter bedækkede Calton Hill, begav jeg mig op paa dette Bjerg, hvorfra man har det mest udstrakte Panorama-Skue over Staden og det tilgrændsende Land. Ad magelige Stentrapper, dels udhugne i Klippen, dels kunstigt byggede, (der fører dog ogsaa en magelig Kjørevei op) steg jeg op til Toppen, der danner den nordlige Side af Dalen, hvori Holyrood ligger. Paa Vandringen derop kom jeg forbi adskillige andre Monumenter. Tilvenstre saaes det smagfulde Mindesmærke for Dugald Stewart, bygget i klassisk græsk Stil efter det bekjendte Lysicrates's Monument i Athenen; tæt derved det nye Observatoriums græske Tempelfront og Monumentet for Architekten Prof. Playfair, en liden firkantet solid Bygning i dorisk Stil. Høiere oppe det gamle Observatorium, en tung, taarnagtig, gothisk Bygning, der stikker grelt af mod de øvrige Strukturers græske Elegantse. Paa det høieste Punkt af Bjerget kneiser Nelsons Monument, en Bygning, der er mere prægtig end elegant, bestaaende af en Oktogon,

hvorfra hæver sig et rundt Taarn i fire Stokværk, og paa dette igjen et mindre Taarn, som tilsidst bærer en Flagstang. Det hele har en umiskjendelig Lighed med en Kikkert i flere Udtræk, hvorfor det ogsaa spotvis er benævnt: „Nelsons Admiral=Kikkert". Dette hans Tele=skop har dog usædvanlige Dimensioner — det er 102 Fod høit, og man kan stige op i det for at nyde Ud=sigten fra Toppen. I Oktogonen, der danner Kikkertens Basis, findes Restaurationssale og Caféer, men som nu naturligvis vare lukkede. Ikke langt fra Nelsons=Taarnet — noget længere ind paa Bjergets Overflade — saae jeg til min Forundring en mægtig Søilerad reise sig, bærende et halvafbrudt Architrav; det Hele saae ud som Ruinerne af et kolossalt græsk Tempel. Det var ogsaa virkelig en Ruin, men af samme Slags som Marmor=kirkens i Kjøbenhavn — af en aldrig fuldendt Bygning. Det er det saakaldte „National=Monument", grundlagt i 1822 til Ære for de ved Waterloo faldne Helte; det var beregnet paa at blive en fuldkommen Gjengivelse af Parthenons=Templet i Athenen, men Midlerne strakte ikke til denne storartede Plans Udførelse, og man maatte standse, da tolv Kolonner med deres Basis og Architrav vare reiste. Men ufuldendt, som den er, gjør denne Kolonnade paa Toppen af Bjerget dog en mægtig Virk=ning i Landskabet, og bidrager til at give Calton Hill den Lighed med Akropolis i Athenen, hvoraf Edinburghs lærde Indvaanere, der ogsaa gjerne høre sig kaldede Skotlands Athenienserere, ikke ere lidet stolte.

Men Calton Hills største Herlighed er dog den mageløse Udsigt, som derfra haves over Edinburgh og dets Omgivelser. Det var med den dybeste Beundring og Opløftelse jeg hin stille Søndag Morgen nød dette storartede Skuespil, som intet Ord kan beskrive, ja knapt nogen billedlig Fremstilling give et tilfredsstillende Be=greb om. — Kun for at betegne Omfanget af det Rund=maleri, som fra Toppen af Calton Hill udbreder sig for det svimlende Øie, vil jeg angive Navnene paa de vig=

tigste Gjenstande, som derfra oversees. Vestligt for Dugald Stewarts Monument strækker sig det lange Perspektiv af Princes Street med Walter Scotts Monument. Over den nye Fængselsbygning, der ved Calton Hills sydlige Fod er bygget i Form af en Borg med krenelerede Murtinder, sees Humes føromtalte runde Monument, Martyrernes Obelisk, de graasorte Mure i den gamle By (fra hvilken Taarnspirene af Trons Kirke, St. Giles og Assembly Hall rager op) og „The Castle" (Borgen). Corstorphine-Høiene danne en skjøn Baggrund til Husrækkerne paa den nordre Side af Princes Street. Mod Syd har man, naar man seer hen over Høiskolen, Burns Monument og Fængslet, den gamle Byes høit og tæt sammenpakkede Bygninger, der i uregelmæssige Hobe, gjennembrudte af smalle Gyder, stige gradevis op ad den skraa Bjergryg, fra Holyroods dunkle Dal til den alt kronende Høide, hvorpaa Borgen kneiser, og som ender i en lodret affstyrtende Klippeskrænt. Over denne sælsomme Samling af høie, sorte Huse og Skorstene hang stedse en Sky af Røg, hvoraf Edinburgh har i Folket faaet sit Tilnavn: „Auld Reekie" (den gamle Røgby). Bagenfor alt dette reiser „Arthurs Sæde" og „Salisbury-Crags" sig majestætisk som Byens Vogtere, medens de fjerne Lammermoor- og maleriske Pentlands-Høider slutte Perspektivet. Mod Nord sees de mere regulære og elegante Gader i den nye Stad, afbrudte hist og her ved et Kirketaarn, en Mindesøile eller en anden fremragende Bygning, og løbende sammen med Edinburghs Søhavn Leith, der strækker sin lange Brygge ud i den vide, blinkende, en norsk Fjord lignende „Firth of Forth", hvis skjønne Kyster mod Nord dannes af Høiderne i Grevskabet Fife med de blaa Bjerge i Høilandene til Baggrund, hvoriblandt Ben Lomonds og Ben Ledis Spidser i klart Veir kan skjelnes. Mod Øst seer man lige til Lochend, Inch-Keith, Prestonpans-Bay, North Berwick Law og Øen May.

Efter i længere Tid at have holdt min ensomme

Søndags-Andagt her paa dette ophøiede Sted maatte jeg endelig løsrive mig fra denne Herlighed og begive mig ned til de lavere Dele af Staden. Jeg vandrede saa ned ad den førnævnte Princes Street, den skjønneste Gade i Edinburgh, ja maaskee i hele Europa. Den har, som Carl Johansgade i vor lille Hovedstad, kun Huse paa den ene Side, men er fuldt fem Gange saa lang. Den ubebyggede Side grændser til den Række af grønne Terrasser, der føre ned i Kløften mellem den gamle og nye Stad, gjennem hvis Bund Jernbanen til Glasgow nu løber, men som i gamle Dage var opfyldt af en Sump, North-Loch kaldet, der nu er udtørret og forvandlet til smukke Haveanlæg. Over denne Kløft føre flere prægtige Broer, som North Bridge, Waverley Bridge etc. til den gamle Stad, der som en forunderlig Kontrast reiser sine middelalderske, sorte Husklynger, Ringmure og Borgtaarne ligeover for de lyse, moderne søileprangende Paladsrækker i Princes Street. De fleste af disse Paladser ere Hoteller, det ene prægtigere end det andet. En Række straalende Boutikker fylde her Stue-Etagerne om Hverdagen, men idag vare deres lokkende Herligheder omhyggeligt skjulte med mørke Skaadder. Nedenfor Waverley Bridge standsede jeg ved Walter Scotts Monument, et uhyre gothisk, gjennembrudt Taarn, der hellere synes at høre til en ufuldendt Cathedral end at være et Mindesmærke for en enkelt Mand. Rigtignok overstraaler denne Mands Genius hele Skotland og især Edinburgh med et romantisk Lys, men her forsvinder han dog i sit eget Monument. Man bemærker neppe hans Marmorstatue, der sidder i Centralhallen, med Ansigtet vendt mod den nye Stad istedetfor, som det vel havde været mere passende, mod den gamle, den han dog alene har forherliget og dvælet ved i sine historiske Skildringer. Men det kan jo ogsaa være det samme, hvor han vender sig hen, da han som sagt næsten aldeles forsvinder i det uhyre Monument, der omgiver ham. Planen til dette blev udkastet af en

forhen ukjendt Architekt, Mr. George Kemp, der vandt den for dette Øiemed udsatte Pris, men døde førend Værket blev fuldendt. Grundstenen blev lagt den 15de August 1840, og Bygningen var fuldendt i 1844. Dens Høide er 200 Fod, og den har kostet 15,600 Pund Sterling. En Trappe paa 287 Trin fører op til Galleriet paa Toppen, hvorfra man har den herligste Udsigt. I hver Front af Monumentet, over Hovedbuen, ere sex smaa Nicher, tilsammen 24 i Midttaarnet, foruden 32 andre i Omgangene og de mindre ydre Taarne. Disse Nicher ere udfyldte med Skulpturer af de forskjellige historiske og digtede Personligheder, der findes i Walter Scotts Værker. Følgende Statuer udfylde de fire principale Nicher, der krone de fire nederste Buer: I den nordre Niche, der vender mod Princes Street, er en Statue af Prinds Charles Edward (fra Waverley), dragende sit Sværd. I den østlige Niche, paa den Side, der vender mod Calton Hill, staaer Meg Merrilies (fra Guy Mannering) brydende Staven over Bertram. I den søndre Niche, mod den gamle Stad, er Statuen af „Damen fra Søen", som hun fra en Baad træder i Land, og i den vestre Niche staaer „den sidste Minstrel", spillende paa sin Harpe. Den hele Bygning er mere storartet og særegen end skjøn og hensigtsmæssig; man falder mindst paa, at den skal være et Monument for en enkelt Mand, og denne en Skribent.

Herfra fortsatte jeg min Gang i den skjønne Have, der bedækker det øverste af Terrassen langs Princes Street, nydende den friske Duft af Græs og Blomster og den herlige Udsigt over til den gamle Stad og til Borgen (Edinburgh Castle), hvis imponerende gamle Taarne og Mure paa den bratte Klippe altid tydeligere traadte mig imøde, godt svarende til den omgivende Masse høie Huse, sorte af mange Aarhundreders Røg og Veir og yndigt tilgrændsede af de grønne Buske og Græsplainer i Dalen nedenunder. Over Midten af denne Dal, omtrent lige for Borgen, er der opkastet en

vældig Jorddæmning (med en Tunnel under for Jern-banen), og ovenpaa denne er i ret Vinkel med Princes Street opført to pragtfulde Bygninger, begge i græsk Tempelstil med omgivende Kolonnader, »The royal Institution« og »The Art Galeries«. Den førstnævnte Bygning indeholder Rum for det Kongelige Videnskabers Selskab, Institutionen for de skjønne Kunster m. m. Det andet Tempel er bestemt for et National-Galleri af Malerier og Skulpturer, der blev grundlagt af Prinds Albert i Aaret 1850 og fuldendt 1858. Begge disse i den reneste græske Stil opførte Pragtbygninger danne en underlig Kontrast ligeoverfor den gothiske Borg, der stolt og mørk med sine uregelmæssige og svære Mure seer ned paa deres lette og hvidglindsende Søilerader. Paa den anden Side af den Jorddæmning, hvorpaa de ere byggede, fortsætter Kløften med sine Haver og Jernbanen i Bunden fremdeles sit Løb langs med Princes Street, indtil den svinger om Hjørnet af Borgklippen (the Castle Rock), som her er ganske steil og ubestigelig. Hele denne herlige Spadseregang var nu, Søndag Formiddag, næsten ganske folketom — først om Aftenen blev den noget be-livet. Jeg begav mig over Jorddæmningen (the Mound), forbi de to græske Templer til Kløftens modsatte Bred, hvor en smal Trappe mellem Buske og Havepartier førte op til en af de steile Gyder, der danne Adgangen til High-Street, Hovedgaden i den gamle By. Her befandt jeg mig strax i en anden Verden, eller rettere i en anden Tid. De moderne, regelrette Linier, de firkantede Former, de lyse, polerede Kolonnader fra Princes Street vare forsvundne — Middelalderen traadte mig imøde med sine uregelmæssige, kastelagtige Huse, sine mørke Gange og Buer, sit hele phantastiske Væsen. Og dog var denne Gade bred og lys for sin Tid. Men til Be-skrivelsen af den gamle By og Borgen maa vi offre et eget Afsnit.

III.

Borgen. High-Street. Canongate.

Det gamle Edinburgh er bygget paa den kiledannede Bjergaas, der straaner op fra Dalen ved Holyrood til den lodret affstyrtende Høide, hvorpaa Borgen er anlagt. Langs Ryggen af denne Bjergaas stiger den gamle Stads Hovedgade op, nede ved Holyrood kaldet „Canongate" (Kanikernes Gade, efter Holyroods Canonici, der have anlagt den) og høiere op mod Borgen „High-Street". Fra begge Sider af denne Midtgade løbe smaa Sidestræder, eller rettere Trappegange ned til de omgivende Kløfters Bund, og da Byen her i gamle Dage var begrændset med Mure og Vande, maatte Husene sammenpakkes paa Bjergsiderne i en forfærdelig Høide, ikke uden Lighed med de over hinanden ragende Træer paa en brat Skovskrænt. Opad High-Street, der for denne Deel af Byen at være endnu har en anseelig Bredde, vandrede jeg nu op til Castle Hill, en smallere Strækning, forhen et af de Fornemme beboet Kvarter, nu temmeligt øde og forfaldet. Herfra kom jeg ud paa den saakaldte „Castle Esplanade", en aaben Plads foran Borgens Udenværker, benyttet som Paradeplads og Spadseregang, med en herlig Udsigt over den søndre Deel af den gamle Stad som over Fjorden og Bjergene mod Nord. Esplanaden er paa begge Sider begrændset af en lav Mur og prydet eller rettere vansiret med en Bronzestatue af Hertugen af York, opreist 1839. Jeg stod nu ved den yderste Port til Edinburgh Castle, denne ældgamle Borg, der har givet Skotlands Hovedstad Oprindelse og Navn, og hvis mørke Mure have været Vidner til de vigtigste Begivenheder i Skotlands romantiske, men blodige Historie. Denne kun fra den østlige Side tilgjængelige Klippepynt (de tre øvrige ere fast lodret affstyrtende og næsten ubestigelige) har naturligvis fra de ældste Tider været benyttet til Fæstning. Allerede de caledoniske Smaakonger havde her deres faste Sæde,

og der gaaer et Sagn om, at Borgens første Navn har været „Castrum Puellarum“ eller „Pigernes Borg“, fordi Døttrene af de pictiske Konger bleve opdragne og beskyttede inden dets Mure. Senere blev den indtaget af de northumbriske Saxer, og en af disses Konger ved Navn Edvin, der henved Aar 620 havde ombygget og videre befæstet den, gav den Navn af „Edvinesburg“, hvilken Benævnelse, ved Brugen forandret til Edinburgh, siden har holdt sig og er gaaet over paa den By, der snart klyngede sig til Borgen. David den Første erklærede „Edvinesburg“ for en kongelig Borg, og siden var den i lange Aarrækker de skotske Kongers sædvanlige Residents, indtil denne senere blev forlagt til Abbediet Holyrood, medens dog Borgen fremdeles vedblev at betragtes som Monarchiets egentlige Hovedsæde. Den har gjennemgaaet en uendelig Række Beleiringer, Indtagelser og Tilbagetagelser af de forskjellige Partier, der i Middelalderen rystede Skotland under de evindelige Borgerkrige. At nedtegne dens Historie vilde være at skrive Skotlands. Vi ville kun dvæle ved en enkelt Episode, fordi den baade betegner Borgens eiendommelige Beliggenhed og den romantiske Karakter, som gaaer igjennem sast hele dens Historie. Under Stridighederne mellem Bruce og Baliol blev Borgen Aar 1296 indtaget af den engelske Konge Edvard den Første, og forblev i engelsk Besiddelse hele sytten Aar, til den 1313 blev gjenindtaget og befriet af Skotterne under Anførsel af Randolph, Jarl af Moray. Walter Scott giver følgende Beretning om denne dristige Daad:

„Som Jarlen just med haabløse Blik stod og betragtede den stærke Fæstning, blev han privat tiltalt af en af sine egne Soldater ved Navn William Francis, en agtet og tapper Mand. „Jeg tænker, Mylord,“ sagde han, „at I spekulerer paa et eller andet Middel til at komme ind i hin Borg, og et saadant kan jeg skaffe Eder med ikke større Hjælp, end en tolv Fods Stige kan give. Viid, at min Fader i sin Tid var

Høvedsmand i denne Fæstning, og at jeg, den Gang en vild, ung Knægt, havde en Elskovshandel med en smuk Pige i Byen nedenunder. For umistænkt at skaffe mig Adgang til hende var jeg vant til ved Nattetide at hidse mig selv ned over Muren ved Hjælp af en Strikkestige, og saa ad en hemmelig og brat Sti at klavre ned over de steile Klippeskrænter; og dette praktiserede jeg saa ofte, baade ned og op igjen, at selv den mørkeste Nat ikke var nogen Hindring for mine Udflugter. Hvis derfor det skulde behage Eder at angribe Borgen paa denne Maade, saa tilbyder jeg mig selv at være Eders Fører og den Forreste ved Expeditionen." Jarlen af Moray modtog Forslaget med Glæde, og Forsøget blev sat i Værk ved tredive Mænd, kommanderede af Randolph i egen Person og ledede af Francis. Nattens Mørke, Præcipicens Steilhed, Faren for at opdages af Borgvagten og det knappe Haandfæste, de havde at holde sig til ved Opstigningen fra Klippeskrænt til Klippeskrænt, alt dette gjorde Foretagendet saa farligt, at det vel kunde have tilbageskræmt den Modigste. Da de var steget halvveis op, fandt de et fladt Sted netop stort nok til at gjøre Holdt paa; der satte de sig ned for at drage Aande og samle Kræfter til den tilbagestaaende Deel af deres farefulde Expedition. Som de her sade, hørte de Borgvagtens Runde passere paa Murene ovenover dem, og det hændte sig saa, at en af de engelske Soldater af blot Kaadhed og Munterhed kastede en Sten ned og udraabte med det samme: „Jeg seer Jer godt" — uden dog at have en Tanke om, at der virkelig var Nogen nedenunder. Stenen rullede ned over Præcipicen og fløi over Hovederne paa Moray og hans dristige Ledsagere, som de sad ludende under Klippen, fra hvis Top den blev slynget. De havde Aandsnærværelse nok til at forblive ganske stille, og strax efter gik Skildvagterne videre paa deres Runde. Angriberne fortsatte derpaa deres Opstigning og naaede i Sikkerhed til Foden af Muren, hvilken de saa besteg ved Hjælp af Strikke-

stigen, de havde bragt med. Francis, deres Fører, steg først op, Sir Andrew Grey var den Anden, og Randolph selv var den Tredie. Før de alle vare komne op, mærkede Skildvagterne dog Uraad og opløftede Skriget: „Forræderi", saa Borgens Constabel med Flere styrtede til Stedet og gjorde en tapper, skjøndt frugtesløs Modstand. Jarlen af Moray var nogen Tid i stor personlig Fare, indtil den tappre Constabel var slagen, hans Følgesvende flygtede eller faldne, og denne faste Borg forblev i de Angribendes Hænder."

Befæstningerne bleve nu delvis demolerede, for at de ikke igjen skulde tjene fremmed Magt til Værn. Edvard III. lod dem atter opføre og en stærk engelsk Garnison lægge i Borgen, men strax efter blev denne igjen indtaget af Skotterne ved et Krigspuds af Sir William Douglas, kaldet den sorte Ridder af Liddesdale.

Edinburgh Castle blev tappert forsvaret for Dronning Maria Stuart ved Sir William Kirkaldy af Grange. Da Regenten Morton ikke formaaede at undertvinge det, erholdt han Hjælp fra Dronning Elisabeth, der sendte ham 1500 Fodfolk og et Artilleritrain under Commando af Sir William Drury. I fulde tre og tredive Dage modstod Kirkaldy tappert de forenede engelske og skotske Kræfter, og han forlangte ikke at underhandle, før Murene vare næsten nedskudte og Brøndene udtørrede eller fyldte med Grus. Endog da besluttede han med ægte ridderlig Heroisme heller at falde hæderligen paa Voldene end at overgive dem til Fjenden. Men hans Garnison var ikke besjælet af samme heroiske Mod. Den reiste sig i Mytteri og tvang ham til at kapitulere. Drury forpligtede sig i sin Herskerindes Navn til, at den tappre skotske Anfører skulde blive hæderligen behandlet; men Elisabeth, lige ufølsom for Ærens Fordringer og for sin egen Officiers givne Ord, udleverede Kirkaldy til Regenten, som med hendes Bifald lod den tappre Kriger og hans Broder hænge tæt udenfor paa Esplanaden den 3die August 1573.

I 1650 blev Borgen beleiret af Parlamentets Hær under Cromwell og kapitulerede paa ærefulde Vilkaar. Siden blev den mest brugt som Statsfængsel. Ved Unionen med England blev den udtrykkeligt i Unionsartiklerne nævnt som en af de fire skotske Fæstninger, der bestandig skulde holdes i Forsvarstilstand*). Som Følge heraf er den endnu godt vedligeholdt og har en talrig Garnison, men dens militære Betydning er naturligvis næsten forbi, og den tjener nu kun til en Slags national Stads og til Kaserne.

Dens Porte stode aabne, da jeg hin Søndag Formiddag nærmede mig disse nu saa fredelige, forhen saa blodbestænkte Mure. Der var Soldater og Skildvagter nok, deriblandt flere Bjergskotter i deres maleriske Kostume, men Ingen gjorde mig Adgangen til Edwins Borg stridig. I dennes Indre er ellers ikke Stort at see, undtagen den herlige Udsigt fra Bombe-Batteriet over den nye Deel af Staden, over Fjorden og lige til det fjerne Hav. Ad forskjellige Fjeld- og Mur-Affatser med trange Hulveie, gjennem adskillige hvælvede Porte, endnu forsynede med Faldgittre, kom jeg endelig op til den øverste og ældste Deel af Borgen, der nu kaldes Citadellet. En firkantet Borggaard omsluttes her af de mørke, fængselsagtige Bygninger, hvori Skotlands Konger fordum boede. De ere nu berøvede deres fordums Pragt, om de have havt nogen — og benyttes mest til Kaserne og Boliger for Officerer — et Par Værelser have dog endnu bevaret deres kongelige Erindringer, det ene er det saakaldte „Crown-Room“ (Kronkammeret), hvor de skotske Regalia, bestaaende af en Krone, et Scepter og et Sværd, endnu opbevares og forevises; det andet er det saakaldte „Queen Marys Room“, et mørkt og trangt Værelse, hvori den ulykkelige Maria Stuart fødte sin eneste Søn, Jacob, paa hvis Hoved siden Englands og Skotlands fra Arilds Tid fjendtlige Kroner bleve for-

*) De tre øvrige ere: Dumbarton, Blackneis og Stirling.

enede, efterat hans Moders skjønne Hoved først var faldet for en engelsk Dronnings Bøddel-Øxe. Fra dette trange Kammer paa den gamle skotske Kongeborg udgik altsaa Englands og Skotlands Forening, en Begivenhed, der har baaret saa uberegnelige Følger, ikke blot for de to Lande selv, men for hele den uhyre Part af Jordkloden, hvorover det britiske Riges Magt nu strækker sig. Af dette Værelses Historie sees da ogsaa, at skjøndt Holyrood paa Dronning Marias Tid, og længe før denne, var de skotske Kongers sædvanlige Residents, blev dog Borgen taget i Brug ved enkelte vigtige Anledninger. Den ældste gjenstaaende Bygning i Borgen og i hele Edinburgh er et lidet Kapel, beliggende i Nærheden af Bombe-Batteriet og opført af Dronning Margaretha, Kong Malcolm Canmores Hustru, i Slutningen af det ellevte Aarhundrede. Margaretha døde her i Borgen Aar 1093. Hendes ærværdige Kapel, eller rettere Oratorium, bygget i den reneste Rundbuestil, blev længe benyttet til et Krudtmagasin, men er nu restaureret og gjengivet til kirkelig Brug. — Efterat have taget disse Mærkværdigheder i Øiesyn begav jeg mig igjen ud af Borgen ad den samme Vei, jeg var kommen, thi der gives ingen anden, hvis man ikke vilde forsøge at klavre ned over Ringmuren og Borgklippen ad samme hovedkuls Vei, hvorpaa William Francis førte Jarlen af Moray og hans dristige Skare op — men dertil følte jeg mig naturligvis ikke kaldet. Gjennem den lange, mørke Porthvælving, der gaaer under Statsfængslet, hvor Hertugen af Argyle og saa mange andre Offre for den stuartske Opstand engang sad fangne, gjennem de ydre Gaarde og Porte kom jeg snart atter ud paa Esplanaden. Her var det endnu søndagstomt og stille, trods det herlige Veir og den vidunderlige Udsigt — kun enkelte pjaltede Tiggere drev omkring i Solskinnet og anfaldt den letkjendelige Reisende som et dem med Rette tilhørende Bytte — Betleri hørte altsaa ikke til Professioner, der ere forbudte om Søndagen. Jeg

skjønnede dog ikke synderlig paa dette Livstegn, og skyndte mig nedad High-Street igjen for at følge hele Bjergaasens Skraaning ned gjennem Canongate til Holyrood. Hele denne lange Vandring var for mig som en levende Illustration af Walter Scotts udødelige Skildringer, dem jeg fra min Barndom kunde næsten udenad. Her, strax tilhøire for Victoria Hall (en ny gothisk Bygning med Taarn og Spir, der seer ud som en Kirke, men er en Forsamlingssal for den skotske Kirkes General-Synode), gaaer det steile, krumme Stræde „West-Bow“ ned fra Castle Hill til Grassmarket — forhen det almindelige Henrettelsessted. Nedad denne „West-Bow“ var det, at Mobben førte den ulykkelige Capitain Porteous (vist alle mine Læsere bekjendt fra „Fængslet i Edinburgh“) til hans voldsomme Endeligt paa Grassmarket. Fængslet i Edinburgh selv, den gamle „Tolbooth“ eller „Midlothians Hjerte“, hvorfra Pøbelen udrev sit Offer, og hvor den skjønne Effie Deans sad fangen, existerer ikke længer — det stod midt i High-Street ved det nordvestlige Hjørne af St. Giles Kirke, men blev nedrevet i 1817, da den nye Fængselsbygning eller rettere Borg ved Calton Hill var færdig. Kun dets store Indgangsdør med sin mægtige Hængelaas og uhyre Nøgle bleve bevarede fra Ødelæggelsen ved at sendes til Abbotsford, Walter Scotts Landsæde, hvor de nu lukke for dette Skjønhedens og de poetiske Minders veemodige Hjem, istedetfor som fordum for hine Rædselens og Forbrydelsens. Der ville vi siden gjenfinde dem, hvis mine Læsere følge mig saa langt i disse Optegnelser, som paa Udflugten til Abbotsford. St. Giles Kathedral, der kun var adskilt fra Fængslet ved en ganske smal Fodsti, staaer derimod endnu, til det Ydre at see i sin fulde, gothiske Rigdom, som den var i sine stolteste papistiske Dage, da den tællede 40 Altere og var betjent af 70 Præster. Men det er kun i det Ydre, den har bevaret eller rettere restaureret sin gamle Glands. Det Indre er siden Reformationen afdeelt i tre forskjellige Kirker eller rettere

religiøse Forsamlingssale, thi alt kirkeligt Præg er disse Rum saa godt som berøvet. Den Afdeling, der laae nærmest Fængslet, kaldes endnu „Tolbooth Church“ — og det var der, hvor de Dødsdømte sidste Gang før sin Henrettelse bivaanede Gudstjenesten, og hvor i „Midlothians Hjerte“ den livligt skildrede Scene foregaaer, da den dødsdømte Wilson befrier sin Ulykkeskammerat Robertson, Effies Forfører. I denne Kirke gik jeg ind, da den tredie Gudstjeneste den Dag begyndte, just som jeg kom der forbi. Den presbyterianske Gudstjeneste har for os, der ere vante til de gammel-lutherske, varmere kirkelige Former, noget Koldt og Strengt, der idetmindste hos mig ikke kunde virke til Opbyggelse. Alter fandtes her ikke, følgelig heller ikke Messe, Menighedssangen var monoton og uden Ledsagelse af Orgel, nogle Forsangere sad under Prædikestolen og ledede den. Prædikenen, der holdtes af en ung Mand i den bekjendte Genfer-Kappe, var lang, lærd og meget dogmatisk, mere en calvinistisk-theologisk Afhandling end en Opbyggelsestale. Den fulgtes dog med øiensynlig og ivrig Opmærksomhed af den mørkt-alvorlige Forsamling, blandt hvis haarde, ægte skotske Physiognomier jeg bemærkede meer end et, der godt kunde have tilhørt gamle David Deans, den skriftlærde og theologisk-stridslystne Landmand fra St. Leonards. Gud hjælpe Præsten eller »the Minister«, som han her kaldes, om han i sin Prædiken gjorde sig skyldig i den mindste Afvigelse fra de her af Forsamlingens Ældste vedtagne Dogmer — de gamle Karle saae nok ud til at holde nøie Regning med ham og kunne lade ham undgjælde derfor. I det Hele bar Alt i denne Forsamling Præg af, at Loven her dyrkedes mere end Evangelium. — St. Giles's gamle Kirkegaard paa Kirkens søndre Side, hvor Reformatoren John Knox blev begravet, er nu omdannet til en liden offentlig Plads eller Square, kaldet „Parliaments Close“, fordi den foruden af Kirken paa de tre andre Sider begrændses af ensformige, offentlige Bygninger med lange Kolon-

nader og Balustrader, opførte i det 16de Aarhundrede til Sæde for det skotske Parlament, men nu, efter Unionen, benyttede til Retslokaler, Bibliotheker, offentlige Kontorer ꝛc. Midt paa denne lille, mørke Plads staaer en Rytterstatue af Karl den Anden, letfærdig Ihukommelse, der passer meget lidet her i disse alvorlige, presbyterianske Omgivelser. Paa denne Plads kom jeg ud, efterat Gudstjenesten i „Tolbooth Kirke“ var forbi, og fortsatte nu min Vei nedad High-Street. Blandt de mange dunkle Sidegader eller rettere Indelukker (Closes), som jeg paa denne Vei passerede, lagde jeg især Mærke til „the Advocates' Close“ — hvor igjen en af Walter Scotts uforgjængelige Figurer mødte mig —, her boede nemlig den lærde og muntre Advocat Paulus Pleydell, noksom bekjendt fra „Stjernetyderen“. Ligeledes „Dunbars Close“, hvor Cromwells Gardere havde sit Kvarter efter Seiren ved Dunbar; „Fishmarket Close“, hvor Jacob den Førstes ærlige Banquier, Guldsmeden George Heriot (Walter Scotts Læsere bekjendt fra „Lord Nigels Hændelser“) havde sin Bolig, naar han var i Edinburgh, hvor han ogsaa har stiftet det prægtige Hospital, som endnu sees Syd for Borgen. Længere nede, hvor High-Street bliver trangere og kaldes „Nether-Bow“, vises Reformatoren John Knox's anseelige i gothisk Stil byggede Hus. Det tilhørte før Abbeden af Dunfermline, men gik over fra denne papistiske Størrelse til den protestantiske og blev af Byen Edinburgh givet Knox som hans Præstegaard. Her boede han fra 1559 til sin Død 1572. Over Døren staaer den Indskrift i skotsk Dialekt: „Elsk Gud over Alt, og din Næste som Dig selv“ — af hvilket Bud den haarde og intolerante Reformator just ikke altid fulgte den sidste Deel. Fra et Vindue ovenover denne Indskrift skal han ofte have prædiket for Folket ude paa Gaden. Ved Enden af Nether-Bow stod før en stærkt befæstet, massiv muret Port, der dannede Grændsen mellem Byens Grund og Abbediet Holyroods. Denne Port er vel nu forsvunden,

men fra Stedet, hvor den stod, tager endnu „Canongate" sin Begyndelse, den berømte Gade, hvorefter Walter Scott har opkaldt en hel Række af sine Fortællinger. Den strækker sig lige fra Nether=Bow til Pladsen foran Holyrood, og som den fornemste Adgang fra det kongelige Slot og Staden har den paa sine Brostene baaret Alt hvad der var Skjønt, Alt hvad der var Tappert, Alt hvad der var historisk Mærkeligt i Skotland for et Tidsrum af mindst 600 Aar. Her havde de største adelige Familier deres Byresidentser, her færdedes Hoffets skjønneste Damer og prægtigste Riddere, her gjenlød de mørke Mure af Kjærlighedssang og Vaabenklang, her forefaldt de blodige Skjærmydsler mellem de altid stridende Adelspartier, som saa levende beskrives i Walter Scotts „Abbeden", her forfulgte samme Romans Helt, den raske Roland Graine sin knibske og letfodede Elskerinde Katharina Seyton til hendes Faders Palads, her drog den underdeilige Dronning Mary ofte igjennem paa sin hvide Ganger, fulgt af sine fire skjønne Marier, af sine Riddere og Yndlinge, uddelende fortryllende Smil til alle Sider.

Hvilken skjærende Modsætning til hin Glands er Canongates elendige Tilstand nu! »Sic transit gloria mundi« kan den nu med Rette tage til sit Valgsprog. Siden Hoffet drog til London, Holyrood staaer øde, og den nye Stad blev anlagt — er Canongate lidt efter lidt nedsjunket fra sin forrige Høide til den yderste Grad af Nedværdigelse. Den usleste Deel af Edinburghs Befolkning har nu taget Aristokratiets forladte Grund i Besiddelse. Smuds og den laveste Elendighed hersker nu der, hvor fordum Storhed og Rigdom prangede med sin stolteste Glands. De gamle høie Huse staae vel tildels endnu med deres i Sten huggede Vaabenskjolde over Døren, deres smaa Mønetaarne og udtakkede Gavle — men Alt i yderste Forfald, de smukke Stenvinduesskarme ødelagte eller erstattede med raa Brædder — de runde Vinduesruder med smudsige Pjalter de trange Vindel=

trapper, sorte af Røg og Smuds og med fidtede Reb til Rækværk — og hele denne mishandlede Ruin opfyldt af en mylrende, laset Befolkning, hvis Lige i Smuds og modbydelig Lurvethed jeg kun har seet i Ghetto (Jødekvarteret) i Rom. Ved min Indtrædelse i Canongate var nemlig Eftermiddagen skredet saa langt frem, at Søndagstvangen og Stilheden enten maatte være lovlig tilende eller voldelig brudt af dette Kvarters uregjerlige Befolkning — vist er det, at de gamle brøstfældige Huse havde udgydt sine sorte Hulers levende Indhold paa Gaden, hvor der mylrede og vrimlede af vildtudseende, pjaltede Mænd, forfærdelige Kvinder og en uhyre Masse halvnøgne, skidne Børn, alle skraalende, skjændende og skrigende mellem hverandre. Det skotske Brændevin havde tydeligt allerede udøvet sin oplivende Virkning paa denne ædle Forsamling, der nu vilde tage sin Aftenpromenade efter Dagens lange Indespærren. Den kvindelige Deel af denne elskværdige Befolkning var den talrigste og mest fremtrædende, men lignede vissełig kun lidet de skjønne Damer, som paa Maria Stuarts Tid prydede Canongate med deres Yndigheder og rige Dragter. De nuværende Canongate-Damer ligne mest de værste Taterkjærringer, som Walter Scott saa mesterligt har skildret, og meer end en af disse høie, vilde Figurer, med den hullede Plaid kastet kjækt over Skuldrene, med de uredte Ravnelokker flagrende om de gulbrune Kinder mindede mig om Meg Merrilies. Jeg følte dog ingen Lyst til nærmere at indlade mig med disse interessante Personligheder, om jeg ogsaa af dem kunde være bleven spaaet eller bestjaalet, jeg havde havt nok af Lommetyvene i London og skyndte mig derfor snarest muligt gjennem dette Pandæmonium, særdeles glad ved at slippe helskindet ud paa den store aabne Plads, hvor Canongate ender, og fra hvis modsatte Side det gamle Holyroods runde Taarne og gothiske Kirkeruiner ragede skumle op mod den rødmende Aftenhimmel.

Dette ærværdige, vidtberømte Slot, en besynderlig

Blanding af Kloster og Kongeborg, kunde jeg dog denne Aften ikke faae betræde, men forbeholdt mig næste Morgen at gjøre en Pilgrimsvandring gjennem dets gamle Haller og historiske Erindringer — og om dette Besøg vil jeg da i følgende Afsnit af disse Optegnelser give Læseren en kort Beretning. Nu bøiede jeg tilhøire forbi Slottet ind i den saakaldte „Queens Park“, der omgiver det paa tre Sider. Det er dog ingen Park som den, der omgiver Windsor, med skyggefulde Træer, blomstrende Haver, herlige Egeskove, kostelige Plantager. Her er Alt øde og bart, godt svarende til Ødheden i Slottet selv — knapt et Træ hist og her, ellers mager Græsbund. Men til Gjengjæld indeholder denne skotske Queens Park et helt Bjerglandskab, vildt og lyngbegroet som Høilandene selv — hele det mægtige Fjeld „Arthurs Seat“ med Salisbury Crags og endeel af St. Leonards Hill hører dertil med en Omkreds af næsten fem engelske Mile. Her kan man lige fra den mylrende By komme ud i den mest fuldkomne Bjergensomhed. Intet Hus paa de græsklædte lavere Fjeldsider — længere oppe vidtstrakte Græsgange, smaa Fjeldvande, nøgne Klippevægge, dybe Kløfter. Jeg vandrede op ad den brat skraanende Fjeldsti, der fører op langs Salisbury Crags — en halvcirkelformet fortløbende Række af steile Klippeskrænter, der føre hen til St. Leonards Hill, ved hvis Fod David Deans Hytte var beliggende. Denne Fjeldvei, hvorfra der haves den herligste, videste Udsigt over Edinburgh og Omegn, var Sir Walter Scotts Yndlingsspadseergang i hans Ungdom, og i hans ædle Spor sluttede jeg altsaa denne Søndags Vandring.

IV.

Holyrood.

Næste Morgen befandt jeg mig atter paa den halvrunde Plads ved Enden af Canongate, udenfor Slottet og Abbediet Holyrood, hvis Porte nu ikke længere vare

lukkede, men vidt aabne indbød alle Fremmede til en Vandring gjennem dets historiske Haller, rigtignok mod Betaling til Portneren og under Ledsagelse af forskjellige sølvgalonerede Førere, der hver havde sin Flok at vise om. Før imidlertid Læseren med mig slutter sig til en af disse, og træder ind under den lave, mørke Porthvælving mellem de to svære, sorte Hjørnetaarne, der vende ud mod Pladsen, vil det maaskee ikke være ham ukjært at forberedes dertil ved nogle Ord om denne gamle Klosterborgs første Oprindelse og ældste Historie.

Abbediet Holyrood (det hellige Kors's Kloster) blev stiftet Aar efter Christi Byrd 1128 af Kong David den Første for regulære Canonici af Augustins Orden. Samme Kong David gav saameget af Kronens Gods til Kirken, grundlagde og byggede saamange geistlige Stiftelser, at han derfor af den taknemmelige Kirke blev kanoniseret, medens hans Efterfølger Jakob den Første derimod ved hans Grav yttrede „at han havde været Kronen en kostbar Helgen". De majestætiske Ruiner af Melrose, Kelso, Dryburgh og Holyrood foruden mange andre mindre, spredte overalt i Skotland, bære endnu den Dag idag Vidnesbyrd om hans fromme Iver og grændseløse Gavmildhed. En saadan Fyrste behøvede intet særskilt Tegn fra Himlen for at komme paa den Tanke at stifte et helligt Hus tæt under Voldene af den Borg (Edinburgh Castle), hvor han selv oftest residerede. Men Munke- og Folketroen var rimeligvis ikke tilfreds med en saa naturlig Grund, den behøvede en mirakuløs, og Legenden fortæller da Følgende: „Kong David jagede en Dag i den Dal, som ligger øst for Kastellet, der hvor nu Canongate findes, og som paa den Tid udgjorde en Deel af en stor Skov, der var fuld af Hjorte, Hinde, Raabukke og andre saadanne vilde Dyr. Det var just Helligdag, Festdagen for det hellige Kors's Opreisning, eller »Rude-Day«, som den kaldtes, af Rude, Rood: Træ, det hellige Kors's Træ. Kongen var taget ud paa Jagt denne Dag tvertimod sin Skriftefaders, den

lærde og fromme Alcuins Forestillinger, og da han i Jagtens Hede var redet hen til Foden af Klippen, kom pludselig den største og vildeste Hjort, som nogensinde var seet, farende ud af Skoven imod ham og kastede baade ham og hans Hest til Jorden med stor Voldsomhed. For saavidt muligt at redde sig fra Stødet, strakte David begge sine Hænder tilbage mellem Hjortens Takker, og kom derved til med sit Legeme at danne det hellige Kors's Lignelse. Det vilde Dyr flygtede forskrækket ved Synet af dette hellige Tegn, paa hvilket det netop syntes ifærd med at gjøre Vold, og Kongen, der siden blev paamindet derom i en Drøm, besluttede at indvie et Hus til det hellige Træ (the Holy Rude), den hellige Jomfru og alle Helgene, just paa det samme Sted, hvor han „dannede Korset". — Han udførte denne Beslutning, Alcuin blev Klosterets første Abbed, og i Abbediets Segl sees endnu Korset mellem Hjortetakkerne.

En mere historisk Grund for Klosterets Navn findes i den Beretning, som Krønikeskriverne give os om, at Margareth, Edvard Confessors Grand-Niece og Kong Davids Moder, bragte med sig til Skotland et Kors af purt Guld, som var til at aabne og lukke lig en Æske, var prydet med et Elfenbeens-Billede af Frelseren, og indeholdt hvad dengang troedes at være en Splint af det Træ (»Rude«), paa hvilket Christus led. Denne hellige Reliqvie, beretter den samtidige Krønikeskriver Aildred af Rievaux, „blev af den fromme Dronning Margareth overleveret som en arvelig Gave til hendes Sønner", og maatte saaledes være holdt høit i Ære af den fromme og sønlig-elskende David. Det synes derfor næsten sikkert, at det var denne høitskattede Arv, som bevægede Kongen til at indvie Klosteret til det hellige Korstræ (the Holy Rude); og denne Antagelse bestyrkes ved det Faktum, at David selv skjænkede Reliqvien til det hellige Hus, han havde stiftet. Under Navn af „det sorte Træ" (»the black Rude«) blev denne Reliqvie gjennem Sekler betragtet som et Palladium for Skotland og

dets Konger. Ulykkeligvis førte David den Anden det med sig i det uheldige Slag ved Neville's Cross, hvor det den 17de Oktbr. 1346 faldt i Seierherrernes Hænder, i Aarhundreder efter blev opbevaret af Englænderne i Durhams Kathedral og der forevist som en Gjenstand for overtroisk Tilbedelse. For del skotske Folk maatte det i Sandhed synes som et skrækkeligt Vidnesbyrd om Betydningen af Margarethes Kors for Skotland, at paa selvsamme Dag, da det gik ud af hendes unge Descendents Hænder, faldt han selv og Blomsten af hans Adel paa Slagmarken eller bleve tagne til Fanger af de Engelske.

Kongeligt udstyret af sin Stifter med Landgods, Tiender, Privilegier og Rettigheder blev Abbediet Holyrood ogsaa af hans Efterfølgere paa Thronen, som af Private, idelig betænkt med fromme Gaver, saa at det snart voxede til en af de rigeste geistlige Stiftelser i Landet, ligesom dets Abbed altid var en af Rigets første Prælater. En pragtfuld Kirke i den rigeste gothiske Stil opreistes der, omgivet af vidtløftige Klosterbygninger, hvis Bekvemmeligheder vare saa store og rige, at de ofte herbergede den kongelige Familie. Thi i Skotland, som i alle europæiske Lande under Middelalderen, vare Konger og Prindser ofte Gjæster inden et Klosters Mure. Paa deres Reiser gjennem Landet vare slige Bygninger som oftest de eneste store nok til at optage dem og deres Følge. Disse Bygningers stærke Mure og hellige Karakter afgav ogsaa en vis Beskyttelse for den kongelige Person. Udentvivl har ogsaa Klosterets velfyldte Kjøkken og Kjælder bidraget sit til at drage de høie Gjæster did, og mangen skotsk Konge, naar han fra Daggry af havde redet over Bjerge og Dale, gjennem Elve og paa vildsomme Myrstrækninger, har vistnok mod Aftenen med Glæde seet Taarnene af et Kloster dukke op af Dalen, og med Iver sporet sin Hest for at naae did til Nadvertimen,

„Og i det hellige Huus, ved de gode Munkes Bord,
At tømme Klosterviin, under mangt et skjemtsomt Ord“.

Abbediet Holyrood blev endog meer end sædvanligt hædret med slige kongelige Besøg. Tilsidst, i senere Tider, da Edinburgh var blevet Skotlands anerkjendte Hovedstad, residerede Jakob den Tredie næsten bestandigt inden dets Mure, og hans Søn, den ridderlige men ulykkelige Jakob den fjerde, var den første Konge, der byggede et kongeligt Palads i Forbindelse med Klosteret. I dette nyopbyggede Slot var det, han i Aaret 1503 paa det Prægtigste feirede sit Bryllup med Margaretha af England, Kong Henrik den Syvendes ældste Datter, fra hvilken Forbindelse udsprang de senere Konger af det forenede britiske Rige. Jakob den Femte tilbragte kun en meget liden Deel af sit Liv i Holyrood, men han anvendte betydelige Summer paa Paladsets Forskjønnelse og paa „det nye Værk". Dette sidste var udentvivl de store Taarne, der endnu danne det nordvestlige Hjørne af Slottet, og paa hvilke Indskriften: »Jac. V, rex Scotorum«, endnu for nogle faa Aar siden var læselig. I Aaret 1543 brændte Jarlen af Hertfords Armee „Abbediet Holyrood og det dertil stødende Palads", men denne Ødelæggelse kan ikke have været fuldstændig, thi ved den engelske Invasion af 1547 fandt Sir Walter Benham vel Munkene borte, „men Kirken og en stor Deel af Huset vel tækkede med Bly." Siden den Tid er der ikke meer Spørgsmaal om Klosteret og dets Bygninger — kun om det kongelige Slot, hvortil Klosterkirken nu hørte som et kongeligt Kapel, rigtignok meget ødelagt og indskrænket. Paladset selv maa dog i kort Tid være bleven fuldstændigt gjenopbygget eller rettere restaureret omkring de endnu staaende, uforgjængelige Jakob den Femtes Taarne, thi den franske Krønikeskriver Brantome, som i Aaret 1561 kom over med Dronning Maria Stuart, og som ellers ikke taler synderligt smigrende om Alt, hvad han saae i Skotland, siger om Slottet Holyrood, „at det er en smuk Bygning, og ikke ligt nogen anden Ting i dette Land."

Dette Slot blev Dronning Marias sædvanlige Resi-

dents efter hendes Tilbagekomst til Fødelandet i 1561, og her tildrog sig de Begivenheder, der uadskilleligt forbinde Holyrood med den skjønne skotske Dronnings Liv, og fylde dets ærværdige Rum med en altid levende Interesse for enhver Besøger. Her hvilede Maria førstegang efter hendes Ankomst fra det muntre franske Land, det hun elskede og savnede saameget; her blev hun gift med Lord Darnley; her blev Riccio myrdet, næsten lige ved hendes Fødder; her var Skuepladsen for hendes sørgelige Bryllup med Bothwell; her lagde hun sit trætte og forvirrede Hoved til Hvile den skæbnesvangre Nat, før hun blev ført som Fange til Borgen Lochleven; i disse Haller, ved mangt et kongeligt Gjæstebud, fortryllede hun Alle, der saae hende, ved sin Persons Elskværdighed og ved sine yndige Lader; og her var det hun, saalidet skikket til slige Kampe, maatte udstaae de haarde Sammenstød med de ildfulde og ubøielige Ledere af den skotske Reformation. Naar vi betræde hendes Værelser, skulle vi komme tilbage til flere af disse Scener.

Fra Dronning Marias Tid og til Republikens og Cromwells Periode synes ingen videre Forandring at være foregaaet med Holyroods Bygninger, undtagen det, at de siden Jakob den Sjettes Overflyttelse til Englands Kongeborg stod ganske øde, med de faa Undtagelser som Kongernes Besøg i Skotland gjorde. Karl den Første lod sig krone her den 15de Juni 1630; da var Kirken endnu i god Stand. Under Borgerkrigene og den sekteriske Fanatisme under Cromwell blev Kirken naturligvis ødelagt og antog mere og mere den Skikkelse, den nu har, nemlig en tagløs men imponerende Ruin. I Aaret 1650 afbrændte Paladset paany; ogsaa dennegang var det kun de to svære Jakob den Femtes Taarne, hvor Maria Stuarts Værelser findes, hvilke, som ved en Beskjærmelse af Historiens Aand, undgik Ødelæggelsen. Cromwell befalede, at Bygningerne skulde istandsættes, men ingen Deel af Protektorens Værk existerer nu. Men i Aaret 1671 besluttede Karl den Anden at gjenopbygge

sine Forfædres Palads efter en ny Plan, udkastet af hans „Opsynsmand“, Sir William Bruce af Kinross, en anseet skotsk Architekt, og før Slutningen af 1679 var det kongelige Slot i Edinburgh fuldført, saaledes som det endnu findes. Det danner en langagtig Firkant, indesluttende en Gaard, der er 94 Fod i Kvadrat. Hovedfronten er mod Vest og strækker sig i en Længde af 215 Fod. Ved hver Ende er et massivt firkantet Taarn, fire Stokværk høit, som igjen har tre runde Taarne ved dets ydre Hjørner. Et Blik paa de nordre og søndre Taarne ved Vestfronten er tilstrækkeligt til at overbevise Beskueren om, at det førstnævnte er en Deel, og det den eneste tilbageværende Deel, af Jakob den Femtes Palads, medens det sidste kun er en Efterligning deraf, bygget i Karl den Andens Tid. Disse to store Taarne ere forbundne ved en tilbagevigende Væg eller Række Bygninger af blandet Architektur, der ere betydeligt lavere end de indre Sider af Kvadraten. I Centret af denne Vestfront komme vi til Hovedindgangen, der prydes af fire romersk-doriske Søiler, over hvilke er udhugget det skotske kongelige Vaaben, det Hele overraget af et lidet ottekantet Taarn, der ender i Form af en Krone. Vi passere under Porthvælvingen og komme nu ind i den indre Gaard, der er omgivet af Arkader, ni Buer paa hver Side. Øst-, Nord- og Sydsiden af den indre Kvadrat er tre Stokværk høi, ligesom ogsaa Paladsets Øst-Front mod Parken. Disse Façader ere mellem Vinduerne dekorerede med joniske, doriske og korintiske Pilastre, hvilket giver det Hele et broget, moderne og til det nordre Hjørnetaarns alvorlige Høihed kun lidet svarende Præg. Af de fordums Klosterbygninger er nu ikke Spor, det nye Palads bedækker udentvivl meget af deres Grund; det Eneste, som minder om Holyroods fordums geistlige Bestemmelse, er de store, vidtløftige Kirkeruiner, der slutte sig til den ydre, vestlige Langside af Paladset. Her maa altsaa ogsaa de egentlige Klosterbygninger have været; dog strakte de sig vel endnu længere mod Vest, paa den anden Side af Kirken.

Efter saaledes at have orienteret os med Hensyn til den skotske Kongeborgs Historie og Beliggenhed, følge vi vor Fører opad Trappen til venstre Side af Hovedporten; han aabner en Dør, og vi befinde os i en lang, smal Sal, det saakaldte Malerigaleri, fordi det rundt de mørke Vægge er behængt med grimme Portrætter af ikke mindre end 100 skotske Konger, hvoraf de fleste rigtignok ere apokryphiske. Denne store Sal, der nu støder til Jakob den Femtes og Maria Stuarts Taarn, men dog er en Deel af Karl den Andens nye Palads, har ogsaa sin historiske Erindring fra Stuarternes sidste Tider. Det var nemlig der, hvor Prætendenten Karl Edvard, efterat han i Septbr. 1745 havde holdt sit Indtog i Edinburgh og taget Bolig i sine Forfædres Borg, efter det heldige Slag ved Prestonpans gav det store Bal, som er saa livligt beskrevet i Walter Scotts „Waverley". Saa levende stod denne mesterlige Skildring for mig, at da jeg betraadte denne Sal, syntes jeg der endnu at maatte see den ulykkelige, ridderlige Prinds, den kjække, sig opoffrende Fergus Mac-Ivor, den ædle, høihjertede Flora og den blide, yndige Rosa Bradvardine. Men Stilheden og Ødheden i det store Rum erindrede mig altfor snart om, at hine Stuartslægtens og dens Tilhængeres korte Glædes-Dieblikke her havde været som Dands og Latter i Dødens Hus, snart efterfulgte af Cullodens blodige Rædsler, af Tower Hills Skafotter, af Exil, Sekvestration, Mangel, Udryddelse af Slægt og Venner og af mangt et brændende Tagrøst, mangen ødelagt og forladt Dal vidt over Skotlands Høilande. Efter Unionen er i denne Sal foregaaet Valget af de skotske repræsentative Pairs, ligesom den ogsaa har været brugt som Audiencerum for adskillige høie Funktionærer inden den skotske Kirkebestyrelse.

Fra Malerigaleriet førtes vi atter ud paa den store Trappe og derfra til en Dør paa venstre Haand, gjennem hvilken vi traadte ind i Lord Darnleys Værelser. Disse befinde sig naturligvis i den gamle Deel af Bygningen, i

Jakob den Femtes Taarn, lige under Dronning Marias Rum. De have dog Intet bevaret af deres gamle Præg, undtagen de tykke Mure og Vinduesfordybninger. Murene ere beklædte med lysegrønne, nu lasede, franske Papirbetræk fra Begyndelsen af dette Aarhundrede, de sparsomme Meubler ere i Rococo-Smag, enkelte betydningsløse Malerier, mest Portrætter og Landskaber, stirre fra Væggene. I det saakaldte Lord Darnleys Soveværelse findes i Sydvest- og Nordvesthjørnet to smaa runde Taarnkammere. Til det ene af disse kunde man komme udenfra ved en smal privat Vindeltrappe, hvis Indgang var fra den vestlige Side af Jakob den Femtes Taarne, strax ved Kirken. Ad denne Trappe steg Riccios Mordere op til Darnleys Rum, hvor de forsamlede sig, før de ad en anden hemmelig Trappe steg videre op for at fuldbringe Mordet paa den italienske Sanger. Vi fulgte ikke deres Spor, men blev af Føreren igjen ledt ud til den større Trappe, hvorfra vi da kom op i det øvre Stokværk og gjennem en lav Dør ind i en trang, dunkel Gang, der danner Entréen til den ulykkelige Dronnings private Værelser. Her i denne Gang vises endnu en mørk Plet i Gulvet som Levning af hendes Yndlings Blod — hid var det, at hans Mordere slæbte ham ud, og hvor han blev liggende, gjennemboret af sex og femti Dolkestød. Herfra traadte vi ind i Dronning Marias Audienceværelse, et firkantet, ikke meget stort Rum, sparsomt oplyst af to dybe Vinduer, af hvilke det ene vender mod Nord, det andet mod Syd. Dette Værelse, som de øvrige i denne Suite, synes at være ladt i den oprindelige Stand, idetmindste gjør Alt her et Indtryk af middelaldersk Mørke og falmet Pragt. Loftet er inddeelt i Panel-Compartimenter, prydede med kongelige Navneciffre og Vaaben, Væggene ere behængte med gamle, vævede Tapeter, hvis Farver og grimme Figurer ere afblegede af Tiden. Midt paa den ene Væg staaer en gammel Pragtseng med Træværk af udskaaret Arbeide og Forhæng af guldbroderet Fløiel, nu mølædt og sort af Aarhundreders

Land. Denne Seng har baaret tre Generationer af Slægten Stuarts navnløse Ulykke. Paa den skal Kong Karl den Første, Dronning Marias Sønnesøn og Efterfølger under Bøddeløxen, have hvilet under sit Ophold i Holyrood i 1630; paa samme Leie, under samme guldstive Forhæng hvilede hans ulykkelige Descendent, Prinds Charles Edvard, i September 1745, og efter Slaget ved Culloden lagde hans Overvinder, Hertugen af Cumberland, sit Hoved paa den samme Pude. Men den mest levende Interesse faaer dog Værelset af dets oprindelige Beboerinde, den vidunderlig deilige, aandrige, katholskfromme men letsindige og brødefulde Maria Stuart. Her var det, hun modtog sine stolte og oprørske Baroner, her var det, hvor hun maatte udholde saamangt et Sammenstød med den fanatiske Reformator John Knox. Strax efter hendes Ankomst til Skotland begyndte disse; paa selve hendes Indtogsdag, den 2den September 1561, havde Knox Foretræde hos Dronningen, der var bleven underrettet om en furiøs Prædiken, han i St. Giles havde holdt mod Messen i det kongelige Kapel, hvoraf Følgen havde været, at en rasende Folkehob styrtede mod Slotskirken, raabende: „Skal Afgudsbilledet igjen vorde opreist i vort Land? De afgudiske Præster skulle dø Døden!“ — Med Nød havde Dronningens uægte Broder, Lord James Stuart, selv en af Reformens Hoveder, faaet stillet Mobben tilfreds og bragt Rolighed tilveie. Dronningen troede maaskee, at en personlig Sammenkomst med Reformpartiets Leder kunde blidne hans Strenghed. Knox fremstillede sig i Holyrood og blev indladt i dette samme Værelse, hvor han fandt den skjønne Dronning, kun opvartet af Lord James Stuart. Samtalen begyndte med, at Dronningen besværede sig over hans Bog, betitlet „Trompetens første Skrald imod Kvinders monstrøse Regimente“, og over hans Intolerance mod Enhver, som var af anden Mening end han; og hun opfordrede ham til at adlyde Skriftens Bud (hvoraf hun netop holdt et Exemplar i sine Hænder),

idet hun ønskede, „at han vilde bruge mere Mildhed i sine Taler." Knox „bankede i sit Svar saa hastigt paa hendes Hjerte, at han bragte hende til at græde." Saa stor var Dronningens Bevægelse, at Lord James Stuart selv forsøgte at berolige hende og mildne det Sprog, hun havde hørt. Med Taarer af Angst og Vrede sagde hun til Knox: „Mine Undersaatter, synes det, maa adlyde Eder og ikke mig; jeg maa være dem underdanig, ikke de mig." Efter nogen videre Ordvexling blev Knox demitteret fra den kongelige Nærværelse, og han forlod Holyrood overbevist om, at Marias Sjæl var for evig tabt, at hendes Omvendelse var haabløs, fordi hun blev ved „med sin Messen og foragtede og gjorde Nar af alle Formaninger." Ikke desmindre kom han ofte igjen med disse Formaninger, som dog mere lignede Trudsler, han „bankede endnu ofte paa hendes Hjerte," men frembragte kun Taarer, bittre Ord og voldsomme Scener. Efter en af disse blev han en Gang befalet at forlade hendes Kabinet; men man fik ham ikke længere end i Forværelset, hvor han blev siddende over en Time, talende for Dronningens fire Mariaer og øvrige Hofdamer, som der vare forsamlede. „O, mine smukke Damer," sagde han da blandt Andet, — „hvor behageligt vilde ikke dette Eders Liv være, dersom det kunde vare bestandigt, og I saa kunde gaae ind i Himlen med al denne herlige Pynt! — Men Skam faae den slemme Karl Døden, som kommer, enten vi vil eller ikke, og naar han har lagt sin Haand paa Eder, vil de stygge Orme faae travlt med dette Eders Kjød, om det er nok saa hvidt og fint; og den stakkels Sjæl vil, frygter jeg, blive saa svag, at den hverken kan bære med sig Guld eller Garnering eller Broderi eller Perler eller kostelige Stene." — Efter en saadan Formaning, vist sjelden hørt i et kongeligt Palads, forlod han dette for den Gang, men kom ofte igjen, prædikede tilsidst formeligt Oprør og hvilede ikke, før Dronning Maria med alle

hendes muntre, men papistiske Ledsagere vare forjagede fra dette mørke Palads, ja fra selve Skotland.

Fra Audienceværelset førtes vi ind i det tilstødende „Tronning Marias Sovekammer", heller ikke stort, kun lidt over tyve Fod langt og atten Fod bredt, med to dybe Vinduer, et mod Nord og et mod Syd. Loftet er ogsaa her tavlet, med Emblemer af skotske Konger, Væggene ere behængte med mørke, vævede Tapeter, forestillende Mythen om Phaetons Fald. Her staaer Tronningens egen Seng, hvis afblegede og af Tiden haardt medtagne Omhæng er af rødt Damask med grønne Silkefryndser og Duske. De historiske og romantiske Begivenheder, som ere forbundne med dette Rum, gjør det vistnok til det interessanteste Værelse i Skotland, ligesom Kammerets melancholske og afblegede Udseende staaer i udmærket Overensstemmelse med dets Fortælling om Sorg og Brøde. Paa den nordre Side af Værelset er en liden Dør, halv skjult af Tapetseriet; den fører til den hemmelige Trappe, ad hvilken Darnley og hans skjændige Staldbrødre steg op til de kongelige Værelser for at myrde Riccio. Ved det sydvestlige Hjørne leder en smal Dør ind til Tronningens Paaklædningsværelse, et lidet Rum, ikke mere end ti Fod i Kvadrat, ligeledes behængt med afblegede, vævede Tapeter. Ligeoverfor i det nordvestlige Hjørne, tæt ved Døren til den hemmelige Trappe, er Indgangen til et andet lignende lille Taarnkammer eller Closet, kaldet Tronningens »Supping Room« (Aftensmaaltids-Værelse). Her var det, at det egentlige Mord foregik, medens Tronningen sad ved Aftensbordet med fem Fortrolige, indbefattet Riccio. Man kan næsten ikke forstaae, hvorledes selv disse faa Gjæster kunde have Plads her i dette trange Rum, der seer mere ud til et Fangebur, udhulet i den tykke Mur, end som et kongeligt Spiseværelse. Desto skrækkeligere maa Trængselen have været, da Morderne brød herind, væltede Bordet, holdt fast ved den skrigende Tronning, nedstak Riccio ved hendes Fødder, medens han klamrede

sig fast i hendes Kjole. Dog, det er her Stedet at give Læseren en nogenlunde fuldstændig Beretning om hin gruelige Gjerning, dens Aarsager og dens nærmeste Følger.

Ikke længe efter Dronningens Giftermaal med hendes unge Slægtning, den ubesindige og drengeagtige Henrik Darnley, Søn af Jarlen af Lennox, var der to Sammensværgelser i Gang — den ene sigtende til at dethronisere Maria, den anden til at myrde David Riccio, hvilken sidste Plan ikke havde nogen ringere Høvding end Darnley selv i Forbindelse med hans Fader Lennox. Darnley, hvis Fjender nu vare talrige, og hvis Opblæsthed var ubegrændset, bragtes til den Tro, at Riccio var den eneste Ophavsmand til de Forholdsregler, der berøvede ham aktiv Deel i Kronen og Regjeringen, hvortil han dog saavel ved sit udsvævende Levnet som ved aandelig Imbecilitet var aldeles udygtig. Maria havde allerede smertelig nok opdaget, at hun havde bortkastet sin Kjærlighed paa En, hvem det var umuligt at behandle med Tiltro eller Agtelse, og Følgen var en ulykkelig Trætte, der ved Darnleys Opførsel med hver Dag blev gjort mere uforligelig. Det første Offer for denne Kulde mellem Ægtefolkene og for Darnleys Voldsomhed var Riccio, paa hvem Darnley blev rasende skinsyg, maaskee ikke uden Grund. Storhertugen af Toscanas, Cosmus den Førstes Agent beretter, at et Forsøg paa at myrde Riccio blev forhindret ved Lord Seton. Senere blev det paatænkt at dræbe ham, medens han spillede et Parti Fjerboldt med Darnley, der skulde indbyde ham i denne Hensigt. Randolph skrev til Leicester i England, at Darnley og hans Fader havde besluttet at myrde Riccio — at det vilde blive fuldført inden ti Dage — at Kronen vilde blive tagen fra Dronningen — at endnu mørkere Planer vare udrugede mod hendes Person, hvilke han ikke vovede at nævne i sin Korrespondance.

Saaledes var de kongelige Beboere af Paladset

Holyroods skrækkelige Tilstand under denne Krisis. Marias Nægtelse af at dele Kronen med ham ledte snart til Kulde, Bebreidelser og absolut Fjernelse fra Darnleys Side. Han behandlede hende offentlig med Haan, skyede hendes Selskab, styrtede sig i lave Udsvævelser og førte et høist uværdigt Liv. Den Afsky, hvormed Dronningen, dengang langt fremskredet i sit Svangerskab, betragtede sin Husbond, var vel bekjendt i hele Kongeriget, og dog syntes Darnley ganske ubekymret om, hvad hun tænkte eller følte.

Riccio, den nærmeste Gjenstand for Tragedien i Holyrood, var i bestandig Opvartning hos Dronningen i Egenskab af fransk Sekretær og boede i Paladset. Denne ulykkelige Fremmede, der af Sir James Melville beskrives som „en lystig Karl og en god Musicus“, var født i Turin i Piemont, hvor hans Fader var en fattig Musikant. Riccio fulgte den Piemontesiske Ambassadør til Skotland, tiltrak sig snart der Dronning Marias Opmærksomhed og blev i 1561 ansat som hendes Kammertjener. Maria var kjær i Vokalmusik, og da hun havde tre Tjenere, der sang tre forskjellige Stemmer, blev Riccio anbefalet hende som skikket til at synge den fjerde Stemme eller Basstemmen. Han vedblev som Tjener indtil Roulet, Dronningens Sekretær, hvem hun havde bragt med fra Frankrig, fik sin Afsked, hvorpaa Riccio blev udnævnt til hans Efterfølger. Han synes fra første Færd af at have været upopulær, og hans Indblanden i Statssager gjorde ham snart til Gjenstand for bittert Had. Han blev desuden mistænkt for at være en Pensionist af Paven, hvilket naturligvis forøgede Uvillien mod ham. Han gjorde sig til Mellemmand ved den kongelige Bestyrelse af de offentlige Domstole og berigede sig ved de Gaver, han modtog af dem, der vilde sikkre sig hans Indflydelse. Hans Stilling gav ham nødvendigvis megen Adgang til Dronningens private Selskaber; hun yndede ham for hans slebne og føielige Manerer, hans morende Talenter og hans Tro-

stab. Sir James Melville beretter en Samtale, han havde med Riccio, der, siger han, ikke var uden Frygt, og blev af Melville raadet til at opføre sig med den Ydmyghed, der tilkom hans Stilling, ikke at blande sig i Statsaffærer, altid at give Plads for Adelen og, naar den var tilstede, at trække sig tilbage fra Dronningen. Riccio erkjendte disse Raads Klogskab og sagde, at han vilde følge dem; men sidenefter fortalte han Melville, at Dronningen ikke vilde tillade ham det, og at han var nødt til at vedblive som forhen. Sir James beretter ogsaa en Samtale, han havde med Maria angaaende Riccio, idet han raadede hende til at være forsigtig med Hensyn til den Gunst, hun viste En, der var mistænkt for at staae i Pavens Sold, og til at forandre sin Opførsel imod ham. Men uden Nytte. I Førstningen, strax efter Darnleys Ankomst til Skotland, knyttede denne en mærkelig Intimitet med den af Dronningen saa yndede Sekretær, ja den sidstnævnte var ham endog en mægtig Advocat hos Maria til Gunst for hans Beilen til hendes Haand. Ogsaa en kort Tid efter BryllupPet tiltog Riccios Indflydelse hos begge de kongelige Ægtefæller. Men snart blev Darnley alvorlig skinsyg paa ham, og Riccios Fjender benyttede sig heraf til at ophidse den svage Darnleys imbecile Sind i den Grad, at han den 10de Februar 1565 sendte sin Slægtning George Douglas til Lord Ruthwen, til hvem han havde den største Tillid, for at besværge denne at staae ham bi mod „Skurken" Riccio. Ruthwen var da saa upasselig, at „han knapt var istand til at gaae tversover sit Kammer" — og dog samtykkede han i at tage Deel i Mordet. Darnley maatte sværge at holde Planen hemmelig, men ikke desmindre fik Randolph Nys derom og berettede det i et Brev (som endnu existerer) til Jarlen af Leicester, næsten en Maaned før Udaaden blev fuldført. De første Sammensvorne mod den ulykkelige Riccio vare dog i Virkeligheden Jarlen af Morton, Lorderne Ruthwen og Lindsay og Maitland af Lething=

ton; den sidstnævnte var det, som listeligen forstod at gjøre Darnley til Patron for Planen og til hans Medsammensvornes Skalkeskjul. Mortons store Projekt var at sprænge det snart sammentrædende Parlament, fængsle Dronningen, udraabe Darnley til Navnekonge og stille Jarlen af Moray (Dronningens Halvbroder) i Spidsen for Styrelsen. Alt dette skulde blive fuldført gjennem Mordet paa Riccio. Det vilde være umuligt her at gaae mere i Detail om alle de smaalige Træk, om Sammenvævningen af to Planer eller „Covenants“ og andre Begivenheder, der ere forbundne med denne mørke Sag — Saadant hører mere til den almindelige Historie, hvor betegnende det end kunde være til at oplyse hin Tidsalders hensynsløse Fordærvelse. Nok er det, at flere Varsler om den overhængende Fare bleve Dronningen bibragte, men hun oversaae dem. Ogsaa Riccio modtog en betegnende Advarsel fra en Person, kaldet Damiat, en anseet Astrolog, der raadede ham til at opgjøre sine Affærer og forlade Skotland. Men ingen Advarsel frugtede.

Parlamentet blev aabnet af Dronningen i egen Person først i Marts 1565, ved hvilken Leilighed hun red fra Holyrood til »The Tolbooth« i Nærheden af St. Giles Kathedral, iført „underbar prægtig Dragt“. Maria opfordrede Darnley til at ledsage hende til Parlamentet denne første Dag, men han foretrak at ride til Leith „med syv eller otte Heste“ for at more sig. Om Aftenen, Løverdagen den 9de Marts, var Paladset Holyrood omgivet af omtrent fem hundrede Personer. Jarlen af Moray og Lord Lindsay holdt Vagt udenfor, og et hundrede og tredsindstyve Mand opfyldte den indre Gaard. Dronning Maria befandt sig i den Deel af Paladset, som var bygget af hendes Fader, og i de Værelser, vi nylig have beskrevet. Klokken var syv; hun sad netop ved Aftensbordet i hint lille Taarnkammer, vi nys betraadte, hengivende sig til den lette Munterhed, hvori hun fandt saameget Behag. Tilbords med hende

vare Grevinden af Argyll og Commendatoren af Holyroodhouse, hendes illegitime Søster og Broder; Beaton af Criech, »Master of the Household«, Arthur Erskine, Capitain i Garden, og Riccio. Pludselig blev Forhænget, der bedækkede den private Indgang fra Darnleys Værelser til Sovekammeret, løftet op, og Darnley traadte strax ind i Kabinettet, hvor Dronningen sad, tog Plads ved hendes Side og slog sin Arm paa en fortrolig Maade om hendes Liv. I næste Øieblik blev Forhænget i det tilstødende Rum, hvortil Døren stod aaben, atter pludseligt løftet i Veiret, og Lord Ruthwen skred ind i Kabinettet, hans høie Skikkelse klædt i fuld Rustning og hans Aasyn spøgelseblegt af Sygdom og utæmmet Raseri. Forskrækket ved saa sær og truende en Figurs Indtrængen sprang Dronningen op fra sit Sæde, og med den Værdighed, hun saa vel kunde antage, naar det var nødvendigt, befalede hun Ruthwen at forlade de kongelige Værelser. I samme Moment hørtes Støi af Personer, der styrtede opad den private Trappe, derpaa Trampen af tunge Fødder i det tilstødende Værelse, og i næste Øieblik, under det blodrøde Skjær af svingede Fakler, styrtede Ker af Faldonside, George Douglas og adskillige Andre ind i det lille Rum med Sværde og Dolke glimtende i deres Hænder, „saa voldsomt og uærbødigt", siger en Samtidig, „at Bordet med samt Lysestagerne og Retterne paa det blev kastet mod Gulvet." Bordet faldt paa Dronningen, som da var i sit Svangerskabs sjette Maaned, hvorpaa Ruthwen, svingende sin Dolk, raabte: „Intet Ondt er meent imod Eder, Madame, men kun imod hin Skurk." Den ulykkelige Riccio, der saae at det gjaldt hans Liv, sprang bag Maria, klamrede sig med Fortvivlelsens Greb fast i hendes Kjole og skreg ynkeligt: „Retfærdighed! frels mit Liv Madame, frels mit Liv!" — De Sammensvorne trængte paa, og medens Darnley stræbte at løsrive Riccio fra Dronningens Person, satte Ker af Faldonside, en brutal Grændseridder, en Pistol for hendes Bryst,

truende med at fyre, dersom hun gjorde unødig Modstand. Medens Darnley brugte al sin Magt for at holde Dronningen tilbage, snappede George Douglas Darnleys Daggert ud af Skeden, stak Riccio med den over Dronningens Skulder og lod den siddende i hans Legeme. De Sammensvorne trak derpaa rasende den stakkels Sekretær igjennem Sovekammeret og Audienceværelset, huggende og stikkende ham hele Veien, til han faldt ved det øverste Trin af Trappen strax udenfor Døren til Forværelset, gjennemboret af sex og femti dybe Stik. Maria sad imidlertid skjælvende i det lille Taarnværelse, indtil en af hendes Damer bragte hende Underretning om, at Riccio var slagen, hvorpaa hun tørrede sine Taarer og udraabte: „Er det saa? — Da maa jeg tænke paa Hevn."

Den brutale, frastødende Ruthwen stolprede nu ind igjen i det kongelige Kabinet med sin Daggert rygende fra Mordet, udmattet af Anstrængelsen, og forlangte et Bæger Vin, en Begjæring, som man ikke turde andet end opfylde; men Dronningen sagde i en bestemt Tone: „Dette skal blive dyrt Blod for Somme af Eder." Riccios døde Legeme blev slæbt ned til Portnerens Lukaf, afklædt og mishandlet paa den skammeligste Maade. Man forsikkrer imidlertid, at hans Lig siden blev for en Tid nedsat i den kongelige Gravhvælving efter Dronningens udtrykkelige Ordre, en Omstændighed, som siden blev erindret til hendes Skade.

Efterat Mordet var udøvet, holdt Morderne Dronningen strængt fanget i hendes egne Værelser, Darnley overtog den kongelige Magt, opløste Parlamentet og befalede Stænderne at forlade Edinburgh inden tre Timers Frist. Til Jarlen af Morton og hans væbnede Følge blev Bevogtningen af Slottets Porte betroet, med Ordre at Ingen maatte slippe ud; imidlertid lykkedes det Jarlerne af Atholl og Bothwell at undgaae Vogterne ved at springe ud af et Vindue. Den følgende Morgen, som var en Søndag, blev Sir James Melville „ledet ud"

til Porten. Dronningen saae ham passere over Gaarden, stødte sit Vindue op, rakte Hovedet ud og bad ham at allarmere hendes tro Undersaatter, saa hun kunde blive befriet ud af Forrædernes Hænder. En Trop Mænd under Anførsel af Lennox's Hushovmester blev sendt efter for at standse ham, men Sir James fik dog Lov til at fortsætte sin Vei, da han erklærede, at han kun „gik til Prækenen i St. Giles Kirke.“ „Og da“ — siger en Samtidig — „blev der snart reist et Skrig og en Larm gjennem hele Canongate, hvorpaa Stormklokken ringede paa saadan Maade, at hver Mand løb til Vaaben og styrtede ned ad Gaden med Simon af Craigmillar, deres Provost, til Holyroodhouse, villige til at befri hendes Naade Dronningen og hævne den fornævnte Sag. Maria bad forgjæves Morderne om at tillade hende at tale til Folket fra sit Vindue. „Men — siger hun selv i et Brev til Erkebiskoppen af Glasgow — „Vi bleve forhindret fra at svare og paa det Yderste truet af disse Lorder, som lige i vort Ansigt erklærede, at dersom vi gjorde Forsøg paa at tale til Folket, vilde de hugge os i smaa Kjødstykker (collops) og kaste os over Murene.“ Darnley traadte da frem i hendes Sted, forsikkrede Provosten og hans Følge, at Dronningen var uden Fare, og befalede dem at adspredes, hvilket de ogsaa strax efterkom.

Denne Søndag ankom Jarlerne af Moray og Rothes, Lord Ochiltree og andre af de forhen exilerede Adelige til Edinburgh, i Overeensstemmelse med den lagte Plan, og rede strax til Holyrood. Der bleve de budte Velkommen af Darnley, og saa uvidende var Dronningen om Morays Forkjendskab til Mordet, at hun sendte Bud efter ham, kastede sig i hans Arme og udraabte under en Strøm af Taarer: „Dersom min Broder havde været her, vilde han aldrig have taalt, at jeg blev saa grusomt behandlet!“ — Dette Træk var for meget for Moray, han siges at have grædt. Desuagtet blev de egentlige Anstiftere af Ugjerningen ikke straffede; ja,

hvorledes end Dronningens Følelser maa have været, de bleve inden Aarets Slutning atter optagne i den kongelige Naade med Undtagelse af Lord Ruthwen, der døde i Newcastle nogle Maaneder efter, George Douglas, som bibragte Riccio det første Stød og Ker af Faldonside, Skurken, som holdt en Pistol for Dronningens Bryst — disse to sidste bleve for en Stund forviste. Kun to underordnede Hjælpere, Thomas Scaff og Henry Yair, bleve som et Slags Sonoffre henrettede. Dog høstede de sammensvorne Lorder ikke dennegang den egentlig forhaabede Frugt af deres Ugjerning: Herredømmet. Meget snart lykkedes det Dronningen at bringe den svage Darnley over fra Mordernes Side til sin, ja han havde endog den Frækhed at benægte al Delagtighed i Sammensværgelsen. Ruthwen og hans Hjælpere maatte forlade Paladset, Mortons Vagt blev bortfjernet, og Dronningens Husfolk overtog igjen Tjenesten. Dette synes allerede at være skeet Mandag — thi mod Midnat samme Dag forlod Dronningen pludseligt det hende nu saa rædsomme Holyrood og drog, ledsaget af Darnley, Arthur Erskine og kun een kvindelig Tjener, til den ved Mundingen af Firth of Forth beliggende kongelige Borg Dunbar Castle, hvor Bothwell var Høvedsmand. Hun skyede nu i længere Tid Holyrood og synes ikke at have taget fast Bolig der igjen før efter hendes eneste Søn Jakobs Fødsel, hvilken, som før omtalt, fandt Sted i Edinburgh Castle den 19de Juni 1566. Efter denne Begivenhed synes Moderens Hjerte atter at være draget mod sit Barns Fader, hun gjorde idetmindste adskillige Forsøg paa at forliges med Darnley, men denne stødte hende altid paany tilbage ved sin voldsomme, letsindige og ustyrlige Adfærd. Tilsidst gik det saa vidt, at han haanede hende midt i Statsraadet og truede med at forlade Riget. Da var hans Maal fuldt, hun sluttede sig fra den Tid mere til Jarlen af Bothwell, der inden kort Tid vidste at tilvende sig hele hendes Fortrolighed, maaskee ved Løftet om at bistaae hende i den Hævn,

hvorpaa hun tænkte, og som saa frygteligt blev udført ved Mordet paa Darnley. Om Morgenen den 10de Februar 1567 blev det Hus i Edinburgh (kaldet Kirk of Field i Nærheden af det nye Universitet), hvori denne letsindige og utaknemmelige Fyrste dengang boede, sprængt i Luften efter Bothwells Anstiftelse, og Darnleys og hans Pages Legemer bleve fundne i Haven, frygteligt forbrændte. Om Dronningen i Forveien har kjendt til og bifaldt den skrækkelige Udaad er ikke bevist, men desværre, vist er det, hun godkjendte den ved kort efter at ægte dens vitterlige Ophavsmand, Jarlen af Bothwell, der kun nogle Dage i Forveien havde ladet sig skille fra sin ægteviede Hustru Lady Jane Gordon. Dette ulykkelige, skjæbnesvangre Blodbryllup blev celebreret i Holyrood den 15de Mai 1569, dog ikke i de ovenfor beskrevne Værelser, der kun vare Dronningens private, men i Slottets store Raadshal. Marias laveste Fornedrelse var dermed beseglet. Hun var blevet haardt fristet, oprørende behandlet, men var og faldet dybt. Hun havde nu faaet den Hævn, hun siden Riccios Mord havde tørstet efter, men denne Hævn var kun et nyt Mord, endnu skrækkeligere end hint. Hun var blevet den taabelige Darnley og hans Drengestreger kvit, men hun havde faaet en tusinde Gange værre Husbond i Eventyreren, Morderen, Ægteskabsbryderen Bothwell, hun havde ved dette ulykkelige Ægteskab ganske forspildt sit Folks Kjærlighed og givet sine talrige Fjender den bedste Leilighed til Oprør. Hun følte sig ogsaa snart grændseløs ulykkelig. Paa selve Bryllupsdagens Aften kunde hun ikke skjule dette for den franske Ambassadør Le Croc, som hun havde ladet kalde til sig i Paladset. Han beretter derom, at en sælsom Stivhed var bemærkbar mellem Dronningen og Bothwell, hvilket hun bad Le Croc at undskylde, idet hun sagde, at dersom han saae hende bedrøvet, saa var det fordi hun aldrig kunde blive lykkelig, hun ønskede kun at dø. Le Croc fortæller ogsaa, at som hun en Dag var alene med Bothwell i sit Kabinet —

udentvivl det samme, hvori Mordet paa Riccio foregik — raabte hun høit paa en Kniv for at dræbe sig selv, hvilket blev hørt af Betjeningen i det næste Værelse. Sir James Melville stadfæster, at Dronningen blev saa „foragteligt begegnet“ og med „saa bebreidende Tale“, at hun i hans og Arthur Erskines Nærværelse forlangte en Kniv for at „stikke sig selv, hvis ikke,“ sagde hun, „vil jeg drukne mig.“ Maria havde forgjæves faaet mange Advarsler om ikke at ægte Bothwell, og hun nærmede sig nu hastigt sin Skjæbnes Maal i Skotland.

En kort Tid efter Bryllupet opførte Dronningen og Bothwell sig som om de ingen Fjender havde at frygte, men det var Havblikket foran Stormen. Et frygteligt Forbund blev dannet for at gribe hende og Bothwell inden selve Holyroods Mure — thi der opholdt sig begge endnu, da Bothwell var forsigtig nok til ikke at lade Maria alene, og syntes at bevogte hende paa det nøieste. Jarlen af Argyll sendte en privat Underretning til Dronningen om det paatænkte Angreb paa Paladset, og som Følge heraf begav hun og hendes skjændige Husbond sig den 6te Juli til Bortwick Castle, et fast Taarn ved Gore Water, nogle Mile Syd for Edinburgh, hvor dets Ruiner endnu sees. Her tilbragte det ulykkelige Par 4 Dage, men da Dronningen ogsaa der blev truet af en sig nærmende Hær paa næsten 1000 Mand, anførte af de forbundne Adelsmænd, flygtede hun, forklædt som en Page, til Dunbar Castle den 11te Juni. Den 12te udstedte de Forbundne en Proklamation, undertegnet af Statsraadet, hvori alle Kronens Vasaller bleve sammenkaldte, som det hed for at befri Dronningen fra den forhadte Bothwells Magt. Da Maria fandt, at hendes Armee vel var villig til at kjæmpe for hende, men ikke for hendes Husbond, overgav hun sig til de forbundne Adelsmænd ved Carberry Hill, ikke langt fra Musselburgh, den 15de Juni 1567. Hun saae aldrig Bothwell mere; han var allerede før Dronningens Overgivelse flygtet over Hals og Hoved med et Skib til

Orknøerne. I disse Farvande irrede han længe om som Sørøver, kom siden over til Bergen i Norge, havde der adskillige Historier, blev af den danske Regjering taget tilfange og ført til Malmø Slot, siden til Dragsholm i Sjælland, hvor han efter flere Aars Fangenskab døde. Før sit Endeligt skal han have høitideligt erklæret, at Dronning Maria var uskyldig i Mordet paa Darnley. Men Sagnet om hans sidste Dage er meget usikkert og dunkelt.

Hans Offer, Dronning Maria, nu sine egne Undersaatters Fange, blev imidlertid bragt tilbage til Edinburgh, hvor Pøbelen modtog hende med Hujen og Haanskrig. I sønderrevne Klæder, bedækket med Støv og Taarer red hun mellem Lorderne Morton og Atholl midt igjennem den rasende Folkemængde og fandt endelig Ly i et Hus i High Street, kaldet den sorte Bom. Derfra blev hun siden ført til Holyrood, hvor hun bevogtedes strengt. Borgerne i Edinburgh, der efter Folkemassens Sædvane snart skiftede Sind og fattede Medlidenhed med hendes forsvarsløse Tilstand, bleve vel af de oprørske Lorder forsikkrede om, at hun snart vilde blive sat i Frihed, men dette var kun et Paaskud for at vinde Tid. Natten til den 16de Juli blev hun hastigt og hemmeligt af Lorderne Ruthwen og Lindsay ført til Lochleven Castle, et ensomt og raat Taarn midt i en Sø af samme Navn. Før hun drog ud fra Paladset, blev hun tvunget til at give Slip paa ethvert ydre Tegn paa sin høie Rang, hun maatte forklæde sig for ikke at gjenkjendes, og blev end ikke tilladt at tage en anden Dragt med til Omskiftning.

Saaledes maatte Maria Stuart sige Farvel til sine Forfædres Borg, hvis Haller aldrig mere skulde oplives ved Glandsen af hendes Nærværelse, skjøndt Gjenskinnet heraf, Mindet om hendes Skjønhed, Ynde, Ulykker og Forvildelser, gjennem Aarhundreder vedblev at brede et Dæmringslys over disse dunkle Rum, og endnu den Dag i Dag trækker Tusinder af Besøgere dertil fra alle Ver-

dens Kanter. Hendes senere Skjæbne er altfor bekjendt, til at vi her skulle dvæle mere derved. Om hendes Ophold i Lochleven Castle og romantiske Flugt herfra henvise vi til Walter Scotts mesterlige og henrivende Skildring deraf i hans Fortælling „Abbeden". Hendes attenaarige Fangenskab i England og hendes heroiske Død dersteds har kastet Martyriets formildende Skjær ogsaa over hendes foregaaende Livs Letsindighed, Brøde og Kamp. Man kan ikke gjennemvandre denne Skueplads for saa mange af dette Livs vilde og sørgelige Scener, uden at gjennemtrænges af den dybeste Medlidenhed for en af Naturen saa rigt begavet, kongelig Kvinde, der ung, uden Forsvar og Veiledning kastedes midt ind i hin Tids paa eengang ryggesløse og religiøs-fanatiske skotske Hofs blodige Malstrøm.

Ogsaa jeg var bevæget af saadanne Følelser, da jeg omsider forlod den ulykkelige Dronnings fordums Bolig, ved hvis tunge Erindring jeg maaskee altfor længe har dvælet. Men de give ogsaa hele Holyrood dets dybeste Interesse — hvad der er udenfor disse Rum, gjennemfares snart og let. Denne lange Række pragtfulde, tildels modernt indrettede Værelser i Slottets nyere Deel standsede ikke mine Fjed, og jeg skal ikke besvære Læseren med nogen Beskrivelse af denne Herlighed, der ligner al anden overlæsset snirklet Stil i Slotte fra Karl den Andens og Ludvig den Fjortendes Tid. Dog er ogsaa denne Deel af Slottet ikke uden sine tragiske Erindringer om kongelig Ulykke og falden Storhed. En landflygtig Repræsentant af den samme franske Kongefamilie, som engang havde givet den sidste Konge af Huset Stuart et Asyl, søgte i 1795 selv et Tilflugtssted i Stuarternes gamle Palads, og fandt her et St. Germain i Skotland. Gemakkerne paa Østsiden af Kvadraten bleve indrettede til Modtagelse af Greven af Artois, Ludvig den Sextendes yngre Broder, senere Karl den Tiende. Han residerede der til 1799. Grevinden af Grammont, en Slægtning af Huset Bourbon, forblev der til hun døde i 1803 og

blev begravet i den kongelige Gravhvælving. I 1831 kom Karl den Tiende af Frankrig, igjen en Flygtning, tilbage til sine gamle Gemakker i Holyrood, ledsaget af Hertugen og Hertuginden af Angoulême (Ludvig den Sextendes ulykkelige Datter, Fangen fra Templetaarnet), Hertuginden af Berry, hendes Søn Hertugen af Bordeaux og en talrig Suite. Hele dette tragiske Følge af to Gange forjagne kongelige Personer, saa passende Gjæster for Holyroods skjæbnetunge Haller, drog dog snart atter bort, og Holyrood har siden den Tid staaet øde, kun beboet af faa Tjenere, men besøgt af utallige Fremmede. Den nuværende Dronning af England og Skotland har vel nu og da tilbragt en Nat der, men kun flygtigt paa Gjennemreisen til Slottet Balmoral i Høilandene, hvor hun hvert Aar pleier at tilbringe nogle Sommermaaneder. Holyrood er ingen Bolig for Levende mere.

– – —

V.

Abbotsford og Melrose.

Efterat have gjennemvandret Holyroods mørke, historiske Haller og i Tanken gjenopkaldt de usalige, blodige Skygger, som der huse, var det med en velgjørende Følelse af lys Frihed og mild Vemod, jeg den næste Dag gjorde en Valfart til Poesiens romantiske Borg, til Sir Walter Scotts vidtberømte Landsæde Abbotsford i Melrose-Dalen ved den blanke Tweedflods grønne Bredder. Der, vidste jeg, skulde jeg vel ogsaa finde Mindesmærker nok fra Skotlands vilde og blodige Historie, men alle formildede og overstraalede af Poesiens Sølvskjær, alle hævede til Skjønhed og Forsoning ved den rene og høie Aand, som der samlede dem, der levede og skabte i rastløs Virksomhed de skjønneste Værker til sit Fædrelands Ære, til den hele

civiliserede Verdens Glæde og Forædling. Denne Aand var Skotlands poetiske Incarnation indtil selve Navnet. Hvad var Skotland uden Walter Scott? — Et nordligt, umildt, lidet kjendt Land, opfyldt af taageklædte, øde Bjerge, gjennemskaaret af skovløse Dale og dunkle Fjorde, beboet af et haardt, mørkt og koldt beregnende Folk med en halv barbarisk Historie. Han strakte sin Tryllestav henover det, og nu staaer Skotland for Alverden som Skjønhedens, Romantikens og de poetiske Minders forjættede Land. Og det var ikke blot som Digter, Walter Scott forherligede sit Fædreland, han var ogsaa dets lærdeste Antiqvar, dets Historieskriver, dets nidkjære og skarpsindige juridiske Embedsmand, han var det fuldkomne Forbillede paa en skotsk Landgodsbesidder, eller „Laird“ til Abbotsford, som han selv helst kaldte sig, gjæstfri indtil Ødselhed, en fortræffelig Vært, fuld af djærv Humor, en ivrig Jæger og Fisker, en forstandig og foretagende Agerdyrker og Forstmand, og hvad der var det bedste, en sand Fader for sine Underordnede, fortrolig med og elsket af Almuen, skjøndt i sine politiske Meninger en Aristokrat af den gamle Skole. Hans private Liv realiserede de bedste Sider af den skotske Nationalkarakter: dyb og uskrømtet Gudsfrygt, varm Familiekjærlighed, stærk Æresfølelse, sund Sands for det Praktiske, utrættelig Arbeidsomhed, Beskedenhed og Hjælpsomhed i Medgang, ubøielig Standhaftighed i Modgang. Intet Under derfor, at hans Fædreland til Gjengjæld var og er stolt af ham, at det holder hans Navn og hans Minde i den høieste Ære, ja at det næsten har hævet ham til en Slags Nationalhelgen, om man tør bruge dette Udtryk i et saa erke-protestantisk Land. Hans Digte kan man næsten udenad, hans historiske Noveller ere blevne til en sand Folkesaga i den Grad, at de imaginære Helte deri betragtes som virkelige Personligheder, og deres Boliger og Mindesteder paavises og besøges af de Troende. Saadant skete alt i Digterens levende Live; en morsom Anekdote derom fortælles i et Brev fra hans

Datter Miss Anne Scott, der ledsagede ham paa en Tilbagereise fra London i Aaret 1829. De Reisende overnattede i Grændsebyen Carlisle, tidlig om Morgenen besøgte de den gamle Borg dersteds, hvortil som bekjendt de sidste Scener af Romanen „Waverley" ere henlagte, idet den fingerede høilandske Clanshøvding Fergus Mac-Ivor der holdes fangen og henrettes, pleiet af Søsteren, den høihjertede Flora. Opsynsmanden paa Borgen, der ikke kjendte hvem han førte omkring, forsømte da ikke som sædvanligt at vise de Reisende Fergus Mac-Ivors „virkelige" Fængselsrum. Scott sagde: „Virkeligt! Er De ganske vis derpaa, Sir?" — Og da han blev svaret, at derpaa var der ikke mindste Tvivl, kunde han ikke bare sig for at udbryde i høi Latter, den han forgjæves søgte at skjule under et Anfald af Hoste. Føreren viste sig høilig indigneret, hvorfor Miss Scott, medens Faderen skyndte sig bort saa fort han kunde, hviskede til Opsynsmanden, hvem han var. „Og nu", vedbliver Miss Scott, „skulde Du have seet, hvor han sprat til, og hvordan han stirrede og bukkede, da vi forlod ham, hvorpaa han hastig stak Nøgleknippet i Lommen og satte afsted i fuld Galop for at allarmere den øvrige Garnison. Men Vognen var rede, saa vi undslap Opløbet"*).

Men, som ovenfor antydet, ikke blot hans Skrifter, hans hele Liv var sammenvoxet med Nationens i Skotland, og den Deel af Landet, hvorfra hans Familie nedstammer, hvor han tilbragte sin meste Tid, hvor han anlagde og byggede sit kjære Abbotsford, og hvor han i mange Aar var Sheriff, kaldes almindeligt Scotts Land. Det bestaaer væsentlig af Floden Tweeds Bassin, men kan ogsaa siges at indeslutte alle de forbiflydende Bifloders Dalfører samt de dem adskillende Bjergrygge, der danne de sydlige Høilande under Navn af Cheviotbjergene og Moorfoot Hills.

Didhen var det nu jeg, allerede fra min tidlige

---

*) Lockharts »Life of W. Scott«. Pag. 688.

Ungdom en varm Beundrer af Walter Scott, vendte mine Fjed med Følelser, lignende dem en troende Pilgrim maa have, naar han efter mange Aars Længsel nærmer sig det Sted, hvor hans Skytshelgen har levet og virket, og hvor hans Levninger hvile. Afstanden mellem Edinburgh og Abbotsford var i Scotts Tid næsten en Dagsreise, nu tilbagelægges den med Jernbanen i et Par Timer. For en Pilgrim var vel en Jernbanefart ikke den mest passende Befordringsmaade, han burde idetmindste gaaet tilfods, om han end ikke vilde eller kunde bruge Middelalderens rette Pilgrimsgang, nemlig at tage eet Skridt tilbage for to, han gik frem. Men Jernbanen kan nu i vor Tid selv ikke en Pilgrim undgaae, den kommer altid under hans Fødder, vil han eller ikke, og han rutscher afsted med Damp og Spektakel til sine Længslers Maal. Saaledes gik det ogsaa med mig i dette Tilfælde. Istedetfor med Stav i Haand og Pose paa Ryggen at vandre ud af Edinburghs Sydport, indfandt jeg mig en skjøn Julimorgen paa Edinburghs Jernbanestation under Waverley-Broen, for i Selskab med en dansk Familie, som jeg havde havt det Held at træffe Dagen forud, at indskibe mig i en Waggon til Scotts Land. Vi bruste først ud gjennem den lange Tunnel under Calton Hill, fulgte saa den store „North British“ Hovedbane for en kort Stund, men bøiede snart af paa en Sidebane mod Syd, der fører tversigjennem Selkirk- og Roxburghshires til Galashiels, Melrose og Kelso. Landskabet er mildt og frugtbart, med grønne Høie, stille Bække, rige Parker og Herresæder, og i Baggrunden Moorfoot-Hills blaa Bjerge. Vi fore forbi Dalkeith Palace, Hertugen af Buccleuchs Landsæde. Midt i Parken her flyde de to klare Smaa-Elve North-Esk og South-Esk sammen. Vi følge nu den forenede Strøm, der har romantisk-yndige Bredder, dels skovbevoxede, dels rigtopdyrkede. Ikke langt fra Gallowshall Station fik vi et Glimt af Newbatle Abbey, Marquis'en af Lothians prægtige Herresæde, fordum et

anseet Kloster. Længere nede passerede vi en høi Viadukt, hvorfra sees Dalhousie Castle, Jarlen af Dalhousies ældgamle Sæde. Snart forlader Banen nu Esks yndige Bredder og følger for en Tid Gore Water, en smal, slangeagtig sig bugtende lille Flod, i Nærheden af hvilken findes de i den skotske Historie berømte Borgruiner Borthwick Castle og Crichton. De sees dog ikke fra Jernbanen. Borthwick Castle omtalte vi i det foregaaende Afsnit som Dronning Marias Opholdssted, nogen Tid efter hendes ulykkelige Giftermaal med Bothwell og kort før Katastrophen ved Carberry Hill. Crichton Castles anseelige romantiske Ruiner findes nøiagtigt og malerisk beskrevne i Walter Scotts Digt „Marmion". Saalænge vi strøg langs Gore Water beholdt Landskabet endnu sin rige og veldyrkede Karakter, men snart forandredes denne, eftersom vi nærmede os Moorfoot-Bjergene. Træløse, lyngbevoxede Høider trænge mere og mere ind paa Jernbanen, som hvert Øieblik maa gjennemskjære dem eller passere over Strømme og Kløfter paa mægtige Viadukter. Strax nedenfor Herriot-Station, 19 engelske Mile fra Edinburgh, traf vi første Gang paa Bjergstrømmen Gala, der her endnu i sin Barndom kommer rislende ned mellem de brune Lynghøie. Denne Strøm fulgte vi nu og passerede den ofte frem og tilbage, medens den mere og mere udvider sit Løb og omgives af mere og mere dyrkede Egne, indtil den falder i Tweed, to (engelske) Mile ovenfor Melrose. Gala Water er en af engelske og skotske Tourister og Fiskere meget besøgt, og af Folkedigtningen som af nyere Poeter meget forherliget Strøm. Burns levede og vandrede meget ved dens Bredder og har i forskjellige Ballader besunget »The braw, braw lads of Gala Water«. Dalen, den løber igjennem, kaldtes i gamle Dage „Wedale" eller „Sorgens Dal", formodentlig efter et blodigt Slag, der har staaet. Dens saameget udskregne Naturskjønhed, bestaaende af ensformige, skovløse, græs- eller lyngbegroede Dalsider med en sagte rislende Strøm i Bunden, mere

Bæk end Elv, kunde ikke paafalde en norsk Reisende, der var vant til sit Fædrelands deilige, skovfriske Dale og skummende Vandfald. Ved Crosslee kom vi ind i Selkirk Shire eller den i Sang og Romance vidt berømte „Ettrick Forrest", fordum et kongeligt Jagtdistrikt med store og vilde Skove. Nu ere disse fast alle forlængst sjunkne for Øxen, og Jægerhornets Klang og Hundenes Glam ere forstummede for Hyrdens Stav og Landmandens fredelige og nyttige, om end mindre romantiske Arbeide. Det varede nu ikke længe, før Toget standsede ved Galashiels prægtige Station, hvor vi skulde udtræde. Galashiels var for 50 Aar siden en liden og stille Landsby, hvis eneste Fortrin var dens yndige Beliggenhed ved Galas her temmelig høie og løvklædte Bredder — nu er den en betydelig, larmende Fabrikstad, vide bekjendt for sine udmærkede Uldmanufacturer. Nærheden af Melrose og Abbotsford har ogsaa gjort det til et almindeligt Stoppested for Turister, til hvis Bekvemmelighed her findes adskillige pralende Hoteller. Vi lode os dog ikke lokke af disse, men tog strax en af de ved Stationen holdende Vogne for at kjøre til Abbotsford; thi endnu er der da Gudskelov ikke Jernbane lige til denne Poesiens Borg; for at komme did maa man endnu et Stykke benytte den gammeldags Befordring tilfods eller med Heste. Og i Sandhed, det var os en behagelig Forandring, da vi fra den dumpt-indelukkede, maskin-raslende, ubøielige Jernbanewaggon fandt os hensatte i en aaben, let Vogn, forspændt med to fyrige, smukke Heste, glat henrullende over den fortræffelige Chaussée, hvor mægtige Træer strakte deres Løvkrandse henover vore Hoveder, medens Galas klare Vande blinkede op til os, og en frisk Duft slog os imøde fra de nyslaaede grønne Enge. Saaledes førtes vi snart til Stedet, hvor Gala falder i Tweed, og her aabnede sig den brede, frugtbare, klassiske Tweeddal med Et for vore henrykte Blikke, rigt prydet med Landsbyer, Ruiner, Villaer, Haver og grønne Lunde, den blanke, stille Flod bugtende sig derimellem og skjær-

met mod Syd af de pittoreske Eildon Hills, hvis tre mægtige Spidser, stigende fra een Basis, beherske det hele Landskab.

Ved Foden af disse Bjerge, tæt ved den hinsides Flodbred, skimtedes nogle graa Taarne og Tinder at dukke frem over de omgivende tætte Løvkroner — de betegnedes os som Taarnene af Abbotsford. Men vi kunde ikke strax komme over til dette vor Reises Maal — her var kun et Vadested over Floden — deraf Navnet „Abbots Ford" (Abbedens Vadested) — vi maatte gjøre en Omvei længere ned for at komme over Floden paa Melrose=Bridge, en aldersgraa Bro med Spidsbuer, maaskee endnu omtrent den samme, som beskrives i Walter Scotts Fortælling „Klosteret", og hvor Sacri=stanen Fader Philip havde sit uheldige Eventyr med den hvide Dame af Avenel, thi som bekjendt er Egnen her om Melrose og Abbotsford Scenen for denne Roman. Efterat have passeret Broen fulgte vi nu den sydlige Bred af Floden et Stykke opad, kom forbi den lille Landsby Bridge=End, bøiede her ind paa en Sidevei, der bevogtedes af en Bom, og kjørte saa gjennem tætte Plantager til en Plads foran en høi, med Epheu be=klædt Havemur. Her holdt Kudsken stille, vi vare ved Abbotsford, sagde han. Vi undrede os rigtignok over, at vi ikke saae noget til Slottets Façade — dette kunde heller ikke være Hovedindgangen, den lille Laage i Have=muren, som Kudsken henviste os til. Men han gjentog, at det var her, de Fremmede, der besøgte Slottet, pleiede at blive indladte, og vi forstod nu vel, at Hoved=indgangen kun var for indbudne og notable Gjæster, ikke for den store Skare ubekjendte Fremmede, som her dag=lig strømme til for at besee den verdensberømte Digters Hjem. Da vi nu, skjøndt hidførte ikke af tom Nysgjer=righed, men af dyb og sand Kjærlighed og Veneration for Digteren og hans Minde, dog unægtelig hørte til den sidstnævnte Klasse Besøgende, maatte vi bestedent banke paa den lille Havelaage, for ad en Bagvei at

føres ind i Helligdommen, glade ved dog overhovedet at tilstedes Adgang. En simpelklædt, høflig Tjener aabnede for os og førte os ad krumme Havegange i Slottets Urtehave, mellem høie Mure, over hvilke vi nu og da fik et Glimt af en forvirret Masse Taarne og Karnapper, til en liden buet Dør i et fremragende Hjørnetaarn. Døren førte ind til en lav Stue, hvor en anseelig Matrone, formodentlig Husholdersken, residerede. Til hende bleve vi nu af Tjeneren overleverede og fremførte atter vor Begjæring om at maatte faae Slottet og Parken at see. Hun svarede kun med et naadigt Nik og med at pege hen paa en uhyre Foliant, der laae opslaaet paa Bordet. Vi begreb da, at vi skulde føie vore Navne til de Tusinders af alle Nationer og fra alle Verdens Kanter, som i denne Bog fandtes optegnede. Da denne Ceremoni var udført, tog hun sit Nøgleknippe og bad os følge sig, efterat hun først i en liden Tale havde underrettet os om, at Abbotsfords nuværende Besidder, Mr. Hope Scott, (gift med Sir Walters Datterdatter, den eneste Gjenlevende af hans Descendenter), nu med sin Familie var fraværende i London, men havde tilladt, at hun, som havde været i Tjeneste paa Slottet siden dets berømte Bygherres Tid, kunde gjøre Ladies og Gentlemen den Fornøielse at vise dem om i Sir Walters Værelser — her tilføiede en meget betydende Pause, at hun forventede, man skulde behørigt paaskjønne denne hendes Velvillie. Vi udtrykte vor Taknemmelighed paa en Maade, som vist var hende tilpas; hun blev nu meget blid og førte os under idelig Snakken om Sir Walter, om sit fortrolige Bekjendtskab til ham, (hun maatte da paa hans Tid have været meget ung), opad en snever Vindeltrappe, aabnede en Dør ind til et lidet, temmelig mørkt Kammer og sagde høitideligt: „Dette, Ladies og Gentlemen, var Sir Walters »Study«. Vi befandt os altsaa med Et i Sanctum Sanctorum, i det lille, ensomme Studereværelse, hvortil Digteren Morgen og Aften trak sig tilbage fra de øvrige Familien og

Gjæstfriheden viede Rum, og hvorfra han i al Stilhed udsendte Bind efter Bind af „den store Ubekjendtes“ Værker for at fylde Verden med deres Ry. Værelset er ikke stort, knapt tyve Fod i Kvadrat; rundt tre Sider af Rummet, halvt oppe paa Væggene, løber et let Galeri, hvorpaa nogle Boghylder med de for hans Studier nødvendigste Bøger ere opstillede, og hvortil en bevægelig Trappe af udskaaret Egetræ fører op. Midt paa Gulvet staaer et simpelt Skrivebord med en liden skraa Pult, foran dette en stor Lænestol, betrukket med sort Læder. Her var hans Arbeidsplads. Det var med en egen Følelse af Veemod og Ærbødighed, jeg satte mig i denne nu saa længe tomme Stol, jeg lænede min Arm til den af hans saa slidte, med Blækpletter endnu oversaaede Pult, hvorover hans utrættelige Haand saa mangen Dag og Nat har ført Pennen, fyldende Blad efter Blad med de rene og livfulde Skildringer, jeg kjendte og elskede fra min Barndom. Jeg skammer mig ikke ved at tilstaae, at mine Øine bleve vaade, da jeg bøiede mig over dette Skrivebord — at jeg derved følte mig ydmyget og opløftet paa eengang som efter en Andagtsstund. Dette var ingen Afgudstilbedelse, det var en stille Takkebøn til Ham, al Storheds Ophav, der sendte os hin store og gode Aand, hvis rene, stille, bestandige Virksomhed i dette Kammer, ved dette Bord, til alle Tider vil staae som et styrkende Forbillede for enhver Arbeider i Aandens Tjeneste, han være stor eller liden, stærk eller svag.

Dette til ensomt Arbeide viede Kabinet har kun faa Prydelser — to Portræter, begge af historiske Helte fra hans Romaner, et af den mørke, ridderlige Claverhouse, et af Rob Roy (Røde Robin), over Kaminen en Stjerne, sammensat af høilandske Vaaben. I det ene Hjørne findes der i et lille fremspringende Taarn et lidet smalt Rum, udziret som et Oratorium, hvorfra Digteren ubemærket kunde komme ned i Haven, ligesom der i samme Taarn fra Boggaleriet fører en skjult Trappe op til de øvre Værelser, til hans Sovekammer.

Fra »the Study« førte vor Cicerone os ind i det tilstødende Rum, »the Library«, Bibliotheket, hvilket, som paa alle engelske Herresæder, ikke blot er bestemt til at gjemme Bøger i og til Læsning, men og til et Samlingsværelse for Familien og for udvalgte Gjæster. Det er her det største Rum i hele Slottet, 50 Fod langt og 30 Fod bredt, med et stærkt udspringende Karnap paa den ene Langvæg, hvorfra et bredt Buevindue seer ud mod Haven og Tweed-Floden. Loftet er af rigt udskaaret Egetræ efter Mønstret af et gammelt Loft i Roslin Castle, og Bogskabene, som ogsaa ere af udskaaret Egetræ, række rundt om Væggene fra Gulvet til Loftet. I disse Skabe, hvoraf de fleste ere aabne, kun nogle lukkede med Staaltraadnet, findes en kostbar Samling af over 20,000 Bind, mest historiske og belletristiske Skrifter, ogsaa en Mængde værdifulde og sjeldne Manuskripter henhørende til den skotske Historie, især fra Insurrektionsperioderne af 1715 og 1745. Bogskabene i Karnappet indeholde en sjelden Samling af Traktater »de re magica«. Mæcenat-Exemplarer af Værker, sendte Sir Walter fra fast alle Europas bekjendteste Forfattere, prange i et eget Skab. Alle Bøgerne ere pragtfuldt indbundne. Det eneste Maleri i Bibliotheket hænger over Kaminen og er et legemstort Portræt af Sir Walters ældste Søn, Major Walter Scott, i Husaruniform — en skjøn, ung Mand, Faderens Stolthed og Glæde, for hvem han samlede Landeiendomme og byggede dette Slot, haabende at efterlade ham det som et Familiesæde. Men Major Scott overlevede Faderen kun nogle Aar og døde børnløs. De eneste Buster i Værelset er Shakespeares fra Avon-Monumentet, opstillet i en liden Niche i den østlige Væg, og Sir Walters egen af Chantrey. I et Hjørne bemærkedes en Piedestal af sleben Porphyr, hvorpaa hviler en høi Sølv-Urne, fyldt med Been fra Piræus og bærende denne Inskription: „Givet af George Gordon, Lord Byron, til Sir Walter Scott, Baronet.“ Blandt de kostbare Møbler i Bibliotheket gjordes vi opmærksom

paa en Ibenholts Skrivepult, foræret W. Scott af Kong Georg den 4de, og to smukt udskaarne Læenestole, en Gave fra Paven. I det Rum, som dannes af Vindues-Karnappet, staaer et saakaldet Montre eller rundt Skuebord, paa hvilket der under Glas er udstillet en Mængde Kuriositeter og Kostbarheder, allesammen Gaver til W. Scott dels fra kronede Hoveder, dels fra rige og berømte Personer. Der findes Miniaturportræter indsattede i Ædelstene, Gulddaaser og andre dyrebare Smykker nok — men det mærkværdigste Stykke er dog Keiser Napoleons Reise-Necessære, fundet i hans Vogn efter Slaget ved Waterloo og foræret af Seierherren der, Hertugen af Wellington, til W. Scott, den store Overvundnes Historieskriver. Lige under Buevinduet staaer en anden Skuekasse — men her opbevares ikke saa glimrende Ting, kun nogle gamle Klæder — et Par sort- og hvidtærnede Tartans Pantalons, en stribet Vest, en blaa Kjole med blanke Knapper, en hvid Filthat — men det er den Dragt, Sir Walter bar sidste Gang, kort før han døde.

Vi førtes fra Bibliotheket ind i det tilstødende »Drawing-Room«, et anseeligt Værelse, der vel i engelske Huse svarer til, hvad Franskmændene kalde en Salon. Det er mere moderne udstyret end de øvrige Værelser, dog holdt i en tung og rig Stil. Væggene ere betrukne med rødt Silketøi og behængte med adskillige gode Portrætter, deriblandt et af Dryden, ved Lely. Møblementet er af Ibenholt, rigt udskaaret — Alt en Present af Kong Georg den Fjerde. Vi opholdt os ikke længe her, men skyndte os ind i det næste, høist interessante Rum, det saakaldte »Armory« eller Vaabenkammeret, et smalt, langt, spidshvælvet Rum, eller rettere Galeri, der strækker sig tvers igjennem Bygningen og har et gothisk Vindue med Glasmaleri i hver Ende. Det er overalt, men smagfuldt, opfyldt og behængt med alle Slags mindre Vaaben og Dødsinstrumenter fra gammel og ny Tid, saasom Sværde, Ildgeværer, Spyd, Buer, Pile, Dolke, ꝛc. ꝛc. De fleste

af disse Gjenstande have deres særskilte romantiske Historie og Eiermænd. Saaledes saae jeg her iblandt andet Rob Roys Gevær, indlagt med hans Navnetræk R. M. C. (Robert Macgregor Campbell), den tyrolske Bondeanfører Andreas Hofers Bøsse, en Present til Sir Walter fra hans Ven Sir Humphry Davy; et prægtigt Sværd, Gave af Keiser Karl den Femte til den store Montrose; gode Kong Jakob den Førstes Jagtflaske; Napoleons Pistoler, fundne i hans Vogn ved Waterloo, foruden meget Lignende, hvoriblandt rigtignok adskilligt Snurrepiberi, der mindede mig klarligt om, at Samleren af Alt dette var den Mand, som i Antiqvaren Jonathan Olbuck saa humoristisk har skildret sig selv. Men Antiqvitetsamlingen i dette Vaabenkammer er kun liden at regne, mod hvad vi fandt, da vi derfra førtes mod Nord ind i den store Vaabenhal.

Denne er egentlig Borgens Indtrædelseshal, her skulde vi først været komne ind, vare vi blevne indladte fra Borggaarden og Hovedportalet. Gjennem to høie Vinduesbuer, udfyldte med Vaabenskjolde i Glasmaleri, saae vi nu kun ud i denne firkantede Borggaard, der i magisk Lys laae for os, omgivet med sine krenelerede Mure, smaa Taarne og gjennembrudte Stenløvværk. Fra en fremspringende, aaben Porticus, dannet efter en gammel saadan i Linlithgow Palace, føre to massive Fløidøre (de føromtalte fra Midlothians Hjerte) fra Borggaarden lige ind i Hallen, hvor vi nu efter en Omvei befandt os. Den er høi, hvælvet, aldeles i gothisk Stil, og gjennem de farvede Vinduer holdt i behørig middelaldersk Dunkelhed. Gulvet er belagt med Fliser af hvidt og sort Marmor fra Hebriderne, Væggene ere beklædte med gammelt udskaaret Egetræ-Panel fra Dunfermline-Abbey. Rundt om Karnissen lyser en dobbelt Rad af Vaabenskjolde, indeholdende de heraldiske Mærker fra alle de saakaldte Border-Clans, det vil sige alle de adelige Familier i Skotlands Grændsedistrikt mod England. Under denne Krands af rigt forgyldte og malede Skjolde løber en Indskrift i sorte Munkebogstaver paa gammelt Skotsk, der

omtrent vilde lyde saa i Oversættelse: „Disse ere Vaabenskjoldene for de Claner og Høvdingsmænd af Navn, hvilke have holdt Skotlands Grændser for Kongerne i gamle Dage. Trofaste vare de i deres Tid, og i deres Forsvar har Gud dem forsvaret". Hallens Loft er hvælvet med Spidsbuer, og i disses Mellemrum findes atter andre Vaabenskjolde, tilhørende de forskjellige Grene af Scotts egen Familie. Den øvre Deel af de sorte Egevægge er fuldstændigt behængt med gamle Faner og Vaaben. I Nicher ved den østre Ende findes to komplette Rustninger af blankt poleret Staal, den ene engelsk fra Henrik den Femtes Tid, den anden italiensk, ikke fuldt saa gammel. Mængden og Forskjelligheden af Kyradser, sorte og hvide, simple og ciselerede, som her findes, er uendelig; Hjelme ere tilstede i samme Overflødighed; Stigbøiler og Sporer af alle Slags hænge omkring dem; og man seer Sværd af enhver Form og Størrelse, ligefra det uhyre tvehændede Vaaben, hvormed de schweizerske Bønder vovede at modstaae de østerrigske Ridderes Spyd, til de høilandske „Claymores" og de franske lette Kaarder, ja til de tyrkiske og indiske krumme Sabler. Alle disse forskjellige Sager, dette blandede Arsenal er dog ordnet paa en saa sindrig og smagfuld Maade, at det Hele gjør en karakteristisk og ædel Virkning i den gothiske Hal, der virkelig sømmer sig for den poetiske Borgherre, den skotske Minstrel, som han gjerne lod sig kalde. Han var ogsaa ikke lidet stolt af den; her modtog han selv med værdig og aaben Hjertelighed sine talrige og høie Gjæster, her pleiede han at samle dem til Middagstaflet, naar Veiret var varmt og Kjøligheden i Hallen behagelig; her holdt han sit Julegilde efter god gammel Skik, da Godsets Undergivne vare samlede med de fornemste Gjæster, da det klassiske Vildsvinehoved blev indbaaret i Procession, medens den høilandske Sækkepibe lød, og et vældigt Baal af hele Træstubber flammede i den uhyre Kamin, hvis rigt udhugne Stenindfatning er en Efterligning af Abbedens Chorstol i Melrose.

Vi vendte nu tilbage til det lille Vaabengaleri, for

derfra tilvenstre at komme ind i »the Dining Room«, Slottets egentlige Spisesal. Det er et smukt, temmelig stort Rum, atter med rigt udskaaret Loft af sort Egetræ og et stort Buevindue i et fremspringende Karnap, hvor Gulvet er forhøiet til den, efter ældgammel Skik, for Husherren og de fornemste Gjæster bestemte „Dais". Væggene ere betrukne med Rødt men næsten aldeles dækkede af Malerier, blandt hvilke de mærkværdigste ere: Portræter af Parlaments-Generalen, Lord Essex, tilhest i fuld Størrelse; Hertugen af Monmouth, ved Lely; et udmærket Portræt af Hogarth, ved ham selv; Digterne Prior og Gay, begge ved Jerwis, og det allersynderligste: Dronning Maria Stuarts Hoved paa et Fad, malet af Amias Cavood Dagen efter hendes Halshugning paa Fotheringay, og sendt som Gave til Sir Walter fra en preussisk Adelsmand, i hvis Familie det havde været opbevaret meer end to hundrede Aar. Det er et høist uhyggeligt, men dog i al sin Dødsrædsel sandt og rørende Billede — Trækkene vise endnu Spor af stor Skjønhed, men har ikke Lighed med noget andet af de sædvanlige Portræter af Maria Stuart, jeg har seet. Blandt de adskillige Familieportræter, som her findes, lagde jeg især Mærke til Sir Walters Oldefader, den gamle Cavalier, der omtales i et af Brevene i Digtet Marmion som den, der lod sit Skjæg voxe efter Karl den Første Henrettelse. — Men hvad der for enhver Besøger maa give dette Rum den største Interesse er, at det var her Sir Walter Scott udaandede sin ædle Sjæl den 21de September 1832. Vi skulle siden komme tilbage til denne sørgelige, men trøstefulde og rørende Slutningsscene af hans daadrige Liv.

Gjennem en trang Passage, der minder os om en Klostergang, med dens efter Melrose Abbey udhugne Nicher og Vinduesrosetter, skrede vi nu fra Spisesalen ind i det saakaldte Frokostværelse, et lidet venligt Rum, fra hvis to Vinduer man paa den ene Side har Udsigt til Tweedfloden og dens grønne Bredder, paa den anden i det Fjerne til Bifloderne Yarrow og Ettrick, saa ofte besungne i de skotske Ballader. I dette Værelse findes

et lidet Haandbibliothek af Noveller, Romaner og Digte samt en værdifuld Samling Vandfarve-Billeder ved Turner, Thomson og Duddingstone, Vuer af Skotlands skjønneste Egne og mærkværdigste Fortidsminder. Over Kaminen hænger et godt Oliemaleri, forestillende Fast Castle, Originalen til Ravenswoods forfaldne Borg Wolfs-Crag (Ulveklippen) i Bruden fra Lammermoor. Dette elegante Værelse, øiensynligt et Yndlingsopholdssted for Husets Damer, er det sidste i Hovedetagen, Walter Scotts egentlige Bolig, som forevises; Værelserne i de øvre Etager ere Familiens private og forblive lukkede for Fremmede. Vi førtes altsaa tilbage den samme Vei, vi vare komne, gjennem den hele Suite af Værelser til Studerekammeret og derfra ned ad Vindeltrappen til Husholderskens eget Rum med den store Bog, hvor allerede et nyt Parti Reisende ventede paa hendes gunstige Omsorg og Omvisen. Hun afskedigede os da naadigst og lukkede os ud i Haven, hvor hun sagde, vi kunde spadsere om, saameget vi vilde, kun ikke der hvor Afviseren med Indskriften »Private« forbød os det. Vi takkede for Underretningen og vandrede nu ud paa den brede Terrasse, der strækker sig langs Slottets Façade mod Floden, og hvorfra vi nu først ret kunde betragte dets Ydre.

Nu laae den hele Facade mod Flodsiden for vore Blikke, men det var heller ikke muligt her at faae nogen bestemt Form ud af den. Vi saae en forunderlig Sammensætning af de mest forskjellige Dele, spottende alle Architekturens Regler og dog med hinanden frembringende et for Øiet velgjørende og i sit Slags skjønt Hele. Huset er ikke bygget efter een Grundtegning, men lidt efter lidt blevet til og voxet ud af sig selv som Blade og Kviste af en Træstamme, eller rigtigere, som en Chrystallisation af romantiske Ideer, ansat om en fælles Kjerne. Bygningen er mere end 150 Fod i Længden, har i hver Ende et høit Taarn, hvoraf det ene dog ikke ligner det andet, foruden en Mængde andre mindre Taarne og Peberbøsser; den frembyder for Øiet en Række af

takkede Gavle, en Uendelighed af Udhugninger, Parapeter og krenelerede Tinder; høist fantastiske Tagrender og forskjelligt formede Vinduer, ikke faa af dem med malet Glas; høie Grupper af Elisabethianske Skorstenspiber; Altaner, mange større og mindre; udhugne Stene med Billeder og heraldiske Emblemer i tusindvis, ja hele Stykker af gamle Borge indmurede i denne nye. Antiqvaren, Digteren og Rigmanden, forenet i een Person, har her været Bygmester og Architekt paa een Gang og ret efter Hjertens Lyst fulgt sine Indfald. Man har kaldt Abbotsford en historisk Roman i Sten, og dette Udtryk er meget betegnende for denne forunderlige Bygning, halv Borg, halv Palads, halv Kloster. Men det er ikke blot i den døde Sten, den skotske Minstrel har digtet og arbeidet; han har ogsaa omgivet sin Bygning med en levende Plante-Naturs skjønneste Frembringelser, lige fra de fløielsgrønne Græsplainer med rige Blomsterpatier og Buske til Parkens høie Kroner af Eg, Alm, Birk, og Gran. Hvert Træ i disse nu susende Skove, der milevidt strække sig opad Bjergskraaningen bag Slottet, har W. Scott selv ladet plante og anlægge — han var selv en udmærket Forstmand og Landskabsgartner — har endog skrevet en Afhandling om sidstnævnte Kunst. Da han i Aaret 1811 kjøbte den Grund, hvorpaa nu alle disse Herligheder findes, var Terrainet der bart og sumpigt, men det skraanede blidt ned mod Tweed, laae nær Melrose og Eildon-Hills, ikke langt fra Rhymers Glen og andre i Sang og Sagn berømte Steder, og han saae klart i Aanden, hvad deraf kunde udbringes. Han havde og fra sin Ungdom af havt en Forkjærlighed for dette Sted. Man fortæller saaledes, at da han engang som ung Mand, endnu kun bekjendt som Samler af Ballader og gamle Sagn, reiste der forbi med sin Fader, bød denne Vognen at standse ved en bakket Grund, almindelig kaldet Skinner Field, men egentlig Skirmish Field, hvor der i 1526 havde staaet en skarp Fægtning mellem Clanerne Scott og Elliot paa den ene Side og Douglas, Home

og Kerr paa den anden. „Vi maa staae af," sagde Faderen, „og besee Stedet, thi det er ganske efter din Smag, Walter." Det viste sig siden, at den gamle Scott ikke havde taget feil af sin Søns Smag, og at denne forstod at omskabe de nøgne og bare Høie ved Skirmish Field til de herlige Skovplantager, og den sumpige Mark nedenfor til de rige og grønne Enge ved Abbotsford. Sir Walter byggede og plantede der uafbrudt fra 1811 til 1825; først i dette Aar kunde hans Værk siges at være nogenlunde fuldendt, efterat uhyre Summer deri vare nedlagte. Han levede ligesom sammen med hver Sten, han her lagde, hvert Rum, han her udsmykkede, hvert Træ, han her plantede, „hans Hjerte hang ved hvad han havde skabt", som han selv ofte udtrykte sig. Han satte mere Pris paa at kaldes „Laird af Abbotsford" end paa sin hele literære Berømmelse, og da han i Aaret 1820 af Kongen blev optaget i friherrelig Stand (created Baronet), glædede denne Ophøielse ham mest, fordi den kastede en ny Glands over hans elskede Sted og bestyrkede ham i hans Haab, deri at stifte et arveligt Herresæde for sine Efterkommere. Derfor var det, han i Januar 1825, i Anledning af sin ældste Søns Giftermaal med „den smukke Arving til Lochore", formelig overdrog Abbotsford til det nygifte Par, dog med Forbehold af Brugen for sin Levetid. Da han havde underskrevet Dokumentet, udraabte han: „Jeg har nu skilt mig ved mit Landgods med mere Fornøielse, end jeg nogensinde følte ved at erhverve og besidde det, og dersom jeg bliver sparet ti Aar endnu, tænker jeg at kunne overdrage endnu dobbelt Saameget til disse unge Folk." Ved denne høitidelige Anledning var det førstegang, at den nu fuldfærdige Suite af Værelser paa Abbotsford blev aabnet i al sin Glands til et stort Bal. Svigersønnen Lockhart siger derom: „det var det første ordentlige Bal givet paa Abbotsford, og det sidste. Ja, i al den Tid, som derefter er forløbet, troer jeg Ingen har danset under dette Tag. Selv saae jeg aldrig mere den hele Række

Værelser samlede aabnet til Modtagelse af Gjæster, uden een Gang til, men det var paa Sir Walter Scotts Begravelsesdag."

Virkelig var Brylluppet paa Abbotsford den 7de Januar 1825 Høidepunktet af Sir Walters Lykke. Ikke længe efter, mod Slutningen af dette Aar, kom det uventede, overvældende Slag, som paa een Gang knuste hans glimrende, som det syntes velbefæstede jordiske Velfærdsbygning, tilintetgjorde alle hans Forhaabninger om Glands og arvelig Rigdom i Jordegods for sine Børn. Han havde uforsigtigvis indgaaet i et Slags Handels-Kompagni med sin Forlægger, den driftige og store Boghandler Constable i Edinburgh. Alle troede denne at være en grundrig, solid Mand — men uden at W. Scott vidste det, havde han indladt sig i Børsspekulationer med Londoner-Banquierhuse udenfor Boghandelens Ressort, og da mod Slutningen af Aaret 1825 en Pengekrisis indtraadte i London, maatte flere af disse Huse gjøre Opbud og rev Constable med sig. Det viste sig nu pludseligt, at denne var insolvent til en Grad, som vel Ingen havde kunnet forestille sig, der tog hans uhyre Fordel ved Salget af Walter Scotts Skrifter i Betragtning. Hans Deficit beløb sig ikke desto mindre til den enorme Sum af over 200,000 Pund Sterling, og i alt dette blev W. Scott uden Skyld indviklet. Tilsyneladende bar han Slaget med stor Rolighed; hans Venner, hans Familie mærkede ingen Forandring hos ham, undtagen det skulde være en større Kjærlighed og Venlighed, forenet med mandigt Mod til at see Ulykken i Øinene og ihærdig Arbeidsomhed i at klare for sine Forpligtelser. Men i hans Indre gnavede Ormen og rasede Smerten saameget dybere, jo mere han skjulte den under et roligt Ydre. Aldrig skulde maaskee dog selv hans Nærmeste have erfaret hvad han led, dersom de ikke efter hans Død i et hemmeligt Gjemme i hans Skrivebord havde fundet en Dagbog, som han begyndte at føre i 1825, og til hvis tause Blade han i Ensomhed betroede sine

Sorger. Hans meste Sorg var dog for Abbotsford. Jeg kan ikke gjøre bedre end her (efter Lockharts Life of Scott) at citere en Prøve af denne Dagbog, dateret Edinburgh den 18de December 1825, strax efterat han havde modtaget den første foreløbige Underretning om Katastrophen:

„Hvis Sagerne gaae slet i London, saa vil den Ubekjendtes Tryllestav blive brudt i hans Haand. Han maa da i Sandhed blive kaldet den „Altfor vel Bekjendte". Phantasiens Fest vil da være forbi med Følelsen af Uafhængighed. Aldrig mere skal han da have den Glæde at vaagne om Morgenen med lyse Ideer i sit Hoved, skynde sig at betro dem til Papiret og tælle dem maanedligt, som Midler til at plante saa og saa mange Træer, kjøbe saa og saa mange Jordstykker, til at udfylde Digtningens Drømme med andre Fremtidsvisioner om Vandringer ved:

Kildevæld i dunkle Lunde,
Steder, hvor Skov-Alfer blunde.

Dette kan ikke skee mere — men jeg maa tage fat paa substantielt Arbeide, d. v. s. skrive Historie og saadanne Sager. De ville ikke blive modtagne med den samme Enthousiasme; idetmindste frygter jeg meget for, at den almindelige Kundskab om, at en Autor maa skrive for dagligt Brød eller for at betale sin Gjæld, vil nedsætte hans Produktioner i den offentlige Mening. Han synker ned til anden Rang i Anseelsen:

Naar Ridetøiet trykker og Sporen gaaer tilblods,
Den raskeste Hest bliver langsom tilfods. —

Det er en bitter Tanke, men ville Taarer bryde frem derved, saa lad dem flyde. Mit Hjerte hænger ved det Sted, jeg har skabt — der er knapt et Træ paa det, som ikke skylder mig sin Tilværelse.

Hvilket Liv mit har været! — kun halv opdraget, næsten ganske forsømt eller overladt til mig selv — proppende mit Hoved fuldt med det mest ufornuftige

Tøieri — og seet ned paa af mine Kammerater for en Tid — derpaa gaaende fremad og anseet for en driftig og opvakt Karl — i Modsætning til alle deres Mening, der ansaae mig for en blot og bar Drømmer. Rig og fattig fire eller fem Gange; engang paa Randen af Ruin, men just da en ny Kilde af Rigdom aabnet, næsten overflydende. Og nu at blive brudt paa min Stoltheds Høide og næsten blæst i Luften — (hvis ikke gode Tidender skulde komme), fordi London behager at være i et Oprør! Og midt i denne Tummel af Oxer og Bjørne bliver en stakkels inoffensiv Løve som jeg sat mod Væggen. Men hvad vil Enden blive paa alt Dette? — Gud alene veed det, og saa ender Katechismen."

„Ingen kan dog til Slutning tabe en Penny ved mig, det er en Trøst. Mænd vil tænke, at Stolthed her stod for Fald. Lad dem føde deres egen Stolthed med den Tanke, at mit Fald vil gjøre dem høiere eller synes saa idetmindste. Jeg har den Tilfredsstillelse at erindre, at min Lykkes Tid har været til Fordel for Mange, og det Haab, at Nogle idetmindste vil tilgive mig min forbigaaende Rigdom paa Grund af mine Intensioners Uskyldighed og mit oprigtige Ønske at gjøre Godt for de Fattige. Bedrøvede Hjerter vil der blive i Darnick*) og i Abbotsfords Hytter. Jeg har næsten besluttet aldrig at see Stedet igjen. Hvorledes kunde jeg betræde min Hal med et saa forringet Vaabenskjold? — Hvordan leve som en fattig, gjældbunden Mand der, hvor jeg engang var den Rige, den Høitærede? — Jeg skulde netop have taget derned paa Løverdag for i Glæde og Lykke at modtage mine Venner. Mine Hunde ville vente paa mig forgjæves. Det er naragtigt — men Tanken om at skilles fra disse stumme Kreaturer har rørt mig mere end nogen af de pinlige Betragtninger, jeg her har nedskrevet. Stakkels Dyr! — jeg maa finde kjærlige Herrer for dem. Der gives maaskee endnu dem, som elske mig

*) En Landsby i Nærheden af Abbotsford.

og ville elske min Hund, fordi den har været min. Jeg maa gjøre Ende paa disse mørke Forestillinger, skal jeg ikke tabe den Sindsro, hvormed Mænd burde møde Ulykken. Jeg føler mine Hundes Snude paa mine Knæer, jeg hører dem pibe og søge mig allevegne. Dette er Nonsens — men saaledes vilde de bære sig ad, kunde de vide, hvad der forestaaer. Stakkels Will. Laidlaw!*) — stakkels Tom Purdie!**) — saadanne Nyheder vil skjære Eder i Hjertet og med Eder mangen anden stakkels Karl, for hvem min Velfærd var dagligt Brød! — — Jeg har forsøgt at give saa pinefulde Tanker Luft ved at nedskrive disse Noter — dels og at sætte dem tilside ved alvorlig at tage fat paa min Historie om det franske Convent. Jeg takker Gud — jeg kan gjøre begge Dele med nogenlunde Fatning. Jeg undres, hvorledes Anne***) vil bære denne Hjemsøgelse. Hun er lidenskabelig men høihjertet og modig i vigtige Sager, skjøndt irritabel i Smaating. Jeg er glad ved at Lockhart og hans Kone†) ere borte. Hvorfor? — Jeg kan ikke sige det, men jeg er tilfreds med at være ladt alene med mine Sorger — uden at blive smeltet ved Kondolencer, om end af det oprigtigste og kjærligste Slags. En sær Tanke griber mig. — Naar jeg er død, vil da disse Dages Journal blive taget ud af Ibenholtsskrinet paa Abbotsford og læst med Forundring over, at den triveligt udseende Baronet nogensinde skulde have risikeret et saadant Stød? — eller vil den blive funden i et eller andet obskurt Leiehus, hvor Ridderskabets nedværdigede Søn har ophængt sit Vaaben, og hvor en eller to gamle Venner ville see alvorlig-vigtige ud og hviske til hinanden: „Stakkels Gentleman! — en velmenende Mand! Ingens Fjende uden sin egen! — tænkte,

*) Hans Sekretær.

**) Hans Skovbetjent og Factotum paa Abbotsford.

***) Hans yngste Datter, i de sidste Aar hans stadige og trofaste Pleierske.

†) W. Scotts ældste Datter Sophie.

hans Resourcer kunde aldrig faae Ende! — efterlod sin Familie i Fattigdom! — Skade, han modtog den taabelige Titel!" — Hvo kan besvare dette Spørgsmaal?" —

Tiden har gjort det. — Dagbogen er bleven fundet i Ibenholtsskrinet paa Abbotsford — dens Forfatter er ikke død i noget obskurt Leiehus -- skjøndt han en Tid efter sin Ulykke levede i et saadant i Edinburgh — han er død paa sit elskede Abbotsford — dette dyrebare Landgods er blevet bevaret i hans Familie — men for hvilken Pris? — Den store Autors Slavearbeide og derved foraarsagede Sygdom og for tidlige Død. Kunde han valgt at handle som almindeligt for insolvente Handelsfirmaer — gjort formeligt Opbud, givet al sin rørlige og urørlige Eiendom til Skifterettens Behandling, da vilde han snart have været befriet for enhver Forpligtelse og alligevel havt sin Løn som Clerk of Session og Sherif og hele Honoraret for kommende literære Arbeider for sig selv — men han vilde handle som Gentleman, ikke som Handelsmand, sagde han — han vilde betale Enhver Sit fuldt ud, og han kunde ikke taale den Tanke, at Abbotsford og dets Samlinger skulde komme under Auktionshammeren. I Tillid til sin umaadelige literære Arbeidskraft og sin store Popularitet fattede han den gigantiske Plan at vie Resten af sit Liv til sine Kreditorers Tjeneste, og han troede da, at det skulde lykkes ham før sin Død at klare for sig til sidste Skilling. Adskillige af hans nærmeste Venner søgte at faae ham fra denne Plan, som de indsaae vilde være lige ødelæggende for hans Sjæls som hans Legems Vilkaar, de forestillede ham, at der ingen Skam kunde være i at undergaae et Opbud, som han ikke selv havde forskyldt — men forgjæves. Mange formaaende og rige Venner og Beundrere baade i Skotland og England tilbød ham Hjælp, Gaver og Laan — men han vilde ikke modtage Noget — selv vilde han hjælpe sig, alene vilde han bære sin Byrde frem til Maalet, Uafhængighed eller Død. Og det skete som han vilde. Kreditorerne gik

ind paa hans Forslag, og de havde ikke Anledning til at angre det, uden forsaavidt som de maatte føle, at deres ædle Debitors Helbred og literære Navn ved dette Experiment stod paa Spil. Han tog fat strax og arbeidede som en Samson Dag og Nat, uden at unde sig den nødvendige Ro, uden at lade sig afbryde ved huslige Sorger, ved sin elskede Hustrus Død, ved tiltagende legemlige Lidelser. Det er rørende i hans Dagbog at læse, hvorledes han bebreidede sig selv blot et Øieblikś Hvile fra sit Pligtarbeide, som han kalder det, blot den korteste Reise, blot den uskyldigste Rekreation. Men Resultaterne af denne Anstrengelse vare da ogsaa, idetmindste i pekuniær Henseende, forbausende. I mindre end fem Aar havde han ved blot literært Arbeide bragt sine Kreditorer en Indtægt af over 50,000 Pund Sterling! Gik det saaledes frem, saa vilde de i en ikke fjern Fremtid være betalte. De erkjendte ogsaa hans ihærdige Bestræbelser for deres Vel. I 1829 holdt de et Møde, hvori de voterede ham en Takadresse og deri erklærede Bibliotheket, Husgeraadet og alle Samlingerne paa Abbotsford for hans ubeheftede Eiendom. Han blev meget glad over dette, yttrer derom blandt Andet i sin Dagbog: „Nu kan jeg da igjen spise med mine egne Skeer og læse i mine egne Bøger.“ — Det var dog langtfra, at dette Kreditorernes Tillidsbevis gav ham et Pusterum, tvertimod, det forøgede kun hans Arbeidsiver, der nu formelig blev til en feberagtig Rastløshed. Han saae allerede i Aanden, ikke langt borte, sin Befrielse, sin gjenvundne Uafhængighed og Ære, sit elskede Abbotsford gjældfrit! Hvor kunde han da raste eller hvile? — Men nu kom Tiden, da han maatte bøde for denne overmenneskelige Anstrængelse. I Februar 1830 fik han det første paralytiske Anfald. Han stred mandig derimod — han vilde endnu ikke agte paa den misbrugte Naturs Varsler — han vilde endnu ikke formindske sit Arbeide; — han tabte Brugen af sin Haand — nu, saa dikterede han; hans Mæle blev tykt, hans Tunge stammede, nu

— saa anstrængte han sig desmere for at tale tydeligt — Demosthenes, mente han, havde jo lært sig til at tale med Stene i Munden. Hans før saa mægtige Indbildningskraft blev mat, hans uhyre Hukommelse begyndte at slaae ham feil — men han vilde ikke tilstaae det for sig selv — han vedblev sit anstrængte Arbeide trods alle hans Venners Forestillinger, trods hans Families Taarer. Følgen heraf var, at hans Tilstand hurtig forværredes, han fik gjentagne paralytiske Anfald, det ene stærkere end det andet. Lægerne erklærede nu, at de intet Haab saae, dersom han ikke vilde tilbringe en Vinter i et mildere Klimat og uden Arbeide. Endelig maatte han give tabt, og Reisen til Italien blev besluttet. Den engelske Regjering stillede en egen Orlogsfregat til hans Disposition — og i Oktober 1831 forlod han England, ledsaget af sin tro Datter og Pleierske Anne Scott, af sin ældste Søn, og fulgt af den hele britiske Nations Sympathi og varmeste Ønsker for hans Helbredelse. Men det var for seent. Vinteropholdet i Neapel og Rom gjorde ham intet Godt, — han blev svagere og svagere, viste ingen Interesse for alle de Naturens og Kunstens Herligheder, der omgav ham, for al den mer end kongelige Hyldest, hvormed han overalt blev modtaget — han længtedes kun tilbage til sit kolde, stille Skotland, til sine Bjerge, til Abbotsford. Da han i Neapel hørte Budskabet om Goethes Død (Marts 1832), udraabte han: „Ak, Goethe død! — men han fik dog dø i sit Hjem — Lad os til Abbotsford!" — Man maatte føie ham. Al Tanke om Helbredelse maatte nu opgives — det gjaldt blot at opfylde hans sidste, hans eneste Ønske, det at faae dø i sit Fædreland — i sit eget Hjem. I langsomme Dagsreiser gik nu det sørgelige Tog hjemad gjennem Norditalien, Tydskland og Holland — den Syge liggende i en dertil indrettet Vogn, pleiet af sine Børn, men uden Deltagelse for Noget og mere og mere synkende hen i sløv Ubevidsthed. Med Møie fik man bragt ham over Kanalen til London, der

laae han i flere Uger stille henstrakt — naar han undertiden for nogle Øieblikke vaagnede af sin Dvale, var det kun for at hviske: „Til Abbotsford — til Abbotsford!" — Det syntes, som om Sjælen ikke kunde skilles fra Legemet før der. Lægerne gav endelig efter og tillod, at Reisen maatte fortsættes — da dette blev ham meddelt, fik han for et Øieblik ligesom nyt Liv. Først i Juli 1832 blev han bragt ombord paa et Dampskib, der skulde gaae til Newhaven. I ubevidst Tilstand landede han der, blev igjen lagt stille udstrakt i en Vogn. og førtes saaledes ad Veien til Tweeddalen, tilsyneladende uden Bevidsthed om, hvor han var. „Men," siger hans Svigersøn Lockhart, der ledsagede ham paa denne sidste Reise, „som vi kom nedad Galas Dal, begyndte han at see omkring sig, og lidt efter lidt blev det klart, at han gjenkjendte Linierne af dette vante Landskab. Strax efter begyndte han at mumle et Navn eller to: „Gala Water — visselig — Buckholm — Torwoodlee!" — Da vi kjørte omkring Høiden ved Ladhope, og de tre Spidser af Eildon Hills brød ind paa ham, blev han meget urolig; og da han endelig, ved at vende sig paa Leiet, fik Øie paa sine egne Taarne i lang Frastand, sprang han op med et Skrig af Glæde. Da Floden var høi, maatte vi kjøre et Par Mile (engelske) rundt til Melrose-Bridge. Paa denne Omvei havde han stedse sit Hus og sine Skove for Øie og vilde over til dem — det kostede os stor Møie at holde ham i Vognen. Efterat Broen var passeret, tabte han for en kort Tid Synet af Abbotsford, og faldt da atter tilbage i sin Dvale — men snart vare vi ved Bakken lige for Huset, og nu kom Bevægelsen igjen over ham. Mr. Laidlaw (hans Sekretær) ventede ved Portalet og bistod os i at løfte ham ind i Spisesværelset (the dining room), hvor hans Seng var beredt. Her sad han forvirret et Par Minutter, derpaa fæstede han sit Blik paa Laidlaw og sagde: „Ha, Willie Laidlaw! O Mand, hvor ofte har jeg tænkt paa Dig!" — Imidlertid havde hans

Hunde samlet sig om hans Stol — de begyndte at logre foran ham, at slikke hans Hænder — og han hulkede og smilede afvexlende over dem, indtil den dvalelignende Søvn igjen faldt paa ham. Saaledes laae han til den næste Morgen, da han igjen vaagnede med fuld Bevidsthed om, hvor han var. Vi satte ham da i en Rullestol og rullede ham ud paa Terrassen foran Huset, frem og tilbage paa Grønsværet og mellem Rosenbuskene, som da vare i fuld Blomstring. Hans Børnebørn beundrede det nye Kjøretøi, og vilde paa deres Vis hjælpe til at skyde det frem. Han sad taus, smilende venligt til dem og deres Ledsagere, Hundene, og beundrende nu og da Huset, Haven, Blomsterne og Træerne. Lidt efter lidt samtalede han noget med os, meget fattet, sagde, han var lykkelig ved at være i sit Hjem, at han følte sig bedre, end han nogensinde havde været, siden han forlod det, og vilde maaskee dog skuffe Lægerne tilsidst. Han ønskede derpaa at blive ført igjennem sine Værelser, og vi rullede ham da over en Time frem og tilbage i Hallen og i det store Bibliothek. „Jeg har seet Meget,“ vedblev han at sige, „men Intet ligt mit eget Hus — lad mig faae en Vending endnu.“ Næste Morgen var han endnu bedre. Efter igjen at have nydt den friske Luft et Par Timer udenfor Huset, bad han om at blive rullet ind i Bibliotheket og placeret ved Buevinduet der, saa at han kunde see ned paa Tweedfloden. Her yttrede han et Ønske om, at jeg (Lockhart) skulde læse for ham, og da jeg spurgte af hvilken Bog, sagde han: „Kan Du spørge? — Der er kun een.“ Jeg valgte det 14de Kapitel i St. Johannes Evangelium; han lyttede til med mild Andagt og sagde, da jeg havde sluttet: „Vel, dette er en stor Trøst. Jeg har fulgt Dig ganske tydeligt, og jeg har en Følelse, som kunde jeg endnu blive mig selv igjen.“

Dette blev han dog ikke i dette Liv. Han sank efterhaanden tilbage igjen i sin dvalelignende Tilstand, kun afbrudt af enkelte lyse Mellemrum. I et saadant

var det, han den 17de Juli atter blev rullet ud paa Grønsværet, men faldt strax i Søvn i sin Stol. Pludselig foer han op, kastede Plaiden, hvormed han var tildækket, fra sine Skuldre og sagde: „Dette er en bedrøvelig Ledigang. Jeg kommer til at glemme, hvad jeg har tænkt paa, hvis jeg ikke strax skriver det ned. Før mig til mit eget Kammer og bring Nøglerne til min Skrivepult." Han gjentog dette saa alvorligt, at man ikke vovede at modsige ham. Hans Døttre gik ind i hans Studerekammer, aabnede hans Skrivepult og lagde Papir og Pen i den vanlige Orden, derpaa blev han rullet gjennem Hallen ind til det Sted, hvor han altid havde været vant til at arbeide. Da Stolen var placeret foran Pulten, og han gjenfandt sig i den gamle Stilling, smilede han, takkede sine Døttre og sagde: „Giv mig nu min Pen og lad mig lidt alene med mig selv." Sophia, hans ældste Datter, Lockharts Hustru, satte nu Pennen i hans Haand, og han forsøgte at omslutte den med sine Fingre, men de kunde ikke gjøre Tjeneste — Pennen faldt ned paa Papiret. Han sank tilbage i sine Puder, stille Taarer randt ned over hans Kinder —; men han fattede sig snart og bad om at blive rullet ud igjen. Hans tro Laidlaw kom til under Portalet og tog sin Tour med at rulle ham frem og tilbage i Borggaarden. Han faldt da snart i Slummer igjen. Da han vaagnede, sagde Laidlaw: „Sir Walter har nydt en liden Hvile." — „Nei Willie," svarede han — „ingen Hvile for Sir Walter mere, uden i Graven." Taarerne styrtede igjen fra hans Øine. „Venner," sagde han — „lad mig ikke mere saaledes udsætte mig selv — fører mig til Sengs — der er nu min eneste Plads."

Han førtes did tilbage — til Spisesværelset, hvor Maria Stuarts Hoved hænger, og forlod ikke mere dette Sted, skjøndt det endnu varede flere Uger, inden den sidste Scene kom — der var endnu megen Livskraft at overvinde, og Opløsningens Proces gik langsom. Han henlaae for det meste i stille Dvale, dog fantaserede

han ogsaa ofte, og da syntes hans Forestillinger mest at dvæle ved alvorlige og hellige Ting; nu og da indbildte han sig at sidde i Retten som Sherif, til andre Tider var han med Tom Purdie i Marken og plantede Træer. Han blev synlig beroliget, naar der læstes i Bibelen for ham (især af Propheten Esaias og Jobs Bog), ofte hørtes han at mumle for sig selv Stumper af de gamle latinske Kirkehymner, dem han altid yndede meget, som »Dies iræ« og »Stabat mater«. Den hele Tid gjenkjendte han sine Døttre (Sønnerne vare fraværende i Tjenesteforretninger), Lockhart og Laidlaw men ikke Andre. — Endnu engang flammede Lampen op, men for sidste Gang. Den 17de Septbr. om Morgenen kom Tjeneren ind i Lockharts Værelse og fortalte, at hans Herre var vaagnet med fuld Bevidsthed og ønskede at see L. strax. Denne fandt ham ganske ved sig selv men yderst mat. Hans Øie var klart og roligt — ethvert Spor af Deliriets vilde Ild var udslukket. „Lockhart," sagde han, „jeg har maaskee kun et Minut at tale til Dig. Min Kjære, vær en god Mand — vær dydig — vær religiøs, vær en god Mand. Intet Andet vil give Dig nogen Trøst, naar Du kommer til at ligge som jeg her." Han gjorde en Pause, og L. sagde: „Skal jeg sende Bud efter Sophia og Anne?" — „Nei," svarede han — „forstyr dem ikke. Stakkels Sjæle! — Jeg veed, de har været oppe hele Natten — Gud velsigne Eder Alle!" — Med disse Ord sank han i en meget rolig Søvn, og han gav lidet, næsten ikke noget Tegn til Bevidsthed, undtagen for et Øieblik, da hans Sønner ankom. Disse havde, da de erfoer at Enden nærmede sig, paany søgt om Orlov fra deres Poster, og begge naaede Abbotsford den 19de. Den 21de September Klokken henved halv Et drog Walter Scott sit sidste Suk, omgivet af alle sine Børn. „Det var en skjøn Dag" — siger Lockhart — „saa varm, at alle Vinduer stode vidt aabne, og saa fuldkommen stille, at den Lyd, som af alle stedse lød blidest for hans Øre

— Tweedflodens sagte Rislen over sine Kiselstene, kunde tydeligt høres, medens vi knælede om hans Leie, og hans ældste Søn kyssede og lukkede hans Øine."

Saaledes døde Sir Walter Scott, 61 Aar gammel, paa sit kjære Abbotsford, som han havde ønsket. Nogle Dage efter blev han jordet ved sin Hustrus Side i Ruinerne af det nærliggende Dryburgh Abbey, hvor hans Familie fra gammel Tid havde havt deres Gravsted. Did fulgte ham Aaret efter hans trofaste Datter og Pleierinde, Anne Scott — endnu nogle faa Aar, og den anden Sir Walter Scott, der havde overtaget Abbotsford efter Faderen, lagdes ved hans Side. Men hans elskede, saa dyrekjøbte Landsæde er dog endnu blevet i Familiens Eie, eller rettere, det hele skotske Folk eier og bevarer det som en Helligdom.

Opfyldte af disse Erindringer vandrede vi længe omkring i Parken ved Abbotsford, hvor hvert Træ hviskede til os om den store Hedenfarne — indtil Skyggerne faldt lange om os, mindende om, at vi maatte skynde os, hvis vi, inden sidste Train afgik fra Melrose, vilde see de berømte Klosterruiner dersteds. Vi rev os altsaa løs fra Abbotsford, men forlod derfor ikke Sporet af Walter Scotts Fjed. Utallige Gange havde han, alene eller som sine Gjæsters Cicerone, passeret den Vei, vi nu kjørte til Melrose. Og da vi der snart befandt os inde i de storartede Ruiner, var det ogsaa Walter Scotts Aand, som der omsvævede os og tryllede Fortidens Poesi tillive mellem disse slanke Piller og lette Buer, eller i disse Vinduesrosers Stenkniplingsværk, hvorigjennem Aftenrøden just nu kastede sit magiske Skjær til Erstatning for de bortbrudte Glasmalerier, og hvor Epheuranker og grønne Buske vaiede for Aftenvinden som Kirkefanerne fordum. At forsøge en Beskrivelse over denne mægtige Kirkeruin, maaskee den skjønneste og rigeste Levning af gothisk Bygningskunst, som Skotland og England kan opvise, vilde være spildt Umage, kun en Tegning kan nogenlunde give den Fraværende et Begreb om denne mage-

løse Rigdom og Finhed i Stenens Former og Detailler. Desuden kunne vi henvise til Indledningen til Walter Scotts „Klosteret," i hvilken Fortælling Scenen tildeels er henlagt til dette St. Maria Kloster i Melrose under det fingerede Navn „Kennaquhair." Det blev anlagt i 1136 af Kong David I. og indviet til Jomfru Maria. Hvad der nu staaer igjen er alene Kirken, de egentlige Klosterbygninger ere længst forsvundne. Vi sade længe paa Altartrinene under det store østlige Vindue, hvis utallige, fint udhugne Forgreninger kastede en bævende Netskygge paa Grønsværet, der nu bedækker Kirkens Gulv, medens de dybe Korsgange og Sidekapeller bleve dunklere og dunklere. Men vi kunde desværre ikke blive der længe nok til at følge Walter Scotts Raad i hans „Sidste Minstrel", 2den Sang:

„Vil du skjøn Melrose ret tage ind
Saa gaae derhen i det blege Maaneskin.
Thi de glade Straaler af lysende Dag
Forgylde med Spot kun dets brudte Tag.
Naar Buerne sortne ved Nattetid
Og hver Vinduesrose glimter hvid,
Naar det kolde Lys strømmer bævende over
Det store Taarn, medens Egnen sover,
Naar Søiler og Piller, een efter een,
Synes skaarne af Ibenholt, Elfenbeen,
Naar Sølvglands spiller paa Billeders Rad,
Og Ligstene skinne i Maanens Bad,
Naar den fjerne Tweed du hører at mumle —
Og Uglen hyler og Flagermuus tumle —
Da gaae — men helst alene du gaae —
At see Sankt Davids Ruiner graa!
Da vil du til Hjemmet tage med
En stor Erindring af Skjønhed og Fred."

Imidlertid, skjøndt vi ikke kunde oppebie denne stille Time, fordi Jernbanetogets ubønhørlige Piben rev os bort fra Melrose Ruiner, før Maanen forsølvede dem — tog vi i Sandhed dog med fra denne Dags Udflugt en stor Erindring af Skjønhed og Fred.

VI.

Høilandene. Glasgow. Clydes Munding.

I det samme Reiseselskab, hvormed jeg havde gjort Udflugten til Abbotsford, begav jeg mig Dagen efter paa Veien til Høilandene om Loch Katrine og Loch Lomond, disse vidtberømte Bjergsøer, hvis vilde og klippefulde Bredder og Dalstrøg ved Walter Scotts og andre engelske Poeters Skildringer have faaet et Skjær af Romantik, som ingen anden Bjergegn, maaskee med Undtagelse af Rhinens, kan rose sig af. Allerede længe havde vi seet Ben Ledis og Ben Lomonds blaa Spidser vinke os fra den nordvestlige Kant af Firth of Forth; nu skulde vi nærme os disse Høilandenes Konger og trænge ind i deres romantiske Rige, hvor vi halvveis ventede endnu at finde de vilde Gælers og deres Clansvæsens hele middelalderske Poesi trofast bevaret. Rigtignok gjorde det os noget mistænksomme, at denne romantiske Høilandsreise lod sig saa let organisere paa sædvanlig moderne Tourist-Vis, at vi kunde tage Billetter (»book through«) for det hele Strøg fra Edinburgh rundt Søerne ned igjen til Glasgow, ja derfra lige til Hebriderne, til Fingalshulen og Jona, om vi saa vilde, at alle Bekvemmeligheder lovedes os, og at Tiden for denne »Trip of the Highlands« nøiagtigt lod sig beregne, at Diligencer og Dampskibe overalt stod til vor Tjeneste, saa der var liden Sandsynlighed for, at vi skulde møde noget Eventyr i de vilde, ensomme Glens, eller komme til at overnatte i Rob Roys Hule, bevogtede af halvvilde Sansculotter med dragne „Claymores" blinkende i Fakkelskinnet. Men vi trøstede os dog med, at den ellers uundgaaelige Jernbane her ikke nivellerede Terrainet og Reisens Poesi længere end til Callander, ved Indgangen til de egentlige Høilande, og at den Diligencebefordring, som der skulde modtage os, var et Tilbageskridt til de gode gamle Tiders primitive Reisemaade, stort nok for at muliggjøre andre

og mere gemytlige Reise-Eventyr end de paa Jernbanerne sædvanlige.

Det var altsaa med temmelig spændte Forventninger, vi en tidlig skyet Morgenstund toge Plads i Jernbanetoget, der istedetfor som igaar mod Syd nu skulde føre os mod Nordvest, mod de blaa Bjerge. Vi fore nu ikke strax ind i en Tunnel men langs den hele Dal mellem gammel og ny Edinburgh, tæt under Borgen, saa i eet Ryk ud af Byen, ind i et smilende, veldyrket Landskab med Corstorphine Hills, besaaet med smagfulde Villaer, paa den høire Side og Pentland Hills fjernt tilvenstre. Det varede ikke længe, før vi fik et Glimt af Linlithgow, et gammelt, massivt, nu halvt i Ruiner liggende Slot, fordum et Yndlingsopholdssted for de skotske Konger, og hvor Dronning Maria Stuart er født. Mellem Palmout Junction og Falkirk overskærer Jernbanen den gamle romerske Vold fra Keiser Antonius Tid, opført imod Picterne, og hvoraf tydelige Levninger endnu skal sees. Strax efter fore vi forbi Taarnene af Falkirk, en gammel By, bekjendt fra det store Slag, som blev holdt der Aar 1298 mellem Skotterne under Sir William Wallace og de Engelske under Edvard den 1ste. Skotterne lede der et stort Nederlag, og to af deres Hærførere, de eneste som bleve Wallace tro, Sir John Graham og John Stewart faldt og bleve begravne paa Kirkegaarden tætved. En Forstad ved Byen, paa hvis Grund man antager at Slaget stod, kaldes endnu Grahamstown. En Sten, endnu kaldet Wallaces Sten, betegner Stedet hvor denne skotske Frihedskjæmpe stod under Slaget. Falkirk har og en mere substantiel Berømmelse end disse gamle Minder, nemlig de store Kvægmarkeder, de saakaldte »Falkirk trysts«, som holdes der tre Gange om Aaret, og hvorved over 300,000 Høveder aarlig skulle blive solgte. Mellem Falkirk og Stirling passerede vi Lennox Hills, en Række af Bjerghøider, som strække sig fra Omegnen af Stirling til Dalen Leven. Ikke langt fra Stirling kom vi forbi Bannockburn, det saakaldte „Nordens

Marathon," hvor Robert Bruce den 24de Juni 1314 med 30,000 Skotter totalt slog den engelske Armee paa 100,000 Mand under Edvard I. Hvert Skridt er her historisk Grund — neppe forlod vi Bannockburn, før Stirling Castie viste sig majestætisk for vore Blikke, høit oppe paa den isolerede Klippe, der danner Borgens Basis, liig the Castle Rock i Edinburgh. Den lille By Stirling hviler ved Foden af Bjerget, yndigt ved Floden Forths smilende Bredder. Derfra reiser sig næsten lodret den steile Borgklippe med sine truende Mure. Denne Borg spiller en stor Rolle i Skotlands Historic fra de tidligste Tider. Vi tør ikke dvæle derved, ellers kom vi nok aldrig til Høilandene. Vi vil kun bemærke, at dens mørke Mure har seet ligesaa mange om ikke flere af de blodige og romantiske Scener, hvorpaa den skotske Historie er saa rig, som dens Rivaler Edinburgh Castle og Holyrood. Som dette sidste Slot har sit „Darnley-Riccio Room", saaledes har Stirling Castle sit „Douglas Room", hvor Kong Jacob den Anden med egen Haand myrdede William, Jarl af Douglas, en mægtig Adelsmand, som aabenlyst satte sig op baade mod Kongens og Lovens Autoritet.

En af de første Gjenstande, der mødte vore Blikke, efterat Jernbanetoget havde forladt Stirling, var en gammel, malerisk, epheubehængt Bro over Elven Forth, som man af sjeldent Hensyn til det Pittoreske har ladet staae, uagtet her er tre nyere og bekvemmere Broer, to for Jernbanen og en anden for Landeveien. Strax efter at vi saaledes havde passeret Floden, strøg vi hen over en udstrakt men skjøn og frugtbar Slette, fra hvilken vi i Baggrunden havde en pragtfuld Udsigt til den anseelige Bjergrække, som opfylder de vestlige Distrikter af Perthshire og Dumbartonshire. Tilhøire, mere mod Øst, reiser sig Abbey Crag, en isoleret, skjønt formet Klippe, paa hvis Top et Monument for Wallace er bestemt at reises; thi lige under denne Klippes Fod var det, han med sine Skotter den 13de September 1297 vandt Slaget ved

Stirling over den engelske Armee under Jarlen af Surrey og Hugh Cressingham, og denne Seier lagde Grundvolden til Skotlands Uafhængighed. Efterat have passeret Badestedet „Bridge of Allan“ med dets mange smukke Villaer, fik vi snart i Sigte Taarnene af den gamle, ærværdige Dunblan Cathedral, malerisk beliggende ved Floden Allans Bredder. Denne skjønne og store gothiske Kirke er en af de faa i Skotland, der næsten har undgaaet Reformationens Ødelæggelser, og vi beklagede kun, at Jernbanens ustandselige Fart forhindrede os i at tage den i nærmere og roligere Øiesyn. Den samme Beklagelse maatte vi gjøre, da vi kort derpaa foer forbi de pittoreske Ruiner af Doune Castle, en gammel Borg, der har tilhørt Jarlerne af Moray, som deraf havde deres anden Titel: Lords af Doune. Dens massive Donjon med to runde Taarne speile sig i Elven Teith, hvis klare Strøm vi nu fulgte opad og krydsede paa forskjellige Steder. Bjergene trængte sig nu mere og mere sammen, og i Baggrunden hævede sig Ben Ledi's majestætiske Pyramide med dens brede Basis og spidse Top. Vi passere endnu Lanrick Castle, fordum Sæde for Sir Evan Murray M'Gregor, Clanen Mac-Gregors Høvding, og kort derefter Cambusmore, et gammelt Herresæde tilhørende Familien Buchanan. Det var paa Cambusmore at Sir Walter Scott i sine unge Dage tilbragte flere Sommere hos sin Ven Mr. Buchanan, og derfra foretog de Vandringer over Høilandenes Bjerge og Dale, som han siden bevarede i sin levende Erindring og gjengav for Verden i sine poetiske Skildringer. Man kan i Skotland ikke undgaae Walter Scott, mindst naar man nærmer sig Høilandene, og her foer vi atter ind paa en af hans romantiske Domainer, nemlig Sceneriet fra hans Digt »the Lady of the Lake« (Damen ved Søen). Det var jo fra Doune Castle, at den ridderlige Fitz-James drog ud, da han

„—med Lord Morays Tog
Forgjæves en statelig Kronhjort jog.“

Han jog dog vissselig ikke saa fort som vi med Jernbanetoget, men han standsede vel heller ikke saa pludselig som vort Tog ved Callander, hvor Sporveien nu har Ende. Nu — det vil sige Sommeren 1862, — jeg vil ikke indestaae for, at en senere Reisende i det for ham gjældende Nu kan finde Banen forlænget lige til Loch Katrine — ja til Loch Lomond — der var idetmindste Tale derom.

Callander er en net Landsby, beliggende i et Pas, der danner Indgangen til de egentlige Høilande. Smukke Cottages ere adspredte i Dalen og paa Bjergsiderne, og tjene til Sommeropholdssteder for de mange Familier fra Edinburgh og Glasgow, som her leie sig ind for at nyde Bjergluften og gjøre Udflugter til de mange for Naturskjønhed og romantisk Interesse berømte Steder, som i Omegnen findes. Udsigten fra Broen ved M'Gregors Hotel, hvortil vi fra Jernbanestationen begav os for at finde de ventende Diligencer, var meget smuk. Imod Vest saae vi i Forgrunden den lille Flod Teith (som her støder sammen med en anden Bjergstrøm, Leny) bugtende sig sagte gjennem Dalen Bochastle. Paa en kratbevoxet Halvø, som dannes ved Sammenflydningen af de to Elve, reise sig de graae Ruiner af et gammelt Kapel, der har tilhørt Clanen Buchanan. Strax ved Broen, paa vor venstre Side, har vi en konisk dannet Høi, kaldet Tom-ma-chessig eller Sanct Kessigs Høi — her begynder nemlig allerede de gæliske Navne at fremherske. Paa høire Haand hæver sig »the Craig of Callander«, en rød Klippe, aldeles bevoxet med Furutræer, og i Retningen deraf kan Blikket forfølge de grønne Skraaninger af Passet ved Leny. Men Hovedgjenstanden i Landskabet er den majestætiske Ben Ledi (2380 Fod høi), som nu ganske nær slutter Horizonten mod Nordvest. Toppen af Ben Ledi, (en Sammendragning af det Gæliske Ben-le-dia, Guds Høi), siges at have tjent som Altar for den gamle druidiske Gudsdyrkelse. Bjerget er, som alle disse skotske Høider, aldeles skovløst men til høit op paa

Siderne beklædt med grønt Græs og rødblomstrende Lyng, medens Toppen er nøgen og graasort, hvilket Alt, seet igjennem de mellemliggende Luftlags blaalige Perspektiv, giver de skjønneste og forunderligste Farvetoner.

Foran Hotellet holdt der tre besynderlige Kjøretøier, Mellemting mellem Diligencer og Omnibus, med indelukkede Karethkasser nedenunder og paa Taget vertikale Bænke, der til begge Sider stak langt udenfor Underlaget. Da Veiret nu var blevet klart, skjøndt noget kjøligt og skarpt, foretrak vi naturligvis, istedetfor at lukke os inde i den snevre Vognkasse, at klavre op til disse Banquetter, hvor vi fik et ophøiet og luftigt Sæde med den frieste Udsigt til alle Kanter, uagtet det rigtignok kostede nogen eqvilibristisk Behændighed at holde sig fast der under Vognens og Veiens uophørlige Svingninger. Den broget klædte Postillon blæste i sit Horn, saa det klang mellem Fjeldene, og afsted gik det nu i rivende Trav paa en Vei, som i Smalhed og Bølgeform ikke gav vore gamle norske Veie meget efter. Den slyngede sig op mellem to Udliggere af Ben Ledi, snart ved Foden af Præcipicer, i hvis Bund Bjergstrømme brusede, snart over steile, lyngbegroede Bakker. Fra en af disse var det, vi inden kort saae ned paa Loch Venachars stille Vandspeil, den første af de mindre Bjergsøer, hvis Bredder vi havde at kjøre langs med, før vi naaede de større, som kunde passeres med Dampskibe. Sceneriet om Loch Venachar er forholdsvis blidt og venligt, man seer her de nederste Bjergsider tildels bevoxede med Løvtræer, og midt i Søen ligger en eneste yndig, grønnende Ø, kaldet Inch-Vroin, hvis lyse Birkekrandse bade sig i de kolde Vover. Midt paa denne Ø er der en grøn Slette, som i de gamle Clans-Dage var Samlingspladsen for Clanen Mac-Alpin, naar dens Krigere mødtes til Fest eller Raadslagninger. Ved Enden af Loch Venachar steg Veien op til et vildt og øde Høiland, fra hvis øverste Bakke vi snart atter fik Øie paa en anden lille Bjergsø, Loch Achray, med steile og vilde Bredder.

Da vi naaede derned, gjorde Veien en pludselig Vending, aabnende for os Udsigt til et besynderligt couperet, med rig Trævegetation prydet Bjerglandskab, i hvis Baggrund det mægtige Fjeld Ben-venue hævede sig. Dette var Indgangen til »The Trosachs«, et af engelske og skotske Turister særdeles besøgt Distrikt, som er saaledes forrost for dets romantiske Naturskjønhed, at det har givet sit Navn til hele denne Tour, som vi nu foretoge. At reise til »The Trosachs« vil i det engelske Touristsprog sige, at besøge de høilandske Søer og deres Omegn. Dette »Trosachs« er et gælisk Ord, som skal betyde sønderrevet, splittet Land, og denne Benævnelse er ganske passende. Dette hele Distrikt, bestaaende af Bjergpasset mellem Loch Achray og Loch Katrine, er nemlig ved Kløfter og smaa isolerede Bjergknatter saa oprevet og ujævnt, at det næsten synes W. Scott har Ret, naar han i sit Digt (Lady of the Lake) kalder disse vilde, om hinanden kastede Klipper, Kegler og Høie „Fragmenter af en tidligere Verden." Den hele Forvirring forekom mig dog temmelig smaaagtig, maaskee fordi mine norske Øine ikke kunde lade være at anstille Sammenligninger med de uhyre Fjeldruiner, som opfylde saamange af vore Dale og Bjergpasse. Men hvad der giver dette skotske Bjergpas en for disse høilandske Egne ikke sædvanlig Skjønhed, er den rige og forskjelligartede Trævegetation, hvormed det er bedækket:

„Hvid Birk og Esp græde forneden,
Foroven Ask og kongelig Eg
Kaste Anker i den kløftede Klippe" —
(Lady of the Lake.)

Nær ved Indgangen til »the Trosachs« (hvor det elegante Hotel „Airdcheanochrochan"*) nu tilbyder Touristerne sine Bekvemmeligheder) var det, at Helten i »the Lady of the Lake«, Fitz-James, tabte sin herlige

---

*) Meningen af dette uudtalelige gæliske Navn skal være: „Boligen ved Enden af Klippehøien".

graa Hest. Stedet kaldes „Bal al duine", og saa impregneret er det hele Sceneri her blevet af Digterens Fiction, at vi næsten fristedes til at see efter den ædle Gangers hvidnede Been; heller ikke forsømte vor Kudsk med sand høilandsk Pathos at vise os hen paa det „virkelige" Sted, hvor den faldt. Høit over »the Trosachs« skovklædte Præcipicer reiser sig mod Nord den pyramidalsk formede Ben A'an til en Høide af 1800 Fod, og dens Top skal være saa steil, at den ikke kan bestiges uden fra den nordlige Side. Efter omtrent en engelsk Mil at have bugtet os frem mellem denne forvildende Labyrinth af Bjergkløfter, afrevne Klipper og dybe Skove kom vi endelig op paa en Høide, hvorfra Loch Katrine paa engang brast ind paa vort Syn:

„Med Næs bag Næs, og yndig Bugt
Og Øer smaa, der grønnes smukt
Mod Bølgens klare, dybe Blaa,
Og Bjerge, der som Kjæmper staae,
Fortryllet Land at vogte paa."

(Lady of the Lake).

Vi steg snart af nede ved Strandbredden eller rettere noget ovenfor denne, da steile Klipper ikke tillade Veien at naae lige til Vandspeilet. En net Landgangsbrygge med overhvælvet Tag af smukt ordnede Birkestammer bragte os her ned til den yndige lille Bugt, hvor den fagre Ellen havde sit første Møde med Ridderen af Snowdoun. Dog her ventede os nu ikke den skjønne Ladys lette Baad men et sort tilrøget, uskjønt Dampskib, der med sine prosaiske Skovlhjul snart forstyrrede den poetiske Søes stille Vover og bragte os i al Fart forbi den yndige lille Ø, hvor

„Som Tilflugt i den vilde Natur
En Høvding bygged et landligt Bur",

og hvorhen Søens Dame førte sin ridderlige Gjæst. Hinsides denne Ø aabnede Søen sig for vore Blikke i hele sin Udstrækning, med den vældige, dobbeltspidsede

Benvenue mod Syd, hævende sig til en Høide af 2300 Fod. Loch Katrine eller Ketturin*), som det egentlig paa Gælisk hedder, er et langstrakt, temmeligt smalt Vand, som gaaer i nordvestlig Retning. Med Undtagelse af den nederste Bugt ved Ellens Ø kan jeg egentlig ikke sige, at denne for sin Skjønhed saa vidt udskregne Sø gjorde synderligt Indtryk paa mig, da vi i hurtig Fart med Dampskibet pilede derover. Bredderne vare nøgne og temmelig ensformige, og Bjergpartierne, naar undtages Benvenue, der dog sees i vid Afstand, ikke storartede nok til at give et Indtryk af høi Vildhed. Øde var der nok, det skal Himlen vide, thi ikke et Hus, ikke en grøn Ager, ikke et Kirkespir var at opdage nær eller fjern, kun de lyngbrune Bjergsider, de grønklædte Forbjerge, besatte med hvide Pletter, dem jeg først antog for Stene, men som siden, da de ved nøiere Betragtning saaes at bevæge sig, viste sig at være utallige Faarehjorder. Disse høist fredelige Beboere syntes ganske at have afløst de høilandske Krigere og Røvere, som fordum huserede paa disse Kanter. Det eneste Exemplar, vi hidtil havde seet af en Bjergskotte i hans maleriske, buxeløse Dragt, befandt sig ombord med os i Dampskibet; en Sækkepiber, der trakterede sit nationale, hvæsende Instrument alene for de Reisendes Fornøielse, eller vel rettere for at lokke nogle Skillinger ud af deres Lommer. Vildt og klagende lød Clanen Alpins Pibroch udover den stille Sø, men den vakte ikke længer svarende Toner eller glittrende Spær og vaiende Plaids fra Kysterne, Alt forblev stille og fredeligt, Faarene græssede uforstyrret videre, og kun en enkelt Hyrde saaes hist og her paa Høiderne lænet til sin Stav, men ogsaa han blev staaende stum og rolig, og det sporedes ikke, at hans Forfædres Krigssang gjorde noget Indtryk paa ham. Ufortrøden blev dog Spillemanden ved, indtil vi

*) W. Scott antager at dette Navn kommer af „Catterins" Røvere, som gjorde dens Bredder usikkre.

naaede Landingsbryggen nær den vestlige Ende af Søen, det ensomme Hotel „Stronachlachar." Her fandt vi atter Diligencer, lignende de forrige, rede til at føre os de fem engelske Miles Vei tversover Bjergene til Inversnaid ved Loch Lomond. Vi besteg atter med temmelig Møie vort høie Tagsæde, og afsted gik det opad en vild Dal, hvorigjennem Veien bugtede sig. Jo længere vi kom op her, jo mere aftog al Trævært, og da vi naaede Høiden af Passet, saae vi rundt omkring os kun brune Myrstrækninger og nøgne Klipper. Det hele Landskab her havde en paafaldende Lighed med vore norske Høifjeldsvidder, kun i mindre Maalestok naturligvis og uden Snebræer. Sorte Fjeldvand manglede dog ikke — dybt nede mellem Kløfterne saae vi saaledes den lille Sø Arklet med sine dunkle Vande. Ved første Øiekast kunde man tro, at denne vilde Egn var aldeles ubeboet, men ved nærmere at give Agt saae vi Røg stige op hist og her af forskjellige smaa Stenhobe, bedækkede med Tørv; det var Høilændernes Hytter. I en af disse elendige Hytter, sagde man os, opbevaredes endnu en over sex Fod lang spansk Musket, der har tilhørt den af Walter Scotts Roman af samme Navn bekjendte Fribytter Rob Roy (Røde Robin), hvis egentlige Hjemsted var i dette vilde Distrikt. Nær ved vises en anden, lignende Hytte, hvor det siges at Rob Roys Hustru, den mandhaftige Helen Mac Gregor, først saae Lyset. Mere mod Nord, paa en afrundet, nøgen Høi, saae vi nogle Levninger af Ringmure og Taarne — det var virkelig Ruinerne af Inversnaid Fort, som den engelske Regjering lod anlægge i Aaret 1713 for at holde den vilde Røver-Clan Mac Gregor i Ave. En Garnison laae her til mod Enden af forrige Aarhundrede og havde ofte Skjærmydsler med Røde Robin og hans udenfor Loven erklærede Clan, der ikke maatte kaldes ved sit Navn. Først da hele Slægten var næsten udryddet indtil sidste Mand, fik Distriktet Fred, og Fortet blev forladt som unyttigt. Ønsker Læseren at erfare noget

Mere om denne ulykkelige, ofte ridderlige, men brødefulde Mands og hans Clans Historie, da kunne vi henvise til Indledningen til Rob Roy i Waverley-Udgaven af Walter Scotts Værker. Medens vi befinde os her blandt de vilde Fjeldkløfter og paa de brune Lyngmarker mellem Loch Katrine og Loch Lomond, hvor Røde Robin og hans tappre Følgesvende saa ofte samledes og jagedes som vilde Dyr, ville vi dog efter Walter Scott hidsætte Clanen Mac Gregors Samlingssang:

Maanen er paa Søen og Taagen paa Fjeld,
Vor Clan har et Navn, som kun maa siges om Kveld —
Thi, samler Eder, Mænd af Gregalich!

Vort Kampsignal, som fordum var Kongers, vi tro,
Nu høres kun ved Nat i vort hevnende Halloh!
Thi Halloh! — Gregalich! Halloh, Gregalich!

Glen Orchys stolte Bjerg og det Taarn, som du seer,
Glenstroe og Glenlyon er vort ikke meer —
Vi er' uden Land, uden Land, Gregalich!

Men, fordømt og opgivet af Bonde og af Laird,
Mac Gregor har endnu dog sit Hjerte, sit Sværd —
Thi, — Mod, Mod, Mod endnu, Gregalich! —

Vil de røve os vort Navn, forfølge vore Børn —
Giv deres Tag til Flammer, deres Kjød til Fjeldets Ørn! —
Thi, — Hevn, Hevn, Hevn da, Gregalich! —

Saalænge Skov har Blade og Elv skummer hvid
Mac Gregor skal, trods dem, blomstre al den Tid —
Kom da, Gregalich! — kom da, Gregalich!

Henad Loch Katrines Bølger skal Hestehoven slaae,
Over Toppen af Ben Lomond skal Seilskibet gaae
Og Craig-Royston Klipper skal smelte som Snee
Før vi glemme vor Hevn, før vi glemme vor Vee!
Thi, samler Eder, Mænd af Gregalich!

Fra Høiden ved Fæstningsruinen førte Veien os temmelig brat ned mod Loch Lomonds Bredder, følgende en skummende liden Bjergstrøm, der falder i Søen ved

Inversnaid og danner der et Vandfald, som beundres høiligt af alle Tourister og endog har begeistret den engelske Digter Wordsworth til et Digt: „Den høilandske Pige". — I Norge vilde denne lille Fos ikke engang blive lagt Mærke til, men Norge er jo rigtignok Vandfaldenes Land par excellence. Hvad der imidlertid glædede og opløftede selv mine, ved større Fjeldscener forvænnede Blikke, var de skjøntformede og blaalige Bjergmasser paa den modsatte Side af Loch Lomond, hvis dybe og i Eftermiddagssolen glimrende Speil just nu opfangede dem alle. Vi havde god Tid til at gjøre en Udflugt til hint udskregne Vandfald, før Dampskibet, som skulde anløbe Inversnaid, kom hid fra den nordlige Ende af Søen. Vel anlagte Stier med Trapper og Rækværk førte langs Klipperne hen til det Sted, hvorfra Kaskaden bedst kunde sees, og magelige Bænke stode der færdige til Bekvemmelighed for de henrykte Tilskuere. Ved at bemærke disse gode Anstalter for denne lille Traad af et Vandfald, kunde jeg ikke andet end i min Erindring stille derimod den halsbrækkende og besværlige Sti, som fører op til Rjukanfossen, og den aldeles primitive Tilstand, hvori Adgangen til dette Naturvidunder er ladt. Noget kunde dog vel ogsaa hos os med liden Møie gjøres, for at lette de Reisende Beskuelsen af vort Lands meest berømte Naturskjønheder. Selv saa nær vor Hovedstad som ved Krogkleven er jo Veien (eller rettere Gjedestien) til Kongens Udsigt, især i vaadt Veir, næsten ufremkommelig. — Efter en Stund at have lyttet til Bjergbækkens dumpe Brusen og hørt mangt et sukkende ›Beautiful!« — »Grandiose!« — fra de engelske Damer med de blaa Slør og de røde Krinoliner, der vankede om ved Vandfaldet og plukkede Lyngblomster, afbrød endelig den gjennemtrængende Damppibe al denne Romantik, og vi skyndte os ombord i Dampskibet, der naturligvis hed „Rob Roy", og som netop nu lagde til ved Bryggen strax nedenfor Hotellet i Landsbyen Inversnaid. Nogle Minutter efter vare vi midt ude paa Loch

Lomonds blaaklare Vande, „Søen med de mange Øer“, som den ogsaa kaldes. Her var dog endnu ingen af disse Øer at see, de findes først i den sydlige, bredere Deel af Søen, heroppe mod Nord var den endnu smal som en Flod. Men snart udvidede den sig, alt som vi kom Syd paa — Ben Lomond reiste sig med sin i et let Taageslør indhyllede Spids majestætisk paa den østlige Bred, og ligeoverfor den vældige Fod, i en venlig, blidt opskraanende Dal paa den vestlige Bred, vinkede os snart røde og hvide Huse i Landsbyen Tarbet, vort Maal for Dagens Reise. Solen var endnu ikke gaaet ned, da vi naaede det, steg af Dampskibet ved den nette Landgangsbro og vandrede over veldyrkede, grønne Marker og gjennem en skjønt anlagt, med yppige Væxter beplantet Have — en slaaende Modsætning til de omgivende vilde og nøgne Bjergsider — op mod det prægtige, paladslignende Hotel, hvor vi forefandt de mest udsøgte Bekvemmeligheder men ogsaa siden temmelig udsøgte Priser. Imidlertid, hvor dyrt end Opholdet i Tarbet Hotel var, Skjønheden og Behageligheden af dette Ophold gav rigelig Erstatning. Der var ikke mange Gjæster i Hotellet, saa vi havde det næsten for os selv — Parlour, Drawingroom med et stort Buevindue ud mod Søen og Alt, hvad der hører til et engelsk Herresædes Comfort, dertil en landlig Stilhed, en ligefrem Høflighed fra Betjeningens Side, som vi ikke vare vante til fra de larmende og impertinente Hoteller i de store Byer. Men bedst og skjønnest af Alt var dog de herlige Naturomgivelser. Aldrig skal jeg glemme den Spadseergang, vi om Aftenen gjorde langs Søens Bred i en Allee af høie Asketræer, mellem hvilke det blanke Vandspeil glimtede frem, mens paa den anden Side af Søen Ben Lomonds mægtige Kegle farvedes rosenrød af Kveldsolens sidste Straaler. Der aandede over hele Egnen en veemodig Stilhed og Fred, der ligesom bredte et forsonende Skjær over alle de Mindesteder for vild og blodig Daad, hvorpaa disse Bjerge og disse Kyster ere saa

rige. Næsten ligeoverfor Tarbet er saaledes en Klippe, kaldet Rob Roys Fængsel, hvorfra der siges at denne Fribytter hidsede sine Fanger ned i et Reb, medens han selv stod rolig ovenfor og imidlertid benyttede sig af deres ubekvemme Stilling til at stille de for ham selv mest fordelagtige Betingelser. Hans Hule er en liden Aabning i Fjeldets glatte Side, kun bemærkbar franeden af ved to Cirkler, malede paa en af Klipperne. Disse reise sig her i mørke, bratte Masser til en betydelig Høide. Langt bag og over dem igjen, mere mod Syd, hæver sig Ben Lomonds kegledannede Top til en Høide af 3190 Fod over Havets Overflade. Denne Bjergkonges Hoved er næsten altid omsløret af Skyer — denne Aften blev det imidlertid mod Sædvane bart og frit, og man spaaede os deraf godt Veir for den følgende Dag, paa hvilken vi havde tænkt at tage fra Tarbet over Fjeldpasset ved Glencroe til Inverary ved Loch Fine, Hertugerne af Argyles bekjendte Stammesæde.

Men Bjergkongen Ben Lemond skuffede os dog. Næste Morgen var ikke alene hans Hoved, men hele hans vældige Krop indhyllet i tykke Skyer, der snart udbredte sig over den ganske Himmel og nedsendte Strømme af Regn over Søen og alle dens omliggende Kyster. Det blev saa tykt, at vi knapt kunde skjelne Træerne udenfor Hotellets Vinduer, og Regnen syntes at antage denne graa, kjedelige Besindighed, som ikke lader Haab om Ophør. Under disse Omstændigheder var det ikke at tænke paa Fjeldtouren over til Inverary, den vilde kun være spildt Umage. Vi besluttede os derfor til i Hotellets gode Ly at oppebie Dampskibets Ankomst om Eftermiddagen, for dermed at tage ned ad Søen til Balloch ved dens sydlige Ende, hvorfra en Jernbane nu fører til Glasgow. Hvor godt vi end havde det i Hotellet — et Bibliothek, et Musikværelse, et Billard og alleslags indendørs Ressourcer stode der til vor Raadighed — saa snege dog Timerne sig langsomt hen til om Eftermiddagen; vi kunde ikke lade være at ærgre os over vor

Uskjæbne, som her holdt os fangne, om end ikke saa ubekvemt som i Røde Robins Hule, saa dog forhindrede fra at see det Mindste af hans Herligheder. Vor knapt afmaalte Tid tillod os heller ikke at vente her til Bjergkongen igjen kunde blive os naadig — da Dampskibspiben lød om Eftermiddagen Kl. 5, maatte vi ombord endnu i tykkeste Regnveir og Taage. Vi maatte strax søge Tilflugt i Kahytten, hvor vi en Stund sad hengivne i vor Skjæbne, med den sørgelige Bevidsthed, at vi lige saa godt kunde tænke os seilende i en hollandsk Kanals snorlige og flade Prosa, som her paa den romantiske, klippekrandsede Loch Lomond, for Alt hvad vi nu saae. Med Et begyndte det dog at blive lysere om os, Regnens ensformige Pladsken paa Ruderne ophørte og efterfulgtes af en Susen og Piben, som naar Stormen hviner i et Skibs Tougværk. Vi ilede op paa Dækket og fandt, at det virkelig var saaledes. En pludselig Storm var brudt løs fra de dybe Kløfter ved Søens nordlige Side og feiede nu Skyerne foran sig ud over Søen, saa Regnen snart hørte op, og Bjergspids efter Bjergspids dukkede frem af Taagehavet. Stormen blev snart saa stærk, at det var med Møie man kunde holde sig opreist paa Dækket, den hylede og peb i Tougværket og om Damprøret, og Søens blaasorte, krappe Bølger fik hvide Skumkroner. Saa vanskeligt det end var at holde Stand paa Dækket mod denne Bjergaandens pludselige Rasen — glædede vi os dog over den, — det var et sandt ossiansk Skuespil at see de hvide, sønderrevne Skyer jages som Fingals Aander hen langs de grønbrune Bjergsider, eller vifte som lange Taageslør fra de sorte Fjeldtoppe. Da vi naaede ned til Søens bredere Sydende, var Himlen feiet aldeles reen, og Ben Lomonds Spids stod skarpt mod den blaa Himmel — men Stormen vedvarede endnu, og Søen havde ikke det blide Udseende, som maa til for rigtigt at fremhæve Skjønheden af de mange og yndigt formede Øer, mellem hvilke vi nu krydsede. Det er dette Archipelag af over

30 Øer og Holme, malerisk bevoxede og grupperede, som giver Loch Lomond Navn af „Søen med de mange Øer.“ Men de maa hæve sig op af den blanke Vandflade

„Saa stille som Skyfnokker smaa
Paa Aftenhimlens rene Blaa“,

skal de fortjene al den Ros for Deilighed, hvormed engelske Tourister overdynge dem. Nu, da Vandet var oprørt, saa ingen Gjenspeiling deri kunde finde Sted, og Stormen vildt ruskede i og bøiede de grønne Lunde, der pryde flere af dem, saa de rige Løvkrandse ikke kunde hænge blidt ned i Bølgerne, men pidskedes rasende deri — nu var ikke Tiden til ret at beundre dem. Dog kunde vi nok endnu erkjende deres skjønne Form og romantiske Karakter, alt som vi droge frem imellem dem. Først kom vi forbi Inch-Crain eller den runde Ø (fordum et Opbevaringssted for Afsindige), dernæst forbi Inch-Moan eller Tørve-Øen, Inch-Fadan (den lange Ø), Inch-Tavanagh, paa hvis Sydspidse Ruinerne af Galbraith-Castle stige op af Vandet; derpaa Inch-Conaig (benyttet som Dyrehave af Familien Luss), Inch-Carachan, Buck-Inch, Inch-Cardach og Inch-Cailliach, Kvindernes Ø, kaldet saa, fordi der før har staaet et Nonnekloster. Kun faa Rester sees nu af Kirken, men Kirkegaarden bruges endnu som Begravelsesplads af Omegnens Clanshøvdinger; blandt disse Gravsteder findes Monumenter over Lairderne af Mac Gregor og over andre Familier, der gjøre Paastand paa at nedstamme fra den gamle skotske Konge Alpin. Dampskibet nærmede sig dernæst den lille Ø Clar-Inch, fra hvilken Clanen Buchanan toge deres „Slogan“ eller Krampraab. Den sidste Ø er lang og smal, kaldes Inch-Murrin og er den største i Loch Lomond. Den er smukt bedækket med Skov og tjener som Dyrehave for Hertugerne af Montrose. Ved dens nordre Ende sees der en gammel Borg i Ruiner, kaldet Lennox Castle, forhen Jarlerne af Lennox's Resi-

dents. Her boede og sørgede Isabel, Hertuginde af Albany, efterat hendes Husbond, hendes to Sønner og hendes Fader alle vare henrettede ved Stirling efter Jacob den Førstes Restauration i 1424. — Snart kom vi nu til Sydenden af Søen ved Balloch, en liden Landsby med et gammelt Slot, fordum tilhørende Familien Lennox. Her traf vi Jernbanen næsten lige ude ved Landgangsbryggen — Trainet stod rede til at afgaae, og inden faa Minutter brusede og klapprede vi afsted paa Nutidens sædvanlige Reisemaade og saae nu ikke stort mere af Landskabet, saameget mindre som Aftenskumringen faldt paa, før vi naaede den store Handels- og Fabrikstad Glasgow. Her troede vi først, der var udbrudt en stor Ildebrand, thi Horizonten rundt om var rød af Flammer og sort af Røg. Men vi bleve snart beroligede med den Efterretning, at dette Ildskjær kun kom fra de utallige Fabrikskorstene og Jernværker, som omgive Glasgow paa alle Sider. Snart fik vi tæt ved Jernbanestationen et godt Logis i „Qveens Hotel" paa Georgepladsen, og befandt os saaledes atter efter denne altfor korte Fjeldreise midt i en af de store europæiske Byers myIrende Malstrøm.

For Den, der ikke søger til Glasgow i Fabrik- eller Handelsanliggender, frembyder denne store, larmende Manufakturstad kun liden Interesse. Der er pragtfulde Gader og Huse nok, prangende Boutiker, en Overflødighed af Monumenter og Kolonner, men Alt sort af Stenkulsrøg og ensformigt i høieste Grad. Især naar man kommer fra det pittoreske og renlige Edinburgh, gjør dette uendelige Virvar af tilrøgede Kjøbmandspaladser, Varehuse og Fabrikbygninger et trættende Indtryk. Imidlertid er denne uhyre Samling af Industri al Ære værd. Fabrikerne og Skibsbyggerierne ere her saa talrige og store, at de maa slaae enhver Fremmed med Forbauselse.

Den største Udstrækning af Glasgows Grund er flad, kun omkring Kathedralen, hvor Byens ældste Deel findes, hæver Jordsmonnet sig i forskjellige smaa Høider.

Paa en af disse Kneiser endnu den ældgamle Kathedral, en herlig, gothisk Bygning fra det 12te Aarhundrede. Denne gjaldt naturligvis vor første Udflugt den næste Morgen. Den har været udsat for gjentagne Ødelæggelser i Religionskrigenes Tid, men er nu næsten ganske restaureret og forsynet med nye Glasmalerier, hvilket er Meget af en saa erkepuritansk Kommune som Glasgow. Det Mærkværdigste ved denne Kathedral er dens Krypt, eller underjordiske Kirke. Den findes endnu vel bevaret under Choret og vor Frues Kapel og bestaaer, som den under Lunds Domkirke, af lave, mørke Hvælvinger, baarne af massive Piller i forskjellig Form, baade runde og mangekantede. Denne underjordiske Kirke blev længe brugt som Sognekirke for en Dissenter-Menighed, og det var en saadan Gudstjeneste her, som beskrives saa levende i Walter Scotts Fortælling Rob Roy, og hvorved den unge Osbaldistone og hans træge, slu skotske Tjener Andrew Fairservice vare nærværende. En anden af denne Fortællings kostelige Figurer, Glasgow-Borgeren Bailie Nicol Jarvie, boede ikke langt herfra paa det saakaldte Saltmarket, dengang en fashionabel Plads, beboet af Stadens rigeste Kjøbmænd, nu et Kvarter for Pjaltekræmmere. — Ligeoverfor Kathedralhøien og adskilt derfra ved en Dal eller Kløft, kaldet Molendinar Burn, hæver sig en anden temmelig steil Høide, der siden 1838 er indrettet til en rigt prydet Begravelsesplads efter Mønstret af Père la Chaise i Paris. Her i denne Nekropolis, som den klassisk kaldes, har Skotlændernes Raseri for Monumenter ret faaet Anledning til at udfolde sig. Man kommer derhen fra Kathedralpladsen gjennem en prægtig Port i tung Stil fra den Tudorske Bygningsperiode, og saa over Kløften paa en elegant, eenbuet Bro, der efter venetiansk Smag kaldes „Sukkenes Bro". Høien selv er beplantet med Cypresser, Grantræer og Taareask, og mellem disse grønne Skygger hæve sig tæt op til hinanden de forskjelligste, prægtigste Gravmonumenter i enhver optænkelig Stil, ligefra den ægyptiske Pyramide

til det gothiske Spir, og fra de antik=græske og romerske Cipper og Sarkophager til det christne Kors, foruden en Uendelighed af brudte Søiler, Statuer, Taare=Urner, grædende Kvindefigurer, smaa Kapeller med Blomsterbed omkring, kort enhver optænkelig Form for de Efterladtes Sorg eller Pral over deres hedengangne Slægtninger og Venner. Øverst paa Høien, hvorfra der er en vid Udsigt over den hele Stad, staaer et vældigt Monument til Ære for Reformatoren John Knox, som rigtignok ikke her er begravet. Det bestaaer af en firkantet Basis, derovenpaa en høi Søile og derovenpaa igjen den strenge Lærers Statue, 12 Fod høi. Trods Smagløsheden og den altfor tætte Ophobning af alle disse Monumenter, fik man dog et godt og dybt Indtryk ved at vandre gjennem de stille Erindringsgader i denne de Dødes Stad, medens den travle Døgnfærdsel og Vindingslarm surrede udenfor i de Levendes.

Vi vare snart færdige med Glasgow, og længtedes atter efter at komme ud blandt de friske Bjerge og Søer, fra al denne Stenkulsrøg. Stor Lyst havde vi til at gjøre en Udflugt pr. Dampskib til Hebriderne, Kirkeruinerne paa Jona eller den hellige Ø og Fingalshulen paa Staffa, men da Veiret fremdeles vedblev at være stormende, og man i disse urolige Farvande kun i stille Veir kan lande ved Staffa, maatte vi indskrænke vor Søreise til en Fart nedad Clyden og til Øerne i dennes Munding. I denne Hensigt lod vi os derfor ved Middagstider lodse gjennem Gadernes Labyrinth ned til Clyde=Dampskibenes Stoppesteder ved Broomielaw, saaledes kaldes den nordre Side af Havnen lige op til Glasgow Bridge. Floden Clyde, denne Glasgows Livsaare, havde her for ikke saa mange Aar tilbage kun en Dybde og Ankerbredde for smaa Slupper og Lægtere paa 30 til 40 Tons; nu er den saa mægtig udvidet og fordybet, saa vel forsynet med Sten=Kaier langs begge Sider, og saa regelmæssig oprenset lige ned til Udløbet i Fjorden (Frith of Clyde), at den tilbyder Glasgow ligesaamange

Fordele for Handelen som en naturlig, rummelig Søhavn. Skibe paa 800 til 1000 Tons lægge nu fuldladede lige op til Kaierne ved Broen, og Fartøier af endnu langt større Drægtighed komme herop, efterat have afladet endeel af deres Cargo noget længere ude i Floden, og Dampskibe paa over 2000 Tons gaae af Stabelen i Nærheden. Udstrakte Docks ere nylig indrettede paa begge Flodbredder, og Masteskove sees overalt. Igjennem al denne Vrimmel fandt vi med Møie ned til et lidet Dampskib, hvis Udhængsbræt forkyndte os, at det Kl. 1 skulde afgaae til Greenock, Rothesay og Kyles of Bute. Dette var netop vor Route, og vi skyndte os ombord, hvor vi just ikke bleve modtagne af de bedste Bekvemmeligheder. Hele Dækket var overfyldt med Passagerer af enhver Art, baade Mennesker og Dyr, af Meubler, Vareballer, Jernkram og alle Slags Pakkegods. Alt var ogsaa overregnet af Sod og klamt af Stenkulsdamp. Men vi maatte tage tiltakke som det var, der var ingen Tid mere til Valg, og alle andre Dampskibe vare udentvivl ligesaa overfyldte. Med nogen Umage fik vi erobret os en liden fri Plads paa Agterdækket, hvorfra der var fri Udsigt til begge Sider af Floden. Snart glede vi da ned ad denne, langs med de hamrende Skibsværfter, de sorte Husrækker, de tætte Mastetoppe, som aldrig syntes at ville tage Ende. Vi kunde næsten tro at være flyttede tilbage til Londons Revier, dog var Clyde her mindre bred end Themsen, og Alting i noget mindre Maalestok. Endelig lysnede det mellem Pakbodsrækkerne og Værfterne paa begge Sider af Floden, enkelte grønne Partier med Haver og Enge stak frem, disse bleve større og større, Landsæder med omgivende Parker kom tilsyne, — i det Fjerne mod Nord skimtede vi atter de blaa Bjergtoppe, vore gamle Venner fra Omegnen af Loch Lomond. Nu udvidede Flodsengen sig mere og mere, til den blev som en Bugt og optog Havets Vande, der brusede ind i høie Bølger — paa begge Sider vege Kysterne tilbage, og forud fik vi en herlig Udsigt udad

Fjorden og til Comol Bjergene i Baggrunden. Pludselig reiste sig tilhøire en høi, næsten lodret Basaltklippe med to Spidser og nogle Murtinder, — det var Dumbarton Castle, den gamle Borg, hvorfra hele Distriktet paa høire Side af Clyden, lige op i Høilandene, har sit Navn. Denne Borg har sin store Deel i Skotlands ældre Historie. Sir William Wallace skal have siddet fangen der; den er bleven holdt af Hertugerne af Argyle som en kongelig Borg lige fra de ældste Tider indtil denne Dag: nu har den imidlertid ingen militær Betydning mere, men staaer blot til Stads. Fæstningsværkerne ere fast forfaldne, men den næsten ubestigelige Klippe er selv det bedste Vagttaarn over den hele Egn, med alle dens gamle, mørke Minder. — En anden gammel Borg, Newark Castle, see vi i Nærheden af den lille By Port Glasgow, saa kaldet, fordi den før var Glasgows Havn, hvor alle store Skibe maatte losse og lade. Nu bliver Fjorden bredere og bredere — paa venstre Bred komme vi snart til Greenock, en betydelig By med rummelig Havn, prægtige Docks, stor Skibsfart og over 40,000 Indbyggere. Vi syntes neppe at have forladt Glasgows Brimmel, og nu atter her en stor Stad med sit eget, myldrende Liv! — Og ikke langt derfra, paa den anden Side Fjorden, de øde, vilde Bjerge i de vestlige Høilande, og igaar havde vi forladt Egne, hvor der næsten ingen Mennesker var at see, men kun Faarehjorde! Saadanne Kontraster af Overcivilisation og landlig Oprindelighed kan kun Skotland frembyde.

Ved Greenock svingede Dampskibet om mod Sydvest ud efter Frith of Clyde, og her havde vi nu det herlige Panorama for os, som Walter Scott beskriver i Midlothians Hjerte, der, hvor Jeanie Deans af Archibald, Hertugen af Argyles betroede Tjener, føres over til Roseneath, hvor hun uventet møder sin Fader. Den herlige, vide, havfriske Fjord sees omgivet af høie Kyster og større og mindre Øer, alle af udsøgt, men forskjellig Skjønhed. Den store, skyhøie Arran med sine Alpespidser blaaner i det Fjerne, foran den igjen den

krumme Bute, af en mildere, men dog vild Karakter. De to Cumray Øer (ligeoverfor det af den norske Historie saa bekjendt Largs, hvor Hakon Hakonssøn havde det blodige og ulykkelige Slag med Skotterne under Alexander III) ere flade og grønne — Roseneath, en smallere Halvø mellem Gare Loch og Loch Long, strækker tilhøire sine grønne, smilende Enge og Skove ned mod Vandet. I Baggrunden mod Vest hæver sig den blaa Kreds af Bjerge i Ayrshire. Disse Kyster og Omgivelser ere nu ikke saa ensomme som i Jeanie Deans Tider — utallige Dampskibe glide fra Havn til Havn, fra Badested til Badested, og lange Rækker af Villaer, tilhørende de rige Kjøbmænd i Glasgow og Greenock, strække sig som hvide Perlerader langs de grønne Kyster. Efterat have passeret endeel af den høire Kysts Stoppesteder satte vort Dampskib over til Øen Bute, ind til dennes Hovedstad Rothesay, der med sine Bade-Hoteller og Villaer ligger smukt i en dyb Bugt. Derpaa dreiede vi om en Odde ind i de saakaldte „Kyles of Bute," en smal, naturlig Kanal, der i en bugtet Halvkreds adskiller Øen Bute fra Fastlandet. Her kom vi pludselig ind i den dybeste Stilhed og Ensomhed, som om vi seilede gjennem en af den norske Skjærgaards ødeste og vildeste Sunde. Høie, nøgne, eller sparsomt græs- og lyngklædte Klipper traadte nær hinanden og vege atter tilbage, alt eftersom Dampskibet snoede sig mellem dem. Undertiden var Skibsløbet saa smalt, at man næsten troede at kunne hoppe over paa Kysterne til begge Sider, undertiden udvidede Sundet sig igjen til brede, mørke, som det syntes landlukkede smaa Søer, hvoraf Skibet, hvor man mindst ventede det, igjen pludselig fandt en Udgang. Aftenens Skygger faldt nu mere og mere paa og gjorde denne Fart endnu tristere; de dunkle, sært formede Fjelde flokkede sig som forstenede Trolde tættere og tættere omkring os, og det var med Nød og Neppe, Skibets Fører kunde see at styre os ud af Sundet paa den anden Side af Bute, hvor Fjorden aabner sig med det langt frem-

strækkende Kantire paa den ene Side, og den høie Fjeldborg Arran ude i Gabet. Nu lagde vi til ved en liden Landsby, kaldet Tigh-na-Bruaich, hvor vi efter nogen Møie fik Nattekvarter i det eneste Hotel eller, som det her beskedent kaldte sig, Inn. I Bekvemmeligheder stod det noget over vore sædvanlige Skydsskifter, men en Verden under Hotellet i Tarbet. Dog, just denne landlige Simpelhed og Værtindens djærve Natur passede godt til Stedets ensomme og vilde Karakter. Aftensmaden røbede vel noget af Mrs. Mac Guffogs Kogekunst i Fængslet i Portanferry (Guy Mannering), „nogle Kjødstykker svømmende i et Ocean af Fedt“ — men Sengene vare renere end hin værdige Matrones, og vi befandt os saa godt i Tigh-na-Bruaich-Inn, at vi fast beklagede den næste Morgen tidligt at maatte forlade det for at gaae med Dampskibet tilbage til Glasgow.

VII.

De engelske Søer.

Fra Glasgow vilde vi ikke tage tilbage over Edinburgh, men vælge den vestre Jernbanelinie til London, for paa dette Strøg at komme igjennem for os nye Egne, og i Særdeleshed det for sin Naturskjønhed saa berømte, af de engelske Digtere saa rigt besjungne „Lake-Distrikt“, Egnen om Bjergsøerne i Cumberland og Westmoreland. Efter de almindelige Touristregler var vel dette egentlig en bagvendt Route. Vi skulde, hed det, først have seet det Mindre, saa det Større, først de blidere Egne, saa de mere vilde og storartede, først de engelske Søer, saa de skotske. Men vi vare nu engang komne den modsatte Vei og maatte tage Konsekventserne deraf. Og de vare ikke saa slemme endda. Tvertimod, det be-

gav sig, at just denne Trodsen af Tourist-Bøgernes Regler bragte os den største Nydelse og lod os, hvad landskabelig Skjønhed angaaer, finde vor Reises Climax ikke i Skotland men i England.

Vi havde endnu et godt Stykke af Skotland at gjennemløbe paa Jernbanen fra Glasgow til Carlisle, opad Clydesdale og gjennem Dumfriesshire, en Strækning, der vistnok især er udskreget for sin pastorale Skjønhed, og over hvis grønne Dale og lyngbeklædte Høider den skotske Histories romantiske Skjær hviler, ogsaa her forhøiet og poetisk farvet ved Walter Scotts Skildringer. Men hvad enten det nu kom af de Hindringer, som en Jernbanefart altid lægger i Veien for Nydelsen af et Bjerglandskabs Skjønheder, eller af vor ved de norske Elvdales storartede Sceneri forvænte Opfatning (thi ogsaa mine danske Reisefæller vare hel fortrolige med den norske Høinatur), nok er det, den berømte Clydes-Dal gjorde ingen synderlig Virkning paa os. Jævnt opstigende, græsklædte Høider, for det meste uden Skov, i Dalbunden den til en norsk Fjeldbæks Dimensioner snart indskrumpede Clydes milde Slyngninger — mange Fabrikskorstene — nu og da en lille By, i det Fjerne blaalige Bjerge — det var det Hele. Undertiden stirre dog de mørke Taarne fra en i Ruiner liggende Feudalborg ned fra en Bjergskrænt ved Floden og vidner om de Tider, da disse nu saa fredelige, fabrikdrivende Egne vare Scener for de blodigste, indvortes Kampe, saavel Religions- som Borgerkrige. Det var her, Covenanterne drev deres fanatiske Opstand mod Religionstvangen i Karl den Andens sidste Dage, det var her, den mørke Claverhouse med sine Dragoner foer omkring og herjede blandt Puritanerne, saaledes som levende findes beskrevet i Walter Scotts Fortælling „Den gamle Gravmand“ (Old Mortality), hvis Scene just er henlagt til denne nedre Deel af Clydesdale, i Omegnen af Hamilton og Strathaven. Hvo erindrer ikke herfra den livlige Skildring af Slaget ved Bothwell-Bridge mellem

de kongelige Tropper og Covenanterne under Balfour og Morton den 22de Juni 1679? Dette Slagfelt farer Jernbanen over; Bothwellsbroen findes endnu over Clyde, men meget moderniseret. Bredderne af Clyde deromkring ere høie men frugtbare, og svare vel til Ordene i den gamle Sang: »O Bothwell bank, thou bloomest fair!« Paa en af disse grønne Høider, der luder brat udover Floden, staaer endnu de stolte Levninger af Bothwell Castle, en af de prægtigste Ruiner af den Slags i Skotland, dens tykke Mure strække sig næsten 300 Fod langs Kanten af Høien og har paa hver Ende et høit Taarn. Denne Borg har spillet en stor Rolle i Skotlands ældre Historie, især i Frihedskrigene under Wallace og Bruce; den blev i 25 Dage beboet af Landets Undertrykker, Edward III. af England; den gik fra Tid til Tid over i mange forskjellige Baroners Hænder, hvoriblandt flere af Landets ædleste og mægtigste, som Familierne Douglas, Crichton, Hepburn, Stewart, Scott, Angus og Forfar, og i 1715 kom den tilbage til Familien Douglas, i hvis Besiddelse den endnu er, men som har ladt den gamle Borg øde og bygget sig et moderne Herresæde ikke langt derfra nede ved Flodbredden, omgivet af en herlig Park. Ved Carstairs er en Hovedstation for Caledonian-Jernbanen, som her løber sammen fra Glasgow, Edinburgh og Carlisle. Efterat vi havde overstaaet den Tumult, som Opholdet, om end nok saa kort, paa et saadant Sammenknytningspunkt for forskjellige Jernbanelinier altid medfører, gik det nu videre opad Clydedalen, der stedse blev vildere og smallere, indtil vi naaede Hovedet af Dalen (»the head of Clydesdale«), et vidt udstrakt, bart, øde Høiland, gjennemskaaret af de forskjellige smalle Bjergstrømme, der nedenfor sammenflydte danne Clydefloden. Det tog sig forunderligt ud pr. Damp at fare hen mellem disse øde, lyngbrune stenbesaaede Bjergrygge, det var som kunde man tænke sig en Jernbane over Dovrefjeld, kun rigtignok i mindre Maalestok og uden Snefjelde. Vi kom nu op paa Pla-

teauet af Skotlands saakaldte sydlige Høiland (Southern Highlands), hvis Bjergtoppe stige indtil 2000 Fod over Havfladen, og fra hvis brede Sider Hovedvandløb gaae i tre forskjellige Retninger: gjennem Tweedfloden til Nordsøen, gjennem Clyde til Atlanterhavet og gjennem Annan til den irske Sø. Denne sidste Retning var det vi skulde følge, og det varede ikke længe, før vi strøg brat ned gjennem den grønne, romantiske Glen, der dannes af Bjergstrømmen Evan-Water, som efter et sydøstligt Løb af 14 engelske Mile falder i Annan lidt nedenfor Jernbanestationen Beattock. Her aabnede sig pragtfuldt for os den brede, frugtbare, historisk-berømte Annandale, gjennem hvis rige Marker og grønne Lunde den „sølverne" Annan slynger sig ned mod Solway Frith. Denne Dal, hvis nederste og bredeste Deel kaldes »the How of Annandale«, laae i Grændsekrigenes Tid paa Grund af de idelige Herjinger ofte øde og udyrket, men Alt er nu der i høieste Grad dyrket og forskjønnet. Annandale blev af Kong David den Første skjænket til en af Kong Robert Bruces Forfædre, og efter David Bruces Død gik den successivt over til Jarlerne af Moray, Jarlerne af Dunbar og Jarlerne af Douglas. Den tilhører nu for største Delen Jarlen af Hopetoun og Johnstone af Annandale. Vi følge dog ikke Annan-Floden direkte ned til Solway Frith, men bøie af til Lokerby, passere Dryfe Water, Milk- og Kirtle Water til Gretna Station, hvorfra vi have en vid og herlig Udsigt over Solway-Fjordens blanke Flade og dens grønne, dybt udtungede Kyster. Denne Fjord trænger fra det irske Hav ind mellem Kirkcudbright- og Dumfriesshire i Skotland og Cumberland i England. Kystegnene deromkring udgjøre Hoved-Scenen for en af Walter Scotts herligste Fortællinger: Guy Mannering eller Stjernetyderen. Hvor lokkede os ikke de blinkende Vande og de fjerne blaa Kyster, der laae udbredte for os i Aftenbelysningen, til en Udflugt for at finde Ellangowan Castle, Warroch Odde og alle de romantiske Steder, hvor

Meg Merrilies vandrede om, og hvor Harry Bertram blev tabt og funden! Men det ubønhørlige Jernbanetrain rev os med sig videre mod Syd, og snart forsvandt Solway-Friths blanke Flade for vore Blikke, lige saavel som de smaa hvide Huse i den berømte Landsby Gretna-Green, hvor saalænge (indtil for nylig standset ved en Parlaments-Akt) bortrømte Ægteskabslystne fra England bleve summarisk viede efter skotsk Lov af den bekjendte Smed. Endnu nogle Øieblikke og vi vare ude af Skotland — de stolte Mure af Grændsebyen Carlisles gamle Borg tilvinkede os en værdig Afsked fra Walter Scotts romantiske Land. Her var det, Dronning Maria Stuart tilbragte sin første Fængselsnat paa engelsk Grund efter Slaget ved Longside, her var det, hvor saamange af Skotlands ædleste Mænd bleve henrettede efter Opstanden for Charles Stuart i 1745.

Indfarten i England var ikke skjøn. Cumberlands flade sortbrune Heder og Moser modtog os og lod os dennegang prise Jernbanetrainets pilsnare Fart, som førte os gjennem disse uinteressante Strækninger henimod de blaa, lokkende Bjerge i Sydvest. Det var Bjergene i Lake-Distriktet. Deres Former bleve synligere, mere bestemte hvert Øieblik — Skiddaw, Scawfell, Helvellyn hilste os allerede med deres skjønt dannede, rolige Toppe. Lidt efter kom vi ind blandt deres Udliggere, — Egnen blev mere afvexlende og bebygget, Dalsiderne mere friskt grønne, Vegatationen rigere. Netop som Solnedgangen klædte de nære Bjerge i dybtviolette, rosenrøde Farver, naaede Toget den gamle By Penrith, hvor vi steg af for derfra næste Morgen at begynde vor Afstikker til Søerne. Med Glæde saae vi fra Perronen den lange sorte Dampslange at bruse videre, lykkelige ved Tanken om at have et Par Dages gammelmodige Reisemaade for os, gjennem roligskjønne Bjergegne, hvortil endnu ikke den alt nivellerende Damplarm var trængt frem. Penrith er en meget gammel lille By, beliggende nær de smaa Floder Lowther, Eamont og Patterill, i

et Distrikt af det sydlige Cumberland, der kaldes Inglewood-Forest. De mægtige Ruiner af en Borg, Penrith-Castle, seer ned paa den synderligt byggede By fra Vestsiden og giver den en stolt Karakter. Borgen siges at være bygget af Nevillerne, og var en Tid Residents for den onde Hertug af Glouceſter, siden Richard den Tredie, forfærdelig Ihukommelse. Under Borgerkrigene blev den stormet og ødelagt af Cromwells Tropper. Forbi dens endnu vældige Mure, der skinnede blodrøde i Aftenbelysningen som et Gjenskin af den onde Richards blodige Tider, forbi den hvide, halv epheuklædte Kirke, over den gamle Kirkegaard, mellem hvis dunkle Egeskygger fremtittede underlige Druidestene (af saadanne findes mange her i Omegnen); videre gjennem trange, stille Stræder vandrede vi saa op til Hotellet „Kronen", hvor vi modtoges af venlige Værtsfolk og forefandt engelsk Comfort.

Den næste Morgen vare vi tidligt paafærde — en let, bekvem Vogn, forspændt med to glindsende, vælige Heste, holdt allerede ved Hotellets Port for at føre os over Ulleswater til Keswick ved Derwentwater. Snart rullede vi ud af Penrith i sydvestlig Retning paa de herlige, faste Veie, omgivne af den skjønneste, mest afvexlende Natur, i den solklare, friske Morgenluft, dobbelt frisk og kvægende efter en Natteregn, hvis diamantklare Draaber endnu glimtede fra hvert Græsstraa og Blad. Afstanden fra Penrith til Pooley-Bridge ved Ulleswater er 6 engelske Mile (omtrent halvanden norsk), hele denne Strækning frembød de skjønneste og rigeste Situationer, som tiltog i Storartethed, eftersom vi nærmede os Ulleswaters steile Bredder. Det var, som kjørte vi gjennem en stedsevarende Park, hvilket ogsaa paa mange Steder virkelig var Tilfældet, thi de store Herresæders Parker, som opfylde denne Egn, omslutte ofte hele Landskaber af Bjerg og Dal og Sø. Alt var her holdt paa det Pynteligste, Græsmarkerne som et Fløielstæppe, Farmernes Huse tækkelige Cottages, overhængte med Roser og Epheu, pittoreske Broer buede sig over

Floderne og Bækkene, hist og her fremskinnede en hvid italiensk Villa eller en gothisk Borg mellem Træmasserne, mens over det Hele løftede sig de skjøntformede Sider og de luftige Toppe af Fjeldene om Ulleswater. Gjennem Mr. Hassels Park ved Dalemain naaede vi saaledes den øverste Ende af dette Vand, det nordøstligste og af de steileste Kyster omsluttede af disse mange Waters*) (Vande), som de her paa ægte norsk Vis kaldes, der ligge strøede mellem Fjeldene i denne Deel af England (Cumberland, Westmoreland og Lancaster). Det er i det Hele mærkeligt, hvor meget Steds- og Naturbenævnelserne her endnu minde om vore gamle norske Landsmænd, der i Vikingernes Tid erobrede eller befolkede denne Egn, ja mange af disse Stedsnavne ere endnu næsten aldeles identiske med tilsvarende norske. Saaledes f. Ex. kaldes her Høider eller Bjergstrækninger, der adskille den ene Dal eller den ene Sø fra den anden, almindeligt Fells (Fjelde), som Scawfell, Borrowdale-Fells, Furness-Fells, Caldbeck-Fells etc. En Dal hedder her Dale, en Bæk: „Beck", et Næs: „Ness", Holm: „Holm". Stedsendelser paa thwait (tvedt), thorp (torp), wik (vig) o. fl. l. ere her de almindelige. Det er ogsaa selv for den flygtigst gjennemreisende Nordmand paafaldende, hvorledes Landfolket her bevarer den norske Bondes Typus, og hvorledes dets Sprog, skjøndt engelsk, er opfyldt med nordiske Ord, og har en egen, skarpere Udtale.

Ulleswater er ni engelske Mile langt, og er ved Bjergenes Fremspring afdelt i tre forskjellige Kammere eller „Reaches", som de kaldes der, og ikke to af disse Afdelinger kan sees paa eengang fra noget Sted ved Bredden. Søens største Bredde er omtrent tre Fjerdedeel af en engelsk Mil. Det første Kammer eller Reach, som begynder ved den nordlige Ende, slutter tilvenstre med Hallin Fell, der strækker sig frem til et Forbjerg,

*) Udtales af Bønderne med a, ikke med aa.

fra den modsatte Side kaldet Skelley-Reb. Den midterste og længste „Reach“ er indesluttet af Birk-Fell tilvenstre, og tilhøire af Skybarrow-Crag, fjernt over hvis bratte Klipper det mægtige Helvellyns mørke Pande reiser sig op mod Himlen. Den lille Ø, kaldet House Holm, smiler her paa det blanke Vandspeil. Den sydligste Deel af Søen er trangest og omgivet af de høieste Fjelde, her stiger Sceneriet næsten til Alpeformer. Fire eller fem smaa Øer ligge her som grønne Fnug paa Søens Overflade, og bidrage ved deres bitte smaa Dimensioner til endnu at forhøie Virkningen af de omgivende Kysters Storhed. Skybarrow-Crag og andre Udliggere af Helvellyn paa den ene Side, Birk Fell og Place Fell paa den anden springe med eet Sæt brat op fra Søens Bred og indelukke dens her mørke Vande.

Vi kom som sagt ned til Søen ved dens nordlige Ende, og kjørte langs dens vestlige Bred gjennem den yppigste Vegetation af Løvskov, der her bedækker den nederste brede Bræm af Bjergene, og forbi den ene prægtige Villa efter den anden. Efterat vi havde passeret Landsbyen Watermilloch begyndte Bredderne at blive steilere og Sceneriet mere vildt, dog altid med den rigeste Vegetation, en velgjørende Modsætning til de skotske Søers bare og skovløse Kyster. Over Forbjerget Skelley-Neb, forbi Marschalls skjønne Villa Halsteads, kom vi derefter ind i den vidtløftige Gowbarrow Park. Denne Park, der indbefatter over tusinde Acres Land, maa man ikke tænke sig som en Have, men som et helt Bjerglandskab, frembydende de skjønneste Afvexlinger af grønne Lunde, dybe Dale, dunkle Fjeldkløfter og stille Skovsletter, hvor hele Hjorde af Daadyr græsse i Fred. Den tilhører Henry Howard Esq. til Greystok Castle her i Nærheden, og tilfaldt ham i Arv efter hans Onkel Charles, ellevte Hertug af Norfolk. Omtrent midt i denne Park staaer paa en græsklædt Høide et lille Jagtslot eller Taarn, kaldet Lyulphs Tower. Derop gjorde vi en Afstikker tilfods for at nyde Udsigten deroppefra over

en stor Deel af Søen og de omliggende Bjerge. Vi fandt Taarnet med dets krenelerede Tinder ganske bedækket af den yppigste Epheu, knapt kunde de smalle, gothiske Vinduer kige gjennem det tykke Overhæng af Grønt. En gammel Kastellan viste os omkring — der var i det Indre ikke stort at see, uden en simpel Hal med Jagtredskaber og Hjortetakker, men den herlige Udsigt fra Taarnets Tinder belønnede os noksom for Vandringen. Vi fik endog Lyst til at forlænge denne ved Kastellanens Forestillinger om, at vi endelig maatte see et berømt Vandfald, kaldet Airey Force*), der findes i en Klippekløft, en Fjerdingvei fra Lyulphs Taarn. Did maatte alle Reisende. Vi fulgte da ogsaa Skikken, ikke fordi vi ventede os stort af Vandfaldet efter de Erfaringer, vi i den Henseende havde fra Skotland, men Egnen og Veiret var saa smukke, de grønne Skygger i Skovdalen saa indbydende, at der i alle Tilfælde vilde være Udbytte nok. Anførte af Kastellanens lille Datter begav vi os altsaa paa Veien, først over den grønne Høislette, hvorpaa Taarnet ligger, dernæst ned i en dyb Dal, i hvis Bund en liden Elv, eller rettere Bæk fremsusede, overskygget af de herligste Ege-, Alme- og Birketræer. Dalen blev, eftersom vi skred frem, trangere og trangere, og Fjeldsiderne brattere. Men en bekvem Sti slyngede sig langs Elvebredden, og nu og da indbød landlige Bænke, gjorte af sammenslyngede Grene, til Hvile paa de mest pittoreske Steder, saa man nok deraf kunde skjønne, man befandt sig i en fredet Lystpark og ikke i en til sin egen Vildhed overladt Fjeldegn. Eftersom vi saaledes i al Mag vandrede frem, vidende at vi med hvert Skridt nærmede os Fossestupet, ventede vi dog forgjæves at høre dets Brusen, vi mærkede det ikke, før vi vare ganske tæt ind derpaa. Dalsiderne sammensluttede sig pludseligt til en kjedelformig Klippekløft, og ned i denne styrtede sig fra oven en hvidskummende Bæk i to Afsatser, som

*) „Force" aabenbart det svensk-norske Fors, Fos.

et sølvglindsende Baand mellem det rige Grønne, hvormed Slyngvæxter og hængende Løvkroner yndigt klædte de sorte Klippesider. To maleriske Broer af hvide Birkestammer, den ene ovenfor den anden, overspændte Faldet, hvis milde Susen ned gjennem Løvhanget stemmede godt med den hele Naturscenes idylliske Karakter. Her var ingen døvende Torden, ingen mægtige Masser af Skumhvirvler, kastende sig med Alt knusende Magt ned i blaaligdybe Kløfter, som ved vore norske Fosser, men Alt var blidt, muntert og dog skovensomt, forfriskende. Det var et Legested for Shakespeares Alfer, ikke for de nordiske Sagns vrede Jætter. Airey Force — selv Navnet havde noget Let, Luftigt, noget Alfeagtigt ved sig. Vi rev os med Møie løs fra dette yndige Sted for at vandre tilbage til Vognen, som ventede os ved Foden af Bakken, hvorpaa Lyulphs Taarn kneiser. Ankomne did fandt vi de vælige Heste stampende af Utaalmodighed, og nu gik det kun altfor fort videre langs Søens vestlige Kyst, hvis Omgivelser stedse tiltoge i Vildhed og Storhed. Vi passerede snart Glencoln-Beck, der styrter sig i Søen fra Linking-Dale Head og danner Grændsen mellem Grevskaberne Cumberland og Westmoreland. Fra Glencoln Bro havde vi frit Blik ned ad den sydligste og mest vilde Deel af Søen, lige ned til Patterdale, en trang Dal, hvorfra Helvellyn sædvanlig bestiges. Vi derimod bøiede nu af mod Vest for at tage Veien over Dockwray, gjennem Matterdale og over Hill Top til Keswick i Nærheden af Derwentwater. I den sig slyngende Opstigen fra Vandet til Fjeldplateauet (The Fells) mellem de to Søer tabte vi snart Ulleswater af Sigte, men Veien vedblev dog at give de skjønneste Indtryk: Skove, grønne Dale, dyrkede Marker med Cottages og Herresæder, Alt overraget af den stolte Helvellyns blaa Top i Syd og af det mægtige Skiddaw mod Nordvest. Disse „Fells“ vare ikke øde som Norges og Skotlands Høifjelde. Kun da vi nærmede os den høieste Kam af Bjergryggen, blev Egnen noget mere bar for Træer og Huse, Græsgangene

ensommere. Men saasnart vi naaede Høiden (the Hill Top), fik vi den herligste Udsigt over den vide og frugtbare Dal ved Byen Keswick, med Derwentwaters blanke Speil i Midten af Landskabet, med skjønt formede, til en vis Høide rigt bevoxede Bjerge hævende sig amphitheatralsk rundt omkring. Vi rullede nu rask ned mod Keswick, en Markedsby med henved 3000 Indvaanere, ved den lille Flod Greta i Crosthwaite (Korstvedt) Sogn, Grevskabet Cumberland. Den tog sig stateligt ud med sit anseelige Raadhus (Town-Hall), med sine to Kirker og de mange yndige, mellem grønne Lunde fremtittende Villaer, der omgive den paa alle Sider. Blandt disse udpegedes for os Greta Hall, fordum Bolig for Dr. Southey, Poeta laureatus, der med Wordsworth, Coleridge o. fl. af de engelske Digtere have forherliget disse Egne i Sang, og efter dem bære Navnet »The Lake-Poets«. Keswick skal besidde to Museer, forskjellige Alderdomslevninger og andre Mærkværdigheder, vi lod os dog ikke friste deraf, men rullede stolt gjennem Byens eneste lange Gade, forbi mange lokkende Hoteller, ud igjen paa den anden Side i det fri, grønne Landskab og ned mod Derwentwaters blanke Flade, der i Middagssolens Straaler blinkede til os en Fjerdingvei borte. Vi vare nemlig underrettede om, at der ved den øvre Ende af Søen skulde findes et landligt Værtshus, „Derwentwater-Hotel", som ved sin Beliggenhed tiltrak os mere end „Den kongelige Eg" og „Dronningens Hoved" inde i Byen. Og vi bleve ikke skuffede i dette Valg. Et yndigere Opholdssted end dette „Derwentwater-Hotel" kan man ikke tænke sig. Det hvide, nette, villalignende Hus ligger isoleret midt i en stor, med de rigeste Væxter og Blomster smykket Have, der strækker sig lige ned til Søens der flade Bred, hvor store Sivbuske nikke over de blanke Vover, og hvide smaa Baade vugge sig, ventende paa at føre Husets Gjæster ud paa den romantiske Sø. Husets Indre frembyder et Mønster paa engelsk Comfort — ingen Pragt, som i Hotellet Tarbet ved Loch Lomond, men

den største Grad af Nethed, Renlighed og Soliditet, som den mest fordringsfulde Gjæst kun kan ønske. Værtinden kom os imøde med en velhavende engelsk Forpagterkones hele Tække, og vi befandt os under hendes Omhu som i et hyggeligt Hjem. I den smukke Havestue, fra hvis store Speilglasvinduer vi havde den videste Udsigt til Søen og dens skjønne Bredder, serverede hun os snart et kraftigt og velsmagende Middagsmaaltid, hvilket kom os vel tilpas efter den lange Kjørsel fra den tidlige Morgenstund af. Efter nogen Hvile i Haven, i Skyggen af Hyldehækker, mellem de kjæmpestore Fuchsiaer, Hortensier og Heliotroper, kom det under Overveielse, hvorledes vi skulde tilbringe Eftermiddagen og Aftenen, enten ved en Baadfart paa Søen eller ved en Kjøretour rundt denne. Da det gjaldt om i kort Tid at see saameget som muligt af Derwentwaters Omgivelser, valgte vi efter Værtindens Raad det sidstnævnte Alternativ, saameget mere, som en temmelig stærk Blæst imidlertid var sprungen op, og Søen altsaa ikke længer havde den speilklare Overflade, som giver en Baadfart derpaa dens største Skjønhed og Behagelighed.

Vi steg altsaa atter tilvogns forat gjøre Touren rundt Derwentwater. En Scene af mere blid og dertil romantisk Naturskjønhed, end denne Ringfart frembyder, kan neppe findes. De engelske Lake-Touristen ere uenige om, hvilken af de to Søer, Ulleswater og Derwentwater, Skjønhedens Palme bør tildeles. Hvad mig angaaer, da gav jeg ubetinget den sidste Fortrinet. Det kom maaskee af, at jeg, en Bjerglandets Søn, vant til de norske Fjeldsøers vilde og uhyre Omgivelser, ikke saaledes kunde frapperes af Ulleswaters mere høie og storartede Natur, som den engelske Slettebeboer, hvorimod jeg saameget mere overraskedes af Derwentvandets yndige, rige, og dog langt fra tamme eller ensformige Bredder. Derwentvandet har en næsten oval Form, strækkende sig fra Nord til Syd henved $^3/_4$ Mil norsk, og dens største Bredde er noget over $^1/_4$ Mil. Dets Udstrækning er saaledes

ikke stor, dog betydelig nok til at gjøre Indtryk af en Sø og ikke af et blot Tjern. (En saadan mindre Vandsamling kaldes ogsaa her »Tarn«). Derwentvandet ligger mellem et Amphitheater af Bjerge, klippefulde men ikke storartede, brudte i mange phantastiske Skikkelser, spidse, splintrede, kløftede, undertiden pyramidalske, og mellem Aabningerne sees grønne Dale og fjernere blaa Fjelde. Disse Klipper hænge dog sjeldent ud over Vandet, men trække sig længere tilbage, saa at de nærmeste Bredder svulme som grønne Høie, eller skraane ned til yppige Sletter. Masser af Løvskov sees ogsaa mellem Klipperne, ofte kronende dem lige til Toppen, — et gammelt Taarn i Ruiner eller en hvid smilende Villa skuer nu og da ned fra deres Sider, eller kneiser paa et grønt Forbjerg, der stikker ud i Søen, og see saa udsøgt pittoreske ud, at man skulde tro, de vare anbragte der blot i den Hensigt at pryde Landskabet. Naar Veiret er stille, gjengiver Søens Speil saa tro hele dette Maleri, at Gjenbilledet i sin Overflade næsten har klarere og stærkere Farver end Originalen selv. Vandet her i Søen er idethele bekjendt for dets Klarhed og Gjennemsigtighed — man kan tydeligt see smaa Kiselstene femten til tyve Fod under dets Overflade. Paa dette blanke Speil svæve tre eller fire smaa Øer, der see ud som svømmende Løv- og Blomsterkurve. Den yndigste af disse ligger omtrent i Centret af Søen og kaldes St. Herberts Ø, af en hellig Eremit, som boede der i det syvende Aarhundrede. Ruinerne af hans Celle skal endnu dølge sig mellem det rige Løvværk, som bedækker Øen. En deiligere Eremitage kunde den gode Fader vel neppe have valgt sig. Man kunde faae Lyst til at følge hans Exempel, men Ensomheden blev nok ikke saa stor nu, da Søen i Sommermaanederne daglig befares af Tourister i hundredevis. En endnu noget større Ø, kaldet Lords-Island, ligger tæt inde ved den østlige Bred, med hvilken den før skal have været forbundet ved en Vindebro, der førte over til Foden af Castle-Rigg, hvorpaa Familien Ratcliffes gamle Borg stod.

Denne Familie var i sin Tid Herrer over hele det Søen omliggende Distrikt, og dens Hoved kaldtes Jarl af Derwentwater. Den sidste Jarl af dette Navn havde en beklagelsesværdig Skjæbne. Han blev i Begyndelsen af Georg den Førstes Regjeringstid (1715), ved Familietraditioner mere end ved egen Lyst, indviklet i den ulykkelige Opstand for den første stuartske Prætendent, Jacob den Andens Søn. Taget tilfange med de øvrige jacobitiske Høvdinger ved Preston, førtes han til London, blev stillet for Pairsretten og dømt til Døde. Han beskrives som en smuk ung Mand, aaben, ædel, gjæstfri og mild, nylig lykkelig gift, med sin unge Hustru en Velsignelse for den deilige Egn, hvori deres Besiddelser laae. Hans Skjæbne vakte derfor almindelig Beklagelse, og mange gode Ønsker for hans Frelse, selv fra hans Partis Modstandere, fulgte derfor Grevinden af Derwentwater, da hun, ledsaget af adskillige Ladier af høieste Rang, førtes ved Hertugerne af Richmond og St. Albans ind til Kongen i hans Sovekammer, faldt paa Knæ for ham og bønfaldt Hans Majestæt om Naade for hendes ulykkelige Ægteherre. Kong Georg vendte sig taus bort med en afværgende Haandbevægelse. Saaledes bortvist fra den kongelige Naade begav den arme Hustru sig i Følge med de øvrige dømte Lorders Fruer for Skranken i Overhuset, for at bede om Husets Intercession, men ingen Notits blev tagen af deres Begjæring. Næste Dag stillede de ulykkelige Kvinder sig i samme Hensigt for Skranken i Underhuset — ogsaa der forgjæves. Den 24de Februar 1715 blev Ratcliffe, Jarl af Derwentwater, halshugget paa Tower Hill. Hans Godser bleve konfiskerede og af Kronen skjænkede til Greenwichs Hospital, som senere igjen solgte dem til John Marschall Esq. af Keswick. Nogen Jarl af Derwentwater er siden ikke bleven kreeret. Hvad der er bleven af den sidste Jarls ulykkelige Enke, har jeg ikke kunnet erfare, men hendes Navn knytter sig endnu til et Lokalsagn her i Egnen. Naar man kjører paa Veien langs den østlige

Bred, kommer man forbi en brat Klippe kaldet Wallow-Crag. Nær Toppen af denne Klippe sees en Hulning, der gaaer ind i Fjeldet. Traditionen siger, at denne Hule er Aabningen af en Løngang fra det nærliggende Castle-Rigg, hvor Ratcliffernes Borg stod, og at det var derigjennem Grevinden af Derwentwater flygtede, førende med sig Juveler og andet Værdifuldt, da Jarlen blev arresteret for Høiforræderi. Siden har Hulen stedse baaret Navnet »the Ladys Rake«.

Det kunde synes, som havde vi ved denne historiske Digression fjernet os vel langt fra Ringfarten om Derwentwater, men den hører dog naturlig dertil, thi paa denne Fart kom vi forbi baade Wallow-Crag og Castle-Rigg, og disse Steders tragiske Historie bredte som et veemodigt, dunkelt Skjær over den hele ellers saa klare og smilende Egn. Paa den gode Vei rundt Vandet kom vi kun altfor hurtigt frem, i lidt over en Times Kjørsel var dens hele Omkreds tilbagelagt, men denne korte Tid var dog tilstrækkelig til for stedse at lade os optage i vore Sjæle det Totalbillede af Søen og dens Omgivelser, som jeg ovenfor saa ufuldkomment har søgt at skildre. De hver for sig skjønne og mærkværdige Enkeltheder, som dannede Perlerne i det store og glimrende Juvelsmykke, hvormed dette Alfedronningens ovale Speil er indfattet, kan det ikke nytte her nøiere at dvæle ved, det vilde kun blive en tør Opregning af Stedsnavne, betydningsløs for den Læser, der ikke af personlig Opfatning kjender disse Steder. Og Den, der har en saadan, Den, som har været saa lykkelig selv at skue Derwentwaters Skjønhed, han behøver ingen detailleret Beskrivelse, han vilde aldrig føle sig tilfredsstillet ved nogen saadan, som den fattige Pen kan give. En Claude Lorrains rige og gjennemsigtige Farver maatte her til, for værdigt at reproducere det yndige Billede, som hviler i Beskuerens Erindring.

Da vi langs den vestlige Kyst, som er steilere og mere vild end den østlige, naaede op til den øverste Ende

af Vandet, til det Sted, hvor den lille Flod Derwent falder deri, havde Solen endnu et lidet Stykke igjen af sin Dagsvandring, og vi fandt det noget tidligt allerede nu at vende tilbage til Hotellet, som ligger ganske nær dette Sted. Vi raadspurgte derfor Kudsken, om der ikke var nogen anden kort Udflugt at gjøre, inden Mørket faldt paa. Han svarede da, at der gik en god Vei langs Derwentfloden, en tre engelske Mile op til Søen Bassenthwaite-Water, hvorfra denne Flod eller rettere Bæk løber ud, og fra hvis Bredder man skulde have det bedste Prospekt af Skiddaw-Fjeldet. Vi kunde, sagde han, efter denne Tour endnu være tilbage til Hotellet i god Aftenstid. Gjerne fulgte vi denne Beskeds, og nu bøiede Vognen da af imod Nordvest og fulgte Derwentflodens flade Bredder gjennem side, men yppigt dyrkede Sletter til Landsbyen Portinscale, hvis nette, hvide Cottages skinnede frem bag herlige Egetræer. Noget længere borte begyndte Veien atter at stige, og snart naaede vi en Høide, hvorfra den videste Udsigt havdes paa eengang til Dalene Thornthwaite, Braithwaite og Keswick med al deres grønnende Yppighed. Nu gik det lidt efter lidt ned ad til Bassenthwaite-Water (Bastvedt Vand), der er noget længere men smallere end Derwentvandet, og hvis Bredder ere mere ensformige og bare end dettes. Men saa har det igjen den vældige Skiddaw synlig i hele sin Majestæt hinsides den nordre Bred, lige fra Pyramidens brede Basis til dens Top, der naaer en Høide af 3000 Fod over Havet. Vi kom tidsnok til at faae see den øverste Deel gløde i Solnedgangens røde Guldglands, medens blaaligsorte, hvert Dieblik tiltagende Skygger glede ned over dens grønne Sider og fyldte Søens Bassin med Dunkelhed. Da vi naaede tilbage til Hotellet ved Derwentwater, var det blevet ganske mørkt — al Herligheden var skjult under Nattens sorte Vinger — og den vistnok eventyrlige Skjønhed af en Maanebelysning over denne romantisk-blide Sø faldt det ikke i vor Lod at træffe. Men vi

havde ogsaa denne Dag oplevet saameget, modtaget saa-mange forskjellige Skjønhedsindtryk, at vi kunde have mere end nok med i Aftenens Stilhed at samle og bevare disse i hver vor Erindrings Skatkammer. Følgende Forsøg paa i korte Træk at fæste Dagens Indtryk nedskrev jeg denne Aften i mine danske Reisefællers Album:

„Fra Skotlands golde, taagesvøbte Fjelde,
Hvor Fortids Storhed sidder nu i Sorg,
Hvor ingen Pibroch tolker Clanens Vælde,
Og øde staaer Mac Gregors faldne Borg,

Vi drog herhid til Englands rige Høie,
Hvor Livet blomstrer over Kyst og Ø,
Hvor Epheukrandse sig om Hytten bøie
Og hvide Slotte speile sig i Sø.

En deilig Dag er nu for os hensvunden
Her ved Helvellyns og ved Skiddaws Strand —
Det skjønne Bjerg, den søde Duft fra Lunden,
Den friske Sø vist ei vi glemme kan.

Jeg idetmindste, naar til Fædrelandet,
Til Norges Fjelde snart jeg drager hen —
Jeg tager med den Stund ved Dewentvandet,
Og aldrig, aldrig kan jeg tabe den.

Thi bunden er den til min Sjæl ved Toner
Fra Søsterlandet, fra den danske Vang,
Og under Englands stolte Egekroner
Jeg følte Nordens dybe Hjerteklang.“

Den næste Morgen oprandt atter klar og gunstig for Fortsættelsen af vor Fart mellem de engelske Søer. Der var endnu mange af dem til alle Kanter, større og mindre, som vi ikke havde seet, og alle skulde de besidde deres særegne Skjønhed, men vi tvivlede dog om, at nogen kunde komme op mod Ulleswater og Derwent-water. Vi havde ogsaa kun denne ene Dag tilbage for atter at naae Jernbanen ved Bredderne af Windermere,

den sydligste og største af alle Søerne. Vi maatte da vælge den ligeste Vei derhen, men denne vilde dog være interessant nok, sagde man, og føre os gjennem den af Walter Scott besungne St. Johnsdal og forbi forskjellige mindre Søer, før vi naaede den store og sidste. Efter en veemodig Afsked fra det hjemlige Hotel ved Derwentwater og dets hyggelige Værtinde, steg vi da Kl. 8 om Morgenen den 27de Juli atter op i en magelig Vogn for at rulle videre mod Syd mellem de skjønne Bjerge og de blinkende Vande. Vor Vei gik først et Stykke tilbage mod Øst over Keswick, den samme, vi var kommen fra Ulleswater, følgende Bredderne af Floden Greta med Skiddaws og Saddlebacks Bjergmasser i Sigte. Ved Landsbyen Threlkeld bøier Veien af mod Syd. Ruinerne af den gamle Borg Threlkeld sees fra en Høide nær Landsbyen, den er bygget af Sir Lancelot Threlkeld, en mægtig Ridder i Henrik den Syvendes Tid. Nu er den øde, halv i Ruiner og tilhører Jarlen af Lonsdale. Snart aabnede sig nu for os den rigt grønne St. Johns Dal, i hvis Bund løber mumlende St. Johns Beck (Bæk), der er en Arm af Greta. Dalen er trang men overordentlig malerisk, indesluttet til høire Side af Nathale eller Nadle Fells (Fjeld) og paa venstre af Great Dodd, en Høide ved Enden af Helvellynkjæden. St. Johns Kapel, hvoraf Dalen har Navn, indtager en iøinefaldende Situation tilhøire paa Høiden af Bjergpasset mellem St. John og Nadledalen. Skjønt Kapellet er lagt paa en saa stor Høide, er Dalen dog saa trang, at Solen kun skinner paa det tre Maaneder af Aaret. Fra Enden af Nadle Fells, i Dalen Thirlspot, viste sig allerede nogle blanke Glimt af den lille Sø Thirlemere. Ved Enden af Dalen sees en Klippe, der i Frastand har megen Lighed med en befæstet Borg. Det er denne, som er Scenen for Walter Scotts Digt »Bridal of Triermans«, hvori han forestiller den som et fortryllet Slot, i hvilket Kong Arthur drager ind.

Veien steg nu mere og mere opad, til vi naaede et

Pas i Longrigs-Fjeldene kaldet Helm-Crag, hvorfra den videste Udsigt aabnede sig ned til Dalen om Grasmere, en liden, deilig Sø, omgivet af grøntsvulmende, lundklædte Bredder, med sin Krands af hvide Cottages og Villaer. Her boede Digteren Wordsworth Tid efter anden paa forskjellige Villaer i Dalen, den han elskede fremfor alle, og hvori der knap findes en Klippe, en Høide eller en Bæk, som han ikke har besunget. Længst boede han i en Cottage paa en Høide ved Enden af Landsbyen Grasmere, halv skjult under skyggefulde Almetræer, og her forfattede han mange af sine skjønneste Digte. Didhen bragte han ogsaa i 1802 sin Brud. Da han forlod den forat flytte til Rydal-Mount, et prægtigere Sted ved det nedenforliggende Rydal Water, sagde han det Farvel med følgende Linier:

Farvel, du lille Krog af Fjeldets Grund,
Du Klippehjorne paa det sidste Trin
Af det uhyre Tempel, som begrændser
En Side af vor Dal med sjælden Pragt —
Du søde, lille Lund ved Søen blaa,
Du elskeligste Sted, mit Øie saae!"

Han kom tilbage til Nærheden af dette elskede Sted, at hvile der for bestandig: Han ligger begravet paa Landsbyen Grasmeres Kirkegaard ved den øvre Ende af Søen. Kun altfor hurtigt foer vi forbi og gjennem al denne Deilighed, vi kom atter over en lav Høidestrækning og saa ned i den trange Dal eller Kløft kaldet Rydal, i hvis Bund en endnu mindre Sø, eller rettere et Tjern, Rydal-Mere kaldet, aabner sit grønblanke Speil. Ved dette Vand kneiser et stateligt Herresæde omgivet af uhyre Egetræer, det er Rydal Hall, tilhørende den velærværdige Sir R. Fleming. Saaledes bo kun Præster af den engelske Høikirke. Rydal-Mount, hvor Wordsworth boede den sidste Deel af sit Liv, ligger paa en fremspringende Klippe kaldet Knab Scar, ikke langt fra Hallen. Digterinden Mrs. Heman beskriver det som en

ædel, paladslignende Bygning, næsten skjult ved en overhængende Rigdom af Roser og Epheu. Hvilket andet Land end England kunde byde sine Digtere en saadan Bolig?

Fra Udgangen af Rydale havde vi det første Glimt af den store, mægtige Windermere, Dronningen for alle disse engelske Søer. Dalen, som fører ned til Windermeres øverste Ende, kaldes Ambleside-Dalen, og er gjennemstrømmet af forskjellige Strømme, der komme fra Grassmere og Rydal-Søerne; den største er Rothway-Bækken, der flyder sammen med Brathway, kort før dennes Udløb i Windermere. Hele denne Dal frembyder en næsten uafbrudt Række af Villaer og elegante Landsæder, det ene prægtigere end det andet, hvor Londons rige Banquiers og Forretningsfolk tage hen for at aande frisk Luft og nyde Landlivet i Sommermaanederne. Ved Hovedet af Søen, mellem skjønne, endnu temmelig høie Bjerge, ligger den lille, nette By Ambleside, der næsten blot bestaaer af Hoteller. Vi standsede dog ikke ved noget af disse, men kjørte lige ned til Bolværket ved Stranden, hvor vi tænkte at finde Dampskibet rede. Windermere er nemlig den eneste af alle disse Søer, der er stor nok til at kunne underholde en Dampskibsfart. Intet Dampskib var imidlertid endnu ankommet, — der var intet Andet for, end enten at vente her i ubestemt Tid, eller strax tage Beforbring i en af de mange nette Baade, som laae færdige til Afbenyttelse. Da Veiret var godt og Søen stille, valgte vi det sidste Alternativ, saa meget hellere, som vi ved den langsommere Baadfart vilde kunne i bedre Ro og Mag lære Søen og dens Omgivelser at kjende, end paa det hurtigt henilende Dampskib. Det varede altsaa ikke længe, før vi havde taget Sæde paa de røde Hynder i en stor, hvid Baad, og førtes af de sirligt klædte Roerskarles kraftige Aareslag ud paa Windermeres let krusede Flade, der laae for os som en vid, aaben Fjord med sine smilende Kyster, grønne Øer og blidt fremspringende Næs.

Windermere, eller egentlig Winandermere, er elleve (engelske) Mile lang fra Nord til Syd, og dens største Bredde udgjør een (engelsk) Mil. Den ligger dels i Westmoreland, dels i Lancastershire. Talrige Øer, større og mindre, give Afvexling til Søens Overflade. De fleste af disse Øer, ligesom ogsaa hvert Næs og hver Høide ved Søens Bredder, ere kronede med herlige Lunde og Parker, hvorfra yndige Villaer titte frem, og statelige Slotte med gothiske Taarne nu og da kneise op over Trætoppene. Den forherskende Karakter af Sceneriet rundt Windermere er Blidhed og Ynde. Med Hensyn til Kysternes Høihed og vilde Bjergformer kan den ikke sammenlignes med de andre Søer, kun i den øvre Ende, omkring Amblesíde, træde Fjeldene endnu trodsigt frem, som om de nødigt vilde slippe den skjønne Sø af deres Omfavnelse. Siden tabe Bredderne al Fjeldkarakter, uden dog derfor at blive flade eller ensformige. En blid Afvexling af grønne Høie og yndige Skraaninger omgive Søens klare Vande, ligesom de sidste henbølgende Tonesvingninger af den storartede Natursymphoni, som dannes af Bjergegnen oppe under Helvellyn og Skiddaw.

Langs disse yndige Kyster roede vi nu frem, idet Roerskarlene nævnte os de mange forskjellige Herresæder og Villaer i de prægtige Parker, vi stadigt passerede forbi. Vi kjendte ingen af de lykkelige Eiere og Beboere af disse jordiske Paradiser, saa deres Navne glede os forbi uden at fæste sig i vor Erindring — kun eet Navn tænkte vi paa, det var Merwyn-Hall, fra hvis Altan den skjønne Julie, Oberst Mannerings muntre, høihjertede Datter, lyttede til sin Elskers Flageolettoner fra Søen i den stille Maaneskinsaften. Men Merwyn-Hall findes kun i Fantasiens Verden, og dog er dens Navn og Scenen derom bundet fastere til Windermere end mangen Borg af solid Sten, der virkelig speiler sig i Søens klare Vover. Saa mægtig er Walter Scotts Pensel, og det var os betydningsfuldt, at hans Digtning, der havde fulgt os lige fra vor Indtræden paa Skot-

lands Grændse, nu ogsaa bredte sit elskelige Skjær over det sidste Stadium af vor Reise mellem de engelske Søer.

Ved Bowness, en Landsby omtrent midt paa Windermeres østlige Kyst, steg vi iland. Her findes en Jernbanestation for en Sidegren af den store Londonner-Bane, og det varede ikke længe, før vi dampede afsted fra al Windermeres friske Herlighed, for efter nogle Timers voldsomme Fart atter at kastes ind i Londons fortumlende Brimmel og Stenkulsrøg.

Barndoms- og Ungdomsminder.

1874.

Min gamle Moder
og
min lille Datter
tilegnet.

Du Gamle med den blide Barnesjæl!
Tag disse Blade kjærligt hen, og dvæl
Ved Billeder fra længst hensvundne Dage,
Hvis Minder her din Søn har kaldt tilbage,
Fordi de er den Grundvold, hvorpaa han
Har bygget siden, til han blev en Mand;
Fordi han nu, saa nær ved Banens Ende,
Har følt en Trang, at lægge Dig i Hænde
En Tak for Hjemmet, han ei glemme kan.

Du Lille med det friske Barnesind!
Du vil og her, med Dug paa Rosenkind,
Din Fader følge paa hans Barndomsgang
Og see, hvorledes han blev stemt til Sang;
Du synger den jo alt saa freidigt hen —
Ved Dig din Fader blev til Barn igjen.

For Eder, og for Eders Lige kun
I Barnesind og Tro paa Livets Grund,
Jeg fæsted disse simple Mindedrag
Om Livet under Fædrehjemmets Tag,
Om svundne Tiders Skik, om ringe Ting,
Som dog sig præge dybt i Slægters Ring.

Sande.

Min Fader, Johan Storm Munch, Søstersøn af Digteren Edvard Storm, var Feltprovst under Krigen med Sverige i 1808 og sluttede sig da nøie til den i Norge saa elskede Hærfører, Prinds Christian August, senere Kronprinds af Sverige. Felttoget foregik som bekjendt i Smaalehnene, og Hovedkvarteret var som oftest paa den store Herregaard Hafslund ved Sarpfossen, dengang eiet og beboet af Marcus Giøe Rosenkranz, senere Statsraad. Her førtes et bevæget og interessant Liv; de store og nye Interessser, som dengang gjennemstrømmede Norden og ligesom vare et Forspil til det nationale Drama i 1814, fandt her deres Brændpunkt, og Norges betydeligste Mænd, hvoriblandt først og fremmest Grev Herman Wedel-Jarlsberg, hvis trofaste Venskab min Fader vandt, færdedes her ofte. Kunst og Videnskab udelukkedes ikke af de krigerske Idrætter, der førtes et aandigt Liv mellem Vaabnene, og flere af min Faders bedste Sange ere fra denne Tid. Det Parti, som sluttede sig om Christian August og i ham saae Nordens nye Haab, var ilde seet af den daværende dansk-norske Regjering, der havde bragt Norge i en fortvivlet Stilling ved paa engang at erklære Krig mod England og Sverige, hvorved Norge isoleredes, og alle dets naturlige Hjælpekilder bleve aflukkede, uden at dog Noget gjordes

for i Landet selv at fremme det nationale Liv — ikke engang det længe nærede, saa berettigede Ønske om et eget Universitet i Norge var dengang blevet opfyldt. Intet Under derfor, at min varmhjertede og patriotiske Fader ofte aabent yttrede sit Misnøie med den daværende Styrelse og fast sluttede sig til de Mænd, af hvis Energi og Fremsyn han haabede bedre Dage for Norge. Men derfor blev han da ogsaa lagt for Had af de Styrende, især af den hos Kong Frederik den Sjette næsten altformaaende Kaas, dengang Stiftamtmand i Akershus Amt, siden Kancellipræsident. Da Felttoget var endt, og Prinds Christian August draget til Sverige for at modtage Thronfølgen i det Rige, han nylig havde bekjæmpet, blev min Fader, der imidlertid var bleven gift og havde stiftet Familie, sat paa Vartpenge, som det kaldtes, det vil sige, han fik en ubetydelig Pension udbetalt i de daværende ved Pengereduktionen næsten værdiløse Sedler. Jeg har hørt ham sige, at hans Vartpenge neppe engang forslog til at skaffe ham og Familie Skotøi om Aaret. Han søgte da adskillige mindre Præstekald, hvortil han vel, som forhenværende residerende Kapellan i Skjeberg og senere Feltprovst, samt som erkjendt begavet Taler og dygtig Forretningsmand, maatte ansees berettiget. Men han fik Intet; alle hans Ansøgninger bleve henlagte og langt yngre Præster, ja Kandidater, bleve ham foretrukne. Han maatte da selv ad privat Vei skaffe sig og Familie Underhold, og han havde mange Venner, der bistode ham derved. Han oprettede en privat Skole i Frederikshald, hvor hans Ven, den rige Carsten Tank paa Rød (senere Statsraad), frit overlod ham et Hus til Benyttelse, og hjalp ham paa alle Maader. Her blev hans første Barn, en Datter, født, men døde samme Aar. Hans Hustru, som endnu lever i en høi Alder, var Else Petronelle Hofgaard, Datter af forhenværende Sognepræst Andreas Hofgaard, da Eier af Gaarden Fornebo ved Christiania. Efterat hendes første Barn var død, fandt Moderen sig ikke

længer vel i Frederikshald, hvorfor min Fader flyttede til Christiania, hvor han ernærede sig ved privat Undervisning og ved literære Arbeider, f. Ex. en Oversættelse af Schillers Don Carlos, som han udgav paa Subskription, og i denne deltog hans mange Venner rigeligt, da de vel paa den Maade vilde give ham en ringe Erstatning for, hvad Regjeringen nægtede ham. Han vedblev imidlertid at søge Embede, men bestandig forgjæves. Engang, jeg troer det var i Januar 1810, tilbød der sig dog vel et Middel til Forsoning med de Herskende, men som hans Overbevisning ikke tillod ham at modtage. Kaas opfordrede ham, der var en bekjendt og yndet Selskabsdigter, til at forfatte en Sang til Frederik den Sjettes Fødselsdag, der skulde feires hos Stiftamtmanden. Min Fader svarede, uagtet alle min Moders Bønner, Nei. Han kunde ikke synge af fuld Overbevisning for en Konge, der endnu ikke havde givet Norge dets Ret, og hvis Regjering havde bragt det paa Afgrundens Rand, selv om han derved kunde bringe Brød til Sine. Kaas blev rasende og sagde ham rent ud, at siden min Fader ikke vilde opfylde hans Forlangende, skulde han nok sørge for, at heller ingen Ansøgning fra den gjenstridige Poet skulde blive opfyldt af Regjeringen. Dette faldt min Fader saameget haardere, som han i Hjertet var Frederik den Sjette god og elskede Danmark, hvor han havde tilbragt sine lykkeligste Ungdomsdage, særdeles høit. Han viste siden ogsaa, at det kun var Tidsomstændighederne og Kongens daværende slette Raadgivere, som forbød ham at synge til Frederik den Sjettes Ære. Noget over et Aar efter, da Kongen endelig havde opfyldt Nationens saa længe yttrede Krav og skjænket Norge et Universitet, skrev min Fader i den Anledning et Digt til Frederik den Sjette, hvori han takkede ham for Gaven. Imidlertid var der da, endnu mindre end før, nogen Udsigt til Befordring, og Familien forøgedes. Den 19. Oktober 1811 blev jeg, hans ældste Søn, født, og min Moder faldt derefter i en langvarig Sygdom. Men min

Faders fyrige Aand lod sig ikke nedbøie af Modgang, han arbeidede rastløs for de Kjæres Ophold, og hans Venner bistod ham troligt. Saaledes fik han i dette Aar flere Brudevielser at udføre for rige og ansete Par inden hans Vennekreds, og disse Forretninger blev ham rundhaandet lønnede. Blandt disse Brudevielser var der en mellem hans forrige Elev, Baron Eggert Løvenskjold og dennes Kousine, Datter af den rige Kammerherre Løvenskjold i Porsgrund, Fader til den senere Statholder i Norge, Severin Løvenskjold. Da Bryllupet skulde staae i Porsgrund, fik min Fader Anledning til at gjøre en Sommerreise derhen, hvilken han poetisk har beskrevet i sin 1812 udkomne Digtsamling „Fjeldblomster.“ Et af Digtene i denne Cyclus er betitlet „Sande“ — det beskriver hans Indtryk ved at reise forbi den yndige Sande Præstegaard, paa Veien imellem Drammen og Holmestrand. Han udtrykker deri sin Længsel efter en stille præstelig Virksomhed, og hvor lykkelig han vilde føle sig ved at kunne opslaae sine Pauluner i en saadan yndig Egn. Ikke anede han da, hvor snart hans Ønske skulde gaae i Opfyldelse, og det netop paa samme Sted, han havde besunget. I Aaret 1812 døde den gamle Sognepræst Hammer til Sande, og Grev Wedel, i hvis Grevskab Jarlsberg dette Præstegjeld er beliggende, skrev strax til min Fader og tilbød ham Embedet, til hvilket han endda havde Kaldsret. Naturligvis blev Tilbudet med Glæde modtaget, Ansøgningen blev indgivet, og den ham fjendtlige danske Regjering saae sig nødsaget til at bekræfte Grevens Kaldelse, vistnok til stor Ærgrelse for Kaas, der vel ikke havde tænkt sig dette i Norge næsten enestaaende Tilfælde, hvorved han maatte bide i det sure Æble at befordre en Mand, hvis Ansøgninger han havde erklæret aldrig skulde komme i Betragtning, saalænge han havde Magten.

Mod Slutningen af Aaret 1812 flyttede da min Fader med Familie til Sande. Saaledes kom det, at min vaagnende Bevidsthed modtog de første Indtryk fra

det stille Præstegaardsliv i denne idylliske Egn, der ligesom er et lidet Danmark midt i Norges ellers saa alvorlige og strenge Natur. Jeg har ofte tænkt mig, at den stille og milde Stemning, der altid har dannet Grundtonen i min poetiske Produktion, og den de senere Kraftpatrioter saa tidt har betegnet som ikke ram norsk nok, maaskee kan have sin Grund i de blide, milde Naturomgivelser, der først speilede sig i Barnets drømmende Sjæl. Sande Præstegjeld bestaaer hovedsageligt af en stor, vid, frugtbar Dal, der sagte skraaner sig op mod fjernt omliggende, lave, skovklædte Aaser. Anseelige Bøndergaarde ligge spredte omkring paa den slettelignende Dalbund og opad dens Skraaninger, og store, rige Kornagre og Enge bølge mellem dem, smukt afbrudte ved smaa Aske- og Birkelunde. En blank Elv slynger sig gjennem Dalen og faaer sit Udløb ikke langt fra Kirken i den dybe Bugt af Christianiafjorden, der strækker sig ind til den 1 Mils Vei fra Sande Kirke beliggende lille Kjøbstad Holmestrand. Følger man Veien dertil langs denne Bugt, taber sig lidt efter lidt det blide dansklignende Naturpræg og gjør Plads for bratte, maleriske Klippepartier, der ofte med sine hængende Løvkrandse rage ud over den krumme Vei ved Strandkanten, hvorimod Fjordens Bølger skvulpe. Men denne meer alvorlige Deel af Landskabet sees ikke fra Præstegaarden, der ligger midt inde paa Sletten, tæt ved den blanke Elv. En stor Have og en skyggefuld Lund af høie Aske- og Lønnetræer omgive paa to Sider den anseelige, hvidmalede Træbygning, hvis blaa Tage jeg endnu seer blinke over Løvkronerne; lige forbi Husets Façade gaaer Landeveien, hvorfra Jordsmonnet skraaner ned til Elven, for atter paa dens modsatte Bred at høine sig til en anseelig Bakke, hvorpaa Gaarden Bøe's røde Huse ligge. Et Par tusinde Skridt længer nede, ogsaa ved Landeveien, vinker den hvide Stenkirke med Taarn og Spir frem bag de høie Træer rundt om Kirkegaarden. Denne smukke Kirke er Præstegjeldets eneste, en stor Sjeldenhed

i Norge. Saaledes var altsaa Skuepladsen for min første, bevidste Optræden paa denne Verdens Scene. Men i Førstningen gik naturligvis min Udsigt ikke saavidt engang; det er først efter senere Erfaring, jeg har sammensat dette Billede. Min Verden var i de første Aar kun Huset, Haven og Lunden — og dog syntes den mig stor nok — hvad der laae udenfor dens Grændser hørte til det Ubekjendte, Uendelige, som det barnlige Sind vel ofte længtes efter, men ogsaa frygtede for at vove sig ud i.

Ved det første Glimt af min Tilværelse her, som har fæstnet sig i min Hukommelse, seer jeg mig sidde paa Tærskelen udenfor Husdøren og lege med smaa farvede Stene og Skjæl, som jeg opsamlede fra Grusgangen, der gjennem et hvidt Stakit førte ind fra Landeveien til Huset. Dog snart vare de døde Stene, hvormeget Liv end min barnlige Indbildningskraft gav dem, mig ikke mere nok; jeg begav mig paa Opdagelsesreiser ud i Haven, til de brogede Blomster og de fristende Bær — de talte nu et andet og livligere Sprog til mig, og jeg kunde ikke faae nok af dem i mine smaa Hænder, men strøede dem rigtignok saa strax efter ligegyldigt omkring for strax efter at gribe efter nye. Et stort Fremskridt var det, da jeg lærte at gjøre Lænker af Løvetandsplantens hule Stængler, eller blæse deres runde Støvhoveder af. Et første Indtryk af Skræk og Sorg har jeg bevaret fra denne Tid. I Lunden, paa den østre Side af Huset, var en cirkelrund Høi, ovenpaa planeret og rundt om beplantet med store Lønnetræer, den forrige Præsts Værk og derfor kaldet Hammershøi. Derhen blev jeg ofte ført af min Barnepige, en halvvoxen Jente ved Navn Live, som var mig meget kjær. En Dag, som vi sad deroppe ved Stenbordet under de skyggefulde Kroner, fik jeg Øie paa en stor Klase af Lønnetræets Frøkapsler, der hang høit oppe i et stort Træ. Paa Grund af deres vingedannede Form vare disse Frøkapsler mig et kjært Legetøi, og jeg dannede deraf Fugle, som jeg

lod flyve. Jeg bad derfor Live om at klattre op i Træet og hente mig dem, og den gode Pige, der Intet kunde nægte mig, gjorde det ogsaa. Men uheldigvis kom hun til at træde paa en svag Gren, denne brast, og Pigen styrtede ned paa Skraaningen af Høien, ved hvis Fod hun blev liggende, jamrende sig af Smerte. Den Forfærdelse, Anger og Smerte, som greb mig ved dette Syn, skal jeg aldrig glemme; det er ligesom jeg føler det endnu, saa gammel jeg er. Paa mine høie Skrig kom Folk fra Gaarden til, Live blev hjulpet op, men hun besvimede, hendes ene Arm hang slap ned, den var brækket. Bevidstløs blev hun baaren ind, jeg fulgte bag efter ved min Moders Haand, hulkende af Sorg, selv min Moders Kjærtegn kunde ikke trøste mig, jeg havde en tydelig Fornemmelse af, at jeg var Skyld i den hele Ulykke; jeg syntes, jeg havde dræbt Live. Heldigvis havde Armbruddet ingen videre farlige Følger for hende, hun kom sig snart, og min Sorg, saa heftig den end i Førstningen var, fløi snart bort paa det barnlige Sinds lette Vinger. Kun nærede jeg endnu længe en hemmelig Gysen for Hammershøi, og dog droges jeg forunderligt derop, men naar jeg var der, kom Angsten altid over mig, og jeg syntes at vrede Straffestemmer hviskede til mig fra Løvkronerne over mit Hoved. Jeg flygtede da gjerne aandeløs tilbage til Huset, hvor jeg ved kjærlige Hjerter følte mig sikret mod al Fare.

Ja, Huset med dets mange Rum og dets forskjellige Beboere, det var ogsaa en Verden for sig, som jeg havde nok med at udforske, naar den ublide Aarstid forhindrede mig fra at gjøre Udflugter til Lunden og Haven. Især mindes jeg det grønpanelede Værelse mod Haven, i hvilket Familien mest samledes om Vinteren; det var mig saa hjemligt og trygt, jeg seer endnu den gammeldags, med rødt Plyds betrukne Kanapee, hvor min Fader sad om Aftenen og røg sin Pibe, medens jeg stod mellem hans Knæ og lyttede begjærlig til de morsomme Historier, han fortalte mig om Mikkel Ræv og Robinson

Crusoe. To Tællelys i blanke Messingplader (man vidste dengang endnu Intet af Astrallamper) stod paa Bordet, hvorved min Moder sad og syede. Et stort brunt Skab i det ene Hjørne skjulte Nedgangen til Kjælderen. Der var engang mit nystændte Livslys nær blevet udslukket, efter hvad min Moder har fortalt mig, thi det skete, før min Hukommelse modtog noget varigt Indtryk. En Søstersøn af min Fader var en Tidlang i Huset for at nyde dennes Tilsyn og Undervisning. Han var en vild og ondskabsfuld Dreng, som gjorde alleslags Spilopper. Saaledes havde han engang, da han var ene med mig i Stuen, fundet paa at rulle mig ind i et derliggende Stykke Klæde, og stillede saa Rullen ind i Skabet, som han derefter lukkede. Heldigvis kom min Moder strax efter ind i Stuen og hørte et undertrykt Barneskrig inde i Skabet. Hun rev Døren op og fandt mig da i Rullen, med Hovedet nedad, næsten kvalt. Mistanken faldt strax paa den rette Gjerninsmand, som af min Fader blev drevet til at tilstaae sin Udaad, og naturligvis aldrig mere blev ladet alene med mig. Skjøndt denne Begivenhed først kom til min Kundskab længe efterat han atter havde forladt vort Hus, erindrer jeg dog godt, at jeg stedse, medens han var her, nærede en stærk Antipathi, en Frygt for den mørkladne, vilde Dreng med de stikkende brune Øine og det ravnsorte, krusede Haar. Desmere følte jeg mig tiltrukken af en anden af min Faders Elever, en ung Engelskmand, ved Navn Clarke. Forat bøde paa sine i Førstningen knappe Indtægter og store Udgifter ved Gaardens Besætning og Udstyr benyttede nemlig min Fader endnu sin vundne Anseelse som Skolemand og Sprogmand til at tage adskillige unge Mennesker, især Udlændinger, i sit Hus til Opdragelse og Undervisning. Blandt disse var den nævnte Clarke, Søn af en engelsk Kjøbmand, der havde udstrakte Handelsforbindelser paa Norge og derfor ønskede, at hans Arving tidlig skulde lære det norske Sprog og leve sig ind i norske Forhold. Den unge Clarke var et stille, godmo=

digt Menneske med et sandt engelsk Phlegma over et varmt Hjerte. Han tog sig meget af mig, og min stille Natur sympathiserede med hans. Han talte ikke meget, men han viste mig smukke Billeder i sine engelske Bøger, og timevis kunde jeg sidde stille hos ham, medens han vendte Bladene om og paa sin tause Maade aabnede mig Udsigt til fremmede Landes Herligheder. Han sluttede sig nøie til vor Familie, og det var med Sorg vi saae ham drage bort, da hans Læretid var omme. Først mange Aar senere saae jeg ham igjen i Christiania, han var da bleven en gammel Mand med hvidt Haar, men hans Hjerte slog endnu varmt for min Familie og for Norge, og han talte vort Sprog mærkværdig godt. Endnu senere, ved den store londonske Udstilling i 1862, har jeg besøgt ham i London, hvor han da levede som Privatmand, efter med nogen Formue at have trukket sig tilbage fra Handelsforretningerne. Han modtog mig med gammel Hjertelighed, var utrættelig i at følge mig omkring i Londons Seeværdigheder og talte endnu altid med Kjærlighed om mine Forældre og om sit Ungdomsophold paa det venlige Sande. Som vi i Clarke havde en Repræsentant for Englands stolte, men hjertedybe Rolighed, saaledes havde vi ogsaa en Prøve af det muntre Frankrig hos os i en anden ung Elev af min Fader, den lette, livlige Desnouys fra Bordeaux. Han var altid paafærde med Spøg, Lune og sprudlende Liv, og den stille Præstegaard gjenlød ofte af hans muntre Snakken og hans bløde galliske Tunges komiske Fremstammen af de haarde, nordiske Ord. Han sprang vel ofte omkring med mig under Latter og Sang, men kunde ikke saaledes fæste mig til sig som den med min Natur mere samstemmende Engelskmand. En eiendommelig Side af hans sydlandske, letfængende Natur kunde jeg vel ikke endnu opfatte, men min Moder har siden fortalt mig, at han gjorde stadigt Cour til Egnens smukke unge Piger. Især var der en Jomfru Willborn, der tjente i Præstegaarden som Husjomfru, hvis rigtignok sjeldne Skjønhed

han sværmede for. Han kunde sidde og betragte hende med beundrende Blikke, medens hun gik om i sin huslige Gjerning, og saa pludselig bryde ud: „Du er vel smuk, Du!“ — Hun lo af det Hele, thi hun var forlovet med en Skibskapitain fra Holmestrand og skulde snart have Bryllup. Dette stod i Præstegaarden, og stor var da Hr. Desnouys's Sorg, som dog ikke forhindrede ham fra at dandse lystigt paa Bryllupsaftenen. Af den hele Herlighed erindrer jeg kun Brudens lyserøde Silkekjole, som gjorde et stærkt Indtryk paa mig. — Snart efter forlod ogsaa Desnouys vort Hus, og jeg har siden Intet hørt til ham.

Dette var nu de af Husets Beboere, jeg mest kan erindre, men til Ingen af dem, naturligvis med Undtagelse af Fader og Moder, følte jeg mig dog hendraget med saadan Inderlighed som til en gammel Bondekone fra Nabolaget, der ofte besøgte os, Mari Revaa hed hun. Det var et prægtigt Exemplar af en gjæv norsk Bondekone, saa mild og saa stærk paa eengang. Alt til de forrige Præstefolk havde hun sluttet sig med Kjærlighed, og hun gik fra dem ligesom i Arv til os. Mari havde selv ingen Børn, men en Moders Hjerte for Andres. Jeg seer hende endnu, saa smuk hun var med det kloge, rene gamle Ansigt, de blaa, trofaste Øine og det stramt opstrøgne graa Haar under det krusede, snehvide Hovedlin. Hun kom sjeldent uden at have noget Godt med til os Børn (Familien forøgedes under Opholdet paa Sande med endnu to Drenge) enten Bær og Blomster fra sin lille Have, eller lækkert Bagværk, som hun var en Mester i at lave. Derfor kunde heller intet Gilde i hele Sognet rigtig lykkes, uden at hun maatte være der forat lave Kagerne. Men ikke alene i Kogekunsten gav hun gode Raad, ogsaa i andre vanskelige Tilfælde blev hun adspurgt som den, der altid vidste Raad; Mari Revaa var derfor høit anseet i hele Egnen og kunde med Rette kaldes dens kloge Kone, at sige i god Forstand, thi med Kvaksalverier gav hun sig aldrig af. Men til

Præstegaarden kom hun dog mest, der var hun ofte i hele otte Dage ad Gangen og hjalp til, hvor Noget skulde ordnes i Huset. Med Frydeskrig saae vi Børn altid hendes Komme imøde. Stor var ogsaa Glæden, naar jeg undertiden fik Lov til at besøge hende i hendes Hjem, en af Revaagaardene, der ligge en halv Fjerdingvei fra Præstegaarden. Det graa, noget forfaldne Bjælkehus med Svalgange ovenom laae omgivet af en lille, smukt holdt Have, en Sjeldenhed hos norske Bønder. Der var en Rigdom af Ribs og Stikkelsbær, og alle Urtebedene vare indfattede med Abrod, Balsom og Lavendel. Den stærke Duft af disse Planter bringer mig endnu altid Mindet om Mari Revaas lille Have med dens Ildlilier og Dueblomster. Indenfor i Stuen var der tarveligt og gammeldags, men renligt og net; med nogen Ængstelse fulgte jeg dog den kjære Mari derind, thi der sad gjerne i sin Kubbestol hendes Mand, den gamle Jørgen Revaa, og snittede paa et eller andet Træarbeide. Han indgjød mig altid en vis Frygt, thi han var en høi, alvorlig, noget ordknap Mand med et frastødende Ydre; jeg kunde ikke begribe, hvorledes den gode, blide Mari hørte ham til. Jeg troer heller ikke, at der var synderlig Samstemning mellem dem, han levede mest for sig selv, men hun for hele Egnen. Imidlertid var han jo et nødvendigt Onde, naar man vilde gjæste Revaa, og vi Børn glemte ham snart, naar Mari satte for os det lækkre Flødegrødsfad, eller førte os ovenpaa til Salen, som de kaldte det, et temmeligt stort Rum, som tjente Mari paa eengang til Stadsværelse og til Pulterkammer. Der stod to med mange Lag af Dyner opredte Senge og flere med brogede Blomster og Navnetræk bemalede Kister, hvis Indhold af mange Rariteter Mari maatte vise os, og som vi aldrig kunde blive trætte af at beundre. Naar saa Besøget var tilende, fulgte Mari os selv hjem til Præstegaarden og blev gjerne hos os om Aftenen. — Siden jeg nu er inde paa de Besøg, vi undertiden gjorde i

Præstegaardens Omegn, vil jeg nævne et Par andre Steder, som har fæstet sig i min Erindring. Omtrent en Fjerdingvei fra Præstegaarden, men i mere nordlig Retning end Revaa, laae eller ligger den anseelige Gaard Valle, i min Faders Tid beboet af en Oberstlieutenant Schrøder, en korpulent, midaldrende Militær af den gamle Skole. Gaarden, som var en Chefsgaard, havde ogsaa været beboet af hans Frues Fader, en fornem Herre, General Grüner, hvis Familie havde boet der i flere Generationer. Huset var en lav, uregelmæssig, rød Træbygning med mange underlige Udbygninger og Karnapper. Den laae lavt, næsten skjult af omgivende høie Lindetræer. Indeni var den udstyret med en vis gammeldags Pragt, skjøndt Stuernes Vægge bestod af de nøgne, blanke, en halv Alen tykke Bjælker, men disse vare behængte med en Mængde gamle Familie- og Kongeportræter og store Speile i forgyldte Rammer. Møblementet var ligesaa uensartet: imellem grønmalede, haarde Pindestole saae man forgyldte, silkebeklædte Kanapeer i den rigeste Rococostil og simple, brune Slagborde ved Siden af Marmorkonsoller. Familien var venlig og gjæstfri, men dog noget stille og afmaalt, der hvilede ligesom et Fornemhedspræg over det Hele. Intet Under derfor, at mit barnlige Sind følte sig høilig imponeret ved disse Omgivelser, hvor ligesom en fremmed, høiere Verden aabnede sig for mig, og at det var med en vis Beklemthed, men dog med uhyre Interesse, at jeg fulgte mine Forældre paa deres Besøg til Valle og traadte over den brede Dørtærskel ind i Storstuen, hvor forunderlige Skikkelser i Harnisk og røde Uniformer saae ned til mig fra Væggene, og den gamle Generalinde Grüner, en statelig Dame, som da endnu levede, formelt bød os Velkommen. Generalindens Svigersøn, den tykke, joviale Oberstlieutenant med hans venlige Kone formildede ved deres Hjertelighed dog som oftest det første noget høitidelige Indtryk, og snart befandt vi Børn os ganske ugenert og fortræffeligt, naar vi i et lidet Side-

kabinet med Husets egne bleve placerede om et rundt Bord, hvor der var opstillet det deiligste Legetøi og Bagværk til vor Afbenyttelse. Men engang, kan jeg dog huske, blev vor Glæde ogsaa der forstyrret paa en forskrækkelig Maade. Paa Gaarden levede nemlig en gammel sindsforvirret Frøken, Søster til den afdøde General. Ofte havde vi hørt Tale om denne „Faster", som hun kaldtes, og hendes uhyggelige Væsen, men havde endnu ikke seet hende; hun var ikke saa gal, at hun holdtes indespærret, men opholdt sig dog mest i et afsidesliggende Værelse. Som vi nu bedst sad i vor Leg ved Bordet, gik en Sidedør pludselig op, og ind traadte en høi, mager Kvindeskikkelse, indhyllet i en lang, sort, forreven Silkekjole, hendes graa Haar faldt uredt ned over hendes Skuldre, og de mørke, vilde Oine stirrede fra det gule Ansigt uhyggeligt hen paa os. Vi sad som forstenede, medens den frygtelige Skikkelse nærmede sig meer og meer og endelig strakte sin lange, magre Haand ind over Bordet for at gribe vort Legetøi. Nu udstødte vi Alle et Rædselsskrig, foer op fra vore Sæder og styrtede ind i den anden Stue, raabende om Hjælp. Familien kom strax til; Oberstlieutenanten, som nok vidste, hvorledes den stakkels Vanvittige skulde behandles, traadte rask hen til hende, greb hende fast under Armen med de bestemte Ord: „Kom nu, Faster, nu skal vi tilbords," og førte saaledes den halv Modstræbende gravitetisk ud af Stuen, formodentlig tilbage til hendes Kammer, thi vi saae hende ikke mere. Det varede imidlertid Noget, inden vi kunde komme os af denne Skræk, og endnu længere, inden vi atter turde følge vore Forældre paa Besøg til Valle. — Omtrent en halv Mil fra Præstegaarden, oppe under Aasen, laae Enkesædet, Gaarden Bonni. Der boede den forrige Præsts Enke, Provstinde Hammer, allerede dengang en gammel Kone og blind, men desuagtet røxig og dygtig til al Slags Hus- og Haandgjerning. Hver Søndag kom hun kjørende til Kirke i sin høiryggede, gammeldags Kariol, og efter

Gudstjenesten kom hun da op i Præstegaarden, hvor hun tilbragte Resten af Dagen. Vi Børn kunde dog aldrig rigtig slutte os til hende, men betragtede hende med frygtblandet Forundring, som hun sad der i Lænestolen med de udslukkede Øine under den grønne Skjærm, medens de travle Hænder uafladeligt vare beskjæftigede med et stort Strikketøi, og hendes noget skarpe Snakketøi var i ligesaa uafladelig Bevægelse. Undertiden indbød hun da ogsaa mine Forældre og os til et Gjenbesøg paa Bonni, og dette var en stor Begivenhed, thi did kunde vi ikke gaae, men Familievognen maatte for en Dag. Kjøreturen var os ogsaa det fornøieligste af det Hele, thi oppe paa Bonni kunde vi ikke rigtig finde os tilpas, trods alle de gode Sager, der vankede, og trods det mærkværdige Stueuhr med Skibet, der gyngede sig op og ned paa Skiven. Mærkeligt var det dog at iagttage, hvorledes Provstinden trods sin Blindhed kunde gaae sikkert om i det hele Hus, finde alle sine Nøgler rigtigt og selv besørge alt en Værtindes Gjøremaal. — Men det er paa Tide, vi fra disse Udflugter vende tilbage til Præstegaarden. I dens Indre var der endnu Adskilligt, som syntes mit barnlige Sind mærkværdigt, og som jeg her vil optegne. Foruden det føromtalte grønne Værelse var der i den store Bygning endnu adskillige Rum, hvortil en særlig Erindring knytter sig. Huset var, som de fleste gamle Præstegaarde paa Landet, afdelt i Midten ved en stor Gang eller Forstue, paa hvis ene Side laae de daglige Værelser, paa den anden de, der benyttedes ved særegne Leiligheder. Fra denne Gang kom man ogsaa her tilhøire ind i den saakaldte Storstue, hvis Døre kun aabnede sig, naar der var Selskab, eller naar sjeldne Gjæster ankom. Dette meget store Rum, med Vinduer til to Sider, indeholdt vistnok i sig selv ikke noget videre Mærkværdigt med sine bare Bjælkevægge og simple Birketræes Møbler, men for mig var der dog altid en særlig Duft derinde, og naar det lange Bord dækkedes med sneehvid Dug og blinkende Sølvtøi,

vidste jeg, der var noget Høitideligt paafærde. Og indenfor Storstuen igjen, mod Gaardspladsen, laae det Allerhelligste, Bispekammeret, kaldet saa, fordi Biskoppen havde havt sit Nattekvarter her, naar han kom paa Visitats. Kun med Bæven listede jeg mig derind, naar Døren tilfældigvis stod aaben, thi om dette Værelse gik der underlige Sagn; det laae saa afsides og var i Reglen ubeboet, og dog troede Folkene derfra undertiden om Natten at høre sælsom Larm og klagende Stemmer. Dets Udseende var ogsaa ganske skikket til at nære Forestillingen om et Spøgelsekammer; det var langt og smalt og meget dunkelt, da kun eet Vindue gik ud til Gaarden, og dette Vindue var udenfor næsten tildækket ved en Svalgang og et stort Lønnetræs Grene. Denne Dunkelhed blev endnu forøget ved de mørke Tapeter, hvormed det var betrukket, og hvorpaa der var malet legemsstore Figurer i Dragter fra det forrige Aarhundredes første Halvdeel: Mænd med tynde Ben, sorte Kjoler med brede Skjøder og uhyre Allongeparykker paa Hovedet, dertil Damer i Fiskebens-skjørter og med høi Frisur. Med strenge Blikke saae disse Billeder ned paa mig, naar jeg listede mig derind, og det syntes mig ikke utroligt, at det var disse Spøgelsefigurer, der om Natten steg ned fra Væggene og vandrede omkring i Kammeret. Det var vel ogsaa derfor, troede jeg, at nu hverken Bispen eller Greven (nemlig Grev Wedel, der undertiden kom for at besøge min Fader) der turde tilbringe Natten, men foretrak den blaa Sal ovenpaa. Og dog knyttede sig ogsaa til Blaasalen et Sagn om, at der ikke skulde være ganske sikkert for Spøgeri. Dens Udseende var ikke i Harmoni med slige dunkle Skygger, den var lys og venlig og benyttedes som oftest til Gjæstekammer. Og dog skulde den være Maalet for „den brune Mands“ Vandringer. Denne brune Mand var en Tradition i Præstegaarden og skulde være Gjenfærdet af en forlængst afdød Præst, der i sin Tid havde begaaet en eller anden Udaad, hvorfor dette Værelse havde været Skuepladsen. Et gammelt

Tyende, der pleiede at være længst oppe om Aftenen forat lukke Gadedøren og see til Huset, naar de Andre vare gaaede til Ro, paastod ofte at have seet en lille brunklædt Mand gaae sagte og sukkende opad Trappen og forsvinde ved Døren til Blaasalen, hvorfra der da siden hørtes Støi som af Stole og Borde, der bleve flyttede. En Sommer var min Moders Søster, en halvvoxen Pige, samt en anden ung Pige af Familien i Besøg hos os, og havde deres Nattekvarter paa Blaasalen. Om de nu havde hørt Sagnet om den brune Mand i Forbindelse med deres Værelse, og derved deres Fantasi var bleven ophidset til at foregjøgle dem Allehaande i den Retning, veed jeg ikke, men vist er det, at de begge en Nat kom styrtende ind i mine Forældres Soveværelse, som laae i Nærheden, halvt ude af sig selv af Skræk og fortalte, at de ikke turde være længer alene i Blaasalen, der var saadan underlig Støi. De paastod, at de havde ligget ganske vaagne, det var lys Sommernat, saa de kunde see enhver Krog af Værelset. Ikke desmindre havde de hørt en sagte Puslen omkring i Værelset, ligesom af Nogen der gik med slæbende Skridt, men der var dog Ingen at see. Tilsidst kom det ganske nær hen til deres Seng, og de hørte da ligesom en ængstelig Stønnen, derpaa fjernede Skridtene sig igjen, og nu vilde de have seet, at Stolene ligesom ved en usynlig Haand bleve flyttede midt ud paa Gulvet. Da kunde de ikke længer udholde det for Angst, de styrtede ud af Sengen og ind til mine Forældre forat søge Hjælp. Min Fader lo dem ud, forestillede dem, at det Hele maatte have været Indbildningskraftens Spil, og søgte at overtyde dem derom ved at følge dem ind igjen i Blaasalen og der vise dem, at Stolene endnu stod paa deres gamle Plads langs Væggene. Men det hjalp ikkun lidet; de vedblev sin Paastand om at have hørt og seet, hvad de fortalte. Han forbød dem dog at fortælle deres Drøm, eller hvad det nu var, til Børnene, for ikke at skræmme dem med slige Indbildninger; men naturligvis kom Hi-

storien alligevel mig for Øren; jeg turde ikke gaae til min Fader med de Spørgsmaal, der brændte indeni mig om dette, men jeg betroede mig til min Moder, som beroligede mig, saa godt hun kunde og sagde, at naar jeg blot læste ordentligt mit Fadervor om Aftenen ved Sengetid, saa kunde hverken den brune Mand eller noget andet Ondt komme mig nær. Dette Raad fulgte jeg da ogsaa troligt, min Moder havde allerede tidligt læst Fadervor med mig, naar hun sad ved min lille Seng, indtil jeg sov ind. Sagnet om den brune Mand har fortsat sig paa Sande ogsaa efter min Faders Tid, indtil det endelig i hans Eftermands, Provst Ottesens sidste Dage har faaet en Afslutning. Denne ærværdige Olding, der var i Kaldet over 40 Aar, skal nemlig selv en Aften, just som han gik ned fra sit Studerekammer, have mødt den brune Mand paa Trappen, og da have udstrakt sin Haand over ham med de Ord: „Gak nu bort med Fred i Jesu Navn." Gjenfærdet skal da strax være forsvundet og ikke siden have viist sig.

Man maa nu ikke tro, at disse uhyggelige Historier gjorde noget Afbræk i vort lykkelige Familieliv paa Sande, tvertimod, de ere kun den dunkle Grund, hvorfra mit lykkelige Barndomshjem straaler des lysere frem. Mine Forældre befandt sig særdeles vel i Sande, de levede sig mere og mere ind i Forholdene der og vare meget afholdte i Bygden. Min Fader har senere fortalt mig, at det dengang var hans fulde Agt at blive hele sin Livstid paa Sande, i en Landsbypræsts beskedne, men fredelige og idylliske Stilling. I den Tanke gjorde han flere Forbedringer ved Præstegaardens Jordbrug og Bygninger, ligesom han og virkede for dens Forskjønnelse. Saaledes plantede han med egen Haand en Allee af smaa Birketræer fra Huset op til den føromtalte Hammershøi, og han saae allerede i Aanden, hvorledes han i sin Alderdom skulde vandre under disse Træers løvrige Buer. Men det kom anderledes. I Foraaret 1818 blev Slots-

præst Pavels i Christiania forflyttet til Bergens Bispestol. Min Fader var nu ligesaameget i den daværende Regjerings Gunst, som han havde været ildeseet af den Forrige; han var dertil vidt bekjendt som en begavet Taler og Digter og som en fortjenstfuld Skribent ogsaa i historisk Retning; han havde saaledes paa Sande begyndt Udgivelsen af Fjerdingaars-Skriftet Saga, sammen med den lærde og patriotiske Jernverkseier Jakob Aall. Intet Under altsaa, at man ønskede ham forsat til en større og mere iøinefaldende Virksomhed end den, han nu indehavde i det stille Sande. Høiere Vedkommende lod ham derfor underhaanden vide, at hvis han i betimelig Tid indgav Ansøgning om det nu ledige Akershus Slotskald, vilde han uden Tvivl erholde det. Dette Embede, hvoraf den nuværende Garnisonsmenighed i Christiania kun er en ringe Levning, var dengang meget betydeligt. Dertil hørte, foruden det egentlige Slotskald, hvortil foruden de Militære ogsaa Regjeringens og Høiesterets Personale sognede, tillige det store Aker Landssogn, nu delt i to Præstegjeld. Indtægterne vare altsaa meget rigelige, men Arbeidet ogsaa stort, skjøndt der i Aker var ansat en residerende Kapellan. Naar nu hertil kom Opholdet i Hovedstaden med dens lettere Adgang til literært Samkvem og Arbeide, saavelsom til Sønnernes Opdragelse, er det forklarligt, at hint Tilbud havde meget Fristende for min Fader, der dengang var i sin fulde Manddoms Kraft og vel følte sig Opgaven voxen. Men at forlade det yndige Sande og det rolige Liv der forat kaste sig ind i mere bevægede Tilstande, det var ham ogsaa en tung Tanke, og min Moders stille Natur hang ogsaa ved dette blide Hjem, saa hendes Ønske lagde naturligvis ogsaa et svært Lod i Vægtskaalen, der fik den til at hælde mod den Beslutning at forblive, hvor han var. Saaledes skred Maaneder frem, uden at noget afgjørende Skridt var taget. Og det var ligesom den frugtbare og yndige Egn, hvori vi levede, gjorde alt

sit forat holde mine Forældre tilbage. Aldrig havde Agrene staaet saa yppige, aldrig havde Skov og Mark klædt sig i saa rig en Dragt, som just denne Sommer. Min Faders væsentlige Indtægt af Kaldet kom fra den store og frugtbare Præstegaard, hvis Marker næsten havde en dansk Herregaards Udstrækning. Og just nu, da der var Spørgsmaal om at forlade den, tegnede Høsten til at blive den rigeste, der var oplevet i min Faders Tid. Han har fortalt mig, hvorledes han, en Dag før Ansøgningsfristen var udløbet, gik omkring paa sine Marker og glædede sig i den Grad ved de rigt bølgende Agre og de frodige Enge, at da han kom hjem, sagde han til min Moder: „Nei, jeg kan ikke forlade Sande, vi blive her." Derover glædede hun sig nu saare. Men Glæden varede ikke længe. Næste Nat drog der et frygteligt Tordenveir over Egnen, ledsaget af en Hagelbyge saa voldsom og ødelæggende, som man ikke i Mands Minde kunde erindre Mage til. Da min Fader Morgenen efter Uveiret gik ud for at see til sine Marker, fandt han den hele rige Sæd nedslaaet og fordetmeste ødelagt af de svære Haglkorn, der endnu saa store som Valnødder laae massevis i Grøfter og Furer. Alt hans rige Haab for Høsten var paa een Nat tilintetgjort, og hvis han blev paa Sande, saae han nu Mangel imøde for Vinteren. Han ansaae nu dette for et Tegn fra oven, at han skulde bort — gik hjem, skrev sin Ansøgning om Slotskaldet og afsendte den med næste Post. Det varede ikke længe, før han havde sin Udnævnelse. Nu, da Sagen var afgjort, var min Fader atter freidig tilmode, og min Moder fandt sig med sædvanlig Blidhed og Taalmod deri. Hvad os angik, eller rettere mig, thi de andre Børn vare for smaa til at modtage noget blivende Indtryk af Sagen, da saae jeg naturligvis paa Barnevis kun det Fornøielige og Interessante ved Forandringen, glædede mig til Reisen, til at see den i mine Tanker saa store og prægtige Hovedstad,

til det nye, forunderlige Liv, der skulde opgaae for mig derinde. Det eneste der gjorde mig Ondt, var at stilles fra Mari Revaa, men hun kunde jo følge med ind til Byen, mente jeg. Ja det gjorde hun da ogsaa, den tro Sjæl; da Familien paa Vinterføret drog afsted, sad hun med det næstældste Barn paa Skjødet i en af Slæderne og var hos os nogle Dage i det nye Hjem, men saa maatte hun jo rigtignok, trods alle mine Bønner og Taarer, forlade os, forat drage tilbage til Sande og til sin gamle Jørgen, hvilket syntes mig høist ubegribeligt og uretfærdigt.

Endnu engang i min senere Barndom gjensaae jeg Sande, nemlig i November 1823, da jeg med mine Forældre var paa Flytningen til Christianssand, hvor min Fader var bleven ansat som Biskop. Hele Familien tilbragte da en Rastdag paa Sande hos min Faders Efterfølger, den førnævnte Provst Realf Ottesen, hans Ungdomsven og Universitetskammerat. Ved den Anledning fik jeg da Leilighed til at opfriske mine tidligere Indtryk fra Præstegaarden, og fandt da Alt saa temmelig uforandret der, med Undtagelse naturligvis af, at vi nu befandt os som Gjæster, hvor vi før havde været hjemme, hvilket gav mig en underlig Følelse. Mari Revaa gjensaae jeg da ogsaa, hun var kommet op til Præstegaarden forat hilse paa sine gamle Præstefolk og hendes Yndlinger, deres Børn. Hun døde ikke længe efter.

Siden har jeg ikke gjenseet mit tidligste Barndomshjem, før over 30 Aar senere, som ældre Mand. Sommeren 1854 laae jeg nemlig ved Søbadet i Holmestrand med et sygt Barn, den eneste Levning af min tidligt nedbrudte huslige Lykke. En Søndag Morgen foretog jeg derfra en Vandring langs den romantiske Kystvei ind til Sande. Det var en deilig, klar Sommermorgen, Fjorden laae blank og stille, og de bratte Klippeskrænter, hvorunder Veien slynger sig, speilede sig med deres hængende Løvkrandse i den blanke Flade. Jo længere jeg

kom ind mod Sande Bygd, des tydeligere dukkede det ene Sted efter det andet op af min Erindring. Lidt efter lidt svandt de steile Klipper, den velbekjendte, vide, frugtbare Dal aabnede sig for mig, og laae der atter i sin blide Skjønhed og Sommerfrodighed, ligesaa friskt og rig, som da mit barnlige Øie førstegang saae den. Nu kom jeg til Revaagaardene, men ingen Mari Revaa var (det vidste jeg) mere der at søge, og jeg gik stille forbi. Snart saae jeg den hvide Kirke, og længere borte glimtede Præstegaardens blaa Tag frem mellem tætte Løvkroner. Da jeg nærmede mig Kirken, begyndte netop Klokkerne at ringe til Høimesse, deres Toner lød mig saa velkjendte over Egnen, det var ligesom hvert Klokkeslag bragte mig et Billede fra min Barndom. Almuen valfartede fra alle Kanter til Kirken — jeg saae mig om efter et bekjendt Ansigt, men fandt naturligvis intet. Dog jo, der kom en høirygget Kariol, som jeg skulde synes at kjende, og i den sad en sammenkrummet gammel Kvinde med en grøn Skjærm for Øinene. Kunde det være Provstinde Hammer? Ja virkeligt, det maatte være hende — nu hjalp en Karl hende ud af Kariolen og ledede hende ind i Kirken. Jeg fulgte efter. Kirkedørene stode aabne, og det fulde Sommerlys strømmede ind i det svale Skib, hvis Gulv var bestrøet med friske Granknopper, der udsendte en liflig Duft; de sært udskaarne Kirkestole til begge Sider vare fuldt besatte med Kvinder og Mænd, og paa det ophøiede Trin under Chorbuen sad i en Lænestol den gamle Provst Ottesen, hvis blide Aasyn jeg vel gjenkjendte, uagtet det nu var furet af den høie Alders Spor og omgivet af sølvhvide Lokker. Han var nu for svag til selv at forrette Gudstjenesten, men den gamle Menighedens Hyrde sad dog endnu der som en Fader mellem sine Børn, lig en levende Velsignelse, og ledede med kraftig Røst Psalmesangen. Jeg tog Plads i en af de nederste Stole, og deltog med underligt bevæget Hjerte i Gudstjenesten. Jeg var saa hen-

sunket i Fortidens Minder, at jeg næsten blev forundret, da ikke min Fader, men en ung Kapellan besteg Prædikestolen og tolkede Ordet med Simpelhed og Varme. Efter Gudstjenesten Slutning gik jeg op i Sakristiet til den gamle Provst og gav mig tilkjende for ham. Han omfavnede sin gamle Vens Søn med Hjertelighed og indbød mig til at følge med op i Præstegaarden og tilbringe Dagen der. Dette gjorde jeg naturligvis gjerne og blev venligt modtaget af den hyggelige Præstefamilie, der bestod af Provsten, Hustru og tre Døttre. De førte mig omkring i Haven og i Værelserne, som rigtignok vare meget forandrede fra min Tid, men Dagligstuen kunde dog endnu godt gjenkjendes. Det skumle Bispekammer var blevet moderniseret og havde faaet et lyst Betræk istedetfor de mørke Spøgelsetapeter, og Storstuen, hvori vi spiste til Middag, havde ligeledes faaet et lyst Papirtapet over sine Bjælker, og dertil elegante Møbler. Under Maaltidet samtaledes der om de Forandringer, der vare skete i Bygden siden min Faders Tid; de vare ikke mange, naar undtages dem, Døden havde foraarsaget i Familierne. En ny Generation havde afløst den gamle, men nogle af den levede dog endnu. Det var virkelig Provstinde Hammer, jeg havde seet i Kirken; hun var dog nu for svag til, efter gammel Sædvane, at komme op i Præstegaarden efter Tjenesten. Oberstens og den gamle Generalinde paa Valle vare bortgangne, ligesom den gale Faster, men Valle var dog endnu i Familien og beboedes af den ældste Søn, Kapitain Schrøder. Tiden strakte ikke til for mig til at gjøre et Besøg derned, hvor Alt skulde være saa temmelig uforandret, som i de Gamles Dage, og Uroen for mit syge Barn drev mig tilbage til Holmestrand endnu samme Aften. Om Eftermiddagen gik jeg op til Hammershøi; hvor var det mig underligt paa Veien derhen at vandre gjennem Birkealleen, som min Fader havde plantet, og som nu var bleven til store, mægtige Træer, hvis Løvkroner nu suste

over hans Søns Hoved, medens hans alt længe hvilte under Furutræet paa den gamle Kirkegaard i Christianssand. Da Aftenen faldt paa, tog jeg bevæget Afsked fra de venlige Præstefolk, og vandrede i den lyse Sommernat ad den deilige Strandbred tilbage til Holmestrand, med den vemodige Fred i Hjertet, som Barndommens gjenopfriskede Erindring kan give selv den ældre, prøvede Mand.

Christiania og Fornebo.

Mine Forældres første Bopæl i Norges unge Hovedstad, efter deres Indflytning fra Sande, var i Kirkegaden i øverste Etage af en Gaard, som ved den store Ildebrand i 1857 er afbrændt. Denne Gaards underste Etage og hvælvede Kjældere var dengang Lokale for den herværende Afdeling af Norges Bank eller Sølvbanken, som den kaldtes. De store Jerndøre, der førte ind til disse Hvælvinger og kun aabnede sig, naar Kasser med Sølv skulde føres ind og ud, betragtede jeg ofte med Ærefrygt og Nysgjerrighed; det forekom mig, at derindenfor maatte al Verdens Rigdom og Herlighed være forvaret. Dette var ogsaa den eneste Erstatning, vi Børn i den trange Gaardsplads havde for vore grønne Legepladse i Haven og Lunden om Sande Præstegaard. Vi boede ikke længe i dette Hus, saa kun faa Erindringer knytte sig dertil; en staaer dog levende for mig, skjøndt den kun grunder sig paa en Drøm. Jeg laae en Aften alene i min lille Seng i Barnekammeret, og maa vel omsider være falden i Søvn under Frygt og Bæven for Ensomhedens og Mørkets Rædsler. Jeg syntes da, at jeg langt, langt borte i det mørke Fjerne saae et ildrødt Punkt, der nærmede sig i rasende Fart og stedse blev større og større, indtil det tilsidst stod mig ganske nær i Skikkelse af et uhyre gloende Hoved med Flammer til Haar, ildsprudende Øine og opspærret Gab, hvormed det

netop truede at sluge mig, da jeg foer op med et gjennemtrængende Skrig. Ved dette styrtede min Moder, der var i det næste Værelse, til, og jeg fortalte hende da, endnu bævende af Rædsel, at jeg havde seet Fanden lyslevende, og at han havde været nær ved at tage mig. Moder søgte vel at berolige mig, saa godt hun kunde, med den Forsikkring, at jeg kun havde drømt, og at iøvrigt den Onde ingen Magt havde over et Barn, der hørte Jesus til. Men jeg lod mig ikke betage Visheden om, at jeg havde seet den livagtige Djævel, og at han vilde have slugt mig, hvis ikke Moder var kommet til og havde frelst mig i sin Favn. Hvorledes denne Forestilling om Djævelen var kommet ind i mit barnlige Sind, kan jeg ikke vide; formodentlig har Barnepigen, der var stærk i gyselige Eventyr og Sagn, kort før fortalt mig et saadant om Fanden; vist er det, at jeg endnu kan see hans djævelske Majestæts gloende Hoved, som det dengang viste sig for mig.

Vi bleve ikke længe i denne Bolig. Mine Forældre flyttede snart til Nedre Strandgade ved Siden af det saakaldte Palæ, i den Gaard, hvor nu Madam Ritters Hotel er, og som dengang tilhorte en Generalinde Ramm. Her boede vi ganske alene i det store Hus, og Børnene havde altsaa Spillerum nok i de mange Værelser og i de med Glasruder dækkede Svalgange, der omgav Huset inde mod Gaardspladsen. En Bagbygning indeholdt nogle lukkede Rum, som Eierinden, der selv boede paa Lakkegaarden, havde forbeholdt sig til Gjemmested for alskens gammelt Husgeraad. Det var nu for os Børn en stor Fest, naar disse Rum en sjælden Gang bleve aabnede for at udluftes. Vi fik da Lov til at komme derind og beundre alle de mærkværdige Sager, som der fandtes, chinesiske Skjærmbrætter og Vaser, gamle Malerier og Porcellæn m. v. Det var os som et Besøg i Eventyrets Land. Alt var os levende derinde trods den døde Stilhed, og selv den dumpe, indespærrede Luft derinde udøvede en hemmelighedsful-

Virkning paa os. Vor sædvanlige Legeplads var ellers en stor Sal i Forhuset med hvælvet Loft og, hvad der syntes os særdeles mærkværdigt, to Kakkelovne. Her kunde vi ret tumle os omkring, naar det var ondt Veir, og vi vare forhindrede fra at komme ned i Gaarden eller over i Palæhaven, der ellers var lukket for Publikum, men hvortil min Fader af Statholder Grev Sandels, som dengang boede i Palæet, havde faaet Adgang for sig og Sine. Denne Have, med dens snorlige Alleer og Vandspring i Midten, var dengang i samme Skik, hvori Kammerherre Bernt Anker, der som bekjendt har skjænket Palæet og Haven til Staten, havde efterladt den. Den strakte sig da lige ned til Bjørvigen, hvor et Lysthus hang ud over Vandet, saa man derunder kunde lande med Baade uden at bemærkes. Her var det den bekjendte Smuglingshistorie foregik, hvorom der berettes i M. C. Hansens Fortælling „Moderen". Erindringerne fra Bernt Ankers Dage vare mig naturligvis dengang ubekjendte, men derfor var Haven mig ikke mindre interessant og imponerende, den forekom mig saa høitidelig og saa stor, og det var med undrende Nysgjerrighed, jeg tittede ind ad Vinduerne paa de tillukkede Paviloner og Lysthuse, i hvis halvdunkle Indre jeg troede at skimte en mig ukjendt Pragt og Herlighed. Med sky Ærefrygt tog jeg Huen af for Grevinde Sandels, naar jeg undertiden mødte hende spadserende i Haven; hun forekom mig som et Væsen fra en anden Sphære, skjøndt hun hilsede mig saa mildt. Selv Skildvagten foran Haveporten indgjød mig en vis Frygt, og Legen derinde var derfor ikke saa fri som paa vore egne Enemærker, saameget mere, som det var os strengt forbudt at træde paa Græsplænerne eller røre ved Blomsterne. Statholder Sandels førte et gjæstfrit Hus i Palæet, der var ofte Middagsselskaber og Baller, hvortil mine Forældre som oftest vare indbudne. Vi Børn vare naturligvis ikke med der, men jeg erindrer endnu, med hvilken Stolthed jeg betragtede min skjønne Moder, naar hun i sin

hvide Silkekjole ved min Faders Arm vandrede ind til de grevelige Sale, hvorfra fjern Musik lød ind til os. Et af Statholderens Middagsselskaber blev i Aaret 1819 paa en sørgelig Maade forstyrret. En Eftermiddag blev der pludselig Brandallarm; Ilden var i vor nærmeste Nærhed, paa de saakaldte Bordtomter, hvor Christiania Trælasthandlere havde og endnu har deres Planke- og Bordoplag, og som kun skildtes fra vor Gade ved de overfor os staaende lave Huse. Jeg erindrer meget godt, at jeg fra vore Vinduer saa en Vrimmel af uniformerede, bestjernede og bebaandede ældre og yngre Herrer ile fra Middagstaflets Glæder i Palæet ned til Brandstedet. Da Ilden med ustandselig Kraft tog til i de utallige, efter en stærk Sommerhede dobbelt letfængende Bordstabler, var Faren for, at den skulde vende sig mod Byen og da først til vor Gade, meget stor, og mine Forældre ansaae det nødvendigt strax at flytte Indboet ud af vort Hus. Vi Børn bleve da først bragte hen til en Morbroder, der boede oppe i Møllergaden, saa langt borte fra Brandstedet, at Strøget derom ansaaes nogenlunde sikkert. Der sad vi da i stor Spænding og Ængstelse for vore Forældre, der færdedes nede ved Udflytningen, og som vi ikke kunde tænke os andet end omspændte af Flammerne, dem vi saae stige op i den uhyre Røgsky, der udbredte sig over den lavere Deel af Byen. Da Mørket faldt paa, blev Synet endnu rædsommere, den hele Himmel blev luerød, Egebjerg og de omliggende Aasrækker glødede i Flammernes Gjenskin, og et umaadeligt Ildhav rasede nede paa Tomterne, hvorfra de lette, brændende Bord som Raketter førtes af Vinden op i Luften. Henimod Midnat kom vore Forældre op til os, anstrengte og udmattede, men dog glade over at Faren sandsynligvis var afvendt fra deres Hus; det var lykkedes Brandfolkene ved udspændte vaade Seil at holde Ilden borte fra de Bordtomterne tilstødende Huse, og da Vinden havde vendt sig fra Byen, haabede man denne reddet. Dette blev da ogsaa Tilfældet; den

næste Dag brændte det vel endnu paa Tomterne, men man var dog bleven saavidt Herre over Ilden, at den ikke lod til at kunne udbrede sig videre. Vi drog da atter ned til vort saa haardt truede Hjem, hvor nu Alt skulde sættes i Orden igjen efter Forstyrrelsen, hvilket var os til stor Fornøielse. Paa Børns Vis saae vi naturligvis nu den hele sørgelige Begivenhed an som en Kilde til Morskab og Leg; vi vidste ikke af eller forstod ikke, hvilke uhyre Værdier der vare gaaede op i Røg, og hvor mange Familier derved vare bragte i Nød. Nogle Dage efter, da Ilden saagodtsom var slukket, skjøndt det endnu ulmede og røg hist og her i Askebunkerne, fik vi Lov til under behørig Ledsagelse at gaae hen for at see paa Brandtomterne, hvor de sorte Vidder laae for os i stor Udstrækning, bedækkede i vild Uorden med halvforkullede Brædder. Dette Ødelæggelsens Vidnesbyrd gjorde vel et stærkt Indtryk paa os, men snart kom Alt i de gamle Folder igjen; Livet i Hjemmet gik sin vante Gang.

En Forandring deri bragte dog min første Indtrædelse i Skoletvangen. Hidtil havde hver Dag henrundet i uforstyrret Frihed og Leg, nu var Tiden kommen, da jeg skulde lære noget Ordentligt, som man sagde. Ligesom ikke Barnet lige fra sin første Opvaagnen til Bevidsthed med hver Dag uvilkaarligt indtager en Masse Erkjendelser og Kundskabsstof, som danner Grundvolden for al senere Viden! Endnu halvt som i Leg havde jeg, under Omstændigheder som siden skal fortælles, hos mine Bedsteforældre paa Landet lært Bogstaverne og stavet mig igjennem ABCen, nu skulde der da bygges videre paa dette Grundlag. Jeg sattes i Skole, men i hvilken? Gudskelov gaves der dengang ikke nogen af de moderne Drivhuse og Dannelses-Anstalter, hvori Drengen fra de første Aar indsættes for der at gjennmgaae Kaserne-Dressuren fra Klasse til Klasse, indtil han som Yngling dimitteres til Universitetet, en Methode, hvorved let al Individets Eiendommelighed

kan udslettes, da de unge Hjerner overlæsses med en heterogen Masse af ufordøiede Kundskabsfag. Den første Skole, hvori jeg gik, laae ikke langt over en sædvanlig Almueskole, den var i det Ankerske Vaisenhus, stiftet af Bernt Anker og Frue til fattige og forældreløse Borgerbørns Forpleining og første Opdragelse. Denne Velgjørenheds-Anstalt, som dengang ledcdes efter Stifternes første Plan, optog baade Drenge og Piger og havde sit Hjem i en stor, halvforfalden Bindingsværks-Gaard paa Hjørnet af Akersgaden og Rakkergaden (hvilket mindre honette Navn senere er forbedret til „Pilestrædet“). Vaisenhusbørnene, som boede i Stiftelsen, bar en særegen for dem anordnet Dragt, Drengene en lang Frakke eller Kufte af graat Klæde, Knæbuxer af samme Stof og graa Strømper med tykke Spændesko paa; Pigerne Kjoler ligeledes af graat Stof med Halstørklæde og Forklæde af hvidt Linned. Stiftelsens Forstanderinde og Okonom var en gammel Jomfru, jeg troer hun hedte Rummelhof, tillige var der et Par Tilsynsmænd og Lærere, der underviste i Læsning, Skrivning, Regning og Religion, det vil sige Pontoppidans Katechismus og Herslebs lille Bibelhistorie. Det var hele Lærdomsapparatet. Desuden fik Stiftelsens egentlige Lemmer Veiledning i adskillige Haandgjerningsarbeider og Husholdning. Jeg troer ikke Maalet gik videre end til at uddanne Drengene saavidt, at de kunde komme i Handelslære eller til en Haandværker, og Pigerne til Tjenestepiger. Op til denne Stiftelse sendtes jeg altsaa hver Søgnedag for at deltage i Formiddags-Undervisningen. Det gik nok saa godt; jeg blev god Ven med de fattige Børn og forsmaaede ikke at deltage i deres tarvelige Morgenkost, naar jeg kom saa tidligt, at denne endnu ikke var uddeelt. Til Gjengjæld beværtede jeg dem saa med de lækkre Smørrebrød, jeg havde med hjemmefra. I Frikvarteret legede vi sammen i den store Gaardsplads, og der var aldrig nogen Standsforskjel at mærke mellem os, skjøndt jeg naturligvis ikke bar deres Uni-

form. Især sluttede jeg mig til en halvvoxen Pige med rene, klare Træk og et mildt, stille Væsen; hun kom siden i vort Hus som Tjenestepige. Mit Ophold i denne simple Skole varede dog ikke længe; jeg havde snart lært, hvad man der kunde meddele mig, og der maatte tænkes paa videre Fremgang i Kundskaber. Jeg blev dog ikke endnu sat i en høiere Skole; min Fader foretrak at lade mig undervise hjemme af nogle flinke Studenter, som han dertil engagerede. Blandt dem erindrer jeg mest en Kandidat Aabel, til hvem jeg sluttede mig med sær Kjærlighed; han var en Bergenser, en livlig og poetisk anlagt Mand, der vistnok bidrog meget til at aabne mit Blik for det Skjønne i Livet og Naturen. Han spadserede ofte med mig og underviste helst ved Samtale. Streng Skoletvang og regelmæssig indpuget Lærdom blev jeg saaledes fra mit 7de til mit 10de Aar forskaanet for, og jeg troer ikke det har været til min Skade. Samme Aabel blev, efterat have tilbragt et Par Aar i vort Hus, befordret til Præst i Justedal i Bergens Stift, et ensomt og veirhaardt Kald, lige under den store Justedals-Bræ. Han blev senere Sognepræst i det store Lands Kald ved den nordlige Ende af Randsfjorden. Her har jeg efter mangfoldige Aars Forløb, i hans sidste Dage, besøgt ham paa Fluberg Præstegaard, hvor han med gammel Hjertelighed modtog sin fordums Discipel, der nu som ældre Mand stod foran Oldingen. I denne Egn mødtes jeg ogsaa af Minder fra min egen Slægt. Min Farfader, Peter Munch, døde nemlig som Sognepræst til Land og ligger begraven paa Fluberg Kirkegaard; hans Billede hænger endnu i Kirken der. Han var en streng og meget lærd Mand, som selv hjemme opdrog og underviste sine to Sønner, lige til han dimitterede dem til Universitetet, saaledes at de kom lige fra den ensomme Lands Præstegaard til Kjøbenhavn, hvor deres haarde landske Dialekt og hjemmegjorte Klæder i Begyndelsen udsatte dem for adskillig Spot fra de danske

Kammerater. Men de bestod Examen artium med Hæder, min Fader blev endog indkaldt til offentlig Ros.

Et Sagn om denne min Farfader opfriskedes for mig under mit Besøg hos Provst Aabel i Land, og jeg vil derfor give det en Plads her, skjøndt det ikke egentlig hører til mine Barndomserindringer, uden forsaavidt det fortaltes mig i min Barndom. Min Farfaders Formand i Embedet var en Hr. Niels Dorph, endnu i Bygden erindret under Navnet Hr. Niels. Han var en særdeles myndig, driftig og praktisk Mand, der gjorde meget til at forbedre Agerbruget, Husfliden og Renlighedsstellet i hans vidtstrakte Præstegjeld. Han skal have hersket deroppe som en liden Konge, tog unge Gutter og Piger til sig i Præstegaarden, hvor han og hans ligesaa driftige Hustru oplærte dem i al praktisk Gjerning og siden efter eget Tykke bortgiftede dem omkring paa de bedste Gaarde. Men med Hensyn til den religiøse Undervisning og Sjælesorg tog Hr. Niels det nok ikke saa nøie. Da derfor min Farfader efter dennes Død kom til Kaldet, blev han, som var en orthodox og ivrig troende Præst, aldeles forfærdet over den Vankundighed i Religionens første Sandheder, som herskede blandt Almuen. Der fortælles nu, at da han engang i den første Tid overhørte Ungdommen i Fluberg Kirke, blev han saa forarget over den totale Mangel paa Kristendomskundskab, han forefandt hos de Unge, at han stødte med sin Stok i Kirkegulvet (hvorunder efter den Tids Skik de afdøde Præster vare bisatte) og udraabte med høi Stemme: „Hr. Niels, Hr. Niels! stat op og tag dine Hedninger med Dig!“ — Samme Dags Aften silde, henimod Midnat, da Præsten Munch sad alene i sit Studerekammer over sine Bøger, troede han pludselig at høre som en Klokkeklang tone fra det Fjerne. Han lyttede længe og tænkte først det kunde være Vinden (thi det blæste stærkt), der foer gjennem Lydhullerne i Kirketaarnet, men Klokkeslagene forekom ham dog for tydelige, for afmaalte dertil. I det samme kom en ung Gut, der

tjente i Præstegaarden og tillige brugtes som en Slags Kirkebetjent, styrtende op i Studerekammeret og raabte, halv ude af sig selv af Skræk: „Faer, Faer, det ringer oppe fra Kirken og det lyser fra alle Vinduerne deroppe." Præsten reiste sig rolig og sagde: „Vær stille, væk ikke Folkene i Huset, bring Kirkenøglerne og følg mig derop." Gutten maatte adlyde, hvormeget han end bad for sig; det maatte være Djævelen, mente han, der havde sit Spil deroppe. „Vi gaae i Jesu Navn," sagde Præsten, idet han tog sit Ornat paa, sin Bibel under Armen og gik ned ad Trappen, fulgt af Gutten, der skjælvende havde hentet Nøglerne fra deres Krog i Gangen. Komne ud paa Tunet hørte de Ringningen endnu tydeligere, og gjennem den mørke Høstnat saae de en Lysning oppe fra Kirken, der ligger paa en anseelig Høide et godt Stykke ovenfor Præstegaarden. Præsten gik med faste Skridt opad Bakken, Gutten fulgte ham skjælvende. Jo nærmere de kom Kirken, des tydeligere saae de alle dens Vinduer lyse, som vare Kronerne tændte derinde, og da de kom ind paa Kirkegaarden, troede Gutten fra Kirkens Indre at høre en dæmpet Susen, som af visne Blade i Storm. Nu var han ikke at formaae til at følge længere, han kastede sig plat ned paa en Gravhøi. Præsten tog da selv Nøglerne, aabnede Hoveddøren og skred ind, idet han lukkede efter sig. Strax efter ophørte Klokkeringningen, men Gutten kunde, trods sin Betagethed, ikke lade være at lytte, og han troede nu at høre høie Stemmer, som i en ivrig Disput inde fra Kirken, dog uden at kunne forstaae Ordene. Han skjælnede tydeligt sin Husbonds kraftige Røst, der lød truende og straffende, og i den skarpe Stemme, der svarede, troede han med Forfærdelse at gjenkjende den afdøde Hr. Niels's. Ordstriden lod til at blive heftigere og heftigere derinde, indtil den endelig sagtnede. Hr. Niels's Stemme hørtes ikke mere, derimod Præsten Munchs alene, men nu i en mildere Tone og ligesom fremsigende en Bøn. Da den var endt, lød der ud fra

Kirken en sagte Psalmesang som af mange Stemmer; saa blev Alt stille, Lysene slukkedes og Præsten traadte ud af Kirken igjen, lukkede efter sig og kom rolig hen til Gutten. „Der, tag Nøglerne," sagde han, „følg nu med hjem og tal til Ingen om, hvad Du inat kan have seet og hørt." Gutten vovede ikke at svare, men fulgte ham. Da de kom hjem i Stuen, og Lys blev tændt, saae han nok, at Præsten var meget bleg, men denne vilde ikke vide af nogen Styrkning eller anden Opvartning og befalede Gutten strax at forføie sig til Hvile. Paa Præsten kunde man den næste Morgen intet Usædvanligt mærke, dog blev der i hans Nærværelse aldrig talt om denne Historie, og selv mælte han Intet derom; men Gutten maa dog alligevel have sladdret af Skole, siden Sagnet kom ud blandt Folk. Gutten, der siden blev Husmand paa Præstegaardens Grund, levede længe efter Præsten Munchs Død, gjennem flere Præsters Tid, og døde for ikke saa længe siden som en ældgammel Mand. Naboerne, der have kjendt ham, berette, at han lige til det Sidste vedblev at forsikkre, at Historien havde sin Rigtighed, og at han selv havde fulgt Præsten Munch til Kirken hin Nat og da seet og hørt, hvad ovenfor er fortalt.

Efter denne Digression vender jeg tilbage til mine Erindringer fra Christiania i Aarene 1819, 20, 21 og 22. Blandt de Vinterfornøielser, der have fæstet sig i min Hukommelse, indtage Markedet og nogle Besøg i det dramatiske Selskabs Theater den første Plads. Christiania Marked var dengang af ganske anden Betydning end nufortiden, da Hovedstaden med sine henved 80,000 Indvaanere, sine lettere Kommunikationsveie og sin storartede Handelsvirksomhed ikke mere behøver et saadant aarlig tilbagevendende Trafikmøde, der nu kun vedligeholdes som en overflødig Levning fra Fortiden, og kun er en Tumleplads for Gjøglere og den raaeste Kommers. Dengang, da Christiania trods sit stolte Hovedstadsnavn endnu kun var en halv Provindsby med kun noget over

14,000 Mennesker, med faa og gammeldags udstyrede Boutiker, ingen offentlige Forlystelsessteder, Caféer og Conditorier, ingen Dampskibs- og Jernbanefart, og med besværlige, bakkede Landeveie som det eneste Kommunikationsmiddel med Omegnen, var Markedet en velkommen Afbrydelse i Vinterlivets Ensformighed og ikke blot et Samlingssted for Almuen og den laveste Pøbel, men ogsaa for Byens beau monde. Det hørte til god Tone at gaae Markedsgang, som man kaldte det; det vil sige, Damerne gik eller kjørte i Slæder mellem Bodrækkerne. Herrerne sværmede om dem, og der courtiseredes i Sneemudderet ligesaa godt som nu paa Carl-Johansgadens brede Fliser. Der gaves og modtoges Foræringer af Kræmmerhuse med Sukkertøi, der helst maatte være fra Mad. Werners og Magelsens Boder, naar det skulde være rigtig fint. Foruden Sukkertøisboderne fandtes der mange Boder med Galanterivarer og Peltsværk, hvoraf ogsaa de Skjønne bleve forsynede af artige Kavalerer. Hvad der øvede mest Tiltrækning paa os Børn, var naturligvis de mange Legetøisboder, hvor en hel Verden af fristende Sager udstilledes for vore beundrende Blikke. Her vandrede hele Familier omkring lige fra Paterfamilias til det mindste Barn, der kunde gaae, her gjenlød Luften af glade, friske Børnestemmers Jublen, af Bliktrompeters Skingren, Træfløiter, Piber, Trommeslag og alskens uharmoniske Lyd, der for os var lifligere end den bedste Koncert. Jeg og mine smaa Brødre fik naturligvis ogsaa vor Del af disse Herligheder, men dog kun af den billigere Sort, da vore Forældre fandt det urimeligt at give os kostbart eller kunstigt Legetøi, som dog alligevel strax efter vilde blive sønderslaaet. Stor var derfor vor Overraskelse, da Statholderens Sønner, som ogsaa vare oppe paa Markedstorvet, engang bragte os til Foræring et prægtigt, stort Hus af Pap med ordentlige Glasvinduer, Figurer inden i og Træer omkring. I Triumf bragte vi det hjem, men det varede rigtignok ikke længe, før det var pillet fra hinanden for

at see, hvad der var inden i, medens vore simple Fløiter og Trommer holdt længere ud. Paa den anden Side af den elegante Bodgade fandtes den simplere Trafik for Almuen, store Kister fyldte med Honningkager, ambulerende Kaffe-Udsalg, forskjellige Slags Hazardspil, Lire- og Perspektivkasser m. m. Længere borte paa det samme Torv (Youngstorvet fandtes dengang ikke) var Markedet for Heste og Kjøretøi, især lette Spidsslæder, der brugtes til Kapkjøringen nede paa Isen. Den hele Lystighed varede i tre Dage, og imødesaaes altid af os Børn med spændte Forventninger, der som oftest heller ikke bleve skuffede. Det barnlige Sind er nøisomt, og sætter let til af sin egen livlige Fantasi, hvad der kan mangle i virkelig Pragt og Skjønhed. Deraf kommer det og, at hint Christiania Marked fra min Barndom, med dets simple Træboder og primitive Udstyr, har efterladt mig et varigere og livligere Indtryk end de kolossale Verdens-Udstillinger i London og Paris, som det siden faldt i min Lod at see.

En Fornøielse af en høiere Art, men som jeg endnu ikke var moden nok til rigtig at kunne skatte, var Forestillingerne paa det dramatiske Selskabs Theater i Grændsehaven. Dette Selskab, skjøndt ikke mere i den fulde Glands, som da det stiftedes af Envold Falsen og havde Fremstillere som ham, Carlsen, Fru Thulstrup o. Fl., var dog endnu i temmelig Blomstring. Byens bedste Familier vare Medlemmer af Selskabet, og det afgav vistnok en ædlere Tidsfordriv end de blotte Balselskaber, som nu drives. Man dandsede vel ogsaa der, men det var i al Frihed og Tarvelighed, efter Forestillingens Slutning, uden alle stive Former. Om de sceniske Præstationer havde noget Kunstværd eller ikke, kunde jeg naturligvis ikke bedømme, men man har sagt mig, at der var flere særdeles respektable Kræfter blandt de Spillende, saasom Expeditionssekretær Kjerulf, daværende Advokat, senere Statsraad Petersen, Maler Vogt, Professor Blytt, Ole Rein Holm (senere offentlig Skuespiller),

foruden flere Herrer, og Damerne Frøken Kaja Lasson, hendes Søster Fru Kjerulf, Fru Tullin, Fru Dunker m. Fl. Disse dannede naturligvis den faste Stok blandt de Rollehavende. Forat holde Selskabet sammen var der dog den besynderlige Regel, at ethvert Medlem, som Direktionen tildelte en Rolle, skulde modtage denne under Straf af at blive udelukket af Selskabet, hvis man ikke udførte den. Saaledes erindrer jeg, at min Moder, der aldrig havde betraadt Scenen, engang blev tildelt Dronning Thoras Rolle i Axel og Valborg, formodentlig paa Grund af hendes høie og statelige Figur. Skjøndt denne Rolle som bekjendt kun indeholder tre Ord, fandt min Fader det dog ikke passende, at en Præsts Hustru viste sig paa Scenen, og min Moder maatte tilbagesende den. Nu skulde hun da været exkluderet, men paa Grund af de særegne Omstændigheder blev der dennegang gjort en Undtagelse fra Regelen. Min Fader drev dog ikke sin Rigorøsitet saavidt, at han holdt sig selv og Familie borte fra Forestillingerne, tvertimod, han bidrog undertiden ved sit poetiske Talent til at forherlige disse. Saaledes forfattede han i Anledning af Kong Carl Johans Nærværelse i Theatret (1821) en scenisk Prolog „Stormen", der blev opført med megen Virkning. Det var ikke til saadanne Festaftener, ikke engang til de sædvanlige Hovedforestillinger, at vi Børn havde Adgang; der blev for Børn og Tjenestefolk kun udstedt Billetter til Generalprøverne. Men Glæden var ligestor for det; Alting gik ligesaa ordentligt for sig ved disse Generalprøver som ved Hovedforestillingen, kun at Publikum var et andet og mere ungdommeligt. Jeg fornemmer endnu det høitidelige Indtryk jeg fik, naar jeg traadte ind i den vistnok kun tarveligt oplyste Sal og den fine Duft af Røgelse, som antændtes, slog mig imøde, ligesom og naar en hel Væg (Fortæppet med Svinesund paa, som endnu findes) gik i Veiret, og Scenen kom tilsyne med dens for mine Øine eventyrlige Billeder og Handlinger. Det var heller ikke Smaasager, man der

opvartede med; jeg erindrer saaledes at have seet Axel og Valborg, Hakon Jarl, Emilia Galotti, og Jeppe paa Bjerget. Jeg tog det naturligvis Alt for den skjære Virkelighed, husker saaledes godt at jeg under Opførelsen af Emilia Galotti blev meget forbauset ved at see Grev Appiani sidde lyslevende i Direktionslogen, da han dog alt var død oppe paa Scenen. Hængescenen i Jeppe paa Bjerget gjorde og et stærkt Indtryk paa mig; jeg kunde ikke begribe, hvorledes Manden blev levende igjen. Sortebroder Knud i Axel og Valborg vakte min største Afsky, og jeg var meget glad, da han blev dræbt af Spøgelset, hvor bange jeg end var for dette. Pragten og Optogene i dette Stykke vakte min særdeles Beundring, skjøndt jeg ikke begreb stort af Handlingen; kun syntes det mig underligt, at Alt foregik i en Kirke. Jeg brød mig ikke synderligt om Stykker, hvori der ikke forekom saadanne Optog, Ridderdragter, Harnisker og Damer i Fløil og Silke; derfor erindrer jeg fast Intet til alle de Hverdagsskuespil af Kotzebue, Iffland o. Fl., som dengang udgjorde Theatrets sædvanlige Repertoire.

Dette var nu vore Vinterfornøielser. Sommeren gav andre, end mere tiltalende for det barnlige Sind. Ud drog vi da fra den kvalme By til den fri, landlige Natur i Christianias deilige Omgivelser. Man behøvede ikke dengang at drage saa langt bort som nu, for at befinde sig i den fuldkomneste landlige Ensomhed. Haver og Lunde begyndte lige udenfor Lille Grændsegade, som dengang dannede Hovedindkjørselen til Byen; Carl Johansgade med dens brede Trottoir og aabne Indfart til Byen var ikke til, et Virvar af smaa Huse og trange Smug spærrede dengang den nu aabne Plads ovenfor Storthingsbygningen; Eidsvoldspladsen var en stor, indelukket Have, tilhørende Grünings Løkke, paa hvis Grund nu anseelige Gadeløb strække sig lige til Pipervigsbugten. Studenterlunden var dengang et isoleret Landsted, kaldet Ruseløkken; hvor nu Slotspladsen udbreder sin jævne, skraa Flade, steg dengang bratte Fjeldafsatser op, den

ene over den anden; nogle faa tarvelige Landsteder eller Løkker fandtes der, hvor nu Slottet, Slotsparken og Homansbyen prange. Det eneste af disse Landsteder, der nogenlunde har vedligeholdt sig i dens daværende Skikkelse, er Uranienborg med sin Furuskov bag, men dengang laae denne store Træbygning ganske ensom paa sin Høide, naar undtages en lille dertil hørende Løkke, der kaldtes Lille-Uranienborg, og som laae nedenfor i den Lund, hvor nu Statsraad Haffners Villa findes. Dette lille Træhus, næsten skjult af de omgivende høie Træer, leiede mine Forældre det første Aar af Christianiaopholdet til Sommerbolig, did flyttede Familien ud i Begyndelsen af Juni og pakkede sig sammen i de smaa, lave Rum, saa godt det vilde gaae; men hvad brød vi Børn os om det trange Rum i Huset; vi kunde jo sværme om i den store, skyggefulde Have, eller gjøre længere Udflugter i de tilgrændsende Marker og Skove. Fra Sommerlivet paa Lille-Uranienborg staaer især for mig en St. Hansaften, da et lidet Fyrværkeri blev afbrændt i den store Allee foran Huset, og flammende Baal lyste overalt fra de omliggende Høider. Med hvilken Fryd og undrende Bæven fulgte jeg ikke de hvislende, slangelignende Sværmere, der tabte sig nede i Budskadset, de klare, romerske Lys, de høit opfarende, knaldende Raketter! En anden Gang blev til Sommerbolig valgt et længere bortliggende Sted, i Nærheden af Herregaarden Frogner. Her vare Bekvemmelighederne om muligt endnu tarveligere; men Huset laae frit paa en Bakke ligeoverfor den store Frogner-Park, og vi havde en vidtstrakt Udsigt over den deilige Akersdal. Her var da god Anledning til længere Udflugter, saaledes til Bredderne af den romantiske Frogner-Elv, der ligger som et blankt Speil foran Herregaardens Hovedbygning og Park, medens den kort ovenfor styrter sig mumlende gjennem dybe, skovklædte Kløfter og ved en forfalden Mølle danner et ret anseeligt Fossefald, hvis ensformige Brusen vistnok ofte i min

barnlige Sjæl har indsunget Nøkkens vemodige Melodis Rhytme.

Men den rigeste Erindring fra mit Sommerliv i denne Periode af min Barndom udgaaer fra mit ofte gjentagne Ophold hos min Moders Forældre paa deres Eiendomsgaard Fornebo i Nærheden af Lysaker. Denne store Gaard, der forhen havde været Sæde for Lagmanden i Sysselet, har en eiendommelig isoleret Beliggenhed, nær nok ved Kongeveien til at have en let Adgang til Byen og dog adskilt fra den ved en temmelig høi, granbevoxet Aas, der ligesom dølger dette fredede Terræn for ethvert profant Blik. En bakket Bygdevei førte dengang gjennem Skoven derhen; kom man paa Høiden, saae man det anseelige, hvide Vaaningshus hæve sig, omgivet af grønne Enge og skyggende Lunde, paa en mod Søsiden brat Skrænt med den videste Udsigt over Fjorden og dens mange Øer og Næs. Med jublende Glæde hilste jeg dette Syn, hver Gang jeg i min Bedstefaders Vogn hentedes derud for at tilbringe en Sommermaaned paa Fornebo. Der fornyede jeg da det velgjørende Indtryk af landligt Liv, jeg først havde modtaget paa Sande, men her gjenfandt i større Maalestok og i stoltere Omgivelser. Min Morfader, Andreas Hofgaard, forhen Sognepræst i Sigdal, havde for mange Aar siden taget sin Afsked fra Præste-Embedet, da der efter en rig Slægtning i Drammen, Kjøbmand Gabriel Hofgaard, var tilfaldet ham en betydelig Arv. Han kjøbte da Gaarden Fornebo, bosatte sig der med sin talrige Familie og førte et efter daværende Forhold rigeligt udstyret og gjæstfrit Hus. Saaledes som jeg erindrer ham i de Dage, var han en meget høi og anseelig gammel Mand, der, naar han rettede sig op (thi han gik gjerne noget krummet), var et Hoved høiere end alt Folket. Men hans Aasyn var blidt og mildt, hans sølvgraa Haar var strøget langt tilbage fra den høie Pande, og han bar det endnu altid let puddret; af hans blaa Øine lyste Godhed og Kjærlighed; de rene

Ansigtsformer og et særdeles mildt Træk om den fintdannede Mund gav ham trods hans usædvanlige Høide et næsten kvindeligt Udtryk; min Moder lignede ham meget. Jeg seer ham endnu for mig, som han smilende kom mig imøde paa Gaardstrappen i sin staalgraa, bredskjødede Kjole, med høie, blankskinnende Støvler udenpaa de snevre, graa Benklæder, med den ene Haand paa Ryggen og i den anden en stor Merskumspibe, som han sjælden lagde fra sig. Ved store Høitideligheder anlagde han endnu Præstedragten, og da syntes han mig særdeles ærværdig. Han var mig inderlig god; jeg var jo det ældste Barnebarn, han havde om sig, jeg var opkaldt efter ham, og min stille, bløde Natur tiltalte vel hans ligeartede. Jeg troer, han forkjælede mig grundigt, der var Intet, han kunde nægte mig. Han drev endog sin Forkjærlighed for mig saavidt, at han undertiden for min Skyld satte sig op mod sin Hustrus Villie, hvilket var en stor Sjældenhed, thi min Bedstemoder, Mette Abigael, født Petersen, var utvivlsomt den Regjerende i Huset. Hun var endnu da en rask og rørig Kone, driftig, arbeidsom, velvillig paa sin Maade, men af noget heftigt og opbrusende Sind, naar ikke Alt gik efter hendes Hoved. Skjøndt hun ellers var meget god imod mig, ja paa Bedstemødres Vis endog mere overbærende med mig end med sine egne Børn, hændte det dog ikke saa sjældent, at hun skjændte paa mig eller vredt forbød mig Et og Andet, vistnok for det meste med Rette; men da henflyede jeg til Bedstefader, som gjerne tog mig under sine beskyttende Vinger og paa sin stille Maade førte mig bort fra Kamppladsen, indtil Uveiret var gaaet over. Trods disse enkelte Skyer paa Fornebos Himmel var den dog mest klar og straalende for mig; den store Gaard med dens mange Beboere, dens talrige Besætning af Kvæg og Heste, dens Haver og Lunde, Arbeidet i Skov og Mark, Høhøst og Kornhøst, Fiskeriet i Fjorden — Alt dette gav mig en uudtømmelig Kilde til Iagttagelse, Morskab og Leg. Det var en hel liden Verden, som

oplod sig for mig, og jeg kunde aldrig blive træt af at udforske den. Jeg begyndte naturligvis først med Huset; dette var stort og rummeligt, i to Etager. I nederste Etage havde Familien sin sædvanlige Bolig, der var tarveligt og gammeldags, men hyggeligt indrettet. I Dagligstuen, der var et Hjørneværelse, saa at man fra to Vinduer havde Udsigt til Veien, der førte ned fra Skoven, og fra to andre til Haven og Fjorden, var der simpel, blaamalet Paneling, høiryggede, læderbetrukne Stole, gammeldags Klapskabe, og som eneste Prydelse over Kanapeen et stort Silhouetbillede under Glas og Ramme, forestillende hele Familien, udklippet i sort Papir. Derindenfor var mine Bedsteforældres Soveværelse, hvilket ogsaa var Husherrens Arbeidsrum, saa Jomfrukammeret, hvor Husets Døttre laae, saa den saakaldte Snedkerstue, et Rum for Tjenestepigerne, desforuden adskillige andre Soverum og Fadebur samt et meget stort Kjøkken. Under den brede Trappe, der fra Forstuen førte op til anden Etage, fandtes et lidet Rum, som især var af Vigtighed for mig, thi det var min Legestue, som jeg dekorerede med alle de Billeder, jeg kunde faae fat paa, og hvorhen jeg slæbte alle de Rariteter, jeg fandt i Skov og Mark og blandt Strandens Stene og Muslingskal. Der var mit uafhængige Rige, did tyede jeg, naar jeg, hvad altid har været og endnu er min Trang, søgte Ensomhed; der sad jeg ofte Timer alene og syslede med mine Skatte og Samlinger, byggende Luftkasteller og Eventyrdrømme.

Den øverste Etage blev kun benyttet, naar der var Selskab og til Gjæsteværelser for Fremmede. Den var helt anderledes rigt udstyret end Beboelsesleiligheden nedenunder. Naar jeg kom derop, var det ligesom en Duft af Festlighed slog mig imøde, og jeg betraadte med en Følelse af høitidelig Ærbødighed disse i mine Øine saa pragtfulde Rum. Især erindrer jeg den gule Sal med dens hvide og forgyldte, med rødt Silketøi betrukne Lænestole, med dens blanke Mahogniborde og Glasskabe, dens store Speile og Lysekronen under Loftet. Saa var

der det grønne Gjæstekammer med sin store, dunkle Himmelseng, saa det blaa, og endelig det Allerhelligste, et Kabinet med broget Papirtapet paa Væggene, forestillende udspændte Paafuglehaler, og hvis Møblement bestod af Mahogni-Stole og Sophaer, betrukne med bleggrønt Atlask. Der var ogsaa en stor Dandsesal, den var simpelt udstyret, men blev ved høitidelige Leiligheder smykket med Grønt og Krandse. Den blev sjældent benyttet til Dands, dog erindrer jeg et stort Bal, som her en Vinter gaves, og hvortil vi paa Slædeføre vare komne ud fra Christiania. Der var mange fornemme og smykkede Gjæster, baade fra Byen og fra de omliggende Gaarde og Herresæder, saaledes Greven og Grevinden fra Bogstad, Baronens fra Bækkerø, m. Fl. Ved denne Leilighed var den hele Række af de festligt oplyste Værelser aabnede, og alt det gamle, ellers bortgjemte Porcellæn og Sølvtøi taget i Brug; det Hele imponerede mig meget, og jeg troede ikke, at selv Statholderen inde i Palæet kunde have det pragtfuldere. Rigtignok indsvandt denne overdrevne Forestilling om Fornebos Pragt betydeligt, da mine Forældre engang siden tog mig med ud til Herresædet Bogstad, dengang beboet af Grev Herman Wedel-Jarlsberg og Frue, medens dennes Fader, Peder Anker, Statsminister i Stockholm, var borte der. Den Pragt og Herlighed, som dette Herresæde med sine forgyldte, speilindlagte, med Malerier opfyldte Sale aabnede for mit forbausede Blik, var rigtignok noget ganske Andet end mine Bedsteforældres i Forhold dertil temmeligt beskedne Hus; jeg syntes, jeg var kommet ind i en hel Eventyrverden, hvor de forunderligste Skikkelser mødte mig, saaledes mindes jeg godt den frygtblandede Forbauselse, hvormed jeg betragtede Neger-Tjeneren, der opvartede ved Bordet.

Men, for at komme tilbage til Fornebo, saa maa jeg nu fremføre for Læseren de levende Personligheder, der foruden mine Bedsteforældre befolkede Gaarden, ialfald de, der have fæstnet sig i min Erindring, fordi jeg

mere eller mindre sluttede mig til dem. Pastor Hofgaard og Hustru vare velsignede med talrig Afkom; de havde dengang 6 Sønner og 4 Døttre i Live. Af disse vare 3 Sønner allerede ude i selvstændige Livsstillinger, to af dem havde alt stiftet Familie; to Døttre vare gifte. Hjemme var derfor nu kun een voxen Søn, der var Landmand og hjalp Faderen med at drive Gaardsbruget, samt to yngre Sønner, Tvillinger, der gik paa Christiania latinske Skole, men under mit Sommerophold gjerne vare hjemme i Ferien. Desuden to Døttre, en voxen og en halvvoxen, det yngste Barn, en yndig, begavet Pige, der var min særdeles Veninde og siden er vedblevet at være det gjennem vore forskjellige Livsstillinger indtil denne Dag. Der var altsaa Ungdom og Liv nok paa Gaarden, kan man begribe; med Tvillingerne foer jeg om i Mark og Skov, var med, naar de opslog Bænke og gjorde Lystveie i de mange Lunde, der omgav Gaarden, eller fulgte dem paa længere Udflugter til dens mange Husmandspladse, der som oftest laae maleriskt inde paa Skovsletterne eller ved de dybe, stille Bugter af Fjorden, som paa Fornebolandet indskjære sig overalt. Med min ungdommelige Tante plukkede jeg Blomster og Bær, hjalp til, naar hun med Søster syslende i Haven, eller sad med hende inde i Stuen og beundrede hendes Perlestikning, ja fik hende endog undertiden til at deltage i mine Lege og besøge mig i min Trappestue. Blandt Huspersonalet udenfor Familien havde jeg og adskillige gode Venner, saaledes den trivelige, godmodige Husholderske, Jomfru Ridder, hvis Yndest var mig af stor Vigtighed, da den ofte aabnede mig Adgang til Fadeburets med Bagværk, Rosiner og Mandler velforsynede Skuffer. Den gode, gamle Sjæl kunde sjælden modstaae mine Hentydninger i denne Retning, naar jeg sneg mig efter hende ind i det sødtduftende Forraadskammer, skjøndt vi begge vare i stor Frygt for, at min Bedstemoders Falkeøine skulde overraske os. Naar dette, trods al anvendt Forsigtighed, dog undertiden indtraf,

tog den gode Jomfru Ridder al Skylden paa sig, og vidste saaledes at blidgjøre den strenge Husfrue, at denne, som i Grunden og var svag for sin lille Dattersøn, gjerne lod ham beholde de erobrede Lækkerier, dog under Forbud mod, at Sligt maatte skee tiere. Jeg tør ikke indestaae for, at dette Forbud havde nogen varig Virkning.

En anden høist forskjellig Figur blandt mine Venner paa Gaarden var den gamle, forhenværende Underofficer Næs, der boede i et særskilt lidet Hus midt mellem Hovedbygningen og Staburet. Han var engang kommet til Gaarden som omvandrende Skrædder, var siden blevet der som en fast Indsidder, fortsættende sit Haandværk, men avancerende lidt efter lidt til et uundværligt Faktotum, da han var i Besiddelse af mange Kunster og Færdigheder og kunde give en nyttig Haandsrækning i Alt. Han havde sine egne Veie og Manerer og taalte ikke, at man befalede ham Noget, man maatte kun i Forbigaaende hentyde til, at dette eller hint i Huset eller i Haven nok kunde trænge til en Istandsættelse eller Forbedring, saa svarede han Intet, men gik siden hen og udførte Arbeidet i al Stilhed, der maatte ikke tales videre derom. Han spiste ikke ved Tjenernes Bord, men mest for sig selv, dog undertiden og ved Herskabets; han bevarede en vis selvstændig Værdighed. Hans Udseende var løierligt; han havde en lang, tynd Figur med et stort, skaldet Hoved, hvorfra fremragede en uhyre rød Næse, altid besat med Klemmebriller, og hans smaa, blinkende Øine vare overskyggede af bustede Øienbryn. Hans selvsyede Dragt havde endnu et militært Snit, med blanke Knapper og lange Gamascher. Det var med stor Interesse, jeg besøgte denne underlige Person over i hans lille Stue, der var opfyldt med allehaande Værktøi af de forskjelligste Slags, Pressejern og Skræddersaxe, Dreierbænk med alt dertil hørende, Uhre, Paparbeider etc. Medens jeg opmærksomt betragtede hans afvexlende Haandtering med disse Redskaber, forklarede

han mig Brugen af dem eller fortalte mig Historier fra sit Militærliv. Han blev ogsaa Den, der grundigt indviede mig i Bogstavskunstens Mysterier den første Sommer, efterat jeg var kommen fra Sande. Der var vel før gjort Forsøg paa at lære mig at læse, men uden synderlig Frugt; gamle Næs derimod forstod at gjøre mig ABCbogen med dens Bogstaver og Billeder saa levende, at jeg næsten uden at vide af det lærte at stave, lægge sammen og læse nogenlunde flydende, hvilket kom mig til god Nytte Aaret efter, da jeg blev indsat i det Ankerske Vaisenhus's Skole. Jeg har siden aldrig kunnet see en af hine gammeldagse ABCbøger med deres grelle Afbildninger, uden at Billedet af min første Lærers underlige Figur opsteg for mig lyslevende.

Et godt Stykke nedenunder den Bakke, hvorpaa Hovedbygningen med dens nærmeste Omgivelser var beliggende, laae Gaardens egentlige Udhuse, vidtløftige Lader, Fjøs og Hestestald, Brænde- og Vognskur samt Drengestue. Blandt denne sidstes Beboere mindes jeg mest en gammel Hallingdøl, der var fulgt med min Bedstefader lige fra Aal i Hallingdal, hvor denne engang var Præst, derfra til Sigdal og saa til Fornebo, hvor han nu nød Naadsensbrødet, men dog aldrig var ledig. Gamle-Ola, saa kaldtes han almindeligt, gik endnu altid klædt i Hallingdragt med gule Skind-Knæbuxer og med en rød og sort Kalot paa Hovedet; den hvide Vadmelskufte brugte han sjælden, men gik mest i Skjorteærmer, selv om Vinteren. Hans Been vare nu krumme af Alder, hans Ryg bøiet, hans Øine rødkantede og rindende; men hans lange Arme vare endnu stærke, og dem brugte han troligt fra Daggry til Kveld til at hugge Ved med. Han var en sær, gammel Skrue, som altid gik og mumlede og skjændte over den nye Tids Forandringer, dem han ikke kunde finde sig i. Sit Herskab var han ubrødeligt hengiven som en tro Hund; hans meste Skjænderi gik ud over hans Medtjenere, som i hans Øine ikke vare flittige nok og aldrig vilde gjøre det godt nok for

„han Fa'er og hu Mo'er." Men Ingen brød sig videre om hans Mumlen, og han fik beholde sit frie Sprog, endogsaa naar det rettedes mod selve hans elskede Herskab, naar han syntes, det ikke var nøieseende nok med de „dovne Kropper", som han kaldte sine Medtjenere. Da min Bedstefader siden solgte Fornebo og flyttede til Christiania, blev Gamle-Ola testamenteret til min Onkel Landmanden, der overtog Faderens store Skovgaard, Skollerud i Aadalen. Gamle-Ola fulgte med derop, og der har jeg, efterat jeg var bleven Student, gjenseet ham, omtrent som han var paa Fornebo, endnu stadigt huggende Ved og stadigt brummende over de fordærvede nye Tider og Skikke. Der paa Skollerud, mellem de store, mørke Skove, har han fundet den sidste Hvile.

En anden Person af Betydenhed paa Fornebo var Anders Fisker, en ældre, bredskuldret, stærk Mand af et veirbidt Udseende, der forestod Gaardens vigtige Fiskeri-Departement. Han kommanderede den Flok Husmænd og Karle, der til visse Tider trak Vad i de forskjellige Fjordbugter; det var mig da en stor Fest, naar jeg fik Lov at være med og see Vadet blive trukket ind paa den flade Strand, hvor da alle de mange sølvglindsende Fiske sprællede i Nettet, og de besynderlige Sødyr, Krabber, Søstjerner og lignende Kryb bevægede sig omkring. Anders ordnede ogsaa Alt med Baade og Redskaber, naar Familien, hvad ofte skete, en smuk, stille Aften skulde ud paa Snørefiske. Smaa og Store vare da med, følgelig ogsaa jeg, vel mest som Tilskuer, dog fik jeg ogsaa undertiden et Snøre i Haanden og var meget stolt, naar det en enkelt Gang lykkedes mig at faae en Fisk op, skjøndt jeg ikke selv vovede at tage den af Krogen. Disse Expeditioner var en meget yndet Fornøielse for Gaardens Beboere; i et Par store Baade roede vi da omkring fra den ene Fiskegrund til den anden, langs den yndige, romantiske Fornebostrand, ind og ud af dens mange smaa Vige, hvor de mørke Graner og de lysere, yppige Løvtræer klædte de bratte Klippe-

Kyster og speilede sig med dem i den blanke Sø. Sang og munter Samtale lød da omdord; vi havde Proviant med, som blev fortæret paa en eller anden Holme eller grøn Strandbred, hvor Ild blev optændt for at koge Fisk, Kaffe eller The. Det var en stor Morskab baade for Gamle og Unge. Engang, husker jeg, blev dog denne Morskab afbrudt paa en forskrækkelig Maade. Vi laae just en stille Aften temmelig langt ude fra Stranden og fiskede; Samtalen faldt paa, at der netop i de Dage skulde have viist sig en stor Hval inde i Fjorden, da raabte Anders Fisker, der sad og styrede, pludselig: „Der er den nok, ude ved Næsodden.“ Alles Blikke vendte sig ud mod dette fjerne Land — der saaes virkelig noget Sort, som en stor Bjælke, stikke op af Vandet for snart atter at forsvinde Det var saa langt borte, at Ingen tænkte paa videre Fare, og man vedblev rolig at fiske, men kun nogle faa Minutter efter blev Søen pludselig stærkt bevæget ganske i Nærheden af Baaden; et uhyre Hoved hævede sig op af Vandfladen, og en høi Vandstraale sprang op fra Hvalens Lufthuller. Nu blev der da stor Forskrækkelse og Forvirring i Baaden, der gyngede op og ned ved de fra Uhyrets Bevægelser foraarsagede Bølger; man kunde jo og virkelig frygte, at det i næste Øieblik ved et Slag af sin Hale vilde knuse eller kantre Baaden. Den eneste, som ikke tabte Fatningen var gamle Anders; han raabte høit: „Pladsk med Aarerne!“ — dette skete, og enten det nu var ved denne Allarm eller af andre Aarsager, Hvalen forsvandt igjen ligesaa hurtigt, som den var kommet, og saaes efter en kort Tids Forløb atter at dukke op, men nu langt borte fra os. Imidlertid havde Selskabet tabt al Lyst til videre Fiskeri den Aften, og Baaden blev roet til Land saa hurtigt som muligt. Først da vi vare paa det Tørre, følte vi os rigtigt sikkre, men længe efter gav den overstandne Fare Stof til Samtale og Fortælling, og jeg erindrer, at jeg paa den Skole i Christiania, hvori jeg Vinteren efter blev indsat, paadrog mig en

streng Irettesættelse, fordi jeg under en af Læsetimerne til mine Naboer paa Bænken afgav en altfor livlig og høirøstet Beretning om mit Eventyr med Hvalen.

Den Sommer, jeg saaledes ufrivillig stiftede Bekjendtskab med Havets Konge, var den sidste, jeg kunde glæde mig ved Opholdet paa Fornebo. Kort efter solgte nemlig min Bedstefader Gaarden til Baron Christian Wedel-Jarlsberg, i hvis Families Eie den endnu befinder sig. Den sidste Sommer, mine Forældre boede i Christiania, opholdt mine Bedsteforældre sig paa Gaarden Store-Stabæk, hvor jeg ogsaa besøgte dem og havde det nok saa godt, men det var dog ikke Fornebo. Næste Aar flyttede de ind til Christiania, hvor min Bedstefader døde 1825. Min Bedstemoder levede lige til Aaret 1854, da hun døde i sin Svigersøns, Universitetskvæstor Aars's Hus. Siden min Barndom har jeg kun gjenseet Fornebo et Par Gange, den sidste Gang var i Juni 1870, da jeg med min gamle Moder samt med Hustru og Datter tog derud en smuk Sommerdag. Mit Indtryk af dette Gjensyn søgte jeg strax derpaa at gjengive i følgende Verslinier:

Fornebo.

„Hyggelige, kjære Bolig,
Du, som venlig og fortrolig
Vinker mig til landlig Ro,
Krandset af de dunkle Skove,
Favnet af den sølvblaa Vove,
Sødt du smiler, Fornebo!"

Til din Pris, du skjønne Sæde
For Naturens, Hjertets Glæde,
Saa min Fader kvad engang.
Hos dig var hans Brud jo hjemme,
Aldrig kunde han forglemme
Dine grønne Lundes Sang.

Ogsaa jeg fra Barndomsdage
Sende kan mit Blik tilbage
Til din Skjønhed, Fornebo!
Aldrig det min Hu forlader,
Hvor jeg der hos Bedstefader
Nød uskyldig Sommer-Ro.

Endnu kan mit Minde skue
Hver en Krog og hver en Stue,
Hvor min Barneleg hengled,
Endnu seer jeg mig at springe
Efter Sommerfuglens Vinge
Mellem Havens Blomsterbed.

Endnu synes jeg at høre
Graneskovens Susen føre
Dunkle Længsler til mit Bryst,
Endnu staaer det for min Tanke
Hvor som Skat jeg kunde sanke
Muslingskal ved bratte Kyst.

Alting var for mig da mægtigt,
Huset var saa stort og prægtigt,
Haven saa uendelig,
Aaserne saa himmelhøie,
Fjorden med sit aabne Øie
I det Fjerne, Havet lig.

Længe, længe er det siden,
Fast halvhundred Aar har Tiden
Ført mig bort, langt fra din Fred.
Først idag jeg kom tilbage
For et Syn at gjenoptage
Af det elskte Barndomssted.

Ak, forandret var nu meget!
Gangene, hvor jeg har leget,
Kjendte jeg nu knapt igjen.
Huset var nu meget mindre,
Og dog kunde jeg erindre
Hver en Krog som gammel Ven.

Gammel gik jeg selv og stille.
Dog min Moder følge vilde,
Hun, som engang her stod Brud.
Ottiaarig, træt af Livet,
Følte hun sig dog oplivet
Af sin Ungdoms fjerne Bud.

Thi Naturen er den samme:
Evig ung kan Marken bramme
Med sin rige Blomsterflor,
Granen suser kjendte Toner
Og i lyse Birkekroner
End den gamle Hvisken boer.

Mos og Ranker Klippen dølge
Nu som før, og Fjordens Bølge
Skvulper sagte ind mod Strand,
Vugger Sjælen ind i Drømme,
Hvori blide Tanker svømme
Fra det fjerne Barndomsland.

Her som Fremmede vi vandre:
Alt i flere Slægter Andre
Bygge her i Hjemmets Ro.
Glade Børn her lege atter
Og blandt dem idag min Datter
Sidder og i Græsset fro.

Livet altid sig gjentager,
Ei jeg for det Svundne klager,
Eier det i trofast Bryst.
Med det Unge, som sig hæver,
Gjerne dog jeg endnu lever,
Seer det blomstre frem med Lyst.

Krandset af de dunkle Skove,
Favnet af den sølvblaa Vove,
Vær da signet, Fornebo!
Tak for dine kjære Minder,
Held for Livet, som oprinder
Atter i din skjønne Ro!

Det sidste Afsnit af vort Ophold i Christiania kan vi gaae let over, da det ikke frembyder mange Punkter, hvorpaa Barndomserindringernes Solskin hviler. Vi flyttede i 1821 op til en Gaard i Kongensgade, som min Fader havde kjøbt af Biskop Bech. Denne Gaard er den samme, som nu tilhører Kjøbmand Hamborg, ved Siden af Borgerskolen, men den havde dengang kun een Etage. Borgerskolens store Bygning var dengang ikke til, der var paa dens Plads kun en øde Tomt, der formodentlig engang før havde været bebygget, thi der fandtes i dens Grund Kjælderfordybninger og gammelt Murværk, hvori vi Børn da saae underlige og mystiske Huler, som vi med Gysen gjennemsøgte. Min Faders Hus havde høie og smukke Værelser, hvis Række dog var afbrudt af en Port i Midten, som endnu findes. Der var en stor og rummelig Gaardsplads, hvor vi gjerne drev vor Leg. Denne var engang nær bleven forstyrret paa en strækkelig Maade. Vi havde en Mid-

dagstid netop forladt vor Leg ved Vandposten, der stod tæt ind til en Sidebygning, og vare just komne ind til vor Moder i Dagligstuen, da der pludselig hørtes et stærkt Kanonskud og derefter et stort Rabalder ude i Gaarden. Forskrækkede ilede Alle ud og troede, der var Ildløs i en af Sidebygningerne; men Ilden var ikke hos os, derimod fandtes der et stort Hul i den til Vandposten stødende Væg, hvis Vinduer med Karme og Glas vare splintrede og slaaede ind. Ved nøiere Undersøgelse fandt man en stor Kanonkugle i Rummet indenfor, denne havde altsaa foraarsaget Skaden. Men hvorledes var den kommet der? Vi befandt os dog ikke i en beleiret By. — Gaaden opklaredes dog snart. Skuddet var et Brandskud fra en af de store Metalkanoner paa Bastionen „Kongen" paa Akershus Fæstning. En eller anden Driver deroppe havde da vel af Kaadhed taget en Kugle fra de omliggende Ammunitionshobe og ubemærket rullet den ind i Kanonen, der saaledes, da Brandskuddet affyredes, var skarpt ladet. Kuglen var gaaet gjennem flere Tage, inden den naaede vort Hus, men heldigvis var Skaden ubetydelig, intet Menneskeliv var rammet. Det varede ikke længe, før der indfandt sig en hel Del Personer, Høie og Lave, for at besigtige Aastedet; mellem dem var og Fæstningens Kommandant, der kom for at gjøre Undskyldning for sine Undergivnes Uagtsomhed. En stor Menneskemasse samlede sig udenfor vor Port, hvor vor Gaardskarl havde fattet Post med Kuglen i Haanden og med megen Vigtighed og Hovedrysten fremviste Corpus delicti.

I dette Aar var det, jeg blev indsat i Overlærer Møllers Institut, som dengang netop var oprettet. Jeg hørte til dets første Kuld af Elever, disses Tal var endda ikke mange, og vi havde dygtige Lærere, saa Undervisningen gik med Liv og Kraft. Kammeratlivet og Kappestriden paa Skolen var mig noget ganske Nyt, og havde vistnok en gavnlig Indflydelse paa Udviklingen af mine Evner og paa at tvinge mig noget ud af det

stille og sky Væsen, som ellers var min Natur egen, og som var blevet næret ved den isolerede Privatundervisning, jeg hidtil havde nydt. Jeg blev dog ikke længe nok i denne friske og tidsmæssige Skole til at kunne faae noget varigt Dannelsesgrundlag derfra; i 1823 blev nemlig min Fader udnævnt til Biskop i Christianssands Stift, og en stor Flytning og Forandring i Familiens Forholde forestod altsaa. At jeg med undrende Forventning imødesaae denne, kan man nok begribe; det forekom mig, som skulde jeg vandre ud til en ny Verdensdeel, saa langt bortfjernet og taageagtigt laae Billedet af Christianssand, vort tilkommende Opholdssted, for min Indbildningskraft. Men Fader, Moder og Søskende, hele det levende Barndomshjem skulde jo følge med, og i dets Skjød kunde jeg ikke føle mig fremmed, hvor jeg saa kom hen, det havde jeg en sikker Fornemmelse af. Med barnlig Tryghed kunde jeg derfor hengive mig til Drømmerierne om de store, nye Oplevelser, der skulde komme, og de mange underfulde Steder og Ting, jeg skulde faae at see paa den lange Reise. Vel gjorde det mig ondt at skulle forlade mine Bedsteforældre, mine Onkler og Tanter og nogle Kammerater paa Skolen, men man veed, hvor let det barnlige Sind tager saadanne Adskillelser — det forhindrede ikke, at mit Hjerte bankede af Forventning mod den Stund, der skulde give Signalet til Reisen.

Som en glimrende Afslutning paa vort daværende Liv i Christiania erindrer jeg den Dag, da min Fader blev indviet til Biskop. Familien havde faaet reserverede Pladse i Choret i Vor Frelsers Kirke, hvor Høitideligheden foregik; der sad jeg da i min bedste Søndagsstads ved min Moders Side og saae med ærefrygtblandet Forundring og Stolthed min Fader i sin Fløiels Samarie og Sølvmoers Kaabe sidde i en forgyldt Læneſtol foran Alteret, hvor den ærværdige, hvidhaarede Biskop Sørensen stod i sin røde, guldvirkede Kaabe og forrettede Indvielsen; jeg hørte den underlige, latinske Messe og den

deilige Sang fra Orglet; saae de mange i hvide Messeskjorter klædte Præster staae omkring og lægge deres Hænder paa min Faders Hoved. Da Høitideligheden var forbi, gik de to Bisper og Præsterne, fulgte af Stadens civile og militære Autoriteter og Honoratiores i Procession over Torvet og gjennem Gaderne til min Faders Bolig, hvor stor Gratulation fandt Sted, ledsaget af behørig Beværtning, Skaaler og Taler. Just efter en af disse indtraf der en mærkelig Afbrydelse. Døren til Festsalen aabnedes pludseligt, og ind traadte der en Dame i sort, gammeldags Silkekjole, med et høit, hvidt og rødt Sæt paa Hovedet, trængte lige igjennem den glimrende og bestjernede Kreds hen til min Fader, gjorde en dyb Reverents for ham og sagde, saa Alle kunde høre det: „Jeg lykønsker dig, min Broder, paa denne din Hædersdag!" — Det var en original Søster til min Fader, der levede som Præste-Enke oppe i Vaage i Gudbrandsdalen og nu havde foretaget den lange Reise derfra ind til Christiania for at see sin Broder i hans nye Værdighed, var kommet for sent til at kunne deltage i Kirkefesten og uformodet nu saaledes gav sin Skjærv til Festen i Hjemmet.

Dette Hjem blev snart derefter opløst, Gaarden var solgt, Indboet blev indpakket og bragt ombord i et Fartøi, der søværts skulde bringe det til Christianssand, og Familien drog i de sidste Dage før Afreisen hen i en Slægtnings Hus, der tilfældigvis stod ledigt, da Beboerne endnu laae paa Landet. Her i de uvante Omgivelser følte jeg mig saa underlig fremmed; vi vare endnu i Christiania og dog ikke hjemme, jeg kunde næsten ikke fatte det, gik som i en Drøm, og før jeg vidste Ord deraf, var det endelige Opbruds Time der.

Reisen til Christianssand.

—

En Reise fra Christiania til Christianssand var i 1823 ikke saa let som nu; der var ingen Dampskibe, ingen Jernbaner, ja endog ingen Chausseer; Landeveiene vare alle dengang i den oprindelige norske Skik, der synes anvist af Gjederne, naar de klavre over de største Høider til de dybeste Dale og saa op igjen og ned igjen. Var altsaa denne Reise besværlig og langvarig for en Enkelt, hvormeget mere da for en hel Familie, der bestod af Fader og Moder, 6 Børn, Husjomfru, Barnepige, Kudsk og Tjener. Mange Forberedelser maatte derfor gjøres, Voiturer anskaffes, Heste bestilles, Reiseroute og Nattekvarterer nøie forud bestemmes, Reisegodset udvælges og indpakkes, ja endog Proviant besørges, inden man kunde give sig paa Veien. Endelig var Alt færdigt, og paa en skyet Morgen først i November drog Familiekaravanen i 3 Vogne ud af Byen; min Fader og vi to ældste Sønner samt Tjeneren foran i en let Jagtvogn; derefter en uhyre Familiekareth med Læder-Overtræk; deri sad Moder med 4 Børn, hvoraf det yngste kun var ½ Aar gammelt, samt Jomfru og Pige, og endelig en Pakvogn med Reisegodset. De af Høstvæden opblødte Veie gjorde, at vi kun langsomt sneglede os frem til Stabæk, hvor et kort Ophold gjordes, og Frokost indtoges hos mine Bedsteforældre, som da boede der. Efter en bevæget Afsked drog Toget hen langsomt videre over

Asker og Gjellebæk til Drammen, hvor vi, saa godt det vilde gaae, tog Nattekvarter i en temmelig tarvelig Gjæstgivergaard, thi de elegante Hoteller, som nu findes der, havde man dengang ikke Tanke om. Den næste Dagsreise var ikke saa lang, den gik blot til vor egen, gamle Sande Præstegaard, hvor vi toge en Rastdag hos Provst Ottesen, saaledes som jeg tidligere har berettet. Nu først, da vi atter skulde forlade Sande, fik Reisen for mig ganske Nyhedens Præg; hidtil havde jeg jo saa temmelig bevæget mig paa kjendt Grund; nu skulde jeg ud i det for mig aldeles Ubekjendte, Gaadefulde, hvor et eller andet rædsomt Eventyr hvert Øieblik kunde møde mig. Der kom dog endnu intet saadant; vi bevægede os langsomt og sikkert fremad paa de endnu temmelig gode Veie; kun erindrer jeg, at da vi kom under de brat overhængende Holmestrandsfjelde, havde jeg en ængstelig Følelse af, at der oppe boede Trolde, som i næste Øieblik kunde kaste de sorte Klippeblokke ned over vore Vogne og knuse os. Men de vare dog dengang lige saa naadige, som de siden altid har været det, naar jeg senere har gjæstet Holmestrand, hvis romantiske, vilde og dog yppige Naturomgivelser stedse har tiltrukket mig. Endnu i forrige Sommer, 1873, har jeg tilbragt Juli Maaned ved Søbadet der, og fra dette Ophold vil jeg hidsætte nogle Verslinier, som maaskee kan give den, der ikke har været der, et Begreb om dette Steds eiendommelige Skjønhed:

Truende hænge de sorte Klipper
Ud over Veien ved Fjordens Bugt,
Aldrig dog Løvet hver Revne slipper
Klæder de Fjelde saa rigt og smukt.

Granen klamrer sig fast om Stene,
Løfter sit ranke Spir med Mod,
Birk og Løn og Alm sine Grene
Sænke udover med Skjønheds Flod.

Mosset dækker de nedfaldne Blokke
Med sit mørkgrønne Fløielsskrud,
Palmelignende Bregneflokke
Fylde de gabende Kløfter ud.

Vilde Rosenbusk tæt sig trænger
Frem af Brimlen med Duft saa sød,
Mellem de fine Blade hænger
Rigt en Blomsterflor, hvid og rød.

Fra de grønne Skrænter fremvælde
Millioner Blomster med Lyst,
Høie Stængler mod Træer sig hælde,
Smaastjerner titte fra Moders Bryst.

Lifligt er det i Morgenstunden
Her at gaae efter friske Bad,
Medens de Smaafugle kvidbre i Lunden, —
Al den Skjønhed gjør Hjertet glad.

Voverne skvulpe ind mod Stranden,
Blaanende Aaser staae fjernt i Duft,
Inderligt kvæges da Vandringsmanden,
Aander den rene, balsamiske Luft.

Vel maa han sande, ei rigere Glæde
Byder ham Syden med al sin Pragt.
Hjertet ham svulmer, faaer Lyst til at kvæde,
Thi det er Hjemmet, som har den Magt.

Vor Reises Maal den Dag var Laurvig, hvor der overnattedes. Jeg erindrer kun derfra, at jeg om Aftenen med min Fader var i Selskab hos Provst Sarz, der ikke alene var Præst i Byen Laurvig, men tillige Medeier

af Laurvigs Grevskab, en af de saakaldte „Grevlinger“. Han boede i et smukt Stenhus, det eneste i Byen. Den grevelige Præst residerede altsaa ikke, som hans ugrevelige Eftermænd, i den gamle Grevegaard, en uhyre Træbygning, der nu eies af Byen og benyttes til de forskjelligste, mest heterogene Formaal, saaledes findes der under samme Tag Raadstue, Skole, Præstebolig, ja endog et Theater.

Den næste Reisedag var den mest anstrengte, vi hidtil havde havt. Den Nutidsreisende, som let og jævnt ruller henad den kunstigt slyngede, prægtige Chaussee, der nu fører fra Laurvig til Porsgrund og Skien, kan ikke gjøre sig noget Begreb om de Besværligheder, ja Farer, den i hine Dage Veifarende paa dette Strøg maatte udstaae. Disse Besværligheder blev endnu for os forøgede ved det store Følge og den tunge Vogn, der kun med yderste Anstrengelse af Heste- og Menneskekræfter kunde bringes opad og nedad de berygtede Bakker mellem Kokkersvold og Vasbotten. For at naae dette Skifte maatte man over den brede Flod paa en Færge, da der ingen Bro fandtes; dette tog naturligvis lang Tid, saa Mørket allerede faldt paa, da vi kom over til den anden Bred, og Fader vovede da ikke at fortsætte Reisen i den mørke Høstnat paa de slemme Veie, uagtet han havde haabet denne Aften idetmindste at naae Porsgrund. Vi maatte da tage Nattekvarter paa Vasbotten, et frygteligt Hul, hvis Sidestykke i Skiddenhed og Mangel paa alle Bekvemmeligheder man nu vist kun kan finde paa et lidet besøgt Skydsskifte i en afsides Fjeldegn. Efterat den medbragte Proviant var kommet os godt tilpas, bleve vi da i Husets eneste Stue sammenpakkede, saa godt det vilde gaae, mellem Tæpper og Reiseklæder paa Gulvet, thi at benytte Sengene kunde der ikke være Tale om. Vore Forældre og Tjenerne havde hele Uleiligheden, for os Børn var Alting Leg og Morskab; kun mindes jeg, at jeg nærede en vis ubestemt Frygt for, at den svære Mand med det uredte Haar og Kniv i Bæltet,

der var Herre paa Vasbotten, muligens kunde være en Røver, som om Natten vilde liste sig ind og myrde os Alle. Men vi sov snart sødeligt ind paa vort haarde Leie og vaagnede ikke, før vi den næste Morgen bleve purrede op for atter at stige tilvogns. Solen skinnede da klart, Alting aandede Morgenfriskhed og Liv, Gaarsdagens Anstrengelser og Nattens Uleiligheder og indbildte Farer vare glemte, og afsted gik det atter ud i den eventyrlige, fremmede Verden. Denne Dagsreise havde et betydningsfuldt Maal — vi skulde til Gjerpens Præstegaard, hvor min Faders Broder boede, og der skulde vi udhvile i flere Dage og mødes med vore smaa Fættere og Kusiner, som vi aldrig før havde seet. Vid kom vi da ogsaa uden videre Tilstød henimod Aften og bleve hjerteligt og gjæstevenligt optagne i dette lykkelige Hjem, der for nogle Dage ogsaa skulde være vort.

Gjerpens Kirke og Præstegaard ligger smukt paa en Høide tæt ovenfor Skien, med Udsigt paa den ene Side ud over den rige, med Gaarde tæt besatte Bygd, og til den anden mod den dybt liggende Børsesø, et ikke ubetydeligt Vand, der begrændses af grønnende Lier og mørke Aaser. I denne skjønne Egn havde min Farbroder alt længe været Præst; han var gift med en lidt yngre Søster af min Moder; deres og mine Forældres Bryllup havde staaet paa een Dag paa Fornebo, efterat de to Par paa eengang havde knælet for Alteret i Haslum Kirke, et Annex til Asker, hvortil Fornebos Beboere sognede.

Vor flyttende Familie tilbragte 8 Dage paa Gjerpens Præstegaard, hvor Samværet med de nære Slægtninge baade for Voxne og Børn var særdeles hyggeligt. Efterat den tilbageholdne Skyhed, som altid pleier at betegne det første Møde mellem Børn, havde givet sig, kom vi snart til god Forstaaelse med vore nye Fættere og Kusiner, hvoraf der var ikke færre end otte, fire Sønner og fire Døttre. Legen gik snart lystigt i Huset og paa Tunet udenfor dette; især erindrer jeg en stor Turne-

ring, der blev afholdt ude paa den saakaldte Hestehaug, hvor der var Klippeskandser at storme og forsvare. Til denne Vaabenleg var der forfærdiget Skjolde og Hjelme af Pap, samt drabelige Træsværd og Landser; Kampen var heftig og gik ikke af uden forsvarlige Buler paa begge Sider. Høvedsmanden for det Hele var vor ældste Fætter, Peter Andreas, et Aar ældre end jeg, en usædvanlig begavet, flink og opfindsom Gut. Han var ikke alene stor i krigerske Idrætter, ogsaa i boglige Kunster, i Tegning og Skjønskrift var han tidlig forfaren. Hans Lyst og Evne til historiske Studier røbede sig allerede dengang; jeg erindrer saaledes, at han paa lange Papirstrimler, som han klistrede sammen, havde forfattet og nitid opskrevet chronologiske Tabeller og Stamtavler. At dette var mere end Børneleg viste han siden i fuldt Maal; thi denne opvakte Gut blev senere som Mand den berømte Historieskriver og Karttegner Professor P. A. Munch, der, for tidligt for Fædrelandel og Videnskaben, døde i Rom 1862 kun 51 Aar gammel og hviler dersteds paa den protestantiske Kirkegaard under et Monument, som taknemlige Medborgere have opsat over ham.

Medens de to Familiers samlede Børneflok paa Gjerpens Præstegaard saaledes drev Tiden hen med Leg og Fornøielse, havde de Ældre holdt alvorlige Raadslagninger om, hvorledes Reisen skulde fortsættes. Det havde nemlig allerede tilstrækkeligt viist sig, hvor vanskeligt det var med den tunge Familievogn at komme frem paa de bakkede og opblødte Veie, og da nu endnu værre forestod, og vi allerede vare inde i November Maaned, som truede med endnu slemmere Føre, blev det besluttet at opgive Landreisen og tage tilsøs til Christianssand. Til den Ende blev der leiet en Fragtebaad eller liden Slup, der i Brevig skulde optage Familien, Bagagen og Vognene. Til dette Ladested, der ligger ved Indløbet til Skiens- eller Frierfjorden, drog vor lille Karavane derfor afsted fra Gjerpens Præstegaard en smuk Dag

for atter at begive os paa den lange Reise. Vi tilbragte Natten i Brevig, og den næste Morgen foregik da Indskibningen i det lille Fartøi, der kommanderedes af en gammel Skipper, hvis hele Mandskab bestod i en halvvoxen Dreng. Rummet var meget knapt ombord; vi maatte leire os paa Dækket, saa godt det gik, mellem Kasser, Kufferter og Vogne; Kahytten var altfor liden og trang til at Nogen kunde opholde sig der i længere Tid; vi skulde jo heller ikke tilbringe Nætterne ombord, da Fartøiet hver Aften skulde lægge bi i en Udhavn. Den første Dag gik Farten nok saa godt og behageligt, skjøndt langsomt, da Veiret var klart og stille og Havet blankt og roligt. For et svagt Pust i Seilene gled vi sagte og uden Besværlighed over den for sine svære Søer ellers saa berygtede Langesunds-Fjord. Vi Børn syntes det var en nok saa fornøielig Forandring i Reisemaaden, især da Nistebommen var rigelig forsynet med gode Sager fra Gjerpen Præstegaards Kjødgryder. Med ærefrygtblandet Forundring saae jeg her førstegang det aabne Hav med dets uendelige Horizont, der ligesom svømmede sammen med Himlen. Jeg spurgte min Fader, hvor man kom hen, naar man seilede ud i denne Uendelighed, om der virkelig var noget Land hinsides. Han svarede mig smilende, at naar jeg blev stor, vilde det nok times mig at drage derudover, at det første Land, jeg da vilde komme til, var Danmark, hvor der ingen nøgne Skjær og Fjelde gaves, men kun grønne Marker, deilige Skove og store Byer og Slotte. Han havde der, sagde han, i sin Ungdom boet paa en smuk gammel Borg med Taarne og Grave, omringet af Sø og Skov — det var Herregaarden Løvenborg i det nordostlige Sjælland, hvor han havde været Huslærer for en Søn af Gaardens Eier, Baron Løvenskjold. Han fortalte mig ogsaa meget om Kjøbenhavn, om sit Studenterliv der og alle de Herligheder, der var at see. Jeg yttrede da, at jeg ogsaa vilde til Kjøbenhavn, naar jeg blev Student. Ja, sagde han, det kan Du maaskee nok, men ikke for at

studere der. Norges Sønner behøvede nu ikke at drage ud af Fædrelandet forat studere; jeg skulde til Christiania forat blive Student. Det syntes jeg nu ikke var videre morsomt; Christiania kjendte jeg jo allerede, det var saa hverdagsligt, nei ganske anderledes deiligt maatte det være hinsides Havet i den store Kongestad. Ja, sagde min Fader, bliv først en rigtig flink Student i Christiania og udmærk Dig ved Noget, saa kan Du nok siden komme udenlands, ikke blot til Danmark, men til de store Lande, der ligge søndenfor dette, og hvor al Verdens Pragt og Kunst ere samlede i Aartusinder og vente den Reisende. Han fortalte mig videre, hvorledes det ogsaa havde været hans Ungdoms Drøm og Lyst at komme til disse forjættede Lande, at han var blevet saalænge som Huslærer paa Løvenborg og havde forskjertset mangen Anledning til gode Beforbringer i Danmark, fordi der var lovet ham, at han skulde komme til at reise udenlands med sin Elev. Men da dennes Moder, en aandrig og literær Dame og min Faders specielle Velynderinde, var død, vilde den gamle Baron ikke opfylde Løftet om Udenlandsreisen, og min Fader maatte, istedetfor at drage mod Syd, vende sig mod Nord, idet han tog tilbage til sit Fædreland Norge for der at blive Præst. Imidlertid havde han engang med Baronens Familie gjort en Reise gjennem Slesvig og Holsten til den danske Stats daværende yderste Grændse, til Altona og Hamburg. Han beskrev mig, hvorledes han fra Elbens Bredder med Længsel havde seet over til Taarnene i Harburg, der ligesom vinkede ham til videre Udfart i det lokkende, underbare Fjerne. Denne Længsel blev for ham aldrig tilfredsstillet, det var i hine Dage ikke saa let at komme udenlands som senere i vor Dampskibs- og Jernbanetid. Men ofte har jeg siden tænkt paa disse hans Ord, naar jeg passerede Harburg paa de forskjellige Udenlandsreiser, der ere faldne i min Lod. Hvad der blev nægtet Faderen, er fuldført i Sønnen.

Under saadanne Betragtninger og Samtaler forkortedes den langsomme Seilads, indtil vi om Eftermiddagen ankrede ved Langesund, et andet af de mange smaa Ladesteder og Skibsbyggerier, der ligge under de nøgne Klipper paa denne Deel af Norges vidtstrakte Kyst. Vi tog ind i et lidet Skipperherberge ved Stranden og holdt just paa at indrette os der efter fattig Leilighed, da vi bleve overraskede ved et Besøg af Stedets Magnat, Kjøbmand og Skibsreder Simon Wright, der indbød hele Familien til at tage Nattelogis i hans Hus. Der hjalp ingen Modforestillinger; det kunde ikke gaae an, sagde den brave Mand, at Biskoppen og hans Familie overnattede i et saadant Hul; oppe hos ham kunde vi dog have det bedre. Mine Forældre kunde ikke modstaae en saadan determineret Gjæstfrihed, hvor gjerne de end, trods den mindre Bekvemmelighed i Herberget, nu vilde have været i Ro. Hele Familien gav sig da atter paa Vandring, anført af den gamle Wright, der stolt ledede Toget op til sit ikke langt bortliggende, anseelige og vel indrettede Hus. Her bleve vi hjerteligt modtagne som længe ventede Gjæster af hans kvindelige Husfæller, herligt beværtede og indkvarterede. Her gjordes nu Alt for at more Børnene om Aftenen, men en Leg var vi dog nær kommet galt fra. Min Moder fik henne i et Vindue Øie paa et Spil Kort, saa gamle, smudsige og opslidte, at hun antog dem henslængte som ubrugelige, og rakte dem derefter til Børnene at lege med. Men neppe bemærkede Husets Døttre og Tanter dette, før der kom Uro i Leiren; forskrækkede udbrød de: „Faders Kort, Faders Kort!" tog de gamle Spil fra Børnene og bragte dem et Par splinternye istedet. Det kom nu for Dagen, at den gamle Wright hver Aften pleiede at lægge Kabaler med disse samme gamle Kort, de vare hellige, Ingen maatte røre dem uden han. Samme Wright var idethele en original gammel Knark, kommanderede i sit Hus og over sine Arbeidere paa Værftet saa strengt som en Skibsfører i sit Skib, hvilken Stilling

han da ogsaa havde indtaget Størstedelen af sit Liv. Men han havde det bedste og kjærligste Hjerte, var en sand Fader for alle de fattige Søfolk i Langesund. Han var ogsaa en meget religiøs Mand, og nærede stor Ærbødighed for Alt, hvad Kirken angik, deraf vel ogsaa hans Opmærksomhed mod min Fader, som en af Kirkens Tilsynsmænd. Længe efter vort Ophold i hans Hus kom der en Forbindelse istand mellem ham og vor Familie; hans ældste Datter blev nemlig gift med en af mine Morbrødre, Paul Hofgaard, nu Provst og Præst til Hjelmeland i Nærheden af Stavanger. Den yngste Datter, en særdeles yndig og høitbegavet Kvinde, blev senere den Præstefrue i Hitterdal, som Goldschmidt saa poetisk har skildret i sin Fjeldreise i Norge (Nord og Syd, 1849).

Næste Morgen skulde vi da atter ud paa vor Seilads. Veiret var imidlertid blevet uroligt, og Vinden tegnede til at blive stærk, men da den var god, ansaae vor gamle søvante Vært Reiseudsigterne for nok saa gunstige, skjøndt han rystede noget paa Hovedet, da han, ved at følge os ned til Bryggen, saae vor plumpe, ubehjælpelige Kasse af et Fartøi. Han gav vor Skipper adskillige gode Raad, og saae os vel indstuvede paa det trange Dæk. Afsted gik det da over de krusede Bølger, der selv her indenskjærs allerede havde Magt til at sætte Skibet i gyngende Bevægelse og sprøitede lystigt mod Forstavnen. I Førstningen syntes vi, det var nok saa morsomt saaledes at gynge op og ned; vi sang og jublede lystigt omkap med Vinden, der fyldte Seilene, men alt eftersom vi kom længere ud mod det aabne Hav, og de mod dettes Vælde beskyttende Øer og Skjær forsvandt mere og mere, forgik Morskaben os, thi Gyngningen blev nu saa voldsom, at den kun fremkaldte ubehagelige og ængstelige Fornemmelser. Der blev nu stille ombord, og Ansigterne bleve blege; alle saae spørgende hen til min Fader, der med sit rolige Smil og sine opmuntrende Ord søgte at holde vort Mod oppe. Men da Bevægelsen stedse blev heftigere, og vi saae de høie,

skumkronede Bølger lig sorte Uhyrer fra Havaabningerne rulle ind mod Skibet, som for at sluge det, og da nu en saadan Sø første Gang sprøitede sit Skum over Dækket, hvor vi sad sammenkrøbne, da afbrødes Stilheden ombord af Skrigen og Hylen; de mindre Børn maatte med deres Pige puttes ned i Kahytrummet, hvorfra undertrykt Jamren siden lød op, kun vi ældre Brødre vare med Forældrene oppe paa Dækket, da der i Kahytten ikke var Rum til flere. „Lad os komme iland, lad os komme iland her!“ skreg min yngre Broder, idet han pegede paa et Klippeskjær i Nærheden, der omsprøitedes af det hvide Havskum. Det var nu just dette farlige Skjær og lignende, som vor Skipper søgte at klare Fartøiet fra, idet han styrede ud i det aabne, brusende Hav, der for os syntes det skrækkeligste af Alt. Min Moder sagde Intet, men sad bleg ved min Faders Side og trykkede ængsteligt hans Haand, hvergang Skibet duvede ned. Saaledes gik det nu i mange Timer, den ene Pynt maatte klares efter den anden, Vinden tog til, vendte sig mod Land og blev snart til en rigtig Novemberstorm. Seilene maatte rebes, saa godt det vilde gaae med Skibsdrengens utilstrækkelige Hjælp; det lille Skib, der var gammelt og rundbygget, krængede frygteligt og knagede i alle Fuger. Naar nu hertil kom Børneflokkens Skrigen, Stormens Piben i Tougværket og Søernes Brusen, kunde det være nok til at bringe selv den gamle Skipper, der sad ved Roret, ud af Fatningen. Min Fader saae nok, at han ikke var saa ganske sikker, og befalede ham derfor at søge nærmeste Havn snarest muligt istedetfor at fortsætte Farten til Arendal, hvor Nattekvarter ellers var paatænkt. Det var dog ikke saa let gjort at lystre denne Ordre, vi maatte først forbi den vilde Kyst ved Portøer, hvor ingen Landing var mulig. Endelig lykkedes det dog ud paa Eftermiddagen at komme ind under Land ved Lyngøer i det trange Sund, hvor Fregatten „Najaden“ i den sidste Søkrig efter en heltemodig Kamp var bleven tagen af Eng-

lænderne. Endnu staaer for mig den behagelige Fornemmelse af Ro og Sikkerhed, som betog os alle, da vi pludseligt kom ind i smult Vande bag de skjærmende Øer og saae den lille, fredelige Lodshavn ligge med sine røde Huse paa de graa Klipper. Vi steg iland ved en af disse og bleve venligt modtagne af Beboerne, der sørgede for at vore af Søvandet vaade Klæder blev tørrede, og at vi fik noget Varmt at styrke os paa. De tilbød og at skaffe os Natteleie, saa godt de formaaede, men Stormen vedblev udenfor, og de erfarne Lodsfolk troede ikke, der var Udsigt til, den vilde give sig saa snart. Allerede næste Morgen at begive sig ud paa det oprørte Hav, hvis Farer vi saa nylig havde undsluppet, var ingen lystelig Tanke; min Fader saae nok i Moders bedende Øie, hvad hun ønskede, og vi Børn forenede alle vore Stemmer til det lydelige Chor: „Ikke mere ud paa Søen — kjære Fader, lad os bare blive her!" Det gik nu ikke an, men vi kunde jo fortsætte Reisen tillands, mente min Moder. Reise tillands — det var lettere sagt end gjort — Landreisen var jo engang opgivet, Vognene stuvede stykkevis i Fartøiet, vi vare her i denne Udhavn langt fjernede fra den alfare Vei til Christianssand — hvorledes komme derhen, hvorledes skaffe Heste og Voiturer? — Min Fader, som nok indsaae, at der ikke var andet for, vidste dog Raad. Han erindrede, at vi her i Lyngøer ikke vare langt fra Ladestedet Tvedestrand, hvor det nærliggende Næs Jernværk havde sin Udskibning. Der paa Næs Jernværk boede jo hans gamle Ven og literære Medarbeider Jacob Aall, kunde han først faae Bud til ham, bleve vi nok hjulpne med Raad og Daad. Beslutningen blev rask taget; Sluppen skulde gaae videre uden os til Christianssand, der blev leiet en stor Baad med 4 Roerskarle, der endnu samme Eftermiddag skulde ro os opad Oxefjorden til Tvedestrand, hvor bedre Nattekvarter end her i Lodshytten vel maatte være at faae. Til Begyndelse paa Landreisen maatte vi altsaa ud paa Vandet igjen, men dennegang

uden Besvær og Fare, thi Farten gik opad den landlukkede, temmelig smalle Fjord. Efter et Par Timers langsomme Roning under de steile Fjelde og mørke Skove, der danne Oxefjordens Kyster, naaede vi om Aftenen saaledes velbeholdne til Tvedestrand. Mørket var allerede forlængst faldet paa, og vi kjendte ingen Sjæl paa dette af Fremmede lidet besøgte Sted; Roerskarlene sagde, der var intet Gjæstgiversted passende for „fine Folk" — men vi kunde vist uden videre søge op til „Forvalteren", han havde det største Hus i Byen og tog gjerne mod dem, der skulde op til „Værket". Paa nærmere Spørgsmaal om hvem denne Forvalter var, kom det nu frem, at han hed Holm og var Fuldmægtig der paa Stedet for Jernværkseier Aall. Der var ikke andet for; vi maatte, saa talrige og trætte vi vare, begive os paa Vandring op gjennem den trange og steile Gade for at gjøre Indbrud i dette fremmede Hus. En af Roerskarlene var løbet i Forveien for at melde vor Begjæring. Det varede ikke længe, før han kom tilbage med den Besked, at der Intet var iveien. Forvalter Holm, en venlig, ældre Mand, modtog os paa Dørtærskelen og bød os være velkommen. Min Fader gjorde Undskyldning for et saa talrigt, uventet Besøg, forklarede de Omstændigheder, der havde bragt os hid, og bad om, at en ridende Expres strax maatte sendes op til Værket med et Brev, der meldte hans Ankomst. Medens Fader expederede Brevet og Budet, bleve vi af Husmoderen førte ind i de oplyste, hyggelige Stuer og pleiede paa det Bedste, hvilket nok kunde behøves efter Dagens mange Møisommeligheder og Omvexlinger. Moder med de Smaa begav sig snart til Ro; Fader og jeg blev siddende oppe for at afvente Svaret fra Næs; han havde nemlig lovet mig, at hvis han samme Aften kom til at reise derop, jeg da skulde faae følge med. Haabet derom holdt min Træthed og Søvnighed Stangen; med spændt Forventning lyttede jeg efter Hestetrampen, der kunde forkynde Budets Tilbagekomst. Efter et Par Timers Venten, der

syntes mig uendelig lange, hørtes endelig en Rullen som af en Vogn, der standsede foran Huset. Vi ilede ud; det var virkelig en Vogn fra Værket; der var Brev med fra Jacob Aall, hvori han bad min Fader strax komme derop, og tilsagde ham al mulig Hjælp til Reisens Fortsættelse. Man kan tænke, med hvilken Stolthed og Glæde jeg tog Plads ved min Faders Side i den smukke Vogn, forspændt med vælige Heste og med en statelig Kudsk paa Bukken. Denne undrende Glæde blev endnu mere forøget, da vi ved Indkjørselen til den mørke Skov tæt udenfor Byen forefandt to Karle til Hest, hver med en tændt Tyrifakkel i Haanden. Det var Arbeidere fra Værket, som Aall havde sendt med for at lyse for os paa den trange Skovvei gjennem Novembernattens Mørke. De red nu foran Vognen, svingende deres Fakler, og underligt var det at see, naar det røde Lysskjær faldt over de mørke Skikkelser, de vælige Heste, de stive, sorte Graner, medens Gnisterne fløi omkring os som Stjerner i den dunkle Nat. Det var mig, som kjørte vi lige ind i Eventyrverdenen, og jeg ventede intet mindre end snart at komme til et fortryllet Slot, hvor vidunderlige Syner og Oplevelser skulde møde mig. Og Virkeligheden kom, syntes det mig, Forventningens Drømmebillede meget nær. Da vi kom ud af Skoven, saae jeg en stor Ildsøile stige op af en taarnlignende Bygning nede i Dybet, og med sit flammende, usikkre Skjær oplyse deromkring store mørke Huse, underlige Broer og Gallerier samt hvidskummende Vandfald. Det var Marsovnen i Næs Jernværk, der er beliggende i en stor, vid Dal, paa alle Sider omsluttet af skovbegroede Aaser. Som vi rullede nærmere, lød tydeligt dernede fra de taktfaste Drøn af Stangjernshammeren og Brusen af de mange Vande. Vi foer nu forbi dampende Kulmiler og forbi de lange, sorte Værksbygninger, hvis store Porte aabnede Indblik som til Underverdenens Liv derinde, hvor sorte Skikkelser bevægede sig frem og tilbage i Ildskjæret. Saa forsvandt det Altsammen igjen

i Mørke, medens vi kjørte gjennem Plantagen og Haven op til Hovedbygningen, der ligger paa en Høide, tilstrækkelig fjernet fra Larmen og Kulrøgen i Pandæmoniet histnede. Venligt hilste os de mange oplyste Vinduer paa det anseelige Herresæde, snart holdt Vognen for Hoveddøren, og paa dennes Trappe stod Husherren selv i sin ædle, ærværdige Skikkelse, med de milde, kloge Øine under den tankerige Pande og de bustede Øienbryn, for hjertelig at modtage sine Gjæster, medens bag ham i den klart oplyste Vestibule saaes Husets Frue med hendes Døttre og Sønner. Trods den ligefremme og hjertelige Modtagelse, der blev os tildeelt fra alle disse, følte jeg mig dog noget forlegen og sky paa Eventyrslottet, men jeg holdt jo min Fader ved Haanden, og det gav mig snart Mod til at betragte de for mig nye og imponerende Omgivelser med nogenlunde Rolighed. Overalt viste sig Tegn paa den Velstand og Kunstsands, som herskede i Huset. Malerier og Kobberstik bedækkede Væggene i Vestibulen og Korridorerne som i de egentlige Beboelsesrum, bløde Tæpper laae paa Gulvene, og levende Væxter og Blomster vare med Smag opstillede i Hjørner og Vinduesfordybninger. Indførte i de hyggelige Dagligværelser hilstes vi af en sød, eiendommelig Duft, som fra Roser og Lavendler, en Duft, som siden altid, hvor jeg mødte den, har levende gjenkaldt mig denne min første Indtrædelse i Hovedbygningen paa Næs Jernværk. Aftenen gik let og behageligt hen; efter Maaltidet i den store Spisesal blev der Musik i Dagligstuen; den ældste Søns Hustru, en meget smuk ung Dame, spillede og sang indtagende; jeg erindrer, at jeg fortabt i Beundring baade af hende og hendes Sang stod ved Pianofortet, hvorover der hang et legemstort Portræt af Kong Christian den Fjerde, det samme, som nu atter findes i Rigsforsamlingens Sal paa Eidsvold, hvor det, da tilhørende Carsten Anker, og havde været ophængt under Rigsforsamlingens Møder i 1814.

Næste Formiddag kom den øvrige Familie efter fra

Tvedestrand, og det blev besluttet, paa Opfordring fra de gjæstfrie Værtsfolk, at vi skulde tilbringe nogle Dage i Ro her paa Næs for at samle Kræfter til den tilbagestaaende Deel af Reisen, og for at de nødvendige Befordringsmidler kunde tilveiebringes og istandsættes. Dette Ophold blev en sand Fest for mig; her var saameget at see, saameget at udgranske i det for mig saa fremmede Liv paa et stort Jernværk. Med Husets yngste Søn, der omtrent var i Alder med mig, streifede jeg omkring i Haven og Omegnen, men mest dog nede paa Værket, hvor Kulmilerne dampede og de bjergstore Malmhobe smeltedes og tilberedtes. Smelteovnen eller Marsovnen, som den kaldtes, var i evig Brand Nat og Dag. Ovenpaa den store Bygning var der et høit Taarn, hvor den mægtige, cylinderformede Graastensovn udmundede, og hvortil Malmen kjørtes op ad en temmelig steil Bro, for deroppe uafladeligt at væltes ned i det altid graadige Ildsvælg. Med Gysen stod jeg deroppe ved Randen af det flammende Krater og hørte Historien om, hvorledes en vanvittig Arbeider her en Gang havde grebet en lille Dreng og kastet ham ned i det frygtelige, glødende Dyb. — Nedenunder, omkring Foden af Marsovnen, var der et meget stort Rum eller rettere en luftig Hal, hvor Dagen blinkede hvid ned gjennem de løse Tagstene i Spærreloftet til det røde Ildskin, hvori de forunderligste sorte, halvnøgne Skikkelser bevægede sig frem og tilbage, medens de uhyre, ved Vandkraft drevne Blæsebælge hvinede og pustede til Gløden i den vældige Skorsten. Til visse Tider aabnedes denne, og nu saae man derinde ligesom et Hav af en hvidglødende, flydende Masse, hvoraf endeel ledes som Ildfloder ud over Feldter i Gulvet af vaadt Sand, medens andre Arbeidere gik lige hen til Aabningen og øste den glødende Suppe op i store Jernskeer, hvis overflydende Indhold saa hældtes ned i Trækasser, der omsluttede de fine og smukke Former til Kakkelovne, hvorfor Næs Jernværk dengang var berømt. Smaa blaa Flammetunger rakte

sig da ud af alle Kassens Sammenføininger, indtil et Knald forkyndte, at Formen var fyldt. Ovenpaa og ved Siden af det smeltede rene Metal flød saa og ud over Sandgulvet Strømme af det saakaldte Slagg, smeltede Stenarter, der, naar de størknede, blev til en grønagtig, glaslignende Masse. Denne gik før ubrugt tilspilde og skaffede meget Bryderi med Bortskaffelse etc., men nu formedes den her og i firkantede Stykker, der dannede et ypperligt Bygningsmaterial, hvoraf mange af Værkets Bygninger, især de nette Arbeiderboliger rundt omkring, vare opførte. I det Hele herskede her endnu et patriarkalsk Forhold mellem Driftsherren og Arbeiderne; Striker kjendte man dengang endnu ikke til; Tilfredshed med deres Stilling lyste ud af alle de sodede Ansigter baade hos Mænd, Kvinder og Børn. Dertil havde de og god Grund; Jacob Aall og hans Frue sørgede som en Fader og Moder for sine Undergivne. Saaledes, da i de tunge Krigens Aar hele Norge led næsten Hungersnød af Kornmangel, havde Aall med utrolige Opoffrelser altid vidst at skaffe Værkets Arbeidsstok den nødvendige Kornforsyning fra Danmark.

Fra Marsovnen gik nu min Opdagelsesvandring videre til Stangjernshammeren, hvis vældige Slag med drønende Larm man kunde høre langt borte; med rædselblandet Beundring saae jeg, hvorledes de flittige og modige Smede med Hænderne ofte kun en Tomme fra Ambolten stak det glødende Jern ind under det vældige Hammerhoved, vendte og dreiede Jernstangen for hvert Slag, medens Gnisterne sprudede som en Ildregn vidt omkring. Ved andre Essjer gik imidlertid de rappe Spigerhammere i flyvende Fart, og deres iltre, uafladelige Klappren forekom mig som et udfyldende Akkompagnement til den store Hammers drønende Taktslag.

Var nu Formiddagen gaaet rask hen for mig under slige Vandringer i de tartariske Regioner eller med Valfarter i Haven til Eremithytten, hvor en gammel graaskjægget Eneboer reiste sig op, naar man aabnede Døren

— Noget, som bestandig forbausede mig, hvor ofte jeg end undersøgte Maskineriet — saa hørte jeg med Glæde Gongonens skingrende Lyd oppe fra Hovedbygningen kalde alle Omstreifere til Middagsbordet. Spiseværelset var en lang Sal, fra øverst til nederst paa Væggene bedækket med Kobberstik i Glas og Rammer. Her præsiderede den venlige Værtinde, og her styrkedes baade Store og Smaa godt efter Formiddagens forskjellige Beskjæftigelser og Leg. — Om Eftermiddagen fik jeg undertiden Lov til at følge min Fader og Jacob Aall ind i dennes store Bibliothek, der var opstillet i en til Hovedbygningen stødende Fløi. Med Ærefrygt saae jeg omkring paa de mange Bøger, der fyldte Reolerne baade langs Vægge og paa Gulv. Den Stilhed, der herskede derinde, syntes mig saa høitidelig og betydningsfuld, al Verdens Visdom og Kundskab maatte nok være forsamlet der. Det var ogsaa et for norske Forhold usædvanligt stort Bibliothek, J. Aall her havde samlet — han var jo selv en lærd Historiker og Saga-Gransker og en heldig Dyrker af Literaturen. Naar de to Gamle tog Sæde i deres Lænestole hver med sin Bog, eller for sammen at afhandle literære Materier, fik jeg gjerne fat i en Billedbog, satte mig hen i en Krog og lavede Historier for mig selv, saa Tiden gik, uden jeg vidste af det, til vi atter kaldtes ind i den klart oplyste Dagligstue, hvor Aftenen tilbragtes med Musik og Samtale. Saaledes gik Dagene hen for mig i lutter Fryd og Glæde, indtil den Herlighed ogsaa tog en Ende, som al anden her paa Jorden, og Afskedstimen kom.

Endelig vare de høist fornødne Befordringsmidler ved Aalls Hjælp tilveiebragte og istandsatte; det var en underlig Samling, en Kaleschevogn, et Par Gigger, Karioler, Godskjærer, etc., og en smuk Morgen drog saa hele Familien, fordelt og indpakket i disse, afsted fra Værket efter en hjertelig Afsked fra dettes gjæstfrie Beboere. Reisen skulde den Dag ikke gaae længere end til Arendal eller rettere til et Landsted i Nærheden af

denne driftige lille Søhandelsstad, hvor Nattekvarter skulde tages hos en Søster af Jakob Aall, en Fru Herlofsen, til hvem Broderens utrættelige Omsorg havde anbefalet vor omflakkende Karavane. Skjøndt Afstanden fra Næs derhen ikke var mere end nogle faa Mile, vare Veiene dog saa opblødte og daarlige, og Dagslyset nu paa denne sildige Aarstid saa kortvarigt, at vi først ankom til Strømsbo, saa hedte Gaarden, længe efter at Mørket var faldet paa, og det i en ynkelig Forfatning, overspröitede med Søle og Børnene søvnige og skrigende. I dette Optog bleve vi modtagne ved Husets Dør af den statelige Frue; hele Huset var oplyst og stort Selskab fra Arendal samlet der til Bispens Modtagelse. Vi Børn bleve da hurtigst muligt førte op paa vore Sovekamre og efter en rigelig Aftensmad bragte til Ro, medens Fader og Moder maatte, saa trætte de end vare, ned til Selskabet og deltage i den for dem arrangerede Fest. Det var vel ment, men lidt for meget af Gjæstevenlighed. Det havde da og til Følge, at vi kom noget sent afsted næste Morgen, og dog havde vi dennegang en temmelig lang Dagsreise fore, nemlig til Vestre Molands Præstegaard ved Lillesand, hvor Aalls Omsorg ogsaa havde beredt os Nattekvarter hos en Slægtning af ham, Pastor Tvede, der dengang var Præst til Vestre Moland og Lillesand. Veien blev værre og værre, Bakke op og Bakke ned gik det, Veiret var raakoldt, og det smaaregnede, saa man kan vide, i hvilken Forfatning Familietoget sent om Aftenen ankom til Vestre Molands Præstegaard, og hvor godt det smagte at komme ind i en varm Stue og faae Noget at styrke sig paa. De gamle Præstefolk modtog os med Hjertelighed, hvor lidet vante de end vare til en saa stor Indkvartering; her var ialfald ingen Stads og intet Selskab samlet, og man kunde snart komme til Ro, idet man gik til Hvile i det glade Haab, at næste Dag skulde alle Reisens Besværligheder endes, da man tænkte at naae Christiansand inden den Dags Aften. Men dette Haab slog feil. Næste Morgen var

der en øsende Regn, Veiene viste sig næsten ufremkommelige, og vi kunde ikke den Dag slæbe os længere frem end til Lømsland, det sidste Skifte før Christianssand og halvanden Mil bortfjernet derfra. Her paa Lømsland, et sædvanligt Bondeskifte, havde ingen venlig Haand beredt os Nattekvarter, vi maatte tage det saa godt det kunde falde, og det var da daarligt nok. Smuds og Armod vare her Værtsfolk, og vi maatte stuve os sammen paa Borde og Gulve i vort Reisetøi som forhen paa Vasbotten. Et Forbud om, at vi nærmede os vor Reises Maal, saae vi dog i, at den residerende Kapellan i Christianssand, Pastor Ostedal, her var kommen sin Bisp imøde for at eskortere ham til den sidste Station. Saa tidligt som muligt næste Morgen brød vi da op, atter i øsende Regnveir, Kapellanen i sin Kariol foran og hele Karavanen bagefter. Det Par Mile syntes aldrig at ville tage Ende, Christianssand maatte bestemt fjerne sig, syntes vi, eftersom vi nærmede os det. Endelig kom vi da ud paa Høisletterne ved Oddernæs, og snart skimtede vi gjennem Regnet den brede Otter-Elv, paa hvis anden Bred Christianssand er beliggende. Vi kjørte over den lange Bro, Thygesons Minde*) kaldet, og saa gjennem en bred, øde Gade til Mad. Olrogs Gjæstgiversted, — Hotelnavne brugtes endnu ikke — hvor vi skulde tage ind nogle Dage, til Alt var færdigt i Bispegaarden. Vor Odyssee var til Ende.

---

*) Efter Stiftamtmand de Thygeson, der havde megen Fortjeneste af Christianssands Opkomst fra sin Embedstid der.

I Christianssand.

Bispegaarden i Christianssand laae temmelig langt nede i en Gade, der løber nærmest parallel med Østre Strandgade og fører ud til Broen over Elven. Gadens Navn kan jeg ikke erindre; det blev heller aldrig nævnt i daglig Tale; de eneste Gadenavne, der har præget sig i min Erindring fra dette Dambræt af en By, er Østre- og Vestre Strandgade, begge langs de to forskjellige Bugter af Havet, der skyller op mod Byen, Elvegaden langs Otterelven og Markedsgaden, der fører ud til Landeveien mod Vest. De øvrige Gader, alle lige brede og skjærende hinanden i rette Vinkler, havde nok alle sine officielle Navne, men kjendtes af Indvaanerne mest efter enkelte større Gaarde, Boutikker eller offentlige Stiftelser, som der fandtes. Den nordre Deel af Byen kaldtes under Eet Sandgaderne; der ophørte al Brolægning, og man vadede i det dybe Sand; der boede Byens Arbeidsbefolkning og Fattige i lave, smaa Huse, men hver Gade var derfor ligesaa bred som de anseeligste, saa de fattige Beboere kunde her ikke klage over Mangel paa frisk Luft. Kong Christian den Fjerde har anlagt Byen efter en stor og regelmæssig Skala paa en stor Furumo, der dengang kaldtes Sanden. Et eneste af de gamle Furutræer, der voxede paa denne Sandslette, stod endnu i

min Tid, og endeel deraf staaer der vel endnu tilbage paa den gamle Kirkegaard, der omgav Domkirken, og det danner Byens Vaaben. Trods den fortræffelige Havn og trods de store Priviligier, der paa nærliggende Byers Bekostning bleve dette Christian den Fjerdes Yndlingsanlæg tildelte, vilde der dog aldrig rigtig komme Liv i det storartet dannede Legeme. Nogle Hytter, af sig selv opklavrede i trange Klippekløfter, som Mandal, Arendal, stege hurtigt til driftige Handelsbyer, medens det fornemme Christianssand blev liggende øde i sin Storhed. I min Tid var den eneste Virksomhed, der dreves, Reparation af havarerede Skibe samt nogen Trælastudførsel. I den nyeste Tid har dog den saa stærkt udviklede Dampskibsfart, den bekvemme Havn og Makrelfisket bragt noget mere Liv i Forholdene. Dog har altid Sammenhobningen her af alle Stiftets offentlige Indretninger og Autoriteter givet Stedet en vis Glands — her var jo Sædet for Stiftamtmanden, Biskoppen, Overretten, Kathedralskolen, her var en Militærstation med forskjellige Forter og Skandser, samt et Værft for en Afdeling af Flaaden. Embedsstanden var derfor her den fremherskende, og kun enkelte større Handelshuse, som Reinhardts*), Isaachsens, Mørchs, hævede sig i Niveau med den.

Men for at komme tilbage til Bispegaarden, der nu skulde blive mit Hjem, da var denne en meget stor gammel Hjørnebygning af Træ, der med Have udfyldte næsten et halvt Kvartals Areal. Den var i høieste Grad forfalden og synderligt ubekvemt indrettet, men Rum var der nok af. Før vor endelige Ankomst til Christianssand var Familiens Bohave arriveret søværts og bragt op i Bispegaarden; nu skulde det udpakkes og ordnes under Husmoderens Direktion, det tog nogle Dage, i

*) Chefen for dette Handelshus var en Broder til den bekjendte Grev Reinhardt, fransk Gesandt i Frankfurt under Napoleon den Store.

hvilke vi holdt til i Mad. Olrogs Gjæstgivergaard. Endelig var Alt saavidt færdigt, at vi kunde flytte ind og begynde vort regelmæssige Hjemliv i de nye Omgivelser. Vor Husstand, der alt i Forveien var temmelig stor, fandtes forøget med et nyt Medlem, der var ankommet før os, nemlig min Faders Amanuensis, en ung Seminarist Knutzen fra Gjerpen, et opvakt og velvilligt ungt Menneske, der tog sig meget af os Drenge. Med Stolthed var jeg ham behjælpelig med at opstille og ordne Faders temmelig anseelige Bogsamling. Den første Tid gik ogsaa interessant hen for os Børn med at undersøge og gjennemstreife vort nye Hjems vidtløftige Regioner. Husets Indre var uhyggeligt nok; de forskjellige Værelserækker baade i første og anden Etage vare adskilte ved lange mørke Korridorer, hvis Vægge fremviste de nøgne Bjælker; Beboelses- og Stadsværelserne vare vidt sondrede fra hinanden; de første tarveligt betrukne og malede, de sidste mere rigt udstyrede, men store, kolde og uhyggelige. Der var to Gaardsrum med omliggende Udbygninger, som altsaa tilbød mange Kroge og Skjulesteder for Børnenes Lege. Gjennem en lav Sidebygning, hvor der var en Slags Havestue, havde vi Adgang til Haven. Denne var meget stor men temmelig forsømt; i det ene Hjørne var der et prægtigt levende Lysthus af høie, skyggefulde Lindetræer. Saadanne Haver til Husene var en Eiendommelighed for Christianssand, her er saameget ubebygget Rum, at der er Plads nok til dem. Til de anseeligere Gaarde høre ofte to Haver, en paa hver Side af Gaden eller ned mod Stranden. Den tørre, varme Sandbund og det milde Klimat begunstige her særdeles Trivselen af sjeldne Blomster og Frugttræer; Valnøddetræer, hvis Frugter regelmæssig blive modne, findes hyppigt i Haverne og opnaae en anseelig Størrelse; en Rosen- og Lillieflor, som den i Christianssand, har jeg ikke seet andetsteds i Norge, knapt i Danmark. Om Sommeren udbrede disse mange blomstrende Haver en sød Duft over Byen og forlener

den en egen Ynde, der i Forening med den friske Havluft formilder det triste Indtryk, som den døde Stilhed i Byen selv og de nøgne Klippe-Omgivelser ellers ikke undlader at gjøre paa den enkelte Vandrer i de øde, brede Gader.

Efterat vi saaledes vare komne nogenlunde til Orden i vort nye Hjem, blev det nødvendigt, at den lange Ferie, vi to ældste Brødre siden vor Udtrædelse af Møllers Institut i Christiania og under den langvarige Reise havde havt, nu skulde ophøre, og en regelmæssig Skole-Undervisning atter begynde. Der fandtes i Christianssand kun een Skole, som der for os kunde være Tale om at sættes ind i; det var Kathedralskolen. Der bleve vi saa indmeldte og prøvede; jeg, som dengang var henved 12 Aar gammel, fik Plads i 2den Klasse, min yngre Broder Herman i 1ste. Skolen bestod dengang af 4 Klasser, hvoraf den øverste for Dimittender alene. Christianssands lærde Skole befandt sig nok dengang (1824) endnu i en temmelig forældet Tilstand, baade hvad Bestyrelse og Undervisning angik; den nyere Tids Skolereformer og Ideer vare der endnu ikke indtrængte, og Alt gik i den gamle Slendrian. Rektoren var den ældgamle Herman Amberg, forhen Konrektor ved Christiania Kathedralskole. Han var en lærd Philolog, især en udmærket Latiner, og havde vistnok været en for sin Tid dygtig Skolemand, men var nu sløvet og affældig, saa Bestyrelsens Tøiler vare slappe i hans Haand, og det gik som det bedst kunde. Af sin fordums Kraft havde den Gamle kun beholdt en ustyrlig Hidsighed, som undertiden kom over ham i Skoletimerne; han foer da frem som en Rasende, rykkede Disciplene i Haaret, uddelte Slag, ofte med et Vedtræ, iblinde til Høire og Venstre, hvilke Slag dog rigtignok sjelden traf, da Drengene nok vidste at smutte bort, før den svage Gamle kunde naae dem. Det Værste herved var, at de derved mistede al Respekt for den gamle Rektor, thi de betragtede hans Besærkergang som en fornøielig Leg, og de

opæggede ham endog ofte med velberaad Hu ved alskens Uartigheder til at give slige Scener. Hvad der gjorde disse end mere latterlige var Rektorens besynderlige Udvortes. Han var en lille, tynd Mand, altid klædt i luvslidt sort Kjole og Knæbenklæder med uldne Strømper i høie Støvler — over Ryggen havde han gjerne for Varmens Skyld heftet med to Knappenaale et Stykke grønt Multum, der flagrede efter ham, naar han foer om mellem Bænkeraderne. Paa det store Hoved bar han en liden messingfarvet Paryk, der sad ham næsten lige ned til de buskede Øienbryn og den store Næse, hvor tre store Haar strittede op fra en Vorte. Denne Paryks Hvirvel sad ham midt i Panden og bedækkede kun hans halve Hoved, medens hans lange graa Haar var kjæmmet ned over Baghovedet og samlede i en lille Pidsk, der altid dinglede ham i Nakken. Man kan tænke sig hvorledes en saadan Figur maatte opvække baade Drenges Spot og Fornøielse, og hvorledes al Respekt for den Gamles Lærdom og Autoritet derunder maatte gaae tabt. Og dog var denne Mand, trods hans Besynderligheder og momentane Hidsighed, af et mildt, fredeligt Sind; han elskede i Grunden sine Disciple, og det kom kun an paa dem, om de vilde profitere af hans endnu grundige og udmærkede Lektioner i Græsk og Latin, hvilke vare de Fag, han selv besørgede. Men desværre, det var nok de Færreste, der havde Forstand og Hjerte dertil. Lærerne havde heller ingen Respekt for ham, og Enhver gjorde, hvad han vilde.

Det var i den saaledes bestyrede Skole, jeg nu skulde indtræde. Skolebygningen laae lige over for Domkirken i en Gade, der netop ved Skolen udmundede i det store, øde, firkantede Torv, der kun tildels var brolagt, omgivet af gamle Træhuse med Haveplankeværk imellem. Paa den nordlige Side af Torvet havde der staaet en muret Veirmølle, denne var for nogen Tid siden afbrændt, og kun dens høie Grundmure stode igjen som Ruiner, der passede godt til den øde, stille Plads.

Thi dette Torv, som det kaldtes, var ikke oplivet af nogensomhelst Torvetrafik, intet Udsalg, ingen Boder, ingen Samling af Victualiehandlere var der at finde. Vilde Byens Indvaanere proviantere, saa maatte de op i Markedsgaden og der træffe de faa Bønder, som kom ind fra Landet med deres Produkter, eller om i Byen til de forskjellige Slagteres og Bageres Boliger. Fiskehandelen foregik fra Bryggerne i Vestre Strandgade, og der var dengang Overflødighed af Fisk til yderst billige Priser, thi man havde da endnu ikke lært, som nu, at forsende Makrel og Lax indpakkede i Jis til Englands Alt opslugende Marked. Til ethvert Hus af nogenlunde Betydning hørte en saakaldet Fiskepark eller en Slags Brønd i Bryggen med Laas for, hvor den indkjøbte Fisk opbevaredes levende, og hver Familie da hentede sin Forsyning for Dagen. Torvet var altsaa øde som en Ørken, der kun oplivedes ved Sand- og Snehvirvler, og mest kun befærdedes af Skoledrengene, der arbeidede sig derover Morgen og Middag, eller af Begravelsestog, der skulde hen til den Kirken endda omgivende gamle Kirkegaard. Denne er nu nedlagt og som en Lund indlemmet i Torvet, der har faaet ny Brolægning, et Vandspring i Midten og er beplantet med Træer, men vistnok ikke nu er stort livligere end i min Skoletid.

Kathedralskolens Bygning var temmelig ny og anseelig, opført af Grundmur, en stor Sjeldenhed i Christianssand. Den havde da kun een Etage — nu er der bygget en til ovenpaa — men Værelserne vare lyse, høie og luftige. Langs Façaden til Gaden gik en lang Korridor, hvorfra Døre førte ind til de forskjellige Klasseværelser. I den nordre Ende havde Rektor sin Bolig, i den søndre var det store Auditorium, der benyttedes ved festlige Leiligheder og til Examina. Ovenpaa var der en Kvistsal, hvor Skolens Bibliothek var opstillet. Gaardspladsen var stor og rummelig. I dens ene Hjørne var plantet en Runddeel af store Lindetræer, indeni hvilken der var opreist et Gymnastik-Apparat, der dog kun

benyttedes ad libitum af Disciplene, thi nogen bestemt Gymnastik-Undervisning eller Lærer gaves der endnu ikke. Ligeoverfor Bygningens Hovedindgang, ved Kirkegaardsmuren, stod der et overordentligt høit og prægtigt Lønnetræ, hvis Mage i Skjønhed og Fylde jeg siden ikke har seet. Man seer altsaa, at vor Skole, for den Tid, var godt placeret og indrettet, hvad de ydre Betingelser angik; det indre Liv i denne smukke Bygning var dog endnu gammeldags og forsømt og ventede paa at komme i Harmoni med Omgivelserne.

Med bankende Hjerte vandrede jeg førstegang op paa Skolen forat tage min Plads nederst paa Bænkene i 2den Klasse. Som Nykommen maatte jeg tage tiltakke med dette ydmyge Stade, men man sagde mig, det stod til mig selv at rykke op, thi der var den Indretning i Klassen, at enhver Discipels daglige Karakterer ved hver Maaneds Slutning regnedes sammen, og da nu bedste Karakter var 1, sletteste 6, saa kom den Discipel, hvis Maanedstal udviste den mindste Facit, til at sidde øverst, og de øvrige efter ham i Forhold til deres Karakterbeløb. Det varede dog længe inden jeg kom til nogen Opflytning, thi Mathematiken indbragte mig mange 6-Tal. Mine Klasse-Kammerater vare mig naturligvis i Begyndelsen aldeles ukjendte, de modtoge mig heller ikke synderligt venligt, gjorde Nar ad mit stille Væsen og min østlandske Dialekt og vare meget opbragte over, at jeg ikke vilde tage Deel i deres gale Spilopper og Uartigheder mod Lærerne. Jeg var længe som en Slags Askepot i Klassen, det varede noget, inden jeg kunde finde mig tilrette i Forholdene og blandt mine Meddisciple, hvoraf mange vare lange, vilde Drenge, udfinde nogle faa stillere Naturer, til hvilke jeg kunde slutte mig. Blandt disse var Klassens stadige Dux, Christian Thistedahl, Søn af en Almueskole-Lærer der i Byen. Han var et Mønster paa Flid og Orden; altid havde han 1 eller udmærket Godt til Karakter i alle Fag. Hans Opførsel i Klassen var ligesaa exemplarisk som hans Flid.

Det var mig derfor til stor Opmuntring og Trøst i min forladte Stilling, da denne Mønsterdiscipel i sin Godmodighed tog sig endeel af mig, og jeg lidt efter lidt vandt hans Venskab. Efter lang Kamp og Gjenvordighed kom der en Tid, da jeg med Stolthed kunde tage Plads i Nærheden af ham paa den øverste Bænk, vi fulgtes siden gjennem alle øvrige Klasser, han rigtignok altid et langt Stykke foran mig, og vi dimitteredes sammen til Universitetet. Undertiden ærgrede dog Lærernes ubetingede Tillid til ham mig adskilligt; saaledes husker jeg engang, da nogle af Klassens største Spilopmagere havde fundet paa at lægge et Talglys paa Ovnen, hvorved der fremkom en skrækkelig Os, som skulde gjøre det umuligt for Lærerne at holde ud i deres Læsen, saa man da haabede at slippe fri et Par Timer. Det gik ogsaa for en Deel, som man havde ventet, Undervisningen kunde ikke fortsættes den Formiddag, men til Straf blev hele Klassen dømt til at sidde efter, hvis man ikke vilde opgive Gjerningsmanden. Dette tillod nu ikke Kammeratskabets misforstaaede Æreslove; følgelig blev Alle nødte til at blive siddende i Klassen og indaande Osen, med Undtagelse af Thistedahl, der fik Lov til at gaae hjem, fordi man var overbeviist om hans Uskyldighed. Da nu jeg, paa Grund af min bekjendte gode Opførsel og Mangel paa Deelagtighed i Spilopperne, troede mig ligesaa berettiget til at fritages for Lærernes Mistanke i denne Sag som Thistedahl, krænkede det mig dybt, at jeg maatte sidde igjen med de Skyldige, medens der gjordes en Undtagelse med ham, og det forekom mig lidet kammeratsligt, at han benyttede sig deraf. En anden af Klassens Disciple, til hvem jeg siden sluttede mig, var Emil Tidemand, en ældre Broder af den senere saa berømte Maler Adolf Tidemand; han var en opvakt Gut, af mere livligt Temperament end Thistedahl, med hvem han ellers kappedes i Flid og udmærkede Karakterer.

Mit Forhold til Skolens Lærere var i høi Grad forskjelligt; nogle havde en frastødende og nedtrykkende,

andre en opvækkende Indflydelse paa mig. Hvad Rektor selv angik, da kan man efter ovenstaaende Skildring af ham nok vide, at han ikke kunde berede mig synderlig Fremgang, thi skjøndt jeg ikke deltog i de evige Spektakler mod ham, var dog Tilliden og Autoriteten borte. Han læste i 2den Klasse kun Latin: Grammatik, Stil og de letteste Autores; jeg søgte at tilegne mig deraf saameget jeg formaaede, men da min Flid just ikke var synderlig stor, og han ikke lagde videre Mærke til mig, vilde Udbyttet af hans Undervisning for mig neppe blevet af nogen Betydning, hvis ikke min Fader, der selv var en udmærket Latiner, om Aftenen havde gjennemgaaet Lektierne med mig. Dette bragte mig vel over adskillige Vanskeligheder, men havde dog paa den anden Side den uheldige Virkning, at jeg for meget stolede paa Hjælpen i Hjemmet og ikke lærte at staae paa mine egne Been. — Den Lærer, som indgjød mig mest Frygt og dog, trods al Strenghed, ikke bragte mig et Haarsbred videre i sin Videnskab, var Læreren i Mathematik, P. Nu maa jeg vel tilstaae, at den Videnskab, han skulde indvie mig i, laae mine Evner og min hele Aandsretning diametralt imod, at jeg ligesom instinktmæssig tillukkede mig for den; men han forstod eller gad heller ikke foredrage den saaledes, at mit Blik kunde aabnes eller Interessen vækkes for dens simple Grundsandheder, og siden derpaa Lærebygningen opføres, saavel i Arithmetik som i Geometri. Han var altid vred og grætten; Skjældsord, ofte forstærkede med Knib i Øret eller Lug i Haaret, var hans eneste Maade at opmuntre Discipelen paa. Hvor ofte har jeg ikke som en arm Synder staaet ved hans Side ved den store Tavle, hvor han med Fart demonstrerede sine lange Beviser og Talrækker, uden med den bedste Villie at kunne følge med eller forstaae, endsige besvare hans Spørgsmaal. Det var et pinligt Forhør, der har præget sig saa dybt i min Sjæl, at jeg endnu ofte drømmer, jeg staaer der ved Tavlen fremdeles, og da med Glæde vaagner til Bevidsthed om,

at vel er jeg bleven gammel, men den Skjærsild er dog overstaaet. Endnu det Værste var, at naar Timen endelig var forbi, gav han os en Mængde Opgaver med hjem at udføre om Aftenen, de skulde da være zirligt indførte i den saakaldte Zifferbog og fremvises den næste Dag. Naar man nu betænker, at Skoletiden dengang var deelt for Dagen saaledes, at vi om Formiddagen læste fra Kl. 9—1 og om Eftermiddagen fra 3—5, og altsaa først kom hjem henimod Aftenen, der og var optaget af Lektierne i de andre Fag, saa var det intet Under, om jeg ikke havde kunnet række at udføre de medgivne Regnestykker og afskrive dem i Zifferbogen, selv om jeg havde forstaaet dem og kunnet regne flinkt. Men nu var dette saa langtfra Tilfældet, at man ligesaa gjerne kunde have sat mig til at skrive arabisk Stil, som til at løse disse ofte indviklede Opgaver efter Bjørns Regnebog. Følgen var, at jeg næste Dag kom paa Skolen med min Zifferbog blank; jeg vidste da, hvad der vilde vanke. Undertiden, jeg tilstaaer det, greb jeg i min Fortvivlelse til i Hast at afskrive Exemplerne efter Thistedahls Zifferbog, der naturligvis altid var rigtig fyldt; og han var godmodig eller svag nok til at tillade mig dette. Undertiden løb dette Underslæb heldigt af, naar Overlærer P. kun forlangte Faciterne oplæste; men skulde jeg gjøre Rede for, hvorledes jeg var kommet til dem, saa blev jeg naturligvis stikkende i det, og saa brød Uveiret løs. „Frem for Tavlen, din dovne Dreng, og regn Stykket ud for mig her. Du kan jo ikke. Hvor er da Stykket kommet fra, som staaer i din Zifferbog? Saa har Du jo fusket! Fy, Du maatte skamme Dig, en Bispesøn, og fuske! (Ørefnib og Haarlug). Nu skal Du sidde over idag, og jeg skal skrive i din Karakterbog, saa din Fader kan see, hvilken Søn han har.“ — Dette var at tage mig paa mit ømmeste Sted, thi min Veneration for min Fader var ubegrændset, og at fremstilles for ham som en Fusker og Løgner var mig en utaalelig Tanke. Jeg vidste hverken ud eller

ind — havde jeg ikke Zifferbogen fuldskreven, var det galt, og der vankede Skjænd og Hug; havde jeg den færdig, var det endnu værre. Jeg erindrer mig endnu grant at staae i Skoledøren om Morgenen og see med Angst og Bæven ud over Torvet, naar den lille graa Stikkelse med sin hakkende Gang arbeidede sig derover for at læse sin Time i vor Klasse. Jeg vidste, hvad der forestod mig, og det var ikke ofte, at Uveiret trak over. En vis Tid om Aaret, jeg troer det var i November Maaned, kom der dog et Havblik under Stormen, og det var, naar Overlærer P. foredrog for Klassen sin saakaldte Proportionslære, et Arbeide, som hvert Aar regelmæssigt af Forfatteren blev revideret og forsynet med nye Paragrafer; han dikterede da i flere Timer denne Afhandling, hvoraf jeg ikke forstod stort, men han tænkte da ikke paa Andet og glemte alle personlige Udfald og Irettesættelser mod de dovne og uvidende Disciple. At jeg, hvad Mathematiken angaaer, hørte til disses Tal, kan jeg vel ikke benægte, men dette Lærefag var en Steen, jeg ikke kunde løfte, og det forekom mig da, at Læreren kun gjorde den tungere for mig istedetfor at lette den. At jeg ogsaa med Interesse kunde følge hans Undervisning, naar Emnet havde noget tiltalende for mig, og Tvangsmidlerne udeblev, viste sig ved de Foredrag, han i de høiere Klasser undertiden holdt over Physik (efter Fischers Lærebog), der var hele min Sjæl med, og jeg glædede mig endog til hans Timer.

En anden Lærer ved Skolen vakte hverken min Frygt eller min Kjærlighed, han var mig fuldkommen ligegyldig, uagtet han læste over Fag, der pleie at berøre saavel Hjertet som Forstanden, nemlig Religion og Modersmaal. Det var Overlærer S., en ældre theologisk Kandidat af den rationalistiske Skole. Religionsundervisningen tog han sig meget let og gjorde den ogsaa let for Disciplene. Han havde indført Holms Lærebog i Religionen til Benyttelse i Skolen. Af denne fik vi

regelmæssige korte Pensa, som vi ikke behøvede at læse paa hjemme, da vi af Erfaring vidste, at Hr. S. ved Religionstimens Begyndelse pleiede at gaae op og ned i Rummet mellem Kathedret og Bænkene i et Kvarters Tid uden at sige et Ord. Dette Kvarter benyttede vi da til at læse over i, og nu gik Overhøringen for sig, ganske efter Bogen uden videre Forklaring. Ligesaa gik det med vore Pensa i Herslebs Bibelhistorie. S. var ogsaa i den første Tid af min Skolegang Lærer i Modersmaal, Fransk og Tydsk. Undervisningen gik herved for sig paa samme aandløse Maade. Vi fremplapprede vore Pensa i Grammatikkerne, og læste saa op og oversatte mundtligt et kort Stykke af Fenelons Telemaqve og af Hansons tydske Læsebog, kaldet Thuiskon. Hvad jeg i den Tid lærte af Fransk, skylder jeg min Fader; Tydsk kom ligesom af sig selv, idet jeg i hans Bibliothek kastede mig over de tydske Klassikere og snart bragte det til at kunne læse og forstaae endog Schillers og Goethes Værker.

I Modersmaalets Foredrag indskrænkede han sig til at give os Lektier i M. C. Hansens Grammatik og i Rahbeks Bog om den danske Stil, samt til at lade os oplæse Stykker af L. Platou's Chrestomathi. Om Udarbeidelser i Modersmaalet var der under ham aldrig Tale. Efter et Par Aars Forløb blev S. forfremmet til residerende Kapellan ved Domkirken i Christianssand. I denne Stilling vedblev han vel og at læse paa Skolen, men kun Religion, og i de øverste Klasser det nye Testamente paa Græsk, samt Hebraisk. Ogsaa disse Fag tog han paa sin sædvanlige Puge-Maade, og de enkelte Ytringer, han af sig selv gav tilbedste til nærmere Forstaaelse af det Læste, skulde just ikke bidrage til at forhøie vor Veneration for de hellige Texter. Saaledes erindrer jeg, at da vi i den hebraiske Time gjennemgik Genesis og kom til det Sted, hvor der siges, at Herren (Jehovah), efterat Noah med sit Følge var indtraadt i Arken, lukkede efter ham, tilføiede Hr. S. smilende: „Det

var saamænd smukt gjort af den gode Mand." S. var ellers en hæderlig Karakter og opfyldte paa sin tørre Maade upaaklageligt sine Embedspligter, taget fra den formelle Side.

Nu kommer jeg til den af mine Lærere, som i den første Tid af min Skolegang havde en gavnlig Indflydelse paa mig, og til hvem jeg sluttede mig med Kjærlighed. Det var Adjunkt Andersen, Lærer i Historie og Geografi. Han var en gammel Student, der aldrig havde taget Embedsexamen, tidligt havde giftet sig, og nu alt længe havde levet her som Adjunkt ved Skolen i trange Kaar uden Haab om Forfremmelse. Men han lod sig ikke nedtrykke heraf, han var af en jovial, godmodig Natur, var ikke uden Vittighed og Sands for det Skjønne, og Historiens Videnskab foredrog han paa en for den Tid sjelden tiltalende Maade, saa det ikke blev ved en tør Opramsen af Aarstal og Kongerækker, men et levende Billede af de forskjellige Tiders og Personligheders Karakter og historiske Betydning. Han fortalte gjerne Anekdoter, der illustrerede Lærebogens (Kofods Verdenshistorie) tørre Text, den han mere benyttede som Grundlag for sit frie Foredrag end som givet Stof for Hukommelseslæsning. Deraf kom det, at mange af Disciplene ikke gjorde stor Fremgang i Historie under ham, fordi de enten ikke kunde eller ikke vilde drage Nytte af hans eiendommelige Læremethode, medens nogle Faa, hvis Anlæg og Lyst egnede sig dertil, saameget hurtigere og livligere tilegnede sig den og fik varm Interesse for hvad han foredrog. Jeg tør nok sige, at dette i særegen Grad var Tilfældet med mig. Timerne i Historie blev mig de kjæreste af alle, og Andersen var altid tilfreds med mig. Det ærgrede mig ofte at maatte være Vidne til, at ogsaa han blev gjort til Gjenstand for Klasse-Spilopmagernes Drillerier. Han havde vistnok sine Svagheder og Eiendommeligheder, som indbød dertil, naar ikke Kjærlighedens Kaabe dækkede dem. Alene hans Udvortes var skikket til at vække de kaade Drenges

Latter og Spot: han var meget korpulent, hans Hoved var næsten ganske skaldet, og naar han kom vraltende over Torvet, raabtes der ham imøde: „Kommer Du der, du tykke Saguntos“ (et Øgenavn, man havde fundet paa at give ham). Naar han saa kom ind i Klassen, velbehageligt var kommet til Sæde og saae sig godmodigt smilende omkring, fandt man altid paa Noget at forevise ham for saa længe som muligt at opholde Begyndelsen af den egentlige Undervisning. Man vidste nemlig godt, at Adjunkt Andersen havde en Samlers Mani for alle Slags Rariteter, især fra Naturriget, og at han ikke kunde modstaae sin Lyst til at undersøge og vurdere, hvad der af den Slags blev ham forelagt. Man bragte ham derfor ofte underligt formede eller farvede Stene, Mineralier, Planter til Eftersyn, og han tilbragte da gjerne en god Tid med at betragte og undersøge disse som oftest aldeles værdiløse Specimina, inden han tog fat paa, hvad der egentlig skulde foredrages eller overhøres i Timen. Underliden drev man dog dette Spil for vidt, saa at selv den yderst godmodige og overbærende Mand blev optændt af retfærdig Vrede. Engang havde saaledes en af vor Klasses værste Spektakelmagere den kaade Uforskammethed at bringe ham til Eftersyn et Stykke tørret grøn Ost, som han udgav for en sjælden Sten. Andersen tog den og førte den efter Sædvane, da han var meget nærsynet, tæt op under Øinene. Gjenstandens eiendommelige Lugt røbede ham da vel strax dens egentlige Beskaffenhed, han blev ildrød i Hovedet, reiste sig i Vrede op fra Stolen og kylede Corpus dilicti lige i Ansigtet paa den dumdristige Overbringer, der dog ikke videre blev straffet. Men nu var det for en rum Tid forbi med Forevisning af Rariteter og deres Undersøgelse samt med den derved vundne Tidsspilde i Undervisningen, indtil endelig Sagen gik i Glemmebogen, og nogle paa Kathedret henlagte Sager atter fristede Samlerens Opmærksomhed. — Den Hengivenhed, jeg fattede for denne Lærer, og den Vel-

villie, han til Gjengjæld viste mig, bragte ham naturligen ogsaa i nærmere Forbindelse med min Fader, i hvis Hus han blev en velseet og kjærkommen Gjæst. Han bragte altid Liv med i Selskabet, og min Fader kunde med mere Udbytte og Interesse underholde sig med denne fordringsløse gamle Student om literære og videnskabelige Materier, end med flere af de høiere graduerede Mænd af den lærde Stand, som Christianssand dengang besad. Det var derfor en Glæde for min Fader, da Forholdene bragte det i hans Magt at kunne forbedre Andersens ydre Kaar, der altid havde været trange. Da den gamle Klokker Arup (Fader til nys afdøde Biskop i Christiania Stift, J. L. Arup) et Par Aar efter min Faders Ankomst tog Afsked, benyttede han sin Kaldsret som Biskop til at udnævne Andersen til Klokker ved Domkirken, et ganske indbringende Embede med ikke mange Forretninger, saa Andersen ved Siden deraf og kunde vedblive at være Adjunkt ved Skolen. Som Indehaver af begge disse Poster levede han endnu nogle Aar efter min Afgang fra Skolen; hans Dødsaar veed jeg ikke, men altid skal jeg have ham i kjærlig og taknemlig Erindring.

Dette var den faste Stok af Lærere i den Tid af min Skolegang, som endnu faldt under Rektor Ambergs Bestyrelse. Fra denne Periode erindrer jeg endnu en Begivenhed ved Skolen, som ret karakteriserer Tiden, og vistnok senere forgjæves skal søges Mage til. Det var en Skoleret in optima forma. En Morgen, som jeg noget sent kom paa Skolen, fandt jeg der almindelig Forstyrrelse. Lærerne med Rektor i Spidsen foer med vigtige og vrede Miner op og ned i Korridoren og besigtigede adskillige raa Tegninger og Skripturer, der vare malede med Kul paa den hvide Kalkvæg. Disciplene stode i Grupper omkring eller sade i ængstelig Forventning inde i Klasserne, hvis Døre til Korridoren stode aabne. Snart fik jeg Aarsagen til dette Opstyr at vide: Tegningerne og Indskrifterne paa Muren vare Karri-

katurer og Pasqviller over Lærerne, med Betegnelse af deres sædvanlige Øgenavne og plumpe Vittigheder derover. Disse lumpne Frembringelser vare tidligt om Morgenen fundne paa Muren af Pedellen, han havde underrettet Rektor derom, som strax sammenkaldte alle Lærerne. En skarp Undersøgelse blev nu anstillet for at udfinde Forøveren af denne Udaad — Mistanken blev strax henvendt paa en som Hovedmand for alle Spilopper notorisk bekjendt, næsten voxen Rækel i 2den Klasse, og da Majoriteten af Disciplene fandt, at dette dog var for grovt, og de ikke, som ved Historien om Talglyset, vilde dække ham med Kammeratskabet, blev han snart opgivet, fremtrukken og overbeviist om at have været alene Gjerningsmanden. Ved en formelig Domstol, bestaaende af Rektor og Lærerne, blev han saa dømt til at staae offentlig Skoleret. Denne gik saaledes for sig. Efterat Indskrifterne paa Muren omhyggeligt igjen vare udslettede og overkalkede blev alle Klassers Disciple næste Formiddag tilsagte at møde oppe i Bibliotheksalen. Efterat vi der vare stillede i en Halvkreds, kom Lærerne med Rektor i Spidsen ind i høitidelig Procession og satte sig paa de dertil anbragte Stole i den øvre Ende af Salen. Ved Siden af Rektor stod Pedellen med et uhyre Ris i Haanden. Synderen blev nu fremført; Rektor reiste sig og holdt en Straffetale til ham, rigeligt spækket med Advarsler til os Andre om at tage et skrækkende Exempel af, hvad der nu foregik. Delinkventen blev nu befalet at udrække sine flade Hænder vexelvis, for paa dem at modtage et vist Antal Slag af Pedellens Ris. Han gjorde dette tilsyneladende med den største Rolighed, ja Frækhed; et haanligt Smil sad om hans Læber, hver Gang han udrakte sin Haand og af den gamle Pedel modtog Slaget, der vistnok ikke kunde volde synderlig Smerte, men desto mere Skam og Nedværdigelse skulde man synes, ved saaledes for et voxent Menneske at rises midt i alle Kammeraters og Læreres Paasyn. Hvad os Tilskuere angaaer, da troer jeg, at dette extra=

ordinære Skuespil gjorde et mere komisk end høitideligt afskrækkende Indtryk paa os. Delinkventens følesløse Fripostighed under Straffen bidrog ogsaa til, at det hele blev mere en Komedie end en Tragedie. Langt mere Virkning troer jeg det havde gjort paa Størstedelen af Disciplene, om Pasqvillanten simpelthen var bleven ex=kluderet af Skolen; dette skete imidlertid ikke, og man vænnede sig efterhaanden til igjen at betragte ham som en ligestillet Kammerat. Han vedblev ogsaa efter Exeku=tionen, som før denne, at vise sig som den samme ufor=bederlige Skøier.

Denne besynderlige Akt var den sidste Livsyttring i Rektor Ambergs Embedstid; ikke længe efter tog han sin Afsked. Før han med sin gamle Hustru flyttede fra Skolen til en privat Bolig i Byen, hvor han endnu levede nogle Aar, uddelte han til hver af Disciplene en trykt latinsk lille Bog, som han havde forfattet til denne Leilighed. Det var egentlig en Oversættelse paa Latin af en tydsk gammel Forfatters Brev til en Yngling om klassisk Opdragelse, men Amberg havde dertil føiet en Fortale med Anvendelse paa Forholdene i den Skole, han saalænge havde bestyret og nu skulde forlade. Denne Bog var skrevet i saa zirligt, men vanskeligt Latin, at vistnok de færreste af Disciplene kunde forstaae den; men at Philologerne holde den i stor Anseelse, kan man see deraf, at et Stykke af den for nogle ganske faa Aar siden blev forelagt Artianerne ved Christiania Universitet til Oversættelse fra Latin, og der klagedes da over, at denne Opgave var i usædvanlig Grad vanskelig.

Ambergs Eftermand blev M. A. Boye, forhen Overlærer ved Drammens lærde Skole, en endnu ung Mand, fuld af Kraft og Energi, en dygtig Græker og beaandet af den nyere Tidsdannelse, men temmelig herske=syg og ikke let at omgaaes. Med ham kom der en ny Aand ind paa Skolen og for endeel tillige et nyt Sæt Lærere. Jeg vil dog opsætte at omtale disse og mit Forhold til dem, indtil jeg kommer til det sidste Afsnit

af mit Skoleliv i Christianssand, idet jeg imidlertid vender tilbage til at berette noget om Livet i Hjemmet.

Lidt efter lidt havde dette ordnet og fæstnet sig i Overensstemmelse med de nye Forhold. Huslivet gik atter sin regelmæssige Gang og dannede med sin Fred og Kjærlighed den faste Grundvold, hvorpaa Børnenes Trivsel og Udvikling bedst fremmedes. En nærmere Omgang med flere af Byens Familier havde ogsaa lidt efter lidt dannet sig. Blandt disse nævner jeg først, som sig hør og bør, den første i Rangen, nemlig Stiftamtmandens. Den daværende Stiftamtmand var de Schouboe, en dansk Adelsmand, godmodig og velvillig, men noget forfængelig, og som ikke let kunde finde sig tilrette i de nye norske, demokratiske Forhold. Han var min Faders Kollega i Stiftsdirektionen, og deraf kom da mange Sammenkomster mellem de to Husfædre, som og udstrakte sig til deres Familier, hvor forskjelligartede disse end vare. Medens der hos os var 4 Sønner og 2 Døttre, de sidstnævnte endnu smaa Børn, var der hos Stiftamtmanden 6 voxne Døttre, den ældste ikke meget yngre end min Moder, den yngste en yndig, ung Pige i Konfirmationsalderen. De havde og en eneste Søn, men ham kom jeg aldrig rigtig til noget Kammeratskab med, skjøndt han var paa min Alder, thi han gik ikke paa Latinskolen og var flere Aar borte i Danmark. Stiftamtmandinden, en født Morgenstjerne, var svagelig og lidet fremtrædende, men blandt Frøkenerne var der flere usædvanligt dannede og elskværdige Piger, saa Omgangen der i Huset var livlig og underholdende. De førte intet stort Hus, men gav dog ofte smaa Aftenselskaber, hvor man underholdt sig med Musik, Oplæsninger og Tankelege. Til disse kom jeg da og undertiden med, endnu medens jeg var Dreng, og jeg mindes, det var ved en af disse Soiréer hos Stiftamtmandens, at man første Gang blev opmærksom paa mit poetiske Talent. Man underholdt sig da nemlig blandt andet med at opskrive Ende-Rim, der saa af enhver i Selskabet skulde udfyldes

til et sammenhængende Vers. Jeg erindrer nu hverken Rimene eller hvad Indhold jeg fik lagt i dem, men desmere, at mit Vers vakte almindelig Overraskelse i Selskabet og blev erklæret for det bedste af alle, hvorover jeg da ikke blev lidet stolt, men tillige saa undseelig, at jeg trak mig tilbage i en Krog for i Stilhed at nyde min Triumph. Siden den Tid prøvede jeg oftere paa at skrive Vers, men det gik ikke saa godt, naar jeg selv skulde finde paa Rimene, og jeg dulgte mine Produkter omhyggeligt for ethvert kritisk Öie, undtagen for min Faders. Han opmuntrede mig kjærligt, idet han dog strengt gjorde mig opmærksom paa de metriske Feil. Poetisk Indhold var der naturligvis ikke stort af i disse første Forsøg, de vare alle paa anden Haand, men det begyndte dog at dæmre for mig, at hvis jeg havde nogen Begavelse, saa maatte det være i denne Retning.

Fortroligere Omgang end med Stiftamtmandens havde vi med Assessor Rogstads Familie, eller rettere med Fru Rogstad og hendes Søn, thi Faderen, Assessor, siden Justitiarius i Stiftsoverretten, Rogstad, stod vi mere fjern. Fru Rogstad, en begavet og hjertevarm Dame, blev derimod snart vor Moders fortroligste Veninde, og deres eneste Søn Niels, en Gut lidt under min Alder, vor kjæreste Legebroder, skjøndt han ikke var vor Skolekammerat. Han blev nemlig underviist hjemme af Skolens Lærere, da Moderen af maaskee overdreven Ömhed ikke vilde slippe ham ud i de slemme Skoledrenges Selskab. Men da han var en livlig og opvakt Dreng, havde denne isolerede Opdragelsesmethode ingen videre hæmmende Indflydelse paa hans Udvikling. Vi to ældste Brødre kom næsten daglig hen til ham og drev vort Spil i den store Have eller i de rummelige Værelser i hans Forældres Hus, der havde den Mærkelighed at være det eneste Privathus, opført af Grundmur i Christianssand. Det var et velhavende Hus, og der vankede mange gode Sager, naar vi kom til Fru Rogstad; intet Under, at vi glædede os, hvergang vi bleve budne ind

til hende. — Med residerende Kappellan, siden Stifts-provst Oftedals Familie var der ogsaa hyppigt Samkvem — Fruen der, en dannet og gjæstfri Dame, havde ofte Selskab hos sig; vi Børn kom da ogsaa gjerne med, da der i Stiftsprovstens Hus var nok af vore Jævnaldrende. Alle disse Familier kom da og hyppigt til Bispegaarden. Engang imellem var der og større Selskaber, især i Anledning af Præste-Ordinationer. Da blev og andre af Byens Honoratiores, med hvilke vi ikke saa stadigt omgikkes, indbudne. Blandt disse vil jeg nævne: Statsraad Hegermanns, General Arenfeldts, Konsul Reinhardts. Statsraad Hegermann, forhen en høit fortjent Officeer og Chef for Krigsskolen i Christiania, i hvis Have et Monument for ham siden er opreist, havde trukket sig tilbage fra Statstjenesten, efterat han var bleven gift med den rige Enkefru Isaachsen, hvis udstrakte Handelsbedrift han her nu med megen Dygtighed forestod. Han var en høi, statelig Mand, der med sin Stjerne paa Brystet gjorde et imponerende Indtryk paa os Børn. Hans Frue, der i sin Ungdom maatte have været meget smuk, var nu en anseelig Dame af et vindende Væsen og altid i det mest udsøgte Toilette. Vi kom undertiden hjem til dem i deres prægtige Hus, hvor Alt var holdt i stor Stil. Især erindrer jeg, med hvilken Beundring jeg der betragtede et Par Værelser, der vare betrukne med rødt og grønt Silkedamask. Dette efter mine daværende Begreber saa pragtfulde Hus er siden efter de Gamles Død bleven et Hotel for Reisende. Sic transit gloria mundi! Hegermann havde to Døttre, hvoraf den ene i min Opvæxt var en meget smuk og yndig Pige; hun døde tidligt, og over hende skrev jeg mit første Gravvers. General Arenfeldt var Chef for den christianssandske Brigade og Kommandant over Byens Fæstningsværker. Han var en Militær af den gamle Skole og havde deltaget i adskillige Felttog, sidst i det korte, uheldige i 1814, hvori han nok ikke fik Anledning til at høste videre Laurbær. Han var nu meget yndet af

Carl Johan, der overøste ham med Æresbevisninger, saaledes blev han i sin høie Alderdom forfremmet fra Generallieutenant til General uden Paahæng, hvilket skulde være den høiste Grad, en Militær hos os hidtil havde opnaaet. Han var imidlertid en jævn, jovial gammel Herre, almindeligt afholdt af Alle, der kom i hans Nærhed. Han havde en eneste Søn, Major Arenfeldt, der ogsaa boede i Christianssand, hvor han døde før Faderen. Vi kjendte ikke stort til ham; jeg nævner ham kun, fordi jeg erindrer, at der i Baggaarden til hans Hus i Østre-Strandgade paa min Tid fandtes en gammel graa Bjælkebygning, hvor Traditionen vilde, at Ludvig Holberg skulde have boet under sit Ophold i Christianssand. Major Arenfeldt var en Svigersøn til den rige Generalkrigskommissær Holm paa Gimle, hvorom der fortaltes, at han i Krigens Tid havde grundet sin Formue ved at skrive et Nul formeget, nemlig ved af Feiltagelse at forskrive 20,000 istedetfor 2,000 Piber fransk Brændevin. Det uhyre Kvantum Spiritus ankom til hans store Forskrækkelse, men blev ham til en uventet Rigdomskilde, da snart efter Blokaden forhindrede al Tilførsel fra Udlandet, og han saaledes var Herre over Markedet. Men hvorledes han end var kommet til sin Rigdom, vist er det, at han anvendte den paa en hos os usædvanlig Maade; han blev nemlig Kunstelsker og Malerisamler. Sin store, prægtige Landgaard Gimle paa Lundsiden*) opfyldte han fra øverst til nederst med Malerier, samlede allestedsfra. Han undgik naturligvis ikke naive Kunstsamleres almindelige Skjæbne, nemlig den at tro sig i Besiddelse af de største, gamle Mesteres Arbeider i ægte Exemplarer, medens det Meste nok var daarlige Kopier. Men iblandt alt Skrabet var der dog, efter min Faders Sigende, ikke saa faa gode Stykker, især af den hollandske Skole, og ialfald

*) Terrænet paa den anden Side af Otter-Elven, hvor flere smukke Landsteder fandtes.

gjorde det paa mig et imponerende Indtryk, naar jeg vandrede gjennem den lange Række af Værelser, Korridorer og store Sale, alle straalende af den livligste Billedpragt.

Jeg har nu antegnet de fleste af de Personer og Familier, hvormed vort Hus kom i nærmere Berørelse. Men, som det gjerne gaaer i Smaabyer, kjendte vi ogsaa de fleste andre, mere anseeligere Indvaanere, idetmindste af Udvortes. Og paa visse Tider af Aaret aabnede vore Døre sig ogsaa for disse. Nytaarsdag, f. Ex., var der en almindelig Folkevandring i Christianssand. I store Skarer og i sin bedste Stads vandrede Byens Herrer fra Hus til Hus og aflagde Nytaarsvisiter, medens Damerne sad hjemme og modtog dem med Kager og Vin. Folk, som ellers aldrig saaes eller vexlede et Ord med hinanden, vare da saa fortrolige som gamle Venner. Og det var ikke alene de i Samfundet bedre stillede, de saakaldte Honoratiores, som gjorde saadanne Omgange. Ogsaa Byens Fattige, og af dem var der en sørgelig Mængde, maatte paa visse Festdage modtages, rigtignok ikke inde i Stuerne, men ude paa Gaden foran de aabnede Vinduer. Juleaften, f. Ex., var det Skik, at store Hobe af Sandgadernes trængende Befolkning drog i deres værste Pjalter omkring til de mere anseelige Borgeres Huse, hvor Brød og andre Levnetsmidler uddeltes til dem in natura fra Vinduerne. Jeg har ofte seet flere Hundreder af saadanne pjaltede og elendige Skikkelser forsamlede udenfor vore Vinduer, hvor de under Hyl og Spektakel formelig stredes om de af Tjenerne til dem udrakte Brød. Det var et uhyggeligt Syn, hvorfor man vel nu i Christianssand er forskaanet, da bedre Tider og et mere ordnet Fattigvæsen har afløst hine primitive Tilstande. Nogle Dage før Sankt Hans Aften var der ogsaa almindelig Omgang af Byens fattige Smaagutter, der samlede Skillinger til Anskaffelse af gamle Baade eller Tjæretønder, hvilke de da hin Aften drog op paa et nøgent Fjeld i Nærheden af Byen,

den saakaldte Banehei, og der antændte til Sankt Hans-Baal.

Af offentligt Liv, saavel til Alvor som til Lyst, var der i Tyverne kun lidet Spor i Christianssand. Den var da en meget loyal og stille By, og naar man ikke vidste det bedre, kunde man der endnu godt tro sig under Enevældens faderlige Styrelse. Der var intet politisk Røre, ingen Valgkamp, ingen Partistrid som nu. Storthingsvalgene gik for sig i al Stilhed, og om man end ikke, som der paa den Tid sagdes, fortrinsvis valgte reducerede Borgere, som man gjerne vilde være af med og med det samme forskaffe en Underholdning, der ikke kostede Byen Noget, saa var dog Interessen for at skaffe den en værdig Repræsentation paa Thinget meget liden. Welhavens haanlige Billede i Norges Dæmring af „stakkels Christianssand, en Hval der gisper mat paa Land“, kunde vel i mange Stykker være træffende, men vist er det desuagtet, at Indvaanerne i Hvalens Bug førte et ganske gemytligt Liv. Man bekymrede sig ikke stort om Friheden og dens Fremskridt, men tog Tingene som de vare, og søgte at indrette sig saa godt man kunde. Som jeg før har antydet, var Embeds-Aristokratiet dominerende; hos det var et Fond af Dannelse, som gjorde Samkvemmet let og behageligt. Til det sluttede sig de større Grosserere og Eiendomsbesiddere — sammen dannede dette Samfund en Klasse, der var strengt afsluttet for sig. Den havde sin egen Klub, „Foreningen“ kaldet, der ved et svælgende Dyb holdtes adskilt fra „Borgerklubben“, som frekventeredes af mindre Handlende, Haandværksmestre og deres Familier samt underordnede Officianter i Statens eller Byens Tjeneste. En Overgang fra den ene til den anden af disse to Klubber var uhørt. „Foreningen“ havde sit eget byggede, elegante Lokale med en stor smuk Sal, hvor der om Vinteren gaves regelmæssige Baller, paa hvilke la fine fleur de la societè ret kunde udfolde sig. Samlingernes Glandspunkt var paa Kongens Fødselsdag,

den 26de Januar, da gaves først et stort Middagsselskab for ældre Herrer af Stadens Honoratiores, siden om Aftenen et glimrende Bal, hvor „Foreningens“ Damer kappedes om at vise sig i deres mest udsøgte Toiletter, rigtignok meget tarvelige i Sammenligning med, hvad Nutiden byder i denne Retning, men til Gjengjæld langt smagfuldere, efter mit Skjøn. Jeg fik naturligvis først Adgang til denne Herlighed, efterat jeg var bleven konfirmeret, men var dog alt længe før et opmærksomt Vidne til de vigtige Forhandlinger og Forberedelser, som i Hjemmet gik forud for slige Festligheder. Min Moder var paa Grund af sin sociale Stilling en af dames patroinesses for disse Almacks, og vi havde en af de første Vintre i Huset en ung Pige (en yngre Søster af min Moder), der ved sin Ynde og livlige Aand snart blev meget afgjort paa Ballerne, og som desuden bragte de nyeste Moder med sig fra Hovedstaden. Jeg erindrer ved denne Leilighed et morsomt Sammenstød af kvindelig Forfængelighed, som fandt Sted i Anledning af Ballet paa Kongens Fødselsdag. Samme Vinter fik vi nemlig ganske uventet Besøg af en gammel Frøken fra Christiania, der trods sine femti Aar endnu ikke havde opgivet Fordring paa at gjøre Figur paa Baller. Den Lykke, min unge Tante gjorde paa disse, gik hende nær til Hjertet, hun mente, at det var Noget, der ogsaa tilkom hende, hun var jo og fra Hovedstaden og desuden af langt fornemmere Byrd. Hun besluttede da til Festen paa Kongens Fødselsdag at overtrumfe sin Medbeilerinde ved et mere pragtfuldt Toilette. Aldrig skal jeg glemme den Sensation hun gjorde, da hun kom ned i Værelserne fuldt udrustet til sine Erobringer paa Ballet. Hun var, trods sin drøie Korpulence, ganske ungdommeligt klædt i en hvid Silkekjole med bare Arme og Hals, hvis falmede Yndigheder just ikke vandt ved saaledes at stilles til Skue. Paa Hovedet havde hun en rød Turban, hvorfra tre hvide Strudsfjer stak op, saa lange, at de næsten feiede Loftet, naar hun gik.

Majestætisk og foragteligt saae hun ned paa den unge Pige, der i sin simple Musselins Dragt og de ukunstlede Lokker til al Hovedpynt vistnok ikke kunde maale sig med saadant Udstyr. Stolt tog Frøkenen afsted til Festen, men meget unaadig kom hun tilbage; den Opmærksomhed, hun vakte der, havde nok ikke været den mest smigrende. Hendes slette Humør tiltog nu bestandigt og gik lidt efter lidt over til en Slags Sindsforvirring. Hendes Had til min Tante gik nu ogsaa over paa min Moder — hun stod hende ogsaa i Veien. Det var egentlig Frøkenen, der burde været Bispinde, mente hun. Snart tog hendes Galskab saaledes til, at det ikke var muligt længer at beholde hende i Huset, men at faae hende derfra paa en god Maade var ikke let. Man havde leiet et Par Værelser til hende ude i Byen hos en paalidelig Værtinde, men hun vilde ikke høre Tale om at flytte, heller ikke om at reise hjem. Man fandt da paa at tage hende fra hendes svage Side, nemlig den fornemme. Man sagde hende, at Lægen havde tilraadet, hun skulde gjøre en Tour i fri Luft, og at en standsmæssig Vogn stod til hendes Disposition. Den næsten aldrig brugte Familiekareth blev nu trukket frem af sit Skur, forspændt med to Heste i glimrende Seletøi og en stadselig Kudsk paa Bukken. En ung Lieutenant, der som Ven af Huset var indviet i Komplottet, mødte frem i fuld Uniform med Skjærf og Fjerbusk, og begav sig saaledes op til Frøkenen forat føre hende til Vogns. Hun lod sig bevæge af denne Stads, tog ham under Armen og skred majestætisk ned af Trappen og ind i Vognen, hvor han satte sig ved hendes Side. Nedladende hilsede hun ud til Gade-Ungdommen, der havde samlet sig om dette sjeldne Skuespil, og saaledes rumlede de afsted til det for hende bestilte Logis, hvortil hun og af Lieutenanten blev ført op under et eller andet Paaskud. Da hun først var vel derinde, kom hun ikke ud igjen. Hendes Tøi blev sendt efter hende, og hun blev stillet under omhyggelig Bevogtning og Lægetilsyn, da hendes Sindsforvirring snart

udartede til formeligt Raseri. Hun blev der over et halvt Aar, indtil hun endelig var kommen sig saavidt, at hun kunde transporteres tilbage til Christiania. Der kom hun ganske til Fornuft igjen, og da min Moder som Enke siden kom derind, saaes de ofte der i al Venskabelighed.

Foruden Balselskabet „Foreningen" var der ogsaa, inden samme Klasse, et dramatisk Selskab. Den Passion for private theatralske Forestillinger, som i Begyndelsen af dette Aarhundrede var saa herskende i Danmarks og Norges større Byer, havde ogsaa gjort sig gjældende i Christianssand. Man havde i en Tilbygning til Mad. Olrogs Hotel faaet sig indrettet et ret smukt lille Theater, og Byens første Damer og Herrer havde der i lang Tid con amore betraadt Scenen. Nu var rigtignok Smagen for dette Slags Tidsfordriv lidt efter lidt aftaget, den faste Stok af renommerede Aktører og Aktricer var næsten uddøet eller brudt, og man havde Møie med at holde Selskabet oppe. At dette endnu saavidt bestod, skyldtes dog mere materielle end æsthetiske Grunde. Der fandtes nemlig ved Theater-Bygningen den kontrakts-mæssige Bestemmelse, at dersom der ikke hver Vinter opførtes idetmindste et Par Forestillinger, skulde hele Indretningen falde fra Selskabet tilbage til Hotellet. Hvis man vilde beholde Raadighed over Lokalet og bevare sin Eiendomsret til Inventariet, maatte man altsaa opfylde denne Betingelse, og deraf kom det, at jeg i den første Tid af mit Ophold i Christianssand endnu fik Anledning til at bivaane adskillige Præstationer af det dramatiske Selskabs Dillettanter. Siden, efterat danske offentlige Skuespillertrupper begyndte at reise Landet rundt, greb det hendøende Selskab til den Udvei at lade disse mod en vis Afgift spille i sit Navn og bevarede saaledes Raadigheden over Theatret, uden selv at umage sig med at optræde.

Hine nødtvungne Forestillinger af Private gik trægt for sig og vakte ikke synderlig Opmærksomhed. Man

hørte almindelige Klager over, at den gode gamle Theatertid var uddøet, men Ingen følte Lyst eller Evne til at live den op igjen. Engang, jeg troer det var den anden Vinter efter vor Ankomst, kom der dog pludselig en stor Anstrengelse i Selskabet, som den sidste Opblussen af Lyset, der skulde til at udslukkes. Man fandt, at man dog engang burde vise, hvad man endnu formaaede; ikke længere lade sig nøie med et Par Enaktsstykker, tarveligt udstyrede, men rigtig drive sig op til en stor Præstation. Man vilde have et Femaktsstykke med nye Dekorationer og Dragter. Og hvad valgte man saa? Ikke noget klassisk Stykke af Oehlenschläger eller Schiller, skjøndt derom en Tid var Tale, men Enevold Falsens sentimentale Ridderskuespil „Ida von Tockenburg“! Det er sandt, Ridderspektaklerne vare dengang i Mode; man holdt af at rasle i Rustninger og sukke i Borgfængsler. Og til alt dette var der i hint Stykke fuld Anledning. Forberedelsen til det sceniske Udstyr vakte almindeligt Røre, og var nok for Vedkommende det Bedste af det Hele. En kunstnerisk Kapitain, der havde Renommee som Maler og Tegnemester, gav sig ifærd med at male Dekorationer til Riddersal, Borgfængsel og andet Tilbehør; Tegninger til Dragter bleve forskrevne fra det Kgl. Theater i Kjøbenhavn og nøie studerede af Damerne; glimrende Rustninger og Hjelme bleve forfærdigede af Blik og Pap. Rollebesætningen frembød store Vanskeligheder; for Helten og Elskeren, Ridder von Tockenburg, maatte man tage sin Tilflugt til en ældre, alt noget korpulent Mand, der i Theatrets forrige Glandstid havde havt Renommee som tragisk Elsker; Tyrannen, Greven af Kiburg, repræsenteredes derimod værdigt af en kjæmpehøi Kapitain-Vagtmester, hvis buldrende Stemme lød gyseligt ud af Hjelmgitteret. Til Elskerinden, den skjønne, høihjertede Ida, havde man efter megen Møie vundet Stiftamtmandens næstældste Datter, der var i Besiddelse af en slank Figur, skjønne blaa Øine, en sonor, behagelig Talestemme, og om hvis tragiske Talent der gik stort Ry. Dette

var nu meget vel; men pludseligt viste der sig en truende Sky paa den sceniske Himmel. Der forekom nemlig i Stykket en Scene, hvori den skjønne Ida faaer Adgang til sin Elsker i Borgfængslet, hvor han sidder fangen og næste Dag skal henrettes. Hun overtaler her sin Elsker til at bytte Klæder med sig — hun tager hans Rustning paa og bliver i hans Sted i Fængslet, medens han spadserer ud, klædt i hendes Slør og Kaabe. Nu begav det sig, at den fine Frøken ikke paa nogen Maade vilde lade sig overtale til at tage Mandfolkeklæder paa, selv om disse skjultes af en Rustning. Man forestilte hende forgjæves, at Omklædningen jo skulde foregaa bag Kulisserne, og at denne Scene, hvorpaa Stykkets hele Gang hvilede, aldeles ikke kunde udelades. Det hjalp ikke — Idas Fremstillerinde var mere prude i denne Henseende end Forfatterens Heltinde. Nu vare gode Raad dyre — i sin Fortvivlelse tænkte man endog paa at afgive Rollen til en anden Dame, der og var vel anseet som tragisk Aktrice og ikke havde slige Betænkeligheder, men uheldigvis havde den Mangel, at hun kun halvveis hørte til det høiere Selskab, ja endog i en betænkelig Grad var i Familie med Borgerklubben! — Dette var dog vel for galt. Endelig, efter mange Forhandlinger med Stiftamtmands-Frøkenen, kom man til det Kompromis, at Ida skulde slippe for at tage den fuldstændige Mandsrustning paa, men blot kaste Ridderens Kappe over sine Dameklæder samt tage hans Hjelm paa Hovedet. Og saaledes blev det. Den store Aften til første Forestilling kom. Ved særdeles Protektion havde jeg, skjøndt endnu ikke voxen, faaet Adgang til Theatret. Alt gik fortræffeligt, efter hvad man sagde. Dekorationerne og Dragterne bleve beundrede, Ida var smuk og rørende, hendes Ridder fik noget af sin gamle Elskerroutine op igjen i sig, hvad gjorde det saa, om han var noget korpulent? Scenen i Riddersalen, hvor den formentlige Henrich von Tockenburg føres frem forat modtage sin Dom, var gribende, trods det at man saae Frøkenens hvide Silke-

kjole under den blaa Slængkappe, hun havde kastet over sig. Jeg erindrer endnu den Pathos, hvormed hun, efter at være opdaget, udbrød: „Ja, jeg skal dø — for ham!" Naturligvis skeer det ikke — Tockenburg befrier hende, og Alt bliver godt tilsidst, saavidt jeg husker. Jeg fulgte, som man kan tænke, Handlingen med den største Interesse, jeg svælgede i Ridderfantasier — men jeg følte dog allerede nu, at der var Noget, som manglede i Fremstillingen, det Hele forekom mig mere som en Opramsen af udenad lærte Lektier, end som en levende Handling. Stykket blev gjentaget flere Gange for Selskabets Medlemmer, og til Slutning givet for Betaling til Indtægt for de Fattige.

Efter denne sidste Kraftanstrengelse sank det dramatiske Selskab atter hen i Dvale, indtil det ganske overgav sin Virksomhed til omreisende offentlige Skuespillerselskaber. Det første af disse, der i min Tid gjæstede Christianssand, var det Bigumske, og det havde flere gode Kræfter. Direktøren, Hr. Bigum, var en dannet Mand, Student fra Kjøbenhavn og selv den mest fremragende Aktør, især i Heltefaget. Han var en høi, statelig Skikkelse med et intelligent Ansigt, hvorover en dunkel Sky af Melankoli stadig var udbredt. Han var vistnok heller ikke lykkelig; han var aabenbart for god til sin Omgivelse, en rigt begavet Natur, der, som man sagde, ved en Ungdomskjærlighed havde forvildet sig ind i dette Omstreiferliv. Han var gift med den forrige Direktørs Datter, en middelmaadig Skuespillerinde, af hvem Forgyldningen for længe siden var gaaet, og med hvem han nu, efter Sigende, ikke levede lykkeligt. Selskabets Primadonna var en Mad. Husher, dengang ung og smuk, af et blomstrende Udseende og med en sympathetisk Stemme. Hun blev snart alle Herrers Yndling som Bigum Damernes. Indehaveren af Skurke- og Tyranfaget, Hr. Volz, var en original Personlighed, ikke uden Talent men overdreven og karrikaturmæssig. Han bar altid Haaret raget næsten halvt af Hovedet, over

Panden, for at give Plads til de forskjellige Parykker og Masker, hans Roller medførte, og naar han agerede, gryntede han op fra Brystet den dybeste Brummen, for at gjøre desmere rædsom Virkning. De øvrige Spillende vare vistnok temmelig ubetydelige, men det Hele gik dog med en Præcision og et Liv, som lang Routine giver, og som jeg ikke før havde været Vidne til. Det var heller ikke Smaating, man bød Publikum. Oehlenschlägers „Axel og Valborg", „Hagbart og Signe", „Hugo von Rheinberg", Sanders „Niels Ebbesen", Kotzebues „Menneskehad og Anger" og „Johanna von Montfaucon", Søtofts „Christian den Fjerdes Dom" og flere lignende store og rystende Skuespil vare stadig paa Repertoiret. Intet Under, at jeg droges uimodstaaeligt hen til Theatret i denne Tid. Min Fader undte mig vel gjerne denne Fornøielse og gav mig ofte Penge til Billetter, men der maatte dog være Maade med Alt, mente han. Ikke desmindre, naar jeg paa Theaterplakaten saae et af mine Yndlingsstykker, f. Ex. „Niels Ebbesen", hvori Bigum var saa udmærket, maatte jeg derhen, hvad det saa end skulde koste mig af Bønner og Opoffrelser; jeg solgte endogsaa mine kjære Duer for at skaffe mig de nødvendige Billetpenge. Jeg levede mig saaledes ind i denne Illusionens Verden, at det omsider ikke blev mig nok at være modtagende dens Gaver, jeg fik Lyst til ogsaa at optræde selvvirkende deri. Vel ikke som Skuespiller, det følte jeg var umuligt, baade paa Grund af min unge Alder, mine Forholde og min store Blyhed og Ængstelse for al personlig Fremtræden, — men kunde jeg ikke som Forfatter være usynlig paa Scenen og faae mine Tanker legemliggjorte gjennem Andres Fremstilling? — Jeg fik ikke Ro for denne Tanke — den drev mig til Forsøg. I største Hemmelighed, som om jeg foretog noget Ulovligt, begyndte jeg at skrive paa et Drama. Det skulde naturligvis blive et Ridderskuespil; i denne Genre havde jo min Fantasi helst bevæget sig lige siden Ida von Tockenburgs Op=

førelse. Enevold Falsen med hans larmoyante Prosa kunde dog ikke friste mig til Efterligning; nei, mit Stykke skulde være paa Vers, hæve sig til den oehlenschlägerske Pathos, og her havde jeg jo et nært Forbillede i hans Ridder-Tragoedie „Hugo von Rheinberg", der netop i den Tid med saa megen Virkning opførtes af det Bigumske Selskab. I dunkle Omrids foresvævede mig en Plan, som jeg strax tog fat paa at udarbeide, uden endnu at være sikker paa Opløsningen af Knuden. Titlen havde jeg dog paa rede Haand og skrevet med store Bogstaver: „Hjemkomsten, Drama i 5 Akter", thi mindre kunde det naturligvis ikke være. Indholdet var omtrent følgende: En Ridder er draget bort langveis i Leding og har efterladt sin unge, smukke Hustru paa sin Borg under Bevogtning af en Duenna og en gammel Borgkapellan. Det varer længe, inden man hører noget fra Ridderen, hans Frue kjeder sig og længes. Endelig kommer der Bud, at hendes Husbond er falden i Krigen. Stor Sorg og Klage. En ung, prægtig men letsindig Naboridder paatager sig at trøste den smukke Enke. Trøsteren gaaer lidt efter lidt over til Elsker, til Beiler — Duennaen begunstiger ham — Borgkapellanen advarer. Hildegard — saaledes døbte jeg min Heltinde — staaer længe imod — endelig lader hun sig bevæge. Brylluppet bliver berammet, trods Varsler, der komme baade fra Himmel og Underverden. — Netop som Vielsen er foregaaet i Borgkapellet, og Brudetoget kommer ud derfra under Sang og Klang, vender den første Ægtemand tilbage — han er naturligvis ikke død af det Saar, han modtog i Slaget, og som har bevirket det falske Dødsbud. Stor Scene, Forvirring, Harme, Fortvivlelse. De to Riddere gaae til Tvekamp, hvori de begge falde. Hildegard dræber sig selv. Borgkapellanen holder Ligtale over dem Alle. Dette Sujet udmaledes da i det Brede og Lange, i de mest høittravende, om end knuddrede og daarlige Vers. I Førstningen gik Arbeidet nok saa let fra Haanden, men eftersom det

skred frem, blev Vanskelighederne større. Jeg kunde ikke mestre de Skikkelser, jeg selv havde opmanet. Scene-arrangementet forvirredes for mig, jeg tabte Lysten, eftersom jeg følte mine Kræfters Utilstrækkelighed — og dog, jeg kunde ikke saa let opgive min stolte Drøm. Endelig efter et Par Maaneders Arbeide havde jeg det færdig; jeg holdt det tykke Manuskript i min Haand — læste det atter og atter for mig selv — og gjemte det saa i den inderste Skuffe af et Chatol, jeg havde faaet foræret paa min Konfirmationsdag, thi dette mit første dramatiske Forsøg fandt dog ikke Sted før efter denne, i mit 18de Aar. Hvad skulde jeg nu gjøre? Indlevere det til Theatret strax turde jeg dog ikke, uden først at have hørt en Andens Mening derom. Til min Fader vovede jeg ikke at gaae dermed, jeg følte nok, han vilde misbillige det Hele, og at det ikke vilde kunne bestaae for hans Dom. Saa henvendte jeg mig efter lang Betænkning til en Amanuensis, vi dengang havde i Huset — ikke den samme unge Mand, der havde fulgt os fra Gjerpen, men en ældre, en dansk Seminarist, der var min fuldtro Ven. Han var vel ikke nogen videre poetisk Natur, men besad en sund, klar Forstand og mere Herredømme over Sproget, end jeg endnu kunde rose mig af. Under Angst og Bæven læste jeg mit Stykke for ham. Han hørte med Velvillie derpaa; roste Adskilligt, men skjulte ikke sin Mening om, at Versene vare daarlige, og at det Hele maatte grundigt omarbeides, skulde det taale Scenens Lys. Omarbeides? — dertil havde jeg hverken Kraft eller Lyst mere. Manuskriptet vandrede atter i Skuffen, hvor det blev liggende. Fristelsen til at lade det opføre forgik mig ogsaa snart, da det Bigumske Selskab forlod Byen for aldrig mere at vende tilbage. Det adsplittedes snart efter ved den ulykkelige Direktørs pludselige Død i en af de nære Smaabyer, jeg troer Lillesand eller Arendal. Man ymtede om, at han selv havde forkortet sine Dage.

Mine dramatiske Forsøg var dermed foreløbig til-

ende; vel kom der siden til Christianssand et andet dansk Skuespillerselskab, det Olsenske, men dels formaaede det ikke saaledes at friste mig til Produktion, da det mest gav Lystspil, hvilket Fag jeg godt følte ikke laae for mig, dels blev jeg da mere og mere alvorligt optaget af Forberedelser til Studenterexamen, som paa den Tid nærmede sig. Jeg havde dog nu engang prøvet mine digteriske Kræfter — jeg maatte tilstaae for mig selv, at de havde viist sig for svage; dette efterlod en Slappelse i mit hele Væsen, som næsten udartede til Melankoli, og lod mig mistvivle om nogensinde at kunne drive det til selvstændig poetisk Produktion, medens en saadan Virksomhed dog vedblev at staae for mig som den eneste ønskværdige.

For i Sammenhæng at kunne skildre mine første dramatiske Glæder og Lidelser har jeg maattet i dette Punkt gaae ud over den regelmæssige Tidsfølge i disse Mindeblade. Jeg vender nu tilbage til Livet i Hjemmet. Efter et Par Vintre at have boet i den gamle Bispegaard fandt min Fader, at den var saa forfalden, aaben og uhyggelig, at en længere Dvælen der vilde blive til Skade for hans og hans Familie Helbred. Han fik derfor paa høiere Steder sat igjennem, at der blev bevilget ham en aarlig Sum til Husleie, imod at Bispegaarden blev solgt for det Offentliges Regning. Den kjøbtes af Byen, der indrettede den til Brug for sin Borgerskole. Min Fader leiede nu den nylig afdøde By- og Raadstueskriver van Kervels store Gaard i Østre Strandgade, lige overfor det saakaldte Retranchement (Trasementet i daglig Tale), et lidet Fæstningsværk, hvor Byens militære Vagtparade holdtes, og hvis Spidse mod Havet dannes af et stort, rundt Taarn. Vor nye Bolig paa Hjørnet af Strandgaden og en Tværgade, med Façade til begge Gader, var meget rummelig og smukt, skjøndt ikke just bekvemt indrettet. Vi drog derind med stor Nysgjerrighed, thi vi havde hørt meget Underligt om den forrige Eiers eiendommelige Smag og be-

synderlige Indretninger. Van Kervel var en født Hollænder, der som ung hollandsk Søofficeer var kommet i Krigens Tid til Christianssand, der var bleven gift med den rige Konsul Isaach Isachsens Datter, og havde ombyttet hollandsk med dansk-norsk Tjeneste, dog ikke i Søværnet. Efter at have taget dansk-juridisk Examen var han bleven Notarius publicus i Christianssand. Han havde der indrettet sit Hjem saavidt muligt efter sit Fædrelands Skik. Denne kom især tilsyne i den lille Have, der fra Strandgaden stødte op til Huset. Den var beplantet med høie Lindetræer, tilskaarne i stive Vægge, omgivende smaa, brogede Blomsterbed, og et Lysthus i kinesisk Stil. Til Gaarden hørte desuden en meget stor Frugt- og Urtehave, men den laae paa den anden Side af Tværgaden. Ogsaa i det Indre af Huset var der adskilligt Fremmedartet; smaa, mørke Kabinetter ved Siden af store Sale, Værelser, der vare besynderligt adskilte ved umotiverede Trapper og Gange og mange mystiske Kroge. Intet Under, at vi Børn i Førstningen havde travlt med at undersøge hele denne fremmede Verden fra Kjælder til Loft, og at det varede noget, inden disse Omgivelser bleve os tilvante. Indtrykket af det hele har jeg siden benyttet i en lille Fortælling „Det hollandske Hus“, som jeg skrev i min første Studentertid, og som findes indtaget i Maanedsskriftet „Bien“ for 1834, troer jeg.

Noget efter at Familien var indflyttet i dette Hus, blev min Fader meget syg og kom sig aldrig rigtig siden. Hans Helbred var blevet svækket ved Anstrengelser paa de besværlige Visitatsreiser, som han tog sig meget ivrigt af. Fremkomsten i Christianssands Stift var dengang meget vanskelig; skulde man i det Indre af Landet, gaves der ingen Kjøreveie mere, man maatte paa Hesteryggen over vilde Fjelde og Skove fra det ene Præstegjæld til det andet eller ogsaa til Baads over Indsøer og Fjorde. Selv over det flade Landstrøg Jæderen gaves der ingen sammenhængende Kjørevei til

Stavanger. Efter de besværlige Dagsreiser kom da de anstrengende Forretninger i de smaa, overfyldte Kirker og i Skolerne, og det varede ikke længe, førend min Fader følte de svækkende Virkninger deraf. Et gammelt Asthma-Onde, som han havde lidt af i sin Ungdom, kom atter op; dertil kom nervøse Anfald og Svimmelhed. Han maatte derfor i nogle Aar til sin store Sorg aldeles opgive Visitatsreiserne og var flere Gange mellem Liv og Død. Intet Under, at Livet i Hjemmet deraf blev trykket. Min Fader bevarede dog under dette sit Aandsliv friskt, førte stadigt sine Kontorforretninger selv, beskjæftigede sig flittigt med Læsning, ja endog med literære Frembringelser; han udgav i disse Aar bl. A. sit religiøs-historiske Drama: „Præsten i Hallingdalen". I Aaret 1827, da jeg blev konfirmeret, var han især svag. Jeg kan desværre ikke sige, at denne hellige Handling efterlod noget dybt Indtryk paa mig; Forberedelsen dertil var da heller ikke vækkende, den foretoges af vor gamle, tørre Religionslærer paa Skolen, Pastor S., hvorom jeg forhen har talt. Aflæggelsen af Løftet vilde han dog gjøre høitideligt paa en egen Maade; istedetfor som sædvanligt at samle Konfirmanterne om Alteret, lod han en Skammel, overbredt med et rødt Klæde, stille midt paa Kirkegulvet; did maatte vi En for En hen og knæle, medens han modtog Gjentagelsen af vort Daabsløfte. Jeg maa tilstaae, at jeg ikke dengang havde noget fyldigt Indtryk af dette Løftes Betydning; det var først senere under Livets Prøvelser, at Kristendommens Sandheder gik op for mig. Jeg følte mig nu mest bevæget ved Følelsen af at være optaget blandt de Voxnes Tal, som Tegn paa hvilket jeg første Gang bar Spidskjole, Kalvekryds og Uhr med Kjæde. Nogle Dage senere fik jeg end mere Følelse af denne min nye Verdighed som Voxen, idet jeg stod Fadder til min yngste Broder Johan Storm, nuværende Sognepræst til Horten.

Imidlertid vedblev jeg naturligvis endnu længe at være et halvt Barn; min Udvikling foregik meget lang-

somt, det skortede mig paa selvstændig Villieskraft, og jeg lod mig beherske af ubestemte, taagede Indtryk og Drømmerier. Min kjæreste Beskjæftigelse var fremdeles at sluge alle de æsthetiske Værker og Morskabsbøger, jeg kunde komme over. Min Faders lille udsøgte Bibliothek i denne Retning var snart udtømt, men vi fik hver Vinter Forstærkning i en Kasse med Bøger fra Næs Jernværk, hvis Eier havde den Forekommenhed at sende min Fader fra sit Bibliothek til Gjennemlæsning, hvad han troede kunde interessere ham. Heriblandt var der vistnok mest videnskabelige Værker, som laae for høit for mig, men der fandtes dog stundom nogle belletristiske Nyheder fra den danske og tydske Literatur, som faldt indenfor min Sphære. Naar saa heller ikke disse vilde forslaae, saa tyede jeg til det eneste Leiebibliothek, som Christianssand dengang besad. Det holdtes af en gammel Bogbinder, Grøntoft, der var en Original i sit Slags. Bogsamlingen var opstillet i hans Værksted, og der sad han altid i ulden Nattrøie og med en grøn Skjærm for Øinene ved sit Arbeidsbord, delende sig imellem at indbinde Bøger og at udleie dem. Det lugtede forfærdeligt om ham af muggent Klister, og for at komme til hans Værksted maatte man opad en steil, mørk Hønsetrappe. Ikke desmindre havde han Besøg af Byens fineste Damer, der ikke skyede denne Uleilighed for at erhverve sig hans Gunst og faae udlaant, hvad de helst attraaede. Bøgerne vare fidtede udenpaa og slidte indeni; ofte vare et Par Sider borte i den trykte Text ved Slid eller Afrivning, men det gjorde ikke Noget — Bogbinderen vidste Raad derfor, han indklistrede et Par rene Blade og afskrev derpaa med sine Kragetæer af et andet Exemplar, hvad der manglede. Fra denne ikke meget rene Kilde hentede jeg nu ogsaa en stor Deel af min aandelige Næring, og jeg var ikke kræsen. Kunde jeg ikke for Øieblikket faae Walter Scotts, Ingemanns, Claurens eller Caroline Pichlers Romaner, som dengang vare mest eftersøgte af Damerne, saa tog

jeg tiltakke med Elmqvists Læsefrugter, eller endog med den gamle Aug. Lafontaines sentimentale Romaner. Disse vare vel nu ikke længere i Mode og kunde derfor lettere erholdes udlaant, men deres endog meer end sædvanligt slidte Exemplarer udviste, med hvilken Iver de i sin Tid vare blevne gjennempløiede af begjærlige Læsere. I den sidste Tid af mit Ophold i Christianssand blev det ærværdige Grøntoftske Leiebibliothek afløst eller eklipseret af et nyere, mere tidsmæssigt, der stiftedes af en Kapitain Thilesen. Denne var en god Ven af vort Hus og havde den Opmærksomhed at sende os de nyeste Bøger, som de ankom, endnu før de bleve indbundne. De maatte da hurtigt expederes, og bleve derfor om Aftenen læste høit i Familiekredsen. Jeg erindrer saaledes, med hvilken Begjærlighed jeg da hørte eller forelæste Spindlers spændende, halvt historiske Romaner „Jesuiten" og „Jøden", ligesom og W. Hauffs fortræffelige Fortællinger, Coopers amerikanske Romaner m. m.

At det under saadanne Omstændigheder gik smaat med min Skolelæsning, kan man nok vide; min Fader var for svag til selv at kunne have egentligt Tilsyn dermed. Vel var der kommen en bedre Skik i Skolen med den nye Rektor, hvorom jeg før har talt, og adskillige nye Lærere, hvoriblandt Læreren i Latin Chr. Keyser, senere Professor i Theologi ved Christiania Universitet, særdeles udmærkede sig ved human, alsidig Dannelse og fortrinlige Læregaver. Men det varede endnu noget, inden jeg ret profiterede af disse nye Forhold; den Selvvirksomhed og Kappelyst, som alene driver Disciplen frem, var endnu ikke vaagnet hos mig. Dertil kom, at et sært Tungsind i mine første Ynglingsdage lidt efter lidt havde lagt sig over mig. Jeg følte, at der gjærede noget i mig, at der var noget Særligt, som vilde frem, men som jeg ikke kunde faae rigtig fat paa; de Drømme om Digterkald, som før havde omgjøglet mig, vare nys ved mit mislykkede dramatiske Forsøg blevne

slemt nedslaaede*). Jeg følte ingen Lyst og tiltroede mig heller ingen Evner til exakte Studier; jeg indbildte mig snart ikke at due til Noget, og at jeg vilde blive et unyttigt, ja forulykket Menneske, hvis jeg levede. Jeg søgte en uhyggelig Trøst i, at dette ikke vilde skee, idet jeg satte mig i Hovedet, at jeg bar paa en uhelbredelig Sygdomsspire, som snart vilde lægge mig i Graven. Jeg talte ikke til Nogen derom, end ikke til mine Forældre; og derved blev min indbildte Byrde saameget tungere. Jeg skyede mine Kammeraters Selskab, søgte Ensomhed paa Vandringer i Fjeld og ved Sø. Ofte sad jeg paa et Klippestykke ved den øde Strand, hvor Havet skvulpede op til mine Fødder; dets ensformige Brusen var mig som en Vuggesang, der dulmede mine mørke Tanker. Ved at efterhænge disse, var jeg virkelig paa gode Veie til at blive, hvad jeg frygtede for, en uduelig Skrantning. Jeg har længe efter i Fortællingen „den Ensomme" søgt at skildre den særegne Sjælesygdom, som jeg dengang ikke var langt fra at bukke under for, og som jeg i hint lille Skrift udførte til dens yderste Konsekventser. Lykkeligvis vandt jeg selv itide over dens Krisis — min i Grunden sunde, skjøndt sensitive og drømmende Natur kom atter til Kræfter; jeg skammede mig selv ud for mine sygelige Grublerier, tvang mig til at tage mere Deel i mine Kammeraters glade Ungdomsliv og til at søge det bedste Redningsmiddel: alvorligt Pligtarbeide. Dertil var der nu og paatrængende Anledning; jeg havde alt siddet flere Aar i Skolens 3die Klasse og skulde nu efter Tiden op i 4de, som var den, hvori Dimittenderne forberededes til Afgangsexamen.

---

*) Dog kunde jeg ikke ganske opgive poetiske Forsøg. Jeg har endnu et lille Hefte Digte, som jeg skrev i denne Periode og overrakte min Fader paa hans Fødselsdag. Nogle af Titlerne vil jeg her anføre, da de betegne, i hvilken mørk Stemning jeg da befandt mig; saaledes: „Døden", „Ved en Selvmorders Grav", „Tanker i en stjerneklar Nat", „Moderen og det døde Barn", „Længselsstjernen", „Død og Haab", etc. etc.

Vilde jeg nu ikke blive siddende igjen som en Sinke, men følge mine Jævnaldrende op i Skolens sidste Stadium, maatte jeg anstrenge mig. Min Kappelyst vaagnede, og under Arbeidet mærkede jeg med Glæde, at mine Evner dog ikke vare saa daarlige, som jeg havde tænkt; jeg vandt Tiltro til mig selv, og mine Lærere bleve tilfredse med mig. Jeg kom med de Andre op i 4de Klasse — blev Primaner, som det kaldtes, og skulde nu i eet Aar gjøre mig færdig til at dimitteres til Universitetet. Dette fordrede end mere anstrengt Flid, men nu var Sporen givet, Lysten kom med Arbeidet, og jeg fik ikke mere Tid til at fortabe mig i ørkesløse Drømmerier. Jeg indsaae nu først ret, hvor meget jeg hidtil i min Skolegang havde forsømt. For at raade Bod paa dette, fik jeg min Faders Tilladelse til udenfor Skoletimerne at tage privat Undervisning i Mathematik, min svage Side, rigtignok ikke hos Overlærer P., hvis Methode jeg aldrig kunde komme ud af det med, men hos en bekjendt praktisk Mathematiklærer i Byen, Thygesen troer jeg han hedte. Rektor Boye gav mig ogsaa privat Veiledning i Græsk. Udarbeidelserne i Modersmaalet — thi saadanne havde vi nu faaet under en ny Lærer, Student Rolfsen — bleve nu min Glæde og Stolthed; — jeg vandt ordentlig et Ry i Klassen for dette Fag. Eftersom Afgangsexamen nærmede sig, slog jeg mig sammen med en flittig og begavet Kammerat, Chr. Bendixsen*), en Stedsøn af Magistratspræsident Knudsen, og repeterede med ham i tidlige Morgentimer de sværeste af de Autorer, vi skulde fremlægge til Examen. Denne kom i Juni 1830, og jeg bestod den med Hæder. Min Fader, der i denne Tid var kommet sig noget, saa han atter kunde foretage kirkelige Forretninger og endog gjøre korte Visitatsreiser, var selv som en af Skolens Ephorer tilstede ved den Høitidelighed i det store Auditorium, hvorved Examens Udfald blev promulgeret, og Rektor,

*) Nylig død som Sorenskriver i Øvre-Thelemarken.

efter en kort Tiltale til hver af Dimittenderne, overrakte dem hver et latinsk Testimonium fra Skolen til Universitetet. Hvor svulmede ikke mit Hjerte af Fryd, da Raden kom til mig, og jeg saae min Faders blege Aasyn lyse af faderlig Glæde og Kjærlighed, medens det for mig særdeles smigrende Vidnesbyrd blev oplæst. Da vi kom hjem, sluttede han mig i sine Arme og gav mig sin Velsignelse. Han vidste ikke, hvor nær jeg havde været ved ikke at fortjene den; nu kunde jeg dog med nogenlunde god Samvittighed modtage den, og den veg ikke fra mig, uagtet jeg i den korte Tid, min Fader siden levede, endnu, rigtignok mod min Villie og min Hensigt, skulde komme til at berede ham en Skuffelse.

Nu var altsaa Tiden kommet, da jeg skulde forlade mit fædrene Hjem for at drage til Universitetet i Hovedstaden. Imidlertid var der for et Par Aars Tid siden atter foregaaet en Forandring med Familiens Bolig i Christianssand. Min Fader havde, kjed af at bo tilleie, selv kjøbt en Gaard, der laae i den Gade, som løber parallel ovenfor Østre Strandgade, men hvis Navn, om den havde noget, jeg ikke husker. Den havde tilhørt afdøde Byfoged Lahn, var ikke saa stor og pragtfuld som „det hollandske Hus", men hyggeligt indrettet og naturligvis med en anseelig, skyggefuld Have, hvor min Moder pleiede en rig Blomsterflor. I dette Hus fik jeg førstegang et Værelse for mig selv alene, hvilket var mig en stor Oplevelse. Jeg indrettede mig der saa behageligt, som jeg kunde, havde mit eget Skrivebord, et Chatol og mine faa Bøger opstillede i en Hylde. Til rigtigt at faae det studentikos, som var min Opgave, manglede der et Tobaksapparat; jeg havde, mest paa Grund af at min Fader for sit svage Bryst ikke taalte Tobaksrøg, ikke endnu vænnet mig til denne for unge Mennesker jo ellers næsten uundgaaelige Nydelse, og det varede meget længe, helt inde i mine senere Manddomsaar, inden jeg forfaldt til den. Mine Kammerater spottede mig vel for denne, som de kaldte det, kvindagtige Afholdenhed;

jeg stod imod, jeg følte ingen Trang til at blæse Røgskyer ud, og Hensynet til min Faders Vel og Ønske var endnu stærkere hos mig end Frygten for Kammeraternes Drillerier. — Dette mit Paulun skulde jeg altsaa nu ombytte med et langt ensommere, midt i en mig fremmed bleven, større By og uden Forældrehjemmets Alt bærende Omgivelse. Jeg gruede vel endel for denne Forandring men paa den anden Side stod det nye, friere Liv i Hovedstaden og ved Universitetet saa vinkende for mig, at Forventningen derom bar mig nogenlunde let paa Ungdommens Vinger hen over Adskillelsens mørke Svælg. I Begyndelsen af Juli 1830 indskibede jeg mig med samt de andre Dimittender i en Fragtebaad, hvis dygtige Skipper, Søren Nielsen, havde paataget sig at føre den kostbare Ladning af vordende Musasønner velbeholden til Christiania. Vel kunde jeg have valgt en bekvemmere og hurtigere Reisemaade, end denne gammeldags Leilighed, da Dampskibet „Konstitutionen" allerede siden 1827 havde begyndt sin regelmæssige Fart mellem vor By og Christiania og derved fremkaldt en ny Æra i Christianssands Kommunikations-Væsen. Men da Passager-Taxten med Dampskibet var temmelig høi, og de Fleste af Dimittenderne vare ubemidlede, foretrak de den billigere Fremkomst med Fragtemanden. Skjøndt min Fader havde tilbudt mig en Dampskibsbillet, vilde jeg dog ikke skilles fra mine Kammerater; det havde ogsaa noget eventyrligt Tillokkende for mig saaledes at fare Kysten rundt i godt Selskab i et lidet Fartøi, paa et nyt Argonautertog, for at hente Studentergradens gyldne Skind. Der var trangt ombord, men det gjorde ikke Noget, thi vi skulde hver Nat lægge bi i en Havn og sove iland. Vi vare godt provianterede hjemmefra og gjorde desuden Regning paa at kunne fiske underveis og fouragere, naar vi kom i Land. Vi vare vistnok en halv Snes Artianere ombord; blandt dem erindrer jeg nu kun vor Dux, Chr. Thistedahl, Johan Preus, en Søn af Overlæreren, Emil Tidemand, min Repetentkammerat Chr.

Bendixsen, Nikolai Moe, Søn af Konsul Moe paa Strax i Nærheden af Christianssand, Stener Heyerdal, en Søn af Postmesteren sammesteds og den føromtalte Amanuensis hos min Fader, den danske Seminarist Jensen*), der i et Par Aar ved ihærdig Flid og Selvstudium havde gjort sig færdig til privat Dimission. Han var vor Senior, da han var henved 30 Aar gammel, medens Ingen af os andre endnu havde opnaaet Tyve-Aarsalderen. Vor Reise gik lykkeligt, om end langsomt for sig; vi havde det herligste Sommerveir og fornøiede os kosteligt ved de mangehaande Eventyr og Oplevelser, vi havde i de forskjellige Udhavne, hvor vi søgte Nattekvarter. Jeg troer nok, det varede over 8 Dage, inden vi naaede Christiania.

Der tog jeg foreløbig ind til min Bedstemoder, Fru Hofgaard, der nu som Enke boede i Møllergaden. Leiligheden der var knap, og da hun havde sine to yngste Sønner, begge Studenter, i Huset, maatte jeg dele Værelse med dem, indtil et særskilt Logis var fundet for mig. Det var mig dog en stor Velgjerning, at min første Indtrædelse i Hovedstaden skete hos Slægt og Venner; derved blev Overgangen fra Forældrehjemmet til det ganske Fremmede ikke saa brat og følelig. Efter saaledes at have tilbragt er Par Uger hos min gode Bedstemoder, flyttede jeg hen til en Enkefru Grüner, som jeg kjendte lidt fra Christianssand, hvor hun før havde boet. Hendes nuværende Bolig var i den nedre Ende af Kongensgade i Statsrevisor Stabells Gaard (ligeoverfor Vaisenhuset); der fik jeg et meget smukt og rummeligt Værelse til Gaden med Alt i Huset (udmærket Beværtning) for 12 Spd. om Maaneden, hvilket dengang ansaaes for høi Betaling, men nu knapt vilde forslaae til den tarveligste Bolig og Underhold for en

*) Han blev siden Klokker i Stavanger, tog derpaa theologisk Examen og lever endnu som Provst og Sognepræst til Torvestad paa Karmøen.

Skolegut, end sige for en Student. Hos Fru Grüner var der foruden mig som Kostgjænger kun en ældre Student, Olrog fra Christianssand, et flittigt og ordentligt ungt Menneske, som snart blev min Ven. Han lever endnu som Toldinspektør i sin Fødeby og har flere Gange været en dygtig Storthingsmand derfra. Jeg var saaledes efter den Tids Fordringer meget heldigt anbragt i Christiania, til mine Forældres Beroligelse og Tilfredshed. Neppe var jeg godt installeret der, før Examens-Ængstelserne begyndte at melde sig; den befrygtede skriftlige Prøve skulde jo afholdes de første Dage af August. Men jeg havde endnu godt Haab, som Følge af min heldige Afgangsexamen ved Skolen. Endnu medens de sidste Forberedelser til den vigtige Prøve stod paa, kom Efterretningerne om Juli-Revolutionen i Paris og vakte almindeligt Røre i vor stille Hovedstad. Denne store Begivenhed greb ogsaa mig dybt; jeg sværmede jo dengang paa Ungdommens Vis for Frihedens taagede Ideal. Især var det mig mærkværdigt, at jeg skulde see den gamle Lafayette, Frihedshelten fra Amerika og fra den franske Revolution i 1789, igjen optræde i vor Tid. Jeg skrev en Ode til ham, som jeg, naturligvis unavngiven, indsendte til Morgenbladet, der dengang kun var et lidet Kvartblad, og hvori mit vistnok særdeles umodne Produkt virkelig blev optaget. Jeg var ikke lidet stolt deraf og kunde ikke blive kjed af den uvante Nydelse at læse mine Vers paa Tryk, skjøndt jeg til samme Tid bævede for, at man skulde opdage Forfatteren. Denne Frygt kunde jeg vel sparet mig, thi Ingen lagde videre Mærke til Digtet eller brød sig om, hvem der havde skrevet det. Men værre var det, at Frihedsbegeistringen og den deraf komne Forfatterprøve afledte min Opmærksomhed fra den virkelige Prøve, jeg i de samme Dage skulde aflægge, og gjorde mig altfor sikker. Der gaves dengang tre skriftlige Opgaver til Examen artium: Latinsk Stil, Oversættelse fra Latin og en Afhandling i Modersmaalet. Hvad de to første angaaer, havde jeg ikke

ventet mig mere end et passabelt Resultat, men den sidstnævnte havde jeg stillet store Forventninger til, da Udarbeidelser i Modersmaalet altid paa Skolen havde været min stærke Side, og nu havde jeg jo endog faaet mine Tanker trykte i Aviserne, hvor kunde det da slaae feil, at jeg og ved Examen artium vilde opnaae et gunstigt Resultat i dette Fag? Opgaven i Modersmaalet var og dette Aar tilsyneladende let; den lød: „Hvorledes kan den Studerende bedst anvende sine Ferier?“ Jeg siger tilsyneladende let, thi Æmnet var altfor ubestemt og vidtsvævende og tvang ikke Tanken til at koncentrere sig. Følgen var, at jeg uden videre Eftertanke malede Side op og Side ned usammenhængende Betragtninger og Floskler, spækkede med Citater af Yndlingsdigtere, især af Schiller. Jeg troede at have gjort mine Sager særdeles godt. Hvor smerteligt skuffet blev jeg derfor ikke, da Karakterlisten for den skriftlige Prøve blev opslaaet i Universitetsporten, og jeg saae, at jeg for Udarbeidelsen i Modersmaalet kun havde faaet „Godt“ (3), medens flere af mine Kammerater, som jeg ansaae at staae dybt under mig i dette Fag, havde faaet „Meget godt“ (2), ja Thistedal og Tidemand endog „Udmærket“ (1). Jeg blev aldeles nedslaaet og tabte Modet til at hæve mig igjen i det Mundtlige. Det viste sig ogsaa, at dette Uheld stødte mig fra Laud; ved Karakterernes Sammentælling manglede jeg kun eet Point i det Hovedtal, der berettigede til Laud, — havde jeg altsaa kun havt Karakteren 2 i Norsk, hvor jeg dog trods Alt endnu følte, min bedste Evne laae, var jeg bleven Laudabilist; nu maatte jeg nøie mig med et godt Haud illaudabilis. — Men hvad hjalp dette? — Haud var jo Haud, enten det saa regnedes fra neden eller fra oven. Hvad der bedrøvede mig mest ved dette, var den Skuffelse, jeg derved beredte min Fader. Han optog vistnok Efterretningen om Udfaldet af min Examen artium paa sin sædvanlige kjærlige Maade, men jeg kunde dog godt mærke, at han havde ventet sig noget Bedre. Nu var der intet Andet

for end at søge at hæve mig igjen i hans Tanker ved en god anden Examen. Denne toges dengang i to Afdelinger og indeholdt mange flere Fag, end nu er Tilfældet. Det lykkedes mig og i den Afdeling, der holdtes før Jul, at faae Laudabilis i alle Fag. Jeg hørte flittigt Forelæsningerne, hvoraf især Prof. Steenblochs i Historie og Prof. G. Sverdrups i Græsk interesserede mig. Den sidstnævnte, der siden overtog det philosofiske Fag, læste dengang over Sophocles's Oedipos Tyrannos; hans Fortolkning deraf var aandfuld og skjøn, saa jeg nu først kom til at fatte en klassisk Autors poetiske Betydning, medens jeg forhen paa Skolen kun havde havt Øie for de latinske og græske Forfatteres sproglige Vanskeligheder. G. Sverdrups imponerende Personlighed (han lignede Goethe), hans dybe og sonore Stemme og den Nimbus, der endnu stod om ham fra hans betydningsfulde Deltagelse i mit Fædrelands nye politiske Liv, bidrog ogsaa til at forhøie det Indtryk, hans Forelæsninger udøvede paa mig, som paa alle hans øvrige Tilhørere. Det Fag, der til denne Examen voldte mig mest Bryderi og Ængstelse, var Astronomien. Professoren deri, den berømte Chr. Hansteen, var dengang fraværende paa sin siberiske Reise, og hans Vices udførtes imidlertid af Professoren i den rene Mathematik, Bernt Holmboe. Denne tog Alt strengt mathematisk, der gaves af ham ikke, som jeg havde tænkt mig ved Astronomien, noget Indblik i Himmellegemernes Mysterier, men kun abstrakte Bevisførelser og Beregninger. Disse vare nu vel for største Delen uforstaaelige for mig, men jeg læste dog endeel af dem udenad, og det traf sig saa heldigt, at da jeg ved Examen blev adspurgt om Parallaxen, kunde jeg frisk væk opskrive det hele Bevis om dennes Beregning. Exminator var dermed fornøiet, og jeg fik Laudabilis for Astronomi. Saa forskjellig kan Examenslykke være — i norsk Stil, hvor jeg dog virkelig kunde præstere noget Klækkeligt, slap jeg kun middelmaadigt igjennem, medens jeg her, hvor jeg ikke havde forstaaet et

Tegn af, hvad jeg papegøiemæssigt opramsede, blev erklæret for „roesværdig".

Jeg levede ellers i dette mit første Halvaar ved Universitetet meget stille, var ikke i Studentersamfundet, hvor det Wergelandske Parti dengang herskede med megen Raahed, og omgikkes af Kammerater kun med mine Artiumsfæller fra Christianssand, samt med mine to Fættere fra Gjerpen Peter Andreas (siden Historikeren) og Johan Storm, der var bleven Student dette samme Aar, men døde endnu før han havde fuldendt sine Studeringer. Hos disse Fættere saae jeg og undertiden Welhaven, der ofte kom til dem, men han bemærkede mig da neppe, og foruden ved min eiendommelige Skyhed holdtes jeg og tilbage fra at nærme mig ham ved den Overlegenhed og det hensynsløse Væsen, hvormed han i Almindelighed optraadte. Det var først langt senere at fælles literære Anskuelser og Beskjæftigelser bragte os sammen, saa vi i rum Tid bleve daglige Omgangsvenner*).

Da den første Deel af anden Examen nu var over, og det led mod Jul, blev jeg betaget af en ubetvingelig Hjemvee, som bragte mig til at skrive til min Fader, om jeg maatte reise hjem til Festen. Med sædvanlig Liberalitet tilstod han mig og dette, og sendte mig Penge til den lange Reise. Det traf sig saa heldigt, at jeg kunde gjøre en Deel af denne i Selskab med mine 2 Fættere, der ogsaa skulde hjem til Julen. I dette Følge var og Anton Martin Schweigaard med; han vandt mig strax ved sin eiendommelige Hjertelighed og Aabenhed, og jeg tør nok sige, at denne fælles Julereise lagde Grunden til den Godhed, han altid siden viste mig, og til det urokkelige Venskab, som bandt os sammen lige til

*) I Familiekredse kom jeg kun, foruden hos min Bedstemoder, hos Overkrigskommissær Aars, der var gift med en Søster af min Moder, og hvis to ældste Sønner vare mine Artiumskammerater, samt hos min Faders Fætter Kapitain Munch, den bekjendte Maler, hvis Billeder fra Italien lige fra min Barndom havde vakt min levende Interesse.

denne herlige Mands Død i 1872. Efter et Par Dages Ophold paa Gjerpen Præstegaard drog jeg ene videre paa Vinterføret til Christianssand, hvor jeg traf min Fader nogenlunde rask og fik en hjertelig Modtagelse i Familiens Skjød. Der tilbragte jeg nu et Par frie Vintermaaneder, og reiste saa i Marts Maaned 1831 tilbage til Christiania, dennegang pr. Dampskib, forat forberede mig til den tilbagestaaende Deel af anden Examen. Mit Liv derinde blev som forhen stille og ubemærket; jeg gjorde vel adskillige poetiske Forsøg, men de tilfredsstillede mig ikke selv og kom sjeldent udenfor min Pult. Jeg svælgede formeligt i Universitetsbibliothekets rige Forraad paa æsthetiske Værker fra den franske og tydske Literatur; den engelske var mig endnu en lukket Bog, først senere lærte jeg mig at aabne den. For denne udenoms Læsning forsømte jeg dog ikke Forelæsningerne; med stor Interesse hørte jeg Jac. Keysers i Physik og fulgte hans Experimenter med spændt Opmærksomhed og Forundring. Ofte vilde disse ikke rigtig lykkes for ham, da blev den choleriske Professor vred, og denne Vrede gik med mange Skjældsord ud over hans ulykkelige Laborantkarl, der aldrig kunde gjøre ham tilpas. Jeg erindrer, at paa Keysers physikalske Forelæsninger kom i den Tid regelmæssigt hver Dag en gammel dansk Mand, der kaldte sig Jeremin. Han saae fattig og lurvet ud, havde altid i Haanden et sammenknyttet blaatærnet Tørklæde, hvori der var Stene, Ertser og andre rare Sager, som han omhyggelig bevogtede. Han satte sig gjerne stille paa sin vante Plads oppe i det ene Hjørne af Auditoriet, hvor Professoren var saa vant til at finde ham, at han ikke rigtig kunde begynde sine Forelæsninger før Jeremin var at see der. Der gik underlige Sagn om denne gamle Mand, man sagde han var Alchymist og søgte efter de Vises Sten. Ingen vidste, hvoraf han levede, han saae trængende ud, men bad aldrig om Noget, og gik sin stille Vei blandt de unge Studenter, hvoraf Adskillige ofte trængte sig ind

paa ham under Støi og Latter, vilde see de Skatte han havde i sit Tørklæde, spurgte haanligt, om han nu havde fundet de Vises Sten, o. s. v. Han klagede da undertiden sin Nød for Professoren, der strax opblussede i Vrede og skjældte Studenterne ud for Skoledrenge-Kaadhed, hvilket de da og havde fortjent. Hvorlænge den gamle Jeremin har fortsat sine Besøg i det physikalske Auditorium, og hvad der til Slutning blev af ham, veed jeg ikke. Efter endt anden Examen tabte jeg ham af Syne. Den naturhistoriske Professor i min Tid, Rathke, var som bekjendt en stor Original. Jeg seer ham endnu, naar han kom listende ind fra Naturaliekabinettet, der dengang laae ved Siden af Forelæsningssalen, og gjemte Noget under sin Kjole ved Brystet. Naar han saa kom op paa Kathedret, tog han pludselig den gjemte Gjenstand frem, der saa viste sig at være et udstoppet Dyr, en Fisk, en Fugl eller en Flaggermus, holdt den triumpherende frem for Tilhørerne og sagde med Emphasis: „Nu, mine Venner, lader os undersøge dette Naturens Mesterværk." Naar han examinerede, var han, som altid, Høfligheden selv og behandlede Examinanderne med den største Forekommenhed. Fik han et rent galt Svar, saa rykkede han kun sin Stol lidt tilbage, som i Forbauselse, og sagde med sit sædvanlige Smil: „Upaatvivleligt, Høistærede, ganske rigtigt — men aldeles det modsatte." Philosophi foredroges i dette Semester for sidste Gang af den danske Digter og Philosoph Poul Møller, der netop da havde modtaget Ansættelse som Professor ved sit Fødelands Universitet, og snart skulde forlade Norge, hvor han ikke havde fundet sig vel, skjøndt han var meget afholdt af de Studerende. Han læste i min Tid over Psychologi, og hans Foredrag interesserede mig i høi Grad, skjøndt jeg vistnok ikke dengang var moden til at kunne følge ham ret i den abstrakte Tænkning. Ved Examen var han særdeles mild, man sagde, at han nu, den sidste Gang, ikke kunde bære over sit Hjerte at give Nogen en

slet Karakter. Vist er det, at jeg idetmindste neppe fortjente det Laudabilis, jeg fik. Kort før hans Afreise blev der af Universitetets Professorer og Studerende givet ham en Afskedsfest, hvori jeg ogsaa deltog. Jeg erindrer ved denne at have seet ham staae i dyb Samtale med den gamle Philosoph, Statsraad N. Treschow, og med den unge A. M. Schweigaard, der allerede dengang nød stor Anseelse ved Universitetet for sine udbredte Kundskaber og sin klare Tænkning. En Kreds af opmærksomme Tilhørere omgav de tre Samtalende, der behandlede et philosofiskt Æmne, jeg husker nu ikke hvilket.

Tiden til min Hjemreise kom nu, efterat jeg med Hæder havde bestaaet den sidste Deel af anden Examen. Mit Ophold i Hjemmet forlængede sig ud over Sommerferien, da min Faders Helbredstilstand forværrede sig ud paa Høsten, og jeg under disse Forhold nødigt vilde forlade ham. Han fandt ogsaa, at det ikke hastede saameget med min Tilbagekomst til Universitetet, jeg kunde jo hjemme, mente han, under hans Veiledning begynde paa de første Elementer af Theologien, hvilket Fag, som det faldt af sig selv, var bestemt til hvad man kaldte mit „Brødstudium", en meget passende Benævnelse for den Tids Brug. Der var den Gang mange ledige Kald i Norge, og de Studerendes Antal ikke saa stort, det gjaldt blot snarest muligt af faae Examen, saa fik man strax „Brød". Mine Forfædre baade paa fædrene og mødrene Side havde i flere Generationer været Præster, saa skulde jeg og være det. Og jeg havde Intet derimod — en Landsbypræsts idylliske Stilling tiltalte min poetiske Sands, og jeg saae mig alt i Aanden talende skjønne Ord fra Prækestolen til min andægtigt lyttende Menighed. Dermed kunde jo og mit Hang til poetisk Frembringelse saa godt forenes, mente jeg. Noget dybere Valg, nogen Prøvelse af mit Troeslivs Styrke til at bære en Præsts Gjerning, var der ikke Tale om, og gjennembævede end undertiden en Følelse af Ansvar min

Sjæl, saa beroligede jeg mig snart igjen med den Tanke, at hvad jeg nu manglede i Troen, det vilde nok komme, eftersom jeg skred frem i Studiet. Med dette gik det imidlertid ikke videre fort under min Hjemmeværen — jeg begyndte vel saa smaat at læse Kirkehistorie og det Nye Testamente af og til med min Fader, men denne blev udpaa Vinteren saa svag, at al Bistand fra hans Side snart maatte opgives, og til selv at drive Studiet uden Veiledning havde jeg hverken Kraft eller Modenhed. Imidlertid har jeg aldrig angret, at jeg blev hjemme denne Vinter, der var min Faders sidste. Jeg takker Gud for, at jeg fik fuldt leve ud med ham, og at jeg til det Sidste kunde være om ham og dele hans Aandsliv. Thi skjøndt hans legemlige Kraft Dag for Dag aftog, var dog hans Aand endnu livlig til det Sidste. Jeg mindes saaledes med Veemod, at han kun nogle faa Dage før sin Død dikterede mig en versificeret Prolog, han havde lovet Theatret i Anledning af Kongens Fødselsdag. Prologen blev og virkelig fremsagt om Aftenen den 26de Januar 1832, men fast endnu medens de skjønne Ord løde i den festligt oplyste Sal for den lyttende Mængde, stred dens Forfatter med Døden i vort mørke Hjem. Han udaandede henimod Kl. 11 samme Dags Aften, kun 53 Aar gammel. Jeg sad ved hans Seng — jeg saae hans Dødskamp, — den første jeg i mit Liv havde været Vidne til — jeg var som forstenet af Rædsel og Sorg. Kort før han tabte Bevidstheden, havde han rakt mig sin Haand med de svagt udstønnede Ord — „Andreas, du har aldrig gjort mig Noget imod." — Disse Ord bevarer jeg i mit Hjerte endnu med Taknemmelighed og Glæde, skjøndt jeg vel veed, at jeg ikke tilfulde havde fortjent dem.

Med min Faders Død var min Barndoms og Ungdoms Idyl forbi — hvad der nu paafulgte var Sorg og Kamp, Hjemmets Opløsning i Christianssand, min Moders Flytning med sin store Børneflok til Christiania, trange Kaar. Hidtil var jeg blevet baaret paa kjærlige

Hænder, havde Ingenting savnet, og havde haabet at kunne fortsætte mine Studeringer under min Faders Veiledning og ved hans Hjælp fri for Næringssorger. Nu var alt dette med eet Slag forandret — jeg havde vel endnu en Moders opoffrende Kjærlighed at tye til, jeg vidste, hun vilde gjerne have delt sin sidste Skjærv med mig — men jeg følte dybt, at jeg ikke kunde, ikke burde modtage den. Jeg var den ældste af syv uforsørgede Sødskende, hvoraf den yngste Søn kun var 4 Aar gammel — jeg skulde nu være Familiens Støtte, og jeg var netop bleven Student, besad ingensomhelst praktisk Evne, ingen fremragende Kundskaber, hvormed jeg kunde sikkre mit Livsophold! Ikke desmindre satte jeg mig for ved min Ankomst til Christiania at skaffe mig nogen Indtægt ved Information, ligesom og et lønligt Haab tilhviskede mig, at jeg og maatte kunne fortjene Noget ved literære Arbeider. Ved Siden deraf vilde jeg med Kraft fortsætte eller rettere begynde paa det theologiske Studium. Fik jeg først Attestats, saa kunde jeg og snart faae et Præstekald, mente jeg, og saa var jeg jo ovenpaa, og kunde da ret blive Familiens Støtte. Det gik anderledes. Jeg blev aldrig Præst — ad forunderlige Veie førtes jeg dog ind paa det fri Kald, min Ungdoms Drømme havde foregjøglet mig, jeg blev Digter og Skribent og intet Andet. Jeg veed ikke, om jeg nogensinde fortsætter disse Optegnelser og saaledes kommer til at skildre den Kamp, de Prøvelser og Vildfarelser, hvorigjennem jeg førtes til hint Maal. Men det gjøres heller ikke nødigt — Den, der maatte interessere sig derfor, vil, ved i Sammenhæng at gjøre sig bekjendt med min Digtning, let kunne udfinde den Livstraad, som gaaer derigjennem.

Siden jeg mod Vaaren 1832 forlod Christianssand, har jeg efter et langt Mellemrum kun gjenseet det et Par Gange, sidste Gang i Sommeren 1865, da jeg drog derhen i et for mig dyrebart Ærinde. Min Fader var nemlig i 1832 blevet jordfæstet paa den gamle Kirke-

gaard, der laae inde i Byen rundt omkring Kirken. Hans Lig var det sidste, der blev begravet her, thi den nye Kirkegaard udenfor Byen var allerede da taget i Brug, og det var kun, fordi han skulde hvile mellem de forrige Bisper, hvis Gravsteder fandtes paa den gamle, at hans Levninger der fik Plads lige under det gamle Furutræ, som jeg før har omtalt. Graven blev dengang kun tørvsat, og da Familien kort efter flyttede fra Christianssand for bestandig, var der Ingen der, som kunde tilsee den og holde den vedlige. Den gamle Kirkegaard blev og snart efter aldeles nedlagt og omdannet til en aaben Lund, der staaer i Forbindelse med Torvet. Intet Under derfor, at ethvert Mærke om, hvor min Fader hvilede, i Løbet af over tredive Aar var sporløst forsvundet. Da jeg var kommet til Kundskab derom, blev denne Tanke mig pinlig — jeg søgte derfor vedkommende Autoritet om Tilladelse til at maatte lade hans Hvilested betegnes ved et Monument. Efter lang Forhaling og adskillige Vanskeligheder erholdt jeg endelig saadan Tilladelse. Det var for at faae opreist denne Mindesten, som jeg havde ladet hugge af Granit i Christiania, og nu selv pr. Dampskib bragte med, at jeg i Sommeren 1865 gjæstede Christianssand nogle Dage. Jeg boede i den Tid efter venlig Indbydelse hos min Skole- og Artiumskammerat Nicolai Moe, der, efter at have taget juridisk Embedsexamen og længe været ansat i et af Regjerings-Departementerne, for flere Aar siden havde forladt Statstjenesten og bosat sig i Nærheden af Christianssand som Brugseier. Han var gift med en Datter af den forhen i disse Erindringer omtalte Statsraad Hegermann og er senere død. I deres skjønne og hyggelige Hjem, Nedre Kongsgaard, beliggende ved en Vig af Fjorden tæt øst for Byen og omkrandset af Egeskov, tilbragte jeg nogle mildt veemodige Mindedage, medens Arbeidet med Gravmonumentets Fundamentering og Opreisning stod paa. Jeg vandrede hver Dag til Byen for at see til dette, og paa disse Vandringer gjennem-

levede jeg i Tankerne atter min Barndoms og Ungdoms fjerne Idyl. Alt var her i det Ydre saagodtsom uforandret — jeg kjendte hver Sti, hver Gade, hvert Hus — jeg ventede hvert Øieblik at finde velkjendte Ansigter i disse Gader, bag disse Ruder; men jeg saae kun fremmede — de fleste Familier, vi havde omgaaets, vare for længe siden enten uddøde eller bortflyttede — en yngre Generation førte nu et nyt Liv i disse Omgivelser, der vare mig saa hjemlige, men hvor jeg nu vandrede om som en ældre, fremmed Mand, der intet blivende Sted havde blandt dem. Kun faa af mine nærmere Ungdomsfæller vare her tilbage — min Vært søgte en Dag at samle dem hos sig — der var kun to eller tre, foruden ham og mig, at finde. Blandt disse var min Artiumskammerat Stener Heyerdal, nu en agtet Læge i sin Fødeby, og vor Dux og Forbillede paa Skolen, Chr. Thistedahl. Denne lærde Mand var efter en glimrende Universitetstid, hvori det kun var kommet an paa ham selv at blive Professor i Theologi, vendt tilbage til sin Fødeby for der at være Adjunkt ved den samme Skole, han var udgaaet fra, og hvilken han havde gjort saamegen Ære. Han levede nu meget tilbagetrukket og ensom — det var ikke engang muligt at faae ham til at deltage i vort Mindeselskab paa Nedre Kongsgaard. Jeg besøgte ham dog i hans Bolig i Byen og fandt ham der omgivet af sine Bøger og nedsunket i sine syriske og hebraiske Studier. Han har nu og taget Afsked fra sin beskedne Post ved Skolen, men lever fremdeles i Christianssand. Det har glædet mig at see, at hans Discipel, Professor Johnsen i Christiania, ved sit Embedsjubilæum saa smukt har erindret denne sin gamle Lærer, der kun ved sin egen store Beskedenhed og sit Hang til et tilbagetrukket Liv er bleven forhindret fra at stilles paa en fremragende Plads blandt vore Videnskabsmænd og ved vort Universitet.

Jeg besøgte og vor sidste Bolig i Christianssand; denne Gaard eies og beboes nu af Stiftsprovst Lassen.

Jeg gjensaae der det Værelse, hvor min Fader døde —; hvormange Erindringer og Betragtninger strømmede ikke ind paa mig der! Derfra var jeg udgaaet faderløs, ung og uerfaren, med en usikker, dæmrende Fremtid foran mig. Nu stod jeg her igjen som en ældre, modnet Mand, med et langt Liv bag mig, fuldt af Prøvelser og Sorger, men og rigt paa mangehaande Glæder. Gud være takket for Alt!

Du Aftensol, som sænker
Dig paa mit sølvgraa Haar,
Din Fred jeg stille tænker
Og til mit Hjerte gaaer.
Min Dag er og henrunden
Med Skyer og med Strid —
Sig nærmer Hvilestunden
Som din saa klar og blid.

Jeg ønsker ei tilbage
Min Ungdoms varme Tid —
Den gav mig skjønne Dage,
Men ogsaa Sorg og Strid.
Hver Blomst, som blev henveiret,
Mig fryded engang smukt;
Men Stammens Kraft har seiret
Og satte nogen Frugt.

Jeg takker Gud, som vilde
Mig spare indtil Kveld,
Som end, skjøndt det er silde,
Mig skjænker Sangens Væld.
Dermed jeg vil ham love
Til sidste Aandedrag,
Som Fuglesang i Skove,
Som Svalen under Tag.

Naar snart jeg stille blunder
Alt under grønne Høi
Og aldrig mere grunder
Paa Verdens Kamp og Støi. —
O Aftensol! — da breder
Paa Graven du dit Skjær,
Intil jeg Vingen spreder
Frigjort mod Stjerners Hær.

